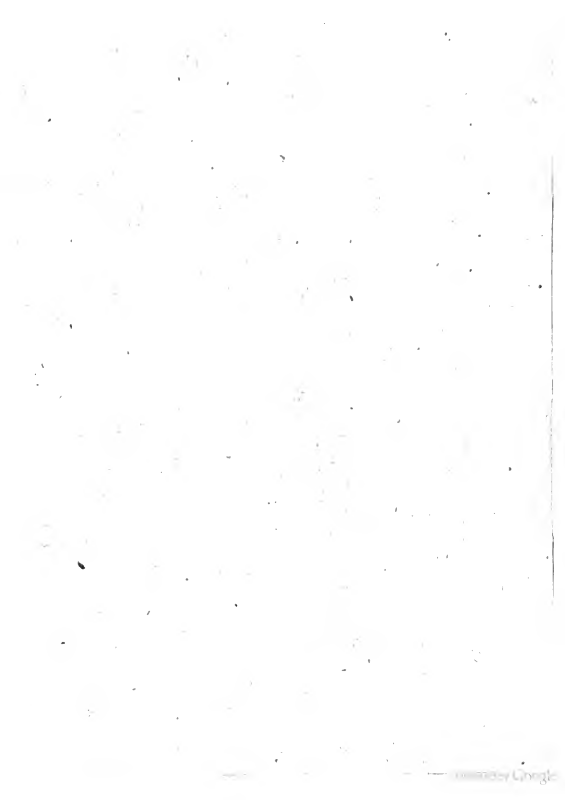

SC.24.P1.4.

-ARA 2138

LUDOVICI ANTONII
MURATORII
OPERA OMNIA.

THE NEW YORK

LIBRARY

OF THE CITY OF NEW YORK

ANTIQUITATES
ITALICAE
MEDII AEVI,
SIVE
DISSERTATIONES

De Moribus, Ritibus, Religione, Regimine, Magistratibus, Legibus, Studiis
Literarum, Artibus, Lingua, Militia, Nummis, Principibus, Libertate,
Servitute, Foederibus, aliisque faciem & mores Italici Populi referenti-
bus post declarationem Rom. Imp. ad Annum usque MD.

OMNIA ILLUSTRANTUR ET CONFIRMANTUR
INGENTI COPIA DIPLOMATUM
ET CHARTARUM VETERUM,

Nunc primum ex Archivis Italiae depromptarum,

ADDITIS ETIAM

NUMMIS, CHRONICIS, ALIISQUE MONUMENTIS
NUNQUAM ANTEA EDITIS.

AUCTORE

LUDOVICO ANTONIO MURATORIO

SERENISSIMI DUCIS MUTINAE

BIBLIOTHECAE PRAEFECTO.

*Arretino Seminario & Collegio Ecclesiasticorum Cassilonensi Episcopibus
alteram hanc editionem curantibus.*

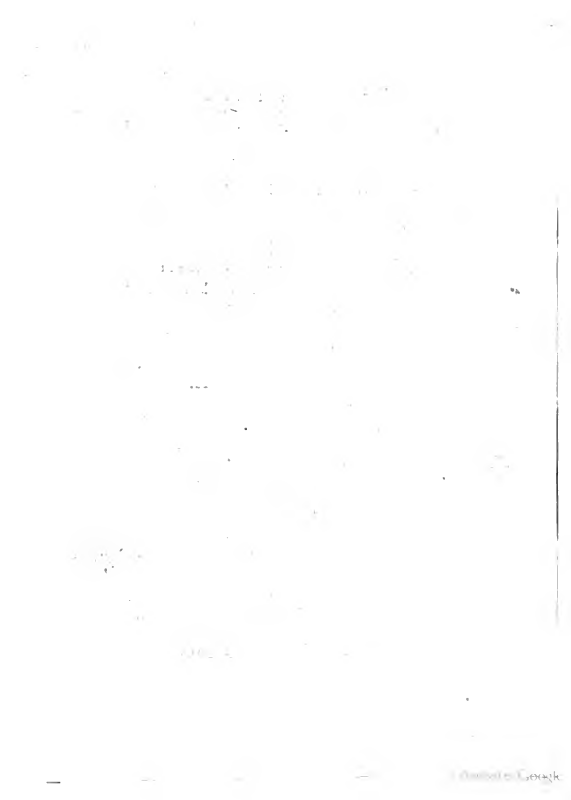
TOMUS DECIMUSTERTIUS.

ARRETII MDCCLXXVIII.

Typis MICHAELIS BELLOTTI Impress. Episcop. sub signo PETRARCAE:

SUPERIORIBUS PERMITTENTIBUS.

SERENISSIMO PRINCIPI
A L B E R T O.
 POTENTISSIMI
 POLONIAE REGIS.
 E T
 ELECTORIS SAXONICI.
 FILIO QUARTO-GENITO.

Nil me impedit puerilis Tua aetas,
 SERENISSIME PRINCEPS, quominus To-
 mum Quintum *Itolicarum Antiqui-*
tatum, Tuo illustri Nomine ornatum,
 Celsitudini Tuae venerabundus offeram & sacrem. Quan-
 vis enim literarum Latinarum experts assequi nondum
 possis, quae ad Tuam laudem spectant; ceteri tamen,
 quibus eadem Lingua perspecta est, arque hic Liber in
 manus veniet, probe intelligent, Te non incrementum
 annorum expectasse, ut laude dignus appareres. Certe
 indo-

indolem fortiter egregiam, animum praefers disciplinae patientem, & ad omnium Virtutum experimenta jam pronum, in primis vero in Sanctissimae Religionis officiis hilarem atque sollicitum. Rem notissimam memoro: Regis ac Reginae Parentum Tuorum Pietas ita in numerosam felicissimamque Prolem pervasit, ut vel tenerioris aetatis Filii omnis probitatis Magistri evaserint, & admirationi jam sit tanta in Divinis rebus Saxonicae Aulae Devotio. Hujusce benedictionis quam particeps sit tua quoque Celstudo, cunctis exploratum est. Ingesta autem in animos Principum, immo & ceterorum hominum, tam sanctâ affectione, quid inde proditurum sit, facile quisque conjicit. Nimirum e Religionis fonte Virtutes reliquae effluere consueverunt, quae Deo & Homini- bus nos caros efficiunt. Grande hoc ornamentum, Coronam hanc Regalibus Diadematis pretiosiores, Tibi, SERENISSIME PRINCEPS, prae omnibus a Deo datis gratulor, atque hanc ipsam a Te potissimum eximii Parentes Tui exposcebant. Quod superest, singulare meum erga Te obsequium hujus Libri oblatione testari cupiens, ferventibus votis Deum deprecor, ut omnia Tibi fausta succedant. Utinam Tu quoque aliquando memineris, me inter Tuae splendidissimae Nobilitatis admiratores, & excelsi Nominis amatores, postremum non tenuisse locum.

CELSITUDINIS TUAE SERENISSIMAE

Mutinae XV. Kal. Jun. MDCCXLI.

Humillimus, Addictiss. & Obsequentiss. servulus
Ludovicus Antonius Muratorius.

D E
A D V O C A T I S
E C C L E S I A R U M,
E T
V I C E D O M I N I S.
D I S S E R T A T I O
S E X A G E S I M A T E R T I A.

THE
JOURNAL
OF THE
ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE
OF GREAT BRITAIN AND IRELAND
VOLUME 34. PART 1. 1904.

DISSERTATIO

SEXAGESIMATERTIA.

EN Historiae Ecclesiasticae monumentis, ac potissimum in Chartis rudium Seculorum frequens est mentio *Advocatorum*, quos *Episcopi*, *Abbates*, *Canonici*, & ceteri *Sacerdotes* Ecclesiarum Rectores, sibi ad suarum rerum tutelam adseiscabant. Eos habere perspectos ad eruditionem nostram pertinet. Et antiquissima quidem est hujusce dignitatis origo. Nam uti dudum ostendit *Clariss. Thomassinus Tom. I. Lib. 2. Cap. 97.* atque etiam eruditissimus *Ducangius in Glossar. Latinitat. ipso Saeculo Christianae Aerae Quinto, Concilium Milevitanum II.* (non autem *Carthaginense*, ut idem *Ducangius* censet) decrevit, ut peterentur a *gloriosissimis Imperatoribus*

Tom. XIII.

A *Defensores Scholastici*, qui in actu suis, vel in officio defensionum causarum Ecclesiasticarum, eiusque titulo iusto liceat ingredi *Judicum Secretaria*. Qui tunc *Defensores* appellabantur, sublequentis temporibus *Advocatorum* nomen gessere frequentius. Inde verò natam necessitatem Ecclesiasticis viris adhibendi ejusmodi causarum patronos, *Thomassinus* putavit, quod *summuere abhorreterent Clerici & a litibus & Tribunalibus Judicum Saecularium*. Equidem non abnuo, si de primis Ecclesiae Saeculis id affirmetur. Verum subsequenter ego passim ad Saecularium forum confluisse reperio *Episcopos*, *Abbates*, immo & ipsas *Abbatissas*, & reliquum Clerum, ibique litibus operam dedisse, nunquam tamen sine interventu & ope *Advocati sui*. Horum igitur opera & auxilium porissimum adhibebatur, quod ii in civilium Legum scientia

B

excul-

exculi essent, & forensibus tricis & contentionibus assueti: quae peritia tunc neque aderat Ecclesiasticis viris, neque sacrum eorum ministerium sat deere temporibus iis censebatur. Propterea Causidicis Laicis commendata est ea cura ac disputatio in iudiciis. Accessit & altera causa. Videlicet litigare volenti ante Iudices Saeculares deferendum fuit Juramentum calumniae; atque aliis etiam de causis jurare necesse erat: quem ritum, eth legitimum ac justum ratio probet, attamen sacri Canones averabantur in Clero: tum quod vellent Ecclesiae milites lenitatis ac patientiae studiosos, atque adeo ab accusando Proximo alienos; tum etiam, quod ab eis periculum perjurii, quantum possent, arcere omnino cuperent. Advocatorum ergo erat pro Clericis iurjurandum praestare. Diferte id constitutum in Lege Primâ Langobard. Henrici II. Augusti, Part. II. Tomi I. Rer. Italicar. pag. 178. Mirum denique in modum necessitas crevit adhibendi Laicos Advocatos, ubi sub Regibus Langobardis, Francis, ac Germanis, Singularem Certaminum iniquissimus aliquin usus tantopere invaluit, ut & ipsi Ecclesiastici viri, quum de suis iuribus tuendis aut recuperandis ageretur, non raro pugnam oblatam suscipere, & quod acrius detestandum est, etiam offerre, si licet dicere, cogebantur. Eos nemo nescit, quantum olim dedecuerit, & adhuc dedecet, arma corripere, atque in certamina sanguinolenta proflire. Itaque ad ea spectacula eligebant Clerici sui Advocatos suos, non Causi-

A dicos tantum. sed & militares viros, aut alios, ut aiebant, *Campiones*, ac propterea Seculares, uti jam ostendi in Dissertatione XXXIX. de *Duello*. Proinde videas, temporibus barbaricis duplex fuisse munus Ecclesiarum Advocatis, nempe tum ore ac scientia legali eas tueri, tum manu ac fortitudine. Utrumque Laica, non Clericis, commissum. In Lege VII. Pipini Regis Italiae inter Langobardie constitutum est, ut Episcopis, in quocumque Comitatu agros & jura possiderent, liceret habere unum Advocatum, & consequenter non unus erat eis interdum Advocatus, sed plures. Tum additur: *Et talis sit ipse Advocatus, liber homo, bonae opinionis, Laicus, aut Clericus, qui sacramentum pro causa Ecclesiae, quam peregerit, deducere possit juxta qualitatem substantiae, sicut Lex eorum habet*. Ita in vulgatis editionibus, & Baluzianâ hactenus scriptum: sed vitiose, ut ostendi in Notis ad eam Legem. Quippe Codice Efteni praecedente scribendum est: *Laicus autem, non Clericus*. Dixi, potestatem factam Episcopis constituendi sibi non unum Advocatum. Et profecto duos sanctae Mediolanensis Ecclesiae Advocatores, Boniprandum scilicet & Aribertum reperio in Charta Placiti, olim habiti in Urbe Novocomensi, quam ex opulenti Archivi Monachorum Sancti Ambrosii Majoris Mediolani apographo per vetustum descripsi, atque huc inferendam censui, ut simul tyrones intelligant, quae in Placitis sive iudiciis essent Advocatorum partes antiquis temporibus.

Aistulphus & Everardus Missi Ludovici II. Imperatoris in Placito Novocomensi sententiam proferunt pro Monasterio Mediolanensi
Sancti Ambrosii contra quosdam de casis & terris positus
in Vico Dugno & Gravadona, Anno 865.

Dum ad potestatem Domni Ludovici Imperatoris Missi directi fuisset nos quidem Aistulfus Archidiaconus Capelle sacri Palatii, & Everardus Vasso, & Senescallo Domini Imperatoris, una cum Rasredo, Rapaldo, Teutulfus, Judicibus Imperiales, qui sum ipsi ad ipsum Missaticum aderant, inter quibus per singulas denominatas Comitadoras dum venissemus nos superscriptis Aistulfus & Everardus in Civitate Como, cepit ipso Everardus una cum infimul cum Rasredo, Rapaldo, resedere in iudicio in atrio Ecclesie Sancte Fustinie: & adesset ibi cum eis Apo Gastaldio Domni Imperatoris, Atto de Canimale, Ansfredus, & Aribertus de Magiorini, Boniprandus, & Aribertus Advocatores sancte Mediolanensis Ecclesie, Rachisfret, & Angilpertus Notariis, & reliqui plures. Ibiq; in eorum presentia veniens Jordanne Advocato Monasterii Sancti Ambrosii foris muro Civitate Mediolanum, una cum Petrone Preposito ipsius Monasterii, seu ex alia parte Andreas, & Ermesfret, qui & Fredolo germanis filii quondam Albini de Dugno inter se altergatione habente. Dicebat his ipse Jordanne Advocato ad eadem prenomatis germanis: Mitte mihi responsum de Casis & rebus illis in Vico Dugno & Gravadona, qui pertinet ad parte Monasterii Sancti Ambrosii. Respondebant his ipsi Andreas & Ermesfret: Casis & rebus ipsis, quod dicitis, habemus & detinemus, pro eo quod quia Aviani nostre fuit, & nos per legem heredi-

Atatem habere debemus. Dicebat jam nominato Jordanne: Non est veritas, quod res ipsas Aviani vestra Johanne umquam fuisset. Sed ecce iudicatio hic pre manibus habeo, quomodo jam antea casis & rebus ipsis per iudicatum presentia Angilberti Archiepiscopi, & Ursiniani Missi Domni Imperatoris victum habuit. **B** Relesto ipso iudicato continebatur inter reliquas, quomodo Sanderarius Monachus ipsius Monasterii una cum Garimundo Avocatore suo, Casis & rebus in Dugno & Gravadona, quae fuerunt quondam Liuperti & Sichimundi, Avione istorum germanis super Maria cum iugale sua Albina genitor & genetrice istorum germanis, sicte habuit ad iudices, & a Notario roboratum erat. Respondebant his ipse Andreas & Ermesfretus germanis: Nulla vobis impetit iudicatio ipso, quia casis & rebus ipsis non pertinuit da parte genitrix nostre, sed Aviani nostre fuerunt, & nos ipsis casis & rebus possesse habemus per annos triginta ad proprio. Tunc eorum iudicatum est, ut perportent, qualiter dixerunt. Iterum venerunt ambas partes ibi in ipso loco in presentia Everardi Missi Domni Imperatoris, Rasredo, Rapaldo iudicibus & reliquorum multorum: ibique in supra scriptorum presentia conjunxerunt se Jordanne Avocato cum Andreas & Ermesfret germanis, sicut inter se iudicatum habebat. Dicebat his ipse Jordanne Advocatum Monasterii Sancti Ambrosii ad jam nominatis germanis: Da mihi ipsa testimonia, unde mihi

waita data habetis. Et ipsi iei professi sunt & dixerunt, quia nullo testes exinde non haberet, nec invenire potuissent, quomodo casus & rebus ipsis a parte superscripto Monasterio contendere possent. Tunc nos superscriptis Auditoribus talem audiremus illorum altercationem, seu & ipsorum germanis professione seu manifestatione, recte nobis, cui supra, Auditoribus paruit, & ita iudicavimus, ut revocasset superscriptis germanis de ipsis casus & rebus Jordanne Advocato a parte superscripti Monasterii, & ipsis germanis ibi ante nos eundem Jordanne Advocato per fuisse de manu de superscriptis Casus & rebus revocavit; & in eo modo finita est hac causa. Unde qualiter acta vel deliberata est, & presentem notitia pro illorum securitate superscriptis Missis & Auditoribus mihi Angilberti Notarius scribere adnotaverunt in Anno Imperii Domini Hludowici Sextodecimo quondam Chlotharii filius, Mense Martio, Indictione Tertiadecima.

Signum manus Everardi Missi Domini Imperatoris interfuit.

Rasfractus Notarius Domini Imperatoris interfuit.

Ratoldo Iudice Domini Imperatoris interfuit.

Signum manibus Ariberti & Bertaldi Vassalli Aistalsti, qui interfuit.

Signum manus Petroni Vassallo Aistalsti interfuit.

Signum manibus Aconi, Riculfi, Utoni Vassalli Everardi, qui interfuerunt.

Vide etiam infra Dissertationem LXX. de Cleri Immunitate, in qua Placitum evulgabo, habitum Senis Anno Christi DCCCXXXIII. Ex eo constat, Petro Episcopo Aretino fuisse tres Advocatos in controversia contra Vigilium Abbatem Monasterii Sancti Austemii; sed & ipsi Abbati duos

A adlitis Advocatos. Magni autem momenti res fuit ejusmodi Advocatorum electio; quippe illustre officium vel antiquissimis temporibus fuit Ecclesiarum Advocatia, ob annexos, ut infra dicam, honores atque proventus. Eam ergo ambiebant, ad eam certatim convolabant multi. Et profectò, ut nunc etiam accidit ad reliqua fortunae munera, tam apti quam inepti, tam boni quam mali, quibus quisque poterat artibus, ad illam inhiant. At Carolus Magnus, cui in omnibus cordi erat rectus rerum ordo, in Lege Langobard. XXII. decrevit, ut pravi Advocati, Vicedomini &c. tollantur, & tales eligantur, quales sciant & velint iuste causas discernere & determinare. Infra addit: Iudices, Advocati &c. quales meliores inveniri possunt, & Deum timentes, constituentur ad sua ministeria exercenda. Idem repetitum videas in Lege LV. ejusdem Caroli. Ludovicus etiam Pius in Lege Langobard. LVI. praecipit omnibus Episcopis, Abbatibus, cumque Clero, Vicedominis, D Praepositis, Advocatis, seu Defensores, bonos habere, non malos, non crudeles, nec cupidus, nec perjuros, sed Deum timentes, & in omnibus iustitiam diligentes. Eam ob causam statuisse videtur Carolus Magnus in Lege Langobard. LXIV. ut Advocati in praesentia Comitum eligerentur, non habentes malam famam, sed tales, quales Lex E jubet eligere. Ratus fortasse fuit sapientissimus Imperator, frenum ita injectum iri tum eligentibus, tum eligendis, ne indigni ac improbi in huiusmodi munus irreperant. Accessit & altera causa, cur Magistratus Regius ad electionem Advocatorum accersendus esset. Fruebantur enim Laici isti Advocati variis Regum Privilegiis, eisque non levis conce-

debatur auctoritas, ut proinde Reges consensum quoque & confirmationem suam, aut saltem Comitum, hoc est, Ministrorum suorum, expetendam juberent, quum primum erant eligendi. Immo, nisi singulare Privilegium intercedebat, interdum Reges libimet ipsis Advocatorum electionem reservarunt, atque ab iis erant petendi. Possem pluribus exemplis jam editis hanc firmare sententiam, sed Lectorum gratiam potiori jure initorum me spero, si Chartis nondum vulgatis argumento huic fecero satis. Ea ergo Diploma Lotharii I.

Augusti, quod olim descripti e Tabulario antiquissimi Parthenonis Ticinensis Sanctae Mariae Theodotae, nunc de Posterula. Quamquam ibi nullum Monogramma Caesaris occurrat, neque signarit membranam Cancellarius, nihilominus authenticum Praeceptum a Sigillo adhuc membranae innexo confirmabatur: quod animadvertendum in re Diplomatica. Non ejus ponderis, ut puto, fuit ejusmodi negotium, ut adhibenda foret Augusti subscriptio. Mirum tamen, quod neque Cancellarius Chartam signaverit.

Lotharii I. Imperatoris Praeceptum, quo Leonem & Johannem Comites constituit Tutores ac Advocatos Monasterii Ticinensis Sanctae Mariae Theodotae, cum facultate inquirendi de rebus & mancipiis ejusdem Coenobii, Anno 841.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi Dei aeterni. Hlotharius divina ordinante providentia Imperator Augustus. Omnibus fidelibus nostris praesentibus & futuris notum sit, quia Deo devota femina nomine Alia & ex Monasterio Teodotis Abbatisa, reculit Srenitati nostrae, quod de rebus Ecclesiae suae vel familiis multam pateretur diminutionem atque dispendium a pravis & invidiosis hominibus: unde nostram deprecata est pietatem, ut & Tutorem Monasterii sui illi concederemus, & nostrae auctoritatis firmitatem fieri juberemus, concedendo inquisitionem de rebus & mancipiis ejusdem Coenobii. Cujus precibus ob divinum amorem adque sentes, Leonem & Johannem Comites constituimus ad hujusmodi Advocacionem; hoc finis nostrae Excellentiae scriptum fieri decernentes, per quod praecipimus, ut ubicunque necessitas postulaverit, de rebus vel familiis memoratae Ecclesiae vera

fiat inquisitio per veraces & idoneos homines, & quorum testimonium dinoscitur esse probabile. Ut autem a nobis hoc jussum esse credatis, ac diligentius observetis, de anulo nostro subter jussimus sigillari.

Data Decimo tertio Kalendas Augusti Anno Chrislo propitio Imperii Domini Hlotharii Pii Imperatoris in Italia XXII. & in Francia II. Incisione IV. Actum Aquisgran Palatio in Dei nomine feliciter. Amen.

Sigillum cereum absque ulla Epigraphe.

Vides;

Vides, non unum tantummodo Tutorum, sed duos, eosque Comites, a Lothario Augusto delectos ad hujus Asceterii Advocacionem, fortasse quod in duobus diversis Comitibus sita forent sacrarum illarum Virginitum bona. Ita Carolus Crassus Augustus in Diplomate Anni DCCC-LXXXII. Aroni Episcopo Regienſi conceſſit Advocatos duos vel tres, quos ipsius Ecclesiae Pontifices aptos & sibi congruos eligant, qui causas Ecclesiae suae diligenter examinent & inquirent. Simul autem hinc discere, jam tum potentes viros, eosque sublimis dignitatis, quales profecto erant Comites, non detrectasse, immo lubentissime amplexos fuisse, atque etiam exquisivisse sacrae Advocaciae munus, Quum tamen Episcopi, Abbates, ce-

terique Clero additi, sibi non levi incommodo esse sentirent necessitatem adeundi Imperatoris, quoties Advocati forent eligendi: plerique opportune deinceps sibi consuluerunt. Facultatem nimirum ac Privilegium impetrarunt constituendi sibi, quos mallet, suarum rerum patronos, inconsultis ipsis Augustis. Quamquam attritum a tempore fuerit Diploma Ludovici II. Caesaris, quod in Archivo nobilissimi Monasterii Brixiani Sanctimonialium Sanctae Juliae olim autographum vidi, nihilo tamen fecius usui nostro heic erit. Pertinet ad Monasterium Carinthiae. Cur verò in Brixianum Asceterium immigrarit, divinare nescio. Fortasse Brixiano olim subiectum Carinthianum illud fuerit.

Ludovicus II. Imperator Monasterio Sancti Michaelis in Villiana quaedam Privilegia concedit, Anno 857.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi Dei aeterni. Hludowicus gratia Dei Imperator Augustus. Si Locis Deo dicatis munus benivolentiae impendimus, Deoque inibi militantibus studium tuitionis conferimus, compotes orationum nos esse confidimus, & ad beatitudinem capeſſendam prodesse minime ambigimus. Ideoque omnium fidelium Sanctae Dei Ecclesiae ac nostrorum, praesentium videlicet futurorumque comperiat sagacitas, quia Duxstemirus Palatii nostri Archicancellarius, una cum Hiltone dilecto Vasso nostro, adientes excellentiam culminis nostri, innoverunt, qualiter Selmo Abbas Congregationis Sancti Michaelis in Villiana, fecisset quamdam Cartam cum consensu Fratrum ibi Degentium, Petronasio & Tadasio germanis, ut Missi eorum existerent, ut ubicum-

que necessarium eis foret, amminiculum ferrent. Et quia jam olim nos ipsum Cenobium sub nostro receptum habebamus mundeburdo, & inopia preſſi nostram frequentare & pulsare nequibant praesentiam, eorum nostra auctoritate freti auxilio, non solum pro nobis, sed & pro ipsis Domini clementiam propensius expeterent. Nec non petierunt iidem Fideles nostri sublimitatem Excellentiae nostrae, ut quia islem Abbas jam dictum Monasterium proprio fundaverat sumptu, nostra auctoritate concederetur ex se ipsi Abbatem eligere simul cum ipsis Missis, ne quorumlibet preſſione, aut pulsationi Seculari premeretur, aut potestate Episcopali subdita videretur, sed potius nostro Privilegio illius consistens Monasterium hereditarium maneret ubique, sicut anteriores Ecclesiae, tam in pabu-

lis animalium, quàmque in præcissione lignorum, ac captione piscium, liberæque eis ad..... habere ab omnibus liberum sicut reliqua Monasteria. Nos itaque iustas considerantes petitiones, eorum precibus libenter adquevimus, & præsens Preceptum nostrum fieri iussimus: per quod memoratis germanis Petronasio scilicet ac Tadasio, sicut in Carta a præfato Abbate Selmone factâ continetur, omnem Missaticum de prædicto conferimus Monasterio, ut nostro mundeburdio, & nostra auctoritate sub eorum maneat Tutitione & electionis Defensione assiduo ritu religionis Monastici. Statuimus etiam, ut mox præsens Abbas vicâ ex-

cesserit, Monachi ibi degentes, una cum consensu memoratorum Petronasii & Tadasii, ex se ipsos Abbatem faciant, Episcopusque ipsius Civitatis, idest Carentinæ, absque ulla retardatione, ipsum consecret Abbatem. Concedimus quoque Advocatura eis habere im..... reliqua..... & invigilet, ut nullus quis..... eorum vel possessionibus invasionem aut oppressionem faciat, non Episcopus, non alius quispiam, sed tantum..... prædictorum germanorum consistat Defensione. Quod si quis contra hoc Preceptum agere temptans in rebus vel hominibus ipsius Monasterii violentiam fecerit &c.

Signum

Hludowici serenissimi Imperatoris.

Locus Sigilli & cerei deperditi.

Plato Notarius ad vicem Druslemi-
vi recognovi & subscripsi.

Data III. Nonas Aprilis, Anno Imperii Domini Hludowici Pii Imperatoris in Italia VII. Indictione V.

Actum Mantua Civitate & Palatio Regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

Heic habes Tutorum ac Defensorum, quos antea Selmo Abbas pro Monasterio suo Sancti Michaelis in Viliana per quamdam publicam Chartam constituerat, confirmationem nedom a Ludovico II. Imperatore lar-

gitam, sed & Advocati concessionem; qui invigilet ut nullus Monasterio eidem, eisque rebus vel possessionibus invasionem aut oppressionem faciat, non Episcopus, non alius quispiam &c. Verum deficientibus verborum formulis in hac pergama, integre non legitur concessa venia eligendi Advocatos. At istam nobis lugulentius expressam exhibebit alterum Diploma, Lamberti videlicet Augusti, quod in Archivo Capituli Canoniorum Arretii notas omnes primitivi exemplaris præferens vidit.

Confirmatio omnium iurium & bonorum facta Ecclesiæ Arretinæ a Lamberto Imperatore, Anno 898.

IN nomine Sanctæ & individuae Trinitatis. Lambertus di-vine favente clementia Imperator Augustus.

Decet nos iustas Pontificum preces exaudire, ut nostra apud omnipotentem Deum exaudiat oratio. Idcirco omnium

nimus fidelium sanctae Dei Ecclesiae, nostrorumque scilicet & futurorum noverit industria, quia Johannes Aretinus venerabilis Episcopus per interventum Domine Genitricis nostrae, seu Amolonis Episcopi in senis Archicancellarii nostri, suggestit nostrae Serenitati, ut omnes res Ecclesiae suae iuste & legaliter acquisitas & acqui-
 vendas, precipue quoque res illas, quas Winibertus Tusciae habitator, videlicet in Comitatu Aretino jam dictae Ecclesiae per Cartulam emphiteosis, quae vulgo Precaria dicitur, obtulit: idest Curtem unam in loco Cassiano, vel ejus vocabulis cum forticellis triginta, quam divinae memoriae Genitor noster condidit Winiberto per suum Preceptum donavit, cum omnibus adjacentiis vel pertinentiis suis, nostra Imperiali auctoritate confirmare dignaremur. Nos itaque dignis ejus precibus adjuvantes, & postulationes Dominae Genitricis nostrae, seu Amolonis Episcopi libenter exaudientes, omnes res & familias praefati Aretini Episcopatus confirmare decrevimus, in quo Sanctus Donatus humato Corpore requiescit, undecumque ibi iusto ordine pertinere videntur, tam de oblatione fidelium, quamque alius ordinis datione: familias quoque ejus, Liberos ac Servos

A utriusque sexus, Libellarios ac Cartulatos, eodem ordine confirmamus; ut nullus Dux, Comes, Gastaldus, aut quislibet publicus exactor, nec aliqua persona parva vel magna in rebus aut familiis ipsius Ecclesiae aliquam invasionem seu molestationem aut diminutionem facere temptet sine legali iudicio; sed liceat Pontifici praebiti Episcopatus cum universis suae Ecclesiae rebus, cunctisque sibi subiectis Liberis & Servis omni tempore sub protectione nostrae tuitione quietè vivere, & pro nobis Domini misericordiam feliciter exorare. Statuimus denique, ut quemcumque Episcopus, & pars ipsius Ecclesiae, Advocatum ad utilitatis suae necessitudinem constituerint, libera sit fronte, res & familias jam dictae Ecclesiae acquisituras, quae ei iuste pertinent, nullius adversarii impedi-
 C ente oblatulo, ad honorem & decus praetaxati Episcopatus. Quicumque igitur temerarius hoc nostrae confirmationis Praeceptum in aliquo violare temptaverit, sciat se compositurum auri optimi Libras centum, medietatem Palatio nostro, & medietatem parti praefatae Ecclesiae. Ut autem verius credatur, & diligentius ab omnibus observetur, manu propria subfirmamus, nostroque anulo iussimus assignari.

Signum

Domini Lambertii serenissimi Imperatoris Augusti.

Locus Sigilli ✕ cerei deperditi.

Andreas Notarius ad vicem Amolonis Archicancellarii recognovi & subscripsi.

Data Anno Incarnationis Domini DCCCXCVIII. Domni quoque Lambertii piissimi Imperatoris Septimo. III. Nonas Septembris, Indictione II.

Allum Marinus in Dei nomine feliciter. Amen.

Hadria-

Hadrianus Valeſius vir Claviſi, in Praefatione ad Anonymi Poëma de Laudibus Berengarii Auguſti, Tomo II. Rer. Italicar. pag. 383. mortem Lambertii Auguſti ſtatuens ad Annum DCCCXCVII. ultra quàm deceat, dēſtatorie ſcribit: *Carolus Sigonius falſe cujuſdam Diplomatiſ ſubſcriptione deceptus, Anno Domini DCCCXCVIII. Imperii ſui VII. Lambertum abiiſſe tradit.* Verùm nulla nunc dubitatio eſt, quin Valeſius baſilice falſus heic fuerit. En alterum Diploma, & quidem authenticum, Sigoniano, ſive Mutinenſi, plane concors in notis Chronologicis. Servatur autem adhuc, mihiq; non ſemel prae oculis fuit, in Archivio Capituli Canonicoꝝ Mutinenſium Diploma idem, quod Sigonius memoravit, immo illud expurgatum a vitiiſ dabo in Diſſertatione LXXXIII. *de Monafterii in beneficium dotis.* In eo autem deprehendi characteres omnes autographi Praecepti cum hiſce Notis: *Signum Domni Landberti Imperatoris*

piſſimi Auguſti. Andreas Notarius ad vicem Amoloniſ Archicancellarii recognovi & ſubſcripſi. Data Anno Incarnationiſ Domini DCCCXCVIII. Domni quoque Landberti piſſimi Imperatoriſ Septimo, Pridie Kalendāſ Oſobriſ, Indidione II. Adam Marinco, in Dei nomine feliciter. AMEN. Haec adferre placuit; non enim ea Sillingardus in Catalogo Epiſcopoꝝ Mutinenſium, neque Ughellius in Italia Sacra ſat exacte expreſſerunt. Itaque non Anno Chriſti DCCCXCVII. ſed quidem ſubſequenti DCCCXCVIII. Lambertus Auguſtus finem vivendi fecit, quod & Pagius antea recte animadvertit. Diu verò perduravit conſuetudo petendi ab Imperatoribꝰ Privilegium eligendi ſibi Advocatoſ. Quae res conſtabit ex Diplomate Henrici inter Imperatores Primi, quod in Archivio Monafterii Arretini Benediſtinoꝝ Sanſtarum Florae & Lucillae autographum egomet legi atque deſcripſi.

Henrici Regiſ II. Imperatoriſ I. Diploma, quo confirmat Monachiſ
Arretiniſ Sanſtarum Florae & Lucillae omnia illorum
Privilegia & jura. Anno 1022.

IN nomine Sanctae & Individuae Trinitatiſ. Heinricuſ divina ſavente clementia Romanorum Imperator Auguſtuſ. Si Sanſtorum Dei Eccleſiſ ex noſtriſ rebus aliquid offerimus, preſentis & aeternae vitae bravium adipiſci non titubamus. Quapropter omnium ſanſtae Dei Eccleſiae ſidelium, noſtroꝝque praſentium ac futuroꝝum induſtria moverit, qualiter pro Dei amore, animae noſtrae remedio, per huiꝰ noſtri Praecepti paginam concedimus, donamus, atque laudamus, & omnimodis confirmamus ad ſtipendium & uſum atque ſum-

ptum Fratrum Monachorum in Coenobio Sanctae Florae Deo ſervulantiuꝰ, quandam Eccleſiam in honore Sanctae Mariae conſtruſtam, in Monte Joſio ſitam, cum omnibꝰ terriſ, rebus, manſiſ, & ſimiliſ ad eam in integꝰum pertinentibꝰ; necnon & campuꝰ juxta eandem Eccleſiam Regiae poteſtati alienuſ pertinentibꝰ; necnon & campuꝰ juxta eandem Eccleſiam, Regiae poteſtati alienuſ pertinentem; atque Barbarianoſ, & Martineſ ſimiliter juriſ Regni noſtriſ pertinentet, cum omnibꝰ rebus & terriſ conjacentibꝰ in Comitatu Arreſino,

Tom. XIII.

quae

quae dicuntur Martineses, & Barbaritanae in locis ac fundis, qui dicuntur Galegnanum; & Castrum in Quarata, & Monte Jonio, in Cignano, & Ficarita; & item Lucignano, Quilliano, & Carna, atque Orneta Vespigiae, & Castellum Foculanum in Maricena, & Seiso, atque Lina, & in Carpiuio, & Campoharbarensi, cum omnibus earum pertinentiis a Sibiano usque Clafsem flumen, ab Arno usque Matriuianem. Insuper & omnem illam terram, quam Berta Regina ex Camarino adquisivit in Monte Perentino & in Muglano, & solum de Luro, & Ugo Rex ejusdem Bertae filius, cum Ecclesia Sancti Marini Monasterio Sanctae Florae concessit cum Capella Sancti Mamme, & ejus pertinentiis, quam quidam Godolphrandus per Cartam vindictionis prefato Monasterio dedit Arno ejus Praeposito, atque mansum de Gragnano cum pertinentiis ejus, sicut alienus rebus fuerat per Januarium, & nunc tenetur per Leonem Crassum & conjortes ejus & Rodolphum Abbatem, cum Ecclesiam, quam ipse ibi statuit, sicut Regiae alienus potestati pertinet. Necnon etiam Castellum & Ecclesiam atque Cortem de Bulgari, & Corticellam de Cellule cum omnibus earum pertinentiis cum Seegi, & in Monticello, & in Waldinario, & in Divignano, & in Campille, & in Groggi, sicut Ugo Index, & Berta ejus Conjux Monasterio Sanctae Florae dederunt; & omnes Mansos cum pertinentiis & edificiis earum, quas in Comitatu Aretino Teuzo filius Offredi, & Petrus filius Ingelmi, Rainaldus de Rosna, Azzo Presbyter, Gerardus & Albertus filii Bonizonis, Johannes Langobardus, & Dominicus Ardi, & Angelus filius Martini, & Georgius & Gariprandus Presbyteri, & Rodolphus filius Liutardi, & Leo Presbyter, & Wido filius Grisso-

A nis in loco Corsigiano, vel alii fideles Christiani pro amore Dei eidem Monasterio dederunt in Cajana cum terra & omni decimatione illa, quam Episcopi Aretini prefato concesserunt Monasterio. Omnia autem, quae ab Ugone & Lothario, & a nostra clementia, vel ab aliis fidelibus Christianis data sunt & habentur, ut dictum est, Deo & predicto Monasterio in usum & sumptum Fratrum Monachorum concedimus atque largimur, & de nostro jure & dominio in eorum jus & dominium omnimodis transfundimus ac delegamus, & in illorum stipendio predicta praedia cum rebus & familiis ad ea pertinentibus maneat; ipsi eorumque successores aeternaliter habeant, teneant, firmiterque possideant. Necnon & etiam omnes res & familias, quas consuevit ejusdem Locum, ejusque posterum prefati contulerunt Cenobio, per hoc idem Praeceptum eidem concedimus & confirmamus cum omni terra illa, quam quidam Willelmus Clericus filius Artii Sanctae Florae concessit. Concedimus & eidem Abbati ejusdem Locum, qui pro tempore fuerit, secundum eligendi sibi Advocatos quales voluerit. Insuper etiam ad augendam securitatem & tranquillitatem Fratrum Monachorum ibidem Deo famulantium, quatenus eis pro nobis & imperio a Deo nobis commissio orare liceat, tam ipsos Monachos, & omnes prefatos res, quodque illorum familiam & Mansarios, cunctisque res mobiles & immobiles, siveque moventes ejusdem Cenobii, sub nostrae defensionis Mundiburdiam recipimus. Precipientes, ut nullus Dux, Marchio, Archiepiscopus, Episcopus, Comes, aut quislibet mortalium praedictum Cenobium, ejusque Rectores, siveque familiam de rebus suis abque legali judicio deestire, tollere, molestare, minare, vel in aliquo ledere audeat. Si quis igitur hu-

jus

jus precepti & mundiburdium violenter
extiterit, sciat se compositurum auri
optimi Libras centum, medietatem Ca-
merae nostrae, & medietatem predicto
Conobio & Fratribus ibi Deo famulan-

A | tibus. Quod ut verius credatur, dili-
gentiusque ab omnibus observetur, ma-
nu propria roborantes, hanc paginam
figillare iussimus.

Signum Domni Henrici

Imperatoris invindicat.

Locus Sigilli ✕ cerei deperdit.

Theodericus Cancellarius vice Eberhardi Papebergenfis Ecclesiae Episcopi &
Archicappellani notari.

Data X. Kalendas Augusti, Anno Incarnationis Dominicae MXXII. Indictione
V. Anno Domni Henrici regnantis Secundi XXI. Imperii vero VIII.

Adum Privaria in Comitatu Lucensi.

Verfabatur Henricus I. Augustus
Decimo Kalendas Augusti, hoc est, die
XXIII. Julii, Anni MXXII. in Co-
mitatu Lucensi. Ergo jam post erep-
tam Graecis in Apulia Civitatem
Trojam eo ipso Anno, in Germa-
niam regrediebatur. Idem quoque
tradit Annalista Saxo, ab Eccardo
editus. Quod adnotatum volui, ut-
pote opportunum ad ejus Chronolo-
giam certius stabiliendam, quam non-
nulli Historici turbant. Nunc autem
prodenda est causa, quare tanto o-
lim studio ambiretur Ecclesiarum Ad-
eocatio. Nimirum ejusmodi munus
consequabantur emolumenta non pau-
ca, quorum primum spes promeren-
dae protectionis caelestis, & cumu-
landi apud Deum meriti, ob impen-
sam sacris Locis protectionem suam.
Vide Codicem Carolinum, in quo
Romani Pontifices Pippino & Caro-

B | lo Magno Francorum Regibus incul-
care non desinunt, quantopere ii
Deum sibi obstringerent, quod pro-
tegendam atque amplificandam susce-
pissent Ecclesiam Beati Petri. Uti
ego quoque ostendi Cap. 36. pag.
353. Part. I. Antiquit. Estens. Obi-
to Marchio Estensis Anno Christi
MCLXXXVIII. Advocatiam Monaste-
rii Ferrariensis Sancti Romani recepit,
obtestans, se id facere pro remedio
animae suae. Alteram similem Char-
tam nunc profero, cujus exemplum
antiquum in pergamina apud se ad-
servat nobilis vir Comes Brandolinus
de Brandolinis Foroliviensis Patricius,
cujus erga me humanitatem ac bene-
ficientiam non semel sensi. Hanc au-
tem contuli cum altero authentico
existente in Archivo Estensi, & quae
in altero exemplo deerant, supplevi.

Advocatia Monasterii Sancti Romani Ferrariensis conlata Azoni VII.
Marchioni Estensi, Anno 1230.

Anno Domini Millefimo Ducentesimo Trigesimo, Indictione Tertia, die II. intrante Aprili, in presencia Domini Simonis Professoris Legum, Dominorum Jacobi de Trotta, Jacobi de Vecia, Petri Contrarii, Wigelmi de Jocono, Coni Judicis, Guizaridini, Petriboni de Aldrevandino, Gerardini de Bancio, Moyses, & aliorum cum Dominus Azo Estensis Marchio foret coram Domino Alemanno Priore, & peteret sibi Investituram de suo recta Feudo & suo jure, & de Avocaria ipsius Monasterii, secundum quod quondam Obizo Marchio Estensis, & Dominus Azo Marchio, & Aldrevandinus, & Dominus Willelmus & Athelardus de Marchesella habuerunt & tenuerunt a praefato Monasterio. Qui dictus Dominus Prior Sancti Romani una cum consensu & voluntate suorum Fratrum, Domni Widois, & Domni Petri, & Domni Leonis, & Domni l'enture, & Domni Wigelmi, & Domni Rubaldi, investivit dictum Dominum Marchionem Azonem cum Libro & Stola ante Altare Sancti Romani, de Avocaria Monasterii Sancti Romani, & de omnibus beneficiis Sancti Romani, secundum quod quondam Marchio Opizo, & Marchio Azo, & Marchio Aldrevandinus, & Guillelmus & Athelardus de Marchesella habuerunt & tenuerunt a dicto Monasterio. Et predictus Marchio recepit eam pro remedio anime sue: & promissit supra Altare & osculo pacis, esse fidelis Domino Abbati Sancti Benigni Fruiliariensis, & omnibus suis Catholicis Successoribus, & Prioribus Sancti Romani, qui fuerint ordinati ejus voluntate & consensu. Et insuper investivit eam per

A Feudum in filio masculo & semina de omni eo jure, quod habet in Domo predicta, in qua habitabat dictus Marchio quondam Obizo, que fuit quondam Domini Wigelmi de Marchesella & Athelardi ejus fratris. Et investivit eum similiter per Feudum ad usum Regni de omni eo, quod quondam Wigelmus & Athelardus fratres habuerunt per Feudum a Sancto Romano in fundo Donorii, & in pertinentia Villenore. Et de omni alio Feudo & oneri, quem Marchio Opizo, & Marchio Azo, & Marchio Aldrevandinus sui predecessores, & Dominus Wigelmus predictus & Athelardus fratres habuerunt & tenuerunt, vel videri sunt habere & tenere a dicto Monasterio Sancti Romani. Et predictus Dominus Azo eidem Domino Priori, recipienti pro dicto Donna Abbate, & se Priore, contra omnes homines (excepto Imperatore & suis antecessoribus Dominis) talis sacrosanctis Evangeliiis, gratissimam voluntate fidelitatem juravit. Hiis omnibus ita peractis precepit prefatus Dominus Azo Domino Petro de Merlaria ejusdem Domini Marchionis Vicecomiti, quatenus necessaria predicti Monasterii servicia, sivequam ipsius Domini propria, peragere deberet diligenter.

Actum est hoc in Ferrara in Ecclesia Sancti Romani predicti ante Altare.

* Ego Bonifacius filius Gerardi de Este, Palatini Comitum Notarius, presentens rogatus scripsi.

E Ego Bonajuncta Dei gratia Imperiali auctoritate Notarius hoc instrumentum sumtum ab autentico exemplari, scripto manu Bonifacii Notarii filii Gerardi de Este, ita bona fide scripsi & exemplavi, nihil addens vel minuens me

me fiente, quod sensum vel sententiam
mutes, in MCCLXXXIII. Inditione XI.
Ferrarie, die VIII. intrante Martio.

Praeterea jure Patronatus fruebantur nobilissimi Marchiones Essenles in Monasterio Sanctae Mariae de Vangadicia intra Hadriensem Dioecesim sito, non longe a Lendenaria, utpote tunc iisdem regionibus dominantes. Diploma Henrici IV. Germaniae ac Italiae Regis, Anno Christi MLXXVII. datum produxi olim Cap. 7. Antiquitat. Essenium, in quo inter alias Ditiones Henricus ipse confirmat Hugoni & Fulkoni germanis, Atzonis Marchionis filiiis, Abbatiam Vangaditiam. Hujus quoque rei egregium testem, quo tunc carebam, adferre nunc placet, Auctorem scilicet synchronum Translationis sacri Corporis Sancti Theobaldi Confessoris, ex Urbe Vicentina in Monasterium Vangadicensem translata Anno MLXXIV. Acta illa intulit Mabillonius in Partem 2. Seculi VI. Aetor. Sanctor. Ordinis Sancti Benedicti pag. 168. Haec igitur ille Auctor scribit: *Quum itaque tam Fratres Monasterii, quam reliquus Populus circumflarent, & attentius Sancti suffragia postularent, contigit, illustrem virum Azonem Marchionem, illius videlicet Monasterii Possessorem, advenire &c.* Infra addit: *Azo denique supra memoratus Marchio cum universis, qui*

A aderant, prae gaudio resolutus in lacrymas, postquam Christo Domino in immensum, & pro debito gratias solvit, iterum manus ad caelum extendens, universorum Creatorem benedixit, quod se, Suaeque Ditionis Populum in adventu beati & omni laude celebrandi Confessoris Theobaldi visitaverit. Quum verò frater Sancti Theobaldi ab ipso Marchione peteret sacrum Corpus in Galliam deferendum, o quam longe distans ab hac petitione fuit Marchio in sua responsione! *B* *Afferrebat sibi abesse tanti effectus posse se nolle tanti pretii thesauro Regionem suam depauperare. Sed Dei pietas, in cujus manu est cor Regis, citò mutavit sententiam Principis.* Itaque jam tum Oppido *C* Abbatiae Vangadicensis dominabatur insignis ille Princeps, ex quo tum Regium Brunsvicensium Ducum in magna Britannia regnantium, tum Marchionum Essenium, Ducum Ferrariensium & Mutinensium, genus rectè descendere, palam feci, atque demonstravi in eisdem Antiquitatibus Essenibus. Monasterio autem Vangadicensi, ut aiebam, dominabantur Marchiones Atclini jure Patronatus & Advocatae, quod semper retinuer, donec potentia major in eorum ditiones ac jura successit. Atque juris hujusce documentum, argumento praesenti perquam affine, ex Archivio Essenensi depromptum, Lectori huc exhibere statui. *D*

Instrumentum tutelae Monasterii Vangadicensis, susceptae seu confirmatae ab Obizone II. Marchione Essenli, Anno 1270.

A Nno Domini Millesimo Ducentesimo Septuagesimo, Inditione XIII. die ultimo Martii, in Castro Villae Ab-

E batiae, super Palatium infrascripti Domini Abbatis, praesentibus hiis testibus, Dominis Albertino & Nicolao de Fontana,

(*) Existare hac de re Commentarios eruditione repletos non vulgari, Ludovici Batavi, ut praeserunt, impressos Anno 1755. quosque vidi aliquando, Literarum Respub. non ignorat.

ana, Uprandino de Gasaris de Mantua, Antonio filio Domini Petri de Navelatis, Sibello qui fuit de Montefilise, Antonio qui fuit de Castanedo, & Fratre Alberto, qui fuit de Lendenaria, & aliis. Ibiq; Dominus Obizo Estensis Marchio quosdam fecit * petitiones Domino Joanni Dei gratia Abbati Sanctae Mariae de Vangadicia, & suo Conventui; cujus tenor talis est. Primo ei dixit: Volumus & petimus, quod Syndicus Monasterii, Conventus, seu Capituli Monasterii Abbatiae Vangadiciae, ad infra scripta specialiter constitutus, sicut de constitutione ejus plenius patet ex Instrumento Syndicatus ipsius, scripto manu mei Notarii: considerata utilitate Monasterii memorati, & ad hoc ut Monachi & Conversi in pace vivere valeant & quiete, & divinum valeant Officium celebrare, in suis & domicilio constituti; & ad hoc jura ipsius Monasterii per aliquam personam singularem, vel aliquam Universitatem, seu Corpus non usurpentur, sed libere Defendantur, augeantur, & Tucantur. Considerata itaque fide Illustris viri Domini Obizoni Marchionis Estensis & Anconitani, & fide & devotione, quam praedictus Dominus Marchio, ac ejus omnes Antecessores habuerunt versus Sanctam Ecclesiam Matrem omnium fidelium, & Christianae Fidei sustinentum, nec non adversus alias Ecclesias, & Religiosas personas, & specialiter adversus praedictum Monasterium Abbatiae, & personas praedicti Monasterii, & res ejusdem. Considerata itaque utilitate locorum praedicti Domini Marchionis, & aliorum suorum amicorum & fidelium: intentam etiam & consideratam potentiam & viciniam ipsius Domini Marchionis, de consensu & voluntate Domini Johannis venerabilis Abbatis

A Conventus positi in tali loco, & infra tale confinium, cum omnibus suis juribus & jurisdictionibus, piscationibus, & venationibus, pisculis, & pratis, nemoribus, & vallibus, & paludibus, fluminibus navigabilibus, vel non, posuit in Protectionem & Defensionem curam & sollicitudinem Illustris & potentis & magnifici viri Domini Marchionis Estensis, & Anconitani Marchionis; ita quod praedictus Dominus Marchio possessionem & quasi possessionem, dominium, sive proprietatem Defendat, Protegat, Tucatur, & augeat, & ea integrabiliter ab omni violentia, & expugnantia, injuria, & turbatione Defendat & Conserve illesam, ad utilitatem, & bonum ac pacificum statum Monasterii supradicti: opponendo se cuilibet Universitati, Corpori, seu Collegio, & singulari personae Seculari vel Ecclesiasticae, quae contra praedicta vel aliquid praedictorum, aliquid presumeret facere, & attentare.

D Qui Dominus Marchio, tamquam fidelis & devotus Ecclesiae in honorem beate Mariae Virginis, in cujus honorem praedictum Monasterium est constructum, & pro remedio animarum suorum Antecessorum, & aliorum omnium fidelium Defunctorum, grater & libenter suscepit, & solenni stipulatione promissit spontanea praedicti Sindico, nomine & vice dicti Monasterii stipulanti, attendere & observare cum tota ipsius fortia & potentia & virtute Castrorum & Turrium ad se spectantium, cum Populo, & militia, militia & Populo, cum armis & sine armis, si res exegerit; Exercitus & Cavalcatus ipsius propriis expensis facere, quandocumque necesse fuerit pro praedictis attendendis & observandis, & non contra facere vel venire

nire vel attentare, sub pena mille Librarum de argento purissimo in quolibet & pro quolibet Capitulo, a predicto Sindico Monasterii solemniter stipulanti Domino Marchione solemniter promissa, sub obligatione damnarum & expensarum.

Ob quas promissiones supradictas per dictum Dominum factas praedictus Syndicus Monasterii Abbatiae Vangadiciae, nomine & parte dicti Monasterii, spontanea voluntate & speciali pacto & stipulatione convenit, & promisit Domino Marchioni stipulanti, quod supradictum Monasterium, nec ejus jurisdictionem, nec ejus aliquid in totum vel in partem, nec dominium nec quasi dominium, non donare, nec vendere, nec possessionem in predicto Monasterio alicui Universitati, Collegio, & Corpori Clericorum vel Laicorum, vel singulari personae Seculari, vel Ecclesiasticae concedere. Et quod non permittet fieri, nec faciet fieri, & non concedere alicui vel aliquibus, Universitati, vel Corpori Clericorum vel Laicorum, & nec alicui Singulari personae Seculari vel Ecclesiasticae, ad faciendam aliquam munitionem vel Castrum vel Fortezam in tota vel parte, seu loco alio ipsius Monasterii, titulo venditionis vel permutationis vel solutionis dationis vel donationis, vel contractus emphyteoseos, sive libellarii, vel dationis in Feudum, vel aliquo alio titulo, qui dici vel excogitari possit, sine expressa licentia & voluntate predicti Domini Marchionis. Liceat tamen eis solitis contractus, & in solitis quantitatibus & qualitatibus facere, & cum solitis personis, & similibus, dum tamen non cum extraneis nec Potentibus. De qua licentia & voluntate appareant & apparere debeant tria publica Instrumenta manu trium Tabellionum in forma publica scripta, & in praesentia trium religiosorum personarum:

A & sint dicta Instrumenta roborata Sigillo Domini Marchionis; & alia forma dicta licentia non valeat. Afferendo dictus Syndicus nomine predicti Monasterii, quod dictum Monasterium in totum vel in partem suis jurisdictionibus & juribus nullam donationem usque in horam praesentis contractus in aliquam Universitatem, Corpus, sive Collegium, vel singularem personam Ecclesiasticam vel Secularem, factam non esse. Et si contra factum esset hic retro, vel fieret deinceps contra supradicta vel aliquod supradictorum, constituit praedictus Syndicus, se possidere dictum Monasterium, & omnes jurisdictiones ipsius & iura, & quasi possidere in causis praedictis, & cuilibet eorum, precario nomine pro dicto Domino Marchione ex nunc sit eunt, ita quod super dictis omnibus seu aliquo praedictorum possit auctoritate propria, & sine cujuscumque Judicis inscriptione Secularis seu Ecclesiasticae, possessionem predicti Monasterii & quasi possessionem, jurisdictionem, & jurium, sicut ei questum, retinere, & de novo auctoritate propria ex vigore conventionis praesentis acquirere, ad honorem & gloriam Virginis Mariae, & bonum statum Monasterii supradicti.

D Et insuper promisit dictus Syndicus solemniter stipulatione predicto Domino Marchioni, nomine & vice Monasterii, quod praedictum Monasterium faciet & curabit, quod summus Pontifex praesentem contractum, & omnia & singula supradicta scripta, & infra scripta, quae in eo continentur, confirmabit & probabit, & solemniter suam virtutem interponet. Renunciando dictus Syndicus nomine & vice dicti Monasterii exceptioni doli mali & metus, conditioni sine causa, & alioni in factum, & omni alii Legum & Juris auxilio tam Canonico quam Civili. Juravit etiam dictus Syndicus, corporaliter tactis sacra-

fandis

sanctis Evangelii in sui animam, & dicti Domini Joannis Abbatis. & omnium Monachorum & Conversorum dicti Monasterii, quae dicta sunt de alienatione praedicta non facta usque in hanc praesentis contractus, vera esse; & quod dictum Monasterium seu Capitulum perpetuo omnia superscripta & inscripta & singula habeat rata & firma.

Quae omnia & singula promittunt praedictae partes sibi ad invicem solemnem stipulationem attendere & observare, & non contra facere vel venire sub praedicta pena in quolibet & pro quolibet, hujus contractus contraventione committenda, commissi, possit exigi cum effectu, quoties contra factum fuerit, sive ventum, & ea commissi vel non, praedicta omnia & singula permaneant firma sub obligatione bonorum cujuslibet praedictorum, & sub refectione damnum & expensarum. Afferendo dictus Syndicus sub juramento supradicto, omnia & singula supradicta, quae in praesentibus promissionibus & conventionibus continentur, acta esse in commodum, & utilitatem Monasterii supradicti.

Item petit dictus Dominus Marchio Essenensis dicto Abbati & ejus Vicario, quendam institutionem fieri in Villis Monasterii, quam porrexit dicto Abbati in scriptis sic continentem: Nos Dominus Johannes de Valvoletis Abbas dicti Monasterii, & Obizo Essenensis & Ancone Marchio, statuimus & ordinamus, quo de cetero nullus habitator, terrierius vel forensis praedicti Monasterii, seu Terrae Abbatiae possit vel debeat fieri Civis, & Cittadinanziam acquirere alicujus Civitatis, Tarvisinae, seu Lombardiae, aliqua de causa generali vel specialis, sive aliquo ingenio vel colore, nisi hoc proecessit de speciali consensu, licentia & voluntate utriusque

A. nostrum, ita quod consensus unus nostrum non excolet eum. Et qui contra fecerit vel facere attemptaverit, perpetuo banniatur de jurisdictione Abbatiae praedictae, & omnia ejus bona publicentur in nos Dominos supradictos. Et si captus fuerit, puniatur in pede sibi amputando. Ad quae omnia respondit dictus Dominus Abbas unavimiter & ejus Conversus, quod non poterat, nec valebat consentire vel obviare aliquo modo vel ratione praedictis petitionibus sine Summi Pontificis licentia, voluntate, vel consultatione; cum dictae petitiones factae contra iustitiam & contra libertatem Ecclesiae contra sacramentum dicti Abbatis, & jurium, bonorum & jurisdictionum . . . derogatione. (Cetera desiderantur.)

Neque tantum antiquis Ecclesiarum Advocatis meritum apud Deum ob rite munus, quo fungebantur, curabatur, sed etiam accedebant temporales proventus. Quippe veteres Advocati ab omni publica expeditione, atque ab aliis publicis oneribus ex indulgentia Caesarum immunes erant. Praeterea consuevere Advocati quilibet ab Episcopis, Capitulis aut Abbatibus, Beneficium aliquo, sive Feudo donari in remunerationem laboris pro Ecclesia suscipiendi. Quae Beneficia, quo praestantiores ac ditiores erant Ecclesiae, uberiora etiam & majora fuere. Ad haec non modica fuit ejusmodi Advocatis potestas, quandoquidem Placita iis habere licebat, in quibus ex Imperiali Privilegio Vassallis, ac hominibus Ecclesiarum jus dicebant. Neque labori isti suum praemium deerat. Tunc eis ab Ecclesia cibaria decerat ministrabantur, & tertia Bannorum partem in eorum utilitatem cedebat. Ut autem est

est humane cupiditatis nunquam saturari, nunquam dicere satis, prae-
ter consueta stipendia non pauci ex
Advocatis quotidie studebant, ut Ec-
clesiarum ubera, quantis possent vi-
ribus, atque artibus exsugerent, hoc
est nova Beneficia, (Castella videli-
cet, Decimas, ac praedia) ab
Episcopis atque Abbatibus clientela-
ri jure sibi possidenda impetrarent.
In hanc rem multae prostant Eccle-
siasticorum virorum querelae, ab His-
toricis memoratae, a quibus recen-
sendis compendii causa abstinere.
Sed tum praecipue Advocatorum fa-
mes, & importunitas invaluit, quum
Advocati ad eum potissimum finem
coepti sunt deligi, ut armata manu
Ecclesiarum bona tuerentur, & ad
proclium prodirent tum contra hos-
tes finitimos, tum adversus reliquos
usurpatores; aut quum necessitas pos-
ceret, & Cleri milites ac Vassallos

A ad bellum Imperator acciret, ut eis
praeessent, ipsosque in aciem ducta-
rent. Propterea Proceres & Magna-
tes in conferenda Advocatia ceteris
praeferre mos deinde fuit. Erat au-
tem Advocatorum in hisce expeditioni-
bus Vexillum Ecclesiae deferre, unde
etiam *Signiferi* & *Consonerii* sunt
appellati. Debeatur sua merces vi-
ris, tot pericula pro Ecclesia adeun-
tibus, & Ecclesiarum defensionem
cuiusque negotio suo anteferentibus.
Et procul dubio ad eam peten-
dam segnes non fuere Advocati, ita
ut oneri tandem esse coeperit clien-
tibus suis illorum aviditas. Nolo
pluribus distingere Lectorem, sed po-
tius testem eorum, quae dixi, pro-
ferre Diploma Henrici II. Angusti,
quod ex authentico existente in Ar-
chivo antiquissimi Monasterii Ve-
ronensis Sancti Zenonis deprosum.

Henrici inter Imperatores Secundi Diploma, quo duos Advocatos
cum variis juribus ac Privilegiis concedit Monasterio
Veronensi Sancti Zenonis, Anno 1056.

IN nomine Sanctae & individuae
Trinitatis. Henricus divina fa-
vete clementia Romanorum Impera-
tor Augustus. Imperialem sublimita-
tem concedet, ut quanto ceteris digni-
tatibus excelso colitur, tanto iustis
petitionibus Deo servientium benignior
nec non clementior inveniat. Qua-
propter notum esse volumus omnibus san-
ctae Dei Ecclesiae, nostrisque fidelibus
tam futuris quam praesentibus, quali-
ter Abbas Michael Monasterii Sancti
Zenonis Martyris, nostram clementiam
suppliciter exorando adit, ob amaram
Dei omnipotentis, beatique Zenonis
Martyris reverentiam multum nos de-
precans, quod de rebus Ecclesiae San-

Tom. XIII.

D Si Zenonis Monasterii, quas nostra ei
concessit pietas, ab invasoribus non mo-
dicum patitur dispendium. Unde depre-
catas est, ut ex nostris Fidelibus duos
ei concederemus Advocatos, Berisre-
dum videlicet, & David, qui cau-
sam Monasterii procurent Advocatio-
nis gratis. Nos vero iustis ejus petiti-
onibus consentientes, pro remedio animae
nostrae, & ob interventum altissimi
Conjugalis nostrae Imperatricis Agne-
ris, & propter incrementum filii no-
stri Henrici Quarti Regis, predicto
Monasterio concedendo confirmamus, h-
serenitatis nostrae Literas confirmas
seris quibus precipimus, ut memo-
rati Vassalli nostri in quibuslibet Co-
mita-

D

mita-

mitatibus seu Pagis Advocati illius existant de rebus supradictae Ecclesiae, Castris, Arimannis, seu Familiis, & in quibuscumque necessitas postulaverit, nullusque eis ad hoc exercendum opus aliquit contradicere praesumat. Sed sic huic rei studeant, ne per aliquam injuriam jam dictae Ecclesiae minuentur facultates. Jubeamus quoque, ut ubi necessitas postulaverit, & utilitas distaverit, ut in illorum bonis, hac possessionibus, Arimannis, vel famulis, neque Dux, neque Marchio, neque Comes, aut aliqua major, vel minor persona nullo modo potestatem habeat placitandi, aut aliquod districtum habendi, vel Noticias aut Cartas faciendi, excepto prenominati Advocatis Michaelis Abbatis, suorumque Successorum. Concedimus potestatem pla-

A citandi, & Noticias vel Cartas faciendi in omnibus rebus, hac possessionibus Sancti Zenonis Monasterii, eo tantum videlicet ordine, ut jam supradicti Advocati de omni generali Placito, semel in anno facto, terciam portionem in beneficia suae militiae consequantur, excepto de Parona, & Cassano, & Villa. Si ultra hoc beneficium aliqua importunitate Monasterium quovis ingenio molestare, aut inquietare temptaverint, tamen Abbas nostrae auctoritatis robore fretos, indubitanter habeat potestatem illis auferre dominium pariter eum beneficio, & aliis Fidelibus provida dispensatione concedere; & insuper de importunitate minime refrenata, quinquaginta Libras auri sciant se composuituros, medietatem &c.

Signum Domni Heinrichi Tercii

Regis invictissimi, Secundi Romanorum Imperatoris Augusti.

Sigillum cereum, inscriptione partim corrodā.

Gunterius Cancellarius, vice Herimanni
Archicancellarii recognovit.

Data III. Idus Novembris, Anno Dominicae Incarnationis ML. Indictione III. Anno Domini Heinrichi Tercii Regis, Imperatoris autem Secundi, ordinationis ejus XXIII. Regni quidem XIII. Imperii verò III.

Actum Veronae in Dei nomine feliciter.

Viden, duos hæc *Advocatos* concedi Veronensi Coenobio? Facultatem hæc, ut supra vidimus, Carolus Magnus Episcopis largitus est, utendi nempe pluribus Advocatis; eamque Lotharius I. Augustus in Legge XVIII. Langobardor. ad Abbates quoque extendit, ita statuens: *Singulis Episcopis, Abbatibus & Abbatissis* duos concedimus Advocatos: *num, qui causas procuret, alterum qui sacramentum deducat. Eosque, quamdiu Advocacionem tenuerint, ab hoste relaxamus.* Ecce unum e privilegiis, quibus Ecclesiarum Advocati olim fruebantur. Porro indultum illud fuit, quo tempore eligebantur ad id muneris viri Legum periti, potius quam milites uti subsequitis temporibus factum est. Repeto nunc Diploma nuper editum Henrici II. ut studiose animadvertat Lector, exclusos fuisse *Duces, Marchiones, & Comites, a placitando, aut aliquod discessum habendo, & Notarios, vel Chartas faciendo* in bonis illius Coenobii. Hoc enim jus Advocatis ejusdem reservatur. Insuper decernit Henricus, ut *supradicti Advocati de omni generali Placito, semel in anno factis, tertiam portionem* (id est hannonum, sive multarum) in beneficia sive militiae consequantur. Tum ad horum reprimendam cupiditatem addit Imperator: *Si ultra hoc beneficium aliquâ importunitate Monasterium quovis ingenio molestore, aut inquietare tentaverint, tamen Abbas nostræ auctoritatis robore fretus, indubitanter habeat potestatem illis auferre Dominium pariter cum Beneficio, & aliis Fidelibus providâ dispensatio-*

ne concedere. Et insuper de importunitate minime refrenatâ quinquaginta Libras auri sicut se composuerunt. Mirum videatur, quei Abbatibus implorandum foret Caesarum præsidium, ut Advocatos ministros suos in officio continerent. Sed jam eo prolapsa res erat. Advocatia speciem dominationis assumerat, disertisque verbis *Dominium* hæc appellatur. Quare luctandum sæpe Monachis fuit cum Advocatis suis; ideoque ad cautelam imploratum est Imperiale subsidium, & poenae iis propositae, si ultra passa gravarent Ecclesiam. Eoque magis implorandum fuit Imperatorum præsidium; quippe tempora fucæ, quibus Imperatores titulum ipsum ac munus Advocati Ecclesiarum, veluti nomine feudi, Laicis viris elargiebantur. Propterea quum Fridericus I. Augustus Germanico Monasterio Uslerstaliensi (hujus situm eruditus Germanis designandum relinquo) Privilegium concederet, Advocatorum impotentiam hisce verbis repressit: *Nos deinde Uslerstali accedentes, super Altare beatæ Dei Genitricis Mariæ eidem Allodium contradidimus, ita sive quod nullus omnino jus Advocatiæ vel aliam potestatem ibi habeat vel exercere præsumat, præter Abbatem Monasterii illius loci.* Inserta sunt hæc verba in Diplomate Adolphi Romanorum Regis, cujus me participem fecit nobilis olim ac humanissimus vir Othavius Angelus de Abramo, Canonicus Præmortalis Pisanae. Illud autem si tebris ereptum volo, nemini molestum, immo Literatis Germanis gratum futurum esse confido.

**Confirmatio Privilegiorum facta Monasterio Uslertalensi Ordinis
Cisterciensium, ab Adulpho Rege Romanorum,
circa Aetum 1293.**

A Dolfus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus. *Universis sacri Romani Imperii fidelibus, praesentes literas inspecturis gratiam & omne bonum. Binorum Imperatorum & Regum Romanorum nostrorum Predecessorum devotionem catholicam imitari corde piissimo cupientes, Loca Religiosa ad ampliationem divini cultus ab ipsis devote plantata, beneficiis cumulata, & convenientibus libertatibus condonata, intendimus suis juribus & libertatibus conservare, & gratiosius conservare. Cum itaque religiosi viri Berlatus Abbas, & Conventus Monasterii in Uslertal, Cisterciensis Ordinis, ad nostras Majestatis culmen humiliter accedentes, a nostra magnificentia perpetuae paci suae petierunt suppliciter provideri, suisque libertates & Privilegia confirmari, & de benignitate Regis innovari; nostris conspectibus quoque exhibuerunt Privilegia subnotata. Primo videlicet Privilegium sae primarie foundationis, sub sigillo Rabodenis, quondam Spirensis Episcopi conscriptum, quod sic incipit: Facile a memoria &c. In quo, descripto Monasterii Fundo ab eodem Episcopo, & duobus germanis ejus Armano Comite de Lodenburg, & Otone Comite de Alreheim, eidem Coenobio collato, haec clausula subijuncta: Silveque adjacentis eidem Fundo, quae vulgari lingua Almende nominatur, quam . . . frequentant, quae juris nostri, sicut & illorum esse dignoscitur, communionem, & omnem utilitatem Fratribus tradimus, pasturam animalium tam eorum quam armentorum, ovium & porcorum. Et*

deinde subinfertur: jura scilicet civilia eidem Fundo competentia a progenitoribus nostris tradita, huic Carte dignum duximus inferenda, ne forte succedente tempore excidant a memoria, si quando propter extraneos seu vastatores, communis Silvae, cujus superius fecimus mentionem, custodienda est a forinsecis rusticis, duo Custodes ab Abbate & rusticis, qui sunt in Valle, tertius rusticis, qui sunt in Valle, dabitur, duae partes dabuntur rusticis, qui intrinsecus morantur. Item Privilegium magnifici Friderici Romanorum Imperatoris Augusti, sic incipiens: Si Ecclesiis & Ecclesiasticis viris &c. In qua praemissa donatione atque descriptione Allodii supradicti Coenobii, in persona Imperatoris gloriosissimi praenotati haec clausula est annexa: Nos deinde Uslertal accedentes, super Altare beate Dei Genitricis Mariae, eidem Allodium contradidimus ita sane, quod nullus omnino jus Advocacie, vel aliam potestatem ibi habeat vel exercere presumat, praeter Abbatem Monasterii illius Loci. Et quibusdam interpositis subinfertur: Omnem quoque Almende supradicti Allodii in quolibet genere utilitatis suae, super idem Altare de Uslertal contradidimus, sicut predicti largitores habuisse dignoscuntur, & prescripto Ordini libere contulisse. Item Privilegium divi Imperatoris Romanorum Henrici, sic incipiens: Si Ecclesiis &c. & hanc clausulam continens: Praeter ea, quae

que dicta sunt, omnem Almende predicatorum locorum, cum omni genere utilitatis sue cum universis bonis & possessionibus suis, quas eidem Monasterio diva memoria Patris nostri Friderici Romanorum Imperatoris semper Augusti contradidit, & suis Privilegiis confirmavit, nos Imperiali auctoritate corroboramus, & presenti paginâ confirmamus, *Item Privilegium* Heinrici Romanorum Regis, quod sic incipit: *Talentum eum lucro &c.* In quo *hec* dissolutiva sententia est descripta: Sententialiter ordinavimus, & juxta prelatorum tenorem Privilegiorum, firmum esse decrevimus, ut Silva in fundo presati Monasterii adjacenti, de quo fuit contentio, Conventus ipse ad omnem suam utilitatem liberam habeant communionem. Ceterum si quando propter extraneos, seu vallatores communis Silva custodienda est, secundum quod in foundationis Privilegio est ordinatum, teneat. *Item Privilegium* invictissimi Regis Romanorum Rudolphi illustris, quod sic incipit: *Regalis excellentia &c.* In quo cum prescripto Privilegio Imperatoris Friderici jam premissa Regis Henrici sententia confirmatur, & favorabiliter innovatur. *Item aliud Privilegium* ejusdem Predecessoris nostri, quod sic incipit: *Accedens jam pridem &c.* In quo ab ipso Predecessore nostro dive recordationis Rudolphi approbatur, & de certa scientia confirmatur sententia arbitraria ac dissolutiva a strenuo viro Heinricho de Bannaker Milite, & quatuor aliis Coarbitris, in eodem Privilegio nominatis, juxta formam compromissi in ipsos facti, & tenorem prescriptorum Privilegiorum pro Monasterio lita; quod videlicet absque omni ambiguitate & scrupulo Abbas & Conventus Uslersjensis Monasterii antedicti, ad omnem

A *jui utilitatem, tam seditnem lignorum quorumcumque, quam pasturam quorumlibet animalium, communionem Almende predictæ absque contradictione & prohibitione qualibet, sicut & rustici, libere nancisci debeant, & ipsi uti: ac quod rustici predicti quicquid juris in communionem Silve prefate sibi vindicant, & se ipsos habere fatentur, id ipsum & omnino consimile per omnia debeant Abbati & Conventui recognoscere, & illarum pacifice observare. A quibus arbitris parti dicto Monasterio adversanti silentium perpetuum in hac causa est impositum & indidum, prout in Instrumento pronuntiationis eorundem Arbitrorum, sub eorum sigillis censeo, plenius continetur. Nos predictis omnibus Privilegiis diligenter perspectis, & lucide intellectis, pie considerationis oculum advertentes, quod ex eo quod religiosi viri Abbas & Conventus predicti Regalibus obsequiis & Imperialium Insigniorum custodiis, ab antiquo a nostris Predecessoribus, atque nobis, sunt specialiter deputati; ad ipsos debet nostræ benignitatis favor specialius inclinari, omnia predicta Privilegia, & contenta in eisdem, sicut perinde sunt concessa, ratificamus, approbamus, innovamus, & presentis scripti patrocinio confirmamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostræ ratificationis, approbationis, innovationis, & confirmationis paginam infringere, vel ei ausu temerario in aliquo contraire. Quod qui facere presumpserit, se græcem nostræ Majestatis offensam noverit incurrisse, & multandum pena, que in Privilegiis antefcriptis Dominorum Imperatorum Friderici, & Heinrici hujusmodi transgressoribus & injuratoribus est inflata, in premissis omnibus nostro & Imperii jure penitus tamen salvo.*

Datum Spiraë Reliqua considerantur.

Quid

Quid praestarent etiam Ecclesiis antiqui illi Advocati nobis enarrabit Donizo Monachus in Vita Mathildis Comitissae Cap. postremo. Nam inclytæ illius Principissae morte indicatâ hæc subdit, quibus quoque confirmatur quidquid de causis inminentæ Ecclesiasticorum potentiae in Differtat. LXXII. dicturus sum de raptoribus Ecclesiastici patrimonii.

Stabant ô quanta crudeles atque Tyranni

Sub specie justâ, noscentes se fore justam!

Qui dissolvuntur, jam pacis foedera rumpunt,

Ecclesias spoliant. Nunc nemo vindicat ipsas.

Si quis se forsân, Tutor quod sit quasi, monstrat,

Ecclesiae partem terrae grandem prius aufert.

Ejusmodi Advocatorum impotentiam ultra non tulit Walricus Patriarcha Aquilejensis, ac proinde eos coëgit eo munere se abdicare, uti

A constat e praclaudati Friderici I. Diplomate Anni MCCLXXVII. apud Ughellium Tom. V. Italiae Sacrae, ubi hæc leguntur: *Praeterea sicut Barobardus Aquilejensis Ecclesiae Advocatus, & postea Henricus placitum Advocatiae in manu Patriarchae Walrici pro se & successoribus restituit super omnibus bonis Aquilejensi Ecclesiae pertinentibus; ita & nos Placitum, distridum, & cetera ejusmodi jura eidem Ecclesiae Imperialis auctoritatis statuto confirmamus. Chartam quoque adfert Ughellius, in qua Advocati praedicti suo jure ac munere cedunt. Accedat nunc & altera Charta, in qua constitutum videas, quod jure Feudi Olivolense Monasterium olim concesserit Advocato suo nuper electo, simulque formulam habeas, qua ille Dominico Contareno Venetiarum Duci, ejusdemque Cornobii Abbati, jurjurandum praestitit fidelitatis. Antiquum apographum adservatur in Archivo celeberrimi Monasterii Patavini Benedictinorum Sanctae Justinae.*

Promissio recte exercendi jus Advocatiae pro Monasterio Sancti Hilarii Olivolensis, facta ab Uberto de Fontannive Duci Venetiarum Dominico Contareno, & Johanni Abbati ejusdem Monasterii, Anno 1064.

IN nomine Dei eterni. Amen. Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi MLXIV. Quinto Calendas Septembris, Indictione II. Quia nos quidem Dominicus Contareno Dei gratiâ Venetie, Dalmatieque Dux, Imperialis Magister, atque Dominus Johannes Abbas Cenobii beatorum Sanctorum Hilarii & Benedicti, quod est positum in territorio Olivolensi, super flumen quod dicitur Hune:

E concedistis mihi Uberto filio Ariprandi de loco Fontannive esse me Advocato per vestram inventionem & jussionem de prenominate vestro Cenobio, quod est proprie de vestro Ducatu: unde promittens promitto ego prenominate Uberto filio quondam Eriprandi cum meis heredibus vobis supradicto Domino Dominico Contareno inclito Duci, atque Domino Johanni Abbati ejusdem Cenobii, & Sue-

& Successoribus vestris, amodo in
antea usque dum Advocatore sum
ejusdem vestri Cenobii per vestrum
consensum in omnibus factis vel per-
tinentiis ejus, quomodo cumque ad
presatum Cenobium pertinet, ab in-
tus & foris Advocatore & Deien-
sore, esse promitto secundum quod
valuerit & potuerit, sive ante presen-
tiam Imperatoris, quatenus & Ducis,
Marchionis, & Episcopi, Comitum,
sive coram omnibus hominibus, ut
valuerit & potuerit, hoc fraude &
hono ingenio, tam in illis pertinenti-
is, que modò retinent, verum et-
iam in antea pro quocumque ra-
tione de res ejusdem Cenobii inve-
nire potuerit. Pro nullo amore pa-
rentum vel amicorum, neque pro
ullo servitio de hoc, ut supra dixi,
me subtrahere debeo, sed semper
constans & fidelis esse promitto in
omnibus, ut supra legitur, ad hono-
rem vestrum & de presato vestro Ce-
nobio. Nam verò per vestram honorem
& meam fidelitatis, usque dum Advo-
cator sum de presato vestro Cenobio
preferendum, concessis mihi in loco,
qui dicitur Nogariola, cum Silva, que
dicitur Galianiga, & loco ubi dicitur
Fossa Liniaria, & locum ubi dicitur
Pedriatolo, & loco cum Silva, ubi di-
citur Flexen, cum suis jussis & certis
finibus ac terminibus seu circumdatis
lateribus, hoc est de supra nominatis
locis: primo latere desuper publica an-
tiqua, que pergit de ipso loco supradic-
to Nogariola & erunt fines inter
ipsam Nogariola & subter: & locum
qui dicitur Perayrolo desuper, secundo
latus Fossano percurrente in fossa, que
dicitur Robusa, tertio latus fluvio, qui
dicitur Jervola percurrente, quarto
latus de subter vado, qui dicitur Bla-
vro. Infra istis partibus necessariis, que
per secundum mihi concessis, ut supra

A legitur, sunt quatuor Massaritie, sive
& alios quomque & idem sunt, &
unum Molendinum, quod est allevandum
in fossa, que dicitur Fossalea. Hec
supradicte Massaritie cum presato Mo-
lendino, quod est ad levandum, cum
omnibus ejus pertinentiis ab intus &
foris usque dum vester Advocatore sum,
in mea debet esse potestate. Et si in
supradictis silvis spatium aliquod fece-
ro, ad amplificandum territorii vel
massaritiis, campis aut pratis: hæc
partes inde sint de presato vestro Ce-
nobio, & tertia mihi prope Pendum, eo
ordine, ut supra legitur. Et si in pre-
dictis silvis vobis ejus vel necesse fu-
erit, ligna incidere pro aliquo vestro
servitio, in vestra sit potestate facienti
quodcumque vobis placebit. Nam verò
statutum est inter nos. Quod si aliquam
fraudem in me videritis de hoc esse,
quod supra legitur, supradicta investi-
tione in vestra transire debeat esse in
potestate cum supradictis..... ut supra
legitur, observare promitto. Quod si
non observavero, & non adimpleve-
ro omnia, quæ ut supra legitur, &
si recte cum bona fidelitate non va-
luerit & potuerit, presato vestro Ce-
nobio non sum Advocatore & De-
sensore, ut supra dixi, nec eo am-
plius de pertinentiis ejusdem Cenobii
invidere aut retinere voluero pro
aliquo ingenio, nam tantummodo quod
mihi concessum habetis, ut supra le-
gitur. Et si recte hoc non observavero,
& vos mihi in hoc, quod supra legi-
tur, condideritis, & ego me tacitus &
separatus esse voluero, omnibus modis
componere promitto cum meis heredibus,
vobis & successoribus vestris auri opti-
mi Libras decem.

Signum ✠ manus superscripto Dom-
nus Uberto Advocatore, qui hæc Car-
tulam promissionis fieri rogavit, & ab
eo relecta est.

Signum

Signum ✠✠ manibus supraſcripto
Richardo filius Rodulphi, & Richardo
Grimaldi teſtes.

Ego Johannes Notarius, qui dicitur
Bovino, ſcriptor hujus Cartulae promiſſi-
onis poſt traditam complevi.

Praeterea omnibus ejuſmodi Advoca-
 tatis mos, immo obligatio fuit, ſa-
 cramentum praestare fidelitatis clien-
 ti ſuo; eoque titulo exploratum eſt,
 vel ipſos Romanorum Imperatores
 conſueviſſe idem ſacramentum dicere
 Romanis Pontificibus, ex quo ſingula-
 res Romanae Eccleſiae Advocati ac
 Defensores eſſe coeperunt. Sed pro-
 grediamur. Illud prae ceteris anim-
 advertendum eſt, multis in locis
 Advocatae munus ſtabile factum fuiſ-
 ſe in una Familia, & Feudorum ad
 inſtar in liberos ac deſcendentes tran-
 ſiſſe. Id contingit vel ex induſtria
 Advocatorum ipſorum, qui ad poſte-
 ros ſuos officium ac beneficium iſtud
 transferendum enixe curarunt; aut
 etiam Episcoporum & Abbatum pro-
 vido conſilio, ne in novos Tutores
 nova liberalitas exercenda aliaque
 Feuda iis conferenda forent. Porro
 inter Eccleſiarum Advocatos in Ita-
 lia ſamoſum fortaiſſe prae ceteris ſibi
 peperere nomen in Civitate Tarviſi-
 na illius Eccleſiae Advocati, qui &
Advocarii, Avogarii, & Avogadri ali-
 quando appellabantur. Scilicet pro
Advocata aliquando dictum eſt *Advoga-*
ria; quare poſtea nonnullis fami-
 liis ex hoc ipſo munere adhaeſit co-
 gnomen *De gli Avogadri*. Bella, ſe-
 diſtiones, ac nobilitatem Advocato-
 rum Tarviſinae Eccleſiae habes in
 Hiſtoriis Patavinis, atque in Tarvi-
 ſina Johannis Bonificii. Primo *Tem-*
peſta Familia, deinde *Azzonum*, ejuſ-
 modi munere, & quidem heredita-
 rio, ſuncta eſt; atque illius gratia

A ab Eccleſia Tarviſina Feudali titulo
 receperunt Terras de *Anaſi*, de *Bor-*
mignana, de *Abriana*, de *Mazzacaval-*
lo, de *Ruigo*, *Zumignana*, *Vigoſſo*,
Damiſeno, *Taſcenigo* cum *Decimis* &
Novatibus ad ſolum opulentum diſtae
 Dignitatis ut habent monumenta e-
 vulgata in controverſia inter Tarviſi-
 nos & *Acclanos* (nunc *gli Aſolani*)
 nuper agitata. Mutinae quoque ſunt,
 quae perſuadeant, olim hujusmodi
 praerogativa ornatam fuiſſe Familiam
 de *Balogola*, cui cognomen acceſſit a
 loco olim ſito ad Scultennam fluvium
 in ſinibus *Gombolae* & *Friſiani* ul-
 tra *Guilliam*. *Galpar Sillingardus* in
 Catalogo Episcoporum Mutinenſium,
 & poſt eum *Ughellius* in Italiae Sa-
 crae Tomo 2 Chartam adſerunt,
 Anno MCXXXVI. ſcriptam, per quam
Dodo Dei gratia Mutinenſis Episcopus
inveſtivit Rainerium Advocatum, &
Guizardum, & Ubertum fratres, filios
Domini Rothechuldi Advocati, de Roccha
Sanctae Mariae &c. Erravit *Sillingar-*
dus, putans, Caſtellum ſive Arcem il-
 lam feudali jure fuiſſe conceſſam no-
 bilibus de *Advocatis*. Erant ii de *Fa-*
milia de Balogola natu autem major
 Advocatus Episcopi fuit. Anno Chri-
 ſti MCCXXIII. ut ex authenticis ta-
 bulis conſtat, in Tabulario Canoni-
 corum Mutinenſium adſervatis, *Gu-*
thelmus Episcopus Mutinenſis eandem
Roccham Sanctae Mariae confirmavit
 filiis *Tavivani de Balogola*, recipien-
 tibus pro ſe & omnibus aliis de *Balog-*
ola, cum ſuſantiis, quas diſti *Domini*,
 & eorum Maiores habuerunt & tene-
 runt a Domino Episcopo Mutinenſi &c.
 Ad hanc autem Familiam, atque,
 ut opinor, non alia ratione, quum
 Advocatae, ſpectabat olim, novum
 Episcopum Mutinenſem in equo in-
 ſidentem deducere a Porta Civitatis
 uſque ante fores Eccleſiae Majoris, hinc
 inde

inde equi habenas manibus tuendo. *Addestrare* Italica Lingua appellat regere equum Principum atque Magnatum. Ad eos quoque pertinebat hastas deferre umbellae, sive *Baldeshini*, quod super Episcopum ea occasione portabatur. Episcopo ad osium Templi maximi deducto, equus gradarius (*Palefrenum* cuncupabant) super quem Episcopus processerat, cedebat in jus nobilium de Balugola. Praeterea illis commendata fuit custodia camporum Duellorum, quoties nempe in terra Episcopi peragebatur singulare aliquod certamen. Coegebant pugnatores Custodibus hisce persolvere *Libras septem Imperiales, & unum Imperiale*; atque insuper nobiles isti lucrabantur arma illius, qui in campo succumbebat, aut deteriorem partem habebat. Haec omnia illi jure Feudi ab Episcopis Mutinae acceperant. In Diplomate Conradi

A II. Italiae Regis, Anni Christi MCCLII. pag. 168. Tomi 2. Bullarii Casinensis, lego *Fodrum, Albergariam, & Districum, Bannum, Placitum, Assatum, & cetera, quae Regis sunt*. Voce *Assatus* veri videtur simile, significari Custodiam, ut super dixi, Pugnantium singulari certamine. Eadem verò simul indicia sunt, Advocatiam Mutinensis Ecclesiae Familiae de Balugola aliquando fuisse commissam. An diu continuatum fuerit in iis ejusmodi munus, nulla documenta legi, quae id ostendant. At certe diu perseverarunt apud eos honores & Feuda conlata ab Episcopis. Cui rei, uti & moribus antiquorum temporum, lucem afferet Charta ab Aliprando de Balugola Anno MDGXII. Mutinae edita in Opusculo de Familiâ suâ, spectans ad Annum MCC-LXXXIII. quam utilem huic loco censui.

Investitura seu confirmatio Feudorum & jurium data filiis Francisci de Balugola ab Arditiore Episcopo Mutinensi, Anno 1283.

A Nno a Nativitate Christi MCC-LXXXIII. Indictione XI. die Mercurii XIV. intrante Martio. In Christi nomine. Cum a Dominis Rainerio, Gerardo, Racefe, Pipiono, Lanfranchino, Richerio, Zopillario, & Zaccharia filiis quondam Francisci de Balugola, etiam cum instantia petatur, ut venerabilis pater Dei gratiâ Episcopus investiret eosdem de Feudo, quod habent ab Episcopatu Mutinae, quando primo consecratus intrat Palatium Episcopatus, dictis Balugolis ducentibus per frenum equum ipsius Domini Episcopi a Porta Civitatis, usque ante fores Ecclesiae Majoris, eodem super sedente: & pariter, ut super custodia

Ton. XIII.

D Camporum Duellorum habeant Libras septem Imperiales, & unum Imperiale, & arma illius, qui succubuerit, vel etiam in campo deteriorem partem habuerit: & de aliis Feudis antiquis; qui dicebant se habere paratas plures Chartas Instrumentorum, & testium, antiquitus productorum.

E Et primo, sicut venerabilis pater Dominus Guilielmus Dei gratiâ Mutinae Episcopus fecit, & constituit Gerardum de Ricò de Albareto suum Nuntium & Procuratorem in causa, quam habet cum illis de Balugola, sive cum Baluganis, sub examine Domini Zanelli Zacaghi, & Domini Gerardi Urini, super facto Equi sive Palefreni,

E quem

quem ei videntur postulare. *Alum MCCXXII. Sex: O. Iobris per Albericum Notarium.*

Item aliud Instrumentum traditum isto Anna, sicut Domini de Balugula constituerunt Domium Lanfranchinum eorum Procuratorem in causa, quam habens cum Domino Episcopo super facto Equi & de Feudo, traditum per Lazarium de Palermo.

Item aliud Instrumentum, sicut Dominus Guilielmus Mutinae Episcopus una cum Campiolo, & Zopellarino de Balugula pro se & consortibus suis elegerunt in communis concordia Dominum Zinellum Zacogum, & Gerardum de Honoribus, Procuratores Curiae Episcopatus Mutinae, ad cognoscendum super facto Palasfreni, quem dicunt ad ipsos pertinere per Feudum.

Item Libellum authenticum, in quo petebant praedicti pro illis de Balugula, ut promittatur Palasfrenum, quem equitat Dominus Episcopus, cum primo ascendit Palatium, rediens a consecratione, & item ut de cetero omnes Episcopi illum Palasfrenum dare tenentur. Alum & Scriptum per Albericum Zanellum Notarium MCCXXII. de Mense Decembris.

Item testes productos in praedicta causa, in quibus evidenter probatur, quod illi de Balugula debent habere ipsum Palasfrenum: scriptos per ipsum Albericum Zanellum Notarium, qui ipsos authenticavit & jurare fecit MCCXXIII.

Item, sicut praedicti Domini de Balugula habent a dicto Domino Episcopo Mutinae in Feudum Custodiam Camporum Duellorum, in praedictis testes productos per ipsos de Balugula super praedicto facto. In quibus probant, quod praedicti habent in Feudum a Domino Episcopo Mutinae: Scriptos manu Petrizzoli de San-

do Marino Notarii Domini Bernardini de Cornazzano Potestatis Mutinae, MCCXXIII. Iuditione I. per Johannem Angelicum Notarium.

Item alios quamplures testes receptos precepto Domini Bocaccii Bremas Potestatis Mutinae MCCXXI. Iuditione IX. per Johannem Angelicum Notarium.

Item alios quamplures testes receptos super eodem facto MCCXLI. Item sicut coram Domino Bocaccio Brema Potestate Mutinae Ardutio promissit Domino Zopillarino dare arma. Item sicut Dominus Bernardinus de Cornazzano Potestas Mutinae dixit, quod Domini de Balugula debent habere arma Ubertacii, qui amiserat Duellum: scriptum MCCXXVIII. per Bonifacium Regale.

Item sicut venerabilis pater Dominus Albertus Mutinae Episcopus confessus fuit, quod illi de Balugula debeant habere Libras septem Imperiales & unum Imperiale, occasione Duelli facti a Gerardo cum Guidone. Quot denarios ipse Episcopus habebat penes se. Et sicut praedicti de Balugula confessi fuerunt se habuisse praedictas septem Libras Imperiales, & unum Imperiale, MCCXXVIII. Iuditione XI. Scriptum manu Bonifacii Aspetlati Notarii.

Item Sententia lata super hoc, quod ipsi debebant habere arma Bernardini Becceti, qui amisit Duellum, per sententiam latam MCCXXVII. per Domium Bernardinum de Cornazzano Potestatem Mutinae, scriptam per Bonifacium Aspetlatum Notarium.

Item affirmantes praedicti de Balugula, quod quamplura alia iura super hoc habebant, sed ea amiserant, quando Balugula combusta fuit, & etiam nuperrime propter combustionem Beccetiorum, testes produxerunt in causa Pala-

Palafreni Reverendi patris Domini Arditiōis Dei gratiā Mutinae Episcopi. Unde ex praedictis omnibus debeant, praedictum Dominum Episcopum debere admittere petitionem eorum, cum non sit Feudum novum, sed antiquum, & eos investire de Feudo ipsius Palafreni, de cetero in futurum habendi, ducentibus praedictis Balugulis per frenum Equum ipsius Domini Episcopi a Porta Civitatis usque ante fores Ecclesiae Majoris, Domino Episcopo superfedente. Et de Custodia Camporum; salvis omnibus iuribus praedictis de Balugula in aliis Feudis, quae dicunt se habere debere, si ostenderint, & habere debere alia Feuda a praedicto venerabili patre Domino Episcopo.

Quare idem venerandus Pater natus a iuris tramite deviare, nec contra canonicas & legitimas sanctiones in aliquo procedere, sed eas omnimodo observare, videns, quod iustum est iussis petitionibus subditorum annuere, in quantum potest, per Annulum, quem in suis tenebat manibus, investivit supradictos de Balugula, recipientes pro se & consoribus suis de suprascriptis Feudis, quatenus de iure potest, secundum iura & canonicas sanctiones. Ita quod non sit contra formam sacramenti praestiti per ipsum Dominum Episcopum Domino Archiepiscopo Ravennati, in quo continetur, quod non possit alienare de novo. Et de omni Feudo antiquo, quod consueti sunt antiquitus habere ab Episcopo Mutinae, praestito ipsi Domino Episcopo a praedictis Dominis sacramento fidelitatis, quod praestare debent Vassalli Dominis suis, pro se & suis successoribus in hoc modum. Quod ipsi juraverunt ad sancta Dei Evangelia corporaliter talia, quod ab hac hora in antea usque ad finem vitae suae fideles erunt venerabili Patri Domino

Arditiōis Dei gratiā Episcopo Mutinae, & Episcopis suis successoribus, canonice ingreditibus, contra omnem hominem, Collegium, vel Universitatem de Mondo. Et numquam scienter erunt in consilio vel in facto, quod ipse amittat vitam vel membrum aliquod, vel mala captione capiatur, vel quod recipiat in persona aliquam laesionem vel injuriam, vel amittat aliquem bovem, quem nunc habet, vel habere debet, vel in antea possidebat. Et si sciverint vel audierint de aliquo, vel aliquod supradictorum contra eum fieri, pro posse eorum, ut non fiat, impedimentum praestabunt; & si impedimentum praestare nequiverint, dislo Domino Episcopo suum auxilium praestabunt. Et si contigerit, quod ipse rem aliquam, quam habet, vel habebit, iussu vel fortuito casu amittat, eam recuperare curabunt, & recuperatam omni tempore retinere. Et si sciverint, ipsum velle iussu contra aliquem procedere, & in specialitate vel generalitate fuerint requisiti, ipsi Domino Episcopo suum, sicut poterunt, auxilium praestabunt. Et si aliquid in secretum eis ab ipso Domino Episcopo manifestabitur, illud sine sua licentia nemini pandent, vel quod panditur non facient. Et si consilium eis ab ipso Domino Episcopo super aliquo facto postulatū fuerit, illud ei dabunt consilium, quod eis videbitur magis expedire, & numquam scienter aliquid facient, quod pertineat ad suam injuriam vel contumeliam. Et alia & singula facient, quae Vassalli facere tenentur & debent suo Domino. Sic Deus eos adjuvet. Ad sancta Dei Evangelia promittentes, quod rata & firma habebunt supradicta omni tempore & contra non venient, sub expressa obligatione omnium boverum suorum.

Actum in Palatio Episcopali Mutinae, praesentibus Nicolao de Mattarello,

rollo, Gerardo Carepto, Domino Petri-
no Praeceptore Templi de Mutina,
Domino Pilogero de Pilogneris Can-
nico Mutinae, Domino Risonello Archi-
presbytero Plebis de Pnlino, & Vi-
cario ipsius Domini Episcopi, Domino
Bazalerio de Montegarullo, Jacobino fi-
lio Domini Martini Prebenarii, Zor-
dano filio quondam Domini Azoboni
de Gorzano, Domino Thomasio filio
Domini Philippo de Pedotbis, Petrano
de Retibus Baccario, & Ghibertone fi-
lio quondam Petri de Savignano.

In praesentia supradictorum testium
& ipsorum de Balugula, ante aliquam
investituram factam ipsis de Balugula,
Dominus Ardizio Dei gratia Episcopus
Mutinae dixit, quod intendit investire
de Fendo antiquo, non de novo Fendo,
vel in aliquo venire contra leges vel
canonicas sanctiones: & sub hac condi-
tione, si Fendum erat antiquum, su-
pradictos de Balugula investiebat, se-
cundum quod continetur in Instrumento
per me Notarium tradito, & aliter
non.

Ego Bartholomaeus de Berilaris No-
tarius scripsi.

In desuetudinem abiire multis in
Italiae Urbibus, & non una de causis
ritus varii ad solennem Episcoporum
novorum ingressum, olim fami-
liares, quo tempore aut Episcopi ipsi
Civitatis dominabantur, aut in Re-
publica illustrem locum tenebant.
Proinde excidit etiam praerogativa,
Familia aliquot olim reservata, de-
ducendi novum Praefulem ad Cathedralem
Basilicam. Esm tamen Mediolani
constantissime adhuc retinet
post tot temporum ac rerum vicissi-
tudo nobilis Familia Confanoneria.
Nam quotiescumque novus aliquis
Archiepiscopus Mediolanum solenni
ritu ac processu, universis Magistra-

A tibus, Clero, ac Populo stipatus in-
trat, quotquot viri in ea gente nu-
merantur, ad illum deducendum ex
privilegio singulari accersuntur. Sin-
guli, uti egomet spectator vidi, tunc
rubris omnibus vestibus induti, tam
Seculares, quam Ecclesiastici, pars
Equum Antistitis regunt, pars hasti-
lia umbellae deferunt, quam & su-
binde lucrantur; reliqui vero praecedunt.
B Hos quoque Advocatiales titulo
arque officio olim donatos, Medio-
lanensi Ecclesiae suam operam prae-
stirisse, Cognomen ipsum indicare
videtur. Nam Confanoneris, sive Con-
fanoneris, appellatos credere par
est, quod Confanonem, hoc est Vexil-
lum Archiepiscopi antiquitus in bello
C atque in solennitatibus gestarent: quae
praerogativa, ut supra memoravi,
Advocatis Ecclesiarum deferri consue-
vit. Idem dicendum de Confanoneris
Ticinensibus ac Placentinis. Dubius
tamen sum, num eodem munere,
quo nunc funguntur Confanonerii Me-
diolanenses, aliae ante eos familiae
fungerentur, an vero & illis suis
D esset locus in famulatio Archiepisco-
pi, diversaeque ratio officii. Neque
enim audeo sine tabulis affirmare,
nam eandemque gentem, in variis
lineas propagatam, diversa Cognomi-
na assumisse. Scilicet animadverti,
E Rodenses quoque, sive de Rande, de
Rhd, & Littos, quos nunc Littas ap-
pellamus (quae nobilis prosapia non
unum Archiepiscopum Mediolano olim
dedit, & nunc etiam gloriari po-
test, quod in Cremonensi Civitate
Episcopum habeat Illustrissimum Do-
minum Alexandrum Littam, pietate,
zelo, eloquentia, ceterisque animi
ac mentis virtutibus spectatissimum)
animadverti, inquam. & haec Fa-
milias olim in obsequium Antistitis
Mediolanensis adhibitas fuisse. En
Qual-

Gualvani de la Flamma circiter Anno Christi MCGCXXX. scribentis verba Cap. 627. Chronici Majoris, quod MStum Ambrosiana Bibliotheca adservat: *Angilbertus Archiepiscopus Beati Ambrosii tumbam marmoream aperiri fecit, & ex devotione dentem de ore beati Ambrosii extraxit, & in anulo suo imposuit. Dum autem processionem in die Olivarum faceret Archiepiscopus more Ecclesiae Mediolanensis, & de Ecclesia Majori iret ad Sancti Laurentii Ecclesiam, ibi Archiepiscopus facit sermonem ad Populum. Postea benedixit palmas, & dedie Clericis. Postea venit extra Ecclesiam, ubi sunt columnae (& adhuc supersunt illustre antiquitatis vestigium) ubi erat unus equus coopertus de vajo, idest panno aureo. Et unus de genere Rodensium (in margine eadem manu additur: Rodenses sunt Cathanei Archiepiscopi) vestitus variis, tenens strepam, Archiepiscopus equum conscendit. Et postea data fuit in manu una Crux chrystallina, ornata palmis & olivis, qua signabat Populum. Et ille de genere Rodensium vestitus variis, cum cirotbecis in manu tenens frenum equi, duxit eum ad Ecclesiam Sancti Ambrosii. Praecedebant autem equum quatuor Nobiliores de Littis (in margine Codicis adnotatur Lites sunt Valsassores Archiepiscopi) praeparantes viam Archiepiscopo, amoventes lapides & trabes, & alia impedimenta. Post Archiepiscopum veniebant universi Clerici cantantes: & subsequēbatur Populus cum palmis & olivis. Nec fuit tanta solemnitas in universo Mundo, quomodo erat ista, quam temetur facere Archiepiscopus singulis annis. Quum autem pervenisset Archiepiscopus ad locum, ubi consuevit leprosum lavare, cantabatur Missa. Et postea Archiepiscopus ad suum Palatium rediit. Procedente autem tempore,*

A hoc est, Anno MCCCXXXIX. obortus est inter *Advocatos & Confanoneros* Mediolanenses, contendente utriusque cognatione, ad se pertinere jus deducendi Archiepiscopi, & lucrandi equi ipsum devehenti. *Falsa est, inquit idem Gualvanus in Opuscul. de reb. gest. Azonis Vicecomitis, Tomo XII. Rer. Italicar. controversia inter Advocatos & Confanoneros, quis equum Archiepiscopi habere debuerit. Et quia iura antiqua super hoc clara non inveniebantur, Johannes Vicescomes Episcopus Novariensis, Ecclesiae Mediolanensis Conservator, ordinavit, quod Advocati ipsum conducerent per frenum, peditando usque ad Ecclesiam Majorem. Inde usque ad Sanctum Ambrosium conducerent Confanonarii; & equus Archiepiscopi pendente quaestione in deposito positus fuisset. Ita Bergomi, quando novus Episcopus Urbem ingrediebatur, equus, in quo: is advehebatur, in potestatem veniebat parentelae de Advocatis, qui debent habere secundum antiquam consuetudinem, uti auctor est Castellus de Castello in Chronico Bergomi. Tomo XVI. Rer. Italicarum. Arbitracionum verò Familiae dabatur Episcopi cibamys, seu mantellum de panno pavonatio: Familiae de Trenis cackaria Praefulus ejusdem.*

E Sed ut Lectores fortasse lassos heic aliquantulum recreem, addere juvat, quae antiquitus, & ad nostra fere tempora, agebantur in Etruria, hoc est Florentiae, & Pistorii. quum primum consecrati novi Episcopi ad possessionem Cathedrae suae deducebantur. Quod juris Mutinae fuit *Balogensibus*, Florentiae fuit *Vicedominis*, teste *Ferdinando del Migliore* in *Florentia illustrata*; sed ita ut ephippium & frenum equi Episcopalis traderetur Familiae *del Bianco*, quā subla-

sublatâ idem jus in nobilem Stroz-
ziorum Familiam translatum est, qui
tubis sonantibus, sacrum hoc tro-
phaeum ad suas aedes deferrebat, ex-
positumque ad fenestras, honoris causâ
diu servabant. Equus Episcopi,
statim ac ille descenderat, in jus ce-
debat Abbatissae Monasterii Florentini
Sancti Petri Majoris, quam in so-
lemni illo processu Episcopus sacra-
bat, sive uti olim vulgo dicebatur,
anulo desponsabat. Ingratum Lectori
non erit caeremoniae hujus descri-
ptionem accipere a Petro Ricordato
Monacho Casinensi, qui in Historiâ
Monasticâ Romae Anno MDLXXV.
impresâ, haec habet pag. 368.

Caeremonia ingressus novi Ar-
chiepiscopi Florentini.

Poichè voi siete entrato in San Pier
Maggiore, io voglio dirvi una ce-
rimonia, che usa questo Monasterio, o-
gni volta, che un nuovo Arcivescovo
entra in Firenze a pigliare il possesso
dell' Arcivescovato. La qual cerimonia
non s'usa, cred'io, in altro luogo, sal-
vo, che in Pisa in un Monasterio
medesimo del nostro Ordine, e det-
to ancora di San Pietro. E m'è venu-
ta voglia di dirlo, perchè la Famiglia
degli Strozzi interviene a tal cerimo-
nia, come ndirete, e in quella di Pi-
sa la nobil Casa de' Cellesi. Quan-
do fa l'entrata il nuovo Arcivescovo, lo
va ad incontrare tutto il Clero e Ma-
gistrati, e così accompagnato s'invia
sopra una China a San Pietro. Et i-
vi giunte, smonta, e subito dagli uo-
mini della Famiglia Strozzi, e non da
altri, sono saccheggiate i fornimenti
della China, che sono vicchissimi, &
ella così nuda resta alle Monache di
San Pietro suddetto. Smontato l'Arcive-
scovo, entra nella Chiesa, incensato &

Alperza d'acqua benedetta da i Preti,
li perciò apparecchiati, essendo poi as-
spersato dall' Abbadesa, e da tutte le
Monache sopra un Palo benissimo para-
to presso l'Altare Maggiore. Saglie in
su quello, e fatta un Orazione, si pone
a sedere sopra ricca sedia, e preso un
avello d'oro, lo mette in dito all' Ab-
badesa, alla quale è tenuta la mano e
il dito da uno de' più Vecchi della Par-
rocchia. E data la Benedizione al Po-
pulo e la perdonanza, se ne va al nuo-
vo Palazzo, dove ella si manda a do-
nare un letto con tutti i soi fornimen-
ti di gran valuta.

CIta Ricordatus. Admiratus quoque
junior in Histor. Florentin. Lib. XV.
ad Annum MCCCCLXXXVIII. memo-
rat controversias compositas inter l'i-
cedominos & Tosingos, uti Custodes &
Patrones Episcopatus, & homines Pa-
rochiae Sancti Petri Majoris, excita-
tas non semel in solemnibus ingressu Epi-
scopi Florentini. Pistorum nunc adae-
mus, ubi nobilis & antiqua Cellesio-
rum Familia eodem jure ac privilegio
fruebatur, quo Strozzi Florentiae, uti
Ricordatus nuper meminit. Quare
Cellesiis quoque commendatam olim
fuisse Advocatiam Pistoriensium Epi-
scoporum, vestigia honoris diu serva-
ta in novi Antistitis processu innue-
re videntur. Legi ego olim in Tabu-
lario Episcopatus ejusdem pergame-
nam, in calce quidem corrolam,
quae, ut fert veris similitudo, ad ip-
sam Cellesiam gentem referenda est;
nam in cunctis erga Advocatos suos
Episcopi olim perquam liberales esse
conseuerunt uti supra vidimus. Et
profecto hanc ipsam Chartam exere-
re juvat, ut Lector evidentiùs in-
telligat, quàm plenâ manu sacri o-
lim Pastores Ecclesiae patrimonium
in Laicos effunderent.

Inve-

Investitura Plebis Cellensis & subjeotarum Ecclesiarum, titulo emphyteusis data Signorello filio Gerardi a Leone Episcopo Pistoriensis, Anno 1067.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno ab Incarnationis ejus MLXVII. Mense Novembris, Indictione VI. Placuit atque convenit inter Leo Pistoriensis gratia Dei humilis Episcopus, necnon Signorello filio bone memorie Jerardi, ut & ipse Leo Episcopus de pertinentia Ecclesiarum Domus Sancti Zenonis libellario nomine dare, sicut de presente dedit & tradidit, idest Plebe & Ecclesia illa, cujus vocabulum est Sancti Pancratii, & Sancti Joannis Baptiste, que est edificata prope Celle, cum pertinentiis & jacentiis, que pertinet aut pertinere debet ad suprascripta Plebe, cum redditum, & oblationem, offerionem, & mortuorum exitum & introitum, atque Cimiteriis, primitiam, & decimationem, quod amodo in antea, Domino Deo donare dignatus est, mobilibus & immobilibus, de Villis illis atque titulis nuncupate. Prima Villa, que dicitur Cella. Alia Villa, que vocatur Viugnano. Tertia Villa, que nominatur Petriolo. Quarta Villa, que vocatur Sancto Justo. Quinta Villa, que dicitur Montaguana. Sexta Villa, que vocatur Campillia. Septima Villa, que dicitur Momigno. Octava Villa, que vocatur Fagno. Nona Villa, que nominatur Rosana. Decima Villa, que dicitur Bovare. Undecima Villa verò, que nominatur Fabrica & ad Arigliano resorti duo. Duodecima verò Villa, que dicitur Ca'ola. Tertiadecima Villa, que vocatur Presciano. Quartadecima verò Villa que nominatur Copano. Quinadecima Villa, que dicitur Lugnano. Sextadecima Villa, que vocatur Gulliano. Septimadecima verò

A Villa, que nominatur Vitthano: vel per alie locas & vocabula ubicunque, quod ad suprascripta Ecclesia & Plebe sunt pertinentes, aut pertinere debent undecunque homines de suprascriptis Villis vel debiti reddendi ad pars suprascripte Ecclesie: excepto antepone Vibi Ville ille, que dicitur Varathano Major prope Neule & Cagliano. Nam aliis omnibus rebus, que ad predicta Plebe sunt pertinentes, & ubicunque de rebus suprascripte Ecclesie esse invenitur cum resorti duo. Una est posita in loco Carlatico, alia in loco Fagno, ubi Macejo vocatur, cum rebus & terris illis, qui sunt positi in loco Fagno & in loco Bovare. Has suprascripta Ecclesia & Plebe cum pertinentia sua, que modo ibidem pertinet, aut in antea pertinere debent, excepto quod superius exceptavi, cum offerionem, introitum, & exitum, debitionem, & mortuorum primitiam, & decimam, quod amodo in antea ad jam dictam Ecclesiam Domino Deo, donare dignatus est, & modo pertinet, aut in antea pertinere videtur in integrum ipse Leo Episcopus per se & suos Successores eidem Signorelli, & ad sustitutos heredes dedit & tradidit ad habendum, tenendum, regendum, meliorandum, laborandum, & laborare faciendum privato nomine ad habendum, & suprascriptam Decimationem & offerionem & primitiam de pensionem recolligendum & recolligere faciendum: ipse Signorello, & supradicti heredes ad & Plebe per vestros conrogatos Sacerdotes & Clericos ministerium Dei diurnum vel nocturnum & Lu-

• Luminariam ibidem prebeatis, aut prebere faciatis, & Censum exin red-
dere..... Supradicti heredes, aut eor-
um certo misso apud Curte Episcopatu
Domus Sancti Zenonis infra Civi....
dicto Leo Episcopus vel ad suos Successo-
res, vel ad eorum Ministeriale, qui
pro tempore ibidem fuerit..... Decem-
bris argentum Denariorum bonorum ex-
pendibilium de Moneta de Luca Solidus
quatuor. Nam non amplius..... ut si
quis ex his de suprascriptis conventio-
ribus, si suprascripto Pontifex, vel suos
..... certo vel suis heredibus de supra-
scripta conventientia dissolvere aut mi-
nuare, aut supra..... & Plebe ipsa
pro ipsis usurpaverint peioratas vel sub-
trahat, aut in aliquo quod & per
quem ex eis minus fuit..... fuerint,
componere debeant ad partem fidem ser-
vantem..... XX. quia in tali ordine
inter eis..... duo Libelli.

Petrus Notarius, & Judex Sacri
Palatii..... Castro de Cella..... hunc
Libellum..... fallo mea manu scripsi.

Ego Azo Archidiaconus mea manu
scripsi..... Proposuit in hunc Libello
mea manu scripsi.

Ego Vitalis Archiepiscopus Sancte
Pistoriensis Ecclesie mea manu scripsi.

..... Petri & Rodulphi germa-
ni filii bone memorie Rodulphi, & Donati
filio bone memorie Petri, rogati testes.

..... Judex sacri Palatii post tra-
ditionem compleri & dedi.

Nulla quidem heic Advocatie men-
tio. Sed quum constet, Cellesios sub-
sequitis temporibus Episcopum no-
vum deducere solitos fuisse, aut post
illam Investituram Advocatiam sus-
cipere, aut etiam tunc eodem mu-
nereungebantur. Neque eorum id o-
pus fuit memorare, quum idem mu-
nus, uti fit in Placitis, minime tuos
exercerent. Itaque Pistorii eadem ab

A Episcopo novo praestabantur, quae
Florentiae. Scilicet ubi is vocebat
ad Monasterium Sancti Petri Majoris,
de equo descendens, ac Templum
ingressus ibi Abbatissam anulo de-
spoliabat. En verba Salvii Tom. 3.
pag. 87. Histor. Pistoricof. editae
Anno MDCLXII. Veotitiis.

B Caeremooia Desponsationis Abba-
tissae S. Petri Majoris Pistorien-
sis, a ovo Episcopo factae.

A Lt entrare della Porta della Citi-
tà erano tutti gli uomini de'
Cellesi, che quivi erano raunati, per
dargli l'ingresso all'Antipporto il qua-
le avevano ornato con panni d'arazzo,
imprese, e festoni, e l'accompagnarono
per tutta Pistoja. Entrato dentro, i
Collegi, che l'aspettavano in San Pie-
rino, se li fecero innanzi. E fatta
dal Capo di loro corte diceria, n'andò
segnito da quelli e da molta gente a
San Pier Maggiore, ove discese da ca-
vallo, montovvi sopra uno de' Cellesi,
e teneva uno sprone in mano. E così
stette aspettando finchè il Vescovo le sue
cerimonie finisse. Egli dunque entrato
in detta Chiesa, ornata quant'era pos-
sibile, fece orazione. Poi s'accostò, do-
ve era sotto il muro dalla banda del
Monasterio; & essendovi un letto di
gran valuta, egli spoid Madonna, o
vogliamo dire Badessa, alla quale restò
l'Anello, ch'era molto ricco e bello.
Et andato alla Cattedrale, e fatte qui-
vi molte cerimonie, i Bonvassalli die-
dero a lui la tenuta del Vescovado.

Eundem quoque ritum descripsit
P. Dondorius e sacra Cappuccinorum
familia in Libro, cui titulus La Pie-
tà di Pistoja, quem Anno MDCLXVI.
evulgavit. Et illum audiamus, ita de
novo Episcopo scribentem.

Alte-

**Altera descriptio Desponsationis
supra memoratae.**

IL Monasterio di San Pier Maggiore di Pistoja è de' principali, massimamente per la funzione, che fa ivi il Vescovo, quando solennemente piglia il possesso della Cattedrale: ed è questa. Fa la sua entrata per porta Lucchese, e colla comitiva, cerimonie, ed accompagnature solite, viene a dirittura a San Pietro, dove sopra un Palco a posta alzato avanti l'Altar Maggiore, dalla Badessa è ricevuto. E dopo una breve Orazione fatta da ambedue in ginocchione, si pongono a sedere in faccia del Popolo, poco il Vescovo dalla Badessa distante. E portato per uno della Corte del nuovo Pastore sopra un basino d'argento un ricco Anello, Monsignore sposa con esso quella veneranda Madre. Questa cerimonia finita, senz'

A altro dire, ella torna in Clausura, e il Vescovo seguita la sua gita verso il Duomo. Quivi in nome della Badessa gli è presentato un Letto riccamente fornito &c.

B Ejusdem quoque ritus descriptionem infra habebis in Dissertatione LXVI. de Monasteriis Monialium. Sed quando prae manibus habemus novi Episcopi Pistoriensis ingressum, quem non vulgares ritus maxime spectabilem faciunt, minime subtrahendum Lectorum oculis puto ordinem, quo Matthaeus de Diamantibus ejusdem Civitatis Episcopus primum processit ad capiendam suae Sedis possessionem: quod contigit Anno Christi MCCCC. **C** Excerpta fuit haec narratio e brevi Historia, quam manu exaratam reliquit Ser Lucas filius Bartholomaei Dominici, Auctor synchronus & Pistoriensis.

**Ordo servatus Pistorii in primo ingressu Matthaei de Diamantibus
novi Pistoriensis Episcopi. Anno 1400.**

Domenica mattina a di 30. di Maggio 1400. si fece la Festa del Vescovo nuovo, il quale è Monsignor Matteo di Ser Lazzaro Diamanti: e entrò in Pistoja, perciocchè il Papa a Roma l'aveva vestito, e datoli la Mitria, e Pastorale, e l'altre cose, sicchè non aveva se non a pigliare la tenuta. E venne, e secessi in questo modo, cioè. Egli fu per tempo, come era dato grande e bello ordine, a Santa Trinita fuori di Porta Lucchese con sua Compagnia. Ivi andorno moltissimi Cittadini a cavallo incontroli; e detta la Messa per tempo, a Duomo fondò forte per un gran pezzo la Campana grossa. Ivi vennero tutte le Regole de' Frati con le Croci, e tutta la Chier-

D tia. Poi si mosse la Croce di Duomo; innanzi poi quelle de' Frati per ordine. E andorno a Porta Lucchese insue fuori della Porta: e sermoni allato alla Porta. L'Uffiziali tutti a cavallo andorno incontro al Vescovo, e subito il Vescovo montò a Santa Trinita a cavallo, e venne verso Pistoja in questo modo, cioè. In prima erano innanzi molti famigli di Cavalieri, e Abati a cavallo; poi molti Donzelli dell' Uffiziali a cavallo; poi suoi del Vescovo, di nuovo vestiti di divisa furono quattro; poi erano quelli portano le spade all' Uffiziali; poi li Notari del Vescovo a cavallo; poi due Galenaci parati. E' uno era l'Arciprete, l'altro Messer Bonino. E Messer Bonino portava il Pastorale. Poi

F

M. u.

Tom. XIII.

Manfignor lo Vescovo a cavallo in su un grande e bello Cavallo, covertato tutto di panno lino bianco sottilissimo e bello; e egli fuvi parato con Peviale bianco, e con la bella Mitria in capo, e Guanti, e Anella in mano. E veniva segnando; e intorno a piedi di ogni lato tre giovani, grandi Cittadini e arevotti, con bastoni lunghi d'asta bianca e guanti bianchi. Dirieto a lui tutti gli Uffiziali a cavallo: poi Cavalieri, Giudici, Abati, Prelati, Chierici, e molti Cittadini a cavallo. Quando furono presso alla Porta ivi si cavarono tutte le Croci dell' Istipiti; e Messer Giovanni Cibitbi prima quella del Duomo, poi ogni Priore del suo Convento la sua portorona in mano senza nulla in capo a Manfignor lo Vescovo, l'uno di rieto all' altro, cantando dolce, e soavemente. E egli a una a una tutte le bacì devotamente. Poi rimesse le Croci nell' Istipiti, s' avviarono a una a una dentro in Pistoja per Porta Lucchese, prima quella de' Frati Minori, e poi ordinatamente gli altri, com' è usanza. Quando il Vescovo fu sull' entrare dell' Antiporto, quelli della Casa Cellefi, com' è usanza, e allor s' appartiene, si fecero innanzi, senza nulla in capo; e fatta bella diceria, lo riceverno graziosamente, e presenli la briglia, e addestronlo, e messeno dentro. E di ciò si fece Carta. E erano effi Cellefi a piedi d' ogni lato del Vescovo. E così vennero continuamente. E così si venne giù, sempre cantando molti belli Inni da San Vitali alla Porta Vecchia, al Maltancone, a San Luca, a San Piero Maggiore. Ivi in San Piero erano i Signori in Coro: e tra dentro, e fuori era e venne tutto il Popolo di Pistoja, e le trombe, e fuori uno desco s' unì uno tappeto, & ivi sù montò un Calomaco, e sposò Manfignor

*lo Vescovo, e donò alla Badessa di San Piero il Cavallo suo; e similmente tutti gli altri sposarono. E sonando le trombe, entrarono in San Piero, e in sù la Porta erano due Parati, che l' uno dava l' Acqua Benedetta, l' altro l' Incenso: e andorno per Chie, dentro nel Monastero. Ivi era accorcio e ordinato molto bene. Ivi sedea l' Abbadesse, e più là erano tutte l' altre Monache ginocchioni. E ivi come giunse alla Badessa, la Badessa si gittò ginocchioni, e baciòli la mano. Poi si posero a sedere insieme. E fatto e detto quello è d' usanza, si la sposò, e diedli l' anello. Poi se ne venne in Coro, e andò all' Altare, e ord, e baciòli, e poi ritornò in giù; e nel mezzo del Coro era fatto un bel Letto, e vi si pose suso a sedere, e stette un poco, e la Badessa donò esso Letto a Manfignor lo Vescovo predesto, come è usanza. E poi fatto quello le Croci si messeno, e vennero a Duomo da San Luca, e per Porta Guidi a Duomo a piedi ogniuno, come di sopra ho detto. E come giunse a San Piero, Filippo Zaicharella, e Prete Filippo di Lazzero Ser Conti il preseno per le spalle del Piviale, l' uno da un lato, l' altro dall' altro. E così vennero infine a Duomo con alcuni di rieto a loro, a cui fare così s' appartiene. E entrati in Duomo, tutti i Frati se n' andorno, e i Preti entrarono in Coro. E giunto il Vescovo a piedi delle scalette dell' Altar Maggiore, e cavatogli la Mitria di capo per un Calomaco, cominciò il Vescovo, a cantare *Te Deum laudamus &c.* E tutto il Coro ripose, e cantollo infine alla fine. E il Vescovo monì sù all' Altare, che era scoperto, e ord, e baciòli. E rimis' enli la Mitria, e prese il Pastorale in mano, e stette ivi retto in mezzo a' Calomaci, in fine che fu compinto di cantare; e poi disse:*

Sit

Sit nomen Domini benedictum, & fecit la Benedizione, come è usanza de' Vescovi. E uno de' Canonici riprese il Pastorale. E vennero per Duomo alla Porta del Vescovado. Tutto il Duomo e la Piazza era piena di gente. E giunto alla Porta del Vescovado, ivi erano quelli della Casa de' Buonvassalli. E il sopra scritto Filippo Zabarrella, come è usanza disse: E ci è nessuno della Casa de' Buonvassalli? E eglino risposero: Noi. E egli disse a loro: Tenete; siavi raccomandato il Signor vostro. Et eglino senza nulla in capo il presero e riceverono graziosamente e reverentemente. E messenlo dentro, e messenli la mano sull'uscio: e di tutto si fece Carta publica. E andoronsene solo con tutti gli Uffiziali, e co' Signori, Prelati, Chierici, e Cittadini assai, a' quali fece un grande, e bellissimo desinare, però che erano invitati, e dato l'ordine con molte grandi e belle vivande. Ivi erano quanti giovani c'è a servire, e ordinare. E mandò e fece mandare infiniti e belli presenti per Pistoja a' Cittadini. E desinato, ciascuno se n' andò a Casa con la grazia di Dio.

Erunt hercle, qui majorum nostrorum ritus haftenus descriptos, ac tandem sublatos, audientes, a cachinnis vix abstinebunt. Sed ita fortasse compositi erant antiquae gentis animi, ut nullam in hinc ritibus deformitatem sentirent. Praeterquam quod mos (*) conservandi, sive, ut aje-

bant olim desponsandi anulo Sanctimoniales jam professus a multis Seculis investus, perdurat adhuc in nonnullis Urbibus Italiae. Idque ego Mutinae ac Lucae peractum vidi summa cum religione ab istarum Civitatum Episcopis. Sed jam tempus est monendi, a multis Seculis Advocatorum Ecclesiasticorum munus desisse, unde Cognomen suum aliquot Familiae in variis Urbibus traxere & adhuc retinent. Simul autem desit Vicedominorum officium, de quo nunc pauca mihi dicenda superlunt. Vidimus nuper, Buonvassallos novo Pistorienti Episcopo adstitisse, eumque ab iis investum fuisse in possessione aedium Episcopaliū. Sulpicor ego, ad eam Familiam antiquitus pertinuisse munus Vicedomini, atque illud hereditario jure in illius gentis posteris transisse. Vicedominis autem Episcoporum commendabatur cura temporalium bonorum Ecclesiae seu Episcopatus, ita ut nihil a Majore Domus, aut ab Oeconomo (nunc *Maestro di Casa*) differrent. Eorum quoque fuit Vassallis Episcoporum jus dicere, & quum Episcopus supremum diem obibat, ejus domum, ac relictus Ecclesiae custodire. Quapropter Vicedomini justitiam petentis ad instar Advocatorum, interdum mentio occurrit in Placitis. Unum ego proferam, quod authenticum in insigni Tabulario Archiepiscopii Lucensis olim sub oculis habui, atque uti idoneum rei testem producere statui.

Placitum coram Petro Lucensi Episcopo habitum, in quo Viventius Archipresbyter, & Vicedominus ejusdem Episcopi causam obtinet contra Ghibertum Presbyterum, Anno 902.

IN nomine Domini. Dum nos Petrus

gratia Dei hujus sanctae Lucanæ Ecclesiae humilis Episcopus, resedissemus in judicio hinc Civitate Luca, in broilo

F 2

sub

(*) Certe legendum *conservandi*, aut aliquid simile.

sub lapia prope muro Ecclesie Episcopatus Sancti Martini, insimul cum Adalberto Archidiacono, Paldo &c. Presbyteris Cardinalibus, Martino & Petro Presbyteris, Romaldo Subdiacono, Laicos homines Ghislfridi & Adalberto &c. Ibiq; nostris presentibus veniens Viventius Archipresbiter & Vicedominus, qui causam da pars ipsius Ecclesie Episcopatus agebat, & ex alia parte Ghispertus Presbiter, filio quondam Auripertii, altercationem inter se abentes. Dicendum ipse Viventius Archipresbiter: Volo iustitiam habere ab isto Ghisperto Presbitero, eo quod ipse introivit in Ecclesiam Sancti Gervasii Plebes Baptismales, sita loco Verriana, una cum calis & rebus ad eam pertinentes, & tulit exinde oblationes & fruges tam ipse quam homines, quas ipse traxit, & in sua potestate malo ordine avet. Hoc dicto respondebat ipse Ghispertus Presbiter, quod hoc veritas non fuisset. Tunc ipse Adalbertus Archidiaconus interrogavit exinde Viventius Archipresbiter, si hoc per testes approbare potuisset hoc, quod dicebat, an non? Quibus ipse Viventius Archipresbiter dixit, quod hoc per testes approbare non posset. Et tam saliter diceretur, sic ipse Adalbertus Archidiaconus iudicavit te raudia dare ipse Ghisperto Presbiter eidem Vivenci Archipresbitero & Vicedomino jurandi ad Evangelia iussu lege, quod in Plebe Sancti Gervasii, & hi calis & rebus ad eam pertinentes non introiisset, nec oblationes & fruges, exinde tulissent, nec homines a tollendum misisset, neque infra potestatem abuisse malo ordine, pro quod legibus componere deberet. Et ipse Viventius raudia paratus esset sigillamentum ipsum ab eo subulandum posuerunt inter se fideliter. Verò constituto & ipse Viventius Archipresbiter sepi dice-

A re averjus eundem Ghispertus Presbitero: Volo scire, si iste Ghispertus contendere aut contradicere vult suprascriptam Ecclesiam Sancti Gervasii cum calis, & rebus ad eam pertinentibus, aut si abuit & abet exinde ordinationem, aut electionem, vel qualibet scriptionem, aut firmitatem, per quas ipsam Plebem, vel rebus ejus contendere, aut contradicere possit. Tunc ipse Ghispertus Presbiter continuo ante nos professus dixit: De ipsa Ecclesia Sancti Gervasii, & calis & rebus ejus ordinationem, nec electionem, neque firmitatem numquam abuit, nec abeo &c. Dum ipse Ghispertus Presbiter taliter ante nos professus & manifestus fuisset, restum nobis paruit esse, qui supra Adalbertus Archidiaconus, & suprascriptis Presbyteris Cardinales, ita iudicavimus, ut abere pars Episcopatus suprascripta Ecclesia Sancti Gervasii cum calis &c. sine contradictione ejusdem Ghisperti Presbyteri &c. Unde hanc notitia Cospertum Notarium scribere iussimus, Anno Imperii Domini nostri Hludowici gloriosissimi Imperatoris, postquam in Italia ingressus est, Secundo, XIV. Kalendas Junii, Inditione V.

Ego Eripaldus Presbiter Cardinalis interfui.

Ego Tensimundus Presbiter Cardinalis interfui.

Ego Adalbertus Archidiaconus interfui.

E Ego Roppertus Presbiter Cardinalis interfui &c.

Ego Ghislfridi Nocius & Schabinnus interfui &c.

Verum ex Charta ista minime deducas velim, Vicedomini munus idem fuisse atque Advocati. Du Cangius quoque haec scribit: Vidomines etiam ex Ordine Cleri habere Abbates, qui inter-

interdum iidem, qui Advocati. Quam sententiam ad Episcoporum quoque *Vicedominos* extendit. Non subscribo. Diversa haec munera semper fuisse. *Vicedominis* oeconomia bonorum Ecclesiasticorum commendabatur. Advocatis tutela. Et quamquam interdum *Vicedomini* identidem occurrant tuentes in iudicio jura Ecclesiae, non idcirco eodem, quo Advocati, munereungebantur. Il ab institutione sua e Clero tantum assumebantur, sed progrediente tempore id munus etiam delatum fuit Saecularibus viris, & per successionem in una Familia perdurabat; *Advocati* contra semper e Laicorum coetu assumti fuisse. Atque inde prodierunt *Vicedominorum* Familiae (nunc Italice *Vicedomini*) celebres in quibusdam Civitatibus. In aliis verò *Vicedomini* munus Ecclesiastica dignitas adhuc est in Canonicorum Collegiis, ac praecipue in Mediolanensi. Florentiae *Vicedominorum* Familia tempore Dantis vigeat, atque ad eam spectabat administratio reddituum Mensae Episcopalis Sede vacante. Propterea is scribit Paradis. Cant. XVI.

A Cost' faceano i padri di colore,
Che sempre che la Chiesa vestra vata,
Si fanno grossi stando a Concistoro.

Haec Dantes de *Vicedominorum* Familia, uti scribit Benevenutus de Imola in Commentariis MStis. Et Ughellius quidem Tom. 3. Ital. Sac. in Episcopis Florentinis, Chartam refert *Raynerii Episcopi*, Anno MLXXXIV. scriptam, cui subscribant *Guido Vicedominus*, *Albizo Confidicus & Vicedominus*, & *Petrus Vicedominus*. Quod sane rarum: uno quippe *Vicedomino* uti consueverunt Antistites sacri, ibi verò tres uno tempore memorantur. Clariss. vir *Don Virginius Valscechius Monachus Benedictinus* in Pisana Academia Professor, Anno MDCGXXVII. Epistolam edidit de veteribus *Pisanae Civitatis Constitutionibus*: & rarum ibi nobis exhibuit Judicium, ex quo intelligas, quale olim foret *Vicedominorum* munus. Chartam plane dignam, quae majori luce fruatur, inferre huc statui. Desumpta haec fuit e Tabulario Pisani Archiepiscopii.

Judicatum Reghinardi Pisani Episcopi, & Locopositorum Pisanae Civitatis in controversia agitata inter Arnulfum Vicedominum, & quosdam Clericos, contententes, se liberos esse homines, non verò Servos Pisanae Ecclesiae, Anno 796.

IN Christi nomine. Amen. Regnante piissimo Domino nostro Carulo viro excellentissimo Rege Francorum & Langobardorum, hic Patricius Romanorum, quod Langobardia cepi, Anno Vigesimo Secundo, & Domino nostro Pippino Rege Langobardorum filio ejus Anno Regni ejus Sexdecimo, Quinto die intrante Mensis Junii, Indictione Quarta. In Dei nomine, dum

E resedisse Reghinardus in Dei nomine vocatus Episcopus Sanctae Ecclesiae Pisanae Civitatis, & nos insimul Petrus Diaconus, Fiducia Clericis, Locipositi suprascriptae Ecclesiae hujus Pisanae Civitatis, atque & Dondo idem Scabino de Pisa, ubi aderant nobiscum & Thomas Diaconus, Orus Presbiter, Chunifrid Presbiter, Roschisi Presbiter, Johannis Clericus, Hildipertus Subdiaconus, Grimpe

Grimpo Clericus, Sanitas Notarius, Sachipertus Clericus, Petro Clericus, Baucherat Vassus Domini Regis, Willardo gart instabili manepas, Guntperus filius quondam Ursi, Teodingo, Pertualdo, Amulo, Allo, Gumprando & Walprando germanis, Granso Clericus, Sutprando, Kundisfrid, Lautpertus, & alios plures. Venerunt ibi ante nos Arnulfus Vicedomui, nec non & Sotprandulu, Aspertulu Clericus, & Perticaufulu germanas personas, alsergationem habentes. Dicebat Arnulfus Vicedomui contra jam nomicatos Sotprandulu, Aspertulu Clericus, & Perticaufulu: Pro quas res personas vestras queritis subtrahere de servitio Sancte Marie, quia quondam Anscaufulu genitor vestrorum servo fuit Sancte Marie Domo Episcopalis Civitatis Pifane. Hac contra respondebat supra scripti Sotprandulu, Aspertulu Clericus, & Perticaufulu: Non faciat dictus, quod genitor nostrorum servus fuisset Sancte Marie, nec nos de personas nostras servi esse devemus, nisi tantum de ipsa Casa Sancte Marie hic fecimus servitio pro liveris hominis. Tunc qui supra Petrus Diaconus, Fiducia Clericus, seu Dondo Scabini pertrahantis nos una cum supra scripti Auditores iudicabimus, & wadium dare fecimus Arnulfus Vicedomui, ut consignare per testimonia, qualiter Anscaufulu pater Sotpranduli Clerici, & Perticaufuli, servus fuisset Sancte Marie, & ante nos eorum fidei iussu reposuerit. Et dum presitus Arnulfus iui presentem testimonia ante nos presentasset, & nos eos singulatim, & diligenter sub Dei timore inquisivimus; in primis Tiontis dixit: Illic Anscaufulu pater istorum Sotpranduli, Aspertuli Clerici, & Perticaufuli infra triginta annos esset servus Sancte Marie, & quando Rinevaldo battebat ipsum Anscau-

A fulu, ad partem Sancte Marie con-
suet. Gumprando filius quondam Gau-
sperti similiter dixit. Aurulus germa-
nus ejus similiter dixit: Antilofki
Presbitero dixit: Scio, Sicualdo Pre-
sbiter esse Vicedomui Sancte Marie,
& prindere Alcaufulu pater istorum
Sotpranduli, Aspertuli Clerici, &
Perticaufuli, & batebant eum pro ser-
vo, & infra triginta annos servo
fuit Sancte Marie de persona sua.
Post testimonium vero reddito ipse testi-
monia unusquisque ipsorum geruimus per
Dei Evangelia juratus dixerunt ante
nos: Sicut testimonium reddimus, sic
fuit certa veritate. Et insuper Arnul-
fus Vicedomui ante nos omnes Sotpran-
duli, Aspertuli Clerici, & Perticaufu-
li juratus dixit. Per sanctam Dei E-
vangelia, sicut testimonia istis ad
parte Sancte Marie testimonium red-
diderunt, sic fuit certa veritate. Po-
stea interrogabimus nos Petrus Diaconus,
Fiducia Clericus, & Dondo Scabini
jam dictas Sotprandulu, Aspertulu Cleri-
cus, & Perticaufulu, ut si poteris a-
daniare libertate sua, aut per chartu-
lam, aut per testimonia vel possessionem
juxta lege quidem & ipsi dixerunt, quod
sua libertate adprobare poterit, & ta-
liter ipsi Arnulfi de consignationem
wadiam dare fecimus. Tunc ibi presen-
tem Sotprandulu, Aspertulu Clerici, &
Perticaufulu post wadium data mani-
festaverunt in iudicio ante nos omnes,
quia neque per testimonia, neque per
chartulam, nec per possessionem ju-
xta lege, nulla consignationem, si-
cut wadium dedimus de persone no-
stre, qualiter liveri fuisset facere
non potemus, nec libertate nostra a-
daniare non potemus, quia servi fu-
mus de persone nostre Sancte Marie
Domus Episcopalis Pifane Civitatis.
Unde nos, qui supra Petrus Diaconus,
Fiducia Clericus, & Dondo Scabini,
iudica-

judicavimus, sicut Annulſu Vicedomii per teſtimonia conſignabit, & per ſagamentum firmaverunt; & ſecundum ipſorum manifeſtationem judicabimus deſervire in Caſa ſanctæ Mariæ de perſonas ſua pro ſervi omnibus diebus vite ſue. Et ſemita eſt inter eis cauſatio. Et hanc notitia Judicati Iſlaipertu Notario ſcribere ammonuimus.

Aſum Piſas per Indillione ſupraſcripta feliciter.

✠ Ego Petrus Diaconus in unc Judicatu ad nos ſallu manus mea ſubſcripſi.

✠ Ego Fiducia Clericus in hoc Judicato ad nos ſallu manus mea ſubſcripſi.

Signum ✠ manus Dondi Locifi (fort. Loco poſiti, vel Loci Servatoris) qui hunc notitia Judicati pariter fieri ammonuit.

✠ Ego Thomas Diaconus in hoc judicio interfui.

✠ Ego Otus Presbiter in hoc judicio interfui.

✠ Ego Gonnifridi Presbiter in hoc judicio interfui.

✠ Ego Reſchibi Presbiter in hoc judicio interfui.

✠ Ego Johannes Clericus filius Alpert in hoc judicium interfui.

✠ Ego Sanitas Notarius in hoc judicio interfui, & manu mea ſubſcripſi.

✠ Ego Nonpertu Subdiaconus in hoc judicio interfui.

✠ Ego Ghrimpo Clericus in hoc judicio interfui.

✠ Ego Raſhipertus Clericus in unc judicio interfui.

Signum ✠ manu Gumperti filio quondam Urſi in hoc judicio interfuit.

✠ Ego Teudint in hoc judicio interfui.

A *Signum ✠ manus Anuli filio quondam Pertuingbi in hoc judicio interfui.*

Signum ✠ manus Alli filio Aduli in hoc judicio interfuit.

✠ Ego Graufus Clericus filio Dondi in hoc judicio interfuit.

✠ Ego Petrus Clericus filio quondam Fruirigi in hoc judicio interfuit.

B *✠ Ego Sutilprandus filius quondam Tinfuli in hoc judicio interfuit.*

Signum ✠ Walprandi filio quondam Auruli in hoc judicio interfuit.

Ego Staipertu Notarius poſt revorata ſupplevi.

C *Locipſoci heic memorati, Vicarii fuerint Comitibus, ſive Praefecti Civitatis, qui tunc fortaliſſ aberat, & una cum Epifcopo ad judicium ſedent. Interfuerunt etiam Willardo Gart. Iſtabili Manepas. Neſcio an ſcribendum ſit Gaſt. id eſt Gaſtaldius, & Marepas, ſive Marepals, hoc eſt Strator. Sed quando tradite pro more de Vicedominis multa loquuti ſunt Clariffimi Viri, Ludovicus Thomafinus in Lib. de Veter. & nova Eccleſiae Diſciplina, & Du-Cangius in glosſar. Latin. ego rem innuiſſe contentus, hoc unum addo, ſi quando controverſia de praediis olim erumpebat inter Eccleſiaſ, & privatas perſonas, quae Chartarum ope dirimi non poſſet, compluribus Epifcopis, Abbatibus, & Abbatiffis conſeſſum fuiſſe, ut aut adductis teſtibus, aut jurejurando ſuſcepto per Advocatum ſuum, liti finis imponeretur. Cujus privilegii etſi multa in hoc ipſo Opere exempla dederim, unum tamen heic proferre ſtatui, deſumptum ex Tabulario Capituli Canonicoꝝ Parmenſium.*

Privilegia nonnulla Ecclesiae Parmensis, incendio consumta, Berengarius Imperator novo Privilegio, Aicardo ejus Urbis Antistiti reparat, Anno 920.

IN nomine Sanctae & individuae Trinitatis. Berengarius divina favente clementia, Imperator Augustus. Juste quidem fore credimus, si in Ecclesiarum Dei desolatione dexteram misericordiae porrigamus, & eas nostro scilicet protectionis muniamus, & relevare satagimus pro pace Regni, & futura manente mercede. Igitur omnium fidelium Sanctae Dei Ecclesiae, nostro- rumque presentium semper, & futuro- rum comperiat sollicitia, quia Hicardus Sanctae Parmensis Ecclesiae venerabilis Episcopus, nosserque dilectus fidelis, per Grimaldum, & Odelricum illustres Comites, & dilectos fideles nostros, nostram adiit clementiam pro eo quod peccatis ingruentibus divini flagelli repentino incendio Civitatis ejus Ecclesia cum sua Canonica igne consumpta est, ubi inter cetera ornamenta, quaedam munimina ipsius Ecclesiae, & praefatae Canonicae (heu pro dolor!) perierunt. Super quibus idem Praeful deprecatus est nostram mansuetudinem, ut pro honore Sanctae Dei Genitricis Virginis Mariae, nostraeque animae mercedis intuitu, ipsius res, quarum munimina iniererunt, taliter nostro corroborassemus Edicto, ne a pravis, aut a castis personis ipsa Ecclesia vel

A Canonica, necnon & Plebes sibi subiectae in suis rebus dampnum paterentur. Cujus precibus aures misericordiae, prout dignum fuit, inclinantes, pro affectu consulimus, & hoc dampnum cum fidelibus nostris compossibili indignatione pertractantes, jussimus prelibato fidei nostro hoc nostrum fieri Praeceptum. Per quod statuimus & decrevimus, ut ipsa Ecclesia cum sua Parochia omnes suas res, quocumque ingenio adquisitas, ubicumque sitas, de quibus hactenus investita fuit, per hoc idem nostrum Praeceptum habeat & possideat & defendat, tam per inquisitionem, quamque per sacramentum adjuvante suo Advocatore, ut eo die, quando ipsum incendium repentinum advenit, suprataxata Ecclesia corroboratas firmitates exinde haberet, & in suo proprietario jure teneret. Si quis vero, quod minime credimus, huius nostri Praecepti paginam aliquando infringere aut violare temptaverit, sciat se compositurum auri Libras optimi sexaginta, medietatem Palatio nostro, & medietatem eidem Parmensi Ecclesiae. Et hoc ut certius firmissimae ab omnibus credatur & observetur, manu propria subter firmantes, anulo nostro insigniri iussimus.

Signum Domini

B S
L N E

Berengarii serenissimi Imperatoris.

Locus Sigilli ☙ cerei deperditi.

Petrus Clericus & Notarius ad vicem Johannis Cancellarii recognovi & subscripsi.
Data

Data Mense Octobris, Anno Dominicae Incarnationis DCCGGXVI. & Anno Domini Berengarii V. Indidione VIII.

Antare Curte Regia, in Dei nomine feliciter. Amen.

Descriptum ab aliis hoc monumentum accepi: atque utinam accuratius e membrana expressum fuisset. Certe heic notae Chronologicae intolerandis erroribus laborant, quos Librario potius quàm antiquae pergamenaē tribuendos puto. Ita ergo, si me audire vis, restitue: *Data Mense Octobris Anno Dominicae Incarnationis*

A DCCGGXX. & Anno Domini Berengarii V. Indidione VIII. aut VIII. Ibi quoque locum dati Diplomatis corruptum puto. Emendationem verbò a me adhibitam juvare & confirmare poterit alterum Diploma, eisdem ferme diebus, Aicardo ipsi Parmensi Episcopo concessum, & ex eodem Chartophylacio depromptum.

Confirmatio omnium Privilegiorum Episcopii Parmensis facta a Berengario Imperatore, Anno 910.

IN nomine Domini Dei aeterni. Berengarius divina favente clementia Imperator Augustus. Si reſolendae matri Ecclesiae necessariam solaminis apem impertitur, eique nostrae protectionis dexteram porrigimus, a Christo, qui Ecclesiae sponsus est, pro hac re nos specialiter sublimandos, minime diffidimus. Unde notum esse volumus omnibus ejusdem sanctae Dei Ecclesiae Fidelibus, nostrisque, praesentibus ac futuris; quoliter interveniente Odelrico gloriosissimo Marchione nostro, Aichardus reverentissimus Parmensis Ecclesiae Praefulus, nostram adiit celsitudinem, nostris opribus offerens quaedam Praecepta Praedecessorum nostrorum, Regum videlicet ac Imperatorum, quibus Dominiae nostrae Dei Genitricis & Virginis Mariae Basilicae, quae ipsius Parmensis Episcopi caput est..... dotaria, multipliciaque beneficia, ab ipsi ibidem collata, corroboraverant; universas res quocumque modo eidem venerabili loco ab animabus fidelibus collatas, per quas etiam Praecepta inibi statuerant, ut si

B vel subeunte vetustate vel negligentia, vel ignium impetu occupante, instrumenta Cartarum deficerent, de rebus, unde eadem Ecclesia legitimam teneret vestituram, nullus eam exueret, sed per vicinos & circummanentes probatas..... per munimina & diversa instrumenta Cartarum possideret. Quibus oblati suppliciter imploravit nostram munificentiam, ut nostrae auctoritatis Praecepto roborare dignaremur, & eadem Praecepta, & quae ab ipsis Praeceptis..... videbantur. Nos quidem hujusmodi petitionem ratam existimantes, id fieri annuimus, hoc nostrum Pragmaticum scribi jubentes, per quod eidem Parmensi Ecclesiae tam eadem Praecepta, quamque universa Cartarum instrumenta.....
D res mobiles & immobiles, servos & ancillas, Aldios & Aldianas, & omnia, quae ab Antecessoribus suis, usque ad tempus ejusdem Aicardi Episcopi possedit, & quaecumque in posterum per fideles animas adeptura est, confirmamus, concedimus..... ut tenet & possideat, fruatque jure perpetuo sine qualibet

libet inquietudine & ipius Ecclesiae manivina flammâ consumptrice perierint, statuimus, ut de rebus suis tamquam pars nostra publica per vicinos inquisitum Si quis igitur hoc nostrae auctoritatis, concessionis, & confirmationis Praeceptum infringere vel violare temptaverit, sciat se composu-

A rum auri optimi Libras centum, medietatem Camerae nostrae, & medietatem praedicto Aichardo venerabili Episcopo, suisque Successoribus. Quod ut verius credatur, & diligentius observetur, manu propria roborantes, anulo nostro subter insigniri iussimus.

Signum Domni

B S
NE

Berengarii serenissimi Imperatoris Augusti.

Locus Sigilli ✕ cerei deperditi.

Johannes Episcopus & Cancellarius ad vicem Ardingi Episcopi & Archicancellarii recognovi & subscripsi.

Data VI. Kalendas Octobris, Anno Dominicae Incarnationis DCCCCXX. Domini verò Berengarii serenissimi Regis XXVIII. Imperii autem sui V. Indictione VIII.

Actum Papiae, in Christi nomine feliciter. Amen.

Haec Notae omnes Chronologicae recte procedunt, si Annos Regni excipias, in quibus describendis nullo negotio agnoscas, Librarium hallucinationum fuisse; nam pro XXXIII. scripsit XXVIII. hoc est unum V. pro X. sumit: quod in aliis & vetustis & recentibus exemplis interdum contigisse animadverti. Denique Advocatorum ejusmodi familiare munus fuit, quod & apud veteres Romanos institutum atque usurpatum novimus, tueri in judicio ac litibus erumpentibus causas Ecclesiarum, in judicio stare, ac pro iis petere & excipere, immo & aliis Contractibus adesse, ne quid detrimenti Ecclesia pateretur. Exemplo uno rem conficiam. Salerni regnante Rogerio I. Siciliae Rege, quarundam Ecclesiarum Presbyteris infestus erat Landolfus filius

B Ademari Comitis. Opem iis ab Archiepiscopo Guilielmo implorantibus, Advocatus Archiepiscopi Landolfum ad Judices traxit, & victor in causa discessit. Rursus eisdem Presbyteros infestante Landolfo, idem Advocatus Judicum praesidium imploravit, atque iterum decretum est, ut nihil aliud oneris Presbyteris incumberet, nisi dandi Landolfo aliquot Candelas, & duas Salutes singulis annis, eique cantandi Missam, quoties vellet. Salutes dicebantur Xenia (nunc Rogato Lingua nostra appellat, & inde Salutatium, ut puto vetigalis, seu doni genus, a navibus perolvendum) sive ex piscibus, sive ex aliis rebus comestibilibus, quae directo domino penitabantur. Chartam exhibeo depromptam ex Tabulario insignis Monasterii Cavenfis.

**Sententia Judicum Salernitanorum, pro quibusdam Presbyteris contra
Landolfum Ademari Comitis filium, instante Guilielmo
Archiepiscopo Salernitato. Anno 1151.**

IN nomine Dei eterni & Salvatoris nostri Jesu Christi. Anno ab Incarnatione ejus Milleſimo Centesimo Quinquagesimo Primo, & XXI. Anno Regni Domini nostri Rogerii Sicilie & Italie gloriosissimi Regis, & Primo Anno Domini Guilelmi carissimi ejus filii, Mense Octobris, XV. Indictione. Nos Petrus Protoindex, & Johannes, & Alfamus, & Petrus, & Salernus, Judices Salernitane a Deo conservande Civitatis, brevem recordationem facimus, quod cum Alumpo Domino de Fasanello, & Florio de Camarata, Justitiariis, & ab Alfano Camerario invicissimè dicti Domini nostri Regis, Curia solemniter celebraretur, ante nostram & aliorum presentiam Dominus Guilielmus venerabilis noster Archiepiscopus per Advocatum suum prius revocavit quoddam Placitum, quod Anno præterito tractatum & definitum fuerat in Curia ejusdem Domini Regis, celebratâ in Palatio Terracine. Dum enim predictas Dominus noster Rex in eodem Palatio moraretur, coram Casso, Battasurno, & Gualterio de Mignano, & dictis Lampo & Florio Justitiariis, & alii, qui tunc aderant, facta est talis proclamatio a parte prefati Domini Archiepiscopi adversus Landolfum filium quondam Ademari Comitis, quod ipse Landolfus invaserat terras cum arboribus, Ecclesie Sancti Petri, & Ecclesie Sancti Laurentii, & Ecclesie Sancti Martini, que sitæ sunt in territorio Nacerno, & per suam violentiam expulerat inde Presbyteros ipsarum Ecclesiarum, quos Dominus Archiepiscopus ibi ante ordinaverat. Ad quos presen-

Atus Landolfus responderat, se ideo Presbyteros de suis Beneficiis expulisse, quia de Cantare & de Altari sibi non serviebant, sicuti Mantoni olim fratris suo erant soliti servire. Ad quod prefati Presbyteri responderunt, quia nunquam Mantoni fratri suo aliud dare soliti fuerant, nisi per aliquas vices Candelas, & duas Salutes, alteram in Pascha, alteram in Natali Domini: & cum Missam audire vellet, Presbyteri eam cantarent sibi. Cumque diu multumque res ventilata & examinata fuisset, tali veritate a Curia cognita, judicatum fuit, ut prefatur Landolfus restitueret Presbyteris, & parti ejusdem Domini Archiepiscopi terras & arboris ipsarum Ecclesiarum, & quidquid inde abstulerat. Et Presbyteri eandem Ecclesiam nihil dare cogentur prefato Landolfo, nisi Candelas per vices, & Duas Salutes per annos singulos, & Missas sibi cantarent, sicut dictum est hoc Placitum anni præteriti. Per Advocatum suum prefatus Dominus Archiepiscopus adversus eundem Landolfum proclamationem fecit, quod ipse Landolfus eisdem terras eandem Ecclesiam, & Beneficia eorundem Presbyterorum iterum invasset, & per suos ministros vendidisset. De quibus judicium & definitivam sententia data sacre anno præterito in Palatio Terracinenſi. Quod jam dictas Landolfus cum primis negare vellet, tandem confessus est, ministros suos arboribus suis præcepto vindidiasse. Tunc nos, & dictas Lampo de Fasanello, & Florus, & Guaimarius Terracinenſes Justitiarii, recordati sumus, quod

anno preterito coram nostrâ præsentia sic fuerat tractata causa, & sic fuerat inde iudicatum, sicut superius scriptum est. Hanc commemorationem facere de iudicio preteriti Placiti, quod tractatum & definitum fuerat in Terracine Palatio, consilio habito in universa Curia iudicatum est, id ipsum debere teneri & observari, quod anno preterito in Palatio Terracine præsentialiter fuerat definitum. Videlicet ut predictus Landolfus restitueret, & deinceps quiete pacificare haberet predictum Dominum Archiepiscopum, & partes ejus predictas tres Ecclesias suas, ut dictum est, in territorio Nucerino, cum terris, arboribus, & omnibus pertinentiis suis. Nec aliud a Presbyteris eorum exigere, nisi ut superius legitur, per aliquas vices Candela, & per annos singulos binas Salutes, alteram in Pascha, alteram in Natali Domini, &

A Missam sibi cantarent. Tanus verò nullus ab eis exigeretur. Et quoniam quod in prima Curia iudicatum, constitutumque fuerat, ausus fuerat sæpe dictus Landolfus removere, nomine penes dare Curie iudicatus est..... Verum de talibus constituerunt & voluerunt predicti Iustitarii, Lampus videlicet & Florinus, que superius legantur, se Landolfum Natarium ad memoriam in scriptis redigere iussimus.

- B
- ✱ Ego qui supra Petrus Protojux.
 - ✱ Ego qui supra Johannes Jux.
 - ✱ Ego qui supra Alfanus Jux.
 - ✱ Ego qui supra Petrus Jux.
 - ✱ Ego qui supra Salernus Jux.

Ceterum de veterum Advocatis, si-
C ve de Advocatia armata, spissum edidit Tractatum Martinus Mayerus, eruditus in Germania Jurisconsultus, quem consulere plura cupienti licebit

DE VARIO STATU
DIOECESION
EPISCOPALIUM.
D I S S E R T A T I O
SEXAGESIMAQUARTA.

DISSERTATIO

SEXAGESIMAQUARTA.

Idimus in Dissertatione XXI. de Statu Italiae, atque in Dissertatione XLVII. de Amplificatâ Civitatum Italicarum potentia, quot mutationibus obnoxii olim fuerint politici regiminis ac Urbium fines. Nunc disquirendum, an meliori sidere Ecclesiae, earumque Dioeceses fruerentur. Sine haesitatione credendum, quamquam longe firmiores antiquis etiam Seculis fuerint Episcopatum limites, nihilominus ne ipsos quidem perstitisse humanarum rerum vicissitudine immunes. Erant & inter Episcopos, non secus atque inter Urbes, aliquando controversiae de finibus Dioeceseon. Idque potissimum edificare licet ex iis, quae infra in Dissertatione LXXIV. de Patriarchis sum allaturus. Atque heic non reticenda lepida ratio, quam iniisse feruntur Episcopi Mutinensis ac Bononiensis, ut litere de finibus suarum Dioeceseon diu flagrantem componerent. Primus Carolus Sigonius, illustre Mutinensium decus, Lib. I. de Episcopis Bononiensibus haec habet ad Annum DCCXLIV. de Praefule Bononicensi, cuius nomen ipse ignorabat: *Dioecesim cum Episcopo Mutinensi hac ratione divisit. Fa-*

Ad inter se sponsione singuli delicti utrimque iuvenes sunt, viribus corporis ac pedum pernicitate aequales, quorum unus Bononiâ, alter Mutinâ eodem die, borâque profecti, cursum quàm velocissime intenderunt. Atque ubi inter se obvii fuerunt, ibi communes terminas utriusque Ecclesiae posuerunt. Huius rei vetus monumentum exstat in Actis Civitatis, neque est aliud eo vetustius.

Peregrinam hanc narrationem, ut fieri solet, ambabus ulnis exceptit, atque expressit in suo Catalogo Episcoporum Mutinensium Sillingardus. Episcopus noster: tum Ghirardaccius in Historiam Bononiensem intulit; eamque rursus in Italiam Sacram invexit Ugellius, qui eo tempore Bononiensium Episcopum statuit *Clarissimum*, postea *Barbatum* subjiciens, quum tamen ex ea Inscriptione, quam ipse adfert, liqueat, *Barbatum* floruisse Liutprando Rege regnante, & ante Ratchisum, atque ideo ante Annum DCCXLIV. Porro Amicus meus eruditissimus D. Gaspar Berettus Monachus Benedictinus, num. 33. Dissertationis Chorographicae, praepositae Tomo X. Rer. Italicarum, Sillingardum ridet, atque hoc factum ad fabellas amandat. Riseram & ego, quum primum legi: neque enim quicquam excogitari potest tam alienum a sapientia illorum Praefulum, ac similitudine veri

veri destitutum, quàm adeo fallaci ac puerili invento, ejusmodi controverbiae decisionem committere; & praesertim quod necesse foret, ut boni Mutinenses elegerint pro se claudum, quando ad Mutinam ambo cursores, unus tam lentus, alter tam velox occurrerunt. Quare Bononien- ses amicos rogavi, ut sinerent me

A intime posse rem perscrutari. Illi verò, qui commenta etiam in utilitatem, gloriam ve Patriae suae fabricata minime amant, immo aspernantur, humanissime e pervetusto suo *Registro* Chartam ipsam descriptam ad me miserunt: quam evulgare non ingratum Lectoribus futurum puto.

Charta commenticia de divisione finium inter Episcopatus
Mutinae atque Bononiae, Anno 745.

De quadam antiqua determinatione Episcopatus Bononiae
ab Episcopatu Mutinae.

IN nomine Dei eterni. Regnante Domino nostro Excellentissimo seu magnifico Rege Longobardorum in Italia..... Rache Imperadore Augusto, Anno Imperii ejus vel pietatis a Deo coronando pacifico Rege imperio Secundo die Mensis Septembris pro Indictione Quinta. Quando verò ipso Donus Imperator Augustus commoratur in Corte Cardeto, regalia ejus donega, cum magnifico Povo Longovardoro, super intentione litris de Episcopo sancte Bononiensis Ecclesie, nec non sancte Mutinensis Ecclesie, de confiniis suis trovada in terminatione controvala eodem fecisse convintione & controvalatione devenire homines ipsius Episcopo Bononie in contra omnis Episcopo Mutine. Tunc controvalare, cod primitas voce galli cauto consurgere & movere se tirare illi in contra illi, & ubi se se conjungere insimul, ibi debebant facere terminaciones. Facta autem controvalatione per singulas personas per singulos Episcopos Bononie & Mutine consurgerent, & iterati sunt itinere notis custodia quilibet in contra quilibet, tantum, cod pervenire in Strada Predosa, se vero limite Plano conjungere se insimul ambas par-

B tes in ipsa notis, & per illius ambas partes collaudatione controvalare, grande una petra fixaverunt in Strada da ambas parte Strada Predosa. Item duas petras fixaverunt, ut memoria sit a retinenda imposero de perpetuis temporibus. Postea patefacta veritate, non volebant stare in ipsa convetione. Partes aliqua de eo rovenire in Corte Cardeto in conspectu superscripti Regis Augusti excellentissimi Imperatoris ex..... Longovardoro mandavit seu precepit, ut a notitias factas da ambas partes, ut que neque quilli, & in contra quilli veniere amplius, neque de sacratione, neque de ordinatione, neque aliqua judicatione peccatore, seu de consecratione Presbiterorum seu Clericorum, vel de ulla aliqua re, qui ad Episcopio pertine, ordinationem non amplius pertineat ex ipsa re ultra eodem limite Plano, excepto Pleve Sancti Anastasi de ipsa Pleve contra planitias. Et sia vocado d' amodo limes Mutinae & cod homines Bononie Ecclesia Mutinae..... pedes duodecim ultra superscripto limite aveas ipso Episcopo Bononie pro restitutione eoro limitem Mutia per usque fluvio Lucido. Item per usque a Pleve Sancti Mar-

Martini, ut ipsi & illi aveas, illi da una parte limitem, & illi da alia parte illius limitis onne a consecrationibus, onne..... onne a districti-
onibus, qui ad Episcopio pertinet, in iura & potestate, dominioque illorum Episcoporum reueranda religioſitate ſacratiffimas Eccleſias vocabile Sancte Marie Virginis ſanctæ Hlotinceſis Eccleſie, atque beati Petri Apoſtoli ſanctæ Bononiensis Eccleſie, & onne a ſucceſſitas illorum de perpetuis temporibus da ſucceſſore in ſucceſſore in perpetuum. Cod nullus unquam Auguſtus neque Auguſta da preſenti die in antea licentia aveat intruſpere noſtra annotatione & colaudatione, vel violavere. Et ſi qui contraſecerit, vel violaverit, nihil legis aveat virtute, ſi quid in leges ſitum vel propoſitum eſt de paſſionibus vel peſſi, conventiouiſque fides ſervanda eſt, eod iudicavit Conſelmus Iudice, ſeu Adelberto Iudice, atque Ildebrandus Iudice, ſeu Odelberto Iudice, adque Lannus Iudice, ſeu & multos Scavinos ad cauſa intentu audienda, & colaudanda, ut ac notitia memoranda ſactu impoſtero tenenda colaudanda, ut qui conſeſegerit vel violaverit ſeu intruſperit vel aperierit da ullo, qui Auguſto ſive Auguſta ſit, ut nihil petat, ut nihil valeat, nihil firmitatis obtineat, ſed ſit irritum ſactum & violatum perpetuis temporibus corruptum. Et ſi qui contra petierit, componat poena ab Auguſto ſtatuta anro obrizo optimi Mancos mille, & argenti Pondera cento; aut qui modo preſente Episcopio ſinit, aut qui de ullo qui tempore ſucceſſore illorum fuerit in perpetuum. At enim a notitia me Adelberto Notario rogato, & da ſummo Auguſto preceprando aſcribit, ut impoſtero memoria retene-
da de cunctis ſtatuta illius a preſentibus Ducibus, Comitibus, Varius Duco, Rotharius Duco. Johannus Duco,
Tum. X III.

A. Urſo Duco, Aneſtaſo Duco, Auguſtus Duco, Deſiderius Duco, Demetrio Duco, Cricorius Duco, Florinus Duco, Petro Duco, Mechis Duco, Tedis Duco, Notepertus Duco: Voderagus Comes, Alterius Comes, Hipone Comes, Ugo Comes, Aldeberto Comes, Odelb rto Comes, Mandus Comes, Frammundus Comes, Sigelardus Comes, Gotbus Comes, & alios innumerabiles ommiſſis, qui....
preſentaneas lotuta colaudatione illorum.

Conſelmus Iudice interſue.

Ildebrandus Iudice interſue.

Artius Scavino interſue.

Adelberto Iudice interſue.

Odelberto Iudice interſue.

Lannus Iudice interſue.

C. Profecto miratus ſum, quei Sigonius, vir emunctæ naris, & in Hiſtoria Italici Regni, eorumque temporum Chartis, ævo ſuo verſatiſſimus, minime animadverterit, heic agi de putida impoſtura, cuius ſigmenti ſigna apertiſſima vel in oculos tyronum incurrere poſſunt. Verum Sigonii Opus de Episcopis Bononiensibus, illo jam e vivis ſublato, atque adeo inconſulto, in lucem prodiit. Fortaſſis hæc ab illo minime haberemus, ſi vivens ipſe ſuſcepſiſſet edendi Libri curam. Veri, inquam, mihi videtur ſimilius, quom poſtumo ejus lſbori non unus pannus adſutus fuerit (ut jam monui in Vita ejuſdem Sigonii Tomo I. illius Operum, nuper Mediolani recuſorum) nos heic in unum ex iis additamentis incurrere. Animadverte quaſo, obvium nos habere in Charta iſta Ratchiſum Regem Langobardorum Imperatorem ſimul & Auguſtum. Ad exhibilandam Chartam nihil aliud eſt opus. Attamen adde, Anno Secundo Ratchiſi Regis, id eſt Anno Chriſti DCCXLV. vel DCCXLVI. in curſu
H
ſuiſſe

fuisse *Inditionem XIII.* aut *XIV.* aut *XV.* si illam a Septembri deducis, nunquam verò *Quintam*, ut Charta ista praefert. Linguae ibi usurpatae peregrinitatem, & reliqua praetermitto, quum paucula ista satis certos nos faciant, corrumpere prorsus cum ipsa membrana divisionem ludicram, & somnolam illorum Episcopatum. Quod tamen dissimulare nolo, antiquitatem sapit ejusmodi figmentum; atque id deducere posse mihi videor e mentione *Scavinorum*, atque a nominibus Procerum, qui sententiam illam comprobasse finguntur. Ii sunt *Urio Dux*, cujus nomen nobis obtulit Charta *Johannis Ducis* illius filii, supra a me edita in Dissertatione XXI. de *Statu Italiae*. Itidem *Anstimus Dux*, qui Seculo abjurato Monasterium Noaoatulaoum, Aistulpho Rege regnante, condidit: *Nortepertes Dux*, cujus memoria occurrit in Donatione Nonantulaou Coenobio facta a Carolo Magno, ut infra in Dissertatione LXVII. videbimus; & *Desiderius Dux*, is oempe, qui Rex Langobardorum renuntiatus finem vivendi fecit in carceribus ejusdem Caroli Magni. Quei nomina heic non falsa impostor in Chartam hanc falsam invexerit, mirari quisquam possit. Sed fortasse usus fuerit aliquis alii germana Charta ad confingendam suam. Atque utinam tempus consistat Chartae divinare mihi liceret. Nam si antiquitate multà eadem constaret, & referenda exempli causa foret ad Saeculum Christi Undecimum, aut etiam ad Decimum, illam magni facerem, quod nullam

A fortasse parem Chartam haberemus, quae Vulgaris nostrae Linguae vestigia exhibeat.

Ceterum antiquis Seculis, quum bella susceque omnia verterent, in iis tumultibus, aut etiam Sedibus vacantibus, aut Episcopis in exilium trusis, interdum territoria Episcoporum, quae a Graecis *Parochiae* seu *Paroeciae*, postea *Dioecesis* appellata sunt, grave quandoque detrimentum accipiebant, multisque mutationibus obnoxia suere, Episcopis vicinis aut Caritatis causa, aut dilatandi imperii Cupiditate, in aliorum jura intrantibus. Ad haec nonnunquam unus Episcopus intra Episcopi alterius territorium sacram aliquam Aedem aut jure patroatus possidens, aut aedificans, aut ibi Episcopale munus fortè, consiliove exercens, litem subinde movebat de finibus Dioecesis. Quam in rem consule Gratianum XVI. Quaest. I. Et ante annos quidem mille *Balsari Lucensis Episcopus*, ut Ecclesiae suae illaesa jura servaret, quum *Johannes electus Pistoriensis Episcopus* in quadam Baptismali Ecclesia aut sacrandus esset, aut aliquid juris sibi esse contenderet, ipsum adegit ad antea facendum, Aedem illam ad *Lucensis Episcopi* Dioecesium ac potestatem pertinere, nihilque ex eo actu diminutum iri *Lucensi Ecclesiae*. Id posse deduci mihi visum est ex Charta plane obscura, vocibus etiam nonnullis prae vetustate absumtis, quum ex antiquissimo apographo descripti, adservato in Tabulario *Lucensis Archiepiscopii*.

Johannis electi Episcopi Pistoriensis professio facta Balsari Lucensi Episcopo, nihil juris deperituum Ecclesiae Lucensi in quamdam Aedem sacram, Anno Christi 760. aut 715.

IN nomine Domini Dei nostri Jesu Christi. Repromitto tibi Balsari Deo gratia Episcopus, me ad filio meo Johannis electus Civitati Pistoriensis Sacerdotibus, ut iusto moderamine conservemus sermitatem quotiens alia inter bo ejoris evenerat bone voluntati & si de officiorum Ecclesiasticis oportet de ea, que semel fecerit, per scripto firmari, & ideo auctori Deo promitto adque spondeo Johannis electus Civitatis Pistoriensis tibi viro beatissimo Balsari Episcopus, postea quam me Populus Pistoriensis in loco Episcopati elegerunt, recordati sumus, eo quod de Deocilis at Luciano Episcopus semper fuerunt, & minime potuimus foris tuo consilio Episcopus predictus in ipso loco proficiscere, recurrentis nos ad orationibus petivimus licentiam, ut in eo loco Episcopatio nos suscipere deberemus; si tamen ut at governance erga Ecclesie Pistoriensis patrocinio, sic ita, ut dum adire meruerimus, ordinationem Presbiterorum, Diaconorum facendam, non nobiscum, sed tua Sacrosanctas peragendum. Et hoc repromitto tibi Dominus Balsari Episcopus vel Successoribus tuis, de Ecclesie, vel qui prope nos esse videtur, me nunquam esse causator, neque subtrahendum da vos hoc ipse Ecclesie. Vel & si subtrahere voluero ego Johannis per me ipsos de vel Ecclesie Ecclesie, vel per somissione alio vii promissionem ire temptaverimus, componat parti vestre auri Solidos centum penne causa, sed in omnibus adimpleta,

A qualiter decrevimus, & amodo Dei incorrat iudicium, & ad sacrosancto Altario sed remotus, si ego Johannis, & cum causa vero da supra scripta repromissionem Quam viro repromissionem per Domino genitore meo Adroald Abbas vobis supra scripte parti pars elegi, nui & propria confirmationem vel conscriptionem maneris meis, vel Sacerdotum meorum tradidi scribendum.

B Actum in Domo Sancte Ecclesie Civitatis Lucense, sub die XII. Kalendarum Juniarum, Indidione XIII. feliciter.

C Fuere etiam tempora, precipue post Seculum Aerae Christianae Decimum, quibus propter aliquod enorme crimen, puta Schismatis, immixta fuit Metropolis Archiepiscopis, aut Dioecesis Episcopis, non secus ac factum Civitatibus nonnullis, quas ira Imperatorum seu Regum antiquo Comitatus jure exuit. Sed quod in primis animadvertendum, plurimis in locis, ubi insignia Monachorum Monasteria invaluerunt, decurtata olim fuit Episcoporum ditio atque Dioecesis. Sunt adhuc plura Monasteria, siue a Abbatibus relictis, siue Secularis Cleri primoribus commendata, quae propria Dioecesi fruuntur, ibique tanquam Episcopi, Ordinum, & Schismatis collatione excepta, omnia administrant. Notissima sunt Casinense, Farsense, Sublacense, Novaliciense, Pomposianum, atque, ut alia omittam, amplissimum Nonantolanum in agro Martinesi fundatum, cujus Dioecesis vario ac in-

tercio cursu in plurimas Parochias excurrit in Mutinensi, Patavino, Bononiensi, aliisque territoriis, atque in Friniatum, sive Frigniani Provincia sitas: quas omnes Episcopali jure nunc moderatur Eminentissimus S. R. E. Cardinalis Alexander Albanus, perpetuus Abbas Commendatarius. Plura ejusmodi Monasteria vetusta actas agnovit, quorum jura & auctoritas turbidissimis Italiae temporibus exciderunt. Plura etiam praerogativa hac praedita ostendit adhuc Germania. Quamvis ratione, petas, quove tempore, ita Monachorum potentia acta est, ut ex Episcoporum spoliis ditionem sibi propriam constituerint. Illud exploratum, non solum Baptismales omnes Ecclesias antiquis Seculis Episcopo uni obtemperasse, sed etiam jus Episcopis fuisse in ipsos Monachos, eorumque Monasteria. Quae auctoritas multis in locis etiam post Saeculum Christi Decimum perduravit, donec Pontifices Maximi integrum Monasticum Ord-

nem sensim Episcopali potestate subduxere. Vide infra Dissertationem LXX. de Cleri Immanitate. Antiquissimis etiam Seculis fuerunt Ecclesiae in jure Monachorum, aut ex eorum fundatione, aut ex dono Fidelium; quae tamen Oratoria fere omnia & Capellae erant, atque illic suos Clericos, & Rectorem Abbates constituebant, quamquam ne id quidem Episcoporum juri officeret, uti neque officiebat jus Patronatus, quo Laici multi in varias Ecclesias fruebantur. Sed ad Parochiales Ecclesias quod attinet, arduum puto decernere, quo praecipue tempore divelli ex Episcoporum potestate, ac pleno jure ab Abbatibus, seu Monachis possideri coeptae sint. Juvabit interim Lectori ante oculos sistere fragmentum non parvi faciendum, hoc est, partem Catalogi veterum Privilegiorum praeclaudatae Abbatiae Nonantulanae, quam, Privilegiis ipsis perditis, aut aliò deestis, in Archivo Monasterii ejusdem superflitem deprehendi.

Index aliquot vetustissimorum Privilegiorum Nonantulano Coenobio a Regibus Langobardorum, ac primis Imperatoribus Francis concessorum, conscriptus a Monacho ejusdem Monasterii, Anno 1279.

Quoniam ego novi, quod in hoc Coenobio multi sunt Fratres, qui ignorant rationes, & jura illorum, & huius Monasterii, ideo infra memissimum cogitavi volui breviter retrahere substantiam omnium nostrorum Privilegiorum tam Papalia, quam Imperialia. Ideo noverit universas vestrae Karissimi Fratres; quod omnia bona, quae possidetis, & etiam illa, quae olim possessa fuerunt a nostro Monasterio, quae tamen amissimus, acquisivimus solummodo ab Imperio Romano, largitione Dacum, Marobonium, Comitanum, seu

oblatione fidelium hominum ac mulierum. Ab Ecclesia vero Romana habemus tantum spiritualia, scilicet exemptionem nostri Monasterii, & Ecclesiarum nobis spectantium, confirmationem quoque temporalium rerum, largita a supradictis, & alias Indulgentias, ut notata sunt inferius, idest Mitra, Dalmatica, Cirosecae, Sandalia, & omnia insignia Episcopalia, quae ad Abbatem nostrum. Quibus singulis reducitur in scriptis, ut ambiguitas & ignorantia certitudinem vero juri ac Privilegiorum nostrorum vobis sit cognita

con-

congruen'er. Auctore enim dispo-
nunt & singula Privilegia supradicta
Papalia & Imperialia nunc
habet tempore custodire meae, in Mil-
lesimo Ducentesimo Septuagesimo No-
no, Indictione VII. vacante Sede Ab-
batiae, tempore Domini Nicolai Papae
Tertii. Volui incipere a papyris Im-
peratorum, prout vetustatem.

In primis Privilegium Aistulsi Re-
gis in papyro (ille enim est exordium
Nostri Monasterii Nonantulani) quali-
ter donatur Monasterio in sanctissimo
Abbate Anselmo Fananum, & Silva
de Gena, quae est Curtis Nonantulae,
cum confine Scrata publica, Panarius,
Zela, quae est intus Perficitanus usque
in Rivo mortuo, & Poludes, una cum
Basilica Sancti Martini in Cotiano, &
ipsa Silva cum fluvio Gena usque in
Rosale. Et ut nullus audeat aedifica-
re molenam a Strata publica inferius,
sine consensu Reſtoris Monasterii, prae-
ter duo in Curte Pantano, neque cum
fandonibus & navibus navigare, neque
pontem vel transicum facere, neque pi-
scare in ipsa fluminibus Panario & Ge-
na illorum fluminum ab utra-
que parte duodecim pedes via. Curtes
quoque Caneulum in territorio Muti-
nenſi, cum omnibus pertinentiis suis:
& duas partes de Silva Lubolito, seu
de Silva Murianese, Macematium, Ca-
praia Grumulenſes usque in
limite Decimano, qui percurrit in Mu-
tinum, & Villam Ullianam, & de ip-
so limite in Panarium veniente. Et
Calaie Modenula, & Ludurina
Macena, sicut vadit Argile Saleſi cum
Poſſa Quintana, seu Vico Siculo, qui
nunc dicitur Sancti Petri in Contia,
cum ipsa Ecclesia, & cum omnibus per-
tinentiis suis. Item omnibus silvis, pa-
ludibus, campis & piscariis, usque in
Rosale per supradictos confines. Item
silvis, fossis omnibus, campis, lucis,

A piscariis, pascuinibus, & cuncta quae
nobis pertinent in Bondeno, cum om-
nibus iurisdictionibus & piscariis in
territorio Mantuano. Et quod possumus
piscare Padam a loco Sirmate usque in
mare. Et quod in omni loco, ubi ha-
bemus Cellas, aut habebimus in futu-
ro, semper nostram portionem de silvis
& piscariis debemus habere, si ibi sunt.
B Et ut nullus praesumat in Italico Re-
gno servos vel ancillas Monasterii, qui
fuga lapsi fuerint, quoquo modo retine-
re, & in tota Italia ripaticum vel to-
loneum non solvere, nec publicam fun-
ctionem facere. Concedit etiam miera-
ta in propriis nostris terris, &
in omnibus nostris Monasteriis. Et quod
quicumque voluerit refugium facere pos-
sit, & res suas offerre Monasterio.

C Item aliud Privilegium Flavii prae-
dicti in papyro factum supradicto Ab-
bati Anselmo, confirmans supradicta, ad-
iungens medietatem Porti in Aquatona,
quae est Situla, scilicet a Strata
publica inferius, incipiens in loco Citra-
novae; ac etiam Massa cum
pertinentiis & familiis suis.

D Item aliud Privilegium Flavii ante-
dicti, concessum Abbati praedicto An-
selmo in papyro, confirmans supradic-
ta, adiungens Insulam, quae est intus
. & Poſſa, quae dicitur de
Munda; confines ponantur Salicetum, ip-
sa Poſſa, & Militaria, intrante in
Panarium. Et sitam unam in Gauri,
& Arneſe. Et etiam Monasterium Do-
mini Salvatoris de Fanaro, & Massa
Lazano, ut omnes homines habitantes
ibi faciant operas cum bobus & manibus,
necnon & angarias, atque portaticum
exigere, ubi opportunitas fuerit. Simi-
liger namque quadraginta octo praece-
pales Perficitanus, quos Ursus Dax
donavit huic Monasterio. Etiam ut No-
tarii possint fieri Curtes de omni condi-
tione, quae pertineat ad Monasterium,
sine.

sine alicujus contradictione . Et ad-
junctis quamdam viam per Wiltzachara .
Confirmatur donatio illa , quam nobis
Ansculfus Episcopus , & Guidoaldus
Medicus fecerat . Et quod quando obie-
rit Abbas , semper de ista Congregatio-
ne eligatur . Et quod , quando de na-
vibus nostris in omni loco , ubi habebi-
mus , portatium tollere ; & ut nulla
persona Ecclesiastica vel Secularis au-
deat mansiones facere sine nostra licen-
tia in nostris locis , vel freda exigen-
da , sive parasfredos aut fidejussores ex-
tollere , aut in placitum conducere , sive
homines servos livellarios , & embri-
thotecarios , ad aliquid functionis pu-
blice coherere vel distringere , nec non
supraascriptos praeceptales Persicetanos ul-
lo modo distringendos , aut redhibitionem
ullam , aut illicitas occasiones requiren-
das consurgere audeat . Irritae sint scri-
ptiones factae sine consensu omnium Mo-
nachorum sine consensu Abba-
tis . Concedens etiam Olivetum unum
. Castellum Aginulsi in Comi-
tatu Lucense , & duas casas massari-
tias . Et pro benedictione debemus Re-
gi quadraginta Lucios in Quadragesima
majore , & Sanctae Mariae in Papia ,
in Mantua , & in Ravenna .

Item aliud Privilegium Ludovici
Imperatoris Petro Abbati , confirmans
passum , quod suis inter ipsum Abba-
tem , & Gifonem Episcopum Muti-
nensem de Ecclesiis Baptismalibus ,
& aliis : videlicet , quod ipse Abbas
dedit eidem Episcopo Ecclesiam San-
cti Thomae Baptismalem prope Lam-
ma pro universis aliis Ecclesiis ; &
ipse Episcopus alios reliquit in pace .
Et ita invicem inter se firmaverunt
passum .

Item aliud Privilegium ejusdem Lu-
dovici in ipso Petro , reconfirmans viam
per Guiltzachara , & fluvium Genae ,
veniente per ea .

A Item aliud Privilegium ipsius Ludo-
vici , reconfirmans adhuc semel Pri-
vilegia Aistulsi , & Karoli patris sui ,
recipiens sub protectione Monasterium
cum suis famulis , servis , livellariis ,
empyretocariis , & omnibus rebus
quae pertinent ad Monasterium , &
de ordinatione Abbatis de Congregatio-
ne illa .

B Item aliud Privilegium dicti Ludo-
vici in praedicto Petro . Simili modo
concedit .

Item aliud Privilegium praefati
Flavii in papyro , emisso in praedicto
venerabili Anselmo , confirmans antedi-
cta , adiungens Castrum Fanani cum Ec-
clesia , & universis ejus pertinentiis ,
alpihus , rupinis , plantis , cultis &
incultis , aquis , aquarumque decursibus .
Seu Castrum Scolopanum , Sestula , Mon-
tecalvo , Cervariolo , & Alpe corrente
Rivo Cerciliense , & Lardinola fluvio .
Necnon Plebem Sancti Mamiae in Li-
zano cum jurisdictionibus rerum tempo-
ralium , & cum universis , quae perti-
nent ipsi supraascriptis Lizano & Gal-
ba , idest Aquaviva , Rivofrigido , Vi-
liciativo , Saxotiariano , Gricla , Varia-
na , & Porcile , cum montibus , valli-
bus , & silvis , hominibus , & domibus
quae nunc sunt , & in futuro erant .

Item aliud Privilegium in papyro
Adelchisi Regis in Silvestro Abbate ,
confirmans omnia Privilegia superius
annotata , cum universis rebus mobili-
bus & immobilibus .

C Item aliud Praeceptum Flavii Aistulsi
in papyro donans illo Ursoni
quadraginta octo praeceptales Persicetanos
. confirmat nobis . Et
quod salto & ju-
ges terrae in loco Casale , qui vocatur
Castellionus , & in loco Veron
quarum rerum ipse Ursus videtur no-
stro Monasterio concessisse . Et in ipso
Urfonis Praecepto continetur , quia do-
naverat

naverat illi ipsi Flavius Rex Bononiam, & Imolam, atque Castellum, quod dicitur Trentum, in illo & in suis heredibus.

Item Privilegium clementissimi Karoli Imperatoris in cartula pergamena emissio in praedicto Anselmo Abbate, confirmans Privilegia Astulsi, & Desiderii Regum, scilicet Privilegium, de quo facio mentionem superius: ideo non scripsi, sicut illa Astulsi & Adelchisi, quia consumptum est, & dissolutum prae vetustate, quia fuit in papyro, ita quod non potui ex illo extrahere bonum quidquam: unde dimisi. Sed illud supradictus Karolus comprehendit, confirmans illud Desiderii & Astulsi in omnibus similiter, ut ipsi dicunt. Adjungens, ut homines de Fanano, Lizano, Galba, non audeant conducere extraneos homines in ipsis Cortibus, & locis praeuominatis. Item de Aqua Genae veniente per Guizacharam ad molendina nostra.

Item aliud Privilegium ipsius Karoli in ipso Abbate praefato, qualiter ipse donavit huic Monasterio Plebem de Bondeno, cum hominibus & colonis universis, & feminis, & massariis, aedificiis, & omnibus rebus & pertinentiis in ipsa Corte Bondeno tam paludibus quam piscariis usque in Spino, pro reverentia Beati Silvestri, cuius Corpus hic requiescit.

Item aliud Privilegium uno tenore Karoli praefati in ipso Anselmo, quem Monachum ipse dicit, ubi offert Monasterio Camuranam, Solarium, & Grunulum, cum pertinentiis suis, domibus aedificiis &c. aquis, fluminibus, & piscariis.

Item aliud Privilegium ipsius Karoli in ipso praefato Anselmo, qualiter ipse suscipit Monasterium in suum mundaeburdum vel desentoneum, cum omnibus rebus vel hominibus Monasterii, & quod quando ipse obiret, ipse Mona-

A ubi semper de ipsa Congregatione eligent Abbatem.

Item aliud Privilegium praefati Karoli in ipso Anselmo Abbate, confirmans quandam sententiam, quae lata fuit inter ipsam Anselmum Abbatem & Paps. Avocatum suum ex una parte, & homines de Vico Salella, Vico Flexo de Comitatu Regiense, & alia de Silva & Palude de Gajo Lamese.

Item aliud Privilegium praefati Karoli in praefato Anselmo, confirmans aliam quandam sententiam, quae lata fuit inter ipsam Abbatem & inter Raynaldum Castaldionem Civitatis Novae, & Populum ejusdem Civitatis, & Populum Sorbariensem, Albertum, & Colegariam, de Insula & Silva, quae esse videtur inter Panario & Fossa, quae dicitur Alunda.

Item aliud Privilegium praefati Karoli in saepe facto Anselmo, concedens illi quosdam homines de Perficeta in hac forma: Item concessimus, ut Abbas vel Monachi pro ut aliqui homines liberi ex territorio Perficetano ex nostra voluntate licentiam habeant. sine ullius inquietudine aut intentione iudicii pro jure & pro utilitatibus Monasterii discurre: ubi necessitas fuerit. Hi sunt Deodatus, Perfuic, Arriald, Gualmarenus, Trafolo, Armato, Vitalianus, Januaria, Maurus. Johannes, Raynaldus, Ubaldus, Anicus, Guisus, Constantinus, item Dominicus, Senator, item Joannes, item Walbertus, Curianus, item Johannes Blanca, item Dominicus, Apolenavris. Hi omnes in ejus obedientia deserviant Monasterio.

Item aliud Privilegium ejusdem Karoli in jam dicto Abbate Anselmo, confirmans quandam offerentiam, quam huic Monasterio fecit quidam, qui vocabatur

cabatur Aldoin filius Vellari quondam scilicet in Comitatu Vicentino & Veronense. Insuper concedens in territorio Bononiense Sencido, Caldario, & Cesaretico, & fundo Casanovola.

Item aliud Privilegium ipsius Karoli in ipso Anselmo, confirmans concordiam, quae fuit inter ipsum Anselmum Abbatem, & Vitalem Episcopum Bononiensem de Plebe Sancti Mammae in Lizano, videlicet ut ipse Episcopus habeat spiritualia tantum, ipse vero Abbas habeat temporalia & Patronatus in eligendis ibidem Clericis.

Item aliud Privilegium ipsius Karoli in supradicto Anselmo Abbate, confirmans breviter omnia, quae concessa fuerunt per Astulfum, etiam adiungens duas Ecclesias in Comitatu Mutinensi in honorem Sancti Martini consecratas, nihil dicens de locis, ubi sunt, cum universis appendiciis.

Item Privilegium piissimi Imperatoris Ludovici in Petro Abbate, confirmans Praecepta Astulfi, Desiderii, Adalchisi, & serenissimi patris sui Karoli Magni Imperatoris. Cetera desiderantur.

Clarissimus Vir Scipio Marchio Massejus Veronensis, cui eruditum Opusculum debemus de antiquorum Papyris, sub Diplomaticae nomine editum, jam post Mabillonium adnotavit, diu viguisse in Italia Aegyptiacae Papyri usum ad conscribenda Regum Diplomata, & Acta publica, sive privatorum hominum contractus. En quanta eorum copia Anno etiam MCCCLXXIX. custodiretur in Tabulario Nonantulano. Animadvertas autem velim, Langobardorum quidem Regum Diplomata Papyro inscripta fuisse, Francorum vero Caesarum peragena: Privilegium Desiderii Regis ait Auctor Catalogi, non scripti.

A sicut illa Astulfi & Adalchisi, quia consuetum est & dissolutum prae vetustate, quia fuit in Papyro, ita quod non potui ex illo extrahere huius quidquam. Ceterae Papyri intactae erant; sed jamdiu evanuerunt. Nunc ad rem nostram redeundo, ex Privilegio Ludovici Pii Augusti haec memoratur concordia inita inter Gisoonem Episcopum Mutinensem & Petrum Abbatem Nonantulanum (eum nempe, quem Eginhardo teste in Annalibus Francor. Carolus Magnus Anno Christi DCCCXIII. una cum Amalario Treverense Episcopo propter pacem cum Michaele Imperatore confirmandam Constantinopolim misit) concordia, inquam, de Ecclesiis Baptismatibus, videlicet, quod ipse Abbas dedit eidem Episcopo Ecclesiam Sancti Thome Baptismalem prope Lamma pro universis aliis Ecclesiis; & ipse Episcopus alias reliquit in pace. Ergo ex his inferas, iam circiter annum DCCCXV. ad Nonantulanum Abbatem spectasse quoddam Ecclesias Baptismatas, atque in eius jure fuisse, non (*) repugnare Episcopo Mutinensi, in cujus Parochia sive Dioecesi aedificatum fuerat Monasterium ipsum. Verum his superstruere iudicium certum nemo auit, quando ipsum Diploma, pactumque tunc stabilitum periiit, neque licet nobis rite narrationem illius perpendere. Potuerunt enim pertinere ad Nonantulanum Monasterium Ecclesiae illae, sed ut Abbas temporalia earum administraret, aut jure Patronatus illis Parochum, & Clericos collocaret, intacto tamen Praesulum Mutinensium jure, quibus probandus esset Rector electus, & a quo accipienda foret Sacramentorum ministrandorum facultas. Infra quoque memorari audis concordiam alteram inter Anselmum Abbatem, & Vitalem Episcopum

sequitur

(*) Lego non repugnante &c.

scopum Bononiensem de Plebe Sancti Mammet in Lizano, videlicet ut ipse Episcopus habeat spiritualia tantum, ipse verò Abbas habeat temporalia, & Patronatus in eligendis ibidem Clericis. Si qua ergo Monasteria ante Annum Christi Milleſimum, immo & postea pleno jure, aut excluso Episcopo, dominata fuisset Ecclesiis Parochialibus deprehenduntur, æquum erit exposcere, ut id certis, neque consuetis tabulis confirmetur, quod si fiat, tunc edocendum restabit, num liberè concedentium Episcoporum voluntate, aut saltem Apostolicæ Sedis Privilegio; in Abbates Episcopale jus ejusmodi translatus fuerit, an ad eos devenierit illegitimè potius aliquid ex ratione. Quod postremum dico; fuerunt enim olim potentes, qui illustrioribus Abbatias, Saeculo praesertim Aerae nostrae Decimo commendatas habuerunt: notumque omnibus est, eisdem rursus novissimis hisce Seculis primoribus Ecclesiæ fuisse traditas; ut ajunt, in *Commendatam*. Quod Proceres amplissimo Monasterio Nonantulano dominati fuerint eodem Saeculo Decimo, ostendunt in Dissertatione LXXIII. de *Monasteriis in Beneficium datis*. Fieri potuit, ut veteres ii Commendatarii Abbates (nam quos recentiora Saecula peperere, venerabundus praetereo) Archiepiscopi nempe, ac Episcopi in Italia, apud Reges potentissimi, uti in Monasteriis sibi traditis, ita in Ecclesiis etiam Baptismalibus, ad jus Monasteriorum spectantibus, dominari voluerint spreto Episcopi auctoritate in cuius Dioecesi eadem Ecclesiæ sitae erant. Principes quoque viri Saeculo Decimo, ac Undecimo, quum Ecclesias etiam Parochiales invaſissent, eas postea non Episcopis restituere, sed Monasterio-

Tom. XIII.

rum Abbatibus tradere, immo & vendere consueverint: quam ob rem inter Episcopos, & Abbates acerrimae obortae sunt controversiae; & deductae ad iudicium Apostolicæ Sedis. Id erudite animadvertit Thomassinus Part. 2. Lib. I. Cap. 36. de Beneficiis; atque ei de re extat Epistola Johannis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis ad Episcopum Molisimensem, Tomo 9. pag. 479. Concilior. Edition. Labbeanæ, scripta circiter Annum Christi MLXXX. Quo Cardinali fatente discimus, omnes Ecclesiarum res in manu Episcoporum esse debere, uti canonica decreta constituunt; sed investis postea consuetudines contrarias, & lites non modicas, turbatae videlicet jurisdictionis Episcopalis causâ. Idem vero Thomassinus Part. I. Lib. 3. Cap. 22. plura congerit, ad ostendendum, Episcoporum jus antiquitus etiam servatum fuisse in Ecclesiis Monasteriis subjectas. Tum eodem Lib. 3. Cap. 30. & sequentibus in originem Privilegiorum inquiri, quae Monachis aut ab Episcopis, aut a Metropolitibus, sive a Romanis Pontificibus concessa fuere.

Unum mihi tantummodo addendum, scilicet quod est ad antiquiora tempora, circumspecte admodum de pleno jure Abbatum in Plebes sive Parochiales Ecclesias, esse iudicandum. Certe inficias non ierim, quin & longe ante Milleſimum a Christo nato Annum Monasteria fuerint ad eam dignitatem eveſta, ut aliquid ex juribus Episcopalibus commune cum iis foret: quae videlicet ab Imperatoribus condita erant, aut eorum immediata protectione fruebantur, qualia fuere Casinense, Farfense, Nonantulanum &c. Exemplum accipe. Monasterium Domini Salvatoris non longe ab Urbe Ticinensi construxit Au-

I

20

no DCCCCLXXII. religiosissima Augusta Adhelais Ottonis Magni conjux. Impetravit illa, ut sacer locus immediate subesset Apostolicae Sedi: ac proinde Johannes XIII. Papa Constituit. LIII. editis in Ballario Casinensi. Part. 2. inter alia statuit, ut Baptismus etiam in eisdem Ecclesiis Monasteriis licenter fieret Apostolicis auctoritate. Tum altera Constitutione interdicat Episcopo, ne in eodem Monasterio alienius potestatis prerogativam sibi aliquando usurpare praesumat. Haec sane (praecipue verò quod de jure Baptismatis conferendi additur) innuere satis videntur, Praefuli Ticinensi ex vi Apostolici Privilegii nihil juris relictum fuisse in Ecclesiis Baptismali: eidem Monasterio subjectas: quod aut secus esse potuerit, judicent alii. In hisce enim casibus dispiciendum est, num Diplomata autographa sint: interpolationis quippe suspicio in apographis licet vetustis suboriri potest. In eo autem Diplomate desideratur Annus Pontificatus Johannis XIII. & perpendendum superest, an VIII. Kal. Majas, Anni DCCCCLXXI. decurreret Annus V. Oct. usq. II. Augusti; & quare eidem Monasterio nuper condito ab ipsa Augusta confirmetur possessiones, quae a Regibus & Principibus, seu quibuscumque Christi fidelibus collatae sunt; & cur Augusta simul dicatur aedificasse ac renovasse ejusmodi Coenobium. Basilica quidem Salvatoris ante multa secula fuerat condita. An ibi antea fuerit & Monasterium, eruditi Ticinenses ostendent. Vide quae supra, de hoc ipso Monasterio memoravi in Dissertatione XXI. de Italiae statu. Denique in Literis ejusdem Johannis Papae ad Episcopum Ticinensem Adhelais Augustae Monasterium illud in propriis constituisse dicitur; cique Antistiti jus in

idem Monasterium abrogatur (quod de aliis multis factum novimus) sed nihil de Ecclesiis Baptismalibus additur. Certe animadvertas, in aliis ante Annum Christi Millesimum Romanae Sedis Privilegiis nullam fieri Baptismi mentionem. Neque statim asserenda est Monachis plena immunitas in hisdem Ecclesiis, quod si licuerit eis Choris, Oleum Santum, Consecrationes Altarium, Ordinationes Clericorum &c. a quocumque vellet Catholico Episcopo recipere: nam consistere haec poterant cum jure Episcoporum in Parochiales Ecclesias. Atque haec praesertim considerandus venit Canon IV. Concilii Claremontani, habiti Anno MXXV. praesidentem Urbano II. Papam. Haec sunt ejus verba: *Quia Monachorum quidam Episcopis, jus suum auferre contendunt (ea quod antes pronuntiavi, nempe usurpationes aliquas in hanc disciplinae Ecclesiasticae partem irreperere potuisse) statuimus, ne in Parochialibus Ecclesiis, quas tenent, absque Episcoporum consensu Presbyteros collocent. Sed Episcopi Parochiae curam cum Abbatum consensu Sacerdoti committant; ut ejusmodi Sacerdotes de Plebis quidam cura Episcopo rationem reddant.* Ceterum post Seculum Undecimum in illis Prioribus quibusdam Monasteriis clarius spectanda se praebent Diocesis propriae vestigia; inter quae eminet nobilissimum Casinense, cujus Dioecesis atque jurisdictionem spiritalem illustravit Angelus de Nuce in Dissertatione apposita ad Cap. V. Lib. I. Chronici Casinensis a me jam editi Tomo IV. Rer. Italicarum. An autem ea tantae sit antiquitatis, quantum ipse opinatur, aliorum erit inquirere. Dicam & ego infra aliquid in Dissertatione LXX. de Immunitate Cleri. Neque enim hac de re certum jacet.

judicium proferre possit, nisi qui universa atque integra amplissimi loci Privilegia ante oculos habeat. Margarinus Part. 2. Constitut. 81. Bulla rii Casinensis, Bullam Benedicti VIII. Papae pro eodem Coenobio evulgavit, sed mutilam, atque in calce etiam addendae erant Chronologicae natae istae: Datum XI. Julii, per manum Bysinis (Postum depravate appellat Ughellius in Episcopis Tiburtinis) Episcopi Sanctae Tiburtinae Ecclesiae, & Bibliothecarii Sanctae Sedis Apostolicae: Anno ab Incarnatione Domini Millesimo Vigesimo Tertio, Pontificatus vero Domini Benedicti Hortani Papae, sedente Anno XII. Imperii vero Domini Henrici Romanorum Imperatoris Indictione VI. Mense Junii die Vicesima nona. Quare Ciampinio in Catalog.

A Bibliothec. sanctae Romanae Ecclesiae, minime subseribendum est, exhibenti ad Annum Christi MXX. Benedictum Episcopum Portuensem, & Bibliothecarium sanctae Apostolicae Sedis: quum Bolo Tiburtinus, ut constet ex altera Bulla Farfensis Monasterii, ejusmodi munera fungeretur Anno MXVII. & furgi perrexerit Anno MXXII.

B Pari praerogativa Dioecesis propriae antiquissimum Pomposianum Monasterium post Annum Christi Millesimum frui deprehenditur: qua de re certos nos faciunt plura Privilegia apud Monachos Benedictinos, nunc Ferrariae in Coenobio Sancti Benedicti Deo famulantes. Unum tantummodo ex Archivo Estensi depromptum dabo.

Leonis IX. Papae Bulla, qua Monasterio Sanctae Mariae de Pomposia confirmat varia illius jura & bona, Anno 1052.

LEo Episcopus, servus servorum Dei, Ecclesiae gloriosae Matris & Virginis perpetuae Beatae Mariae, fidei in Iusula Pomposiae, & per eam dilecti in Domino Jesu Christo filio, Mainardo venerabili Abbati, suisque successoribus iuste intrantibus in perpetuum. Regina Caelorum Dei Genitrix super Choros Angelorum exaltata, ut a nobis pia exaltetur devotio, nostra, in quantum potest, providere debet solertia, scilicet in locis monachi suo dicatis, avendo beneficium, quo sui speciales famuli commodius sibi possint exhibere servitium. Quapropter te, venerande fili, quem sibi videmus fideliter in praefato Monasterio ei famulantibus Monachis voluntas nostra adiutario bene praesse, ne tu ipse morelitter, sicut oportet, vivas, debitum dantes consilium, & bona, quae

vel aliunde vel praecipue a Sede Romana, tua tenet Ecclesia, vel acquirere in perpetuum, confirmantes tibi per hoc sanctae Apostolicae auctoritatis Privilegium, Igitur quia petisti a nobis, quatenus ex nostra largitate, nostroque dono concederemus vestrae Religiositati Massacellam integram, quae vocatur Materaria, & Massam, quae vocatur Mauente, integram, & fundum integram, qui vocatur Casale publico, & Massam, quae vocatur Nepoti, & Massam, quae vocatur Caputbovis, Terram & Vineam, sicuti modo vos habetis, & tenetis jure Beati Petri Apostoli. Necnon & ripam Fluminis Alemonis ex utriusque partibus juxta Massam, quae vocatur Prata, extendente ipsa ripa a Riazziolo usque ad Campum Badalli, & Terram & Vineam juxta muros Civitatis Ravennae

cum Turre, quae vocatur *Brenna*, in integrum a *Pusterla Augusta* usque ad *Portam Taurensem*. Et *Hortum* unum in integrum in loco *Pontis Calciati* in *Sancti Andreae* a duobus lateribus iure ipsius *Sancti*, a reliquis duobus via publica. Et *Lacum*, qui vocatur *Sanctus*, cum omnibus rebus & pertinentiis suis, cum *Plebe* & *Capellis* ac titulis ipsius, vocabulis *Sanctae Mariae* & *Sancti Martini*, *Sancti Petri*, *Sanctique Venantii*, cum *Piscaria*, quae vocatur *Tidini*, & *Fossa Archiepiscopiteri*, & *Piscaria*, quae vocatur *Falte*, cum loco, qui dicitur *Monticello Laci sicco*, cum ripis *Fluminis Padii* & *Gauri* ex utriusque partibus usque in *Mare*, & a loco *Concas Agathae* ex una parte usque in *Mare*, cum loco in integrum, qui dicitur *Masinzatica*, inter affines de toto loco ac territorio *Massae*, quae vocatur *Lacus Sanctus*, ab uno latere *Fossa Molendini de Volta Laterali*, descendente in *Aquiliolo*, & a *fluvio Tribba* usque in *Elliam*, & per *Paludem* usque *mediam Curbam*, utraque *Curbam* usque *Padum*, & ultra *Padum* usque ad *Gazium* *Episcopii Sanctae Comacensis Ecclesiae*, inde usque ad *Fluvium*, qui vocatur *Cessi*; ab alio latere *Curia* descendente in *Contam Agathae*, & per ipsam in *Gaurum*; a tertio latere *Palude*, quae pergit inter *Ricum Anzeli* & *Masenzaticum* usque *Monticellum*, & *Vedetsa* currente in *Padum*; a quarto latere *Vaculino*, & *Arzere malo*, & *Calle de Vincareto* pergentem in *Laterculum*. Insuper concederemus vobis *Piscariam* integram, quae vocatur *Velona*, cum *Rivo Badavio*, & *Garetha* maiore ad ipsam *Piscariam* pertinente, cum *Portuellis* ex utriusque partibus, sicut olim intraverunt in *Mare*, eidem similiter pertinentibus. Cuncta praedicta loca cum omnibus suis integritatibus ac perti-

neant, quantum *sanctae Romanae*, cui *Deo* auslere praesidemus ac deservimus, pertinere videntur *Ecclesiae* vobis ad tenendum emissâ praescriptione concedere deberemus. Inclinati precibus vestris cuncta praefata loca, vel quaecumque modo habetis ac tenetis cum omnibus suis integritatibus & pertinentiis, ut supra legitur, & inserer nostro dono ac benignitate, si aliquid amodo in futuro de pertinentiis *sanctae Romanae Ecclesiae* acquirere potueritis circa vos in toto *Exarchatu Ravennae*, licentiam nostram, nostrorumque Successorum canonice intrantium, tibi, tuisque Successoribus, regularem vitam ducentibus, Monachisque religiose viventibus, perpetualiter concedimus habendum & tenendum. Ita sane, ut a te tuisque Successoribus singulis quibusque annis personis nomine *sanctae nostrae Ecclesiae Romanae* tres argenti Solidi, difficultate postpositâ, persolvantur *Allianariis*. Praeterea amore ejusdem intercurat *Genitricis Dei*, tuoque dilecti in Domino *Fili*, constituimus & ordinamus per ipsam auctoritatem, quam *Christus Dominus* noster beato *Petro Apostolorum Principi*, suaeque *Ecclesiae* *Rectoribus* concessit, ut numquam *Locus* ipse, aut res ad ipsum pertinentes, alicui submittantur personae, nisi *Apostolicae* rationi, & *Regiae* ditioni: nullusque mortalium praeter *Imperialis* potestatis culmen, in praefato *Monasterio* aut in *Cortibus*, vel in *Castellis*, sive in *Plebidibus*, aut *Cellis*, seu *Villis*, vel omnibus rebus mobilibus & immobilibus ipsi pertinentibus, necnon in servis aut famulis utriusque sexus, sive etiam villicis super terram ejusdem *Monasterii* residentibus, aliquam ordinationem, aut jurisdictionem, vel potestatem tenere, aut conversationem *Monachorum* impedire, seu molestiam inferre praesumat, vel in aliquibus locis ipsius *districum* seu

seu Placitum tenere, aut res Monasterii invadere, vel quovis modo alienare, aut fodrum, vel paratas, seu aliquas publicas functiones exigere audeat. Ipsius quoque proprietates Monasterii tam a potestate Archiepiscoporum, quam omnium mortalium, praeter Regiae sublimitatis..... inrevocabiliter subtrahimus, ac liberam esse censemus, salvâ inibi auctoritate Apostolica, ac primae Sedis invocata, si necesse fuerit, audientia. In acquirendis autem bonis Sancti Petri, haec servetur conditio, ut prius ex ipsâ

A qualitas & quantitas rerum nobis, aut nostris Successoribus intimetur, & tunc licentiâ, praeepto, & consilio a Romana Sede accepto, additâ iusta pensione, a te suscipiatur. Hoc quidem modo proprietates terrarum & aquarum Sancto Petro remanebit, & bono eorum usu vos amodo fruamini. Violatorem igitur hujus sacri Privilegii, nisi respuerit, & ad condignam satisfactionem venerit, Apostolicum anathema condempnet. Conservatorem verò Dominae nostrae Beatæ Mariae intercessio gloriosa laetificet.

Datum XV. Kalendas Aprilis, per manus Friderici sanctae Romanae Sedis Bibliothecarii & Cancellarii, vice Domni Herimanni Archicancellarii & Colonienfis Archiepiscopi, Anno Domini Leonis Papae Quarto, Indictione I.

Ita post Saeculum Christi Decimum se prodere videtur integrum jus Nonantulani Monasterii in Ecclesiâ Parochiales sibi subiectas, quum ipse Abbas novam quoque condidisse

C dignoscatur. Testes habeo tabulas, quas licet attritas ex apographo existente in Archivo augustae illius Abbatiae descripsi, atque heic in lucem efferendas censui.

Fundatio Parochialis Ecclesiae Sancti Michaelis apud Nonantulanum
Coenobium in agro Mutinensi, facta a Rodulpho ejusdem
Coenobii Abbate, Anno 1011.

X **S**ergius Episcopus servus
servorum Dei. Apostolatus
nostri est proprium, quotiens si qua
sancta Ecclesia ad usum aliquid seu cor-
vorationis ab eo poposuerit, totiens
cum omni alacritate se impetrasse con-
gandeat. Et ne aliqua improborum cal-
litas, five aduersariorum sanctae Ec-
clesiae astutia in posterum eidem addere
praesumat calumniam, non solum di-
ctis, sed etiam scriptis quicquid a no-
bis sibi concessum fuerit, in perpetuum
confirmare dignum duximus. Quapro-
pter notum fore volumus omnibus Chri-
stianis fidelibus, qualiter Rodulfus ve-
nerabilis Abbas Ecclesiae sanctae No-
nantulensis, unus cum omni Congrega-
tione Fratrum seniorum Monachorum,
iuxta divinum, & instigationem Spiritus
Sancti, qui mentes, quas repleverit,
ad omnipotentis Dei obsequium, eju-
sdemque Spousae, scilicet sanctae Ec-
clesiae, ineffabiliter accendit, praedicatio-
ne quoque fidelium praedictorum Fra-
trum coegit habitatores atque agri cul-
tores jam praefatae Abbatiae nostrae
..... Parrochiae Decimas Deo dare,
qui alienus usque rerum suarum decimas
Deo minime tribuebant? Q.....
cium scilicet arbitrabantur, eo quod in
Fieri ac Novo Testamento praecep.....
meminerant, non solum..... Deo con-
ferre decimas dierum. Ad quarum ex-
hortationes, venerabilis videlicet Abba-
tis & praedictae Congregationis, omnes
unanimiter sua corda inclinantes, con-
silio corde Decimas Deo per annos sin-
gulos de omnibus, quae possideri erant,
offerre voverunt, atque obnixae petie-
runt, ut praedictas Decimas; quas li-

A benter Deo reddere dis..... bant, ne
in summo Laicis hominibus in beneficiis
darentur, nostra Apostolice interdicerent
Praecepto. Propter hoc autem jam fa-
ctus Abbas una cum consilio Fratrum,
nostram deprecatus est magnificenciam,
ut constitueret de jam dictis Decimis
nostro Lirigine unam Canonicaam,
suae etiam Abbatiae subiectam, in
B qua Clerici diurnis ac nocturnis ho-
ris Domino, & ibidem convenienti
Populo sollicitate divina exhiberent
obsequia. Hoc autem iuxta fines Deci-
marum illius praefatae Canonicae: a
Claudia Strata usque ad Porciolam: a
Mucia vero usque ad Panarium flu-
men, & ultra quicquid & quantum a
praedicti fluminis vill..... seu a No-
nantulae habitatoribus laboratur. Et
C quicquid Clerici in praefata Canonica
Deo communiter militantes iuste adqui-
rere poterunt. Nos vero precibus illius
annuimus, quid cognovimus iuste peti
..... denique constituta est in honore
Sancti Michaelis Canonica, ordinati
sunt Clerici, Archiepiscopus.....
lis, cui etiam Archiepiscopus hanc
D potestatem concessimus, ut de crimi-
nalibus culpis ipse iudicium inest
poenitentibus. Attamen, si necessitas
incubuerit, ab aliquo Episcopo ex-
petat iudicium, ne desideranti animae
poenitentiam interim negare videatur.
Eidemque vero Archiepiscopo cura sit
pro omnibus, in divinis videlicet offi-
ciis, in luminariis, in architectis, in
E hospitibus, in decimis, & in oblationi-
bus dividendis inter ceteros, sic qualiter
se recognoscit Deo redditurum ra-
tionem in die iudicii; eique concessa est
decima

decima unius Villae, quae dicitur Sacerdotis, ante alios propter curam sollicitudinis. Statuentes Apostolicam auctoritatem, ut quicumque hanc ordinationem, quam Deo auxiliante pro salute animarum fidelium ordinare iussimus, & ut ab errore pristino liberarentur, ampliare, vel observare studerit, nostram solidetur benedictione. Qui autem, quod non optamus, violare temptaverit, aut consilium violandi dederit, aut a subjectione Sancti Monasterii Canonice subtrahere cupiverit, seu Laicis Decimas in beneficio dare voluerit, anathematis vinculo serietur. Quod ut verius credatur, diligentiusque ab omnibus observetur, hoc decretum nostro Cancellario scribere praecipimus, nostrisque Litteris, ut superius praebavimus, ac impressione nostri Sigilli corroboravimus. Et praefato Abbati Rodulfo, atque omnibus Fratribus in hoc decreto unanimiter fasces scribere praecipimus.

BENE VALETE.

✠ Datum per manum Petri Episcopi Sanctae Praenestinae Ecclesiae, & Bibliothecarii Sacri Palatii, Anno Domini Millesimo Undecimo, VI. Kalendas Junii, Indictione VIII.

Rodulfus Abbas iussione Apostolicae Sedis in hoc decreto manu propria subscripsit.

A Ego Frogerius Prior manu mea subscripsi.

Laurentius Presbiter & Monachus manu mea subscripsi.

Gulserius Monachus, manu mea subscripsi.

Gregorius Presbiter & Monachus manu mea subscripsi.

Liuo Monachus subscripsi.

B Infueta quidem, fateor, videatur subscriptio Monachorum, uti & formula illa Bibliothecarii Sacri Palatii, quum ii Bibliothecarii Sanctae Sedis Apostolicae nuncupari consueverint, & Petrus ipse ita se subscribat in altera Bulla, ab Ughellio in Episcopis Aferninis edita. Sed nequaquam ignotum est, Sacrum Palatium, hoc est, Lateranensem, fuisse Romanis Pontificibus. Praeterquamquod in apographo per vetusto scripta haec erant; ac dubitatio suboriri possit, an antiquus Tabellio autographum, quae decebat, curā descripserit. Ea autem haec enarrantur, ac praecipue ad Poenitentiam spectantia, ut antiquitatem omnino redolcant, Animadvertas etiam velim, Anno Christi MXI.

C Claudius Stratum appellari, quae antiquis Aemilia fuit: quae de re in Notis ad Donizonem, Tomo V. Rer. Italicar. aliquantulum egi. Immunitas etiam ejusdem Nonantulani Coenobii deduci posse videtur e Bulla Paschalis II. Papae, quae in ipso Tabulario adservatur. Apographum est per vetustum.

Bulla Paschalis II. Papae, Johanni Nonantulano Abbati, Privilegia illius Monasterii confirmans, Anno 1112.

Paschalis Episcopus, servus servorum Dei, dilecto in Christo filio, Johanni, nostris per Dei gratiam

manibus in Abbatem Nonantulani Monasterii consecrato, ejusque Successoribus regulariter substituendis in perpetuum

petuum..... auctoritate acutissime
compellimur, pro universum Ecclesia-
rum statu satagere, & earum maxi-
me, quae Apostolicae Sedi specialius
adhaerent, ac tamquam jure proprio
subiectae sunt, quieti, auxiliante Do-
mino, providere. Quapropter petitioni-
bus tuis, fili in Christo carissime, non
imprudens annuendum censuimus, ut No-
nantulanum Monasterium, cui Deo
ancore praesidet, quod ab ipso fun-
datore, Aistulfo videlicet Longobar-
dorum Rege, Apostolicae Sedi obla-
tum est, ad praedecessorum nostrorum,
eiusdemque Apostolicae Sedis..... Privi-
legio muniremus. Per praesentis igitur
Privilegii paginam Apostolica auctorita-
te statuimus, ut quicumque ad predi-
ctum Nonantulanum Monasterium in
presenti Sexta Indictione, iuste ac le-
galiter pertinent, sive in futurum con-
cessionem Pontificum, liberalitate Principum,
vel oblatione fidelium iuste atque
canonice poterit adipisci, firma tibi,
tuisque Successoribus & illibata perma-
neant. In quibus haec propriis visa
sunt nominibus annotanda. Ipsum vide-
licet Castellum Nonantulae: Castellum-
Vetus: Gallianum: Catinianum: Pail-
nanum: Lizanum: Scoppinum: Somo-
num: Campilium: Maranum: Mons-
Oliveri: Pratum Albini: Monasterium
Sanctae Luciae de Rosseto, cum Eccle-
siis, & pertinentiis suis: & Ecclesia
Sanctae Trinitatis de Savino: Manzo-
linum: Taivalum: Rastellinum: Sancta
Maria in Grunulo: Spina-Lamberti:
Solaria: Roncalia: Camorana: Sorba-
ria: Curtiule Siccum: Castellum Pella-
vi: Trecentula: Bundenum: Stagaria:
Castellum Cella: & Marzalia: cum
pertinentiis eorum: praeterea Castellum
Cellulae: Curtem Ruguse, & Castellum
Tedaldi, cum omnibus allodiis, quae in
ipso Comitatu Ferrariensi Bonifacius
Marchio acquisita possedit, vestro in

A perpetuum Monasterio confirmamus: uti
etiam, quae Comitissa Mathildis de
oblatione, quam Sancto Petro & Roma-
nae Ecclesiae dederat, vobis nuper de-
disse cognoscitur, sub Censu filiiet an-
nuo unius Aurei. Sane nec Mutinensi
omnino, nec alicuiquam Episcopo-
rum, vel Principum, aut alicui Ec-
clesiasticae, Seculari personae liceat
supradicto Monasterio, aut ejus Cel-
lis, vel Ecclesiis, aliisve possessioni-
bus gravamen inferre, exactionem
imponere, Placitum, sive colloquium,
praeter Abbatis ac Fratrum volunta-
tem indicare vel tenere. Obveniente te-
nunc ejus Loci Abbate, vel monachis
qualibet Successorum, nullus ibi qualibet
surrectionis astutia seu violentia
praeponeatur, nisi quem Fratres com-
muni consensu vel Fratrum pari consi-
lii senioris, secundum Dei timorem, &
beati Benedicti Regulum elegerint, ab
Apostolicae Sedis Praefate consecrandum.
Crisma, Oleum Sanctum, Consecra-
tiones Altarium, sive Basilicarum,
Ordinationes Monachorum, qui ad
Sacros fuerint Ordines promovendi,
sive Clericorum, Monasterio, Cellis,
vel Ecclesiis pertinentium, a quo
malueritis Catholico accipietis Epi-
scopo, si quidem gratum & commu-
nionem Apostolicae Sedis habuerit: &
si ea gratis ac sine pravitate voluerit
exhibere. Non enim Episcoporum
cuiquam permittimus, invito Abba-
te, in Monasterio, vel in Monaste-
rii Cellis, vel Ecclesiis, Ordina-
tiones facere, Missas publicas celebra-
re, vel earum decimas vendicare.
Nec de Monasterio ipsi, vel ejus rebus
rescriptum subripere, aut quolibet modo
impeverre, cuiquam personae saecularis
sit. Quod si forte presumpsum fuerit,
irritum penitus habeatur. Ad haec
adjicientes decernimus, ut nulli omnino
Luminum liceat idem Monasterium re-
mere

mere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, vel injuste datas suis usibus vendicare, minuire, vel temerariis vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum sustentatione & gubernatione concessa sunt, usibus omnimodis prefutura, ut in omnibus semper Apostolicae Sedis, cujus est proprium, munimine ac protectione congaudeat. Si quis igitur in futurum Archiepiscopus aut Episcopus, Imperator, aut Rex, Princeps, aut Dux, Comes, Vicecomes, Judex, Castaldio, aut Ecclesiastica quaelibet, Secularisve persona; hanc nostrae Constitutionis paginam sciens contra eam temere venire temptaverit, secundo, tertiove communita, si non satisfactione congrua emendaverit, preflatis, honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo Corpore ac Sanguine Dei & Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examinis districtae ultionis subiacet. Cunctis autem eidem loco iussu servantibus sit pars Domini nostri Jesu Christi, quatenus & hinc fructum bonae actionis percipiant, & apud districtum Judicem precunia aeternae pacis inveniant.

Scriptum per manum Grisegoni Notarii Sacri Palatii.

Ego PASCHALIS Catholicæ Ecclesiæ Episcopus subscripsi.

Data Tiberiae per manum Johannis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconi Cardinalis, ac Bibliothecarii, Quarto Idus Novembris, Inditione VI. Incarnationis Dominicæ Anno Milleesimo Centesimo Decimo Tertio, Pontificatus autem Domini Paschalis II. Papæ Anno XIV.

Heic habes Annum XIII. Paschalis II. Papæ, conjunctum cum Anno Tom. XIII.

* Lege id genus, sive ejus generis nodos)

A Incarnationis Dominicæ MCXIII. & Inditione VI. Errorem patentem continud heic deprehendisse tibi videberis, ubi e Donizione, Baronio, Pagio, ac aliis intellexeris, Paschalem ipsum die XIV. Augusti Anno MCXIX. Romanam Cathedram conscendisse. Sed bona verba. Sunt & aliae Bullae, quae hoc ordine procedunt, ut prope ad credendum adducaris Anno subsequenti MC. Paschalem renuntiatum fuisse Pontificem Maximum. Vide Bullarium Casinense Part. 2. Ughellium, Bullarium Cluniacense, Baluzum in Miscellaneis, atque, ut ceteros omittam, Mabillonium Lib. 5. Tabel. 31. Diplomatic. ubi refert autographam Bullam Pontificis hujus Datam Romæ per manum Johannis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconi Cardinalis, Duoiesimo Kalendis Aprilis Inditione X. Incarnationis Dominicæ Anno MCIII. Pontificatus autem Domini Paschalis Secundi Papæ III. Dissident haec aperte a calculis Pagii ac aliorum. Quando immotus est Annus & Mensis, quibus Pontificiam dignitatem iniit Paschalis II. scilicet dies XIV. Augusti Anni MCXIX. necesse est intelligamus (ideque animadvertendum diligentissime vobis ad solvendo alios * ai genus nodos) usum illum fuisse aliquando Aera Pisana, quae non a Nativitate, neque a Circumcisione Domini, sed ab ejus Incarnatione, sive a die XXV. Martii exordium novi Anni deducit, ac propterea novem Mensibus Annum Vulgarem nostrum praeverit. Quare quamquam Bulla nuper producta Annum exhibeat MCXIII. non alia significatur, quàm Annus MCXII. Indictio autem Sexta illic adhibita, Septembri Mense ejusdem Anni MCXII. initium sumit. Alteram Pa-

K schalis

schalis II. Bullam praeclaudatus Ma-
billonius produxit in Appendice ad
Tom. V. Annalium Benedictin. pag.
693. Data fuit II. Idus Aprilis, Indic-
tione VI. Incarnationis Dominicae An-
no MCXIII. Pontificatus quoque Dom-
ni Paschalis Papae II. Decimo quarto.
Censet Clariss. Vir, ibi scribendum
esse Indictione VII. Hanc enim revera
exigit Annus Vulgaris MCXIV. Ve-
rum ibi agitur de Anno Pisano, ac
propterea data fuit Bulla Anno se-
cundum nos praecedenti, quo reapse
Secundo Idus Aprilis in cursu erat In-
dictio Sexta. Ita in Thesouro Ane-
dotor. P. Pezii Tom. 3. Part. 2.
pag. 659. altera ejusdem Pontificis
Bulla refertur, Data VIII. Kalendas

A *Novembris Indictione XII. Incarnati-
onis Dominicae Anno MCX. Pontificatus
autem Domini Paschalis II. Papae Anno
VI. Et ibi intelligas, Annum Vul-
garem MCIV. quo decurrebat Annus
Sextus Paschalis, Octobri Mense,
uti & Indictio XII. continuata usque
ad finem Anni; Redeo ad Nonan-
tulanum Monasterium, cujus jura (ut
praeterea quae in Synodo Nonan-
tulana Anno MCLXXXVIII. a Car-
dinali de Angelis Abbate Commenda-
tario celebrata leguntur) perspicue
percipias ex sententia quodam Inno-
centii III. Papae, quam authenticam
inspexi inter pauculas Chartas super-
stitas amplissimi illius Coenobii.*

Decretum Innocentii III. Papae in controversia de Ecclesia aedificata
Spinalamberti, agitata inter Martinum Episcopum Mutinensem,
& Raimundum Abbatem Nonantulanum, Anno 1213.

Innoentius Episcopus, servus ser-
vorum Dei, dilecto filio Raimundo
Abbati Nonantulano salutem & Apo-
stolicam benedictionem. Causa, quae in-
ter te, ac venerabilem fratrem nostrum
Martinum Episcopum Mutinensem,
super Ecclesia, quam in Castro, quod
dicitur Spinalamberti, distus Episco-
pus aedificavit, vertebatur a venera-
bili fratre nostro O. Parmensi Episco-
po, & suis Coniudicibus, delegatis a
nobis, cum depositionibus testium, ju-
ramentis & confessionibus partium ad
nostrum remissa iudicium & utriusque
partis Procuratoribus in vestra praesen-
tia constitutis, tuis proposuit Procura-
tor, sufficienter esse probatum, eundem
Episcopum Ecclesiam in fundo tui Mo-
nasterii construxisse. Cum enim Castrum-
vetus, & totum Spinalambertum ex do-
natione clarae memoriae Ursonis Duc-
is ad Monasterium pertineat memora-

C *tum, sicut per instrumentum donationis
apparet, & ostensum fuit, quod R.
quondam praedecessor tuus in emphiteu-
tism concesserit Marchioni Bonifacio;
& alii successores ipsius in eundem pos-
modum successive Manfredis & Dominis
Beccafabis, qui fidelitatem exinde fac-
iunt Monasterio, & eius nomine de
terris illis exigunt pensionem, distri-
ctum habentes & iurisdictionem exer-
centes ibidem, non sine iniuria Episco-
pus in solo ipsius Monasterii eandem a-
edificavit Ecclesiam, praeteritum cum i-
dem Monasterium Privilegiis gaudet
Pontificum Romanorum, ut nullus in
Parochiis Ecclesiarum suarum, in quibus
nullus Episcopus iurisdictionem
habet, Ecclesiam edificare presumat,
nec in aliis etiam, nisi tuo & Mo-
nachorum assensu requisito primitus
optento, aerebat ubilibet, per res-
tes esse probatum, locum litis, in qua
Epi-*

Episcopus edificavit Ecclesiam, situm in Parochia Ecclesiae Sanctorum Senesi & Theopompi, quae ad dictum Monasterium pertinet pleno jure. Adjecit etiam quod clam edificavit Episcopus Ecclesiam memoratam, quia celavit adversarium, nec denunciavit eidem, cum extimaveris vel extimare debuisset, se prohiberi debere. Unde quod sic edificatum esse dignoscitur demoliri penitus postulabat, praesertim cum tu olim ad edificandam ibidem Ecclesiam primum lapidem a Sede Apostolica pulsaris, & dilecti filii I. Archipresbyter & G. Canonicus Bononiensis, a nobis delegati, cognoverint, locum illum ad ipsum Monasterium pertinere, ac esse prorsus exemptum. Ceterum allegavit ad ultimum, quod cum justam causam possidendi habeat Monasterium, & sub justo titulo possessionem continuaverit ab antiquo, etiam si alium sit interdictio Uti possidetis, in illo superior pars ejusdem Monasterii reperitur, & sic pro ipso deberet fieri sententia, non obstante, quod Episcopus asserit, se coepisse in proprio aedificare allodio, cum ex instrumento permutationis, quo Procurator ejus in judicio fuit usus, appareat, quod longo tempore, postquam coepit aedificare, fundum, quo aedificium est constructum, a Romanello permutationis titulo recepisset. Procurator autem Episcopi proposuit ex adverso, quod cum Mutinenses Cives, in loco praedicto & inhabitato Castrum aedificaverint, quod dicitur Spinalambercum, & novos habitantes adduxerint, Episcopus jure Dioecetano volens in divinarum perceptione suo Populo providere, ibi Ecclesiam in proprio solo fundavit; contra quam non admittendam petitionem partis adversae dicebat, allegans quod ad devotiendum istud aedificium per denuntiationem novi operis agi non poterat, quia denuntiatione novi operis non praecessit. Et ad-

A jecit, quod cum Procurator tuus peteret, ne idem Episcopus in loca litis te ullatenus molestaret, & Procurator Episcopi adversus te petitionem similem replicaret, interdictum Uti possidetis deducum in judicium videbatur. Sed in eo partem suam superiorem esse dicebat, quoniam in eodem interdicto ille debet haberi superior, qui non vi, non clam, non precario ab adversario tempore litis possidet contestatae. Unde cum Episcopus locum juris, ut proprium, & justo titulo, scilicet permutationis, possideat, nec vi possidere, nec nulli vim ibidem intulerit, nec clam etiam dici debebat, cum in suo edificans non debuerit credere, quod super hoc adversus eum movere deberet aliquis questionem; unde precebat pars Episcopi super hoc a tua impetitione absolvi, non obstante quod praedicti Bononienses denuntiaverint, locum ipsum, sicut fertur, exemptum: quia cum non fuerit cecatus Episcopus, cujus intererat, ex quo agebatur de loci exemptione, vocari, eo quod nulli magis quam Dioecetano Episcopo ex hoc poterat generari praepjudicium, eorum processus erat in irritum revocandas; quia secundum legitimas sanctiones nec Imperiale responsum, quod supplicatio litigatoris obviavit, nec interlocutio cognitionis ex parte actoris vel rei, statum vales innovare possessionis, eo, qui rem tenet absente. Auditis igitur hiis & aliis, quae hinc inde fuere proposita coram nobis, providimus questionem hujusmodi per concordiam sapiendam. Unde assentientibus tuo & partis alterius Procuratoribus, sic duximus providendum: Ut Ecclesia, de qua questio vertebatur, Episcopo pleno jure remaneat; & aliam in eodem Castro in fundo proprio, si volueris, edifies, & ipsa ad tuum Monasterium pertineat pleno jure. Parochiani autem,

quod iam locum accessere praestitum, postquam Castrum edificari coepit ibidem, & qui accesserint in futuro, inter Episcopum & Monasterium per medium dividantur, salvis semper aliis Privilegiis Monasterii supradicti. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae provisionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum.

Datum Romae apud Sanctam Petram V. Kalendas Junii, Pontificatus nostri Anno Septimo decimo.

Quod haecenus commentatus sum de Coenobio Nonantulano, transferendum est ad Cavense, Farsense, Vulturense, Bobiense (si quidem

A. omni suspitione careant antiquissima eorum Privilegia) atque ad alia celeberrima Italicae Monasteria. Et haec sane e Privilegiis Monachorum edictas. Verum cum iis conferenda quoque forent Episcoporum monumenta ac Privilegia. Exempli causa prodeant Literae Alexandri III. Papae, quas in Archivo Monachorum Benedictinorum Sancti Petri Mutinae autographas vidi, in quibus ea verba potissimum considerata sunt: Statuimus quoque, ut infra Parochias Monasterii & Ecclesiarum vestrarum, nullus Ecclesiam, vel Oratorium sine assensu EPISCOPI, & vestro edificare praesumat. Viden' ut Episcopi iuribus consultum voluerit summus Pontifex. Sed ipsas Literas integras proferre satius duco.

Alexandri III. Papae Bulla, qua Monachis Sancti Petri Mutinensis omnia illorum jura ac bona confirmat, Anno 1172.

Alexander Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Geminiano Abbati Sancti Petri Mutinensis, ejusque Fratribus tam presentibus quam futuris, Regularem vitam professis, in perpetuum. Religiosam vitam eligentibus Apostolicum convenit adesse presidium, ne foris cujuslibet temeritatis incursus, aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absti, sacrae Religionis infirmitas. Ea propter, dilecti in Domino filii, vestris jussis postulationibus clementer annuimus, & praefatam Ecclesiam, in qua divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri, & nostra protectione suscipimus &c. Preterea dispositionis sententiam, quae super causa, quae inter vos & venerabilem fratrem nostrum G. Paduanum Episcopum de Monasterio Candiano, diutius est

D. agitata a venerabilibus fratribus nostris Papiensi & Piacentino Episcopis, & dilecto filio B. Electo Sancti Sepulchri, lata esse dinoscitur, sicut in autentico scripto exinde facta continetur, vobis & Monasterio auctoritate Apostolica confirmamus, & eam firmam & ratam in perpetuum manere sancimus. Ad haec correctionem, ordinationem, & dispositionem ipsius Monasterii, & omnium ad ipsum pertinentium, secundum quod vobis per sententiam concessa sunt, tibi, fili Abbas, & Successoribus tuis, & per vos eidem Monasterio duximus integra auctoritate Apostolica confirmanda. Statuimus quoque, ut infra Parochias Monasterii & Ecclesiarum vestrarum nullus Ecclesiam vel Oratorium sine assensu Episcopi & vestro edificare praesumat. Sane novalem vestro-

vestrum, que propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis vestrorum animalium, nullus a vobis Decimas praeiungat exigere. Prohibemus insuper, ut nullus Laicus a vobis decimas exigere audeat, vel quomodolibet extorquere. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat praefatam Ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre vel ablatas retinere, l

minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed illibata omnia & integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Sedis Apostolicae auctoritate & Dioecesani Episcopi Canonica iustitia. Si qua igitur &c. potestatis, honorisque sui dignitate careat, eamque se divi-

no iudicio &c.

Ego Alexander Catholice
Ecclesie Episcopus sub-
scripsi.

BT
NE

Ego Bernardus Portuensis & Sancte Rufine Episcopus
subscripsi.

Ego Gaasterius Albanensis Episcopus subscripsi.

Ego Guillelmus Presbyter Cardinalis titulo Sancti
Petri ad Vincula subscripsi.

Ego Boso Presbyter Cardinalis Sancte Pudentiane ti-
tulo Pastoris subscripsi.

Ego Petrus Presbyter Cardinalis titulo Sancti Lau-
rentii in Damaso subscripsi.

Ego Johannes Presbyter Cardinalis titulo Sancti Mar-
ci subscripsi.

Ego Oddo Diaconus Cardinalis Sancti Nihilaj in
Carere Tulliano subscripsi.

Ego Cinthius Diaconus Cardinalis Sancti Adriani
subscripsi.

Ego Mansfredus Diaconus Cardinalis Sancti Georgii
ad Velum aureum subscripsi.

Ego Hugo Diaconus Cardinalis Sancti Eustachii ju-
cta Templum Atrippae subscripsi.

Ego Vitellus Diaconus Cardinalis Sanctorum Sergii
& Bacchi subscripsi.

Ego Petrus Diaconus Cardinalis Sancte Marie in
Auro subscripsi.

Datum

Datum Anagnis per manum Gratiani sancte Romane Ecclesie Subdiaconi & Notarii, XII. Kalendas Julii, Inditione VI. Incarnationis Dominice Anno MCLXXII. Pontificatus verò Domni Alexandri Pape Tertii, Anno XIII.

Signum Bullae plumbeae pendentis deperditae.

Verum longe majoris momenti hanc in rem mihi videtur Bulla Callisti II. Papae pro Mutinensi Ecclesia, quam etsi evulgarint Sillingardus & Ughellius, heic tamen Lectoribus

A' exhibendam putavi, tum correctionem, tum Cardinalium subscriptionibus, ac Notis Chronologicis auctam, ex authentico existente in insigni Tabulario Canonorum Mutinensium.

Callisti II. Bulla, qua Episcopo Mutinensi, ejusque Ecclesiae omnia jura ac privilegia ad ipsam pertinentia confirmat, Anno 1121.

CALIXTUS Episcopus, servus servorum Dei venerabili Fratri Dondoni Mutinensi Episcopo, ejusque Successoribus canonice subsistentibus in perpetuum. Sicut injusta poscentibus nullus est tribuendus effectus, sic legitima desiderantium non est differenda petitio. Tuis ergo, frater in Christo carissime Dodo Episcopo, precibus annuentes, ad perpetuum sancte, cui Deo auctore praefides, Mutinensi Ecclesiae pacem ac stabilitatem, praesentis Decreti auctoritate sancimus, ut universi Mutinensis Episcopatus fines quieti deinceps omnino & integri tam tibi quam tuis Successoribus conserventur. Qui nimirum fines his distinctionibus disceduntur, videlicet a terminis illis, qui Locanum & Pistorientem Episcopatus a Mutinensi dividunt usque ad flumen illud, quod appellatur Burana, & usque ad terminum illum, qui Mutia vocatur, atque inde usque ad illum terminum, qui Bononiensem Episcopatum a vestro Episcopatu disjungit. Ex altera verò parte usque ad terminos, qui Episcopatum Mutinensem a Regno discernunt. Ecclesiarum verò, quae infra hos terminos continentur, conservationes, Clericorum

B' promotiones, decimas & oblationes, secundum sanctorum Canonum constitutiones, tibi tuisque Successoribus concedimus & confirmamus; Praecipue in Plebe Sanctae Marie de Dodruntio, quae est in Curte Sici, & in Capellis ejus; in omnibus Ecclesiis, quae sunt in Castro Curte Solarie, & in Plebe Roncalie: in omnibus Ecclesiis de Ponte Ducis; in Ecclesia de Camurana; in Ecclesiis de Curte Curtiole; in Ecclesia de Scopiano; in Ecclesia Sancti Petri in Sicula; & in Ecclesiis, quae sunt in Castro Veteri, & in Curte ipsius; in omnibus Ecclesiis, quae sunt in Castro & Curte Panciani de Leonensi Abbatia; & in omnibus Ecclesiis quae sunt in Plebe Rubiani. Quaecumque praeterea bona, quascumque possessiones vel in praesenti legitime possideis, vel in futurum, largiente Deo, iuste atque canonice poteris adipisci, firma tibi, tuisque Successoribus & illibata permaneant. Decernimus ergo, ut nulli omnino Episcoporum facultas sit infra praedictos fines sine tuo vel Successorum tuorum consensu, Ecclesiam consecrare, Christum conficere, aut Clericos ordina-

re,

re, praeter Ecclesias & Clericos de Castro & Burgo Nonantule. Nulli etiam hominum liceat Ecclesiam vestram perturbare, aut ejus possessiones auferre vel ablatas retinere, minuire, vel temerariis vexationibus fatigare; set omnia integra conserventur tam tuis, quam Clericorum & Pauperum usibus profutura. Sane de Presbiteris, qui per Parochias ad Monasteria pertinentes in Ecclesiis constituuntur, Praedecessoris nostri sanctae memoriae Urbani Secundi sententiam confirmamus, statuentes, ne Abbates in Parochialibus Ecclesiis, quas tenent, absque Episcoporum consilio Presbiteros collocent: set Episcopi Parochiae curam cum Abbatum consensu Sacerdoti committant, ut ejusmodi Sacerdotes de Plebis quidem cura Episcopo rationem reddant, Abbati vero pro re-

bus temporalibus ad Monasterium pertinentibus debitam subjectionem exhibeant, & sic sua cuique jura serventur. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica, Secularive persona, hanc nostrae constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire temptaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & sacratissimo Corpore ac Sanguine Dei & Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districte ultioni subjaceat. Cunctis autem nostrae Ecclesiae jussu servantibus: sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus & hic fructum bonae actionis percipiant, & apud districturn Judicem premia aeternae pacis inveniant. Amen, Amen, Amen.

Ego Calixtus Catholice Ecclesie Episcopus subscripsi.

Ego Crescentius Sabinenfis Episcopus subscripsi.

Ego Petrus Portuensis Episcopus subscripsi.

Ego Vitalis Albanus Episcopus subscripsi.

Ego Divizo Tusculanus Episcopus subscripsi.

Ego Bonifacius titulo Sancti Marci Presbiter Cardinalis subscripsi.

Ego Robertus Cardinalis Presbiter titulo Sancte Sabine subscripsi.

Ego G. G. Cardinalis Presbiter titulo Sancte Prisce subscripsi.

Ego Theobaldus Presbiter Cardinalis titulo Pammachii subscripsi.

Ego Rainaldus Presbiter Cardinalis Sanctorum M. & P. subscripsi.

Ego

Ego Desiderius Presbiter Cardinalis titulo Sancte Pro-
xedis subscripsi.

Ego G. G. Presbiter Cardinalis titulo Lucine subscripsi.

Ego Asdeais titulo Sancti Laurentii Presbiter Cardi-
nalis subscripsi.

Ego Georgius Presbiter Cardinalis titulo Sancte Suxa-
ne subscripsi.

Ego Johannes titulo Sancti Grisogoni Presbiter Cardi-
nalis subscripsi.

Ego Sigizo Cardinalis titulo Sancti Sixti subscripsi.

Ego Romoaldus Diaconus Cardinalis Sancte Marie in
Via Lata subscripsi.

Ego Johannes Diaconus Cardinalis titulo Sanctorum Co-
smæ & Damiani subscripsi.

Ego Girardus Diaconus Cardinalis Sancte Lucie sub-
scripsi.

Ego Jacinthus Sancte Romane Ecclesie Subdiaconus, &
Subdiaconorum Prior subscripsi.

Ego Romanus Sancte Romane Ecclesie Subdiaconus sub-
scripsi.

Ego Ugo Romane Ecclesie Subdiaconus subscripsi.

Data Laterani per manum Grisogoni Sancte Romane Ecclesie Diaconi Cardinalis ac
Bibliotecarii, Quarto Nonas Martii, Indictione XIII. Incarnationis Domini-
ce Anno MCXXI. Pontificatus autem Domini Calixti Secundi Pape Anno III.

Heic ad jus Mutinensis Ecclesie pertinere dicuntur Ecclesie de *Do-*
druntio, in Curte Sici, in Curte So-
lariæ, Roncaliæ, Pontis Ducis, Ca-
muranae, Cortiolæ, Sclopiani, Sancti
Petri in Sicula, Castriveteris, Pancia-
ni, & Rubiani. Atqui has ipsas Ec-
clesias enumeratas deprehendis in Bul-
lis Pontificiis Nonantulano Coenobio
concessis. Ad hæc decernitur heic, B
ut nulli Episcoporum facultas sit infra
praedictos fines sine tuo vel Successorum
tuorum consensu, Ecclesiam consecrare,
Christina consecrare, aut Clericos ordina-
re, praeter Ecclesias & Clericos de Ca-
stro & Burgo Nonantulæ. Non sit
Ecclesias Abbatiae aut Monasterii No-
nantulæ; tantummodo sit Ecclesias
& Clericos de Castro & Burgo Nonan-
tulæ; hoc est minime excipit reli-

quas Ecclesias Nonantulano Coeno-
bio subiectas. Immo disertis verbis
addit Pontifex: *De Presbyteris, qui*
per Parochias ad Monasteria pertinen-
tes in Ecclesiis constituuntur, Praede-
cessoris nostri sanctae memoriae Urbani
Secundi Papae sententiam confirmamus,
ut Abbates &c. Quæ ergo post An-
num Christi MCXXI. quo data est
Bulla hæc, ita Nonantulani Mona-
sterii jura invaluerunt, ut exinde pro-
priam Dioecesim, & excluso Episco-
po Mutinensi, Parochos in eisdem
locis confirmet? Ad hæc, cur ei-
dem Episcopo aliae nunc subiant,
quæ tamen Abbati Nonantulano in
antiquis Privilegiis subesse dicuntur?
Exquirere cussus non vacat: illud
tantum ajo, si quæ olim controver-
siae fuerunt, jamdiu tempus omnia
com-

compoluisse, & utramque Dioecesim quieto nunc ordine regi, ita ut disputandi in posterum de illarum juribus sublatus sit locus. Sed animadvertisse non poenitet ad aliorum exemplum, qui scissaras Episcopatum suorum commodius poterunt hac luce in vestigare. Tu, si plura cupis, consule infra Dissertationem LXX. de Cleri & Ecclesiar. Immunitate. Interea dissimulandum nequaquam est, in Lateranensi Concilio I. quod sub eodem Callisto II. Papa celebratum fuit Anno Christi MCXXXIII. excitatum fuisse ab Episcopis multiplicem querimoniam adversus Monachos, quorum ditio & Privilegia adeo amplificata fuerant, ut jam extenuata atque expilata videretur Episcoporum auctoritas, & sublimis gradus. Neque enim tantummodo Abbatibus Pontificalia ornamenta conlata fuerant, sed quam quisque partem & Dioeceseos Episcopilibus arripere poterat, veluti Dioecesim propriam regebat. Rem memoriae prodidit Petrus Diaconus Lib. 4. Cap. 78. Chronici Calixtensis, cujus verba sunt: *In ea Synodo Episcopi & Archiepiscopi adversus Monachos proclamationem fecerunt, dicentes, nil aliud superesse, nisi ut sublatis Virginitate & Anali deservirent Monachis. Illi enim Ecclesias, Villas, Castra, Decimationes, vicorum & mortuorum Oblationes retinent. Et rursus haec saepius ante Pontificem conquirentes: decidit pudor: Canonicorum honestas obliterata est: Clericorum religio cecidit: dum Monachi contempto caelesti desiderio, jura Episcoporum insatiabiliter concupiscunt: & omnes, quae sua sunt, quaerunt: & qui Mundum cum suis concupiscentiis reliquerunt, his, quae in Mundo sunt, inhiare non desinunt. Et quibus per Beatum Benedictum a curis mundanalibus ultro quiescendi locus offer-*

Tom. XIII.

sur, ad tollenda ea, quae Episcoporum sunt, opportune importune fatigantur. Ibi propterea Canone XVII. interdictum fuit, Abbatibus & Monachis publicas poenitentias dare, & infirmos visitare, & unitiones facere, & Missas publicas cantare: Christina, & Oleum, Consecrationes Altarium, Ordinationes Clericorum ab Episcopis accipiant, in quorum Parochia manent. Quid Monachi pro se tunc reposuerint, nihil attinet referre. Neque enim lubet, momenta rationum utriusque partis in praesentia expendere. Potuissent tamen Monachi, & ipsi poscere, cur Episcopi & Archiepiscopi, postquam Apostolus secundum ad Timotheum Cap. 2. vers. 4. eos uti militantes Deo monuerat, ne implicarent se negotiis secularibus, non minori cupiditate Comitatus, Urbes, Castella, aliaque Secularium hominum munera ac jura sibi conquisissent, & adhuc in dies conquirerent. atque in sanguinolentia etiam bella ferrentur. Quod unum nosse heic juvat: frustra fuit illorum Episcoporum proclamatio, & adeptis honoribus, ac juriis sui perrexerunt Monachi, eorumque Abbates.

Contra fuerit olim etiam nonnulli ex Episcopis, quibus satis non fuit suam propriam Dioecesim regere, sed placuit manus immittere in alienas; hoc est, curarunt, ut Populo Episcopatus sui alter aliquis conterminus adderetur, atque unus Episcopus duas regeret Dioeceses. Id factum quandoque fuit iustis de causis, & assensum praebente Apostolica Sede, si quando bellorum rabies, aut succrescentes paludes attrivissent Ecclesias, vastassent agros, & Episcopo reditus debiti, ac necessarij perissent. Interdum vero id sine causa perpetratum, atque ut ambitioni quo-

L

rum-

rumdam fieret satis, Principibus Laicis, non verò Pontificibus Romanis, usurpationem hujusmodi contra sacros Canones foventibus. In Chronico Vulturnenſi Part. 2. Tomi 1. Rer. Italicar. pag. 388. habita est quaestio Anno Christi DCCCXXXIX. coram Sicardo Principe Beneventano inter Hermerissum Episcopum Beneventanum, & Monachos Sanctae Mariae de Sano, causâ Baptismalis Ecclesiae cujus fidem, quam Episcopus ad se, Monachi verò ad suum Monasterium pertinere contendebant. Nullam hujus Hermerissi Episcopi Beneventani mentionem habet Ughellius in Catalogo Beneventanorum Praefulum; qui propterea statuendus est inter *Ursum & Agonem Antistites*, Anno DCCCXXXIX. Ad haec in eodem Chartâ Vulturnenſi legitur, Baptismalem illam Ecclesiam usque ad tempus Domni Gisulfi Ducis & Marcoalii reverentissimi Episcopi fuisse in dominio sanctae Beneventanae Ecclesiae. Et hic *Monachus* Episcopus idem Beneventanus ignotus fuit Ughellio. Ab Anno DCCCXXXII. n. que ad DCCCLXIX. Ducatui Beneventano praefuit Gisulfus II. secundum Peregrinici calculos. Ergo inter *Alericum & Anursum*, qui ex fide Marti Viperae Cathedram Beneventanam tenuerunt post Annum Christi DCC. collocandus erit *Monachus*, seu *Monachus*. Itaque in illo Placito ostendebat *Hermerissus* seu *Hermeris Episcopus*, detineri a Monachis, repugnantibus sacris Canonibus, Parochialem Ecclesiam. Ad haec quid illi? Recriminabantur, contendendo, *Principes, & Antistites ponere in oblivionem Canones, & Edicta gentis nostrae Langobardorum, & seque in judicando usus hujus nostrae Provinciae.* Tum addunt: *Attamen si hoc per Antecessores minime stare potest, quia ad*

A *Canones judicare vultis? quomodo sanctus noster Barbatius Episcopus obtinuit a bonae recordationis Domino Romualdo, ut usurparet sanctam Sedem Sipontinam; & per ejus obsecrationem, praedicta Sedes usurpata est, & contraria sanctae Sedis Beneventanae Ecclesiae; & ab eo tempore usque nunc ibidem minime fuit consecratus Episcopus?* Pergunt etiam dicendo, *Sipontinum Episcopatum, & ejus Parrochiam per Praeceptum Domni Romualdi Beneventano Episcopo fuisse concessam? quod & nobis esse videtur, contra Canones factum fuisse.* Haec audiens Richardus Princeps, petiit a Julio Archipresbytero sanctae Beneventanae Ecclesiae, ibi agente pro Episcopo Hermerisso, *An ipsa Sedes Sipontina cum Canonica functione* (hoc est secundum Canones, & probante Apostolica Sede) *fuisse sublata. Et ipse nobis clarnit, dicens, quod contra Canones facta est usurpatio praedictae Sedis Sipontinae.* Habemus haec, unde falsi postulemus Literas Vitaliani Papae, a Mario Vipera productas, quibus unio Sipontinae Ecclesiae cum Beneventana probatur. Ut alia omittam, pugnant & Notae Chronologicae Bullae illius cum Historia: quod & Camillus Peregrinus & Ughellius sunt suspicati. Quam ob rem nil mirum, si Anno Christi DCCCXXXIX. quo scripta fuit Charta Vulturnenſis, haec Literas ignorabant veteres Beneventani; sed tantummodo norant, factam unionem illam fuisse per Praeceptum Romualdi Ducis Beneventani, & quidem, si mendo caret Charta, per usurpationem.

Vicissim vero abundant exempla locorum & Urbium Dioecesi & Episcopo suo olim fruentium, quorum nomina in vetustis Historiis, Conciliis, & Chartis occurrunt; sed nunc

aut

aut nullum, aut modicum retinent antiquae dignitatis vestigium. Legitimis autem de causis ejusmodi decus aut in iis cessavit, aut ab iis avulsam fuit, sive quod illis in locis fuererit illustrior quaequam Civitas, in quam translata fuerit Cathedra Episcopalis; sive quod funditus everlae Urbes, Populique successi, locum fecerint finitimis Episcopis, ut pristinam amplificarent Dioecesim; sive etiam quod ob facinora Civium Episcopalis honor eorum Ecclesiae ereptus fuerit. Sunt ergo loca non pauca, quae suos antiquitus aluere Episcopos, nostris vero temporibus, Dioecesi in conterminis Ecclesias divisa, nihil servant vetusti decoris. Sunt & quae nomen saltem retinent, unitae quippe eorum Ecclesiae alteri, *Con-cathedralitatis*, ut ajunt, titulum atque ornamentum adhuc ostentant. *Brixelli* Oppidum ad Padum, *Atefinis* Mutinae, *Regii* &c. Ducibus subiectum, nunc in spirituali regimine subest Episcopo Mutinensi. Olim Episcopalis Civitas fuit, ejusque Dioecesim *Parmensis* & *Regienles* Episcopi absorbuerunt. *Acilium* quoque (*Asole* Italice) Oppidum, *Tarvisinis* conterminum, a propriis olim Episcopis regebatur. A compluribus Seculis *Tarvisino* Episcopo pareret, nostrisque diebus ut honorem saltem *Con-cathedralitatis* tandiu amissum reciperet, frustra infudavit. Contra *Adriensem* Episcopatus *Rhodigium*; *Lunenſis* *Serezanam*, & *Tuscanensem* seu *Tuscanensem* *Viterbium*, ab antiquis Urbibus ad novitias translati, in titulario Episcoporum nostri aevi, non interrupto splendore, vario tamen ordine commemorantur. *Bobium* contra *Flaminiae* Civitas, cujus Episcopos antiqua aetas novit, ita periiit, ut ne ejus quidem rudera nunc Eru-

ditis sint nota, ejusque Dioecesis universa in Antistitem *Sarlinensem* coaluerit. Reliquis autem praetermissis, id unum omittere nolo, nempe incertum esse, quo tempore *Ferraria*, nunc illustris Civitas, & Archiepiscopali dignitate nuper aucta, quamquam barbaricis temporibus nata, ad Episcopalem Civitatem eveſta fuerit. Nam quae de *Marino* primo Episcopo, aliisque eorum temporum vetustissimis Episcopis circumferuntur, fabulas olent, & nullo certe stabili fundamento nituntur. Regioni vero illi ante conditam *Ferrariam* censent Eruditi *Ferrarienses*, praefuisse Episcopos, quorum Sedes foret *Vico-habentiae* (nunc vulgo *Voghenza*) quae nostro aevi vicus est *Ferrariensis* Ducatus, atque Dioecesis, unde antiquis temporibus *Ferrariam* translata fuerint. Et sane inter Episcopos *Metropolitae* *Ravennati* olim subiectus numeratur *Vico-habentinus* in *Diplomate* *Valentiniani III. Augusti* apud *Rubeum* in *Historia* *Ravennate*, quod monumentum etsi omnino supposititium est, antiquissimum tamen lateri oportet, quoniam de illo mentionem fecerit circiter *Annum Christi DCCCXXX*. *Agnellus* in *Vitis* *Archiepiscoporum* *Ravennatum*, *Part. I. Tomi I. Rer. Italicarum*. *Ferrariensium* quoque sententia est, neque improbanda, *Viqueriam* (nunc *Voghera*) alterum vicum non longe a *Vico-habentia* positum, qui idem cum *Vico Adventino* a vetustis *Scriptoribus* memorato creditur, ejusdem *Vico-habentini* Episcopi *Sedem* aliquando fuisse. Atque ibi sane vetustissimi lapides cum literis effossi sunt, & in iis monumenta duo videntur, in quibus Episcoporum nomen legitur. Is autem tractus eminens est, & non pertingunt unquam *Padi* aquae, aggeri-

bus ruptis effusæ. Labet producere duas illas Inscriptiones, quas debet Josepho Antenorì Scalabrinio, in Ferrariensi Civitate Reſtori Ecclesiæ Sanctæ Mariæ in Bucca, accuratissimò Antiquitatum Ferrariensium in-

A vestigatori. Alterius marmor bifariam divisum, ubi pineæ & pampini inscripti fuere, nunc in ea Villa os putei exornat. Primam igitur earumdem Inscriptionum accipe:

DE DONIS DEI ET SÆ MARIE
ET SÆ STEFANI
TEMPORIBVS DÑ GEORGIº Vº EPS
HUNC PERSEM FECIT ꝑ INDI SEC

Altera Inscriptio in eadem Viqueriae Villa legitur, in marmore inſculpta super Arcam, in qua olim jacebat Corpus Sancti Leonis, translatum postea Ferrariam.

INNI ꝑ DNI TEMPORIBVS DÑ MAURICINI
Vº EPIS. SERVVS TVVS SERVIENS TIBI FECIT

ꝑ INDIC XI

Hanc descripsit Scalabrinus supra laudatus e Chartis Matthæi Fiaschi Notarii. Pro INNI legendum fortassis est INNO, ut sit IN NOMINE. Vereor etiam, ne in vocabulis illis SERVVS & SERVIENS aliquid vitii lateat. Heic autem se nobis offerant duo *Venerabiles Episcopi* (ita quippe reddendæ sunt literæ Vº EPIS, aut EPIS.) *Georgius & Mauricius*. Cuinam Ecclesiæ præfuerint, non facile decernas. In Catalogo Archiepiscoporum Ravennatum occurrunt *Georgius* ad Annum Christi DCCCXXXVI. cujus nomen Ughel-

lius perperam in *Gregorium* convertit; & *Maurus*, qui Anno DCL. Ravennatem Cathedram implebat. Eum suspicari aliquis posset vulgo appellatum *Mauricium*, quamquam *Mauricius* diminutivum potius *Mauricii* videatur. Apud Fabrum & Rubeum, sed castigatius apud Illustrissimum & Clarissimum Fontaninum Archiepiscopum Ancyranum, in Dissertatione de Disco Votivo, legitur Inscriptio existens adhuc Bagnacavalli, in Dioecesi Faventina his verbis, primæ nostræ Inscriptioni respondentibus:

DE DONIS D^I ET S^UI PETRI APOSTOLI
 TEMPORIBVS D^NI DEVS D^EDI V^B EPC
 IOHANNIS VMLIS P^R F^ECIT **P** IND. V.

Dofiffimi ii viri cenfuerunt, memo-
 rari heic *Deufdedit* Archiepifcopum
 Ravennae, pofitumque lapidem cir-
 citer Annum Chrifti DCCCXLVII.
 five Anno DCCCLVII. uti rectius
 opinatur idem Fontaninius, quam
 eo Anno in curfu effet *Inditio V*.
 Verum divinando potius, quam cer-
 ti aliquâ ratione, cruditi illi viri in
 hac Infcriptione invenerunt *Deufle-*
dit Archiepifcopum Ravennatem. Nam
 quodd hujus nominis Archiepifcopum
 Ravenna dederit, parum eft, quum
 & Faventiae alter *Deufdedit* fediffe
 potuerit, ad cujus Diocefeim, ut
 nunc, ita olim Bagnacavallum, feu
 Tiberiacum Opidum, ut Rubeus pu-
 tat, pertinuiſſe credendum eſt. Et
 ſane corruit Illuſtriſſimi Fontaninii
 ſententia. Neque enim ad Annum
 DCCCLVII. protrahenda eſt *Deufde-*
dit Archiepifcopi Ravennatis Vita,
 quum Johannes Archiepifcopus ejus
 ſucceſſor jam Anno DCCCLIII. Ra-
 vennatem Cathedralam teneret. Lege
 Aſta Concilii Romani habiti Anno
 eodem DCCCLIII. edita ab Holſte-

A nio & Labbeo. Iis ſubſcribit *Paulus*
Diaconus vicem agens Johannis Archie-
piſcopi Ravennatis. Ergo *Deufdedit*
 jam locum fecerat Anno DCCCLIII.
 Johanni Succeſſori, eumque reſpice-
 re nequit Infcriptio poſita *Inditio*
V., nulla enim *Quinta Inditio* ca-
 dit in Vitam *Deufdedit*. Ac propte-
 rea alterius Dioceſis Epifcopus quae-
 rendus ibi. Faventinis liceat eum
 ſibi tribuere. Scalabrinus ſupra me-
 moratus *Vico-habentinum* ſuſpicatur,
 & Infcriptionem referendam putat ad
 Seculum Chriſtianae Aerae Quin-
 tum aut Sextum. Et ſane ad verum
 propius accedat, qui opinetur, *Geor-*
gium & Mauricinum, Epifcopos Vi-
 co-habentiae fuiſſe, Ughellio & Scri-
 ptoribus Ferrarienſibus haſtenus igno-
 tos. Sermo CLXXV. Sancti Petri
 Chryſologi in conſecratione *Marcel-*
lini Epifcopi Vico-haventini, teſtis eſt,
 Vico-habentiae ſediſſe olim Epifco-
 pos, quorum Sedes primo Vigue-
 riam, denique Ferrariam translata
 fuit. Tribuendi igitur Vico-habenti-
 nae Eccleſiae. & ii videantur.

D E
MONASTERIORUM
ERECTIONE,
ET
MONACHORUM
INSTITUTIONE.
DISSERTATIO
SEXAGESIMAQUINCTA.

3. 2.

DISSERTATIO

SEXAGESIMAQUINCTA.

El ab ipso Ecclesiae initio Monachorum originem si quis deducere velit, argumenta non deerunt, quibus ejusmodi opinio veri omnino similis appareat; non quod Monasteria jam tum esse coeperint, sed quod homines inter Christianos ne tunc quidem defuerint, qui divinam Christi Philosophiam imbuti, Seculo contempto, sibi vivebant, & coelestium rerum contemplationi ac severiori disciplinae vitae sese totos addicebant. Non Monachi hi appellabantur, sed *Philosophi*, & *Ἀσκηταί*, quorum Philosophorum mores in vestibus atque in studio omnium virtutum, & scientiae, cum Theologiae, tum Moralis aemularentur, sed longe meliori scopo, lumine atque progressu, quam Ethnicorum Philosophi. Trita jam disputatio est, num veteres Esseni ac Therapeutae Christi sectatores fuerint. Utrumque status, satis est unus Hieronymus, qui Saeculo Christianae Aerae Quarto florebat, ad nobis persuadendum, Monasticae vitae primordia atque institutionem non in eo tantum Saeculo esse querenda, sed & in praecedentibus, quamquam nondum Ascetae illi,

Tom. XIII.

A five Philosophi Christiani certis legibus ac regulis suam constabilisse sectam credendi sint. Tandem vero *Monachi* appellari coepta sunt, quum solitudini sese dedere, sive Eremiticam vivendi rationem sequerentur, sive in Monasteria a Populi consortio remota sese recipere: quod factum novimus Saeculo eodem Quarto post Christum natum. Nam invalescente, ac jam mirum in modum dilatata primum sanctissimam Christi Religione per Orbem, tum primum in Oriente, hoc est in Aegypto, ac Palaestina, Monachorum Coenobia coepta sunt institui, quo convolvant, qui spretis, & ejuratis Saeculi pompis, aut ex humanarum rerum instabilitate fessi, ad Virtutem tantum atque ad coelestium meditationem in solitudine inhiabant. Eorum vitam Anglicam pluribus describunt praeclaudatus Hieronymus, Athanasius, Chrysostomus, Cassianus, alique eorum temporum Patres. Ex Oriente in Occidentem praecclarissima hujusmodi institutio delata deinde fuit: neque a vero abludat quisquis opinetur, in Italia prima illius fundamenta posita fuisse Mediolani in Urbe splendidissimam, atque inde in reliquis Italiae, immo & Occidentis Civitates eandem fuisse diffusam & propagatam. Clarissimus Vir Christianus Lupus in Scholiis ad Tertulliani Librum de

M

Prae-

Præscriptione pag. 42. hæc scribebat: *Usque ad Augustini Episcopatum Africana Ecclesia & Virorum & Virginum Coenobia penitus ignoravit. Nam & ipse Augustinus, dum in Italiam doceret Rhetoricam, ignoravit vocem Monasterium. Sententiam hanc, auctoritate viri tanti fretus, sine ullo examine excepit alter celeberrimus Scriptor, Daniel Papebrochius e Societate Jesu, in Respons. ad Exhibit. Error. Art. XV. num. 105. in hæc verba scribens: Quid si pariter ostendam, ante Augustini Episcopatum, qui non fuit nisi Saeculo Quinto, nullum in Italia, nullum in Africa, quæ præcipue Fidei Catholicae tunc erant regiones, fuisse seu Virorum seu Mulierum Coenobium? Certe id asserit Christianus Lupus &c. Sed neuter non satis accurate in rem istam inspexit. Teste Augustino Lib. 4. Cap. 6. Confessionum, erat Monasterium Mediolani plenum bonis Fratribus extra Urbis moenia sub Ambrosio nutritore. Ambrosius ipse idem confirmat in Epistola ad Verceilenses, carpens Sarmationem ac Barbatianum, qui Joviniani errores adoptarant. Fuereunt, inquit, nobiscum, sed non fuerunt ex nobis; neque enim pudet dicere, quod dicit Evangelium Johannis. Sed hæc postea ieiunabant, intra Monasterium continebantur &c. Ergo jam Saeculo Quarto Monasteriorum usus Mediolanum invehit fuerat. Immo longe etiam ante Sancti Ambrosii tempora idem institutum illuc penetrarat curâ Sancti Martini, celebratissimi postea Turonensis Episcopi. Severus Sulpicius in ejus Vita Cap. 4. de eo in hunc modum loquitur. Italiam repetens, quum intra Gallias quoque discessu Sancti Hilarii, quem ad exsilium Haereticorum vis cogerat, turbatam Ecclesiam comperisset, Mediolani sibi Mona-*

sterium statuit. Gregorius Turonensis in H. stor. Franc. in fine Libri primi, & in Libro decimo Cap. 31. hoc idem repetit scribens: Apud Urbem Mediolanensem Italiae primo Monasterium constituit. Audi etiam Paulinum Petricordium in Vita ejusdem Sancti Martini, Libro primo ita loquentem.

*----- constructâ statuit requiescere Cellâ
Hic, ubi gaudentem memoris vel patris
mitis umbris
Italiam pingit pulcherrima Mediolanus.*

Sed hic insurgit magnus Annalium Ecclesiasticorum parens Baronius, contendens ad Annum Christi CCCXL. Sanctum Athanasium, eo Anno Romanam profectum, illuc intulisse Monachismum, & ab Urbe in universas Ecclesias Occidentis emanasse postea sublime illud vivendi genus. En Sancti Hieronymi verba, quæ in hanc rem ipse laudat, desumpta ex Epistola ad Principiam. Nulla eo tempore nobilium seminarum noverat Romæ propositum Monachorum, neque audebat propter rei novitatem, ignominiosum (ut tunc putabatur) & vile in Populis nomen assumere. Haec (scilicet Marcella) ab Alexandrinis prius Sacerdotibus, Papæque Athanasio, & postea Petro, qui persecutionem Arianæ hæreseos declinantes, quasi ad turissimum communionis suæ portum, Romam confugerant, vitam beati Antonii adhuc tunc viventis, Monasteriorumque in Thebaide Pachomii, & virginum ac viduarum didicit disciplinam; nec erubuit profiteri, quod Christo placere cognoverat. Accedat iterum Augustinus, qui in Libro de Morib. Ecclesiae Cap. 33. hæc scribit: Vidi ego diversorum Sanctorum Mediolani non paucorum homi-

bonum, quibus unus Presbyter praeerat, vir optimus & doctissimus. Romae etiam plura cognovi &c. Atque hinc insert Baroniis ad Annum Christi CCCXXVIII. *nobiliores Ecclesias aemulatas fuisse Romanam, ut Mediolanensem, quae primum Monasterium juxta Civitatem postum habuit.* Verum nihil adfert doctissimus Cardinalis, quo nobis persuadeat, primum Romae, tum Mediolani Monasteria fuisse constituta. Nam & vivis abiit Marcella a Sancto Hieronymo laudata Anno Ch. CCCGX. ac proinde Monastica vita ab ea suscepta aut circiter Annum CCCLXX. aut serius collocanda videtur; quum illud institutum ipsa didicerit a magno Athanasio, qui Anno CCCLXXIII. & vivis abiit, immo & a Petro Epiphaniis successore. Contra nos supra vidimus, a Sancto Martino fundatum fuisse Monasterium Mediolani, quo tempore Sanctum Hilarius ad exilium Haereticorum vis coegerat. Atqui Hilarius Anno CCCLVI. in exilium actus est; ac proinde, nisi clariora documenta exerantur, primum in Occidente Monasterium Mediolani constitutum opinari licebit.

Itaque Seculo Christi Quarto & Quinto Monachorum Monasteria coepta sunt aedificari in Italia, & praecipue Mediolani, Romae, Ravennae, Nolae, atque in aliis Campaniae & Calabriae locis, in Insulis Etrusci maris, Aquilejae, & alibi. Celebrissima quoque Saeculo Sexto fuere, quae Cassiodorius, cognomento Senator, in ulteriori Calabria excitavit. Quo etiam tempore fulgidissimum lumen Ecclesiae suae a Deo datum, Sanctus Benedictus floruit, suumque religiosum Ordinem condidit, per quem tum maxime ordinem, leges, melioremque disciplinam in exteriori

A ri, & potissimum in interiori animorum cultu suscepit Monasticum in Italia institutum. Nova haec Regula, quidquid laudabile erat in antiquis retinens, brevi per totum ferme Occidentem diffusa est, & ad eam normam excitata ubique fuere Monasteria. Immo & quae ante Sanctum Benedictum, vel eo vivente, aut vita funesto sine ejus Regula emerferant, sensim sibi eum deinde ascrivere Patrem atque Magistrum. In Concilio Cabilonenſi II. habito Anno DCCCXIII. Canone 22. legitur: *Paene omnia Monasteria regularia, in his regionibus constituta, secundam Regulam Sancti Benedicti se vivere faciant.* Olim praeter Monachos non paucos, Coenobiticae, aut Anachoreticae vitae addictos, & sanctitate morum percelebres, passim affluabant Monachi *fervida tunicâ putari*, nulli Abbati, nulli Coenobio obstricti, qui in Urbes, ac privatorum aedes, muscarum more, penetrabant, suis commodis, suisque voluptatibus potius, quàm Deo servientes, & *Sarabaitae* peculiari nomine appellati. Istorum vitam, si nomen ac velicem Monachi excipias, cetera Saecularem, exagitavit non semel Sanctus Hieronymus, & boni omnes oderant, quippe a Monastica professione plane alienam, & scandalis frequentibus obnoxiam. Ubi verò sanctissima & severior disciplina Benedicti invaluit, (ut mittam Sancti Columbanii, aliorumque instituta a Benedictinis aliquantulum diversa) tum paulatim evanere Pseudo-Monachorum spissa examina, & in bene ordinatis Monasteriis sanctitas morum, & virtutum omnium cultura conspiciendam se dedit. Certe longe aberant vel ipsi Benedictinae familiae alumni a posteriorum tem-

porum institutis, quibus tot Viri Regularem professionem amplexi, contemplationi quidem divinarum rerum se addicunt, sed simul in Sacramentis ministrandis, in sacris ad Populum concionibus, atque in aliis activae vitae operibus se quotidie exercent, & hominum sanctificationem totis viribus curant. Attamen ejusmodi quoque Monachorum vivendi genus, austeritatem & Seculi contentum undique spirans, virtutibus multis conjunctum, & solitudinem veluti gratissimum portum quaerens, merito in admiratione Populorum erat; idque etiam exemplum ad vitam avertenda, & ad virtutem propagandam non parum valebat in animis Secularium. Accessit procedente tempore Literarum, ac praecipue Ecclesiasticarum, studium in Monachis non paucis, quibus etiam familiaris erat, & ex praecepto etiam indistinctus, manuum labor, tamen aequae Eruditioni ac Scientiis operam dare in usu fuit: quae studiorum ratio, praesertim ubi in Saeculari Clero Literarum amor & cultus deficere coepit, exsolationem auxit Benedictinae institutioni.

Praeterea quod in illustrioribus Coenobiis Scholae etiam haberentur, illuc Nobiles ac Potentes Viri filios suos in puellari aetate destinabant, ut sub egregiis Magistris, veluti nunc sit in Nobilibus adolescentum Collegiis, educarentur, & pietatis ac eruditionis lac ebiberent. Denique jugis oratio, Psalmodiae, & cantus Monastici perennis ac pius usus, ut alia praeterea, in aures & oculos Populi incurrentes, venerationem singularem Coenobitis tam bene compositis conciliabat; ac potissimum, quod ii in Populo Christiano praecipui forent, in quibus coalescerent

A. euncta ferme ornamenta Virtutis ac Religionis. Illud certe fatendum est, quoties aequis laticibus, & veterum Monachorum acta perferemus, maximum Catholicae Religionis fulcrum fuisse Monachicum institutum cum in Oriente, tum in Occidente. Sancti quippe Monachi Ordinis Benedictini, & ejus Abbates (& horum quidem non levis olim numerus fuit) Saeculis iis, quibus Barbari totum pervasere Occidentem, atque ignorantiae ac vitii omnibus apud Saeculares claustra aperuere, egregie consuluerunt necessitati Ecclesiae, non minus excolendo literas, quam Virtutibus operam dando; ita ut ne pravis quidem temporibus iis desiderata sint viva ac erebra Sanctitatis exempla, atque Ecclesia vel tunc ostendere potuerit, suam pulchritudinem nunquam defecisse. *Inclusorum* quoque, sive *Reclusorum* austera vivendi ratio admirationem omnium facile olim in se convertebat. Esse enim coeperunt post Tertium a Christo nato Saeculum pii Viri, qui non solum Eremiticae sive Anachoreticae vitae in solitudine se tradiderunt, sed etiam inter angustias unius cellae conclusi, ibi reliquum suorum dierum, nunquam inde excentes, agebant. Genus hoc Monachorum per quamplurima Saecula perdurasse reperimus: & quamquam a Cassiano Collat. 18. Cap. 8. & a Sancto Isidoro in Regula Cap. V. minime probetur, multum tamen venerationis a Populo impetrabat. Eosque accumulatae virgines ac mulieres non paucae occurrunt in veterum Libris, pleraeque tamen extra Italiam, quae pariter in Cella ostio carente inclusae, tam durum ac periculosum vitae institutum sequutae sunt. Quid uni ex hisce Reclusis Virginibus contigerit Saeculo Christi XV. (nam ad

ea ulque tempora mos ille perduravit) narrat Antonius Aſcanus Lib. primo, Cap. 9. Poëmatibus a me editi Tom. XIV. Rer. Italianarum. Paucorum tamen miſer caſus minime obſtitit, quin rigidum illud conſilium Populus & iudaret & ſuſpiceret, quoties ſpectandum ſefe praebebat. Nil ergo mirum, ſi ex montibus & agris, ubi prima Benediſtinorum Coenobia locata ſunt, in Urbes etiam advocati olim ac ſtabiliti fuere illorum coetus; uti neque mirum, ſi nova in dies Coenobia excitarentur, & non Urbium tantummodo, ſed & Oppidorum & Vicorum habitatores certatim conquirent, aut lubentiſſime exciperent unam, immo plures apud ſe Benediſtini Ordinis familias: quod & noſtris temporibus de aliis Religioſorum hominum inſtitutis uſuvenit.

Fuerunt autem Reges, qui Coenobia, quatuor Regalem magnificen-

A tiam decebat, illuſtria condidere. Nonnulla memorat Paulus Diaconus a Regibus Langobardis exſtitit. Eamque piam liberalitatem aemulati ſunt Magiſtres ipſi, ut hiſce donatiſ Deum ſibi propitium efficerent: quam in rem unum exemplum dabo. Paulus, qui *Maſio Domus* Cuniperti Langobardorum Regis fuiſſe videtur, in B Luſenſi Urbe inſigne Monafterium Sacſtorum Vincentii & Frigidiani aut condidit, aut reſtauravit, multis opibus eidem collaris, & conſtituto ibi Abbate Balbino cum non paucis Monachis. Legitur adhuc in diſtiſſimo Luſenſis Archiepiſcopii Archivo antiquiſſima Charta, per quam C Felix illius Urbis Epicoſopus donationem ratam habet, ſimulque Privilegium Abbati, ejuſque ſucceſſoribus largitur, uti conſtat ex perveſtuſto antiquapho, quod olim ego deſcripſi.

Felix Luſenſis Epicoſopus Monafterio Sancti Frigidiani confirmat, quae a Faulone donata fuerant, ac futuras oblationes eidem concedit. Anno Chriſti 685.

E T ideo nos Felix gratia Dei Epicoſopus, una cum Presbiteri, vel Diacones, ſeo Clero, abitatoris Civitatis illius noſtre Luſenſis, qui ſubſcripturi ſunt, unde promittimus tibi Balbino Abbati, vel Monachorum eorum, ut ſtrictius inibi in Monafterio Sancti Frigidiani reſedere debeatis, & ut ſuperius legitur, pro anima vel generationem jam diſti Fauloni orare dicatis tam vos, vel qui poſt vos fuerint, qui digne peragere valeant in eodem ſancto loco ſanctorum Dei. Et nunquam vos eadem pecuniam, quot inibi obtulit ſepe diſtus Paulus, unquam ulla tempore a vobis recipiendum eſt ad alium Reſectam, aut ad alium

D Sacerdotem, niſi qui ibidem Abbas fuerit, & quem vulneret, ſi cum adhiberet ipſi fruſtus in honorem Domini & elemoſynarum fuerit, eo quod pro opus fidelium ipſas ſiſcellas offerat ei. Et ſi Abbas de hunc lace migratus fuerit, & dormierit cum patribus ſuis. ipſi elegerint ſibi Abbatem ordinandum, ipſum ſibi Abbatem debeant ordinare, reliquias vero dandas de ipſum eo. ſanctum ad conſilium Epicoſopi ſine vigilia tenendum Abbati cum Monachi ſuis; & nihil adgraverat quoquo tempore neque ab Epicoſopo, neque ab illo Sacerdotem, niſi tantum per unumquemque annus ſemel in alba ad omnis Sacerdotes vultu praeſentem facienda, ſunt conſuetudo ſuit Eccleſiae illius;

Et

Et hoc addimus in hunc paginam, si quisque homo Dei fuerit, sive hominem, seu equum, vel bovem, aut terram, & mancipium tam mobile quam immovile, quicquid ibidem offerum fuerit in potestatem illius Abbati sint, qui in eodem loco reservare videtur, & regula custodiendum, vel Monachorum consuetudinem & ordinem sanctum tenendum inab quandoque ipse presumat, nec nos, nec qui post nos venturi sunt, quia quot bene disponitur, & legibus roboratur, oportum est perennis & futuris temporibus permanere. Et si quis contra hanc discretionem nostrae cartulae ire presumeris, Dei incurrat periculum, sicut Judas traditor, qui se laqueo suspexit, & ad judiciali reverentia reatus recidat; & cum summa dulcedinem & desideria Domini colendum Petroniati filio nostro scrivandam distulimus, & manibus nostris subscripsimus, ut perpetuis temporibus slavilium perferre debeant.

Actum in Civitate Lucense sub die XIII. Kalendarum Februariarum, per Indictione XIII. Regnante Dominis nostris Pertharit, & Cunipert viris excellentissimis Regibus, anno felicissimis Regni eorum Tertiodecimo & Quinto, per Indictione subscrispta, feliciter.

Ego Felix venerabilis gratia Dei Episcopus ubi Carole cessionis nostrae, postea mihi relictum est, consensu & subscripsi.

Ego Johannacis v. v. Arcipresbiter.

Ego Clarus v. v. Presbiter.

Ego Teuderacis v. v. Presbiter.

Ego Candidus Presbiter.

Ego Geminianus v. v. Presbiter.

Hanc Felicis Episcopi Chartam confirmatam videas a Cuniberto Langobardorum Rege Anno Nonno ejus Regni, in Appendice ad Tomum Primum Annal. Benedictinorum. Mabillon.

nii, pag. 707. Chronologicae Notae hujus Chartae, nempe Annus XIII. Bertharidi, & V. Cuniperti Regum cum Indictione XIII. decurrente Januario Mense, si recte se habent, concordantes minime sunt cum calculis Pagii, qui Anno DCLXXI. Bertharidum Langobardis dominari coepisse scribit: Anno vero DCLXXXIX. Cunibertum a Bertharido patre Regni consortem renuntiatum contendit. Si Anno DCLXXXV. quem indicat indictione XIII. Annus Bertharidi Decimus tertius in cursu erat, & Cunibertus numerabat Annum Regni Quintum serius illi Regalis titulus conlatus fuerit, necesse est. Mabillonius Diploma Cuniberti supra mihi memoratum retulit ad Annum DCC. quo neque Indictione XV. decurrebat Mense Novembri, neque Annus Nonus Cuniberti, nisi Epocham a supra laudata diversam invicere velimus: quare vereor, ne depravatae sint illius Diplomatis notae Chronologicae. Neque minori studio ceteri Italiae Principes, atque Episcopi, pro peccatorum suorum remissione nova Monachorum Coenobia fundarunt. Multa ex iis numerantur, a Romanis Pontificibus, aliisque Episcopis constructa: multa a Principibus Beneventanis: multa demum a Ducibus Fori Julii, Tusciae, atque ab aliis Italiae Magnatibus, ut reliquos praetermittam. Nonnullorum originem Diplomata haec etiam illustrabunt. Attamen Langobardorum adventu ac populatione factum est, ut Saeculo VI. & VII. Monasteriorum in Italia fundationes non tam frequentes fuerint, atque in Gallia, & Britannia. Immo & ex iis, quae ante condita fuerant, non pauca fuere excisa, ita ut nec eorum quidem memoria supersit. Sed illa potissimum celeberrima ac distincta.

diffimata Monasteria evadere, quibus initium dedit quispiam aut Nobilitate generis, aut Sanctitate vitae praeflans; Fundatoris enim virtus, quales ibi fugebat, sui nominis celebritate piae gentis oblationes crebras, & ingentem discipulorum atque fodaliū copiam ad se trahebat. Ita Sanctus Benedictus Monasterio Casinensi ac Sublacensi, Sanctus Columbanus Bobiensi, Sanctus Anselmus, primo D x Forojulienfis, tum circiter Annum DCCLII. Fundator, & Abbas Monasterii Nonantulani in agro Mutinensi, ut hos tantum memorem, incredibilem ibi locis famam & opes peperere. Neque segniores in ejusmodi studio fuerunt alii Reges ac Proceres extra Italiam. Quot, exempli causa, Monachorum domicilia excitant Carolus Magnus, ejusque filius Ludovicus Pius, Annales Francorum & Mabilloniani sat produnt. In Caesarea Vindobonensi Bibliotheca habetur antiquissimus Codex, Chronica Ottonis Frisingensis complectens. Illic additamenta per vetustā manu scripta leguntur, & quid de plis Caroli Magni & Ludovici Pii operibus ibi reteratur, non inutile erit haec prodere. An haec e pseudo-Turpino desumpta fuerint, alii inquirent. Certe Clarissimus Mabillonius auctor est in Annalibus Benedictinis eos fuisse, qui viginti quatuor Monasteria pro totidem Alphabeti literis a Carolo Magno collata scripserunt. In eo igitur Mto haec interseruntur de Carolo Magno, Lib. V. Csp. 33.

Placet autem huic Operi inferere sub compendio Ecclesias, Titulos, & Monasteria a piissimo, & sanctissimo Carolo fundata, & a lapide constructa, cuius memoria in benedictione est, cum quibusdam aliis perpauis. De iunioribus

A autem Ecclesiis, quas iste gloriosus Imperator a primario lapide fundavit, quaedam haec summarie pertingunt. In Saxonia apud Hereshure, ydolo Yrmenus destructo, Basilica valde sumptuosa, & aliae quamplures. Item Avianensis Monasterii archiepiscopium, ubi Benedictum nomine instituit patrem. Item per totam . . . & provinciam Winidorum
B & Preponum. Item in Hispania Monasterium Sanctorum Martyrum Facundi & Primitivi. Item in Aquitania viginti tria Monasteria, secundum ordinem & numerum Alphabeti. Item de opere valde perspicuo eximia Basilica Sanctae Mariae Aquisgran, ubi Romano Imperio sedes est Regiae Magestatis. Et ibidem Basilica Sancti Jacobi, quae est apud Urbem Beterrensum. Et Basilica Sancti Jacobi apud Tolosam. Et illam, quae est in Gelsonia inter Urbem, quae dicitur Asta, & Sanctum Johannem Forduc via Jacobitana. Et Ecclesiam Sancti Jacobi apud Parisiis. Has omnes & plures alias Ecclesias praediis, auro, argento, gemmis, quibuslibet aliis ornamentis, & reliquiis studuit insignire. Hic etiam felicissimus Princeps inter alia virtutis suae opera Ecclesiam Imperialis Praepositurae Thuriensis Constantiensis Diocesis fundavit, viginti quatuor in ea Canonicos ut inveni in quodam compendio, instituendo, quam largis honoribus & possessionibus ditavit. Villam Ridem prope Albis, famalis, mancipiis, & juribus ad eam pertinentibus, & in Homo praeter Salicam terram duos mansos, & dimidium. In Thurego segregata loca cum vineis, molendinis, decimarum limitibus ex Imperialibus Salicae terrae Curtibus, videlicet in Stadelboxen, Wibetlingen, Ossa, Unova, Vellanden, Mure prope Glasse, Högsten, Meilannum, Bofvile. Ludovicus tamen nepos Karoli fundans Monasterium Regalis

lis Albæ Thurevul. abbatie Praepositorum inter alia villam Vellanden, Mure, & Bosvile, & ejusdem Monasterii Abbatiae donat, & contradit, ut in sequentibus patebit.

Tum Libro Sexto, Capite Quinto, ubi de Ludovico I. Germaniae Rege sermo est, haec interponuntur:

Isle Ludovicus nepos Karoli Magni, Rex Germaniae, tres genuit filios, Ludovicum, Karolum, & Karolomanum, & Berchtam, & Hildegardem, & plures alias filias, & inter multas, quae fecit egregia, gloriose fundavit & largitus dotavit, ut adhuc in suis dignitatibus ostendatur, Monasterium Regalis Albæ intra muros Thuregi Constantiensis diocesis: in quo praeditas filias Berchtam scilicet & Hildegardem sub religione Ordinis Sancti Benedicti posuit, & praefecit. Tandem ipse Avno ab Incarnatione Domini DCCCLXXIV. secundum Frisingensem, vel VI. juxta Chronicam Reginonis apud Francfurt Palatium, diem clausit extremum V. Kalendas Septembris. Sepultus est in Monasterio Sancti Nazarii, quod Lavashaim nuncupatur. Fuit autem iste Princeps Christianissimus &c. Ipsarum duarum filiarum cineres sacratum ossibus de lapideis sarcophagis subterraneis, in quibus distincte sepultae per annos fere quadringentos jacebant, diligentissime & divisim colliguntur; sed in sarcophago, Altari beatæ Virginis proximiori, ossa & cineres illarum Berchtæ Anno Domini MCCLXXII. decimo Kalendas Novembris, Indictione I. sub Gregorio Papa X. sub Eberhardo Episcopo Constantiensis de Walpurg, sub Elizabetha Abbatiſsa diſſa de Wezinkon. In altero verò sarcophago confimili, & quasi contiguo ossa & cineres illarum Hildegardis reconditi sunt decem & deinceps Anno Domini MCCLXXIII. quinto Kalendas Januarii,

videlicet Feſto Innocentium, qui cunctis in IV. feriis evenit Indictione praedita, sub Papa, Episcopo, Abbatissâ antedictis. Tandem Affectus laudabilis, quem ipse serenissimus Rex, cujus memoria ab auditione mala non timebit, habuit ad Monasterium, quod ipse fundavit magnifice dote mirâ in honorem sanctissimorum Martyrum Felicis & Regulæ, quorum Corpora in eodem Monasterio ab ipso reverenter condita requievit, ac ubi dilectionem specialem, quam liquido patet habuisse ad illustriſſimas filias suas, Deo maxime decoras Virgines immaculatas, Berchtam scilicet, & Hildegardem; quarum Corpora, ut praemissi in praemisso Monasterio requiescunt; vita & conversatio ipsarum qualis fuerit, Jesus Christus Filius Dei omni tempore adtutibus earum multipliciter revelat. Nam diversis variis langoribus ireriti, illic sanitatis recipiunt incrementum. Ut igitur tam desiderabilis affectus, & vere multipliciter commendandus in abscondito non lateat, sed in auribus hominum, & Ecclesiae sanctae notitiam transferatur, scripti munimine suffragante, placuit Privilegium, quod invictissimus Rex Ludovicus saepe diſſo Monasterio pro sui libertate tradidit & donavit, praecedentibus subnotare.

Sequitur ibi Diploma, quo Ludovicus eidem Monasterio Sanctorum Felicis & Regulæ donat Curiam Thuregum in Ducatu Alamannico in pago Thurgavensi sitam: Pagellum Uraniae, & foreſtam Albis diſſam. Incipit: In nomine sanctae & individuae Trinitatis. Ludovicus divina favente gratiâ Rex. Si de rebus terrenis &c. Quod etiam in usu fuit, erant qui Saeculares curas atque tumultus pertecti, ad condendum aliquod Monasterium universas suas fortunas conferebant, ut illic reliquum vitae in solitudine &

operibus sanctis transigerent. Neque se tantum Monastico instituto alligabant, sed etiam liberos offerebant, atque eos interdu pueros, interdum quoque vix unum aut alterum an-

num supergressos, ut infra ostendamus. Exemplum accipe ex Archivo prelaudati Archiepiscopi Lucensis desumptum, ubi in archetypa Charta haec leguntur.

Aurinandus & Godefridus Lucenses Cives Monasterium Sancti Petri in loco Castellione pro filiis suis fundant, Anno 723.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, regnante Domino nostro Liutprand viro excellentissimo Rege, Anno..... Regni ejus Undecimo, per Indictione Sexta, Mense Januarii, feliciter. Dum Deus omnipotens..... dilium illustrare dignatus est, expausis manibus ad ejus aulam concurrentis divi..... mistivio confortator, ut ad illam desiderabilem fontem satientor, sicut Evangelicam voc ammonet dicens: fratres mei, & amici mei, venite ad regnum Patris..... possedite, quod paratum est vobis. Et alio: Vendite, que posseditis, & date elemosinis, & aveitis thesaurum in Celo: & sequimini me ut sancta Jerusalem ad Deo transmissa descendentem de Celo, ubi lux indeficiens est, mereamur collocari, & manuum illam celestem Angelicam cum Sancti & iusti participes esse inveniamur. Hinc itaque ego Aurinand V. D. unicum Godefrid V. D. germanus meus, tractavimus, ut de parvitas rebus nostris novis mercedem adscribat, & accessimus ad V. D. Thalesperiano Deo gratia Episcopo, in Christo pater nostro, ut cum ejus consilio, seu licentia Oraculum sancte Dei Virtutis construere deberimus, & quamvis breviter ad fundamentis fabricis Ecclesiam constituimus in honore beati sancti Petri Apostoli in loco, qui vocatur Castellione, & parvulum manusculum eidem offerimus: idest terrola circa ipsa Ecclesia modio-

Tom. XIII.

Brum sex, & in alio loco de illo latere Riuodi loco vivra; & ad hoc nostram decrevimus voluntatem nos Aurinand, Godefrid, ut filii nostri ibidem in ipso Monasterio servire deves unicum filio meo Galduald religioso Clerico, seu alii filii nostri, qui Deo servire voluerit, & eidem Monacale vita vivere deves. Et hoc volumus nos suprascripti Aurinand, Godefrid, ut in nostra, vel de filii nostri sit potestatem eidem Sacerdotem ordinando, & post nostro decesso, quem ibi ipsi Monaci de ea consecrationem eligere ipsum aveat ordinatum; & quod superius meum memoravimus duodeci forma olive, que novis ex comparationem da Gualissolo advenit, ita ut ab hoc die firma ad ipsa sancta Virtute in integro possideat, & unquam nullo tempore ad novis retrahendum est ad alia Ecclesia, aut ad alium Sacerdotem, quod ad novis offertum est, nisi qui iuvit Abbas fuere, & quem volere rectum abire ipsi fruatur in honore Domini. Et quod ab se, si quis de novis supragere voluerit, vel proprio defendere, vacuus & inanis exinde exeat, & dona nostra in integro Deo & Sancto Petro permanent confermata; & cum summa delectatione Sacerdotis Presbiter amico nostro hanc Cartulam dotatum scribere rogavimus, & perpetuis temporibus permaneat. Actum Luca, Regnum & indictione suprascripta feliciter.

N

✠ Si-

- ✠ *Signum manus Aurinandi V. D. benefactori & conservatori.*
 ✠ *Signum manus Gudofrid V. D. benefactori & conservatori.*
 ✠ *Signum manus Galwold filio ejus & Clirico, benefactori & conservatori.*
 ✠ *Signum manus Gairico V. D. testis.*
 ✠ *Signum manus &c.*

Ad hujusmodi verò sacras Monachorum aedes erigendas atque dotandas utut proclivis ex se foret, ac sponte non raro festinare pietas hominum tunc Deum quaerentium, attamen nefas minime erit sibi persuadere, opportunas atque importunas Monachorum sollicitationes, preces atque consilia, interdum intercessisse, quibus inclinati Fideles non sua tantum sed se nonnunquam offerebant Deo, novo Monasterio constructo. Non erant a nostris diversa illorum temporum ingenia, affectus & vota. Piissimum institutum dilatare supra multa alia holocausta gratissimum Deo putabatur; neque desiderabantur in Evangelio aperta ad hanc rem hortamenta; & praeter meritum pii operis, vel tunc aliqua latens minimeque observata humanae gloriae cupiditas impellere ad hoc homines poterat. Addam quoque: non omnes sancti erant in sanctitatis domicilio, neque tanta sub Monastica veste humilitas & Mundi contemptus vigeat, quin multi inhierent ad sacras Praefecturas, quas quando in propriis claustris consequendi sublata spes erat, in novis condendis anxie exqui-

rebant. Huc referendum est Capitulare Regum Francorum Lib. 6. Cap. 140. *Ut nullus Monachus, congregatione Monasterii derelicta, Ambitionis aut vanitatis impulsu Cellam construere sine Episcopi permissione, vel Abbatis sui voluntate praesumat.* Monachi enim, ut ipse Angelus Nuceus Casinensis Abbas fatetur in Notis ad Chronicon Casinense, tamquam opes ex Coenobiali alveario de more egressi, nova Monasteria, sive dicat Cellas, construere amabant. Aliis exemplis parco, hanc in rem prolaturus, quod Mutinae olim contigit animadversione dignum. Amplissimum Nonantulanum Monasterium, quinque tantum passuum millibus ab Urbe distans diu in caussa fuit, ne Mutinenses prope aut intra Urbem aliquod aliud Monachorum Collegium inducerent, contenti antiquo illo ac celebri loco. At Hildeprandus Mutinensis Antistes, Monasticum coetum propiorem habere cupiens, Anno DCCCGLXXXIII. Ecclesiam Sancti Petri Stephano Presbytero & Monacho concedens, novo Monasterio prope moenia Urbis fundamenta praeparavit, quod postea auctum & nobilitatum in hanc usque diem perdurat. Ejus litteras vide apud Ughellium Tom. 2. Ital. Sacr. in Episcopis Mutinensibus. Quid verò subinde Nonantulanus quidam Monachus egerit, malo ex altera ejusdem Episcopi Charta, in Archivo ipsius Monasterii adservata, discas, quam ex meis verbis.

Confirmatio Ecclesiae Sancti Petri facta ab Hildeprando Episcopo Mutinense Stephano Monacho, & abrogatio eorum Monachi cujusdam Nonantulani, Anno 988.

IN nomine Sancte & individue Trinitatis. Hildeprandus per Christi misericordia sancte Mutinensis Ecclesie Episcopus. Omnibus filiis nostre Ecclesie notum fore volumus, qualiter quidam venerabilis Presbyter & Monachus nomine Stephanus nostram deprecatus est clementiam, ut pro Dei amore ei concessissemus illum locum, ubi Ecclesia beati Petri Apostoli nunc est edificata, in qua Deum omnipotentem jugiter exorare potuisset. Nos autem ob amorem & timorem Domini nostri Jesu Christi, nostrique remedio anime, nostrisque Successoribus, audientes ejus petitionem libentissime concessimus. Quapropter considerantes nos, ut illius orationibus ceterisque ibidem servientibus Deo, tam nos quamque Successoribus nostris indulgentiam de peccatis nostris a Domino accipere credimus; unde verò concedimus & donamus ibidem in ipsum altum locum, ut idem prænominatus Monachus & venerabilis Presbyter, suisque Successoribus habeant in perpetuum & teneant, & secundum eorum voluntatem ordinandi & faciendi exinde, qualiter illis placuerint. Hoc est illam terram, que est finis Strada Salicitana usque in Fossa Militaria, & ultra Fossa Militaria illam terram, que laborata est per Gademarium, sive ceteris hominibus ibidem laborantibus, usque Censola, sive Fossato novo in Fossa Militaria currente, atque Fossato, que exiit de Fossato novo in Mutina currente, & de subter, usque prato nostro dominicato, cum introito & undique levitimo exito, seu cum decimis atque offercionibus, necnon & sepulchris ibidem per-

A tinentibus, quatinus illis, qui in ipsum sanctum locum Deo deservierint, aliquam sustentationem pro remedio anime nostrae, nostrisque Successoribus, exinde habeant & detineant jure perpetuo. Si quis igitur aliquis, quod absit, instigante Diabolo per cupiditatem, aut aliquam rationem hoc infringere temptaverit, a Sancta Trinitate atque individua Unitate sit condemnatus, nisi emendaverit, & insuper ira Dei omnipotentis incurrat, & a consorcio omnium Electorum excommunicatus habeatur, & in die Judicii non cum illis inveniat, qui sua ad Christi Ecclesiam concesserunt, sed cum illis potius, qui de Ecclesia illuc concessa injuste tulerunt, & emendare noluerunt. Nullaque illius auctoritas nunquam a suis Successoribus unquam possit observari. Illorum praedicta observantibus pax & misericordia seu benedictio atque editas a Domino & Sanctis ejus tribuatur aeterna. Infrangentibus quoque, & emendare nolentibus ira & odium, atque rixas, perpetuaeque maledictio a Domino & Sanctis ejus sit, & in aeterna concedatur Secula. Notum sit omnibus nostrae Ecclesie fidelibus quod quidam Nonantule Monachus, nomine Petrus, nostram exoratus est clementiam, ut cum prelibato Stephano Presbytero & Monacho se sociari quivisset, causâ suae anime remedium, & observationem regule. Nos autem patavimus, ut ipse causâ bonae fidei hoc fecisset. Consideravimus petitionem, & induciam postulavimus, ut cum praedicto Monacho consilium habere quivissemus. Qua pro re illum ad nos properare fecimus, & omnia

nis ei narravimus. Iste hoc audito amabiliter illum suscepit, & Privilegia cum omnibus pertinentiis illi sociavit. Hoc atq., insidiator malorum in cor Monachi introivit; opus ipsius in malum convertit. Itaque Stephanus Deum optabat, ut ei hanc discordiam tulisset, & in bonis operibus perseverare fecisset. Ille insidians Diabolo in * medium latronis conversus est. Privilegia furavit. Ab'conse iter arripuit. Statim ut hoc gessit, ad nos venit. Plurimos nummos nobis dare voluit ob hoc, ut medietatem Ecclesie cum suis pertinentiis ei dedissemus, quatinus suam domum ibi edificare, & se majori suo assimilaret insidians illo, qui dixit: Ponam thronum meum ab Aquilone, & ero similis Altissimo. Nos autem cernentes pravitatem illius, Privilegia requisivimus. Nullo modo habere quivimus. Igitur omnibus notum facimus, quoniam Stephanus nostram operavit misericordiam, ut pro Dei amore suum Privilegium firmum fecissemus, furatum vero vacuum, & sine virtute permanisset. Hoc quod ipse petiit, libenter fecimus, & manu propria firmavimus. Ildeprandus Episcopus in hoc decreto a me facto subscripsi.

Ego Linzo Presbiter in hunc decretum manu mea subscripsi.

Ego Joannes Presbiter in hunc decretum manu mea subscripsi.

Andrea Presbiter in hunc decretum subscripsi.

Joannes Presbiter in hunc decretum subscripsi.

Ego Garandus Presbiter in hunc decretum manu mea subscripsi.

Israël Presbiter in hunc decretum subscripsi.

Joannes Diaconus manu mea subscripsi.

Andrea Diaconus in hunc decretum subscripsi.

Ego Motinensis Diaconus in hunc decretum manu mea subscripsi.

A. Ego Patrus Diaconus in hunc decretum manu mea subscripsi.

Rolandus Archidiaconus ex iussione Domini Ildeprandi Praeulii, & ammonitione fratrum scripsi, complevi & dedi.

Actum est hoc Anno ab Incarnatione Domini Nongentesimo Octagesimo Octavo, V. Kalendas Novembris Indictione Prima.

Actum in Motina, feliciter.

Animadvertite heic Indictionem Primam, quae in Kalendis Januarii Anno DCCCCLXXXVIII decurrebat, non immutatam Septembri Mense, sed usque ad finem Anni continuatam fuisse. Quod autem Ildeprandus inchoaverat, Johannes Episcopus Mutinensis illius successore complevit Anno DCCCXCVI. Constituit enim apud eandem Ecclesiam, juxta Mutinensem Civitatem sitam, ad honorem beatissimi Petri Apostolorum Principis Coenobium Monachorum, cum consensu & iussu omnium ejusdem sanctae Mutinensis Ecclesiae Canonicorum, ejusdemque Civitatis Militum ac Populorum. In Monasteria vero, quae Saeculares viri condebant, non raro fundatori jus Patronatus reservabatur, atque ad heredes transibat. Ordinatio tamen jure Abbatum electio ad Monachos spectavit. Certum quippe est, vel ab antiquis temporibus, atque ab ipsa Benedictini Ordinis origine, constitutum fuisse, ut ad Monachos singulis Monasteriis addictos pertineret, Abbatem suum sibi praeficere: quemadmodum Clero quoque & Populo facultas erat olim suum sibi spirituale caput, hoc est, Episcopum, deligendi. Et quamquam non desiderentur Episcoporum & Abbatum exempla, qui videntes Successorem sibi statuerunt, nihilo tamen

men fecius Monachorum jus in hisce electionibus, tum Pontificum tum Augustorum calculo firmatum, stabile semper fuit. Lubet heic adferre antiquissimam membranam, non tamen autographam, quam olim legi in super memorato Archivio Lucensis Archiepiscopii. Eam quoque memorat Clariss. Mabillonius in Annalib. Benedictin. ad Annum DCCXIV. Uti ex ea intelligitur, Radchis Abbas & Prebyter (ita appellatus, quod multi ex Abbatibus adhuc sine Sacerdotio viverent) in Lucensi agro loco Apuniano Monasterium sub nomine Sancti Michaëlis construxerat, atque illud regebat. Is autem Anno XVI. Liutprandi Regis, Indictione XI. hoc est, Anno Christi DCC-

A XXVIII. Successorem sibi Abbatem elegit Waltprandum, *Waltberti Ducis*, sive *Comitis Lucensis filium*, eundem videlicet, qui post Talerperianum in Lucensem Episcopum fuit cooptatus. Tabulis ipsis subscribit idem *Talerperianus eximius Episcopus* (in archetypo legebatur, ut puto *exiguus*) quem Florentinus, & Mabillonius *Talerperianum*, Ughellius *Tabenperianum* appellant, ego *Talerperianum*, aut *Telerperianum* semper legi. Non aliunde puto ego Radchisium Abbatem deduxisse facultatem Successoris decernendi, nisi ex jure Patronatus, quod sibi fundatori reservatum fuerat. En ipsam Chartam Latinae Linguae perquam corruptae testem.

Radchis Abbas Monasterii Sancti Michaëlis in Lucensi agro siti, Successorem sibi in eodem munere constituit Waltprandum Clericum filium Walperti Ducis, Anno 718.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi. Regnante Domino nostro Liutprando, Anno felicissimi Regni ejus Sexdecimo, per indictione Undecima feliciter. Radchis venerabilis Abbas Presbiter tibi dulcissimo & in Christo filio Waltprand Clericus filio Domni Walpert glorioso Duci salutem. *Manuscriptum* mihi est, & multorum claruer, quod ego Radchis una cum bone memorie Ansfred germanus meus Monasterio Sancti Michaëlis a fundamenta edificare visi sumus hic in loco, cui vocabulum est Apuniano; & qualiter supra scriptus Ansfred germanus meus medietatem omnibus rebus substantie sue iidem per dotis pagina cunctis, simul & ego memoratus Radchis meam parte in integro idem per predicias dotis firmavi. Nunc vero recolar ego hanc Radchis fragilitas Seculi istius:

Cideo bona mentem & spontanea voluntatem volo adque decerno, ut tu nominatus Waltprand ipso Sancto Dei Monasterio beati Michaëli cum omnia & in omnibus iidem pertententem ad gubernandum, & regendo in tua sis potestatem, quatenus ad te, & parentibus tuis omni tempore ipse venerabilis Dei Monasterio ab omni controversia seculari defensus esset inveniat; & tu dulcissime, & in Christo filio, Waltprand sic in ipso Monasterio gubernare & regere doceas, ut omni tempore in omnibus melioratas, & non in luminariis vel Officio depercat; & post obito meo omnia, & in omnibus, sicut dixi, ipse sancto Monasterio, & omnes per iidem pertentente in tua defensionem & dominio valent permanere. Et dum ego superius nominatus Radchis advivere memero, omnia

omnia res ipsa cum predicto Monasterio gubernando & regendo, in mea fide potestatem. Post obitum vero meo tu iudem dominus & gubernator esse inveniatis, & familiola Sancti Michaili, qui post me remanserit, tu eos regere gubernare diveas hic in ipso Dei Monasterio, ut non in errore vel aliqua deceptionem post me remaneant: & deinceps sicut in superscripta dotis a me Radhis, & bone memorie Ansfred germano confirmatum legitur, in tua Waltprand potestatem permaneat. Et nullo tempore a novis posteris nostris hec sicut superius valeat molestare. Et Servi vel Ancilla, quod pro anima mea licetari voluero, volo ut liveram aveat potestatem, & firmando libertatem, & quam per Cartula quam firmitatis mei Cartula Eoin Notario & in Christo filio meo scribendo rogavi, in qua ego subter signum Sancti Crocis firmans, & testibus obtuli roborando subscriptionis.

Actum in superscripto loco Aponiano, Regnum & Indictione superscripta feliciter.

✠ Signum manus Radhis venerabilis Abbas Presbiter, qui ipso firmitatis monimen fieri rogavit.

Ego Talesperianus eximius Episcopus, huic Cartule donationis facta ad Radhis Presbiter in Waltprand Clerico, sicut superius legitur ad confirmando subscripsi.

Ego Sibimundus venerabilis Presbiter rogatus ad Radhis venerabilis, in hac donationis Cartula facta in Waltprand Clericus, sicut superius legitur, ad confirmando subscripsi.

Signum manus Teupald V. D. Scavino, testis.

Ego Taisfred Presbiter rogatus ad Radhis Presbitero in hac Cartula donationis facta in Waltprand Abbate, propriis manus meas subscripsi.

A Signum manus Raduold filio Gantifred, testis &c.

Ego Gaudentius indignus Presbiter, Notarius sancte Ecclesie Lucensis Civitatis, quantum in autentico invenire potui, sine fraude vel dolo exemplari, compleri, & dedi, nec minime scripsi.

B Neque silentio praetereundum est fundatoribus ac patronis Monasteriorum licuisse olim Abbates eligere extra etiam premium Congregationis illius. Interdum quoque id sibi tribuebant Episcopi, quoties cultus Dei & disciplinae restaurandae studium exigebat. Non multis ab annis institutum fuerat Mediolani celebre Ambrosianum Coenobium, quumque Abbas sacri loci decessisset, Angilbertus II. Archiepiscopus Mediolanensis Anno DCCCXXXII. cogitabat, quem Abbatem illic constituere deberet, quia ibi non reperiebatur talis, eo quod ob negligentiam Ordo Regularis valde inerat corruptus, ut habent tabulae a Puricellio evulgatae in Monumentis Basilic. Ambrosian. num. 44. Quare consulentibus etiam Sacerdotibus nostris, ait Angilbertus ipse, absque Gaudentium Abbatem Sancti Vincentii, quem etiam ego ibi Abbatem iamdudum ordinaveram, & in praefato Monasterio Sancti Ambrosii Abbatem constitui. In Tabulario ejusdem Monasterii altera se mihi obtulit pergamaena, quae Puricellium effugisse videtur. Archetypum sane non erat, sed vetustum apographum, ex quo discimus, ab eodem, ut arbitror, Angilberto Archiepiscopo alterum Abbatem ibi fuisse constitutum, nempe Archipresbyterum Mediolanensis Ecclesiae, quem nemo credat Monasticam vitam fuisse professum. Chartam hanc, qualiscumque sit, accipe.

Angil-

Angilbertus Archiepiscopus Mediolanensis Archiepiscyterum Ecclesiae
suae ordinat Abbatem Monasterii Mediolanensis Sancti
Ambrosii Majoris, circiter Annum 840.

P **A** Ngilbertus beate Mediolanensis Ecclesie humilis Archiepiscopus. Noverit..... presentium scilicet & futurorum, adeo nos beati Ambrosii patronis nostri Coenobium dile..... valuisse, ut etiam Archibresbyterum Ecclesie nostre ibi cum electione omnium ordinarem Abbatem..... Et quia idem Abbas jam ordinatus nostram solerciam postulare curavit, ut per nostre auctoritatis..... quo Villas & Castella, que nunc habet, vel adepturus est idem locus cum omni integritate..... diminutione vel inquietudine eidem & Successoribus ejus possidere liceret ad Dei ob Dei & beati Ambrosii auctoritatem, per consensum Sacerdotum nostrorum per hanc nostram..... aliquis Successorum nostrorum jam predicto Abbatem aut Successoribus ejus ullam contrarietatem..... in rebus diminutionem. Concedimus etiam, ut post obitum ipsius Abbatis de ipsa Congregatione Pater eligatur, si idoneus ad hoc opus..... institutio melior habeatur subter eam propria manu firmare..... Andream Notarium Ecclesie nostre scribere jussimus.

Angelbertus indignus Episcopus in hoc Precepto subscripsi.

Andreas Archidiaconus ex jussione Domini Angelberti Archiepiscopi in hoc precepto subscripsi.

Adoaldus Diaconus in hoc precepto ex jussione Domini Angilberti subscripsi.

Guntius Diaconus in hoc precepto subscripsi.

Pemo indignus Presbiter subscripsi.

Angilbertus humilis Presbiter subscripsi.

Hervulfredus humilis Diaconus subscripsi.

A Liuprandus Presbiter in hoc precepto subscripsi.

Deusdedit humilis Presbiter subscripsi.

Walperus humilis Presbiter subscripsi.

Cellus humilis Presbiter subscripsi.

Ermengaldus indignus Presbiter subscripsi.

Petrus Diaconus subscripsi.

Adoaldus Presbiter subscripsi.

B

C

D

E

Quae verò Officia in augustioribus Monasteriis olim haberentur, non ingratum fortasse Lectoribus erit heic intelligere ex vetustissima membrana, quam olim legebam in Archivo insignis Monasterii Bobiensis. Complectitur illa ordinationem Monasterii ejusdem, quam Dominus Abba Walla fecit. Ughellius Tomo 4. Ital. Sacri. Catalogo Episcoporum Bobiensium adjunxit etiam seriem Bobiensium Abbatum, sed nullà ibi factà mentione Abbatis Wala. Accuratissimum verò Mabillonium minime fugit ejusmodi notitia. Itaque agitur heic de Wala celebratissimo viro, qui Corbejæ primum Abbas, immixtus deinde fuit teterimis dissidiis ac turbis inter Ludovicum Pium Augustum, ejusque filios, atque ex Francia abiire compellus Anno DCCCXXXIII. Italiam petens (sunt verba Mabillonii) in Bobiense Sancti Columbani Coenobium se recepit, ubi a Fratribus electus Abbas, illud nobiliter ac pacifice usque ad obitum rexit, hoc est usque ad Annum DCCCXXXVI. Quare tempus, quo decreta sunt ista ab eodem Wala Abbate, facileprehendas.

Ord-

Ordinatio Monasterii Bobiensis facta a Wala ejus Coenobii Abbate;
circiter Annum 835.

B Reve memoracionis. Incipit de Cur-
tibz, quas Dominus Abba Wa-
la ad victum & ad vestimentum Fra-
trum, seu de singulis infra Monaste-
rium ministeriis, quomodo qualiterve
exerceri a Fratribus debeant. Has
enim Curtes ad victum instituit Fra-
trum, idest Rancis, Casusco, Audelasci,
& cum ceteris appendiciis suis, Viridi
cum omnibus appendiciis suis, Vulpidi-
ni, Ovilias, Prato Silvando, Tubatia
secundum Simphorianum, Montelongo,
Memoriola, Barbata cum Salarolo, Vi-
co Baroni cum Prato Aginulsi, Cere-
dello cum Variano, Linare, Sanctam
Resurrectionem in Cariano, Trava-
no cum appendiciis suis, Carice,
Carello, Comerza, Turio, & omnes
cellas seu laborationem, quae in ipsa
Valle sunt, in qua situm est Monaste-
rium, & Sanctum Georgium. Has quip-
pe ad Cameram deputavit Fratrum: i-
dest Vilianum, Purpurariam, Sarnam,
Carastum, Casinas, Granaria cum l'al-
le Gennaria. Haec enim superscripta
ad ceteras necessitates, idest Cella in
Papia, Rivalta, Cella Sancti Columba-
ni cum Argile, & Senodochium, quod
est Casale Onani. Garda deputavit ad
oleum; Julaticam ad ferrum, Fraxe-
nedum & Curtes in Tuscia deputavit
ad quascumque necessitates, quae eveni-
re solent.

Nunc vero de * Monasteriis, quae in-
fra Monasterium aguntur, memorandum
est. Praepositus primus sit post Abbatem
in Monasterio infra extraque, tamen
specialiter haec sint in sua potestate,
idest omnis laboratio agrorum & vinea-
rum & aedificiorum, singulorumque pa-
storum, atque omnium Cellarum hac in

A Valle consensentium praeter illas, quae
aliorum Fratrum providentiae deputan-
tur, seu omnes Curtes, quae ad stipen-
di pertinent, caballi domiti
indomitique, & ipse Manfones in Mo-
nasterio, cui necessariae sunt, distri-
buat.

Decanus ubique specialiter curam ha-
beat intra extraque de conversatione
Fratrum, & cotidianum cum Fratri-
bus in obedientia sit; & si defuerit
Abbas seu Praepositus, cuncta ad ipsum
respiciant.

Custos Ecclesiae provideat luminaria;
& omne ornamentum ejusdem, seu
competentiam orarum, & ipse reci-
piat elemosinam, quae Fratribus adve-
nerit.

C Bibliothecarius omnium Librorum cu-
ram habeat, Lectionum, atque Scriptu-
rum.

Custos Cartarum omnia provideat Mo-
nasterii monumenta.

Cellarius provideat quicquid ad ci-
bum & potum pertinet, postquam in
Monasterio adducta fuerint, praeter pa-
nem, & poma, atque dispenset, &
ad ipsius curam pertineat, quod in Re-
fectorio, vel in Quoquina agi

Cellarius familiae provideat potum
illorum sub Praeposito.

Junior Cellarius custodiat Refecto-
rium, & omnia vasa ejus.

Custos panis provideat annonam, post-
quam in Monasterio adducta fuerit, pa-
nem, & pisces.

E Portarius hospites omnes suscipiat
primum, & nuntiet. Decimas omnium
rerum accipiat, de quibus juxta con-
stitutum tribuat Hospitalario pauper-
um.

Hospitalarii Religiosorum ipsi recipiant eos, qui in Refectorio venire debent, & ministrent ac ducant. Habentes domum super se, ubi dormiant.

Hospitalarius Pauperum recipiat eos, & ministret eis, & accipiat a Portario stipendium eorum.

Custos infirmorum provideat eos cum adiutoribus suis.

Cantor ipse ordinet quicquid ad cantum pertinet.

Camararius primus provideat omnia vestimenta vel pannos ad diversos usus Fratrum, seu calciamenta pedum ac manuum, & sutores calciamentorum, ac vestimentorum, seu compositores pellium & calderarios provideat, quibus administret opus eorum, & Curtes ad Cameram deputatas, de quibus haec praefata exigenda sunt, & omnia aerea vasa, quae ad usus Fratrum data sunt.

Camararius Abbati provideat omnes fabros, scutarios, sellarios, tornatores, pergamenarios, scribez, & ipse provideat omnia sramenta.

Junior Praepositus super opera & operarios ceteros, praeter eos, qui in diversis officinis deputati sunt.

Magister Carpentarius provideat omnes Magistros de ligno & lapide praeter eos, qui ad cetera officia deputati sunt, idest qui buzes, & bariles, seu serinia, vel molendina, casus, atque muros faciunt.

Custos vinearum vineas provideat.

Ortolanus ortos provideat.

Decanus junior circatores, linternarios.

Custos pomorum.

Oblatorum quoque frequens est mentio in Benedictinorum Historia, eo

rumque institutio etiam Sancto Benedicto antiquior sit, ab ipso tamen augmentum agnoscit. Ipsemet Sanctus vir in Regula mentionem facit puerorum, quos in Monasterio parentes nobiles Deo offerebant, praecipiens, ut cum oblatione ipsam petitionem, & manum pueri involvant in palla Altaris, & sic eum offerant. Tales fuerunt Sancti Maurus & Placidus. Quae consuetudo quum sit pervulgata, ac Eruditorum studio jamdudum illustrata, nova luce minime indiget. Quamobrem unam tantummodo Chartam addere lubet, huiusmodi ritus testem simul, & confirmatricem, quam Pistorii ex antiquissimo exemplari olim exscribebam. Eundem plane morem a Canonicis observatum supra vidimus in Dissertatione LXII. de Canonicis. Ibi animadvertite, offerri filios in palla Altarii, eosque in posterum vivere, & deservire debere in habitis Monachorum; ac proinde fuisse Oblatos olim non paucos a parentibus, ut regularem revera professionem emitterent, & Monachicam, ut heic habetur, vitam viverent. Et sane (quod mirere) pueris hisce Oblatis, postquam pubertatis annos impleverant, minime in Italia licuit resiliere e Monasteriis, & Matrimonio inire. Id certe nefas esse scripsit Gregorius II. Papa in responsis ad consulta Sancti Bonifacii Anno DGCXXVI. En ipsam Chartam, quam sum nuper pollicitus, ex Archivo Canonico Regularium Sancti Bartholomaei Pistoriensis, ubi per vetustum apographum vidi.

Oblatio quorundam Bonorum, & duorum Filiorum suorum,
facta Monasterio Pistorienſi Sancti Bartholomaei a
Falcone Clerico, Anno 784.

IN nomine Domini Dei. *Septimo*
Menſe Margio, Anno Regni Dom-
ni Karuli, poſtquam Civitate Papia in-
greſſus eſt, Decimo, & Domni Pipi
no filio ejus Anno Tertio, Inditione
Septima, feliciter. Maniſeſtus ſum ego
Falco Clerico filio quondam Falcuoldi,
eo quod ante os plurimos annos obliga-
tionem facta habui una cum Amicaſtu
barbano meo, ut per nullo argumenti
ingenio nec ego nec meis hereditibus ſine
permiſſo ejus vel de ipſius hereditibus de
rebus noſtris alienare, aut obligare de-
crevimus, & dum ipſa obligatione, ſeu
dotis, quas ipſe Amicaſtu fecit in Ec-
cleſia beati Saulſi Georgii, in tua Do-
menico Abbate Monasterium Sancti
Bartholomei deveniſſe poteſtate & do-
minatione conſideravi, quia in nullo al-
io poſſum dare de rebus meis, niſi in
ipſa Eccleſia beatiſſimi Sancti Georgii,
ubi prenomination Amicaſtu fuerat con-
firmatus, & rebus ſuis pro dotis fir-
mavis. Ideo ego indignus odie in Dei
nomine, do, dono, trado, offero in
iplum ſanctum & venerabilem locum om-
nem modicam rebus meas quidquid nunc
preſenti die avere viſus ſum tam caſa
avitationis mea, que eſt erga fluvium
Umbrone, vinea, terra, pratis, paſcuis,
ſtatis, ſalutis, ſationibus, purniferis,
fruſtiſeris & infruſtiſeris, cultum at-
que incultum, omnia quicquid avere
viſus ſum, in ipſum ſanctum locum of-
ferri & condonare providi una cum di-
lectiſſimi Gihlari, & Caſtiprand filiis
meis, qui ſub poteſtate ſancte regu-
le, & tue dominationi, qui ſupra
Domenico Abbati, in ipſa ſancta
Eccleſia & Monasterii beati Sancti

A Bartholomei in avitu Monachorum
vivere & deſervire debeat: ſicut ſan-
cta ſontius regula in Palla Altarii
offerri providi ipſi filii mei in ipſum
ſanctum Cenubium Monasterii Sancti
Bartholomei, ut inibi diebus ſuis
Monachica debeat vivere vita ſup
poteſtate veſtra Domino Domenico
Abbate, vel veſtris ſucceſſoribus, ut
pro veſtra praeceptione ſecundum Deo
& ſancta regula vivere & Domino
devea deſervire. Et ipſas modica res
mea tam mobile quam & immovile om-
nia in ipſum ſanctum & venerabilem
locum offerri & condonare providi, ut
omnia in tua, qui ſupra Domenico Ab-
bati, vel de ſucceſſoribus tuis ſit po-
teſtate avendon, ordinandum qualiter ju-
xta deum & ſancta regula nobis bona
fuerit ſtabilitum permaneat, ſicut, &
jam ante os annos tibi Domenico Ab-
bati vel in ipſum ſanctum Monasterio
beati Sancti Bartholomei per ſaris vo-
lamine tam docet, quam & alia moni-
mina facta in Sancto Georgio tradedi
atque dedi, ut omnia juxta ipſi doti
quas inivi parentibus meis, vel ipſe
Amicaſtu ſalli habuerunt, puram ordi-
natione & ſancta congregationis ſuis
Monasterii Sancti Bartholomei eſſet or-
dinatum ipſa Eccleſia Sancti Georgii,
omni tempore ſtabilitum permaneat; &
Avundus Diaconus ſcrivere rogavi.

D Acta ad Umbrone, caſa avitationis
mea, Regnum & Inditione ſupraſcri-
pta, feliciter.

E Signum x manus Falconi Clerico,
qui hanc Cartulam fieri rogare, &
nomen ſuum, & ſiguum Cruci manibus
ſuis fecit, & eis relicta complacet.

Si.

Signum ✠ manus Altipert filio quondam Fabri rogatus testis.

Signum ✠ manus Pranduli filio quondam Pertinandi testis.

Signum ✠ manus Dipranduli filio quondam Banti rogatus testis.

Signum ✠ manus Fufoli filio quondam Bautoni rogatus testis.

Signum ✠ Adunaldi filio quondam Achipert Coppi rogatus testis.

Signum ✠ manus Gloriosi de Cuccia-ro rogatus testis.

✠ Ego Guilleradu Clerico rogatus ad Falco Clerico, testis subscripsi.

Ego qui supra Avundus scriptor post a testibus roborata tradita complevi & dedi.

✠ Ego Gualbertus Notarius & Iudex sacri Palatii scriptor authenticum illud vidi & legi, unde hoc exemplar exemplatum est, atque inibi scriptum inceni, fideliter exemplavi.

Ea autem Seculo Christi potissimum Octavo esse coepit Monasticæ vitæ existimatio, ut vel ipsi Reges, Duces, & Comites, contempto ac ejurato Saeculo, sponte militare Deo intra claustra Monasterii eligerent: cuius consuetudinis exempla non pauca vidit Italia, Gallia, & Britannia eodem Seculo VIII. Qui verò viventes tanta a se non impetrarunt, saltem in morte solatium hoc, quoquo poterant modo, sibi procurabant. Teste Beda Lib. 4. Cap. 11. Histor. Eccles. Angl. Sebbi Rex Orientalium Saxonum circiter Annum DCLXXV. correptus infirmitate permaxima, venit ad Antistitem Londoniæ Civitatis, & per ejus benedictionem habitum Religionis, quem diu desideraverat, accepit. Paucos post dies is finem vivendi fecit. Ejus exemplum (quippe nescio an alii præcesserint) imitati sunt deinde non pauci, eoque res proces-

lit, ut nostris quoque temporibus cer-namus, non solum pios homines; sed & illos, quos vivos nulla virtus ornavit, immo vitia multa foedarunt, religiosam vestem post mortem indutos ad tumulum deferri, poenitentiam saltem in morte indicantes, quam vivi nunquam fortassis amarunt. Grande tamen discrimen inter illius ac nostri temporis vitum intercedit. Quippe olim aegrotantes Laici Monasticam vestem petebant, atque reapse inducunt, antequam e vivis excederent, eà videlicet ratione, ut in Monachorum coetum admitterentur, eorumque postea precibus juvarentur apud Deum. Liutprandus Ticinensis Lib. 3. Cap. 5. Histor. auctor est, patrem suum ab Hugone Italiæ Rege Anno DCCCXXI. Legatum fuisse missum ad Romanum Imperatorem Graecorum. Post reditum verb ejus, paucis interpositis foliis, langere correptus, Monasterium petiit, sanctæque conversationis habitum sumit, in quo post dies quindecim mortuus migravit ad Dominum. Quod si ex aegritudine convalescebant, minime eis licebat sacrum indumentum deponere, ac vota concepta infringere. Atque ejusmodi tumultuarie creati Monachi peculiari quodam nomine a ceteris distinguebantur, nempe *Monachi ad succurrendum*, idest metu mortis ad succurrendum animæ suæ adacti. Cujus moris exempla multa proferunt Mabillonius, Dacherius, Du Cangius, ac alii eruditi viri. Neque mirum, quod tanti fieret a Christiano Populo Monastica vestis; Graeci enim aequæ ac Latini Monachi eam appellare consueverunt *Angelicam vestem*, *Angelicum habitum*, Ἀγγελικὸν σῆμα; sicut Monasticam vitam dixerunt *Coeniticam vitam* propter sanctum & angelicum vitæ institutum. Revert

Boleslaus Balbinus in Hist. Bohem. Chartam Friderici Ducis Bohem. Anno MCLXXXVI. scriptam, ubi haec verba: *Ego Fridericus cupiens offidiis in precaminibus in futuro connumerari ejusdem loci Fratribus, qui die nocte a laude Dei nec momento cessantes, sanctis aequales esse probantur Angelis.*

Illud vero praecipue animadvertendum, floruisse potissimum sub Imperatoribus Francis Monachos & Abbates sanctitate morum spectatissimos, quorum virtutes scree illa Saecula multum illustrarunt. In causa autem fuit eximia haec illorum probitas, cur pii Principes non consiliiis tantummodo praestantiorum Abbatum uterentur, sed eos etiam in Palatio saepe haberent, immo, & in politicis negotiis & Populo regendo illos sibi adjuutores, ut ita dicam, adsciscerent. Arbitrabantur ii, neque immerito, nulli melius commendari posse, quam viris adeo piis, & in quibus affectus animi omnes bene compositi erant, curam Reipublicae. Proinde legationum munus iis non raro deferabatur; & quum *Missi ad justitiam faciendam*, atque ad emendandas Regni corruptelas, dirigendi erant, saepe Abbatibus demandabatur ejusmodi provincia. Praecipue verò Carolus Magnus, ejusque filius Ludovicus Pius Abbates in consilium ac ministerium adhibere. *Adelbodus* senior, celebris Corbejse veteris Abbas, Pippino Italiae Regi traditus est a Carolo Magno patre, ut ei a consiliis esset, ilque deinde evasit Italici Regni administer. Prostant nonnulla Placita ab eo habita in Italia, a me in hoc ipso Opere, & in Chronico Farfensi edita. Ita *Folradus*, & *Hilduinus* Abbates Sancti Dionysii Parisiensis, *Archicapelani* in

A Curia Regum fuer. Sub eodem Ludovico Pio *Heliabach* quoque Abbas Centulensis, *Cancellarii* dignitate est auctus. Alios practereo, quum pauca ejusmodi exempla sat prodant, quanto in honore & existimatione forent ob virtutes perspectas illorum temporum Abbates. Neque is ego sum, qui improbare velim tantos viros e Monasterio in Aulam translatos, quum optandum sit, ut a probis tantum Republica regatur, & Abbates illi supra Seculares virtutibus excelluisse procul dubio putandi sint. Non diffitebor tamen, Monachis periculofam rem fuisse, tandiu versari in Aula, & contentâ solitudine inter Palatii rumores, luxum, & adoratores, vitam traducere. Cavere sibi ab ambitione, atque ab aliis Seculi morbis in eo splendentis fortunae assigio paucis licet. Ac reapse celebres illos Palatinos Abbates, turbis Regni immixtos, procella non una concussit, ita ut in exilium protrusi fuerint, ac serò didicerint, non ex fluctuantis Aulae pelago, sed ex Coenobii portu tranquillitatem animi esse expectandam. Iis quoque temporibus inter ceteros carissimus eidem Ludovico Pio fuit *Benedictus Anianensis Abbas*, vir insignium virtutum, & Benedicto Patriarchae ab aliquibus non injuriâ comparatus. Ejus consiliis multum deferabatur pius Augustus, & ex Monasterio avulsus Aquilgrani in Aula retinebat. Sed sanctus Abbas non honorem, sed orus, familiaritatem Palatii reputans invitus a cella sua aberrat, & nunquam deinde conquevit, quousque Ludovicus, Monasterio indenu prope Aquasgrani constructo, eum inter suos Monachos habitare sivit. Quippe ille Monachum Palatinum discretissime impro-
bavit.

bavit. Auctorem habeo synchronum Ermoldum Nigellum, cujus Poëma de Laudibus Ludovici Pii evulgavi Part. II. Tomi II. Rer. Italicarum. Is in fine Libri secundi, Ludovicum ipsum ita loquentem inducit ad Benedictum, & causas constructi Indensis Coenobii explicantem:

Altera causa monet, quoniam tu nam ipse sateris,

Ingratum voto hoc opus esse tuo.

Nec deitas Monachum civilibus inforetur rebus,

Resque Palatinas ferre libenter eos.

Illud sed poteris Fratrum curare labores,

Obsequia hospitibus curâ parare piâ;

Atque iterum nostras renovatus visere sedes,

Fratribus & solito ferre patrocinia.

Verum non omnibus Monachis eadem, quae Benedicto Anianensi Abbati fuit regularis observantiae cura, & secularium rerum contemptus. Nam etsi in Historia Monastica eorum temporum nobis occurrant tot Abbates & Monachi insigni atque invidendâ sanctitate morum verè laudandi; licet etiam institutiones Monasticae vitae sint supra nostras laudes, ita ut non injuriâ alter Paradisus appellaretur interdum proborum Monachorum Collegia, eorumque vita omnium felicissima atque Angelica dici mereretur, uti egregie proditum fuit in Carmine, quod doctissimus Simonéus edidit in Noris ad Epist. I. Lib. 4. Goffridi Vindocinensis: attamen illud semper tenendum, pro conditione humanarum rerum, corruptaeque nostrae naturae, nunquam inter aurum scoria, inter triticum lolla defuisse. Nirivum tunc etiam abundarunt, qui Seculo dimisso ad Sa-

cularia in ipsis Monasteriis inhiabant; qui pertoesi disciplinam Monasticam, aut vagabantur, aut perpetuo suis Monasteriis valedicebant; qui in Abbates pensum ab eis exigentes insurgabant, & in deteriora interdum, quàm Laici ipsi, ruebant. Sub ipso Ludovico Pio, hoc est sub Principe, qui in construendis Coenobiis, amandis atque ditandis Monachis, vix parem habuit, Lupus Ferrariensis in Gallia Abbas scribebat Epistolâ 29. ad Guenilonem Senonensem Archiepiscopum: *Episcopopuliter compatiendum vobis est, si multos Monachorum experti sitis a sua professione detestabiliter deviare: quum & natura humana prona sit ad malum, & hostis noster bono semini superseminare semper gestiat zizania.* Paschasius quoque Radbertus, Abbas Corbejenfis, qui iisdem temporibus floruit, vir plane sanctitatis incorruptae, Lib. 4. in Hieremiam haec de Saeculi sui (hoc est Noni) moribus scribebat: *Ecce jam poene nulla est Saecularis alio, quam non Sacerdotes Christi administrent (haec de Presbyteris Saecularibus) nulla Mundi negotia, in quibus Ministri Altaris se non occupent. Nulla rerum improbitas, qua se Monasticus Ordo non implicet; poene nulla inlecebris vitae blandities, qua se castitas Sanimonialium non commaculet. Confer ista cum Seculi nostri moribus, ac disce, si quando deformia conspicias, hominum infirmitatibus minime durum te praebere, nimiumque iis succedere ne velia. Misericordiae & gratiae Dei tribuendum, si nos graviore etiam lapsu aliorum facinora non superamus. Quare etsi vetustis temporibus Coenobia abundarent, in quibus exalta disciplina & vitae sanctitas florebat; abundarunt nihilominus & illa, in quibus tepor spiritus, immo mundi vitia*

vicia pacifice inhabitabant. Erant nimirum, qui aedificabant; sed neque decrant, qui destruebant. Atque id minime mirum. Tanta de primis Monachis in Oriente audimus: nihilo secius de iis etiam paria tradebat Elias Abbas solitarius, ut est apud Johannem Moschum Cap. 52. de Vitis Patrum. Sanctissima eorum, uti & Occidentalium, Monachorum instituta fuere; Sanctos quoque plures non minus in Oriente, quam in Occidente Monastica vita tulit: at non omnes revera sunt, aut fuerunt Monachi, qui Monasticam vestem induerunt aut induunt. Quod potius mirari possis: quamquam inclytus Imperator Carolus Magnus, ejusque filius Ludovicus Pius & Ludovicus II. Pii nepos in amplissimo Imperio suo, ac proinde in Italia, disciplinam Monasticam quantis potuere viribus restaurarint; nova etiam Monasteria ipsi condiderint: nihilo secius Anno DCCCLV. in Concilio Ticinensi, de Monachorum & Sanctimonialium statu interrogati Patres ab eodem Ludovico II. hocce responsum dedere: *De Monasteriis autem virorum seu seminarum &c. quia inspiratio omnipotentis Dei (credimus) cor vestri moderaminis incitavit, ipsi gratias referimus. Nam quod jam MAXIMA, ex PARTE ordinem suum amiserint, omnibus est manifestum. Quae ut ad pristinum statum reducantur, in Domini ac Genitoris vestri, ac vestra gloriosa dispositione consistit.*

Propterea non Canones tantum, sed & Principum Leges olim certabant, ut in officio continerent gregem, quem praecepta Regulae, & Pastoris virga comprimere satis non poterant. Vide Legem XIV. Pipini Italiae Regis in Monachos errone.

Institimus, ait, ut sicut Dominus vo-

ster Rex Carolus demandavit de illis Monachis, qui de Francia, vel aliis locis venerint, & eorum Monasteria dimiserint, ut praesentialiter in illis partibus reverantur ad Monasteria, & nemo ex vobis ipsos secum detineat. Ita in Lege Langobardorum XLV. Ludovici Pii, Monachi fugitivi ad loca sua reverti jubentur. Rursus in Lege XVI. ejusdem Pippini inter alios enumerantur Abbates, qui ad Palatium veniunt, vel inde vadunt, vel ubicumque pergunt per Regnum nostrum, & militari licentiâ uti videntur. Statuitur enim, ut non praesumant ipsi, aut homines illorum alicui homini suam causam (le sue cose, le sue robe) collere, nec sua laborata, in tantum se non comparaverint, aut ipse homo per suam spontaneam voluntatem eis dederit. Ad haec Gyrovagos Monachos vel ab ipso Sancto Paulino Nolano Episcopo, & in Sancti Benedicti Regula memoratos videas. Sed neque eorum semen desideratum olim fuit inter ipsos Monachos Benedictinam Regulam professos. De iis sermo est in Synodo Vernensi II. habitâ in Gallia Anno Christi DCCCXLIII. vel DCCCXLIV. Ibi statutum fuit, ut transugae in ergastulis includerentur: En verba Canonis Quarti: Monachos, qui cupiditatis causâ vagantur, & sanctae Religionis propositum impudenter infamant, ad sua loca jubemus reverti, & regulariter Abbatum solertiâ recipi. Eis autem, qui post evidentem professionem Monasticam etiam habitum reliquerunt, vel qui suâ culpâ projiciuntur, nisi redire, & quod Deo sponderunt, implere consentiant, hoc credimus posse remedio subveniri, si in ergastulis inclusi tamdiu a conventu hominum abstineantur, & pietatis intuitu conveniendis macerentur operibus, donec sanitatem correctionis adveniant. Ita verum

rum est, nihil esse sub Sole novum, neque defuisse Seculis retroactis exempla prohibitatis aequae atque improbitatis, quibus ne nostra quidem carent. Tunc etiam ad Saecularia negotia confluebant Monachorum & Clericorum non pauci, quibus disciplina, & solitudo toedio erat. Praeterea tunc minime desiderati, qui seditiosis sese jungebant, consilia & opem conferabant; qui profugi ad nuptias convolabant: qui divina humanaeque per flagitia quaeque miscebant. Nunquam certe proborum atque optimorum inter eos inopia fuit; sed in tanta innumerabilium Deo sacra-
torum hominum colluvie vix fieri poterat, quin & multi veste quidem bonos praeferrent, at moribus improbos imitarentur. Postremis hisce potissimus usus est Castrucius, fanolus Lucae Dominus & Dux, teste Nicolao Tigrino in ejus Vita, Tomo XL. Kerum Italicarum, *Ministris* (nempe ad disseminandas discordias & ardua quaeque superanda) *opportunis utebatur, non actis ab inferis discordiis vadente scissa palli, non Megera, Bel-lona, Furiisque, sed omnibus Furiis saevioribus Hypocritis quibusdam viris, Religionis habitum deferentibus, qui vel ilam perturbando, persuadendoque, vel publice Populis, dum aliud simulant, partium affectus in cordibus ingendo, divitum avaritiam, & in pauperes plebesque saevitiam simulando, Optimatum tyrannidem, vel publici aerarii direptionem, rapinasque fingendo, malorum omnium in Orbe fere causas effe-cere.* Contra is bonos Monachos ama-bat excolebatque, addibens in se cretis saepius viros Religiosos, quorum colloquio, quum per otium licebat, ma-xime delectabatur, Minorum praecipue, a quibus (quum non solum unius Civi-tatis, sed Orbis secreta, consiliaque te-

A *neant*) diligentiissime omnia perscruta-batur &c.

Quum verò Carolinis etiam Au-gustis imperantibus, ut dixi, effect vitii quoque & corruptelis frequens aditus in claustra Monachorum: propterea identidem a Regibus mitteban-tur exploratae probitatis viri, qui disciplinam restituerent, scilicet unus

B *Monachus & unus Cappellanus, Saecularis videlicet, uti habet Lex XXL ipsius Pippini. Idque potissimum Lu-dovico Pio cordi fuisse, Historia nos docet. Pippinus idem edicit in Le-ge III. ut Monasteria Virorum & Pael-larum, tam quae in Mundio (idest sub tutela aut jurisdictione) Palatii esse*

C *scopali, seu & de reliquis hominibus esse inveniantur, distringantur (hoc est, cogantur, sive emendantur) ab eo, in cujus mundio sunt, at regulariter vivant. Verum sive quòd detestanda consuetudo inoleverit, ut Seculari-bus viris, aut Ecclesiasticis quidem, sed minime Monachis, Abbatiae, & praesertim pinguiores, non in aedifi-cationem sed in direptionem, regen-dae traderentur, sicuti in Dissertatio-ne LXXIII. de Monasteriis in benefi-cium traditis infra videbimus; sive quod progrediente tempore meliora quaeque instituta in deterius ruere consueverint; sive ob alias causas, quas heic recensere non huius attinet: pes-*

D *simum ire coepit plerisque in lo is Mo-nasticus Ordo, & in pejus ruere in-numerabilis ille prorum coetus, un-de tot exempla virtutum, & tot san-ctos viros antea collegerat Ecclesia. Decimo potissimum, serreo plane, Saeculo in enormem corruptionem sa-crum istud insti utum declinavit. Quare boni, quorum semen nua-quam desit, quando Principes Eccle-siae, & Seculi aut nequibant, aut*

E

nolebant morbo acrius in dies saevienti auxiliarem manum praebere, grandi animo curam tot vulnerum ipsi suscipere, ut in pristinum valetudinis statum nobile corpus deducerent. Primi Cluniacenses Monachi in Burgundia Reformationem, uti appellant, inierunt: & quum sanctis viris eorum Congregatio diu abundare perrexerit, sensim innumera Monasteria, etiam Italica, ad Cluniacensium normam sese composuere. Aliam quoque Reformationem in Italia instituerunt Sancti Romualdus, & Johannes Gualbertus, uti & in Gallia Cistercienses, aliique exploratae atque insignis pietatis viri, ita ut Saeculo etiam XI. & XII. in Coenobiis non paucis sanctitas morum floruerit, & egregii viri inde emerferint, qui ad ipsam Apostolicam Sedem evecti, in ea restituerunt antiquum dignitatis ac virtutis honorem.

A Quid exinde factum fuerit, non est hujus loci meminisse. Certe Saeculis iis summo in honore ac aestimatione erant Monachi, sed potissimum qui Monasteria incolebant, ubi Regularis observantia & aemulatio virtutum effloresbat. Inter postrema haec adnumerandum sacrum Casinense Coenobium, erga quod vel ipsi Graecorum Imperatores munificentiae, ac venerationis signa non semel dedere. Id etiam discas ex Literis nunc mihi edendis, atque e Cartophylacio celeberrimi illius loci descriptis. Scilicet Anno Christi MXCVIII. quum Christi Fideles ad liberandam ex impiorum manibus sanctam Civitatem Hierusalem, expeditionem suscepissent, Monachi Casinenses tanti erant apud Alexium Imperatorem, ut ad eum Literas commendatorias dederint pro eodem Francorum exercitu. Quid ille rescripserit, accipe.

Epistola Alexii Imperatoris Constantinopolitani ad Abbatem Montis Casini, qua pollicetur, se Francorum exercitui praestiturum auxilium in Oriente Anno 1098.

Q uanta Imperio modo scripsistis, venerabilissime ac sapientissime serve Dei, Abbas Coenobii Casinensis, didici. Declarabas autem vestra Epistola honorem atque laudem Imperii mei. Et omnipotentis quidem atque misericordis Dei nostri est in me & in subiectis nostris propitiatio maxima, & beneficia ejus innumerabilia. Et ipse quidem per ejus misericordiam donavit Imperium meum, atque exaltavit gratias. Ego autem non solum quia nihil boni habeo in me, sed maxime quia super omnes homines pecco, ad eum quotidie preces fundo, ut longanimis atque misericors misereatur atque sustineat meam infirmitatem. Vos autem ut boni

D atque virtute pleni iudicatis me peccatorem sicut bonum. Et vos quidem habetis profectum adeo Imperium meum, cum laudatur dignum laudis opus, non habens in condemnationem suam laudes possidet. Ut autem adiutorium praebeam forte exercitui Francorum, designabant vestri prudentissimi apices. Sit inde certa vestra venerabilis Sanctitas, quoniam ita dispositum fuit super eos Imperium meum, & ita omnibus modis adjuvabit atque consiliabit eos, & secundum posse suum cooperatum est in eis, non ut Amicus, vel cognatus, sed ut Pater, & tale expensum fecit in eis, quem non potest aliquis munerare. Et nisi Imperium meum ita expe-

expertum fuisset in eis, & adjuvasset eos post Dominum, quis alter adiutorium praebuisset eis? Et neque iterum piget Imperium meum auxilium dare eis. Et gratia Dei bene prosperantur usque hodie in servicio, quo inceperunt, & in antea prosperabuntur, quousque bona intentio precedit eos. Multitudo ex equitibus atque pedestribus ivit ad eterna tabernacula: horum alii intercepti, alii mortui sunt. Beati qui-

A dem sunt, ut in bona intentione finem mortis dantes: propterea minime oportet, nos illos habere ut mortuos, sed ut vivos, & in vitam aeternam atque incorruptibilem transmigratos. In exemplum vestrae fidei atque bone dispositionis circa vestrum Monasterium Imperii mei misit unum Epiloricum de dorso suo exii deauratum.

B Missa est Mense Junio, Indictione Sexta, a sanctissima Urbe Constantinopoli.

Geminae iidem Epistolae ejusdem Imperatoris Alexii ad Abbatem Montis Casini missae, quarum una exarata visitur Anno 1097.

ET ab omnibus, qui de ipsis partibus veniunt, nobilibus ac virilissimis Comitibus atque Ducibus, immo & ab ipsis onorandis Praesulibus certificatum est Imperium meum, serve Dei propinque prudentissime, ac sapientissime Abbas de Monte Casino, de vestris maximis virtutibus. Et qualiter semper indefuenter opus habes operari omnia, quae Deo acceptabilia sunt, & non solum vester labor talis est, sed disciplina, atque ammonitiones vestrae circa omnes tales sunt acceptabiles Deo, & homines illuminantes. Et quamvis minime te specialiter aspexit Imperium meum, & faciatum est de vestris sanctis orationibus: sed ita dispositum est circa vestram venerabilitatem, quasi

C nos propriis oculis aspexisset quotidie. & loqueretur vobiscum indifinite. Et vult quatenus ad memoriam ejus veniam, cum vestras sanctas atque venerabiles orationes funditis ad Deum, & per vestras honorabiles Litteras saepius scribite nobis, declarantes de vestris actibus, & de his, qui sub vobis sunt, atque de ipsis partibus. De his autem, quae de Peregrinis dicendum est, qualiter Deus prospere se habuit circa nos & circa illos, noverit Imperium meum, quod audistis a plurimis. Audiet autem apercius & ab istis Nuntiis nostris.

D Missa est Mense Augusto, Indictione Quinta, a sanctissima Urbe Constantinopoli.

Altera Epistola.

Notum est sancto Imperio nostro, venerabili & laudabili Domino Abbas Montis Casini, eo quod sit repletus multa benignitate, & omnes Fratres Congregationis tuae, etiam omnes Laici veniunt ad consilium tuum & ad bonitatem tuam: & gratias Deo, qui in ipsis malis diebus invenitur tan-

Ton. XIII.

E tam bonitatem in te & laudabiles inveniantur in te omnes, qui voluntatem Dei faciunt. Et in vestris partibus inveniantur homines intellectuales, qui sunt in adiutorio animae & corporis. Auditum est nostro Imperio, quod nobilissimus Rex fecit cum nobilibus homines de Roma, & quod fecit ad

P

San-

Saolum Papa, & ad Clero ejus. Et cum hoc audisset factum, angustatus sum: sed quod placuit Deo, hoc factum est. Ipse inde judicet. Sed credimus, quia de tam grandis causa Deus aliquod judicium debet ostendere ad satisfactionem omnium animarum & corporum: quia Deus intellexit omnia, & gubernat totum Mundum. Ipse faciat, quod ei placet. Misi vobis causâ memorie ab Imperio nostro Pallia octo, Libras viginti quinque, & Pallium super Altare vestre Ecclesie.

Missa a sanctissima Civitate Constantinopoli.

Successere postea Seculo XIII. in Ecclesia Dei alii Religiosorum hominum Ordines, ac praecipue *Praedicatorum*, & *Minorum* celeberrimae Familiae. Quod Benedictinis Monachis olim acciderat, contigit & istis. Nimirum illorum pietas & doctrina omnium animos in admirationem ac amorem sui rapuit. Certavit unaquaeque Civitas in eorum institutis amplectendis, novisque Coenobiis ad eorum commodum aedificandis. In quatuor veluti partes divisae Urbes sacros eorum coetus excipiebant. Unum quarterium, ut aiebant, Praedicatorum, alterum Minores, tertium Carmelitae, quartum Augustiniani Eremitae, aut Servi Beatae Virginis arripuerunt. Totus Populus ad eos conversus vix alias salutabat Aedes sacras, vix alibi quam apud eos Sacramenta ac Sepulturam quaerebat, ita ut passim conquererentur Parochi erepta sibi a novis hospitibus antiquissima jura sua, & necesse fuerit modum aliquem ponere inventibus omnino veterem disciplinam. Tanta etiam fuit ejusmodi piorum hominum eximatio, ut in politicis negotiis, ac praesertim in Ci-

A vium publicis discordiis sedandis, in foederibus & pacibus statuendis, illorum consilium, auctoritas, & industria saepissime interponeretur. Immo quod mirare, eorum operâ utebantur in iis etiam Reipublicae muneribus, quae a Religiosis hominibus professione aliena videantur. In Mutinensi Republica invenio adhibitos fuisse eodem Seculo XIII. & subsequenti XIV. Fratres Mendicantes ad colligenda Civium vota in electionibus ac deliberationibus Reipublicae. *Massarii* quoque, sive Oeconomi, & *Syndici*, sive generales Procuratores Reipublicae ex ipso Religiosorum Ordine adficebantur. In Statuto MSto Mutinensi, Anni MCCCXXVII. memoratur *Frater*, qui colligit *pedagium Stratae pro Communi Mutinae*. Ad Annum MCCLX. in Instrumento ejusdem Reipublicae occurrit *Frater Albertonus de Ordine Fratrum Humiliatorum*, *Massarius Generalis Communis Mutinae*, nomine & vice *Fratri Vinerii de Ordine Minorum Sindici Communis Mutinae*. Ad Annum MCCLXII. occurrit *Frater Amedeus de Sancta Trinitate Massarius Generalis Communis Mutinae*. Ad Annum MCCLXXII. visitur *Frater Symon de Sancta Catalina Massarius Generalis Communis Mutinae*. Ita Ferrarienses, uti ex eorum Statuto MSto constat, Anno MCCLXXXVIII. adhibebant *Frates de Bolera* (idest *Balletta*) & *platezolos Communis* (quo nomine significari puto *Exatores tributum platearum*) qui *Platezoli debeant esse*

esse Fratres. Ibi quoque Lib. 2. Rubrica 329. ubi agitur de eligendis tribus viris super visualibus, haec statuantur: *Eligantur tres boni & legales viri, unus per Priorem Fratrum Praedicatorum, alius verò per Guardianum Fratrum Minorum, alius verò per Priorem Fratrum Eremitanorum.* En quanta fides haberetur probitati religiosorum hominum temporis illius. Verum hoc parum videatur, si conferas quae eodem Saeculo XIII. egit Frater Johannes de Vicentia Ordinis Praedicatorum, vir sane ingenuum virtutum, sed majoris, quam decebat, animi atque fiducia, cui Veronenses, Vicentini, Bononienfes, alique Populi, integrum paene regimen suarum Urbium detulere, eo tamen infelici successu, quem Gerardus Maurifius, Rolandinus, Parisius de Cereta, alique Historici in Collectione Rer. Italicar. legendi, posteris tradidere.

Quod si adeo Mendicantium, aliorumque Ordinum piorum recentiores coetus in singulis fere Italicis Urbibus multiplicatos, &, ut ita dicam, spissos cernimus, mirandum minime est. Non enim dispar est hominum studium, & veluti quidam a natura impetus ad propagandam speciem suam, atque Religiosis viris suum propagandi institutum, in commune videlicet bonum: liceat etiam dicere in proprium commodum, & amplificandum imperium. Agendae potius gratiae Apostolicae Sedi, quod sua prudentia intercesserit, ne plures, quam nunc, habeamus Religiosorum Ordines, quorum fortasse confluxu obrueremur. Ea quippe vetuit, ne novi ultra modum instituerentur; Et inutiles quosdam, aut etiam perniciosos, aliquando abolivit. Innocentius III. Papa in Concilio Generali La-

teranensi IV. hoc statuit Anno MCCXV. Cap. 13. *Ne nimia Religiosorum diversitas gravem in Ecclesia Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cetero Novam Religionem inveniat. Sed quicumque voluerit ad Religionem converti, unam de approbatis assumat.* Ubi vides Religionem pro Ordine Religiosorum accipi, eorum scilicet, qui ejurato Saeculo se Deo, peculiari Religionis voto, obstringunt: qua voce usi sunt & alii ex antiquis. Atque heic animo haerere Lector oportet, decretum hoc Lateranensis Concilii perpendens, simulque cum eo componens, quod de probatis ab eodem Innocentio III. summo Pontifice piis Praedicatorum & Minorum institutis contigisse novimus. Immo eodem ipso tempore, quo ipsum Concilium habitum est, nempe Anno MCCXV. Bernardus Guidonis in Vita Innocentii Tertii, Tomo III. pag. 485. Rer. Italicar. auctor est, Sanctum Dominicum petiisse ab eo *institutionem & confirmationem* sui Ordinis, atque hanc a Pontifice *concessam* extitisse, & *promissam*. Paria scribit Ptolemeus Lucensis Lib. 21. Cap. 17. Histor. Ecclesiastic. Tomo XI. Rer. Italicarum, ut alios omittam. Contendunt etiam Fratres Minores, Sanctum Franciscum ab eodem Innocentio III. atque ipso Anno MCCXV. confirmationem sui Ordinis impetrasse. Et sane in Bulla Honorii III. data Anno MCCXXII. ac edita Tomo Primo Bullarii Romani, disertis verbis legitur, *Ordinis vestri Regulam a bonae memoriae Innocentio Papa praedecessore nostro approbatam &c. confirmamus.* Denique non hos tantum Ordines, hoc est, Praedicatorum & Minorum sed & Trinitatis & Scholasticorum ab Innocentio III. probatos tradunt. Quae ergo,

petat aliquis, Innocentius III. a novis Ordinibus Religiosis invehendis adeo alienis in Generali Concilio, se postea ac tam cito facilem prae-
buit ad nova haec instituta probanda? Immo in eum finem confectum videatur illud decretum, ut nascentibus tum duobus iis Ordinibus spes eriperetur Pontificiae confirmationis.

Quod est ad *Frates Praedicatores*, equidem puto, levi negotio conciliari haec posse, neque a vero abludere, eorum Ordinem ab ipso Innocentio III. fuisse probatum. Nam Sanctus Dominicus suum coetivum instituit sub *Regula Sancti Augustini*, quam *Canonici Regulares* jamdiu excolebant; praetereaque Praedicatoribus ipsi primo inter *Canonicos* sunt recensiti, meritoque adhuc inter *Canonicos Regulares* sunt recensendi, etsi *Praedicatores* tantum eos appellare vulgus coeperit, atque ii hoc unum nomen retinuerint: quo etiam modo nos *Capuccinos* quendam summe piam Minorum Congregationem appellare solemus. Ergo si *Praedicatores Religiosorum* antea approbatam, scilicet *Canonicorum Regularium* assumserant, nihil eorum institutioni & confirmationi obstat Lateranensis Concilii decretum. Honorius III. Bullam, qua Praedicatorum Ordinem reapse probavit & confirmavit, editam Anno MCCXVI. in Bullario Romano, inscribit *dilectis filiis Dominico Priori Sancti Romani Tolosanensis, ejusque Fratribus, Regularem vitam professis*. Tum inquit: *Statuentes, ut Ordo Canonicus, qui secundum Deum, & Beati Augustini Regulam in eadem Ecclesia institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur*. Haec solennis confirmatio Praedicatorum Ordinis: nam Innocentius III. (ut habet in Vita Sancti Domi-

nici apud Surium Theodoricus de Appoldia, Bzovius, & alii Scriptores) commendavit quidem consilium Sancti Dominici, sed ejus Ordinem minime confirmavit. Quare in suis exordiis nihil aliud fuisse *Frates Praedicatores*, nisi *Canonicorum Regularium Ordo*; & nemo negat, quin Sanctus Dominicus Uxamenfis Canonici fuerit. Neque negotium tibi faceffat vestium habitus; nam uti ex imagine constat, quam Clariss. P. Papebrochius expressit Tomo Primo Aethor. Sanctior. Junii, pag. 984. Sanctus Norbertus Praemostrensis Canonici institutor, vestem plane Dominicanae similem gestabat. Ac proinde recta ejusdem Papebrochii alio in loco opinio mihi videtur, conjectantis, de Ordine Praedicatorum loqui Jacobum de Vitricum Lib. 2. Histor. Occident. ubi Cap. 27. hoc titulo signat. *De nova Religione & Praedicatione Bononiensium Canonicorum*. Nam haec ille scribebat circiter Annum MCCXX. atque Ordini Praedicatorum nuper, idest Anno MCCXXVI. confirmatio Pontificia accesserat. Praedicabant autem Populo ejusmodi Canonici verbum Dei; & quia id insuetum erat de *Canonicis*, & ingentem in auditoribus animorum commotionem excitabant ad opera Pietatis, propterea omisâ *Canonicorum* appellatione ii nuncupari coepti sunt *Praedicatores*, quod nomen adhuc retinent. Ideo verò *Bononienses Canonici* primo dicti sunt, quod Sanctus Dominicus praecipuum Bononiae fundationem Ordinis sui fecit, atque ibi vivere desit Anno MCCXXI.

Mediolani floruit, ut alibi indicavi, circiter Annum MCCXXX. Gualvaneus de la Flamma, cujus Manipulum Florum, atque alia Historica eval-

evulgavi inter Scriptores Rer. Italianarum. Is ergo in Chronico Ordinis Praedicatorum, quod irritò labore hucusque perquisivi (teste Ambrosio Tægio Ordin. Praedicat. qui spissum opus Historicum circiter Annum MDX. reliquit, adservatum Mediolani in Conventu Gratiarum) scribit, Sanctum Dominicum Anno MCCXXVII. Mediolanum fuisse profectum, & dicit quidam Canonicus Antiquissimus (sunt verba Gualvani) Sancti Nazarii, ubi Canonici habitum Regularem deserebant, quod ipsum Beatum Dominicum in habitu Regulari, quasi unum de ipsis honorifice susceperant, & hospitem apud se habuerunt. En quid primum essent Fratres Praedicatorum, Canonici videlicet Regulares, quales neque postea esse desierunt, quamquam paullo post arctius vitae genus susceperint, uti Clarissimus Pater Gravelonius ostendit Tomo V. Hist. Eccles. Colloq. 6. qui & praeterea nos docet, praecipua capita Regulae Praedicatorum desumpta fuisse per Sanctum Dominicum ex Regula Canoniorum Praemonstratensium. Sed quando in argumentum hoc illapsus sum, neque satis adhuc per omnium manus excurrit Bullarium Ordinis Praedicatorum, collectum a doctissimo P. Antonio Bermond, inde aliquid excerpere juvat, ut lux major nobis affluat. Bulla Honorii Papae III. quae in praelaudato Bullario est Constitutio XVIII. data Anno V. Pontificatus, hoc est Anno MCCXXI. memorat Ordinem dilectorum filiorum Fratrum Praedicatorum, ac infra, dilectum filium Fratrem Dominicum, latorem praesentium, Canonico Ordinis memorati. Ad hanc vocem Canonicum haec adnotat Bermondus, „ Ita passim per „ id tempus vocabatur Ordo Fratrum

A „ Praedicatorum, Ordo Canonicus; „ quo circa idem Honorius in Di- „ plomate: *Quoniam abundavit &c.* „ Sanctum Dominicum nuncupavit „ Ordinis Praedicatorum Canonicum. „ Hinc in distis testium super in- „ quistione facta de Vita, Obitu, „ & Miraculis Beati Dominici, quae „ refert Echard Tomo primo Scri- „ ptor. Ordinis pag. 49. legitur: „ *Sunt introducti a Fratre Philippo* „ *eiusdem Ordinis (Praedicatorum)* „ *Canonico constituto procuratore &c.* „ Hinc Girardus Archiepiscopus Bi- „ suntinus in Diplomate dato Anno „ MCCXXIV. (quod asservatur in „ Archivo Ordinis) memoriae, in- „ quit, dignum duximus tradere futu- „ rorum, quod venerabiles Fratres no- „ stri Decanus, totumque Capitulum „ nostrae Bisminae Matricis Ecclē- „ siae &c. Reverendos Fratres Canoni- „ cos Ordinis Praedicatorum ad Civi- „ tatem nostram instinctu Sancti Spiritus vocaverunt. Et infra: *Quicum- „ que in Domo illa pro tempore Prior* „ *existere, fidelitatem & reveren- „ tiam debet Ecclesiae supradictae San- „ cti Johannis, sicut Canonicus spiri- „ tualis Ecclesiae &c.* Hinc in Chro- „ nico Mayrossensi sic legere est: „ Anno Domini MCCXXXIII. Clemens „ Canonicus de Ordine Praedicatorum „ electus est ad Episcopatum de Dun- „ blayn &c. Hinc Jacobus de Vitria- „ co Sancto Patriarchae Dominico „ consuetaneus, sic Cap. 37. Historiae „ Occidentalis de nova Religione & „ Praedicatione Bononiensem loquens, „ ait: *Fuit alia Regularium Canonicorum, Deo grata & hominibus gratissima Congregatio extra Civitatem Bononiae, non longe ab ea (tunc enim in Coenobio Sancti Nicolai de Vineis, nondum intra Urbis moenia conclusa, habitabant Fratres)*

„ in castris aeterni Regis militan-
 „ tium &c. *Canonicam Regulam, &*
 „ *salutares Regularium observantias*
 „ *praedicationis & doctrinae gratia de-*
 „ *corantes, & Praedicatorum Ordinem*
 „ *Canonicorum Ordini conjungentes &c.*
 „ Hinc audies ex Bullis, Fratres
 „ Praedicatores, immo Moniales e-
 „ jusdem Ordinis, *Canonicos & Cano-*
 „ *nicas* duobus prioribus ipsius Ordini-
 „ nis Saeculis saepe saepius fuisse
 „ nuncupatos. Hinc tandem est,
 „ quod in Constitutionibus Ordinis,
 „ Distinct. primâ, Textu quinto, de
 „ Recipiendis Cap. 13. sic olim le-
 „ gebatur: *Nullus recipiatur in Cano-*
 „ *nicum ad probationem vel profes-*
 „ *sionem, nisi a Priore Provinciali &c.*
 „ Id videre est in Actis Capituli
 „ Generalis Parisiensis Anni MCC-
 „ XLVI. ubi nunc expuncto *Canonici*
 „ vocabulo, legimus: *Nullus re-*
 „ *cipiatur in Fratrem Clericum nisi &c.*
 „ Ita in Constitutione VII. ejusdem
 „ Bullarii, quae Bulla est praememo-
 „ ratâ Papae Honorii III. data Anno
 „ MCCXVIII. ad vocem *Canonicus*,
 „ haec idem Bermondus iterum adno-
 „ tavit. „ Unum insuper notes, velim,
 „ *Sanctum Dominicum Canonicum* vo-
 „ cari, licet in Capitulo Generali
 „ Bononiensi possessiones & redditus
 „ ejurasset. Nec audiendus qui scri-
 „ psit: (haec modestus Auctor no-
 „ men Patris Sovegii omittit, qui in
 „ Annalibus Dominicanis sequentia ver-
 „ ba sibi excidisse passus est) „ *Non*
 „ *legendum Pontificatus Anno V. sed*
 „ *Anno II. quia Anno Quinto Pontifi-*
 „ *catus Honorii, seu anno MCCXXI.*
 „ *Habitum Virginis, Scapulare sili-*
 „ *cet, induerat Sanctus Dominicus,*
 „ *quapropter Canonicus dici non potuis-*
 „ *set hoc Anno. Quasi verò sacrum*
 „ *Virginis vestimentum virum Cano-*
 „ *nicum dedecet, aut ipsum non*

„ possit exornare. Sed, amabo, num-
 „ quid diem antiquiorem Instrumen-
 „ to publico fas est adscribere, quia
 „ opinio meam subvertit? Meam
 „ ex Instrumento, non Instrumen-
 „ tum ex mente mea corrigendum
 „ certe crediderim. Praeterea quid
 „ criticus ille de Canonizationis San-
 „ cti Dominici perscriptis actis sen-
 „ tiet, si tandem aliquando evolvat
 „ illa? Numquid Anno MCCXVII.
 „ assignanda decernet, quia nomen
 „ *Canonici* uni ex Fratribus nostris
 „ acta haec indiderunt „? Ad haec
 „ animadverte, in Bulla Gregorii X.
 „ Papae, data Anno MCCLXXV. San-
 „ ctimonialibus Pruliani, quae in Bul-
 „ lario nuper laudato legitur, ista oc-
 „ currere: *Et benedictionem Canoniarum*
 „ *a Dioecetano suscipietis Episcopo.* Ex
 „ quo intelligimus, vel circiter Annoa
 „ sexaginta ab Ordinis Praedicatorum
 „ institutione, Sanctimoniales Ordinis
 „ ejusdem *Canonicarum* nomen retinuis-
 „ se. Denique, uti monui in Dissen-
 „ tatione LXII. de *Canonicis*, ratio di-
 „ gnoscendi *Canonicos Regulares* in ve-
 „ terum monumentis, ea est, illos nem-
 „ pe sub Praefide *Prioris* nomen geren-
 „ te, militasse Deo. Quod & factum
 „ fuisse a Fratribus Praedicatoribus eam
 „ ipsam ob causam, quod inter *Can-*
 „ *onicos Regulares* recenserentur, jam
 „ tandem agnoscas.

De Minoribus pauca dicam. Jaco-
 bus de Vitriaco synchronus Scriptor,
 Sanctus Bonaventura, Matthaeus Pa-
 risius, alique veteres, certos nos fa-
 ciunt, institutum Sancti Francisci sub
 Innocentio III. propagatum fuisse,
 immo & illius calculo probatum. For-
 tassus etiam ante Lateranense Con-
 ciliū IV. Pontifex piissimo illi ho-
 minum coetui suum suffragium addi-
 derat, quamquam Honorius III. pri-
 mus postea fuerit, qui Anno MCG-
 XXXIII.

XXIII. solenni ritu ac Bullâ sacrum Ordinem confirmavit. Interea vidimus, quàm aversus foret animus Innocentii III. Papæ sapientissimi, ac Patrum Lateranensium, a probandis recipiendisque novis Religioforum virorum Congregationibus. Accipe nunc, quid hanc ipsam in rem alterum Generale Concilium decreverit Anno MCCLXIV. Mirabili incremento ac celeritate per totum ferme Christianorum Occidentalium orbem propagata fuerant sacra instituta Fratrum Prædicatorum ac Minorum, quorum Pietatem, Zelum, & Doctrinam summa cum utilitate Ecclesiæ ac Populorum conjunctam unusquisque suspiciebat atque laudabat. Tanta illorum fortuna pios alios viros permovit ad excogitandos inchoandosque diversos alios Religioforum Ordines, prout quisque arbitrabatur, majora etiam emolumenta per novas hæc auxiliares copias præstari posse Ecclesiæ Dei. Itaque defatigabant isti importunis precibus Apostolicam Sedem, ut sibi legitime prodire liceret: verum quæ in hanc rem sententia fuerit Gregorii X. sanctissimi Pontificis, ac Patrum in Generali Concilio Lugdunensi II. Anno MCCLXXII. ex Decreto vigesimo tertio ejusdem Concilii edicere possumus. *Religionum diversitatem nimiam (inquiunt Patres) ne confusionem induceret, Generale Concilium (idest Lateranense IV.) consultâ prohibitionem vetuit. Sed quis non solum Importuna petentium Inhibitio illorum postea Multiplicationem Extorsit, verum etiam aliquorum Præsumptiosa Temeritas, diversarum Ordinum, præcipue Mendicantium, quorum nondum approbationis mereretur principium, Effrenatam quasi Multitudinem adinvenit: (en quantopere animos hominum invalidisset pia isthæc novorum soctuum*

A libido) repetitâ constitutione districtius inhibentes, ne aliquis de cetero novum Ordinem aut Religionem inveniat, vel habitum novæ Religionis assumat: cunctas assatum Religiones, & Ordines Mendicantes, post dictum Concilium adinventos, qui nullam confirmationem Sedis Apostolicæ meruerunt, perpetuæ prohibitioni subjicimus &c. Tum addit *B* Pontifex: Sane ad Prædicatorum & Minorum Ordines, quos evidens ex eis utilitas Ecclesiæ universali proveniens perhibet approbatos, præsentem non patimur constitutionem extendi. Ceterum Carmelitarum & Eremitarum Sancti Augustini Ordines, quorum institutio dictum Concilium Generale præcessit, in suo statu manere concedimus, donec de ipsis fuerit aliter ordinatum. *C* Institutos quidem ait Gregorius X. ante Annum MCCXV. Ordines Carmelitarum, ac Eremitarum Sancti Augustini, sed eos ab Apostolica Sede nondum approbatos ait: quare neque illos proscribit, neque tamen probat, in statu in quo erant relinquens, donec de ipsis fuerit aliter ordinatum. *D* Cum hoc decreto an satis consonet Bulla, quæ in Bullario Romano, Tom. I. legitur, data Anno MCCXXVI. in qua Honorius III. paucissimis, præter morem ac stilum Curiae Romanæ, verbis probat Regulam Carmelitarum, dijudicandum aliis dimitto. Satis sit nobis hæc animadvertisse, quantâ foecunditate post Annum MCC. pullularint Ordines religiosi. & contra quantâ severitate & prudentiâ caverint sapientissimi Pontificum, ipsaque Generalia Concilia, ne per nimiam istorum sobolem & propagationem confusio in Ecclesiam invehretur, neque oneri esset, quod ad ipsius Ecclesiæ utilitatem ac ornamentum duntaxat fuit instituendum. Attamen ejusmodi decreta sensim ab-

rogata contrariis actibus tueri, & locus est factus aliis piorum virorum coetibus, maxime profecto commendandis, ita ut multas variasque eorum Familias unaquaeque Civitas nunc alat. Et quid dixi quaelibet Civitas? etiam in Castellis & exiguis Vicis Monasteria, ipsaeque interdum plura, videntur; eorumque inferiores catervas ruri inspicieremus, nisi Gregorii XV. Urbani VIII. ac aliorum Pontificum constitutionibus modus Monasterioli factus fuisset.

Nunc autem quando sub oculos habemus praesentia tempora, aliquis fortasse antiquorum temperantiam laudet, apud quos longe minor sine comparatione fuit tam Clericorum Secularium, quam Monachorum copia; & praecipue quod olim unus Benedictinorum Ordo in tota ferme Europa numeraretur, unum verò tantummodo ex iis Monasterium singulae Civitates habere consueverint. Verum Lectores monendos reor, ne tam facile vetusta Secula putent paucis Monachis, paucisque Monasteriis fuisse contenta. Erant enim Urbes, quae plura eodem tempore ostentabant, eaque cuncta Benedictini Ordinis cum virorum tum mulierum, quamquam temporibus nostris nulla eorum vestigia supersint. Lege vetustissimas Vitas Romanorum Pontificum, quae sub Anastasii nomine circumferuntur: palam fiet, in una Romana Urbe antiquis Saeculis existisse permulta. Exempli causa Gregorius II. Papa Monasteria, quae secus Basilicam Sancti Pauli erant ad solitudinem deducta, innovavit, atque ordinatis servis Dei Monachis, congregationem constituit, ut ibidem die nocte Deo redderent laudes. Hic Gerontocomium Sanctae Dei Genitricis ad Praesepe Monasterium instituit. Atque Monasterium Sancti An-

dreae Apostoli ad nimiam dedulum desertionem, in quo nec unus habebatur Monachus, adjectis Monachis ordinavit &c. Idem quoque Pontifex domum propriam in honorem sanctae Christi Martiris Agathae additis a sandamento coenaculis, vel quae Monasterio erant necessaria, a novo construxit. Praedia illic urbana vel rustica pro Monachorum obtulis necessitate. Fortasse animadvertitis, non unum Monasterium fuisse olim Romae secus Basilicam Sancti Petri. Idem de Basilica Vaticana Sancti Petri dicendum videtur. Nam Gregorius III. ut est in ejus Vita, fecit Oratorium intra eandem Basilicam beati Petri, ibique Reliquias reposuit omnium Sanctorum, quorum festa Vigiliarum atque Natalitiorum a Monachis trium Monasteriorum illic servantium quotidie Missas celebrari instituit. Addit infra illius Vitae Auctor de eodem Gregorio III. Construxit & Monasterium sanctorum Martyrum Stephani, Laurentii, atque Chrysogoni, constituens ibidem Abbatem, & Monachorum congregationem &c. Simili etiam modo renovavit Monasterium Sanctorum Iohannis Evangelistae secus Ecclesiam Salvatoris, ubi & congregationem Monachorum & Abbatem constituit. Hi vero in Basilica Lateranensi persolvebant sacra officia laudis divinae diurnis nocturnisque temporibus. Monasterium quoque Boitianum Romae fuisse, uti & Monasterium Sancti Martini proximum Basilicae Vaticanae, veterum monumenta produunt, ut alia omittam. Interca ex Anastasii verbis nuper adductis intelligimus, sanctos tunc fuisse Monachos pio illo munere, quod proxime sequenti Saeculo pro decantandis Psalmis & Hymnis ad Canonicos delatum est in Templis Secularium, etiam ne tunc quidem desiderarentur Presbyteri Se-

culares

culares ad ejusmodi Tempiorum regimen & sacra facienda. Atque haec pauca de una Roma commemoro: longam enim seriem pertexerem, si singula Monasteria recensere animus foret, quibus olim nobilissima Civitas referta fuit. Hanc in rem Anastasius atque Annales Clarissimi Mabillonii multa ministrabunt. Certe sub finem Saeculi X. numerabantur in Urbe sexaginta Monasteria, hoc est quadraginta Monachorum, & viginti Sanctimonialium; ita ut tempora illa cum nostris certare potuisse videantur, nobiscum intelligere hinc liceat, quot rerum vices ac mutationes praeterita Secula inveniunt, quando ex antiquis illis nunc supersint tam pauca.

Mediolanensis quoque in Urbe antiquis Seculis occurrunt nobis Monasteria Monachorum multa, videlicet Ambrosianum, Sancti Victoris ad Corpus, Sancti Vincentii, Sancti Simpliciani, Sancti Celsi, Sancti Dionysii, Sanctorum Gervasii & Protasii, Sancti Caloceri, & alia fortasse mihi ignota. Puellarum verò Monasterium Majus, Wideliniae, Auroni, Darbei, Lentasii, novum de Gbifone, & si qua erant alia. Simili ratione Veronae olim numerabantur Monasteria Sancti Zenonis, Sanctae Mariae ad organum, Sancti Firmi, Sancti Petri in Mauriatica, Sancti Stephani in Ferrariis, Sancti Thomae, Sanctae Trinitatis, & plura etiam, quae aut tempus obliteravit, aut Eruditi Veronenses norunt. Ticini praeterea prisca aetas vidit Monasteria Sancti Petri in Caelo aureo, Sancti Salvatoris, Sanctae Agathae (a Bertarido Rege constructum) Senatoris, Sanctae Mariae Theodatae, Sancti Anastasii, Sancti Matthei, Sancti Thomae, Sancti Apollinaris, Reginae sive Sancti Felicis, Sancti Tom. XIII.

A *lli Majoli, Sancti Marini, Sanctae Mariae Venationum, & alia, quorum nomina forsitan exciderunt. Ita Ravennae complura erant, uti in Vitis Archiepiscoporum Ravennatum Part. I. Tomi II. Rer. Italicar. nos docet Agnellus, si tamen ut infra dicam, ea fuere Monachorum domicilia. Sed & in aliis Italiae Urbibus ejusmodi*
 B Monasteria nobis occurrerent, nisi tempus edax tot veterum monumenta absumisset. Atque haec commemorandae mihi sunt Literae Gregorii VII. Papae, quas Ghirardaccius in Historia Bononiensi ad Annum M. LXXIII. adfert, antiquas sane, omnino tamen spurias. Eas quoque habemus apud Sigonium in Episcop. Bononiensib. Sed vereor ego, ne in postumum illius factum alterius operæ adulterinae hae merces irrepserint. Nihilo tamen secius ex ejusmodi confictis tabulis elici fortasse possunt varia non conficta Monasteria, quae tunc Bononiensi in Urbe, ejusque agro numerabantur. Scilicet Monasterium Sancti Michaelis Archangeli in Paterno: Monasterium Sanctae Mariae in Massa Palense: Monasterium Sancti Anastasii in Petriculo: Monasterium Sancti Properi in Panigale: Monasterium Sancti Martini in Pojo: Monasterium Sancti Petri in Strata: Monasterium Sanctae Mariae in Strata: Monasterium Sancti Petri in Nucifatico: Monasterium Sancti Martini in Casalchio: Monasterium Sanctae Mariae Majoris: Monasterium Sancti Columbani: Monasterium Sanctorum Gervasii & Protasii: Monasterium Sancti Thomae ante Portam Sancti Petri: Monasterium Sancti Johannis Evangelistae in Monte Oliveti: Monasterium Sancti Stephani in Hierusalem. Memorat idem Ghirardaccius in calce Libri Sexti, alia Bononiensis agri Monasteria, nempe

Q

Sancti

Sancti Archangeli apud Castellum Brit-
torum, Sanctae Christinae, Sancti Da-
miani, & Sanctae Mariae in Bethleem.
In eodem etiam agro sita fuere Mo-
nasterium Montis Armati, Sancti Bar-
tholomaei de Muffliano, Sancti Fabia-
ni in Aiguia, Sancti Gregorii extra
viam Sancti Vitalis, Monasterium San-
cti Laurentii, Monasterium Sancti Ma-
thiae, Monasterium Sancti Saluatoris,
ut alia praeteream. Sed hisce unum

A ego adjunctum haec volo, eidem Ghi-
rardaccio ignotum, videlicet Mona-
sterium Sanctae Luciae, situm in Ca-
stello Rosseni Bononiensis Dioecesis,
cujus minime dubium testem habeo
Chartam, a Joseph Antenore Scala-
brinio, sacrarum Literarum in Fer-
rariensi Academia Professore, ad me
missam. Ejus quoque Monasterii men-
tionem alibi me videre memini.

Donatio Ecclesiae Sanctae Trinitatis facta Urso Abbati Sanctae Lu-
ciae de Rosseno ab Alberto Comite de Panigo, ejusque
conjugis Imelda, Anno 1108.

IN nomine Sanctae Trinitatis. Anno
ab Incarnatione Domini Millesimo
Sexagesimo Octavo, Regnante Aenrico
Tercio Rege, Indictione IX. in Dei
nomine. Ego Albertus Comes de Pa-
nigo, & uxor mea nomine Imelda,
cum filio nostro nomine Milo, pro
peccatis nostris, & omnium parentum
nostrorum, vivis ac defunctis, ut in
diem iudicii bonam retributionem acci-
piamus a Domino, Donamus Ecclesiam
Sanctae Trinitatis, quae est fundata in
loco qui dicitur Prato Baratti, ad
Sanctam Luciam Virginem per omne
tempus in proprietate & in alode, &
a te venerabilis Abbas Urso nomine,
& cunctis successoribus tuis post te tam
Abbatibus quam Monachis Sanctae
Luciae Virginis; ad tenendum, ad possi-
dendum, & ad ordinandum in iura
Monachorum omni tempore sit in tua
potestate & dominatione, cum omni
possessione & hereditate sua, quam olim
habuit & modo habet, & in antea
abuerit vel adquisierit; sicut Rolandus
Presbiter & Monachus melius eam te-
nuit & habuit; sic tibi Domno Urso
Abbati Ecclesiam supradictam concedi-
mus, donamus firma donatione in per-

Cpetuum, ut supra scriptum est, sine in-
genio malo, & sine ulla mala reserva-
tione sic donamus, & propriis manibus
firmamus ego Albertus Comes, & uxor
mea Imelda, & filius noster Milo,
cum consilio & voluntate cunctis fratri-
bus meis & parentibus. In tali ratio-
ne, si fuerit aliqua submissa persona,
homo vel femina ex ereditibus nostris,
vel aliqua extranea persona vel priva-
ta, quae hanc Cartam contradicere vel
inrumpere aus molare voluerit, aut
aliud dicere nisi hoc, quod supra scri-
ptum est, iram Dei omnipotentis incur-
rat, & cum Dathan & Abiron pereat,
& cum Anna & Cypria atque Pilato
& cum Juda traditore Domini, &
cum Simone Mago in inferno inferiori
damnationem eternam accipiat, nisi
respuerit, & a satisfactionem coram
Deo, & Sanctae Luciae venerit, ita ut
per molestationem qua molestaverit, &
mendat ad Sanctam Luciam triginta
Libras auri purissimi pro pena, & post
pena soluta hanc Cartam in sua ma-
neat firmitate in perpetuum.

Signum manus Alberti Comitis, qui
hanc Cartam scribere fecit, propria ma-
nu firmavit.

Si-

Signum manus Ineide uxori sue.

Signum manus filii sui Mili.

Presbiter Sigezi de Saxoni.

Engezo Castaldo.

Buneto Castaldo.

Gajulso de Stramignano.

Guido de Pagano de Flamignano rogati subscripti testes.

Ego Honefius Christi misericordias Tabellio scripsi, post presatam corroborationem complevi & firmavi.

Celebres in Historia Bononiensis sunt Comites de Panigo, eorumque vetustatem metiri hinc etiam potes. Quod praeterea animadvertas velim, saepius extra, quam intra ipsas Civitates, eadem Monasteria construi consueverunt, ut aliquis solitudinis ratio haberetur pro Monachis, ad solitudinem servandam veluti instituto suo obligatis. Ita Mediolani Ambrosianum, Celsianum, & alia: Ticini verò Sancti Petri in Caelo Aureo, Sancti Salvatoris &c. Veronae Sancti Zenonis, Sanctae Mariae ad Organum &c. Mutinae Sancti Petri, Regii Sancti Prosperi, ut alia omit- tam, condita fuere. Atque inter he- neficia, quae in Rempublicam efflu- xere ex Monachorum institutione, non illud postremum fuit, delecta ab iis, aut concessa illis saepe fuisse ad habitandum loca inhospita, inculta, ac ferarum cubilia, quae ipsi sensim tum labore suarum manuum, tum colonis adscitis, summoque studio ad culturam influerunt; ita ut loca an- tea horrida in fructiferos ac inter- dum amoenos agros converterentur. Fatendum quippe est, uti nuper in- nuebam, antiquissimos Monachos so- litudinem anteposuisse, atque ante- ponendam censuisse Civitatum incol- latui, io quibus Virtuti pericula multa & uberiores tentationibus adi-

tum pertimecebant. Et profecto Mo- nachi nomen Solitudinis amorem io- nuit. Abbo Novaliciensis Coenobii institutor, uti nos docet Scriptor Chronici Novaliciensis, Part. II. Tomi II. Rer. Italicarum pag. 702. agebat: *Non potest tuta fore Monacha- rum habitatio, si circa Urbes vel Vi- cos fiat eorum assidua conversatio.* Qua- re olim ruri longe plura quam sub- sequutis Seculis viscebantur Mona- steria. Insulae etiam deligebantur, inter quas *Lirinensis* omnium cele- berrima evasit, tot Sanctis & doctis viris Ecclesiae Dei suppeditatis. De- nique io montibus, & non longe a paludibus, atque in aliis solitariis locis Monasteria plerumque olim coe- debantur, e quibus nonnulla prae ceteris insignia procedente tempore, concurrentibus illic finitimis homi- nibus, atque ibi domos construente- bus, sensim evasere. magnifica Oppi- da. Idque praetertim contigit *Ba- biensis* Monasterio, ubi nunc Civitas est, & *Nonantulano* agri Mutinensis, ubi nunc illustre Oppidum, & *Bra- niatensi* in Liguria, quod io Episco- patum conversum fuit: & ut alia praeteream, *Vangadiciensi* Coenobio sito ad Athicem, ubi nunc alterum nobile Oppidum spectatur, cui *Ab- batia* nomen est, in Dioecesi Adrien- si, olim sub Marchionum Estensium ditione positum. Postremi hujus insi- gnis Coenobii meminit Mabillonius in Annalib. Benedictin. ad Annum DGGCCXCVII. donationem com- memorans sacro loco ab Hugone Mar- chione Tusciae eodem Anno factam, & a Puccinellio editam. Tum ille subdit: *Haec prima nobis occurrit no- titia illius Monasterii, cujus auctor ignoratur.* Protuli ego in Dissertatio- ne XX. de *Mulierum Astitibus* donatio- nem ipsi Ecclesiae Sanctae Mariae de

Vangadicia factam Anno DCCCLIV. a Franca uxore quondam Almerici Marchionis, ex qua elucere videtur, nondum ibi eo tempore constitutum fuisse Monasterium. Nunc alteram

A Chartam producere statui, quam ex Tabulario ejusdem Vangadicentis Monasterii descripti, inquisiturus an haec illius Cœnobii Auctorem & tempus indicare possit.

Charta donationis factae Martino Abbati Ecclesiae Sanctae Mariae Dioecesis Adriensis ab Hugone Marchione Tusciae, ut ibi Monasterium fundetur, Anno 993.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi Dei eterni. Anno ab ejus Incarnatione Nongentesimo Nonagesimo Tertio, II°. Calendas Junii, Inditione Sexta. Divine gratie munere, & superne virtutis auxilio a sanctibus Demonice potestatis eripuit nos misericors Dominus, & eterne Patrie gaudiis faciens coheredes, sedulis amonitionibus, crebrisque nos preceptis informat. Unde est illud: Venite ad me omnes, qui laboratis, & honorati estis, & ego vos requiescere faciam. Es ne quis de via ad eum perveniendi, vel qualiter ab eo recipiendi esset facultas, dubitaret, quod promisit, ipse certam ostendit formam, cum dixit. Dimittite, & dimittetur vobis. Date, & dabitur vobis..... tam hoc idem quod docuit, ne segniter quis ageret, hortatur ipse alibi, cum dicit: Vigilate, quia nescitis diem neque horam. Hanc scilicet vocem locutionis debemus frequentissime meditari, quatenus semper precibus mentis habeatur. Oportet denique singulos, qui se omnipotentis Dei misericordia hujus Mundi divitiis vel quibuscumque temporalibus adjuventis consolatos ex his, que accepit ab eo quantumlibet, illi cum gratiarum actione conferre, a quo sibi noscitur cuncta, que habet, esse concessa, & Regnum Dei tantum valet, quantum habet. Quod ne credi possit, Dominicis instruimur documentis, qua muliere duo minuta

B devote offerre plus ceteris..... Salvator asseruit obtulisse. Unde ego in Dei nomine Ugo gratia Dei gloriosus Dux & Marchio, filius bone memorie Uberti, qui fuit item Marchio, obtinui duxi pro anime mee remedio, & pro remedio anime predicti quondam Uberti genitoris mei, seu pro remedio anime Guille genitricis mee, seu pro remedio omnium parentum meorum ordinare..... confirmare, & per hanc paginam offerentis videor in te Martine Abatem, idest Ecclesia Dei, & Beate Marie Virginis, que est juris proprietatis mee, posita in loco & sine, ubi dicitur in capite de Flumine Veclo, dare & tradere ad Monasterium ibidem faciendum & construendum seu edificandum: & Regulam ibi secundum doctrinam Beati Benedicti Abbatis tenendum, jam dictam Ecclesiam Sancte Marie tradidit atque offeruit. Ecclesiam verb ipsam cum omnibus predictis casis & rebus, sicut superius legitur, ad predictam Ecclesiam pertinentibus, cum fundamentis & edificatis vel universis fabricis suis, seu Curtis, hortis, terris, vineis, olivetis, castanetis, quercetis, silvis, virgaretis, pratis, pascuis, cultis rebus vel incultis, venationibus, seu piscationibus, omni & ex omnibus in integrum, quantas ad predictam Ecclesiam Sancte Marie predictus Amelrigo Marchio offeruit seu tradidit, cum inferioribus

rioribus & Superioribus suis, seu cum accessionibus & gressuras suas, tibi quidem *supra*scripto Martino Abati, posterisque successoribus tuis, Monasterium faciendum & construendum seu edificandum pro anime mee remedio dare & tradere videor. Ita ut ab hac die in antea tibi quidem *supra*dicto Martino Abati, posterisque successoribus tuis *predictam* Ecclesiam cum *predictis* rebus, sicut *superius* legitur, sumere liceat potestatem habendi, tenendi, imperandi, gubernandi, laborari facienda & usufructuandi, & in ipsa Dei Ecclesia Sancte Marie per vos, aut vestram dispositionem officendi, & luminaria atque incensum, & Missarum, seu Psalmorum debita die nocturne ibi canere seu facere, & pro me & pro parentibus meis ibidem orare debeat. Et si ego, aut quicumque de hereditibus meis aliquo tempore *supra*dictas res ad *supra*dictam Ecclesiam pertinentes agere aut cansare vel intentionare seu minuire aut retollere vel subtrahere, aut contradicere per quolibet ingenium presumpserit, tunc scias se composuituros ipsi quibus facere presumpserit penam aurum obtutum Libras centum. Et si fuerit nullus homo post meum obitum & decessum masculus vel femina, aut ulla Potestas *predictas* res *predicte* Ecclesie Monasterio sunt atinentes, aut in antea ibidem pertinentes fuerint, subtrahere vel alienare siue pro Beneficio, aut quacunque traditione, siue occasione tollere vel minuire aut molestare quocunque ingenio presumpserit, tunc sit ille maledictus a Deo Patre omnipotente, Filio, & Spiritu Sancto, & a trecentis decem & octo sanctis Patribus, qui legem Dei constituerunt, & ab omnibus Sanctis habeat partem simul cum Iuda traditore: & deglutiat eum terra, sicut deglutivit Iotham & Abiron; quia sic

A complacuit animo meo: quia in tali ordine hanc Cartulam offerfionis & traditionis Johannem Notarium Domini Imperatoris scribere rogavi.

Actum Pisa feliciter.

Ugo Marchio *subscripti*.

Signum Domni Amedei, & Tenderici, seu Arulini, Lege viventes Salica, testes.

B Leo Iudex Domni Imperatoris *subscripti*.

Ego Conradus testis *subscripti*.

Ego Coibertus rogatus testis *subscripti*.

Ego Lambertus rogatus testis *subscripti*.

Ego Johannes Notarius Domni Imperatoris hanc Cartulam offerfionis post tradita complevi & dedi.

C Videmus heic, Hugonem inclytum Tusciae Marchionem Martino Abbati largiri Ecclesiam Dei & beatae Mariae Virginis, quae est juris proprietatis meae positam in loco & sine, ubi dicitur in Capite de Flamine Vello, atque haec ipsa Ecclesia illa erat, quam Almericus Marchio multis fundis dotarat. Hanc autem Martino Abbati is tradit ad Monasterium ibidem faciendum, & construendum seu aedificandum, & Regulam ibi secundum doctrinam beati Benedicti tenendum: Si heic agitur de ipsa Ecclesia Vangadicensi, jam tempus & auctorem illius Monasterii habemus. In Charta Anni DCCGCKCVII. a Puccinellio evulgata memoratur Ecclesia Monasterii Beatae Mariae Virginis, quae est fundata in loco & finibus, ubi dicitur Vangadicia prope fluvio Adefi, qui dicitur Vello. In Placito quoque, quod jamdiu publici juris feci Cap. XI. pag. 88. Antiquitat. Eftenf. se nobis offert Anno MXIII. Dominus Martinus Abbas Monasterii Sanctae

D Mariae Virginis, quod dicitur da Petra.

E

tra, supra ripam Adicem. Idem repetitur in altera Charta Anni MKCVII. eodem Cap. XI. Componenda haec simul sunt ad dignoscendum veterem Vangadicenſis Monasterii ſitum, & an de ea Eccleſia agatur, quam Anno DCCCCXCIII. Hugo Marchio donavit ad Monasterium ibidem facien-

A dum, ſitam in loco ubi dicitur in ca-
pise de Flumine Vello. Ad haec in
Chartophylacio ejuſdem Coenobii
Vangadicenſis Diploma reperi, ac
ſtudioſe perpendi, quod hanc in rem
praecipus nobis nunc eſt conſideran-
dum.

Donatio facta Monasterio Sanctae Mariae de Vangadicia a Berengario
II. & Adelberto Italiae Regibus, Anno 961.

IN nomine omnipotentis Dei aeterni
Berengarius, & Adelbertus, divi-
na favente clementia Reges. Decet
Regalem excellentiam, ut votis fidelium
suorum aures pietatis suae clementer
inclinat, quatenus eos devotiores ac
promptiores in suo obsequio reddat. Id-
circo omnium sanctae Dei Ecclesiae fide-
lium, nostrorumque praesentium scilicet
hac futurorum noveris industria, quali-
ter intervenit as petitione Ugonis
Marchionis Tusciae, nostri dilecti fi-
delis, per huius nostri praecepti pagi-
nam, prout iuste & legaliter possumus,
Venerabilem Martinum Vangadicenſis
Monasterii Abbatem de quadam Ter-
ra, in Insula Carpi adiacente, & ad
Curiam Leniaci pertinente, cuius termi-
nus cernit caput Siltiae ejusdem Mona-
sterii usque in Flumen, quod vocatur
Tartarum, pro Dei amore, & anima-
rum nostrarum, nostrorumque parentum

B tam praeteritorum quam futurorum;
investivimus una cum terris, pratis,
silvis, paludibus, saltibus, sacionibus,
stallareis, ripis, rupinis, molendinis,
piscationibus, pascuis, mercatis, valli-
bus, planiciebus, aquis, aquarumque
decursibus, cum omnibus suis pertinen-
tiis, veluti ad Curiam Leniaci perti-
nent in integrum. Ita ut habeat, te-
neat, firmiterque possideat ipse Abbas,
suique successores & Fratres, omnium
hominum contradictione vel molestatione
remota. Si quis igitur hanc nostram
investituram aliquociens infringere vel
violare temptaverit, fiat se compoſitu-
rum auri optimi Libras centum, me-
diecitatem Camerae nostrae & medietatem
praelibato Abbati, suisque successo-
ribus. Quod ut verius credatur, dili-
gentiusque ab omnibus observetur, ma-
nibus propriis roborantes, anuli nostri
impressione insigniri iussimus.

Signa serenissimorum

BS NE BT
LN ES

Berengarii & Adelberti Regum;

Huber-

Hubertus Cancellarius ad vicem Widonis Episcopi & Archicancellarii recognovi & subscripsi.

Data III. Kalendas Junias Anno Incarnacionis Domini DCCGG. LXI. Regni verò Domni Berengarii atque Adalberti piissimorum Regum XI. Iudicione IV.

Alium Veronae, in Dei nomine feliciter. Amen.

Aderant in hoc Diplomate omnes notae, quae autographum prodebant, Monogrammata, immo & Sigillum cerereum, cuius cera plumbeum colorem referebat, sed minime integrum. Ibi supererat pars imaginis viri & circum litterae VS ET ADALBER Quare nulla oborta mihi dubitatio est de legitimitate membranae. At hoc posito, duo inde elucet. Alterum est, Anno DCCCC. LXI. jam *Vangadicenſe Monasterium* exſtitiffe. Alterum, quod jam adnotavi Par. I. Cap. XV. Antiquitat. Eſtenſ. pag. 136. citius, quàm haſtenus creditum fuit, Hugonem inclytum Marchionem ad Etrusci Ducatus regimen eveſtum fuiſſe. Neque enim quifquam adſentiri poſſit Coſmo de Arena, qui in ſerie Ducum & Marchionum Tufciae hoc ipſum Diploma ſibi obijciens putavit, *Hugonem Marchionem Tufciae* ibi memoratum, aliud fuiſſe ab *Hugone filio Huberti*, itidem Marchione Tufciae, qui Anno Ml. finem vivendi fecit. Deceptus fuit Scriptor ille a quadam narratione Sancti Petri Damiani; unum enim excogitare cogimur Hu-

A gonem Tufciae Marchionem, non duos; & contra (quod minime Coſmus de Arena fecit) diſtinguere opus eſt *Obertum Marchionem, Comitum ſacri Palatii, progenitorem Ateſtinatorum Principum, ab Huberto Hugonis Regis filio, Marchione Tufciae, & patre ejufdem Marchionis Hugonis.* Sed de his jam actum fuit in nuper memorato loco Antiquitatum Eſtenſium. B Olim ergo numerabantur ruri inſignia Coenobia: ſed quum Monafteriola ibi complura occurrant, diſquirendum eſt, an eorum numero Majores noſtros ſuperemus. Itaque ajo, vetuſta quoque Secula ejufmodi ruralibus Monafteriolis abundaſſe, quae ſerme omnia tempus & bellorum rabies delevit. C Paucis exemplis rem inluſtrabo; & quod in una ſut duabus Urbibus actum videbimus, ad reliquas metiendas uſui nobis eſſe poterit. In Archivo Canonicorum Regularium Piſtorii pergamenam ex una parte exſeſam legi, ante annos quingentos exarata, exemplum videlicet antiquiſſimi Inſtrumenti, quod D tenebris nunc ereptum volo.

Institutio Monasterii sacrarum Virginum sub titulo Sanctorum Petri & Pauli atque Anastasii facta a Ratsefredo filio Guilichisii in agro Pistoriensi, Anno 748.

IN nomine Domini. Die octavo, Mense Septembrio, Regnante Domino Rachis vir excellentissimus Regem, Anno Quarto, per Indictione Secunda, feliciter. Ratsefredi filius quondam Guilichisii sperare in me divina potentia, dum complexus recubare in infirmitate..... sine fine, ubi fures non effodiunt nec furantur; ut illa voce audire merear, quia Dominus noster Jesus Christus ac Redemptor omnium, in se credentibus promittere dignatus est: Venite, benedicti Patris: percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine Mundi. Et iterum ammonuit, dicens..... filius masculus. Previdetur in proprio meo edificare Ecclesiam Monasterio beatissimorum Sancti Petri & Pauli atque Anastasii, & inivi me, vel anima mea commendare; atque offerri medietatem de omnem parvitatem pecuniam, vel adquisitum meum, quod nunc presenti die avere, &..... tuero, tam Case avitacionis mee, quam & Case massariacie, seu Casalia, vinea, terra, pratis, pascuis, silvis, saltibus, sationibus, cultum atque incultum, mobile vel immobile, seseque moventibus, omnia & in omnibus ad ipsum sanctum & venerabilem locum offerri & condonare previdi..... seu & Astruelda, qui veste Monastica induta esse videtur. In eum vero tenore, ut si jam illa filia mea volere cum genitrice mea Muntia, atque conjuge mea Perterada, seu germana mea Ratperta, in ipsum Monasterio deservire voluere in..... Senodochio egenos vel pauperes recipiendum, & elemosina tribuendum & gubernandum

A per ebdomata una pauperes, vel peregrinas animas, & una cum Dominico Abbate Rectore, quem inibi ordinare previdi: omnia, ut dixi, in sua habeat potestate regendum..... elemosinam tribuendum de quod inibi Dominus condonare dignatus fuerit, & pro anima mea gravata ponderibus peccatis meis, die nosque omnipotentem Deum, & etiam Dei Genitrice Maria, vel beatissimi Sancti Petri & Pauli seu Anastasii..... nimis peccator de vinculis penarum eripere dignetur, & inter Sanctis & electis suis aliqua parte vel societate tribuere jubeat, quia scriptum est per eloquium & ministrationem Domini nostri Jesu Christi: Petite, & dabitur vobis: querite, & invenietis..... Pro ideo ego miser & nimium peccator creditur in ejus magna misericordia, qui est pius Dominus, & Redemptor omnium celi & terre, de parvitas mea terrenis tribuendum ad ipsa sancta virtute nominis beatissimi Sancti Petri & Pauli seu Anastasii celeste gaudium..... conjuge mea Perterada carnale vitio fuerit consecuta, & in ipso Senodochio vel Monasterio notuerit deservire, nulla de rebus meis avere debeat, nisi vagua & inane exiude foris exire debeant, ambulando ubi voluerit; & forsitan filia..... rio deservire..... cum portione sua vadat, ubi voluerit, amplius de rebus meis vel in ipso Monasterio nulla posset avere, vel imperative facere. Nam si inivi permanerit, omnia cum supradicto Rectore vel Genitrice, atque Conjuge, vel..... Dominus vitam concesserit in hunc exitium Mundi

Mundi vitandum, omnia mea sit potestate regendum, remediandum, usufructu capiendum. Nam non ad secularibus pro nullo ingenio subtrahendum, nisi pro anima mea..... demittendum..... mihi heredes esse debeant, secundum Lex gentis nostre. Et ipse Senodochio in sua abeat potestate, vel quod pro ipso inibi fuerit ordinatum. Et si ad secularibus voluerit permanere, portionem sua suscipiat, & in ipso Monasterio nulla imperatione..... ordinatione iusta Domino fuerit ordinatum, & quod a me optatum, idest si sine filii masculis transiero, & antea de hac luce migratus fuero quàm ipse sanctorum & venerabile locum consecratum sit, volo atque decerno, ut ipso Oratorio vel Senodochio iam dictum..... conjuge, seu sorore, & filia mea, & omnia medietatem rebus meis, que inivi condonare visus sum, diebus vite sue abeat potestatem. Et post ovito eorum, qui per ipsi inivi fuerit ordinatus; & Servi vel Ancillas meas..... mea liberi demittend..... ratum sic in ipsi libertas permaneat, sicut Princeps Dominus nosse bone memorie Luiprandi Rex per edictum confirmavit, & iterum confirmare previdi, ne sub nullius..... Ecclesia..... subiacentem ipsum seu Oratorium vel Senodochio parvitate..... Dominico Abbas per me inivi positus, & ipsa Genitrice atque Conjuge, seu germana, atque filia mea in sua abeat potestatem diebus vite sue, aut Fratri vel Sorori, qui per ipsi inivi positi fuerint, vel postmodum unus quisquis secundum Deum electis spiri..... & per scelera mea Dominum deprecandum. Nam per nullo titulo malum hominem alienandum, aut per corruptionem inivi alio superponendum, nisi quem illi voluerit, qui inivi fuerit ordinatus. Et nullus de hereditibus proledebus meis quandoque

Tom XIII.

A aliqua posses..... petuis temporibus flavitum permaneat. Et qui contrarius hanc Cartulam, vel ipso Monasterio, aut sanctum Senodochio ire quandoque presumpserit, aut eam irrumperet voluerit, in primis in ira Dei, & omnis virtutis celorum, Archangelorum, Angelorum..... Scarioth, qui tradidit Dominum nostrum Jesum Christum, & in tartaro sit conscriptum. Ecce, ut mea fuerint desideria, adimpleri, & Avondus Notarium scribere rogavi.

Allem Pistoria, Regnum & Indillione supra scripta, feliciter.

Signum manus.....

..... fredus Medicus rogatus ad Ratperto manu mea propria teste subscripsi.

C Ego Lazarus rogatus a Ratperto manu mea testi subscripsi.

Ego Ractiperto rogatus ad Ratperto testi subscripsi.

Signum manus Maurelli quondam filio Statar.....

Signum manus Anselmi quondam filio Barafula, testis.

Signum manus Tatoni quondam filio Fusoni, testis.

D Ego Avondus qui supra scriptor hanc Cartule, post a testibus roborata, & tradita ipsius Abbas presente Andrea filio.....

Ego Domni Karoli Anno Regni ejus Quarto per Indillione Prima compluri & dedi.

E Ego Gausferto Notarius, sicut in autentica inveni scriptum, fideliter exemplavi.

Ego Gualbertus Notarius & Judex sacri Palatii scriptor, autenticum istud vidi, & legi: sic inibi continebatur, quomodo in hoc exemplo scriptum est, praeter plus minusve, & manu mea propria scripsi.

Quid sit quod Charta scripta dicatur Anno IV. Ractibis, ac Tabellio

R in

in fine *Kaceli Annm Quartum* memoret (quod etiam mendosam Indictionem praefere videtur) perpendant Eruditi. Fortasse Caroli M. tempore veterem Chartam ab Avondo exaratam siter Notarius descripsit. Ego ad alia progredior. Quamquam hujus Monasterii conditor scribat, se illius Rectorem constituisse *Dominicam Abbatem*, satis tamen prodit, non Monachorum, sed Sanctimonialium illud fuisse domicilium, quum in eo locum futurum velit Matri, Germanae, Conjugi, ac Filiae suae. Itaque *Refor* non aliud ibi significat, ut puto, nisi *Orationem*, & qui curam redituum gere-

ret. Alterum exemplum vide in Diplomate Nonantulano Ludovici Pii Anno DCCCXIV. Dissertation. XXI. de *Italica Statu*. Praeterea animadvertite, Xenodochium Parthenoni huic in agro Pistoriensis fuisse adjunctum, ad egenos vel pauperes recipiendum, & elemosina tribuendum, & gubrandum per ebdamata una pauperes, vel peregrinas animas. Bina alia Monasteria in eodem Pistoriensis agro olim sita prodet nobis Charta, cujus apographum ante annos quingentos, ut mihi videbatur, scriptum reperi apud nuper laudatos Canonicos Regulares antiquissimi Monasterii Sancti Bartholomaei Pistoriensis.

Donatio Monasteriorum Sancti Silvestri & Sancti Angeli facta ab
Aidualdo Presbytero & Monacho Monasterio Sancti
Bartholomaei Pistoriensis, Anno 764.

IN nomine Domini Dei nostri Jesu Christi. Die Nono, Mense Julio, Anno Regni Domni Desiderii & Adelgis Regi Anno Octavo & Quinto, per Indictione Secunda, feliciter. Dum in hunc exilium hujus seculi avitae meruimus, opportunitum est enim cogitare de Dei omnipotentis misericordia, & remissione animarum nostrarum, quatenus nos de vinculis penarum Dominus ac Redemptor omnium indulgentia pietatis sue condonare dignatus est, & ad vera luce luminis pietatis suae inter Sanctis & electis ejus parte aliqua vel societas invenire mereantur; quoniam quidem magno consilio est Seculi eelinquece, & ad sanctis, & ad venerabilibus locis nos commendare, ut dum ultima die cum vineris, ut nos in suis iudiciis electionis ostenda, ut nobis peccatoris preveniat salutem & remedio anime. Ideo in Dei omnipotentis nomine ego Aidualdo quondam

C Presbiter de Monasterio Sancti Silvestris, qui est sito prope muro Civitatis nostre Pistorie juxta Ecclesiam sancti beatissimi Bartholomei, dum mihi divina adveniente inspiratione introducti in avito Sanctorum Monachorum inter alius Frater quatenus me consideravit, & pertraxit de Monasteria beatissimorum Silvestris, atque beatis sancti Angeli, qui est sito locus, qui appellatur Monticunule prope flubio Neore, quem felicissimo Presbiter, seu Geminiano a fundamenta erexerat, seu & Totone, & Ratpert, Anpertu germani in suo privilegio edificaverunt: modo vico ego qui supra Aiduald Presbiter do, dono, trado, atque offero, do, datumque esse volo tam ipse predille Monasteria Sancti Silvestris, & Sancti Aureli omne ebus substantia de quidquid ubique modo a presciti die ad ipse Sanctorum loca peccetere denusfetur, & una in antea Deo pro-

protegente ividem condonaveris in Lujato, ivi quod exinde fueris, aut quod ad ipsi sanctis & venerabilibus locis datum vel aufertum fuit, quomodo ividem esse videntur, omnia & in omnibus in Lujato offerre visus sum ad Ecclesiam beatissimi Sancti Bartholomei; in tali vero tenore, ut omnia res ipsa una cum ipse Monasteria, sicut Regula Sancti Benedicti condote esse debeat, in tali enim iuro capculo ut una per ordinationem de ipso Monasterio beatissimi Sancti Bartholomei, vel de eius Recloribus quomodo est, vel imposterum fuerit, ut predile Dei Ecclesiae, ut qui ividem per ipsi ordinatum fueris pro sancto iudicio Canonica vel sancta Regula esse debeat, ut quatenus egenus, vidua, pauperibus elemosinas faciendum pro remissionis animarum Felicissimi, Geminiani Presbyter, qui tunc antea presens fuerat de ipse Monasteria sen & Antiperti, Tatoni, Ratpersi, vel nostra facinora, ut novis minime perveniat ad condonationem omnia ut supra decrevi, volo ut ipsi sancti Monasterii beatissimi Bartholomei, vel eius deservientibus, qui modo sunt, vel in posterum fueris, firmiter possidere, avire debeat; ut quatenus ab hac die ut non ego qui supra Ajualdu Presbiter, non aliquis de hereditibus atque posteris mei unquam ullo tempore aliqua possit inferri molestia, neque molestandum, neque per ullo argumenta, ingenio, excusde aliquid subtrahendum, neque ad alia Ecclesia, neque ad Secularia, nisi tantum perpetuis futuris temporibus firmum & spicilicium permaneat ad ipso sancto

A Monasterio beatissimi Sancti Bartholomei, sicut supra decretum est. Ecce ut meis taliter fuirunt desiderari, erga me adimplevis, & ne mihi liceat facere ullo tempore nolle, quod voluisti: sed quod a me factum vel confirmato, inviolabiliter confirmare promitto. Quam viri Cartula remissionis rerum dotialium Lucio Notario scribere rogavi.

B ✠ Ego Ajualdu Presbiter, qui hanc Cartulam dotialium fieri rogavi, & manu mea propria subscripsi.

✠ Ego Tendeat Presbiter rogatus ad Ajualdu Presbiter, testis subscripsi. Signum manus Taniubisi quondam Taniubi, rogatus testis subscripsi.

✠ Ego Guidolfo rogatus ad Ajaldum Presbiter, testis subscripsi.

C ✠ Ego Gumperto Diaconus rogatus ad Ajaldum Presbiter, testis subscripsi. Signum ✠ manus Limpertini quondam Arichisi rogati testis.

Signum ✠ manus Guinefredi quondam Guilisfredi rogati testis.

Ego qui supra Lucio Notarius scriptor huic Cartule, post a testibus roboratam, tradita compleri & dedi.

D Ego Gualbertus Notarius & Iudex sacri Platii, scriptor, autenticum illud vidi, & legi, unde hoc exemplar exemplatum est, & quod inibi scriptum inveni, fideliter exemplavi.

E Sed & aliud Monasterium, prope moenia Pistorienis Urbis constructum, commemoratum videas in subsequenti Charta, apud supra laudatos Canonicos Regulares a me conspecta in vetustissimo apographo.

Monasterium Sancti Michaelis ab Austriperto genitore suo fundatum, Firmus Clericus subdit Monasterio Sancti Bartholomaei Pistoriensis, Anno 775.

IN nomine Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi, Die Decimo, Mense Decembrio, Regnante Domino Karolus Rex Francorum & Langobardorum, que in Italia Papia Civitate ingressus est, Anno Secundo, per Iuditione Quartadecima feliciter. Firmus Clericus filio quondam Austriperte, dum me providisse in infirmitate positum, mens mea decreta in omnibus recte loquendum, manifestus sum, eo quod antea in jam plures tempus judicavi, & per scripti confirmavi in te Dominicus quondam Abbas Monasterii Sancti Bartholomei, Monasterii, quas bone memorie Austriperte genitor meus in suis privilegiis nomine dedicavit foras muro Civitatis nostre Pistoriensis, vel res inivi firmata, sed nemine potest Cartulas ipsas jungere & iterum in te jam dicto Abbas per hanc Cartulam confirmo ipso Monasterio, qui per ipso Genitore meo fuit constructum, adque in honore Domini, & Sancti beati Archangeli Michaeli dedicatum, vel omnes res inivi firmata sua cum omne rebus & pecuniola mea, quicquid in sine Paciana avere visus sum tam de conquesto vel undecunque inivi avere videor, una cum omnia ipso Monasterio vel res impertinente, excepto Casa & portione, quam Canduloni & Vitali que Gumpertulo & Taculo, omnia in sua proprietate & libertate avendas faciendum, vel avendum quicquid, aut in quale Lex voluerit, quicquid per ipsi factum fuerit omni tempore in sua permaneat stabilitate, eoque pro benigno servitio eorum, qui erga me impendere visi sunt,

A ito eorum a me datum, vel pro animabus mei firmare providi. De alia autem res mea in suprascripto loco Paciana, una cum suprascripto Monasterio, vel res inivi firmata omnia & in omnibus in integrum in te jam dicto Dominicus quidem Abbas confirmo, si me omnipotens Dominus de infirmitate ista advocare jufferi, in omnia secundum Deum ordinandum vel peragendum pro animabus nostris vel de parentibus meis quicquid melius, aut secundum Deum appareri fuerit ordinandum elemosinam, si tum tu, vel qui pro te inivi fuerit ordinandum, in vestra sit potestate tam ipso Monasterio vel res omnia suprascripta quantum melius & secundum Deum providi pro animabus nostris dispensandum, vel si aliquo injudicatum reliquero, simili modo omnia pro anima mea tribuatur, sic tamen si michi omnipotens Dominus prestare jufferi evadendum, omnia & in omnibus in mea sit potestate avendum, ordinandum, faciendum exinde quicquid voluerit, aut michi bonum fuerit. Quam viri Cartula, sicut michi complacuit, in te Gaupertus Notarius scribere rogavi.

D Allum Pistoria apud ipso Monasterio, Regnum & Iuditione suprascripta.

Signum ✠ manus Firmi, qui hanc Cartulam fieri rogare, & propter infirmitatem suam nemine potest subscribere.

Ego Guilipadu rogatus a Firmo Clerico, testis subscripsi.

E Ego Lazarus Diaconus Notarius rogatus ad Firmum Clericum, testis subscripsi.

✠ Ego Gislari rogatus ad Firmum Clericum, testis subscripsi.

✠ Ego

✠ Ego Martinus Presbiter rogatus ad Firmo Clerico, testis subscripsi: & hoc rememorare previdi, ut quidquid in omnibus meis aliquid dedi aut largivi per scriptis, ut omnia in sua permanere stabilitate.

Ego qui supra Gantpertus scriptor hujus Cartule, post a testibus revorata, tradita complevi & dedi.

✠ Ego Gualbertus Notarius & Jodex sacri Palatii, scriptor, autenti

A cum illud vidi & legi, unde hoc exemplar exemplatum est, & quod inivi scriptum inveni fideliter exemplavi.

Nulla tamen Charta uberius edocere nos possit, quanta olim foret ejusmodi ruralium Monasteriorum copia, quam quae authentica mihi oblata est in Archivo Archiepiscopii Lucensis, cujus ecce verba.

Charta Saximundi Diaconi, per quam Johanni Lucensi Episcopo suam portionem affert in variis Monasteriis, Anno 793.

IN Dei nomine. Regnante Domino nostro Carulo Rege Francorum & Langobardorum, Anno Regni ejus, quo Langobardiam coepit, Nonadecimo, & filio ejus Domino nostro Pipino Rege, Anno Regni ejus Duodecimo, IX. Kalendas Februarias, Indictione Prima. Monestrum est mihi Saximundo Diacono filio bone memorie Gumperti, quia per hanc Cartulam, pro remedio anime mee, dispensare precitudo & omnibus rebus & Monasteriis & hominibus meis. Sic namque volo adque instituo, ut tu Domnus Johannes, in Dei nomine hujus Lucane Ecclesie Episcopo, seu Successores tui, vel cui tu hanc Cartulam ad exigendam & dispensandam dederis, potestatem abeat pro remedio anime mee commendare & dispensare, debeat portionem meam de Casis & omnibus rebus illis, quas cum germanis meis ab Teufelmo Diacono comparavimus, eas, aliquid & ipsi rebus absque monimine abeamus, quae mihi pertinere debentur, & ipsam rem licentiam habeatis requirendi, & pro anima mea dispensandi qualiter vobis melius apparuerit in omnibus in tua sit potestatem faciendi qualiter volueris. Ea portionem meam

de Monasterio Sancti Petri, sive portionem meam de Monasterio Sancte Marie in loco Gurgite; & ipsum superscriptum Monasterium Sancti Petri est fundato a superscripto Teufelmo Diacono in Vico Gundualdi, ubi est Casa abitationis fratrum meorum. Similiter & portionem meam de Monasterio Sancti Andrea in loco Blentina, necnon & portionem meam de Monasterio Sancte Petronille in loco Cartogia, & portionem meam de Monasteriolo Sancti Quirici in loco la Terraria prope Veriana: ut dixi, portionem meam ex omnibus de prefatis Monasteriis una cum omnibus Casis & rebus mobilibus atque immobilibus seu servientibus, qualiter mihi pertinere videntur, una cum portionem de aliis Monasteriis meis cum rebus suis deo & confirmo adque constituo esse in potestate tua Domnus Johannes Episcopus, gubernante, ordinando, & faciendo qui & qualiter volueris in omnibus, in tua sit potestatem: & qualiter post decessum meum de predictis Monasteriis judicaveris vel ordinaveris sive dispo-
 E fueris esse, instabili ordinem permanent semper. Et homines meos Servos & Ancillas, Aldianes atque Aldias, quan-
 ti a

si a me in iudicium aut remanserint, si illi homines, qui mihi a germanis meis competunt, in tua sint potestate pro remedio animae meae libertandi ab omni vinculo servitii per absolutio- nis Cartulas ad ius patronatus absoluti permaneant. Et omnia scripta siue no- trimina mea maiora & minora in tua sint potestatem pro me dispensandi. Es- dam ego ad iudicem, omnis superscripta res & Monasteria cum rebus suis in mea sint potestatem regendi & usu- fructuandi tantum. Et quis de meis heredibus contra hanc Cartulam agere aut censuram aut intentionem seu dis- rum- pere presumpserit per quolibet ingenium aut per summum hominem sit com- poniturus ipsa & mei heredes tibi Domno Johanni Episcopo, seu Successoribus tuis, siue cui vos aut Cartulam ad exigen- dam vel dispensandam dederitis ipsam praesentem rem, siue praedicta Monasteria cum rebus suis omnia in triplo melio- rato in serquidem loco sub estimatio- nem, siue ipsos homines, cum quibus aut quales tunc fuerint. Et neque a me, neque a meis heredibus, neque a nullo homine aliquando praesens haec Car- tulam posse dirumpi, sed & post da- tam compositionem in suo robore firmi- ter permaneat, quia in omnibus taliter meae complacui voluntati, ut nulli li- ceat nolle, quod semel volui. Et Gum- pertum Presbiterum scribere rogavi.

A Altim Luca.
Ego Saximundo Diacono in hac Cartula a me facta manu mea subscripsi.
Ego Alipertus Presbiter rogatus a Saximundo Diacono, me teste subscripsi.
Ego Radiprandus Presbiter rogatus a Saximundo Diacono, me teste subscripsi.
Ego Alprandus Presbiter rogatus a Saximundo Diacono, me teste subscripsi.
Ego Radiprandus Clericus rogatus a Saximundo Diacono, me teste subscripsi.
Ego Ardiprandus Clericus rogatus a Saximundo Diacono, me teste subscripsi.
Ego Gumbertus Presbiter post tradi- tam complexi & dedi.

C Sistant haec se nobis Monasteria complura in uno Comitatu Lucensi constructa, nempe Sancti Petri in Vico Gunibaldi, Sanctae Mariae in lo- co Gurgite, Sancti Andreae in loco Blentina, Sanctae Petronillae in loco Cartagia, & Monasterium Sancti Qui- rici in loco la Terrariae vulgarem Linguam in postremis hisce verbiq; animadverte. Alterius etiam Mona- sterii prope moenia Civitatis Lucen- sis constructi memoriam exeramus, quam in tabulis, non tamen auto- graphis, ejusdem Archiepiscopi Lucen- sis vidi.

Cessio Monasterii Sancti Petri in pomoerio Civitatis Lucensis aedifica- ti, facta Peredeo Episcopo Lucensi ab Ermiperto Clerico, ser- vato sibi tantum illius usufructu, Anno 763.

I N. Dei nomine, Regnans Domno E nostro Desiderio Rege, Anno Re- gni ejus Sexto, & filio ejus idem Donno Adelchis Rege, Anno Regni ejus Quarto, XIV. Kalendas Martias, Indictione Prima. Manifestum est mihi

E Ermiperto Clerico, quia ante hos an- nos sancte recordande memoriae Aistolf Rex per suum cessionis preceptum donavit & confirmavit Ecclesiae & Monasterio Sancti Petri, fundato a quondam Sumuald hic prope muro hujus

hujus Civitatis, cum omnia iidem
pertinente in integrum, Auriperti
Pictori germano meo, ut in ejus es-
set potestate regendi, gubernandi, usu-
fructuandi, & ordinandi, qualiter ei
placuit fuit. Et postea per Carto-
lam donationis me in ipsa Ecclesia &
Monasterio Sancti Petri in omnibus ordi-
nare & confirmare visus est secun-
dum qualiter eum, ut dixi, bene me-
morie Aistulf Rex in ipso Monasterio
confirmavit, nisi diebus vite sue usu-
fructu de ipso Monasterio in suo reser-
vavit dominio. Et ego petii Excellen-
tissimo Domino meo Desiderio Rege,
ut per suum Preceptum predictum dona-
tionis & firmationis me pagina confir-
maret. Ita factum est. Nunc vero pre-
senti per hanc pagina bona mea volun-
tate, qualiter jam dicto germano meo
in me ipsa Ecclesia & Monasterio San-
cti Petri confirmaret, similiter & ego
confirmare provideo, & Domino meo
venerabili Peredeo Episcopo in ipsa
Ecclesia & Monasterio, ut cunctis die-
bus in tua, & de Successoribus tuis sit
potestate iidem, ordinatione, &.....
ratione faciendo in omnibus, qualiter
Deo, & vobis recte & melius appa-
ruerit. Nisi tantum volo atque insti-
tuo, ut dum ego advivere merero, in
mea sit potestate regendi, imperandi,
& usufructuandi, tantum non in alio
homine, nec in Ecclesia..... confir-
mando, nisi ut supra dixi. Post meo
decesso in omnibus in tua & de Suc-
cessoribus tuis sit potestate ipsa Ecclesia
& Monasterio Sancti Petri, & omnia
iidem pertinente regendi & ordinan-
di, qualiter vobis placuerit &c..

Ego Ermipert Clericus in hanc fir-
mationis pagina a me facta, sicut su-
pra legitur, manu mea subscripsi &
confirmavi.

Ego Rachiprandus testis rogatus ad
Ermiperto Clerico in hanc pagina manu
mea subscripsi.

A Ego Petronavi Clericus rogatus ad
Ermiperto Clerico in hanc pagina me
subscripsi.

Ego Osprandus Diaconus post tradita
complevi & dedi.

Ego Gumpertus Presbiter ex auten-
tico fideliter exemplavi.

B Hinc habemus, tum Ecclesias, tum
Monasteria temporibus iis non solum
jure Patronatus ad institutorem spe-
ctasse, sed etiam in morem Allodio-
rum fuisse possessa ac alienata. Mo-
nasterium illud a Sumualdo fundatum
Aistulfus Rex per suum cessionis Prae-
ceptum donavit & confirmavit Au-
riperto Pictori. Tum Auripertus Ermi-
perto Clerico fratri suo illud idem,
servato sibi usufructu, concessit ac
donavit: quam donationem per suum
Praeceptum confirmavit Desiderius Rex.

C Denique Ermipertus eundem sacrum
locum, usufructu itidem reservato,
Peredeo Episcopo tradit ac donat. Ita
Anno Christi DCCCXCIX. Gberardus
Lucensis Episcopus Majoni Abbati
Ecclesiae & Monasterii Domini & Sal-
vatoris, posuit in Sexto, libellario
ordine concedit Ecclesiam & Monaste-
rium Sancti Michaelis Archangeli, po-
situm in loco Verruca, quod est sub re-
gimine & potestate Episcopatus Sancti
Martini, ita ut ipse Abbas, ejusque
Successores ibi peragant Officium Dei,
& Missam, Luminaria & Incensum
curent, & quotannis Ecclesiae Sancti
Martini perfolvant argentum Solidos
octo honorum Lucensium. En ergo non
levem copiam Monasteriorum rura-
lium vel ipsius vetustis Saeculis. At-
tamen dissimulare nihil volo: certum
minime est mihi, quid sub nomine
Monasterii Chartae haecenus vulgatae
significent. Nulla in eis mentio Mo-
nachorum, nulla Abbatum, nulla Re-
gularis vitae. Ac: proinde dubitare
subit,

D Anno Christi DCCCXCIX. Gberardus
Lucensis Episcopus Majoni Abbati
Ecclesiae & Monasterii Domini & Sal-
vatoris, posuit in Sexto, libellario
ordine concedit Ecclesiam & Monaste-
rium Sancti Michaelis Archangeli, po-
situm in loco Verruca, quod est sub re-
gimine & potestate Episcopatus Sancti
Martini, ita ut ipse Abbas, ejusque
Successores ibi peragant Officium Dei,
& Missam, Luminaria & Incensum
curent, & quotannis Ecclesiae Sancti
Martini perfolvant argentum Solidos
octo honorum Lucensium. En ergo non
levem copiam Monasteriorum rura-
lium vel ipsius vetustis Saeculis. At-
tamen dissimulare nihil volo: certum
minime est mihi, quid sub nomine
Monasterii Chartae haecenus vulgatae
significent. Nulla in eis mentio Mo-
nachorum, nulla Abbatum, nulla Re-
gularis vitae. Ac: proinde dubitare
subit,

E Anno Christi DCCCXCIX. Gberardus
Lucensis Episcopus Majoni Abbati
Ecclesiae & Monasterii Domini & Sal-
vatoris, posuit in Sexto, libellario
ordine concedit Ecclesiam & Monaste-
rium Sancti Michaelis Archangeli, po-
situm in loco Verruca, quod est sub re-
gimine & potestate Episcopatus Sancti
Martini, ita ut ipse Abbas, ejusque
Successores ibi peragant Officium Dei,
& Missam, Luminaria & Incensum
curent, & quotannis Ecclesiae Sancti
Martini perfolvant argentum Solidos
octo honorum Lucensium. En ergo non
levem copiam Monasteriorum rura-
lium vel ipsius vetustis Saeculis. At-
tamen dissimulare nihil volo: certum
minime est mihi, quid sub nomine
Monasterii Chartae haecenus vulgatae
significent. Nulla in eis mentio Mo-
nachorum, nulla Abbatum, nulla Re-
gularis vitae. Ac: proinde dubitare
subit,

subit, num diversa a Monachorum domicilio fuerint ejusmodi Monasteria. Certe sub variis significationibus usi sunt hac voce veteres. *Monasterii* nomine donatas simplices Ecclesias, aut Parochiales, adnotavit Du-Cangius in Glossario. Præterea Agnellus in Vitis Archiepiscoporum. Ravennat. Part. II. Tomi I. Rerum Italicar. in Vita Sancti Maximiani scribit: *Ad latera ipsius Basilicæ Monasteria parva subiunxit.* Quare doctissimus Bacchini in Observationibus ad eandem Vitam pag. 70. *Basilicæ a Monasteriis distinguere, inquit, ea appellata fuisse Monasteria, quæ quidem divino cultui dicata erant, sed Privatorum quodammodo usui inserviebant, nec publicis utriusque sexus Christianorum conventibus patebant: quod Basilicarum juris erat. Oratoria, seu Sacella alii dixerunt.* Tum addit, in circuitu Basilicæ Vaticanæ ejusmodi Monasteria fuisse olim constructa. Et profecto, uti supra vidimus, nonnulla ex Monasteriis hæcenus recensitis sita fuere prope aliquam Basilicam. Verum ne sic quidem nodus solvitur, quum Anastasii verba pridem a me laudata evincant, in Romanis iis Monasteriis *Monachos* habitasse. Num ergo *Monasterii* nomen Lucensis & Pistoriensibus hucusque enumeratis inditum ideo fuerit, quod ibi unus saltem Monachus habitaret? Ex Cassiano, Hieronymo, aliisque vetustis Scriptoribus discere licet, *Monasteria* appellata fuisse *Cellas*, in quibus unus degeret Monachus. De *Cellis* illis infra erit sermo. Atqui & hoc ipsum affirmare ego non ausim, quum in prælaudato Lucensi Archivo Chartam inspexerim, exaratum Anno XXVI. Karoli Regis Francorum & Langobardorum, & Patricii Romanorum, & Anno XIX. Pippini Regis ejus filii,

A) *Ostavo Kalendas Februarii, Indidione Octava: hoc est, Anno reparatae Salutis DCCC.* In qua Hilprandus humilis Abbas, filius quondam Alperii, Ecclesie Sancti Martini Confessoris Christi in Urbe Lucensi, ubi est domus Episcopi, offert *Monasterium summi Sancti Petri, situm in loco Summali*, cum suis bonis, servato sibi, ac Alberto Clerico filio suo, dum in vivis erunt, ejusdem Ecclesie ac bonorum usufructu. Si hæc sermo esset de eodem Monasterio Sancti Petri, quod in Charta Anni DCCLXIII. supra descripta dicitur *fundatum a quondam Summali*, haberemus Abbatem eidem sacro loco præfatum, ac proinde Monachum. Sed mihi res incerta est. Contra quum in Charta Anni DCCLXIV. nuper evulgata Aithaldus illi donator sese inscribat quondam Presbiterum de Monasterio Sancti Silvestris, & continuo subdat: *dum mihi divina adveniente inspiratione instruendi (idest introcundi) in oratio (nempe in habitu) Sanctorum Monachorum inter alius Frater (idest inter alios Fratres):* hæc verba indicare videntur, ipsum antea Presbyteri munere præfuisse Monasterio Sancti Silvestri, ac deinde Monastica veste assumpti adjunxisse se Monachis Sancti Bartholomæi Pistoriensis, quibus donat prælaudatum Sancti Silvestri Monasterium. Quod si Monachorum domicilium illud non fuit, dubitatio succedere potest, an Canonicorum fuerit. In Concilio Arelateni VI. Anni DCCCKIII. dæcimitur, *ut non amplius suscipiantur in Monasterio Canonicorum, atque Monachorum, nisi quantum ratio permittit, & in eodem Monasterio absque necessariorum rerum penuria degere possunt.* Idem quoque occurrit in Cap. V. Concilii ad Theodoni Villam habiti Anno DCCCXLIV.

XLIV. Conjecturam hanc juvare pos-
se videtur pergamena, quam archie-
piscopum vici in Chartophylacio ipsius
toties laudati Archiepiscopi Lucensis.

Tassilonis Charta, per quam Monasterium Sanctae Mariae prope Ci-
vitatem Lucensem situm, regendum tradit Johanni Episcopo
Lucensi, Anno 800.

IN Dei nomine. Regnante Domino
nostro Carulo Rege Francorum &
Langobardorum, ac Patricio Roma-
norum, Anno Regni ejus, postquam Lan-
gobardiam cepit, Vigesimo Sexto, & fi-
lio ejus Domino nostro Pipino Rege,
Anno Regni ejus Vigesimo, V. Kalen-
das Majas, Inditione Octava. Manife-
stum est mihi Tassilo filio bone memorie
Gaufprandi, quia Monasterium San-
cte Dei Genetricis Marie situm est
a parentibus meis hic prope Civita-
tem ista Lucense, juxta Ecclesiam
beati Sancti Donati, a quondam Ur-
so bisavio meo. Nunc autem secun-
dum Deum de ipso Monasterio dispo-
nere preideo, ut ad meliorem statu
secundum Canonicam institutionem
proficiat. Et ideo per hanc Cartulam
ipsum predictum Monasterium Sancte Dei
Genitricis Marie una cum Casis &
omnibus rebus &c. ad ipsum supradic-
tum Monasterium pertinentibus, do &
confirmo in presinito esse in potestatem
& defensionem adque ordinationem Vi-
ri beatissimi Johannis, in Dei nomine
hujus Lucane Ecclesie Episcopus,
excepto unam Ancillam, nomine Theo-
dipergula, quem in meam reservo pote-
statem. Nam alia omnia & in omni-
bus, ut supra dixi, in tua, qui supra
Domno Johannes Episcopo, confirmo ad-
que trado esse potestatem, ut semper
in tua sit defensione & ordinatione se-
cundum Canonicum institutum &c.

B Et si aliquando ego, qui supra Tassilo
vel heredes &c. Et Rachiprandum Sub-
diaconum Notarium scribere rogavi.

Actum Luca.

Ego Tassilo in hac Cartula ad me
facta manu mea subscripsi.

Ego Rachiprandus Presbiter rogatus
a Tassilo, me teste subscripsi.

Ego &c.

C Ego Rachiprandus Subdiaconus po-
steralica complexi & dedi.

Traditur hoc Monasterium Lucen-
si Episcopo, ut ad meliorem statum
secundum Canonicam institutionem profi-
ciat, & in ejusdem Episcopi ordina-
tione consistat secundum Canonicum in-
stitutum. Non dicit secundum Regu-
larem institutionem, non secundum
Regulare institutum, sed duntaxat Ca-
nonicam & Canonicam: atque adeo
sublucere videtur, plures ibi Presby-
teros communem vitam sub uno
clauistro duxisse. Attamen ex his ipsis
Chartis nihil certi elicitur ad di-
gnoscendum, Congregationem ullam
Canonicorum in iis Monasteriis
revera habitasse. Immo contrarium
suadere videtur altera Charta eodem
Anno DCCC. exarata, atque in su-
pra laudato Tabulario adservata,
quam eo etiam titulo producendam
sum arbitratus, quod ibi mentio sit
Wickerami Ducis Lucae.

Investitura Ecclesiae Monasterii Sancti Salvatoris in loco Montione facta
a Johanne Episcopo Lucensi Wicheramo Duci, Anno 800.

IN Dei nomine. Regnante Domino nostro Carulo, gratia Dei Rex Francorum & Langubardorum, ac Patricio Romanorum, Anno Regni ejus, quo Langubardiam cepit, Vigesimo Septimo, & filio ejus Domino nostro Pipino Rege, Anno Regni ejus Vigesimo, VI. Kalendas Augustas. Manifestus sum ego Johanni in Dei nomine hujus Lucane Ecclesiae Episcopo, quantum Ansuartu, Ermisfridi, Ermualdu, Ansprand, Ermerisici, & Ermulau in pro..... fund mentis construxerunt Ecclesiam Monasterii beati sancti Salvatoris in loco Montione, & per dotis titulo ibidem de rebus offeruerunt, & ipsam dotem nullam potestatem heredibus suis ibidem retinuerunt, & secundum statuta Sanctorum Canonum rum Romana Lege devenit in potestate Ecclesiae nostre Sancti Martini, & postea natus heres eorum nomine Tendimari eius per potestate dedit portionem suam de ipso Monasterio, sen & quondam Valerianus Presbiter, qui Rodulus vocatus fuit, qui in ipsum superscriptis fundatoribus ordinati sunt per Cartula, quantum exinde pertenuit, potestatem faciendi omnia per Cartulam confirmavit in potestate superscripse Ecclesiae nostre Sancti Martini. Et dum hec omnia factum fuisset, devenit ipsum Conpeximus ejus edificia esse deserta adhuc destrusta, & in ipso loco non abuimus per qu cum suis edificiis restaurare deberetur. Propterea consideratus sum una cum ampliore parte Sacerdotum, quorum nomina subter leguntur, ut ipsa Dei Ecclesia ad meliorem statum &

A reparationem deveniret. Proinde per hanc Cartulam confirmare videor ego, qui supra Johannes Episcopus, in te Wicheramo Dux ipsum predidit Dei Ecclesiam Sancti Salvatoris, una cum Casis potestatem abendam, possidendam, regendum, gubernandum, desensandum, restaurandum, & meliorandum in omnibus Deum de Sacerdote eum ordinandum, ut ibidem Officium & luminaria & Missarum, precum & susceptione & assiduas orationes pro vita Domnorum nostrorum Caruli & Pippini clementissimorum Regum faciat, ut ationem semper ipsa Dei Ecclesia ad pristinum & meliorem statum proficiat, & per singulos annos in die **C** Domini exinde in hac sancta Ecclesia Episcopatus nostri dare debeat duo Solido argento. Et si hec omnia vobis adin vel conservata fuerint, & ego vel successores mei tibi Wicheramo Duci, vel jam diis filijs tuis intentionare aut agere presumpserimus jam diis Dei Ecclesia vel quascunque res ibidem pertinentes vobis, vel ad illum **D** Sacerdotem, quem vos ibidem per quolibet ingenium, aut per sumisum hominem, vel aliquid vobis superimponere quaesierimus, & adhuc vobis homine per nos aut per Missum nostrum usque a Lege defendere noluerimus & secundum textum Cartularum nostrarum, quas spondes ego qui supra Johannes Episcopus una cum successoribus meis componere tibi Wicheramo Duci, vel prenominatiis heredibus tuis pena nomine Solidos tricen'os. Et si quisque hunc humo absque nostro & vestro consilio vobis ea tionare aut subtrahere

traere quæserit, & nos ante vobis uijne ad Legem defendere non potuerimus &c. Et Rachiprandum Subdiaconum nostrum scribere commonui.

Allum Luca.

Ego Johannes Jesu Christi servus, Episcopus, in hanc Cartulam a nobis factam, sicut supra legitur, subscripsi.

Ego Deusduna Archiepiscopus manus mea consentiens subscripsi.

Ego Ratchis Presbiter manus mea consentiens subscripsi.

Ego Asiprandus Diaconus manus mea consentiens subscripsi.

Ego Amicus Presbiter manus mea consentiens subscripsi.

Ego &c.

Ego Rachiprandus Subdiaconus post tradita compleri & dedi.

Ego ipse Rachiprandus Subdiaconus ex autentico fideliter exemplavi.

Verba illa animadvertite: & secundam statuta sanctorum Canonum..... rum Romanâ Lege devenit in potestatem Ecclesiæ nostræ Sancti Martini. Et revera Canones erant, quibus decernebatur, Monasteria sub illius po-

A testate Episcopi esse, in cujus Paroecia sive Dioecesi sita erant: quæ de re tamen legenda erunt, quæ asseram infra in Dissertatione LXX. de Cleri & Eccles. Immunitate. Hic autem habemus datam Wicheramo Duci facultatem ordinandi Sacerdotem in ea Ecclesia, ut ibidem officium, & luminaria, & Missarum, precam & susceptione (peregrinorum) & assiduas orationes pro vita Domnorum nostrorum Caroli & Pippini Regum faciat. Ergo illi Monasteriis unus tantum Presbyter præfuisse videtur, atque is Secularis, non Monachus. In ejusmodi Secularium Monasteriorum censum referenda pariter mihi videntur Monasteria Sanctæ Mariæ Majoris, Sancti Michaelis Archangeli, beati Petri Apostoli, & beati Salvatoris, quæ Ingo Episcopus Ferrariensis Anno MX. Capitulo Canonorum suorum largitus est. Chartam exero, quam ex eorumdem Canonorum Tabulario descripsit Joseph Antenor Scalabrinus, Rector Ecclesiæ Ferrariensis Sanctæ Mariæ in Bucca, singularis amicus meus.

Donatio aliquot Monasteriorum ab Ingone Episcopo Ferrariensi facta Capitulo Canonorum ejusdem Urbis, Anno 1010.

IN nomine Sanctæ & individue Trinitatis. Pontificatus vero Domni nostri Sergii summi Pontificis, & universalis Pape in Apostolica sacratissima Dei Sede, Anno Primo, Regnante vero Domino Enrico Rege a Deo coronato, pacifico, magno, in Italia Anno Septimo, die Tercio Mensis Februarii, Indictione Octava, Ferrarie. Ego quidem Ingo gratiâ Dei Episcopus sanctæ Ferrariensis Ecclesiæ Episcopi Sancti Georgii Martyris Christi, pro salute & refrigerio anime mee de

D Canonicæ Ecclesiæ Sancti Georgii Martyris Christi, nostri Episcopatus, vobis Gregorio vir venerabilis Archiepiscopus, & Petrus Diaconus qui vocatur de Zema, & Brunengo Presbiter & Primicerius Canonice Ecclesiæ Sancti Georgii &c. Totam & integram medietatem de terra vel de vinea, quæ ad nostram Ecclesiam pertinet de Monasterio Sanctæ Mariæ Majoris, cum omnibus ad se pertinentibus, sive in fundo qui vocatur Prerupto, vel in fundo qui vocatur Cocema-

rio, vel in aliis locis, ubi de jure ipsius Monasterii vos invenire poteritis, habeatis. Et insuper Monasterium unum integrum, cui vocabulum est Sancti Michaelis Arcangelis, quod est constructum ultra ripam Padi, unde fuit antiqua Civitas, in Villa que vocatur de Pado, cum casis & casilibus, & cum vineis & terris, & cum omnibus ad se pertinentibus. Et alterum Monasterium integrum, cujus vocabulum est beati Petri Apostoli Domini, quod est constructum infra Civitatem Ferrarie in fundo Tabernoli, cum casis & casilibus, & cum omnibus ad se pertinentibus. Et alterum Monasterium, cujus vocabulum est beati Salvatoris, quod est constructum in fundo, qui vocatur Tabernoli infra Civitatem Ferrarie cum casis &c. Istis scilicet tribus Monasteriis cum omnibus sibi pertinentibus tam adquisitis quam adquirendis: & Salinam unam integram cum aliis vastis atque mortario suo, que rejacet in Cumiaco in fundamento, quod vocatur Sitallo, & pro omnibus aquis piscariis, sive cocolariis, que ad nostram pertinent, concedo & largior vobis &c. Et alias res omnes, que ad nostram Ecclesiam pertinent, singula vel diversa posita infra Comitatu Bononiense vel Mutinense. Et totam & integram medietatem de Decimis & Primitiis, & tertiam partem de Candellis, & totam oblationem de Panibus & de Dinariis, quam offerunt homines, quando celebrant Missam, & totam & integram medietatem de mercato de Ollivo, & totam & integram terram, que olim pertinebat Monasterio Sancti Johannis &c.

Demetrio Tabellio & Judex hujus Civitatis Ferrarie, scriptor hujus pagine &c.

Ex aliis etiam Chartis Ferrariensibus elucet, ad jus ejusdem Capituli

li spectasse Monasterium Sancti Stephani, quod est constructum in superiori Burgo. Ambrosius Episcopus hoc donasse Canonicis reperitur, ibique Seculares Presbyteri habitabant. Vide rursus nuper memorati Agnelli Vitas Pontificum Ravennatum, & Pauli Scordillae additamenta in Vita Sancti Johannis Archiepiscopi Ravennatis XCV. pag. 214. Part. I. Tomi II. Rev. Italicarum. Ex quibus intelliges, olim fuisse plures in Ravennate Urbe Abbates, Presbyteros nempe Seculares, qui videlicet Monasteria regebant, de quibus antea sermo fuit. Agnellus ipse Historicus, non certe Monachus, titulo Abbatis Monasterio Sancti Bartholomaei praefuit. Verum ne sic quidem tenebras tollis. Quae enim Monasteria apud Ravennates occurrunt, antiquissimis temporibus aluisse Monachos videntur, usurpataque demum fuisse a Clericis Secularibus, qui propterea Abbatis titulum gerebant. Gregorius Magnus Papa Lib. Quarto nunc Quinto, in Epistola I. ad Johannem Ravennatem Episcopum scripta conqueritur, quod aliqua loca dudum Monasteriis consecrata, nunc habitacula Clericorum, aut etiam Laicorum facta sint. Num ergo idem de Lucensibus Monasteriis dicendum? Ad haec in Vitis Cenomannensium Antistitem a Mabillonio editis, occurrere videas ejusdem generis Monasteriola, in quibus tamen plures, aut unus saltem Monachus residebat. Animadvertite, quae scripserit Auctor Chronici ejusdem Cap. 17. Triginta, inquit, ac sex Monasteriola in ipso Episcopatu Cenomannico erant, quando ipse Gauziolenus praedictum Episcopatum tyrannica potestate adsumpsit, in quibus Monachi sub Regula degentes, sancte & regulariter vive-

vivebant. Sed quando ipse defunctus est, quod pudet dicere, pauci & quasi nulli in his Monachi remanserunt. Mirari liceat, quantopere in eo Episcopatu Monachorum industria sese dilatarit. Atqui, ut vides, *Monasteriola illa pleraque nihil aliud tuere, nisi Cellae, ut apud Monachos loqui mos fuit. Gauziolenus autem improbus Episcopus, ejectis inde sensim Monachis, Laicis ac Saecularibus hominibus ipsas Cellulas beneficiario jure possidendas tradidit. Contra Aldricus inclitus Cenomannenium Antistes sub Ludovico Pio in suis Literis Tom. 3. Miscellaneor. B. luzii pag. 77. scribit. Porro quod multas Episcopales Sedes & matres Ecclesias, diversa Monasteria sub se habere videmus constructa, quae se ne quidam superflue hoc ne fecisse asserant, praesertim quum magis pro honore Ecclesiae nobis commissae, & pro lucro animarum, quam pro facinore humano hoc ne fecisse profiteor. De Lucensibus Monasteriis paria dicere non audeo, quum potius in Chartis haecenus productis Monasterii nomen ita usurpatum videatur, ut significaretur per illud Ecclesia cum clauastro, in quo habitaret ejusdem Rector, cum suis Clerici, ibique peregrinos plerumque hospitio exci-*

A peret. In Capitularibus Caroli Magni occurrunt *Monasteria Regularia*, hoc est, ubi a Monachis illic habitantibus Regula Sancti Benedicti servabatur, aut servanda erat. *Monasteria verò Lucensia Saecularia* fuisse videntur, & sine Monachis, ac numerata inter Allodia aut Beneficia Saecularium, non secus atque Ecclesiae, quas ipsi Laici proprio jure possidebant, de iis etiam contractus plures instituendo, uti plurima monumenta in hoc Opere evulgata ostendunt. Audi Legem XII. Ludovici II. Augusti in Additament. ad Legem Langobardor. pag. 161. Part. II. Tomi I. Rerum Italicarum: *De Monasterio, vel Oratorio, quod a proprio domino soli aedificatum est, monere volumus, domino constructori invito non auferatur: liceatque illi Presbytero, cui valuerit, pro sacro officio (qui illius Dioecesis, & bonae auctoritatis dimissorias habeat cum consensu Episcopi sui, nec malus exisset) commendare, ita ut placita iustitia ipsius Episcopi, & obedientia Sacerdotis requiratur. Unum ejusdem consuetudinis exemplum adjiciam, quod mihi suppeditavit saepe laudatum Lucensis Archiepiscopi Tabularium.*

**Charta divisionis aliquot Ecclesiarum & Monasteriorum inter Guntel-
mum & Aripaldum germanos, aliosque eorum Agnatos, Anno 840.**

IN Christi nomine. Breve divisionis facimus nos, Guntelmus & Aripaldus germani, filius quondam Gumperti, qualiter dividimus inter nos & Unberto Diacono barbarus noster seu Gundolpreetus consobrinus noster, filius quondam Gumpaldi, idest Ecclesiae & Monasteria nostra Saeculorum Dei, & Beate Marie, sita in loco Gurgitre,

Et Sancti Petri in loco Turingo, seu & Sancte Petronille, quae sita est eadem in loco Massa, cum casis & omnibus rebus ad eandem Ecclesiam pertinentes in integrum; unde in ista sorte ponimus in primis Ecclesia nostra Sancte Petronille, sita in eodem loco Massa, cum casis & omnibus rebus ad eandem Ecclesiam pertinentes, cultum vel incul-

incultum in integrum inſol cum caſis
& omnibus rebus, quantas & quale
nobis pertinent de ſupraſcripta in Ec-
cleſia noſtra Sancte Marie in eadem lo-
co Maſſa, cultum vel incultum in inte-
gram; ſeu & per noſtra illa, quanta
nobis pertinet de ſupraſcriptam Ecce-
leſiam noſtram in praenominato loco Maſ-
ſi, cultum vel incultum in integrum
ex campo noſtro illo, quas habemus ad
ſuper Parutiano, qui pertinet de ip-
ſam Eccleſiam Sancti Petri, que voca-
tamur prope ad Campolongo in inte-
gram; ſimulque & unum alia portio de
terra noſtra, que ſuit vineam ſuperpo-
ſita, quem modo Hildipertula abet ad
manum ſua, quas habemus prope Paru-
tiano, qui pertinet de memoratam
Eccleſia Sancti Petri in integrum. Hec
omnia, que ſuperius legitur cum caſis
& omnibus arboribus, & clauſuras
ſuas in integrum inter nos taliter de-
vidimus, quonodo nobis Legibus perti-
nere videtur.

Hec deſiſſa facta eſt Anno Domno-
rum noſtrorum Hludovichii ſereniſſimi
magni Imperatoris Vireſimo Septimo,
& Domni noſtri Klotharii glorioliſſi-
mi Auguſti filio ejus in Italia Oſta-
vodecimo, VI. Idus Menſis Auguſti,
Inditione Tertia. Unde inter nos tres
breves deſiſſionis Teutprandum Nota-
rium ſcribere rogavimus.

Altum in loco Verſiciano.

Signum ✱ ✱ manibus Guntelmi &
Arripaldi germani, qui hunc breve ſi-
ri rogaverunt.

Ego Hpoſſu rogatus ad ſupraſcripti
germani me teſte ſubſcripſi.

Ego Andreas rogatus ad ſupraſcri-
pti &c.

Ego Linderamus rogatus &c.

Sed quamquam in cenſum Regula-
rium Monasteriorum. ubi Monachi
degerent, minime inſerre velis, quae

A haſtenus enumeravimus, nihilominus
certum eſt, non deſuiſſe temporibus
iis Monasteriola a paucis Monachis
exculsa. Quam in rem duo maxime
nobis erunt conſideranda. Quod an-
tequam ediſſeram, animadverto, an-
tiquioribus praecipue Saeculis, ac
diu poſt, ſingula Monasteria (excipe,
ſi vis, pauca: non imperio) nullum
B alium Superiorem agnoviſſe, niſi pro-
prium Abbatem, qui vel Epifcopo,
vel Metropolitae, vel Romanae Sedi
unice parebat. Nondum enim iuſti-
tutae erant Congregationes, quae
plura Monasteria, plureſque Abbates
ſub uno capite conjungerent. Itaque
nil rei, nil juris antiquitus erat uni
C Monasterio in alterum Monasterium,
aut uni Abbati in alterum Abba-
tem. Sollicita ergo cura quiſque Ab-
batum ſtudebat, ut ſuo Monasterio
majorem in dies poteſtatem, plures
operes, plura latifundia, ac ampliorem
dominationem & famam compararet.
Ac proinde quod poſtremis hiſce
Seculis quorumcumque Ordinum Re-
ligioſorum alumni anxie fecerunt &
D faciunt, faciebat olim peculiare quod-
libet Monachorum Monasterium. Vi-
delicet Abbas & Monachi cujuſque
Coenobii curabant, ut ſibi in quot-
quot poterant, Urbibus, Oppidis, ac
Villis, eſſet domicilium aliquod,
Eccleſia, Curtis, aut praedium, uni
ſuo Monasterio ſubjecta. Nos nunc
numeramus in una Urbe aut Oppido
E multas Religioſorum hominum Fa-
milias, ſed Ordinis diverſi. Tunc
in una Urbe, cujuſque agro, plura
domicilia, aut Eccleſiae numeraban-
tur, ſed ejusdem Ordinis Benedic-
tini, quae aut a ſuo Abbate regebantur,
aut alteri ſubabant Abbati, in
remotis interduſ locis commoranti.
Familiare eſt in Monachiſta Hiſtoria
Cellarum nomen. Nihil aliud fuisse,
q: am

quàm ejusmodi Monasteriola, ubi nonnunquam plures, sed saepius pauci Monachi degebant sub uno Pefore. In Aquifgranenfi Concilio Anno DCCCXVII. inter ftatuta pro Monachis, Cap. 44. decretum fuit, ut Abbatibus liceat habere Cellas, in quibus aut Monachi fint, aut Canonici. Et Abbas provideat, ne minus de Monachis ibi habitare permittat, quàm sex. Sub nomine etiam Cellae veniffe interdum reperimus non infima Monasteria. Cellae autem rurales Obedientiae interdum appellatae funt. Atque ejusmodi Cellas cum in Urbibus, tum ruri, pleraque Monasteria, ac praefertim celebriora, possidebant; ac praeterea Ecclesias per multas, quas Presbyteris Secularibus regendas, consentiente Epifcopo, tradebant; atque apud eas sibi jus faltem hospitii servabant, quum ferret occasio. Nam uti aliquot nostro rum temporum Ordines Religiosi nihil non agunt, ut in singulis Urbibus Monasterium fui coetus, aut faltem domicilium fui juris habeant, quo divertere possint, quoties illac iter agunt, veluti domi suae ubique esse cupientes: ita & veterum Saeculorum Abbates & Monachi, ubicumque poterant, Monasterium sibi subjeftum, aut Cellam, aut Aedem facram, aut faltem praedia & domos conquirebant, ut ibi, quum se offerat occasio, hospitari, & dominum agere sibi liceret. Auctor est Leo Marficanus Lib. 2. Cap. 62. Chronic. constructam fuisse a Casinenfibus Monachis intra Cajstanam Civitatem

A Ecclesiam, terrâ suâ concessâ ab Epifcopo ejusdem Civitatis, ut si quondam gratiâ emendi aliquid inibi eos profecti contingeret, proprium, ubi hospitarentur, locum haberent. Id & ab aliis Monasteriis summo studio per emissarios suos in quibuscunque locis procuratum. Propterea nulla erat Civitas, quae aut intra moenia, aut in agro suo non complecteretur multas Cellas, Ecclesias, Cortes, fundos, ac domos ad varia Monasteria, eaque Ordinis unius Benedictini, aut Canonico rum Regularium spectantia. In iis autem Cellis, ut dixi, interdum Conversus unus, aut Monachus unus habitare consuevit: sed saepius unus Prior, & aliquot interdum sub eo Monachi. Hinc Prioratus appellatae eadem Cellae. Sub ditione insignis Monasterii Benedictinorum Ticinensium Sancti Salvatoris posita erat Curtis Melaria, nunc ultra Padum in Ferrariensi agro sita, vicus non contemnendus. Inestabant ejusdem Curtis Sylvam homines de Reveri, quod nunc nobile Oppidum est cis Padum, Mantuanae Civitati subjeftum. Quod in ista Curte Cella foret, e Ticinensi Coenobio Sancti Salvatoris pendens, propterea Prior eidem Curti perpetuè praeerat, ejusque mentio est in Charta Mathildis inclytæ Comitissae, quam autographam adservat, mihiq; communicavit Comes Brandulinus de Brandulinis Patricius Foroliviensis, ex antiqua nobilitate & ingenta humanitate vir mihi multum laudandus.

**Sententia Mathildis Comitissae pro Monasterio Ticinensi
Sancti Salvatoris in controversia inter Curtem
Melariae & Castrum Reveri, Anno 1106.**

IN nomine Sanctae & individuae Tri-
nitatis. Mathilda Dei gratia, si
quid est. Dum olim in Comitatu Ver-
nensi apud Nogariam de multis nego-
tiis, quae pre manibus habebamus, co-
mitante Dei gratia, iustitiam facere-
mus, venit ad nos Frater Lutharius
Prior Curtis Melariae, ex parte Domni
Johannis Sancti Salvatoris de Papia
venerabilis Abbatis, querimoniam fa-
ciens de quibusdam controversiis a no-
stris hominibus de Reveri iniuste sibi
illatis. Scilicet nostram clementiam po-
stulans, & clementer exorans, ne San-
cti Salvatoris Ecclesiae aliquam injus-
ticiam fieri pateremur. De hac siquidem
quod praedicti homines nostri de Reveri
reserebant, se per totam Silvam Cur-
tis Melariae iuste ac usualiter absque
omni redditu debere porcos suos pascere,
& glandibus & ceteris pascuis re-
tinere. Cujus dignis precibus annu-
ces, & rem diligentius relatione no-
strorum fidelium cognoscentes, tandem
invenimus multorum congruo testimonio,
quod in illa Silva, quae terminatur a
Via Sancti Michaelis de Capite Tro-
guoni usque in Arnariam, & ab Ar-
naria usque ad Corrigium de Capite
Frazini, violentia, qualiter supra di-
ximus, iniuste fuerat praedictae Curti
Melariae a nostris illata. Notum igitur
fieri volumus omnibus nostris fide-
libus tam praesentibus quam futuris, praedictam violentiam a Curte Melariae re-
movisse; & ne aliquis nostrorum intra
praedictae Silvae suprascripta confinia absque
consensu illius Prioris, qui pro
tempore aderit in Curte Melariae, por-
cos suos audeat retinere, firmiter pre-

A cepisse. Ad memoriam itaque posterorum,
& nostrae animae, ac parentum
nostrarum memoriale perpetuum apud
Castellam, ubi hoc negotium in presen-
tia Domini Ugonis venerabilis Man-
tuani Episcopi, & Ubaldi Judicis de
Carpineti, multorumque nostrorum fide-
lium, plurimum ventilatum est atque
discussum, iustitiam super hac re fieri
B praesens videlicet scriptum, nostra au-
thoritate iussitum, multorumque etiam
testimonio roboratum. Si quis autem
contra hanc nostrae institutionis paginam
venire temptaverit, & de hoc, quod
fecimus pro remedio animae nostrae, praedictam
Curtem, sive iuste sive iniuste
molestare voluerit, sciat se nostram i-
ram incurere, & hanc nostrae penam
C quinquaginta Libras argenti debere per-
solvere, medietatem praefatae Ecclesiae
Sancti Salvatoris, medietatem vero Ca-
mere nostrae, hoc tamen scripto in suo
semper robore permanente. Quod ut
verius credatur, & futuris temporibus
firmius habeatur, propriae manus sub-
scriptione firmavimus.

D

MA TIL
DA DI
GRA SI
QD EST
SS.

E

✠ Ego Ubaldis Index in-
terfui & subscripsi.

A. Lum

Althou Anno Domini Incarnacionis Millesimo Centesimo Sexto, V. I. dus Jannarii, apud Cusellum, per manum Frangerii Archipresbyteri, & Capellani.

Testes verò interfuerunt Guibertus filius Gandulsi, Albericus de Nantula, Gerardus & Ugicio de Herbera, Bosolinus filius Guizoli, Sasso de Bibianello, Ugo Massarius, & Deibertus de Reveri, Johannes Rivarius, Paulus Canevarius, Albertus de Melaria, Albinius, Stephanus, Petrus, Paganus, & reliqui plures.

Ceterum Monachi minime animadvertēbant, quantum imminueretur e tot Cellis, Ecclesiis, & Capellis uni Monasterio subiectis, & per tot regiones diffusis, Monastica disciplina. Quum ad eas regendas unus plerumque Monachus constitueretur, cui nulla amplius erat Monastica vitæ ac solitudinis obligatio: quid mirum, si ejus mores sensim ad Secularia desisterent, & Religiosus ardor tandem tepesceret atque periret? Propterea Saeculo Christi Undecimo Sanctus Johannes Gualbertus, Monastici instituti restaurator, & Vallumbrosani Ordinis conditor, ut est in ejus Vitâ a beato Andrea Abbate Strumentensi conscriptâ, Cap. 3. *Prohibuit Monachos accipere Capellas (id est Ecclesias, in quibus Sacramenta ministrantur) ad hoc, quod aliquando a Monachis regi deberent. Canonico- rum, non Monachorum, hoc esse officium di-*

Tom. XIII.

*cebat. Viderat enim, jub talibus occasio- nibus falsæ Obedientiae multos Monachorum iis per abrupta, & irrever- peranda animarum incidere detrimenta. Nam id, quod duo vel tres Monachi quotibet loco sub occasione Obedientiae abique præfenti Pastore morantur, detestabatur, & suis id facere omnino interdicebat. Et sane mirum fuit, quàm longe olim excurreret Coenobio- rum, præcique insignium, potentia ac ditio, & in quot Civitatibus & Comitatibus Italici Regni illorum jura nobis occurrant. Exemplum dabo in una Urbe Ferraria. Ibi Cella, seu Prioratus Sanctæ Agathæ erat, ad *Pallavicinè Mantuanam Monasterium* spectans: Cella, seu Prioratus Sanctæ Agnetis ad *Pontepolitanum*: Cella, seu Prioratus Sancti Johannis Baptistæ, & Ecclesia Sancti Blasii ad *Nontanulanum*: Cella, seu Prioratus Sanctæ Justinae ad *Pataunum Sanctæ Justinae*: Ecclesia Sanctæ Mariæ Novæ ad *Monasterium Sancti Bartoli* sive Bartholomæi *Ferrariensis*: Cella, seu potius Monasterium Sancti Nicelai, quod ignoratur, a quonam Coenobio penderet: Cella seu Prioratus Sancti Michaelis, olim ad *Monasterium Brixellenfè Sancti Genesii* pertinet. Marcus Antonius Guarinus in Compendio Ecclesiæ Ferrariens. quo nunc utor, hanc *Prioratum* tantummodo appellat, & *edificatam* ait Anno DCCCCLII, *traditamque Venerio Albati Anse Regie in Bobemia Ordinis Cisterciensis, sedente Romano Pontifice Agapito II. & Constantino Episcopo Ferrariæ; ac deinde ab Irgone Episcopo concessa Brixellenfè Abbati Anno MXXIX.* Atqui, si Ughellio fides, Constantinus Episcopus Ferrariensis florebat Anno DCCCXCII. Cisterciensis autem Ordo longe serius, ut omnes norunt, ortum habuit.*

T

habuit.

habuit. Praeterquamquod *Monasterium Aulae Regiae* minime tribuendum fuit Bohemiae, sed quidem Comacensi agro. Et revera Ferrariensis Ecclesiae Sancti Michaelis ab eodem Monasterio *Aulae Regiae* olim pendebat, uti

A fidem facient duae Chartae, quas nobis servavit Peregrinus Priscianus in Annalibus Ferrariensibus Mstis, in Bibliotheca Estensi existantibus Lib. 4. pag. 2. & 9.

Concessio Ecclesiae Ferrariensis Sancti Michaelis Archangeli facta Bonizoni Presbytero a Venerio Abbate Aulae Regiae, Anno 969.

IN nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Imperante Domino nostro Ottone pacifico magno Imperatore. Anno pietatis ejus III. die XVI. Mensis Junii, Inditione XII. Ferrarie, Petimus ad vobis in Dei nomine Dominus Venerius venerabilis Presbyter Monachus & Abbas Monasterii Sancte Marie, que vocatur in Aula Regia, una per consensu cuncta Congregatione deservientium eidem Monasterio, uti nobis in Christi nomine Bonizo venerabilis Presbyter, qui manere visus sum ad Ecclesiam Sancti Michaelis Archangeli in superiori Burgo Ferrarie, situ in fundo Baniolo, juris sancti Monasterii vestri: nec non Andreas, qui vocatur Angelo, habitator in Civitate Ferrarie, in vice & pro persona Joanne filio ejus, seu in duobus successoribus vestris Libello emphiteotico concedistis & largistis nobis de re juris proprietatis sancti Monasterii vestri, qui vocatur Aula Regia: idest Ecclesia Sancti Michaelis Archangeli, in superiori Burgo Ferrarie sita in fundo Bagnolo, una cum mansione pro se habente, & cum Cimiterio, quam Sepulture cum omnibus oblationibus vivorum quam defunctorum, in integrum ipsa prefata Ecclesia Sancti Michaelis, que nos superscripti petitores fecimus vobiscum, quam vos cum nostro auxilio quoniam dispendio fecistis: ideoque eam vobis concedistis quam largistis seu confirma-

B stis, ad habendum, tenendum, possidendum, quam in omnibus meliorandum, quam officium, juris sancti Monasterii vestri. Et non habeamus licentiam ullo modo, dare vel derelinquere nos superscripti petitores, neque nostri successores in alia quacunque parte, nisi in predicto Monasterio vestro Sancte Marie in Aula Regia; & de omni tempore vestra superscripta dominatio, vestrique successores quam vestros Missos cum honore quam obedientia suscipere debeamus. Quas susceprationes facere debemus de majoribus festivitatis; per circulum singulis anni medietatem integram de omnibus oblationibus predictae Ecclesiae persolvere debemus ad vos, vel ad vestros Missos, dum vos superius nominati petitores, & duobus vestris successoribus in hac luce jussit Dominus permanere vitam. Post transitum vero vostrarum superscriptorum petitorum, ipsa predicta Ecclesia Sancti Michaelis restaurata, ordinata, meliorata, officata, cum predictis rebus quam cum omni melioratione, quam jus, quam dominium predicti Monasterii vestri Sancte Marie in Aula Regia, cujus est proprietates, modis omnibus revertatur. Quod si, quod Deus avertat divina potentia, & omnia, que supra leguntur, non observaverimus vel non adimpleverimus, aut ipsam sanctam Ecclesiam vel nos vel nostri heredes aut successores quoquo modo expellere vel alienare fecerimus, tunc daturi

daturi nos promittentes una cum nostris heredibus vel successoribus pene nomine auri optimi Libras duas, & quod exinde contra hoc fecerimus, nullum vigorem habeat. Quem nos paginam Petrus Tabellio Ferraris scrivendum rogavimus sub Die, Mense, & Iudicio-
ne XII.

✠ Ego Bonizo Presbiter quam petitor subscripsi.

A ✠ ✠ Signa manus suprascripti Andrea, qui vocatur Angelo, cum Joannes filio ejus petitoris, qui huic Libello emphiteuticario fieri rogaverunt, cui relictum est.

Ego Petrus in Dei nomine Tabellio, hujus pagine Scriptor, post tradita compleri quam absolvi.

B Notitia testium, id sunt, Andrea Stancario teste, Leo Stancario teste, Bono Remorario teste.

Confirmatio ejusdem Ecclesiae facta praelaudato Bonizoni ab eodem Venerio Abbate, Anno 972.

IN nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, Anno Deo propitio Pontificatus Domini nostri Benedicti summo Pontifice quam universale Pape in Apostolica sacratissima beati Petri Apostoli Domini Sede, Anno..... Regnante Domino Ottone piissimo perpetuo Augusto, quam a Deo coronato pacifico magno Imperatore, Anno pietatis ejus in Dei nomine Sexto, die III. Mensis Octobris, Indictione Prima, Comaclo. Petimus a vobis Donnus Venerius venerabilis Presbiter, Monachus, & Abbas Regule Monasterii, qui vocatur Aula Regia, una per consensum quam largitatem fuisse Congregationis eisdem Regule deservientium eodem Monasterio, unde nobis Bonizo venerabilis Presbiter sancte Ferrariensis Ecclesie, filius qui vocatur Ursus, in medietatem, seu Andreas, qui vocatur Angelo, negotiatore, sem pro se, quamque pro Joannes Clericus filio suo in alia vero medietate, seu in duobus successoribus nostris, unum post unum, quale nos per iudicium testamentum assignaverimus, emphiteuticario iure a presenti die concessistis & largistis seu confirmastis de re juris sancti Monasterii vestri: idest Ecclesia una, vocabulo Sancti Michaelis,

C sita in Superiori Burgo Ferrarie, in fundo, qui vocatur Bagnolo, una cum omni domu, sulto suo in circuitu sibi-que pertinente, casis, casibus, Curte, orto, putro, & sum omnibus oblationibus quam offerensibus sibi-que pertinentibus vivorum ac defunctorum: sum ingressu & egressu suo, & omnia, que a supra scripta Ecclesia prelegitur: concessistis quam largistis nobis de aliis rebus Monasterii vestri, que pertinent da jura Sancti Martini Monasterium vestrum, que fuit quondam in eodem fundo Bagnolo: idest Casale uno sum casa super se habente, sito in suprascripto fundo Bagnolo juxta latera; da primo latere Platea publica, que vocatur Majore, descendente in Sancto Clemente. Secundo latere possidet Uco Dienzio. Tercio latere persistente Ripa de **E** Pado, via publica percurrente. Quarto latere via Cavalis persistente in fluvio Pado, descendente in Remhagallo. Quid habet ipso suprascripto Casale per apudimus in longitudine sua pedes XXX. atque in latitudine sua pedes XVIII. cum ingressu quam egressu suo, & cum omnibus ad supra scripta..... prefatas res. Seos concessistis atque largistis seu confirmastis nobis in Civitate Ferrarie

in fundo, qui vocatur Tabernulo, in Regione Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, idest Casale uno integro cum casa super se habente: finis de superscripto Casale, ab uno latere possidet Joannes Vassallo, ab alio possidet Antoninus, tertio latere possidet Petrus Consul filio, qui vocatur Leo Consule, qui vocatur de Blattia, quarto latere androna de Cammune percurrente in fluvio Pado. Seco concessis & largisistis &c. ad habendum, tenendum &c. Pro eo quia etiam accepistis &c. Promittentes &c. Quam verd paginam tenore conscripto Petrus in Dei nomine Tabellio scrivendum rogavimus, in qua subius manus firmavimus, testibusque a nobis rogatis obtulimus roborandam sub Die, Mense, & Indictione superscripta Prima, Comasco.

✠ Signum manus mea superscripto Andrea, qui vocor Angelo, petitor.

✠ Ego Donizo Presbiter, petitor, manu mea subscriptus.

✠✠✠✠ Signum manibus nostris Abraham, & Johannes Spada, Petrus de Ferrugia, Ardengo filius quondam Paulo.

Petrus in Dei nomine Tabellio, scripser hujsus pagine personis, de omnibus que superius leguntur, post roborationem atque traditionem compleri & absolvi.

Has Chartas retuli ad tempora Ottonis Magni, incertus tamen, num ad Ottonis II. an potius III. Imperium sint referendae, quum ibi Notae Chronologicae vitio non careant. Ego Indictionem sequutus sum. Laudat idem Priscianus alibi Privilegium Leonis summi Pontificis, imperante Otone, Monasterio Aulae Regiae Civitatis Comacensis datum, in quo clarissime monstratur, ab mari ad Padi veteris locum usque, quem vulgares & ru-

A sici incolae Padiverium dicunt, & superiores Massae Phibicaliae fines, Comnelli oram omnem juvenis sepletam tunc temporis etiam fuisse. Tum adfert nonnulla ejusdem Ballae excerpta, scilicet: Monasterium Sanctorum Viti & Modesti in loco, qui vocatur Insula, & cum Vallibus & Paladibus sibi pertinentibus infra se, & secus se. Idest Valle, quae vocatur Supaciolo, & Valle, quae vocatur Minore &c. Redco ad Ecclesiam Sancti Michaelis Ferrariensis, quae Monasterium postea evasisse videtur, & in jus translata Brixellensis Monasterii: de qua re videndum superest Piacitum, Anno MXV. habitum Ferrariae, atque a me editum in Praefatione ad Leges

C Langobardicas, Part. II. Tomi I. Rer. Italicarum. Quod verd est ad Ecclesias Monasticas Ferrariae (neque enim integrum earum catalogum supra compleri) observandum est, ibi Ecclesiam Sancti Romani Prioratum fuisse, & ad Monachos Benedictinos olim spectasse, hoc est, ad Monasterium Sancti Benigni Fruellianensis, ut indicat Charta Anni MGLXXXVIII. scripta, quam evulgavi Par. I. Cap. 36. pag. 353. Antiquitat. Estensium: ibique appellatur Monasterium Sancti Romani, cujus Advocacia tradita fuit Opizzoni Estensi Marchioni. Ecclesia quoque Sancti Clementis, Prioratus Monachorum fuisse traditur in ea Urbe, quem titulum adhuc retinet. Praeterea Sancti Salvatoris Ecclesia, in antiquis Chartis, (quas mihi saepius memoratus amicus meus Joseph Antenor Scalabrinus Ferrariensis indicavit) modò Cellae, modò Monasterii nomine designatur. Sancti Martini Ecclesia, Monasterium quoque Ferrariae fuit, ab Aulae Regiae Monasterio dependens, ut constat e Charta nuper

D

E

allata

allata Anni DCCCCLXXII. Prioratus Sanctae Mariae in Vado Ferrariae in jure olim erat Canoniorum Regularium Portuensium Ravennae, & adhuc a Canonicis Regularibus possidetur. Sancti Vitalis Ecclesia, Cella sive Prioratus fuit, spectans ad Monasterium Ravennae Sancti Vitalis, cui suum jus integrum adhuc ibi perlat: atque illic habitasse Monachi traduntur. Reliquas praetereo, uti & ibi olim numerata fuisse Monasteria Sancti Ambrosii, Sancti Georgii, & Sancti Bartholomaei, atque alia fortasse, quorum exiit memoria. Neque heic omitam, ignorare me, quomodo magno viro Johanni Mabillonio, Monasticae Historiae parenti, exciderit in Annalib. Benedictin. ad Annum DCXCIII. scribere, uti Paullus Diaconus traicit, a Cuniberto Langobardorum Rege in campo Coronatae ad fluvium Adduam prope Ferrariam, ubi praesere pugnaverant cum Alabi Duce Tridentino, Monasterium Sancto Georgio Martyri in saltu memoriam aedificatum fuisse. Is etiam, ne de sua mente dubitemus, haec subdit: Hoc Monasterium idem esse creditur, quod in Ferrariae suburbio sub nomine Sancti Georgii etiam nunc superest. At qui Italiae Chorographiam norunt, e vestigio agnoscunt, nil rei esse flumini Adduae cum Ferraria. Itaque Coronatae campus, vulgo nunc Cornà, vicus est ad fluvium Adduam situs,

A a Novocomo paucis passuum millibus distans, uti ostendit singularis olim amicus meus P. D. Gaspar Berettus Monachus Benedictinus in Tabula Chorographica praeposita Tomo X. Rer. Italicar. Quare nil rei fuit Monasterio Coronatae cum Civitate Ferrariae, ubi revera adhuc visitur Monasterium Sancti Georgii, longe tamen postea conditum. Ita auctor est idem Mabillonius in Notis ad Vitam Sancti Anselmi Abbatis Nonantulani Saeculo IV. Part. I. atque in Praefatione ad Vitam Sancti Theobaldi Eremitae Saeculi VI. Part. II. Vangadicenſe Monasterium debere originem suam eidem Sancto Anselmo, qui Saeculo Christi Octavo floruit.

C At hujus sententiae nulla sunt fundamenta. Vide, quae ego nuper de eodem Coenobio supra disserui. Accipe nunc unius etiam Coenobii exemplum. Loquor de amplissimo Nonantulano Mutinensi Monasterio, cui saepe traduntur (immo sigillatim enumerantur) complures Cellae & Ecclesiae in Urbibus & agris Mutinensi, Bononiensi, Ferrariensi, Patavino, Tarvisino, Vicentino, Veronensi, Regiensi, Mantuano, Parmensi, Placentino, Ticinensi, Cremonensi, Florentino, Pistoriensi, Engubini, Faesulano, Perusino, ac aliis in locis. Haec e multis sacri Loci monumentis constant, quorum unum tantummodo heic edendum censui.

D

Innocentii II. Papae Bulla, qua Monasterio Nonantulano omnia illius jura ac privilegia confirmat Anno 1.33.
sed secundum Aeram vulgarem 1142.

Innoctius Episcopus, servus servorum Dei. Dilecto in Christo filio Rdeprando Nonantulani Monasterii Abbati, ejusque successoribus regulari-

Eter ibi viventibus, in perpetuum salutem & Apostolicam benedictionem. Cum omnibus Ecclesiis & Ecclesiasticis personis debitores ex Apostolicae Sedis auctoritate

horitate ac benevolentia existamus, illis tamen ardentius providere nos convenit, ut eas a pravorum hominum incurfibus defendendo ardui debeamus charitate diligere, quas beato Petro & Sanctae Romanae Ecclesiae non est dubium specialius adhibere. Dignum namque & honeste conveniens esse cognoscitur, ut qui ad Ecclesiarum regimen assumpti sumus, earum quieti & utilitati salubriter auxiliante Domino, providere curemus. Proinde, dilecte in Domino fili, Ildeprande Abbas, tuis rationabilibus postulationibus benignitate debita duximus annuendum, & Nonantulanum beati Silvestri Monasterium, cui Domino auctore praesse dignosceris, quod utique ab Alfulfo Longobardorum Rege, ejusdem loci fundatore beato Petro oblatum est, ad exemplar Praedecessorum nostrorum felicitis memoriae Leonis, Alexandri, Pasqualis, & Calisti, Romanorum Pontificum, Apostolicae Sedis Privilegio communimus. Statuimus enim, ut quaecunque praedia, quascunque possessiones seu bona idem Monasterium in praesentiarum iuste & legitime possidet, firma tibi, tuisque Successoribus & illibata permaneant, in quibus haec propriis nominibus adnotanda subiungimus. Ipsum videlicet Castellum Nonantulanum, Castellum Vetus, Galianum, Cathinianum, Fananum, Lixanum, Sclopinum, Samonum, Campilium, Maranum, Pratium Albinum, Monasterium Sanctae Luciae cum Ecclesiis & pertinentiis suis, Ecclesiam sanctissimae Trinitatis de Savino, Sanctae Sicutum, Castellum Pollacci, Trecentula, Bondenum, Negarium, Castellum Cellam, & Martellum cum pertinentiis eorum. Praeterea Castellum Cellulae, Cursem Ragn-

A sae, Castellum Theodaldi cum omnibus allodiis, quae in ipso Comitatu Ferrariensi Bonifacius Marchio acquisita possedit, vestro in perpetuum Monasterio confirmamus, quae Comitissa Mathildis de oblatione, quam Sancto Petro, & Romanae Ecclesiae dederat, vobis nuper dedisse cognoscitur, sub censu scilicet unius aurei annuo. In Civitate Papiensi Ecclesiam Sancti Quirici. In Placentina Ecclesiam Sancti Silvestri. In Monticello Ecclesiam Sancti Georgii. In Cremona Ecclesiam Sancti Silvestri, Ecclesiam Sanctae Crucis, & Ecclesiam Sancti Benedicti. In Parmensi Ecclesiam Sancti Silvestri. In suburbio Vicentiae Ecclesiam Sancti Silvestri. In Libertino Ecclesiam Sancti Silvestri. In Montefiliace Ecclesiam Sancti Danielis cum omnibus ad ipsam pertinentibus. In Tarvisina Civitate Ecclesiam Sanctae Mariae, & Sanctae Fuschae cum libertate, Cappellis, & omnibus ad eam pertinentibus. Sane nec Mutinensi omnino, nec alicui cuiquam Episcoporum, vel Principum, aut alicui Ecclesiasticae, secularive personae liceat supradicto Monasterio, aut ejus Cellis vel Ecclesiis, aliisque possessionibus gravamen inferre, exactiones imponere, Placitum, sive colloquium, praeter Abbatis ac Fratrum voluntatem, indicare vel tenere. Obstante vero tunc ejusdem loci Abbate, vel tuorum quolibet Successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia proponatur, nisi quem Fratres communi consensu, vel Fratrum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem, & beati Benedicti Regulam, praeviderint eligendum, qui nimirum ad Apostolicae Sedis Praefulem consecrandus accedat. Christma, Oleum Sanctum, Consecrationes Altarium, seu Basilicarum, ordinationes Monachorum, qui ad sacros Ordines fuerint promovendi, sive Clerico-

rum eidem Monasterio, Cellis vel Ecclesiis pertinentium, a quo maueritis, Catholico accipietis Episcopo, si quidem gratiam & communionem Apostolicæ Sedis habuerit, & si ea gratis & sine prauitate uoluerit exhibere. Non enim Episcoporum cuiquam permittimus inuito Abbate in Monasterio vel Monasterii Cellia seu Ecclesiis, ordinationes facere, Missas publicas celebrare, vel earum Decimas vindicare, nec de ipso Monasterio, vel ejus rebus rescriptum surripere, aut quolibet modo impetrare cuique personæ facultas sit. Quod si forte præsumptum fuerit, irritum penitus habeatur. Nec Episcopis facultas sit, Monasterii vestri Clericos sine cui consensu deliberatione, interdictionis aut excommunicationis sententiâ coercere. Quaecumque præterea in posterum concessione Pontificum, liberalitate Regum, vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis prænominatum Monasterium auxiliante Domino poterit adipisci, vobis præsentis scripto firmamus. Porro illa dignitatis insignia, quibus Antecessores tui inter Missarum Solemnia uti noscitur, nos personæ tuæ ex Apostolicæ Sedis benignitate concedimus, ut scilicet in diebus solemnibus ad Missarum Officia celebraudâ Dalmaticâ, Mitrâ, Chirothecis, & Sandalis iuduaris. Ad hæc adscientes decernimus, ut nulli omnino hominum fas sit præfatum Coenobium temere perturbare &c. ut in omnibus semper Apostolicæ Sedis, cujus est proprium, munimine ac protectione congaudeat. Si quis

A igitur in futurum Archiepiscopus, vel Episcopus, Imperator, five Rex, Princeps, aut Dux, Comes Vicecomes, Judex, Castaldus, aut Ecclesiastica, Secularisque persona hanc nostræ Constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertioque communita, si non satisfactione congruâ emendauerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se diuini iudicii existere &c.

Ego Innocentius Catholice Ecclesiæ Episcopus subscripsi.

Ego Guilielmus Praenestinus Episcopus subscripsi.

Ego Lucas Presbyter Cardinalis titulo Sanctorum Iohannis & Pauli subscripsi.

C Ego Georgius Diaconus Cardinalis Sanctorum Sergii & Bacchi subscripsi.

Ego Oddo Diaconus Cardinalis Sancti Georgii ad Velum Aureum subscripsi.

Ego Romanus Diaconus Cardinalis Sanctæ Mariæ in Porticu subscripsi.

D Datum Nonantular per manum Aimerii sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconi Cardinalis & Cancellarii, Quarto Idus Octobris, Iuditione X. Incarnationis Dominicæ Anno MCXXXIII. Pontificatus vero Innocentii Papæ II. Anno Tertio.

E Idem quot in Episcopatibus & Urbibus celebre Pomposianum Monasterium Ecclesiis possideret, e subsequenti Bulla intelligi, cujus apographum in Estensi Archiua adseruatur.

Bulla Anastasii IV. Papæ, quæ Monasterio Sanctæ Mariæ de Pomposia omnia illius bona ac jura confirmantur, Anno 1153.

A Anastasius Episcopus, servus servorum Dei. Dilectis filiis Johanni Abbati Monasterii Sanctæ Ma-

riæ, quod in Insula Pomposia situm est, ejusque Fratribus tam presentibus quam futuris, regulariter subscribendis in

in perpetuum. Religioſam vitam eligentibus Apoſtolicum convenit aſſeſſe preſidium, ne fortè cuiſlibet temeritatis incurſus aut eos a propoſito revocet, aut robur (quod abſe) ſacrae Religionis infringat. Ea propter, dilecti in Domino filii, veſtris juſtis poſtulationibus clementer annuimus, & Praedeceſſorum noſtrorum felicis memorie Celeſtini, & Eugenii Romanorum Pontificum veſtigiiſ inſerentes, Beate Dei Genitricis, ſemperque Virginis Mariae Pompoſianum Monafterium, in quo divino mancipati eſtis obſequio, ſub beati Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & preſentis ſcripti Privilegio communimus. Statuentes, ut quaſcumque poſſeſſiones, quocumque loca idem Monafterium in preſentiarum juſte & canonice poſſidet, aut in futurum conſeſſione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fideſium, ſeu aliis juſtis modis, preſtante Domino, poterit adipiſci, firma vobis, veſtriſque ſucceſſoribus & illibata permaneant. In quibus hec propriis duximus exprimenda vocabulis videlicet Maſſacellam, integram &c. (*) Praeterea in Episcopatu Concordiae Eccleſiam Sancti Martini in Phana. In Episcopatu Cenetenſi Eccleſiam Sancti Petri in Coloſis, & Sancti Danielis: In eodem Episcopatu Eccleſiam Sancti Andreae in loſto cum Capellis ſuis, aliam Eccleſiam Sancti Martini in Cambernardi, Sanctae Mariae in Roncu Marzollu, Sanctae Mariae in Vidore, Sanctae Bone cum Capellis ſuis, Sanctae Mariae in Caſſello, & alias, quas in partibus illis habetis. In Episcopatu Vicentiae Eccleſiam Sanctae Mariae in Tenpiſſe. In Civitate Veronenſi Eccleſiam San-

A Bi Mattheae. In Episcopatu Brixienſi Eccleſiam Sanctae Mariae de Sede Marcuſſi, Sanctae Mariae de Cucumare, & Sanctae Mariae de Saxiliano. In Episcopatu Cremonenſi Eccleſiam Sancti Stephani in Cahallaria. In Episcopatu Allenſi Eccleſiam Sanctae Mariae de Alexu, & Sancti Johannis de Cerro. In Episcopatu Bononienſi Eccleſiam Sanctae Mariae de Arzellata, Sancti Venantii, Sancti Blasii de Luzzo, Sancti Marti in Turrixella, Sancti Johannis in Caſſagnolo, Sancti Blaſii in Saliceto, & aliam Eccleſiam in Granarolo. In Civitate ipla Eccleſiam Sancti Syri. In Civitate Mutinenſi Eccleſiam Sanctae Mariae. In Caſtro Solerie Eccleſiam Sancti Johannis, & in Villa ejus Eccleſiam Sancti Michaelis. Ferrariae Eccleſiam Sanctae Annetis. In Finale Sancti Michaelis. Uſulati Eccleſiam Sancti Petri. Faventiae Eccleſiam Sancti Clementis. Prato Eccleſiam Sancti Laurentii. In Episcopatu Livienſi Eccleſiam Sanctae Mariae in Manumizola, Eccleſiam Sancti Michaelis, & Sanctae Mariae Noze cum Capellis ſuis. Rimini Sanctae Mariae in Tribbo. In Episcopatu Urbinenſi Eccleſiam Sancti Leonis de Folis, Sancti Angeli de Inſula, Sanctae Mariae de Petra, Sancti Martini in Ulmeto, Sancti Racioni, & Sancti Angeli in Preverzum, Eccleſiam Sanctae Mariae in Caſſagneto cum Capellis ſuis, Eccleſiam Sanctae Mariae de Viculo cum Capellis ſuis, Eccleſiam Sancti Johannis de Prugnato cum Capellis ſuis, & Eccleſiam Sanctae Mariae de Caſtro Sancti Martini cum Capellis ſuis. Chriſma vero, Oleum Sanctum a Comacienſi Episcopo &c. (**)

Fgo

(*) ut in Bulla Calliſti II. Papae, quae alibi legitur.

(**) Vide eandem Bullam Calliſti II.

Ego Anastasius Catholicae Ecclesiae Episcopus subscripsi.

BENE VALETE

Ego Imarus Tuscanus Episcopus subscripsi.

Ego Hugo Ostiensis Episcopus subscripsi.

Ego Gregorius Presbyter Cardinalis titulo Calisti subscripsi.

Ego Guido Presbyter Cardinalis titulo Sancti Gregorii subscripsi.

Ego Ubaldo Presbyter Cardinalis titulo Sanctae Praxedis subscripsi.

Ego Manfredus Presbyter Cardinalis titulo Sanctae Saviourae subscripsi.

Ego Aribertus Presbyter Cardinalis titulo Sanctae Anastasiae subscripsi.

Ego Jordanus Presbyter Cardinalis titulo Sanctae Susannaе subscripsi.

Ego Othavianus Presbyter Cardinalis titulo Sanctae Caeciliae subscripsi.

Ego Alstaldus Presbyter Cardinalis titulo Sanctae Prisciae subscripsi.

Ego Cencius Presbyter Cardinalis titulo Sancti Laurentii in Lucina subscripsi.

Ego Henricus Presbyter Cardinalis titulo Sanctorum Nerei & Abillei subscripsi.

Ego Johannes Presbyter Cardinalis titulo Sanctorum Silvestri & Martini subscripsi.

Ego Odo Diaconus Cardinalis Sancti Georgii ad Velum aureum subscripsi.

Ego Rodulfus Diaconus Cardinalis Sanctae Luciae in sepecta subscripsi.

Ego Guido Diaconus Cardinalis Sanctae Mariae in Porticu subscripsi.

Ego Odo Diaconus Cardinalis Sancti Nicolai in Carcere Tulliano subscripsi.

Datum Laterani per manum Rbolandi Sanctae Romanae Ecclesiae Presbyteri Cardinalis & Cancellarii, XIV. Kalendas Aprilis, Indictione II. Incarnationis Dominicae Anno MCLIII. Pontificatus vero Domini Anastasi Papae IV. Primo.

Pauca tamen haec ipsa vocantur, si conferas eadem cum iis, quae Monasterium Clusinum Sancti Michaelis, in Taurinensi Dioecesi positum, olim possidebat. Prostant in Tomo 4 Ital. Sacrae, Literae Innocentii III. Papae, datae Anno MCCXVI. e quibus constat, Coenobio illi sub-
juncta fuisse complura *Monasteria & Ecclesias* in Episcopatibus *Taurinensi, Yporegiensi, Vercellensi, Astensi, Aque-
si, Tortouensi, Januensi, Papiensi, Placentino, Cremonensi, Mutinensi, Parmensi, Ebrudunensi, Vapincensi, Diensi, Magalonensi, Avenionensi, Narbonensi, Gerundensi, Carcassonensi, Tolosensi, Convenarum, Conoranensi, Caturcensi, Lemovicensi, Pissaviensi, Bituricensi, Claramontensi, Lugdunensi, Aniciensi, Lansanensi, Sedanensi, Gebennensi, Tarentasiensi, Gratianopolitano, Mauri-
nensi &c.* An parum fimbrias dilata-
rit ejusmodi Monasterium paucis habes. Quae verò fieri potuerit, ut non insignia tantummodo Coenobia, sed alia etiam minora, in tot di-
versis Civitatibus & Comitatibus

A *Cellas, aut Ecclesias, aut saltem fun-
dos sui juris ostentarent, investigabo
infra in Dissertatione LXVII. de
Modis Acquirendi.* Nimirum partim,
industria sua sibi Monachi non osci-
tantes, ubicumque poterant, hasce
comparabant; aut ipsi Christi fideles
varias ob causas sponte Ecclesias
aut fundos offerre consueverunt, ut
B Monachorum patrocinio ac privilegiis
fruerentur. Quae verò Monasteria
majoris nominis ac potentiae erant,
felicius etiam, quam cetera, dona-
tores ac oblatores inveniebant; plu-
ra enim habenti & late dominanti,
facilius est plura sibi conquirere,
suumque in dies amplificare patrimo-
nium, quam pauca habenti. Sed ut
C digito etiam tangas, quousque opu-
lentia quorundam Coenobiorum sese
extenderet, Chartas duas exhibere
juvat, quas authenticas vidi in Ar-
chivo supra laudati Nonantulani Mo-
nasterii. Prima tibi ad Topographiam
antiquam nobilissime Civitatis Tici-
nensis dignoscendam non parum sub-
sidii afferet.

Permutatio inter Rodolphum Abbatem Monasterii Nonantulani & Ubertum filium Armanni, facta Ticini, Anno 1029.

IN nomine Domini Dei, & Salva-
toris Domini nostri Jesu Christi
Chuonradus gratia Dei Imperator Au-
gustus, Anno Imperii ejus, Deo propi-
tio, Tercio, III. die Mensis Decem-
bris, Indictione Tertia decima. Com-
mutatio bone fidei noscitur esse contra-
ctum, ut vicem emtionis optineat fir-
mitatem, eodemque nexu oblicent con-
tradantes placuit. Itaque bona convenit
voluntate inter Donus Rodolphus Ab-
ba Monasterio Sancti Silvestri sita
Nonantola, nec non & Ubertus fi-
lius bone memorie Armanni, qui pro-

D *stebat se ex natione sua Lege vivere
Salica, ut in Dei nomine debeant da-
re, sicut a presenti die dederunt ac
tradiderunt vicissim sibi unus alteri,
commutationis nomine: in primis dedit
ipse Dominus Rodulfus Abbas de porte
ipsius Monasterio in causa commutacio-
nis eidem Uberti; id sunt pecias unde-
cim de terra ejus supra scripto Mona-
sterio, quibus esse videntur decem ex
E* *ras intra ant Urbem, undecima subur-
bio ejusdem Civitatis. Prima pecia de
terra jaces ad locus ubi Porta Maria-
ca dicitur. Est per mensura iusta ca-
bulas*

bulas decem. Coëret ei de una parte terra Monasterio Sancte Marie, qui dicitur Deodote, ex alia parte muro ejusdem Civitatis, ex tertia parte Via publica. Secunda pecia de terra jacet prope Monasterio Sancti Felicis, quod dicitur Regine. Est per justa mensura tabulas octo & dimidia. Coëret ei ex una parte terra Episcopo sancte Ticinensi Ecclesie, de alia parte terra Sancti Petri, ex tertia parte terra Sancti Johanni, ex quarta parte Via publica. Tercia pecia de terra prope Basilica Sancti Johannis, qui dicitur Domnani. Est per justa mensura tabulas tres & dimidia. Coëret ei ex una parte terra Sancti Sixti, ex alia parte terra Bernardi, qui fuit Comes, de tertia parte Via publica. Quarta pecia de terra jacet prope Basilica Sancte Marie, qui dicitur Capelle. Est per mensura justa tabulas duas & dimidia. Coëret ei ex una parte terra Basilice Sancti Archangelii Michaelis, qui dicitur Majore, ex alia parte terra de heredes quondam Adelberti, qui vocatur Medico, ex tertia parte ingresso comune. Quinta pecia de terra ibi prope. Est per mensura justa tabulas sex. Coëret ei ex una parte terra superscripte Basilice Sancti Michaelis, ex alia parte terra superscripte sancte Ticinensi Ecclesie, ex tertia parte terra de heredes superscripto quondam Adelberti, qui vocatur Medico. Sexta pecia de terra similiter ibi prope. Est per mensura justa tabula una & dimidia. Coëret ei de una parte terra jam dicti Episcopii sancte Ticinensi Ecclesie, ex alia parte terra Aimerici. Septima pecia de terra similiter ibi prope. Est per mensura justa tabula una & dimidia. Coëret ei ex una parte terra superscripti Episcopo sancte Ticinensi Ecclesie, ex altera parte terra superscripto Aimeri-

ci. Octava pecia de terra cum puteum super abente, similiter ibi prope. Est per mensura justa tabulas tres. Coëret ei ex una parte terra predicti Episcopii sancte Ticinensi Ecclesie, ex altera parte terra Oddoni, ex tertia parte Via. Nona pecia de terra ibi prope. Est per mensura justa tabula una & dimidia. Coëret ei ex una parte terra Otonis, & de duabus partibus Vias. Decima pecia de terra jacet non longe a Porta, qui dicitur da Ponte. Est per mensura justa tabulas tres. Coëret ei ex una parte Via publica, ex alia parte terra de heredes quondam Albizonis, de altera parte terra, que fuit quondam Attoni. Undecima pecia de terra, que est suburbium ejusdem Civitatis, jacet non longe da Porta Sancti Johanni, qui dicitur Cimiterio. Est per mensura justa tabulas septem. Coëret ei ex duabus partibus Vias publicas, ex tertia parte terra Adammi & Papii. Similiter dedit ipse Dominus Rodulfus Abba da parte ipsius Monasterio eidem Übero..... it sunt eas sediminas, & omnibus rebus illis, cujus supra Monasterio, quibus esse videntur super fluvio Pado in locas & fundas, ubi dicitur Cella, & in Scatrampo, seu in Balbiano &c. inter sediminas & vineas cum areis suarum, seu terris arabilis, & partis jerbis & silvis, cum illorum areis juges trescenti. Similiter & ad vicem recepit ipse Dominus Rodulfus Abba a parte ipsius Monasterio ab eundem Überus in causa commutationis, meliorata res sicut Lex habet, idest medietate de Curte cum domnicotile, cujus ipsius Überi, quibus esse videtur in loco & fundo Sorbaria, cum medietate de Castro inibi habente, & de Capella inibi edificata in onore Sancti Laurentii, cum medietate de casti, universisque rebus ad ipsa medietate.

tas de eadem Corte, Castro, seu Capella pertinentibus in ipso loco Sorbaria &c. & partis verbis & filiis & illorum arcis iuges trescenti. Coëret &c. da sera fluvio, qui dicitur Secla &c. Et ad anc providendam commutationis nomen acceperunt super ipsis rebus, idest Benedillus Presbiter & Monachus de ordine ipsius Monasterio, & Johannes item Presbiter, Vasso idem Domni Rodulphi Abbatis &c. Et bergamena cum allramentario ipse Ubertus de terra elevavit, paginam Falconi Notarii sacri Palatii tradidi, & scribere rogavi, in qua subter confirmans testibus obtulit roborandam. Unde duae Cartule commutationis uno timore scripte sunt.

Atham Ticiannum, feliciter.

Ubertus subscripsi.

Ego Benedillus Monachus & Presbiter subscripsi.

A Ego Johannes Presbiter missus fuit ut supra.

Signum ✠✠✠ manibus suprascriptorum Scalberti, Egißelberti, seu Martini, qui super ipsis rebus acceperunt & estimaverunt, ut supra.

Signum ✠✠✠ manibus Walteri, & Dominici, ambo Legem viventes Salicha, testes.

B Signum ✠✠✠ manibus Oppizzoni, & Bonizoni, seu Azoni, Legem viventes Romana, testes.

Immo Index sacri Palatii rogatus subscripsi.

Ingeßo Index sacri Palatii rogatus testes subscripsi.

C Ego qui supra Fulco Notarius sacri Palatii, scriptor huius Cartule commutationis post tradite compleri & dedi.

Charta permutationis factae inter Rodolphum Abbatem Nonantulanum, & Widonem Comitem, & Riprandum Clericum, filios quondam Uberti Comitis, & Widonem ac Ottonem eorum nepotes, Anno 1034.

„ IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi.
„ Chvonradus gratia Dei Imperator
„ Augustus, Anno Imperii ejus Deo
„ propicio, Octavo, IV. die Mensis
„ Julii, Indictione II. Commutatio
„ bone fidei noscitur esse contractus,
„ ut vicem emcionis optinead firmitatem, eodemque nexu oblicant contrahentes. Placuit itaque bona
„ convenit voluntatem inter Dominus
„ Rodulphus Abbas Monasterio S. Silvestri sita Nonantula, necnon &
„ Wido Comes, & Riprandus Clericus
„ de ordine Episcopo sancte Ticiensis Ecclesie, germanis filiis quondam item Uberti, qui fuit item
„ Comes: seu ipse Wido & Otto in-

D „ pubes, item germanis, filii quondam item Uberti, qui & Episcopo; qui & ipse Wido Comes eisdem Riprandi Clericus germano suo curator, & eidem Ottoni nepote suo tutor essebat. Qui professi erant omnes ex natione eorum Legem vivere Salicha. Et
„ ipse Guido Comes eorum Riprandi & Ottonis consensit, & subtus confirmavit, ut in Dei nomine
„ debeant dare, sicut & a presenti dederunt ac tradiderunt, unus scilicet alteri commutationis nomine tradiderunt. In primis dedit ipse
„ Dominus Rodulphus Abbas da parte ipsius Monasterii eisdem germanis
„ & nepotibus in commutationis nomine:
„ mine:

mine: id sunt tres portiones de Corte una domui coltile juris ipsius Monasterii, quibus sunt positae in Comitatu Ticinense in loco & fundo Monte, qui dicitur Surdo, & tres portiones de Capella una inibi constructa in honore eidem Sancti Silvestri, adque tres portiones de Casis & massariis, & omnibus rebus, quibus sunt positae tam in ipso loco, quamque in locis & fundis Manciori, Montelauri, Marcelungo, Avvilia, Sarra, Maliolo, Cucularia magna, Pavaciano, Pinariano, Pafiano, Albuciano, Gabiano magni, Maliano, Vasariano, Cavaoro, Cambiano, Palavio Mariano, Testona, Bublano, Cele, Casiori, Cifese, Andreo, Regiano, Pauliano, cum de tercia portione de Castro inibi habente, Aletentino, Uncianore, Novole, Balbiano, Montejovis, Paverio, Sulcia, Faniolo, Casale infra finibus Bresiano, Albelenni inter Paciano, & Busceli, Cavadalia, Puliano, Saffis, Corte Cariva, Corte Descalca Deis, quod Capella inibi edificata in onore Sancti Petri, Casale Grafo, Caramagnola, Pulenza cum Capellis tres inibi abente braida Sancti Georgio, Gramignano infra Civitatem Torino, de Capella una, que est edificata in onore Sancti..... Et de medietate de Mercato ipsius Civitatis, & de ortis tribus iusta ipsa Capella, & de casa una cum Corte uno tenente prope eodem Mercato, sive foris muro ipsius Civitatis in circuitu ibi prope: Corte de Marzilago, & de Capella una, Corneliano, Mandolone, Caliano, Walfenaria, Feraria Tiliola, Canali. Et de alia Corte iusta Treveria,

& de Capella una, que est edificata in onore Sancti Martini, & de Molendinis quatuor integris, & de medietate de aliis tribus: Buscineto, Silva de Cillari, Laurensasce, Monteferate, Carniano, Varcaria, Germaniasco, Alpiss Valis, Riva-alta, & medietatem de Castro inibi abente: Govone, Rivole, Alpiano, & de Piscinaria inibi abente: Raconese, Romanese, Suave, & in Valle Mategasca, & in earum adjacentiis & pertinentiis, que per ceteris locis & vocabulis ab ipsa Corte & Capellis seu rebus pertinentibus; cum tres portiones de servis & ancillis, aldiones, aldianas utriusque sexus ad eadem Corte & Capellis, seu rebus pertinentibus; & sunt eadem tres portiones de eadem Corte & Casis seu Capellis, sive de sediminibus & vineis cum arvis suarum, seu terris arabilibus, pratis & silvis, seu & jerbis cum arvis suarum super totis infimal per mensura iusta juges mille quingenti.

Quidem & in vicem recepit ipse Dominus Rodulfus Abbas a parte ipsius Monasterio ab eisdem germanis & nepotibus meliorata res, sicut Lex habet. Id sunt omnem eorum porcionem item de Corte una domui coltile juris eorum germanis & nepotibus, quibus esse videtur in Comitatu Motinense in loco & fundo, ubi Wilzacara dicitur, cum eorum porcione de Capellis trex inibi edificate in onore Sanctorum Cesarii & Geminiani, seu cum eorum porcione de casis & massariis, molendinis, & meratis & omnibus rebus ad eadem Corte & Capellas pertinentibus vel aspicienti-

bus,

bus, quibus sunt positae tam in ipso loco Wilzachara, quamque in locas & fundas Palezatico, Orte, Sana, Siliano, Lizo, Pinetolo, Figaro, Oliveto, Valle, Paravello, Casillana, Misiano, Salsina, Colegaria, Manfulino, Tavialo, Carzoletto, Cazarelli, Meisina, Persicita, Fraxaneta, Gavile, Vico, frigido, Doliolo, Fontanese, Tabiano, Montejenario, Sanguineta, Casanova, Ara Verselana, Camugno, Cirelli, Casole, Samoza, Curano, Petra Luparia, Arzano, Matelano, Cosio Sesculi, & in Gossa Cavalina, & in eorum adjacentiis & pertinentiis, & per cetera locis & vocabulis ab ipsa Corte & Castris seu Capellis, que rebus pertinentibus, & omni illorum portioni de servia & ancillis, aldiones & aldianas ad eadem Corte & Castris seu Capella, atque rebus omnibus pertinentibus, & sunt easdem portiones de eadem Corte & Castris seu Capellis, sive de sediminibus & vineis cum areis suarum seu terris arabelis atque pratis & ierbis seu silvis cum areis suarum super totis per mensura iusta juges mille quingenti septem. Has denique jam distis rebus supra nominatis vel commutatis una cum accessionibus & ingressibus earum, seu cum superioribus & inferiori earum rerum, qualiter superius legitur, in integrum. Et inter se commutaverunt sibi unus alteri, pars parti, per has paginas commutationis nomine tradiderunt. Insuper per cultellum, festucum nodatum, guantonem, & walonem terre & ramum arboris, ipsis germanis pars ipsius Monasterii, exinde legitimam fecerunt traditionem, & ve-

stituram, & se exinde foris expulserunt & warpiverunt, absentes fecerunt. Et a parte ipsius Monasterii proprietatem habendum reliquerunt, facientes exinde unus quis decore ceperunt a presenti die tam ipsi quaque & successores vel heredes eorum, aut cui ipsi dederint proprietario nomine quidquid voluerint, aut previderint, sine omni uni alterius contradictione vel repetitione. Si verò, quod futurum esse non credebatur, ipsi germanis & nepotibus, quod esset, aut ullus de heredibus ac proheredibus eorum se quilibet opposita persona contra hanc Cartulam commutationis ire quandoque tentaverint, aut eam per covis ingenium infringere quesserint, tunc inferant ad illam partem contra quem exinde litem intularint multa, quod est pena auro optimo Uncias centum, argenti ponderas duocenti, & quod reperiuerint & vendicare non valeant, sed prefens anc Cartula commutationis dictoris temporibus firma permaneat, atque persistat inconcussa stipulatione subnixta. Et oblinaverunt se ipsi commutatores tam ipsi quamque & successores vel heredes eorum germanis & nepotibus predictis eadem & omnibus rebus, que ab invicem commutationis nomine tradiderunt, in integrum omni tempore ab omni homine defensare quidem, & ut ordo Legis deponat. Et ad hanc providendam commutationis nomine accesserunt super ipsis rebus idest Petrus Presbyter & Monachus de ordine ipsius Monasterii, Misso eidem Domni Rodulphi Abbati ab eo directo, una cum bonos homines estimatores, qui ipsi

„ ipsas rex extimarunt. Eorum no-
 „ mina sunt, Ozo, & Ugo, seu
 „ Warnerius, quibus omnibus exti-
 „ mantibus comparuit eorum, & ex-
 „ timaverunt quod meliorata res re-
 „ cipere ipse Dominus Rodulfus Ab-
 „ bas a parte superscripto Monaste-
 „ rio ab eisdem germanis & nepoti-
 „ bus, quam dare & legibus com-
 „ mutacio ipsa & fieri potuisset. De
 „ quibus & pena inter se posuerunt,
 „ ut si quis ex ipsis, aut successo-
 „ res, vel heredes eorum germanis
 „ & nepotibus se de hac commuta-
 „ cio removere quexierit, & non
 „ permanferit in ea omnia, qualiter
 „ superius legitur, vel si ab unum
 „ quemque hominem quisque supra
 „ dederint in integrum, ab invicem
 „ non defenferint, componat pars
 „ parti fidem servandi, pena dublis
 „ ipsis casis & omnibus rebus, sicuti
 „ per tempore fuerint melioratis,
 „ aut valuerint sub exclamatione in
 „ consimilibus locis simul cum ei-
 „ sdem servis & ancillis. Et nec eis
 „ liceat ullo tempore nolle, quod
 „ voluit, sed quod ab eis semel fa-
 „ ctum, vel quod scriptum est, in-
 „ violabiliter conservare promiserunt
 „ cum stipulatione subnixi. Et ber-
 „ gamena cum atramentario ipsis
 „ germanis & nepotibus de terra le-
 „ vaverunt. Paginam Gribaldi No-
 „ tarii sacri Palatii tradiderunt, &
 „ scribere rogaverunt, in qua sub-
 „ confirmaverunt, testibusque obtu-
 „ lerunt roborandam. Unde due Car-
 „ tule commutationis uno tenore
 „ scripte sunt.

„ Hactum in loco, ubi Stodegar-
 „ da dicitur, feliciter.

„ VVIDO COMES Sub Scriptis.

„ ✕ Rirandus Clericus subscripsi.

„ Signum ✕ ✕ manibus superscri-
 „ ptorum Widoni & Ottoni jerma-

A „ nis, qui anc Cartulam commuta-
 „ tionis fieri rogaverunt.

„ ✕ Petrus Presbiter & Mona-
 „ chus missus fui, ut supra.

„ Signum ✕ ✕ ✕ manibus su-
 „ prascriptorum Ozoni, & Ugoni,
 „ seu Warneri, qui super ipsas res
 „ accefferunt & extimaverunt, ut
 „ supra.

B „ Signum ✕ ✕ manibus Tetaldi,
 „ & Rszoni, ambo Legem viventes
 „ Romana, testes.

„ Signum ✕ ✕ ✕ Einrici, &
 „ Albini, seu Berengarii, omnes
 „ Legem viventes Salicha, testes.

„ Signum ✕ ✕ manibus Eboni,
 „ & Senfoni, testes.

C „ Ego qui supra Gribaldus Nota-
 „ rius sacri Palatii, Scriptor hujus
 „ Cartule commutationis post tradi-
 „ te, complevi & dedi.

In Antiquitat. Estens. Par. I. Cap.
 13. pag. 108. evulgavi sententiam
 damnationis Anno MXIV. ab Hen-
 rico Primo inter Augustos promulga-
 tam contra *Ubertum Comitem filium*
 D *Hildebrandi, & Orbertum Marchionem*,
 Estensium Principum progenitorem.
Ubertus ille fortè is fuit, qui *Wido-*
donem Comitem & Rirandum filios
 post se reliquit, in postrema hac
 Charta memoratos. Iusta causa mi-
 randi alicui erit, quod Nonantulanus
 Mutinensis Coenobio tanta bonorum
 copia foret non solum intra ipsam

E Civitatem Ticinensem, ac in ejus
 agro, sed etiam per univrsam Pe-
 demontem, ac in ipsa *Taurinensi Ci-*
vitate, ubi etiam Nonantulanus Ab-
 bas possidebat *mediatam de mercato*
illius Civitatis. Verum pluries mo-
 nuì, & ante sex Secula idem ani-
 madverterat Chronographus Monaste-
 rii Farsensis Part. II. Tomi II. Rez.
Italicarum, Nonantulanum Mutinense
Me-

Monasterium reliquis Italiae praestitisse, & cum ipso celeberrimo Farfensi de dignitate ac amplitudine certasse. Attamen ad minora etiam Monasteria animum advertas velim. Non tantis opibus dabatur illis frui, neque in tot Urbes & Comitatus effusa cernbantur eorum patrimonia: attamen est etiam, cur mireris in iis non mediocrem fortunarum copiam. Alexander Pompejus Berti, Clericus Regular. Lucensis Congregat. Matris Dei, singularis amicus meus, Vir doctissimus, quem Vastii praeceffet re-

ligiosae familiae Congregationis ejusdem, duas ad me Bullas misit, utramque ex Archivo Monasterii Canoniorum Regularium Sanctae Mariae, in Insula Tremitana existentis, descriptam; quarum altera ad illud Monasterium Benedictinis Monachis olim subiectum, altera ad Monasterium Sancti Johannis in Venere in Lancianensi sive Anagnini agro situm itidem Ordinis Sancti Benedicti, spectabat. Utramque haec Lectorum oculis subijcio.

Alexandri III. Papae Bulla, qua Anastasio Abbati Monasterii Sanctae Mariae Tremitenensis omnia jura ac bona confirmat, Anno 1171.

IN nomine illius, qui carnem assumpsit de utero Virginis. Anno Nativitatis ejusdem Millesimo Trecentesimo Nonagesimo Septimo, Die primo Mensis Februarii, Quintae Indictionis, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri, Domini Bonifacii divina providentia Papae Noni, Anno Octavo; in mei pupuli & infracriptorum testium in presentia Reverendi in Christo Patris & Domini, Domini Bartholomaei, Dei & Apostolicae Sedis gratia Episcopi Valvensis, pro tribunali sedentis, & Curiae regentis ad requisitionem venerabilis viri Abbatis Raymundi de Marone, Vicarii & Procuratoris Reverendissimi in Christo Patris & Domini Domini Pandolfi, miseratione divina Sancti Nicolai in Carcere Tulliano Diaconi Cardinalis, Gubernatoris & legitimi Administratoris Sanctae Mariae de Insula Tremitana Tremulanensis Dyocesis, &

aliorum Monasteriorum & locorum, ad dictum Monasterium spectantium & pertinentium; dictus quidem Abbas Raymundus asseruit eorum nobis, se debere de necessitate certa Privilegia ipsius Monasterii Sanctae Mariae certis de causis Romae destinare, & aliis locis in Regno Siciliae. Ex timore ne ipsa Privilegia perderent, quae pars thesauri nostri sunt, ut dixit, & propter viarum discrimina, Piratarum incurfus, aquarumque diluvia, petiit nobis & requisivit cum instantia, dicta Privilegia de verbo ad verbum transumptari, & in praescriptam formam redigi, nil addito vel mutato. Quae Privilegia vidimus, legimus, & diligenter inspeximus, non vitia, non rasa, non cancellata, non abolita, nec in aliqua parte eorum suspecta. Quorum Privilegorum tenor unius per originalis erat.

" **A** *Alexander Episcopus, servus ser-*
 " *vorum Dei. Dilectis filiis*
 " *Angustio Abbati Monasterii Sanctae*
 " *Mariae Tremisensis, ejusque Fra-*
 " *tribus tam presentibus quam futu-*
 " *ris Regularem vitam professis, in*
 " *perpetuum. Apostolicae Sedis au-*
 " *thoritate, debitoque compellimur*
 " *pro universarum Ecclesiarum statu*
 " *satagere, earum maxime, quae ei-*
 " *dem Sedi specialius adherent, ac*
 " *tamquam jure proprio subiectae*
 " *sunt, quieti auxiliante Domino*
 " *providere. Eapropter, dilecti in*
 " *Domino filii, verè iustis postula-*
 " *tionibus clementer annuimus, &*
 " *presatum Monasterium, in quo*
 " *Domini essis mancipati obsequio,*
 " *ad exemplum Praedecessorum no-*
 " *strorum felicitis memoriae Innocentii,*
 " *& Paschalis Romanorum Pontificum,*
 " *sub beati Petri & nostra proteccio-*
 " *ne suscepimus, & presentis scripti*
 " *Privilegio communimus. In pri-*
 " *mis siquidem statuantes, ut Ordo*
 " *Monasticus, qui secundum beati*
 " *Benedicti Regulam in eodem Mo-*
 " *nasterio constitutus esse dignosci-*
 " *tur, perpetuis ibidem temporibus*
 " *inviolabiliter observetur. Preterea*
 " *quascunque possessiones, quaecum-*
 " *que bona idem Monasterium in*
 " *presentiarum iuste ac canonice pos-*
 " *sidet, aut in futurum concessione*
 " *Pontificum, largitione Regum, vel*
 " *Principum, oblatione Fidelium,*
 " *sive aliis iustis modis, praestante*
 " *Domino poterit adipisci, firma*
 " *vobis vestrisque successoribus, &*
 " *illibata permaneant, in quibus*
 " *haec propriis duximus exprimenda*
 " *vocabulis. In Comitatu Theatino*
 " *Ecclesiam Sanctae Mariae in Frisca*
 " *cum pertinentiis suis, Castellum*
 " *de Rivo Maris, cum Ecclesia San-*
 " *cti Petri, & suis pertinentiis, Ca-*
 " *Tom XIII.*

" **A** *stellum de Aquaviva cum Ecclesiis*
 " *& suis pertinentiis, Castellum Se-*
 " *nellae cum suis pertinentiis, Castel-*
 " *lum de Turricella, Castellum Pla-*
 " *nati, tertia pars de Castello Linari,*
 " *Castellum, qui vocatur Sparpaglia*
 " *cum pertinentiis suis. In Comita-*
 " *tu Tremulano Ecclesiam Sancti Pau-*
 " *li cum podio, & Ecclesiam San-*
 " *cti Nicolai, & aliam Ecclesiam*
 " **B** *Sancti Nicolai, cum pertinentiis*
 " *earum, Ecclesiam Sancti Iohannis*
 " *de Montenigro cum pertinentiis*
 " *suis, & Ecclesiam Sancti Silvestri*
 " *de Terramala, Ecclesiam Sancti*
 " *Leotherii cum suis pertinentiis,*
 " *Castellum Guillionissi, & in eius*
 " *territorio Ecclesiam Sancti Nico-*
 " *lai, Ecclesiam Sanctae Luciae,*
 " **C** *& Ecclesiam Sancti Viti de Val-*
 " *lesorda, & aliam Ecclesiam Sancti*
 " *Viti de Biserano, cum omnibus*
 " *pertinentiis suis, Castellum de Ve-*
 " *trana, Ecclesiam Sanctae Mariae*
 " *in Arcora, Castellum de Campo*
 " *Abbatiae, & Ecclesiam Sancti*
 " *Quirici cum omnibus eorum per-*
 " *tinentiis. In Principatu Beneventa-*
 " *no Ecclesiam Sanctae Luciae, San-*
 " *cti Martini, Sancti Nicolai, Sancti*
 " *Johannis, Sanctae Mariae in Corne-*
 " *to, & Sancti Nicolai de Sapione,*
 " *cum omnibus earum pertinentiis,*
 " *Castellum de Tora, Castellum de*
 " *Petrastida, cum omnibus eorum*
 " *pertinentiis, Ecclesiam Sancti And-*
 " *reae cum suis pertinentiis, Ecc-*
 " *clesiam Sancti Petri in Polliano,*
 " *Civitatem de Mari, Castellum de*
 " *Vena de Causa, cum omnibus eo-*
 " *rum pertinentiis. In territorio Ri-*
 " *pae aliae Ecclesiam Sancti Johan-*
 " *nis, Sancti Angeli, Sancti Pauli,*
 " *& Sancti Laurentii, cum omni-*
 " *bus earum pertinentiis. In territorio*
 " *Lysine Ecclesiam Sanctae Crucis,*
 " **X** *" San-*

„ Sanctae Mariae, & Sancti Anto-
 „ nii, & Sancti Andree, cum suis
 „ pertinentiis. In territorio Civitatis
 „ Ecclesiam Sanctae Felicitatis, &
 „ Sancti Simeonis cum omnibus per-
 „ tinentiis. Et in territorio *Casselli*
 „ *Serrae* Ecclesiam Sancti Johannis
 „ cum pertinentiis suis. In territo-
 „ rio *Tragonariae* Ecclesiam Sancti
 „ Angeli cum omnibus pertinentiis
 „ suis. In territorio *Deniae* Eccle-
 „ siam Sanctae Mariae de Mari cum
 „ pertinentiis suis, Ecclesiam Sancti
 „ Angeli de Rocca, Ecclesiam San-
 „ cti Nicolai de Lauris, & aliam
 „ Ecclesiam Sancti Nicolai de Gre-
 „ gorio cum omnibus pertinentiis
 „ suis. In territorio *Montis Sancti*
 „ Angeli de *Gargano* Ecclesiam San-
 „ ctae Mariae de Galana cum omni-
 „ bus pertinentiis suis. In territorio
 „ *Transi* Ecclesiam Sancti Blasii
 „ cum omnibus pertinentiis suis,
 „ Sanctae Mariae de Calenella. In
 „ Civitate * *Bosiae* Ecclesiam Sancti
 „ Johannis foris ipsam Civitatem,
 „ Ecclesiam Sancti Jacobi, Sancti
 „ Laurentii, Sanctae Teclae, cum
 „ omnibus possessionibus earum. In
 „ Civitate *Trojana* Ecclesiam Sancti
 „ Vincentii cum omnibus pertinentiis
 „ suis. Chrisma verò, Oleum san-
 „ ctum, Consecrationes Ecclesiarum,
 „ seu Altarium, Ordinationes Mona-
 „ chorum, seu Clericorum, qui ad Sa-
 „ cro Ordines fuerint promovendi, a
 „ quo volueritis, suscipiatis Episco-
 „ po, si quidem Catholicus fuerit,
 „ & gratiam atque communionem
 „ Apostolicae Sedis habuerit, & ea
 „ gratis, & absque ulla pravitare
 „ vobis voluerint exhibere. Obeun-
 „ tem verò te nunc ejusdem loci
 „ Abbatem, vel tuorum quolibet
 „ successorum, nullus ibi qualibet
 „ subreptionis astutia seu violentia

A „ proponatur, nisi quem Fratres
 „ communi consensu, vel Fratrum
 „ pars consilii sanioris secundum
 „ Deum, & beati Benedicti Regu-
 „ lam, prevederit eligendum. Ele-
 „ ctus autem ad Romanum Pontifi-
 „ cem consecrandus accedat. Sciens
 „ autem Locum ipsum Apostolicae
 „ nostrae Sedi ita esse speciale ac
 „ proprium, ut nullus Archiepisco-
 „ pus, Abbas, Dux, Marchio, Co-
 „ mes, Vicecomes, Castaldus, vel
 „ alia quacumque magna, parvaque
 „ persona praeter eum sibi in eodem
 „ loco usurpet quolibet dominium
 „ vel aliquam molestiam eidem Mo-
 „ nasterio; decernimus ergo, ut nul-
 „ li omnino hominum liceat presu-
 „ mptum Monasterium temere pertur-
 „ bare, aut ejus possessiones aufer-
 „ re, vel ablatas retinere, minuire,
 „ seu quibuscumque vexationibus per-
 „ turbare, sed illibata omnia integra
 „ conserventur eorum, per quorum
 „ gubernationem ac sustentationem
 „ concessa sunt, usibus omnimodis
 „ profutura, salva Sedis Apostolicae
 „ auctoritate. Si qua igitur in fu-
 „ turum Ecclesiastica, Secularisve
 „ persona hanc nostrae Constitutionis
 „ paginam sciens, contra ea te-
 „ mere venire temptaverit, secundo
 „ tertiove commonita, nisi reatum
 „ suum digna satisfactione correxe-
 „ rit, potestatis, honorisque sui
 „ dignitate careat, reamque se di-
 „ vino iudicio existere de perpetrata
 „ iniquitate cognoscat, & a sacratis-
 „ simo Corpore ac Sangine Dei &
 „ Domini Redemptoris nostri Jesu
 „ Christi aliena fiet, atque ita in
 „ extremo examine districtae ultioni
 „ subiaceat. Cunctis autem eidem
 „ Loco sua jura servantibus fir pax
 „ Domini nostri Jesu Christi, qua-
 „ tenus & hic fructum bonae actio-
 „ nis

„ nis

nis percipiat, & apud districtum
Judicem praemia aeternae pacis in-
veniat. Amen.

„ Ego Alexander Catholicae Eccle-
siae Episcopus subscripsi.

„ Ego Hubaldus Hostiensis Epi-
scopus subscripsi.

„ Ego Bernardus Portuensis, &
Sanctae Rufinae Episcopus sub-
scripsi.

„ Ego Johannes Presbiter Cardi-
nalis Sanctorum Johannis & Pauli
titulo Pomachii subscripsi.

„ Ego Gulielmus Presbyter Cardi-
nalis tituli Sancti Petri ad Vincu-
la subscripsi.

„ Ego Boso Presbiter Cardinalis
Sanctae Pudentianae titulo Pasto-
ris subscripsi.

„ Ego Petrus Presbiter Cardinalis
tituli Sancti Laurentii in Damaso
subscripsi.

„ Ego Ardicio Diaconus Cardina-
lis Sancti Theodori subscripsi.

„ Ego Cintius Diaconus Cardina-
lis Sancti Adriani subscripsi.

„ Ego Ugo Diaconus Cardinalis
Sancti Eustasii juxta Templum A-
grippae, subscripsi.

„ Ego Vitellius Diaconus Gardi-
nalis Sanctorum Sergii & Bacchi
subscripsi.

„ Ego Petrus de Bono Diaconus
Cardinalis Sanctae Mariae in Aquir-
io subscripsi.

„ Datum Tusculani per manus
Gratiani Sanctae Romanae Eccle-
siae Subdiaconi & Notarii, VIII.

„ Kalendas Augusti, Indictione V.

„ Incarnationis Dominicae Anno Do-
mini Millesimo Centesimo Septua-
gesimo Primo, Pontificatus verò

„ Domini * Alexandri Papae III. An-
no Tertio decimo.

„ Cujus Privilegium vidimus, le-
gimusque de verbo ad verbum, &

A „ inspeximus diligenter non ratum,
„ non abolitum, nec cancellatum,
„ nec in sui parte vitiatum aliqua,
„ sive suspectum, ymo penitus om-
„ ni suspitione carebat: atque bulla-
„ tum bulla plumbea pendenti cum
„ filo serico, rubeo videlicet atque
„ zallo, in qua bulla ab uno latere
„ sculte erant Apostolorum ymagi-
„ nes, videlicet Petri & Pauli, cum
„ quodam in medio ipsorum sculto
„ similiter signo Crucis, & desuper
„ similiter sculta erant ipsorum no-
„ mina, dicendo SANCTVS PE-
„ TRVS; SANGTVS PAVLVVS:
„ ab alio verò latere similiter scul-
„ tum erat nomen ipsius Summi
„ Pontificis, more Romanae anti-
„ quitatis. Quod praedictum Privi-
„ legium bullatum, ut supra, ad
„ instantiam & ad requisitionem di-
„ cti Abbatis Raymundi Privilegium
„ praedictum, nullo in ipso addito
„ vel detracto vel mutato, autenti-
„ cavimus, transumptavimus, & in
„ presentem formam publicam rede-
„ gimus ad cautelam antedicti Mo-
„ nasterii & prefati Domini Cardi-
„ nalis Gubernatoris & legitimi Ad-
„ ministratoris praedicti Monasterii de
„ Insula Tremitarum. Post cujus
„ quidem Privilegii ostensionem, &
„ lectionem, & pro cautela princi-
„ palis Monasterii sapradicti, & al-
„ liorum Monasteriorum, Locorum,
„ Ecclesiarum, & Grangiarum ejus-
„ dem Monasterii principalis, pup-
„ licam transumptam autenticam,
„ & in hac publicam formam rede-
„ gimus, & ad praedictam autem su-
„ turam memoriam, & omnium,
„ quorum interest & poterit interef-
„ se, certitudinem atque cautelam,
„ praefens transumptum & autenti-
„ cum publicum Instrumentum fa-
„ ctum est exinde, ut praefertur, ad

„ requisitionem dicti venerabilis viri
 „ Abbatis Raymundi, Vicarii & Pro-
 „ curatoris dicti Domini Cardinalis
 „ Barenfis, ut supra, per manus mei
 „ Notarii infraſcripti, publicè Apo-
 „ ſtolica & Imperiali auctoritate No-
 „ tarius, meo ſolito ſigillo ſignatum,
 „ cum decreto & ſubſcriptione pro-
 „ prie manus dicti Reverendi in
 „ Chriſto Patris & Domini, Domini
 „ Bartholomei, Dei & Apoſtoli-
 „ cae Sedis gratiæ Episcopi Valven-
 „ ſis roboratum. Et ego predictus
 „ ſubſcriptus Notarius, quia officium
 „ meum proprium eſt, & illum ne-
 „ mini denegare poſſum nec debeo,
 „ præſcriptum Privilegium tranſum-
 „ ptavi, exemplavi, autenticeavi, &
 „ reddegi in formam præſentis pu-
 „ blici Inſtrumenti de verbo ad ver-
 „ bum, nil in eo addito, ſubtracto
 „ vel mutato, quod ſenſum mutet,
 „ aut viriet intellectum, interve-
 „ nientibus & interpoſitis in hiis
 „ omnibus, & ſingulis ſolemniter de-
 „ creto & mandato ac ſubſcriptione
 „ præſati Domini Episcopi, ſe-
 „ dente, ut prædicitur, pro tribu-

A „ nali cum ſua Curia, ſupradicta
 „ decernente, præſenti tranſumpto
 „ ubilibet dandum fidem, una cum
 „ appoſitione Sigilli Pontificalis di-
 „ cti Domini Episcopi Valvanenſis.
 „ Aſta ſunt hæc videlicet in
 „ prædicto Episcopali noſtro Pala-
 „ tio, ubi perſonaliter reſidemus,
 „ Anno, Menſe, Die, & Indiſtinc-
 „ tione, quibus ſupra, præſentibus ho-
 „ norabilibus & diſcretis Viris Do-
 „ mino Antonio de Petrinis de Toc-
 „ co, Artium & Medicinæ Docto-
 „ rem, Dompno Petro Laurentii de
 „ Tocco Canonico Sulmontino, Do-
 „ mini Valvenſis Episcopi in ſpiri-
 „ tualibus Vicario generali, Dom-
 „ pno Johanni de Tocco ſimiliter
 „ Sulmonenſi Canonico, Onuſrio de
 „ Spallettiſ de Sulmona, Dompno
 „ Nicolao Todini de Bungiana,
 „ Gentilis Petrutii Nalli de Tocco,
 „ Diacono Johanni de Giſſo, Murio
 „ Cuti de Porta de Sulmona, teſti-
 „ bus ad præmiſſa &c.
 „ Ego Bartholomeus Episcopus Val-
 „ venſis mea manu.

Innocentii III. Papæ Bulla, quæ Odoni Abbati Monaſterii Sancti
 Johannis in Venere Lancianenſis Dioceſis vetera jura ac
 privilegia confirmat, Anno 1204.

„ **I**nnotentius Episcopus, ſervus ſer-
 „ vorum Dei. Dilectis filiis O-
 „ doni Abbati Monaſterii Sancti Johan-
 „ nis in Venere, ejuſque Fratribus
 „ tam præſentibus quam futuris ſa-
 „ lutem & Apoſtolicam benedictio-
 „ nem in perpetuum. Vox clamantis
 „ in deſerta: parate viam Domino Re-
 „ ctus facite ſemitas Dei noſtri, mo-
 „ net nos etiam reſtitutionis ingre-
 „ di . . . quoniam fortitudo ſim-
 „ plici viæ Domini. Recta ergo pe-

D „ tentibus non eſt denegandus audi-
 „ tus, quia ſervorum Dei quieti pro
 „ noſtro eſt officio providere, quate-
 „ nus a ſecularibus tumultibus libe-
 „ ri in viæ Domini ſimplicibus ani-
 „ mis fortiter prævalcant ambulare.
 „ Ea propter, dilecti in Domino fi-
 „ lii, veſtris juſſis poſtulationibus
 „ clementer annuimus, & præſa-
 „ tum Monaſterium quod ad honorem
 „ Sanctæ Dei Genitricis & Virginis
 „ Mariæ, Sanctique Johannis Bapti-
 „ ſte

„*flae* constructum esse dignoscitur, ad exemplar felicit recordationis „*Papae Victoris, Nicolai, Urbani, & Alexandri* praedecessorum nostrum, „*Romanorum Pontificum*, sub beati „*Petri* & nostra protectione suscipimus, & praesentis scripti privilegio „communimus. In primis siquidem „statuentes, ut Ordo Monasticus, „qui secundum Deum & beati Benedicti Regulam in eodem loco „institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Praeterea quaecumque possessiones, quaecumque bona idem Monasterium in praesentiarum iuste & canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis, praestante Domino, poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus & illibata permaneant, in quibus haec propriis * duximum exprimenda vocabulis; Locum ipsum, in quo praefatum Monasterium situm est cum omnibus pertinentiis suis: possessiones & alia omnia, quae in Theatino, Pinnensi, Aprutinenfi, Firmanensi, & Terrulanensi, Comitatus obtinetis. In Comitatu Theatino has Cellas, videlicet Sancti Johannis in Malotraverso, Sancti Zaccariae, Sancti Benedicti, Sancti Romani, Sancti Severini, Sanctae Mariae ad Capellam sanctus Ortonam, Sancti Pauli, & Sancti Petri cum Burgo ex altera ejus Ecclesias Sancti Georgii, Sancti Philippi de Palatio, Sancti Angeli cum tertia parte Portus Otone, Sanctae Mariae juxta rivum, qui dicitur Crucis. In *Corte Anagnina* Sanctorum Martyrum Legontiani, & Domitioni cum mille

„modiis terrae juxta se. In *Corte de Anagnina* Sancti Calisti Sanctarum Virginum Annae, & Petronillae, Sancti Ambrosii, Sancti Martini, Sancti Stephani ad Collem. In *Gipsis* Sanctae Crucis cum duodecim Mansuatis hominum, Sancti intra Oppidum septem Sancti Nicolai, „Cellas Sancti Johannis in Rocca cum Oppido suo, Sancti cum Oppido suo, Sancti Germani, Sancti Eufanii cum Castello suo, Sancti Apollinaris cum Castello suo, Sancti Nicolai cum Castello suo, Sancti Viti, Sanctae Mariae in Callaria cum Castello suo, Sanctae Mariae in Cripta Ferrinea, Sanctae Mariae de Trillio cum Castellis suis, Sancti Angeli in Pischio, Sancti Angeli Ocrubae cum Oppido suo, Sancti Marci, Sancti Quirici, Sanctae Luciae in Argellis, Sancti Pantaleonis, Sanctae Crucis cum Oppido in Velar. Sancti Ansuani, Sancti Johannis in Ragio, Sancti Pauli in Piscaria cum Oppido suo, Sancti Laurentii in Piscaria cum parte portus de Transverso ejusdem fluminis, & quartae partis ejusdem, Sancti Nicolai cum Oppido Sangro, Sancti Cantiani cum Castello Pallito, Sancti Martini de filiis Theobaldi, Sancti Petri in Bamberio cum Serra sua & Cellis videlicet Sancti Bartholomei de Vicenda, Sancti Blasii de Montenegro, Sancti Nicolai de Plazano; & Ecclesiae Sanctae Agatae, Sancti Pancratii, Sancti Iustini de Casule, Sancti Petri in Ormo, Sancti Linari cum Castello suo, Sancti Petri cum Castello Roffe, Sancti Petri in Parlasi. Sanctae Mariae in Villa, Sanctae Mariae in „Ge-

Geramo, Sancti Pauli, Sanctae
 Mariae de Rosa, Sancti Quirici
 in Rivo Plano, Sanctae Mariae
 in Basilica, & Sancti Petri in
 Portula. Oppida verò haec, Fof-
 fameacem, Castellum muratum,
 Roccam de Salanis Girli, Pater-
 num, Lentiscum, Montem Osta-
 viani, Guastameroli, Portula Nei-
 conica, Castellum versus Valenia-
 num, Petomurum, Senellum, Ca-
 stellionem, Guasium Aimonis, Tur-
 ricellam, medietatem Collis Mar-
 tini, Illicem, Pinnam, Gipsium,....
 & Scorciosam, Casale Sancti Be-
 nedicti, Morum, Rivum Petri, &
 Pescoli. In Comitatu Pennensi Cel-
 las Sanctae Mariae in Frisano,
 Sanctae Mariae in Ponsano cum
 Castello Casavetre, Sancti Michae-
 lis in Bocaceto cum Serra & Cel-
 lis suis, & Serra de Sanarico, Sancti
 Michaelis in fine cum Serra & po-
 dio suo, & Sancti Petri in Campo
 Rotundo, Sanctae Mariae in Lopia-
 no cum podio suo, Sancti Johannis
 in Rivo Sonelli, Sancti Johannis
 in Aquaviva cum Casali suo, San-
 cti Pelini, Sancti Johannis ad
 Poncillum, Sancti Antimi, Sanctae
 Mariae in Rigulo, Sancti Salvato-
 ris in Rivoturbido, Sanctae Ma-
 riae in Villa, Sancti Nicolai in
 Planura, Sancti Laurentii juxta
 Gomanum, & Sancti Johannis ad
 Casamcombustum; Castellum ad
 mare..... foveam, Gofen-
 zam, Montemilvanum, Civitatem
 Sancti Angeli, Illicem Sanctae Cru-
 cis, Casamlariti, Illicem Titilia-
 nam, Tesorum Sciorantem, Mon-
 tem Galteri, Mortulam, Spartu-
 sanum, Vistamassetam, Roserum,
 Avinnum, Romelisi.....
 Mictillanum, Casale, Murumal-
 tum, Castellum Vecchini, Montem-

A pictum, & Ecclesiam Sancti Joa-
 nis de filiis Tribuni. In Comitatu
 Aprutini Cellam Sancti Joannis in
 Gomanum cum Castello suo, Cer-
 rumbisurum, Ecclesiam Sancti
 Gaesarii, Sancti Donati in Salvo
 cum Castello Palmae, & Sancti
 Stephani juxta Ecclesiam Sancti
 Angeli, Montem Pagani, & Ca-
 sale Sancti Martini in Gomanum,
 Gratinium, Ripam filiorum Mo-
 relli, Gurtem de Padone, Anno-
 tarum, Gurtem totam de Buccel-
 liano, tertiam partem Curtis de
 Semproniano. In Comitatu Firma-
 nensi Cellam Sancti Petri cum Ca-
 stello Paterno, Materone, Mon-
 temboranium, Castellum Nodesta-
 riscum, Caprillium Colmani, Ec-
 clesiam Sancti Pastoris. In Comi-
 tatu Asulanum totam Gurtem de Sal-
 ciano. In Comitatu Camerino terras
 cum suis cultoribus, in Curte San-
 cti Palumbi, mediam Gurtem de
 Caseliano, quartam partem Cur-
 tis de..... In Comitatu
 Terulanensi Cellas Sancti Marti-
 ni, Sanctae Mariae in Coronula
 cum Castello de Olivastro, & Ec-
 clesias Sancti Januarii, Sancti Vi-
 storini, Sancti Laurentii, sextam
 partem proventuum Ecclesiae San-
 cti Salvatoris: apud Lissam Cel-
 lam Sancti Archangeli.....
 Suburbia Ferrariae Cellam Sancti
 Nicolai. In Civitate Ravennae Ec-
 clesiam Sanctae Mariae ad muram
 tagliatam. In Principatu Beneven-
 tanensi Ecclesias Sanctae Mariae,
 & Sancti Johannis in Martio, Ec-
 clesiam Sancti Anastasii. In Civi-
 tate..... In Dalmatia apud
 Belgradum Cellam Sancti Thomae;
 similiter etiam thelonium merca-
 torum & pontium, decimaeque &
 oblationes mortuorum, rebus om-
 ni-

nibus. Chrisma verò, Clericorum
ordinationes, & Monachorum, ce-
terorumque, qui sunt ad sacros
Ordines promovendi, a quocumque
volueritis Catholico recipiatis Epi-
scopo. Intra totius Abbatiae nul-
lus Episcopus, nisi a te invitatus,
Synodum audeat celebrare, vel
Clericos constringere, ut intelligas
curam sane ad tuam sollicitudinem
pertinere. Specialiter tibi ab Apo-
stolica Sede indulgam. Obeunti ve-
rò te nunc ejusdem loci Abbate,
vel tuorum quolibet successorum,
nullus ibi qualibet successione, a-
stutia vel violentia praeponatur,
nisi quem Fratres communi con-
sensu, vel Fratrum pars consilii
sanioris secundum Dei & beati
Benedicti Regulam providerint eli-
gendum. Electus autem ad Ro-
manum Pontificem benedicendus
accedat. Vos autem, filii, oportet

A „ tet collatam vobis gratiam in om-
nibus custodire, & tantis Sedis A-
postolicae dignis operibus benefi-
ciis respondere, ne libertate hac in
occasione carnis & velamine mali-
tiae abutamini, sed quanto a se-
cularibus tumultibus liberiores es-
sitis, tantò amplius placere Deo to-
tis mentis & animi virtutibus pro-
curetis. Decernimus ergo, ut nul-
li omnino hominum liceat praefa-
tum Monasterium temere pertur-
bare, aut ejus possessiones auferre,
vel ablatas retinere, minuere, seu
quibuslibet vexationibus fatigare,
sed omnia illibata & integra con-
serventur eorum, pro quorum gu-
bernatione ac sustentatione conce-
sa sunt, usus omnimode profu-
tura, salva Sedis Apostolicae au-
thoritate. Si quis autem in futu-
rum Ecclesiastica, Secularive per-
sona &c. (*)

Ego Innocentius Catholicae Sedis Episcopus.

- „ ✠ Ego Gregorius Ecclesiae Sanctae Caeciliae Presbiter Cardinalis.
- „ ✠ Ego Jordanus Sanctae Pudentianae titulo Pastoris Presbiter Cardinalis.
- „ ✠ Ego Gregorius Presbiter Cardinalis Sancti Martini titulo
- „ ✠ Ego Johannes titulo Sanctae Priscae Presbiter Cardinalis.
- „ ✠ Ego Censius Sanctorum Joannis & Pauli Presbiter Cardinalis titulo Sancti Pamachii.

„ ✠ Ego

(*) uti supra in Bulla Alexandri III. Papae.

- „ ✱ Ego GG. titulo Sancti Vitalis Presbiter Cardinalis.
 „ ✱ Ego Benedictus titulo Sanctae Sufanae Presbiter Cardinalis.
 „ ✱ Ego Octavianus Hostiensis, & Mefsi Episcopus.
 „ ✱ Ego Petrus Portuensis, & Sanctae Iustinae Episcopus.
 „ ✱ Ego Joannes Albanensis Episcopus.
 „ ✱ Ego Gratianus Sanctorum Cosmae & Damiani Diaconus Cardinalis.
 „ ✱ Ego Gregorius Sancti Georgii ad Velum aureum Diaconus Cardinalis.
 „ ✱ Ego Virgilius Sancti Eustasii Diaconus Cardinalis.
 „ ✱ Ego Mattheus Sancti Theodori Diaconus Cardinalis.
 „ ✱ Ego Joannes Sanctae Mariae in Cosmedin Diaconus Cardinalis.
- „ Datum Romae apud Sanctum Petrum per manus Johannis Sanctae Romanae Ecclesiae Subdiaconi & Notarii, IV. Nonas Decembris, Indictione VIII.
 „ Incarnationis Dominicae Anno MGGIV. Pontificatus vero Domini Innocentii Papae III. Anno Septimo.

Ad ista accedat Diploma Conradi I. Augusti, cujus apographum in Hospitali domo Sanctae Mariae Senensis vidit, & ad me descriptum misit, dum viveret, Cl. Vir Hubertus Benvoglientus Patricius Senensis, cujus eruditionem, subactum judicium, ac humanitatem, cum aliis in locis commemoravi, tum heic depredicare dulce mihi est. Agitur ibi de *Monasterio Sancti Salvatoris* constructo in *Monte Amiatae* Dioecesis Clusinae. Ejus fundationem Ughellius Ital. Sacr. Tom. III. in Clusin. Episcop. retulit, factam a Ratchisio Langobardorum Rege, sed fabulis scatentem. Addidit etiam ejusdem Ratchisii Diploma, minime animadvertens patentia signa foetus omnino spurii. Quippe datum dicitur Anno Incarnationis Dominicae DCCXLII. Indictione X. Anno Rabis Regis Tertio, quum Ratchis Anno duntaxat DCCXLIV. Liutprando Regi successerit, neque Annus Tertius illius cum Indictione Decima concur-

rat, neque Langobardis Regibus mos fuerit Monogramma, & Epocham Dionysianam, sive vulgarem Annorum Christi, in suis Chartis adhibere. Mitto *Marchionum* nomen, tunc nondum natum, ibi occurrere: & subscribere *Wichingum Archicancellarium ad vicem Iedemari Archicapellani*, quod alienum prorsus agnoscat a Cancellaria Regum Langobardorum, immo ridiculum est; neque enim *Archicancellarius ad vicem* alterius signare Chartas consuevit. Mitto & alia. Neque Ratchis Rex, sed Liutprando regnante *Gregorius armipotens & robustissimus Dux Langobardus ejus aulic moenia a fundamentis dicavit*, ut habent vericuli quidam rudes & barbari, quos Ughellius ipse produxit. Verum non inuenta sunt ejusmodi signa. Vide Dissertationem XXXIV. de Diplomatibus, & LXX. de Immunitatibus Clericorum. Succedat itaque nunc Diploma, quod nuper pollicitus fui, unde constabit, quot Cellis, aliisque

jaribus

juribus frueretur olim Amiatinum Coenobium. Atque haec ad Historiam Monasticam Italiae aliquando inlustrandam usui erunt, ad quam rite pertractandam multa defecere diligentiam celeberrimi Mabillonii; atque optandum erat, ut hoc munere functus fuisset ad Italiae laudem ingenium felix, & omnigena eruditio P. D. Angeli Mariae Quirini Mo-

nachi Benedictini, nunc sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalis amplissimi, & Episcopi Brixiani, qui hujus laboris specimen illi dedit, ac majora sperare nos fecit. Nullus enim inter Eruditos ignorat, quantum Historiae Ecclesiasticae & Seculari Medii Aevi conducere possit Monastica eorum temporum Historia.

Conradi Augusti I. Diploma, quo omnia jura ac bona confirmat Guinizoni Abbati Monasterii Sancti Salvatoris in Amiate Clusinae Dioecesis, Anno 1070.

IN nomine Sancte & Individue Trinitatis. Cunradus divina favente clementia Imperator Augustus. Dignum est, ut qui prudenter Dei obsequia ordinare procurant, & hoc ad stabilitatem nostram, corroboracione confirmamus exposcunt, ut tanto libentius obaudiant, quanto Deo placita intelligimus, & prudentia Deo protegente bono studio ad effectum perducere procuravimus. Igitur omnium fidelium Sancte Dei Ecclesie ac nostrorum, presentium scilicet & futurorum, conperiat solertia, quia dum nos dilectio fidei nostro Guinizoni Abbati Cenobii Domini & Salvatoris in Monte Amiatae constructum ad rependum commiserimus, & ibidem nequella Dei obsequia, & procuracionem Deo ibidem famulantium, Predecessorum suorum incuria, multis modis reperisset, studiosius decernit Congregationem Monachorum Deo ibidem servientium regulariter corrigere, & solummodo divinis obsequiis deditos ad sufficientiam suorum largiremur, quatenus Praelati jam facti Monasterii Domini Salvatoris, qui per tempora fuerint, ac successores illius Abbates vel Praepositi cum subiectis Monachis, videntur ibidem Deo servientium in futu-

Tom. XIII.

Bum sufficienter habere mereantur. Ob amorem Dei, remediumque anime nostrae, ac successorum nostrorum regum aut Imperatorum, conferimus eis ad sufficientiam suorum Cellam Sancti Benedicti in Bucino, Curtem & Plebem Sancte Marie in Lantule, Curtem Sancti Stephani in Monticelo cum Castro Montelatro, Curtem de Mustra cum Castro Montenegro, Curtem de Laminiana, cum Castro Montepenzutolo, sicut Ubercus ad manum suam detinuit, Curtem Sancti Miniatii, Curtem Sancti Ovirici in Pisinule, & Sancti Simeonis, & Sancti Perzgrini, & Curtem Sancte Marie de Offena cum Rocca, que vocatur Savine, Curtem de Palea, & Sancti Sebastiani, Curtem Sancti Stephani in Tutona, Curtem Sancti Clementis in Titiniano cum terris, & angariates, Curtem de Missona cum terra de Rodula majore & minore, & Bitea, & Canneta, & Hermianula, medietatem de Curte Sancti Lazari cum sua Ecclesia, Curtem de Feroniano, Curtem de Ciriliano, & Curtem Sancti Salvatoris in Vignenano, Curtem Sancti Severi super Latum, & Curticellam de Bilenzo, Curtem Sancti Johannis in Vafriano, & Sancti Saturniani, Curtem Sancti

Y

di Columbani, & Curtem Sancti Salvatoris in Villa Razana. Cellam Sancte Marie in Valeriano, Curticella in Cartutule cum terra & vinea, que est prope fluvio Varano, Curtem Sancti Salvatoris in Compagnatico, Curtem Sancti Petri in Cervaria, & Curtem Sancti Stephani in Viniano, Curtem Sancti Severi in Paterna cum Campo Albiniano, Curticella, que nominatur Croscule, & Curticella in Cursiano cum omnibus pertinentiis & adjacentiis suis. Cellam Sancti Petri in Latera, & Cellam Sancti Petri in Garmarita cum Sancto Anastasio. Cellam Sancti Savini & Sancte Restitute, & Sancti Petri, & Sancti Stephani in Terquino. Cellam Sancte Marie in Gornitu per loca designatas. De una parte ripa cum Petra, quae divisa est a ripa. De alia parte via publica, que venit per portam, & terra Azonis filii Benzi cum suis consortibus. De quarta vero parte est terra filii Alanis. Ea videlicet ratione, ut ab hac in futurum predicta sancta Congregatio his omnibus denominatis Cellulis & Curtibus cum suis omnibus pertinentiis & adjacentiis, tantummodo suis utilitatibus habentes, visum vestitumque regulariter sumentes ab ulla dilatione, solummodo divinis die nocturne persistant obsequiis, ac pro stabilitate totius Imperii nobis a Deo commissi studeant p-

A xarare. Sed quod bono studio, bonaque voluntate fecimus, perennem habeat stabilitatem, petitis pietatem nostram, ut eandem ordinationem nostra confirmaremus conscriptione, sicut & fecimus. Denique etiam concedimus predicto Monasterio omnes Decimas, frea, & iudiciaria, vel omnem compositionem & exhibitionem publicam ex omnibus moventibus desuper memoratis Cellulis & Curtibus ab remedio anime nostre, successorumque nostrorum Regum vel Imperatorum, qui per tempora fuerint, ad portam ipsius Monasterii conferendam semper ad usus peregrinorum sustentandos in alimoniam & augmentum anime nostre propter offensiones malorum ac pravorum hominum, que sufferre minime sustentare potuerant. Quapropter eidem sancto Loco hoc nostrum preceptum fieri iussimus, per quod prescriptum, ut ab hoc in futurum eadem sancta Congregatio cum omni quietudine absque ullo publico repetita, ac Rectoris loci ipsius subtrahat easdem Cellulas & Curtes in suis utilitatibus ac necessitatibus habeant, & ordinent, faciant, & disponant, quatenus exinde sufficientiam habentes in divinis obsequiis, & nobis eorum famulatio perficiat sempiternale remedium. Si qua vero, quod futurum minime credimus, magna parvaque persona contra hoc nostrum &c.

Signum Domni Conradi

Invidiosissimi Imperatoris Augusti.

Hugo Cancellarius vice Domini Aribonis Archiepiscopi & Archicancellarii recognovit.

Data Anno Domini Incarnationis MXXVII. Regni vero Domini Conradi Secundi Regnantis III. Imperii eius Primo, Indictione X.

Data in Civitate Leoniana, Nonis Aprilis.

Alte-

Alterum ejusdem Conradi Diploma, datum Anno MXXXVI. eidem Guinizoni Abbati produxit Ughellius. Tertium Henrici Sancti Regis, ac postea Imperatoris, ego dabo in Dissertatione LXXII. de *Causis imminut. olim Ecclesiastic. potest.* Atque haec de *Cellis & Ecclesiis* ad singula ferme Coenobia olim pertinentibus. Nunc alterum mihi memorandum est: videlicet antiqua temporibus inventum fuisse morem, ut praestantiora, sive ut aiebant, *sertia* Monasteria quibuscumque possent minoribus Monasteriis dominarentur. Quod duobus modis contigit. Aut enim sponte e jusmodi minora Monasteria sese subiciebant majoribus, aut potestate aliquod legitimam aut illegitimam cogente, jugum subibant. Ad primum quod attinet, nulla dubitatio est, quin Monasteria olim, quo plures nutriebant Monachos, & Regularis observantiae studio servebant, eo ampliora Privilegia a Regibus impetrarent. Celeberrima hoc titulo antiquioribus Saeculis fuisse in Gallia Lirinenſe, Agaunense, & Luxovienſe. Et Aistulphus Langobardorum Rex in Lege X. inter Leges Langobardor. id innuit, majori favore ea Monasteria prosequutus, quorum Abbas talis sit, *qui per Regulam secundum Deum vivat, & sibi subiectos Monachos usque sexaginta & amplius habeat, qui cum eo regulariter vivant.* Vulturſenſe Monachos quingentos, longe plures Nonantulanum aluisse feruntur. Duplici ergo de causa Monachi in Monasteriis exilibus aut mediocribus degentes, pinguiorum ditiori se committebant, sive quod ea ratione communia sibi fiebant illis ac ditissimi Monasterii, cui se tradebant, Privilegia; sive quod apud se inventam aut relictam cupiebant

Monasticam disciplinam, quae uti nostris temporibus, ita quoque vetustis, diligentius observabatur in majoribus Monachorum coetibus, quam in minoribus. Ad haec Majoribus interdum Monasteriis Minora subiciebantur ab illorum piis Conditoribus, ut potentiori patrocinio contra improbos sacrorum raptos fruerentur. Prostant in Bullario Margarini Bullae ac Diplomata, & in Chronico Casinenſi monumenta varia, quae fidem faciunt, celeberrimo Casinenſi Coenobio subsuisse complura alia Monasteria. Ex iis vero minoribus Monasteriis nudum tantummodo nomen nunc superest in Chartis, ac nullum in locis vestigium. Petro Diacono teste Lib. 4. Cap. 18. ejusdem Chronici Casinenſis Oderisius Abbas, sive pro eo Georgius Monachus, in praesentia Henrici IV. Imperatoris, & Henrici V. filii ejus, & Mathildae Comitissae proclamationem fecit de possessionibus Coenobii Casinenſis apud Liguriam positae: quod sane mirum, immo falsum mihi videtur, quum nusquam legerim, Mathildem Comitissam conventum ullum temporibus iis instituisse cum Henrico inter Reges Quarto, inimico Ecclesiae & suo, quem a communione Fidelium Romani Pontifices dudum ante excluderant. Proclamationem, inquam, fecisse traditur de Monasterio Sancti Benedicti in Persiceta territorio Martinenſi. De Monasterio Sanctae Mariae in Laurentiano. De Monasterio Sancti Domini in Curte Argellae. De Monasterio Sancti Johannis in Frassetula. De Monasterio Sancti Martini prope Castrum Unciola. De Monasterio Sancti Salvatoris in Pontelongo cum tota ejus eadem Curte per Comitatum Mutinensem. Ne rudera quidem superſunt ejusmodi Monasteriorum. Neque tantum

tum in continenti Italiae, sed & in Gallia, in Dalmatia, atque in Insulis erant Casinensi Monasterio alia subiecta. Inter cetera verò commemorat idem Leo Lib. 3. Cap. 23. & seq. Barafonem in Sardinia Regem circiter Annum Christi MLXII. Monachos a Casinensi Abbate Desiderio expetiisse ad fundandum in Sardinia Monasterium, Casinensi addicendum. Quod & biennio post factum est. Alterum quoque per ea tempora aedificavit Torkitorius alter Sardiniae Rex, illudque per *Chartam*

A beato Benedicte contribuit. Hoc mihi revocat in mentem par consilium alterius Barafonis in Sardinia Regis, illius nempe, cujus multa est mentio in Annalib. Genuensib. Cassari. in Pisanis, aliisque Historiis; & multa ego quoque differui in Dissert. V. de Ducibus, & in Dissert. XXXII. de Origine Linguae Ital. Nam & ipse B Monasterium aedificandum curavit, & Casinensi subiecit, ut subsequens Charta indicabit, ex ejusdem insignis Copacobi Tabulario descripta.

Barafonis in Sardinia Regis Diploma, quo Ecclesiam Sancti Nicolai de Gurgo donat Monasterio Montis Casini, ut ibi statuatur novum Monasterium, Anno 1182.

I N nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, Amen. Pccatorum pondere pregravatus principale reperitur remedium, ut temporalem substantiam Christi pauperibus erogare possint, Domino ipso dicente: Date elemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Et iterum: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut, cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula. Ideoque hanc vocem audiens ego Parafon Arboreae Rex & Judex, Aui & Patris mei sequens per posse pia vestigia, consentiente uxore mea Regina Alagurga, necnon & Episcopis nostris Mariniano Zorricki de Terra Alba, & Comitano Pais de Ala, pro redemptione animarum nostrarum, & parentum nostrorum, donamus atque concedimus Ecclesiae Sancti Benedicte de Monte Casino Ecclesiam Sancti Nicolai de Gurgo cum omnibus pertinentiis suis, tam servis & ancillis, terris, vineis, cultis & insultis, saltibus & pratis & sitis atque piscationibus, nec non &

C animalibus, & cum omniis, quae in Cartulis ejusdem Ecclesiae scripta continentur: tali pacto atque conventione, ut duodecim ibidem ad Deo servendum, si tamen supradicta Ecclesia locum subsistere sine sui detrimentis poterit, dirigat Monachos, ex quibus tres vel quatuor ita sint literati, ut, si necessarium fuerit, in Archiepiscopos & Episcopos possint eligi, ac etiam Regni nostri negotia sive in Romana Curia, vel in Curia Imperatoris, & ubique valeant trahere. Si verò tantos subsistere non poterit praedicta Ecclesia, septem, vel quantos secundum consilium nostrum visum fuerit, transmittat. De qua Ecclesia viginti Hysantios & non plus annuatim accipiat Ecclesia Sancti Benedicte Montis Casini, nisi forte aliquid intervenierit eidem Ecclesiae impedimentum, vel pro Curia Romana, vel pro guerra, vel certe pro Regis sui negotio, vel etiam pro comparatione alicujus terrae. Mibi autem vel alicui alteri non liceat aliquo modo supradictam Sancti Nicolai repetere vel impie-

inquietare Ecclesiam, si supradictam tenere valuerint conventionem. Testes Marianus Zoraki Episcopus Terralbar, & Comitatus Pais Episcopus Ale, & Pontbus Curator de Capitano, & Comitatus de Lucou, Pedes Curator de Valenza, & Constantinus Spanus Curator de Fradoriane, Judex Parafon de Gallol Curator de Milli, Orzacho de Lacon filius meus Curator de Gikiber, Orzochor de Lacon, Arkorikefus Curator de Barbaria Demeaus, Constantinus Mama Curator de Mondra Olisai, Johannes de Vine, Bajakefon major cum totis suis sociis, Petrus Paganus, quamvis indignus Sacerdos, qui hac omnia scripsit. Si quis autem circa hanc nostrae donationis Cartulam aliquid moliri voluerit, omnipotentis Dei Patris & Filii & Spiritus Sancti, nec non & Beatae semper Virginis Dei Genitricis Mariae, & omnium coelestium Virtutum, & sanctorum Patriarcharum & Prophetarum, Apostolorum, Evangelistarum, Discipulorum, Innocentium, Martyrum, Confessorum, atque Virginum, & omnium incurrant male dictionem electorum amen. Qui autem haec Cartulae conferuerit, & eam confirmaverint, & verum esse crediderint, habeant benedictionem Dei omnipotentis Patris, & Filii & Spiritus Sancti, necnon Beatae semper Virginis Dei Genitricis Mariae, & omnium coelestium Virtutum, & Sanctorum Patriarcharum & Prophetarum, Apostolorum, Evangelistarum, Discipulorum,

A Innocentium, Martyrum, Confessorum, atque Virginum, & omnium electorum: Amen.

Haec omnia sunt ordinata & firmata Anno Millefimo Centesimo Octagesimo Secundo.

Locus Sigilli ✠ plumbi.

B Ita Farfaesi, Vulturauensi, Perusino, Padolironensi, Nonantulano, Romano Sancti Pauli, Ambrosiano &c. alia Monasteria suberant. Ita in Dissertatione XVII. de Etyco, Chartam produxi indicantem, Monasterium Pistoriense Sancti Bartholomaei fuisse subiectum Monasterio Parmensi Sancti Johannis Evangelistae. Neque aliter sacrum de Monasteriis Graecorum, inter quae splendidiora aliis minoribus sibi adjutis imperabant. In Dissertatione V. de Ducibus vidimus Monasterium Neapolitanum Sanctorum Sergii & Bacchi congregatum in Monasterio Sanctorum Theodori & Sebastiani, cui praeerat Anno MXLIV. Laurentius Hegumenus. Idem per aliam Chartam confirmatum videas, quam ad me ex Neapolitanis membranis descriptam misit Vir Clariss. Nicolaus Carminius Falco, nunc Episcopus Marturanensis, sed iis tenebris circumseptam, ut praestare non possim certum Annum, quo scripta fuerit. In eo expiscando feliciores erunt Lectores.

Concordia inter Sergium, sive Gregorium Episcopum Neapolitanum
& Sergium Hegumenum Monasterii Sanctorum Sergii &
Bacchi, Anno

IN nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi. Imperante Domino nostro Basilio magno Imperato-

E re, Anno Sexto, sel & Nicephorio & Constantino magnis Imperatoribus Anno Tertio, die XI. Mensis Martii, Idus -

Iudicione Nona, Neapolis. Horta est itaque intentio inter vos Sergio gratia Dei Episcopi sancte Sedis Neapoli, & vos videlicet Sergio umilem Ygumeno Monasterii Sanctorum Sergii & Bacchi, qui nunc congregatus est in Monasterio Sanctorum Theodori & Sebastiani, situm in loco, qui vocatur Casapiſſa in Viridario, de altercationem, quam inter nos habuimus de una terra, que vocatur Cicanellum, posita in Quarto majore, abente ha parte Horientis & ha parte Septentrionis, Gualdum scripti sancti nostri Episcopi, & a parte Meridiei est egripus, qui est in terre & campu, qui vocatur Catitianum, & a parte Occidentis est terra vestra scripti sancti vestri Monasterii qui fuit quondam Timothei Monachi vestri, qui in laicatum Taurus vocabatur, quomodo inter se tres termines exſinat. Unde vos quesi, dicendo: Pars nostra scripti sancti nostri Episcopi, quod scripta terra nostra est, & nos & scripto sancto nostro Episcopo illa dominavimus per quadragintam annos, & vos, nec Antecessores vestris illam non dominastis intus quadragintam annos. Unde multa altercationem exinde inter nobis habuimus. Unde iudicatum est inter nobis exinde, ut si puerit pars scripti vestri Monasterii bonſensionem facere, quomodo intus quadragintam annos scriptus Monasterius vester illa domiuisset aut tenuisset intus quadragintam annos, ego ponere vobis exinde securitatem. Sin autem iurare pars scripti vestri Episcopi vobis, & dicere, quia scripta terra, scripto nostro Episcopo ea tenuit, & dominabit, quem ſaudam quem per ſcaticum, vel ſi lavorata fuit per quadragintam annos; vos poneretis nobis exinde securitatem. Poſt autem oc dato, & affirmato iudicio, Domino Deo auxiliante, qui est a-

mator pacis, convenientiam inter nobis exinde fecimus abſque omni ſacramenta, & in preſentis diſiſimus ſcripta terra vobis, cum per medietatem pertraverſum. Unde venit in ſcripto nostro Episcopo medietas a parte Horientis juxta ſcriptum Gualdum noſtrum. Unde alia medietas exinde a parte Occidentis venit vobis in ſcripto vestro Monasterio juxta ſcripta terra ſcripti vestri Monasterii, qui fuit de ſcripto Timothei Monacho vestro, qui in laicatum Taurus vocabatur, quomodo inter ipſa portione vestra, qui est a parte Occidentis, & inter ipſa portione noſtra, qui est a parte Horientis, tres termines exſinat. Prima terminus marmoreum, quod est ſilici, qui est ſilius in ſcriptum egripum a parte Meridiei, qui est inter ipſa terra & ſcriptum campu, qui vocatur Catitianum; & retrum in ſecundum terminum, qui est ſilius in medio loca; & ab ipſo ſecundo terminus retrum in tertio terminus, ſcilicet marmoreum, qui est ſilius & exſinat inter ſcripta terra, & ſcriptum Gualdum noſtrum, qui est a parte Septentrionis. Et abet ſcripta portio vestra pro menſura da ſcriptum terminum, qui est ſilius in ſcriptum egripum, qui est a parte Meridiei, & uſque ad ſcriptum terminum tertium, qui exſinat inter ſcripta terra, & ſcriptum Gualdum noſtrum, qui est a parte Septentrionis, paſſi ſexaginta tres. Et iterum a parte Occidentis juxta ſcripta terra, qui fuit ſcripti Timothei Monachi vestri, ab alio terminus, qui est ſilius in ſcriptum egripum inter ſcripta terra, & terra ſcripta vestra, qui fuit ſcripti Timothei, uſque ad alium terminum, qui est a parte Septentrionis inter ſcriptum Gualdum noſtrum & ſcripta terras vestras, & ſcripta holla terra vestra, qui fuit ſcripti Timothei, paſſi ſexaginta quinque. Et a parte Meridiei

diēs per ipsum egiptum a scripto primo terminum, qui est filius inter scripta medietate nostra, qui est a parte Orientis, & inter scripta medietate vestra, qui est a parte Occidentis, usque ad ipsum alium terminum, qui est filius inter ipsa medietate vestra, qui vos a nos tetigit, & inter scripta terra vestra, qui fuit scripti Timothei Monachi vestri, habet passus sexaginta duos. Et a parte Septentrionis inter scriptum Gualdum nostrum, & inter ipsas terras vestras, quomodo tres termines exsunt. Insuper definiti vobiscum & de scriptis terra vestra, qui fuit scripti Timothei Monachi vestri, qui in locutus Taurus vocabatur, qui est iuxta scripta terra, quam vos a nos tetigit, posita in eodem loco Cicanellum, qui ad ipsa terra scripti Timothei Monacho vestro habet fines a parte Orientis scripta terra, qui nos a vos tetigit, sicuti termines exsunt, & a parte Meridiei est egiptum de scriptum campu de Carisiano, & in aliquantum de via, qui vadit inter ipsa terra & campu scripti vestri Monasterii: & a parte Occidentis est terra scripti nostri Episcopi, sicuti inter se fossatus communalis exsunt, seu & termines exsunt, quod sunt tres; hoc est, a primo terminem, qui est filius iuxta suprascripta via in ripa a parte vestra, in capite est ipsum fossatum communale, & retrum in secundum & in tertium terminum, qui sunt fidi in ripa ha parte vestra scriptum fossatum communale, & a parte Septentrionis & scriptus Gualdus scripti nostri Episcopi, sicuti inter se quatuor termines exsunt, qui exsunt inter scripta terra vestra, qui fuit scripti Timothei Monachi vestri, & inter scriptum Gualdum nostrum. Ita ut av o-

A diernam die & semper neque a nobis scripto Gregorio Domini gratia Episcopi scripte sancte Sedis Neapolitane Ecclesie, neque a posteris nostris, nec a scripto sancto Episcopo nostro, neque a nobis summissas, nullo tempore nunquam vos scripto Sergio venerabili Ygmeno, aut posteris suis, nec scriptus sanctus vester Monasterius, quod absit, nunquam habeatis exinde de scripta terra, qui vos a nos tetigit, ut supra legitur, neque de scripta terra vestra, qui fuit scripti Timothei Monachi vestri, qualiter, & quomodo per scriptis finis & terminis seu passus egressavimus, ut supra legitur, habeatis quatenusque requisitionem aut molestiam a nunc & in perpetuis temporibus. Quia ita nobis fletis adque convenit. Si autem aliter fecerimus de his omnibus scriptis per quibus modum aut summissas personarum, tunc compono ego & posteris meis, scriptoque vestro Episcopo, vobis, vestrisque posteris anni Libras una bysantia. Et ec Chartula securitatis convenientie, ut supra legitur, sit firma.

D Scripta per manum Johanni Curialis scribendam rogavi per scripta Nona Indictionem.

✠ Gregorius Episcopus subscripsi.

✠ Ego Gregorius filius Damni Sergii, rogatus a suprascripto Domino Gregorio Episcopo, testis subscripsi.

(*)

✠ ΕΓΩ ΣΤΕΦΑΝΟΥΣ
ΔΝ ΙΩ ΡΟΓΑΤΟΥΣ Α
CCTO ΔΝ ΕΠΙCΚΟ-
ΠΟ ΤΕCΤΙ CΟΥΒ.

✠ Ego

(*) Hoc est: EGO STEPHANUS Domini IOhannis ROGATUS A Sopra Scripto Domini EPISCOPO, TESTIS SUBscripsi.

✠ Ego Gregorius filius Domni Johannis, rogatus a suprascripto Domino Gregorio Episcopo testis subscripsi.

✠ Ego Johannes Curialis, qui supra scriptor, post subscriptionem testium compleri & absolvi die, & Indictionem per scripta Nova.

Illud primo crucem mihi fixit, nempe *Sergium Neapolitanum Episcopum* in prioribus Chartae lineis occurrere nobis; ac deinde *Gregorium* ejusdem Sedis Antistitem, qui & subscribit. Quare pro *Sergio* scribendum videtur *Gregorio*, nisi doctus Episcopus eodem tempore Neapoli statueramus: quod alibi factum vidi, quem unus ordinarius foret, alter Coadjutor, & Successor destinatus; aut unus Latinis, alter Graecis praefectus. Certe Neapolis utrumque Populum aiebat. Secundò perpendet Lector, quem Annum Aerae nostrae indicet *Annus Sextus Basilii Graecorum Imperatoris*, & *Tertius Nicephori & Constantini*. In Catalogo Archiepiscoporum Neapolitanorum apud Ughellium reculantur post Annum Milleimum *Sergius I.* & *Sergius II.* & *Gregorius Archiepiscopi Neapolitani*. Floruit autem *Sergius I.* sub Imperio *Basilii & Constantini* filiorum *Romani junioris*. Sed cum iis consortem Imperii nullum invenio

A *Nicephorum*; & si quidem de illis haec sermo est, Ughellius, & Ciocarcellus emendandi sunt, qui scribit quàm par sit exordium *Sergii I.* statuunt. Ita *Sergii II.* & *Gregorii Episcopatus* ne ipse quidem tres illos Imperatores conregnantes habet. Quare anceps filere malo quàm judicare. Animadvertas etiam, in Charta hac *Sergium*, aut *Gregorium*, non *Archiepiscopum*, sed *Episcopum* duntaxat titulo uti. Archiepiscopalis autem dignitas aut usurpata a Praefulis Neapolitanis, aut rite eis conlata censetur tantummodo post Annum a Christo nato Milleimum. Videndum ergo, dum Charta haec germana statuatur (de quo tamen ego non dubito), an Ughellius rationes recte inierit in aetate Praefulum illorum signandâ, aut num aliquem ex iis ipse ignorarit, & cuinam Anno tribuendae sint notae illae Chronologicae: neque enim ultra ego in hisce tenebris depellendis fatigari volens, cursum priorem resumo. Celebri quoque & omnium antiquissimo D *Sublacensi Coenobio* subjunctum fuit *Monasterium Sauti Erasmi*: cujus rei testes tabulas, una cum Bulla ac Diplomate nunc evulgandis, ad me misit Nicolaus Aloisius, sacrae Eruditionis cultor, ex Archivò sacri illius Locì descriptus.

Charta emphyteusis factae a Leone Abbate Monasterii Sublacensis
Stephaniae illustri mulieri ad preces Benedicti eminentissimi Ducis, Anno 883.

A No, Deo propitio, Pontificatus Domni Marini summi Pontificis, & universalis Papae in sacratissima Sede beati Petri Apostoli Primo, Indictione Prima, Mense Aprilis die VI, Benedixit Deus, qui iustitiam ab

E injustitia discernit, & altercatione iura, cuius proprietatis sit, restituit. Egitur breve recordationi facta, qualiter libello tertio generi de Cassina Monasterii Sancti Erasmi, quem facere visa fuit Friburga nobilissima femina ad nomen Andria-

Adriani quondam bone memorie Scriptorio seu Marito quondam illustris femine, jugalibus, intro domum Domini Benedicti eminentissimi viri & gloriosi Duci, ante presentiam eodem Ducem, & ordinarios Judices, videlicet Nicolaum Primicerium, Georgium Secundicerium, Leonem Scriptorium, ceteris quamplurimis nobiliores homines, a Stephanía illustris femina relicta a quodam suprascripto Adriano Arcario, sed Adriano nobili viro pibigno suo suprascripto libello, & tertio genere Leonem Domini gratia religioso & angelico Abbati venerabilis Monasterii Sancti Benedicti, & suprascripti Monasterii Sancti Hieronymi, situm in Celio Monte, cum suis Monachis religiosi, videlicet Leone Prepositus, Leo qui vocatur Franco, & ceteris namque Monachis suis suprascripto Monasterio. Prefatum Leonem venerabilem Abbatem dixit ad suprascriptam Stephaniam illustrissimam feminam, & ad suprascriptum Adrianum privigno suo: Spero, ut de eadem Casina Preceptum, & aliam Chartam habeatis. Tunc respondit ipse, & suo privigno: Nullam quamlibet Chartam neque Preceptum exinde habemus. Tunc pro rogatu & interventu suprascripto Duci Libellum de undecim Casinis in Quinto foris Portam Sancti Joannis fite predicto Abbati ad eandem Stephaniam & suo privigno fecit, vite illorum fruendos, & post annuatim pensionem solvendum, fuit in eodem Libello legitur. De dua-

bus ipse persone, qui antea migraverit, medietatem suprascripte Casine ad jam dicto Monasterio revertantur. Iterum prefatus Abbas & suis Monachis ad supradicti ordinarii Judices dixerunt: Postquam dicunt, amplius exinde nullam quamlibet Chartam neque Preceptum habere, dicite, quid exinde sit? Tunc Judices dixerunt, & judicaverunt: Dum illi ante nostram presentiam negant, & dicunt, amplius exinde non habere quamlibet Chartam neque Preceptum ipsis aut eorum heredibus in quolibet tempore ostendunt roborem firmitatis habentem, preter Libello hoc, qui ante nostram presentiam vita illorum illis factum est. Unde pro futura memoria hanc brevem memoratoriam suprascripti Judices mihi Leonem Scriptorium & Tabellium Urbis Rome rogaverunt scribendam, in qua & ipsissima manu propria subscriperent in Mense & Indictione suprascripta Prima.

Nicolaus Domini nutu Primicerius summe Sedis Apostolice in hac brevi memoratoria a nobis promulgata interfui & subscripsi.

Georgius Dei providentia Secundicerius sancte Sedis Apostolice in hac brevi memoratoria interfui & subscripsi.

Neque isti Monasterio tantum, sed & alia olim dominabatur Sublacense Coenobium, uti fidem facient Pontificiae Literae ex eodem Tabulario deproptae.

Bulla Johannis XII. Papae, per quam Leoni Abbati omnia Sublacensis Monasterii bona & jura confirmat, Anno 958.

 Johannes Episcopus, servus servorum Dei. Leoni venerabili Presbitero ac Monacho aequae Abbati venerabilis Monasterii

Tom XIII.

Sancti Benedicti & Sancte Scolasticae, quod ponitur in Sublaco, sanctaeque tue Congregationi, successoresque vestris in perpetuum. Cum pie

Z

desi-

desiderium voluntatis & laudande devotionis intentio Apostolicis fuit semper de his adiuvandis, quorum est sollicitudo adjuvanda, ut ea, quae legaliter geruntur, equitate & firmitate constent, & nulla valeant refragatione perturbari, sed irrefragabili iura atque auctoritate debeant permanere: ob hoc Apostolicis promulgatis sanctionibus propria unicuique, quae rationi suppetunt, fas exigit possidenda confirmari. Et ideo quoniam constat, sanctitatem vestram plurima sanctorum loca acquisisse, & cuncta in honore & utilitate, vestrique venerabilis Monasterii iure & ditione pertinere, & diversos agros una cum Castellis & possessionibus, & famulorum multitudine videmini habere; quae omnia sub tue reverentis ditione, sanctaeque tue Congregationis, successorumque vestrorum servorum Domini, in perpetuum eadem Loca venerabilia & agros seu Massas & possessiones, cum omnibus originatibus famulis ibidem manentibus, cum colonis & colonabus, vel universis inibi pertinentibus, Apostolice Sedis Privilegiis poposcitis confirmari decernenda. Scilicet Castellum in integrum, quod vocatur Sublaco sive quibus aliis vocabulis nuncupatur, una cum omnibus finibus, terminis, limitibusque suis, terris, cois, vineis, campis, pratis, pascuis, silvis, silectis, arboribus pomiferis, fructiferis diversi generis, puteis, fontibus, rivis aque perbennis edificiis parietinis, attiguis, adiunctis, adjacentibusque suis, cultum & incultum, vacuum & plenum, una cum colonis & colonabus utriusque sexus illis pertinentibus, simulque cum glandariis, herbariis, vel qualibet alia datione, quae ad Castellum ius pertinet, & nostrae sanctae Romanae Ecclesiae soliti sunt persolvere. Illud vobis pleniter cum omnibus suis ubique pertinentiis & adjacentiis perpetuo ad

A nunc & utilitatem Sancti Benedicti Cenobii confirmamus, & roborabiliter stabilimus deinceps sine aliqua datione, una cum flumine, sicut incipit a Petra Imperatoris reile in Ponte Terraneo per venas incedendo usque in Lacum, qui est sub ipso Monasterio cum aquimalis suis, & deinde reile in Silicella & Saliceto, & per lacum, ubi Mandra vocatur, cum aquimalis ibidem bobentibus, & deinde per Pontem descendentes in Sancto Angelo, item in Sancta Petro, & deinde in prata de Ajano. Similiter & aliam aquam, quae Cona vocatur, sita in ipso flumine, & deinde in aqua, quae Plumicella vocatur, una cum Augusta, & Bullia, atque Timida, omnes decurrentes in supradicto fluvio, & usque in territorio Sancti Coisae. Cum ripis & plagis omnibus prenomatis ab utraque parte in integrum pertinentibus: cum omnibus loci ipsius aquis, ubi aquimali facti sunt, & facere poteris, sive abiectione pisces capere puteris in totis aquis supradictis. Nec non & Ecclesiam Sanctae Felicitatis sive aliqua datione vobis vestrisque successoribus perpetualiter concedimus deinceps in usum & solarium superscripto vestro venerabili Monasterio. Pari modo & Massam, quae vocatur Lubenzana, & Intermarana in integrum cum fundis & censibus, & omnibus casualibus suis, ubicunque ad ipsam Massam pertinentibus: videlicet Fundum Canteraro, & Marano, Seminarum, atque Oricula, & Arsula, Brlsinorum, Toccanellum, Marcetellum, Fundum Paternum, Fundum Apranio, Fundum Appellum, Fundum Lenanu, Fundum Tefine, Montes qui vocantur Gemini, descendentes in Trelano, Monte Gordiano, Fundum Sassa, & Colle de Ferrari, & Monasterellum, & alium Monasterellum, Pisanu, & Coloniam juxta Sanctum Valerium

ex duobus lateribus, & medietatem de
Ibice, Fundum Miniano, Fundum Co-
staniola, & Lorilliano, Sancta Cecilia,
Fundum Roboranum, Fundum quod vo-
catur Valle, cum Ecclesia Sancti Eleu-
therii, Fundum quod vocatur Capramo-
lente cum Ecclesia Sancti Anastasi.
Massam, que vocatur Arpolloni, cum
Ecclesia Sancti Martini. Fundum Po-
teruum, quod appellatur Pentima, Fun-
dum Bravano, Fundum Sancti Pampbi-
li, Fundum Danieli, Fundum Merna-
lana, Fundum Paccano, Fundum To-
spoliano cum Ecclesia Sancte Marie, &
Sancti Lucenii, Fundum Sancti Cirici,
Fundum Cissa, Fundum Romani cum
Ecclesia Sancti Angeli, & Sancti Felici-
cis, inter affines ab uno latere fluvium
Tivertino, & a secundo latere Papi,
& a tertio latere Arco Fulgurati, &
descendente in Monte, ubi sunt Cipressi,
veniente in Monte, qui vocatur Bultu-
rella, & recte per Sancta Maria de-
scendente in Pifcano. Et cum omnibus
ad superscriptam Massam in integrum
pertinentibus. Simili modo Fundum Co-
biano in integrum cum Ecclesia Sancti
Petri.

Necnon Monasterium Sancte Barba-
re, & Sancti Anastasii cum Corticel-
lis duobus, una ante se, & alia post
se, cum cassi & fundis atque casalibus
suis, cum omnibus ad eas in integrum
pertinentibus, positum intro Civitate
Tiburina; atque medietatem de Eccle-
sia Sancte Marie ibi in ipso, cum cas-
sis, vineis & terris & omnibus per-
tinentiis suis trans Tiberim juxta Pon-
tem marmoreum, atque clusuram super
se in integrum de vinea, que appella-
tur Valle Arcese, & clusuram super se
in integrum vineatam, cum arboribus
olivarium. Et Ecclesiam Sancti Seba-
stiani, & modicam vineam ante se cum
oliveto, atque clusuram de vinea, que
ponitur subtus Posterula Tiburtina jux-

A ta Silice, qui vocatur Quarrai. Pari
modo clusuram in integrum super se
de vinea, que vocatur Ortu Magno.
Fundum Casaperta, clusurellam de vi-
nea, que vocatur Aforbo, portionem in
Prato majore, quo fuit de Calvo Epi-
scopo; Fundum Stafilanum in inte-
gram, fundum Romaniano in integrum,
fundum Patelini in integrum, fundum
B Ozano in integrum, fundum Criptule,
fundum Panzi, fundum Dirati, fun-
dum Agnaniolo, fundum Macraniano,
fundum Semissano, fundum Paternum,
Vallalonga, fundum Sancte Marie in
Pefle, fundum Donabelli, fundum Fa-
storo, fundum Lucu, fundum Catcum-
ba cum Ecclesia Sancti Laurentii, fun-
dum Asfri cum prenomiatis fundis in
C integrum omnibus positis territorio Pre-
nestino & Tiburtino. Item clusuram
de vinea, que vocatur Antariano, in
integrum cum arboribus superscriptis &
terram & vineam, que appellatur Pen-
tima, que fuit de Tetsaldo Presbitero
& petias duas de vinea ad Sanctum
Laurentium in duobus locis: itemque
fundum Porcilanicum in integrum cum
D omnibus suis pertinentiis & fundum Oro-
rano, fundum Arcerano, fundum Pala-
sano, fundum Cesuline, fundum Oleba-
no, fundum Campelene, fundum Ojano
& Priano, fundum Cammerano, fun-
dum Collemundum, Catilano, Cocubalo,
Pacurano. Ecclesiam Sancti Angeli cum
omnibus suis pertinentiis, posita in ter-
ritorio Ferentinello minore, omnia terri-
torio Campanino. Verum etiam fundum
E Falconiano cum Ecclesia Sancti Nicolai,
fundum Pontiniano, Colle de Morelli,
fundum Toccanellum, fundum Capla,
fundum Oraro, fundum Grataliano,
fundum Cerviano, fundum Labezano,
fundum Casanico, fundum Domum cum
Ecclesia Sancti Petri, fundum Ponzia,
fundum Pozzorofano cum vinea clausura
super se, que ponitur juxta Caranico.
Z 2 & Val.

& Vallem mediorum quatuor cum Castanico suo juxta Sanctum Petrum, cum terris, vineis & castis atque silvis per diversa loca, territorio Aquilano positam. Itemque territorio Albanense fundum Sorano cum vineis seu terris & criptis, & Ecclesia Sanctorum quatuor: fundum Silva Majore: portionem, que fuit de Floro Episcopo: petiam de vinea in Zizinni, seu & clusuram de vinea in integrum, que ponitur in fundo Cerasano. Necnon Casinas duas ad Pontem Salarum; portionem de Palmi cum terris & hortis. Prata duo juxta Portam Majorem. Casalinas duas, unam in Pedica, que vocatur Burdunaria, & aliam in Campo Majore. Pari modo domos in integrum cum cortis & hortis, & Ecclesia Sancti Theodori, positas infra Civitatem Romae juxta Portam Majorem, sicuti fuerunt de Floro Episcopo. Similiter domos, que fuerant de Johanne & Stephano de Griphi, cum corte & pergule & hortulo juxta Formam Claudiam. Et vineam clusuram in integrum cum arboribus pomiferis, cum criptis juxta viam, que ducit ad Jerusalem. Similiter domum in integrum cum corte & hortulo & vinea, & cum omnibus ad eam pertinentibus, positam Romae Regione Septima, in qua domo est Ecclesia Sancti Viti. Necnon & vineam seu terram juxta Jerusalem. Item clusuram de vinea in integrum in Albano in fundo Zizinni, petie sex: atque domum in integrum cum hortulo, positam juxta Sanctum Martinum. Similiter domum cum corte, que ponitur in Sibura.

Pari modo & Monasterium Sancti Erasmi cum omnibus suis adjacentiis vel pertinentiis, sicut in vestro continetur Precepto: pariterque petias duas de vinea Inssli, una quidem in fundo Mauri, & alia in Calabriseto. Simi-

liter pratum cultum & absolutum fundo Aguzanu. Que suprascripta cum omnibus Fundis, seu Casalibus, Massis, Ecclesiis, Monasteriis, domibus, hortis, vineis, servis, & ancillis, colonis & colonabus, fluminibus & aquimolis, piscariis, sicut supra legitur, vel etiam in aliis partibus vel Civitatibus, ubicumque vestram venerabile Monasterium tenere & possidere videtur per quodcumque instrumentum Cartarum, tam per Precepti paginam, seu Privilegii jura, necnon per commutationes seu donationes, & omnia, que fideles Christiani vestre sancte Congregationi pro suorum venia delictorum donaverunt, vel undecumque Cartulis tam vetustis quamque etiam novis in vestro Monasterio habere videmini, roborabiliter vobis vestrisque successoribus per hoc nostrum Apostolicum Preceptum confirmamus detinendum perpetualiter atque perbenenice. Verumtamen confirmamus vobis Casale unum in integrum, quod vocatur . . . juxta Quartum cum prato suo inter affines, a primo latere Casale, quod vocatur Barbilianum; & ab alio latere fundum Muntila, saliente ab ipso prato per limites suos usque ad parietes desertas, que sunt ultra Formam, & exennte in Via publica; & a tertio latere ipsa Via publica; a quarto latere fundum, quod vocatur Decorita, aqua descendente per limites suos in Formam Jovia, & exeunte per Formam, & reverente per limitem juxta aquam usque ad predium fundum Barbilianum. Verum etiam fundum in integrum Saxo cum prato suo juxta rivum inter affines, ab uno latere Via, que pergit ad Pontem Adenuna, & ab alio latere Via publica, & si qui alii affines sunt. Omnia vestris piis locis, & sancte nostre Romane, cui Domino ancioro deservimus, Ecclesie, intuitu precibus vestris, per
hojns

hujus Apostolici Privilegii seriem superscripta omnia immobilia loca cum omnibus eorum pertinentiis, ut supra legitur, a presenti Prima Indictione & in perpetuum vobis vestrisque successoribus concedimus & confirmamus detinent dum in usum & utilitatem ipsius venerabilis Monasterii. Ita tamen, ut quotidianis diebus Sacerdotes & Monachi ipsius Monasterii pro remedio anime nostre, nostrorumque Successorum clementer in eadem Ecclesia centum Kirie eleyson & centum Christe eleyson, & Sacerdotes sacras oblationes in Missarum sollempniis tribus vicibus per singulas hebdomadas pro absolutione nostre anime, nostrorumque Successorum Pontificum omnipotenti Deo offerant. Statuimus Apostolica censura sub divini iudicii oblationem & anathematis interdictam, ut nulli unquam nostrorum Successorum Pontificum, vel alia quolibet magna parvaque persona audeat vel presumat de omnibus superscriptis immobilibus locis cum omnibus illorum pertinentiis & adjacentiis, ut supra legitur, contra hoc nostrum Pontificale Privilegium agere vel alienare aut auferre presumat; sed potius firmiter atque stabile perpetuis ac perennis temporibus ita, ut a nobis statuta sunt, decernimus permanendum. Si quis autem (quod non optamus) contra hoc nostrum Apostolicum Privilegium temptaverit extiterit, & in quaquam contra ire, & transgressor es-

A se voluerit, sciat se auctoritate Dei omnipotentis, & Domini nostri Apostolorum Principis Petri, cujus licet immeriti, Domini tamen dignatione, gerimus vices, anathematis vinculo innodatum, & a regno Dei alienum. Qui vero pio intuitu verus custos & observator extiterit hujus nostri Apostolici Privilegii, meritis atque precibus beati Petri Apostolorum Principis, & Sancti Benedicti in ethereis arcibus premia ac benedictionis gratiam atque misericordiam a jesso iudice Domino Deo nostro, vitamque eternam consequi mereatur.

Scriptum per manum Leonis Scriptorii & Notarii sancte summe Sedis Apostolice in Mense Majo, Indictione supra jam dicta Prima.

✠ BENE VALETE ✠

Datum VI. Idus Maji per manum Marini sancte Polimartienensis Ecclesie Episcopi & Bibliothecarii summe Sedis Apostolice, Anno Deo propitio Pontificatus Domini nostri Johannis summi Pontificis & universalis X. (*) Pape in sacratissima Sede beati Petri Apostoli Tertio, in Mense & Indictione superscripta Prima.

Accedat etiam ad majus Sublacen- sis Coenobii ornamentum nobile Diploma, quod iidem in ejus Tabulario adservatus.

Ordo

(*) Scribe universalis XII. Pape: neque enim Chronologicae Notae cum temporibus Johannis X. Papae alligari possunt. Ughellius Tom. 8. Ital. Sac. in Archiepiscopis Beneventanis Bullam refert ejusdem Pontificis Johannis XII. datam per manus Marini Episcopi (idest Polimartienensis) & summae Sedis Apostolicae Bibliothecarii, Anno Domini propitio (scribit Deo propitio) Pontificatus Domini nostri Johannis Cr. Undecimo; Mense Decembri, Indictione XV. Scribendum Anno Primo, si a Septembri Indictio nova deducatur, aut Anno Secundo.

Ottonis I. Augusti Diploma, quo Privilegia omnia confirmat Georgio
Sublacensis Monasterii Abbati, Anno 967.

IN nomine Sancte & individue Tri-
nitatis, scilicet Patris & Filii &
Spiritus Sancti. Otto divina favente
clementia Imperator Augustus. Si pro
amore ejus, cujus dispensationis benigni-
tate ceteris mortalibus praeserri vide-
mur, Loca divino cultui dedita congruis
nostrae tuitionis munificentia ad divi-
num exequendum servitium propensius
subsollamus, ceteris majora remunera-
tionis premia consequi non dubitamus.
Omnium igitur fidelium sanctae Dei Ec-
clesiae ac nostrorum, presentium scilicet
atque futurorum, industriam nosse volu-
mus, quod Georgius vir venerabilis,
& ex Apostolice Sedis Secundicerio
religiosus Abbas Monasterii beatissimi
Patris Benedicti, & Sanctae Scolasti-
cae sororis ejus, quod dicitur in Sub-
lacum, venit in gremium Basilice
Sancti Petri Apostolorum Principis, ubi
cum Domino Johanne XIII. Papa san-
cte Synodo pro utilitate ejusdem Ecce-
lesiae, & venerabilium locorum interve-
nimus, circumsedentibus cum Ravennate
Archiepiscopo plurimis Episcopis ex
Romano territorio, atque Italiae, &
ultramontano Regno, necnon presente
Capuano Principe, qui & Marchio
Camerini & Spoleтини Ducatus, at-
que circumstantibus multis ex nostris ex
diverso ordine fidelibus; & ostensis
Domni Caroli, aliorumque Augustorum
& Regum principalibus Constitutionibus
factis, ad stabilitamentum, defensionemque
sui ejusdem Monasterii, seu omnium re-
rum sibi pertinentium, postulavit no-
stram clementiam, ut nos quoque simili
modo nostra Imperialis munitionis fir-
mitatem super eundem sanctum Locum,
& universas ejus pertinentias, de qui-

Abus olim instrumenta cum ipso Cenobio
ignis consumpsit, fieri juberemus. Cujus
precibus pro amore Omnipotentis Dei,
& Sancti ac precipui Patris Benedicti,
& pro redemptione nostrae anime, prolis
nostrae salute & incolumitate, libentis-
sime hac nostrae auctoritatis preceptum
fieri decrevimus, per quam omnia, quae
ad illud sanctum Cenobium ex tempore
constructionis suae primo pertinent usque
in praesens, ac deinceps in futurum ad-
dita fuerint, confirmamus & corrobora-
mus nominatim & generaliter. Id est
Casale, in quo idem Monasterium est
collocatum, & Specum, ubi ipse reli-
giosissimus Pater solitariam duxit vi-
tam, cum lacubus duobus, eorumque
Flumen, quo extenditur ejus cursus per
latitudinem & longitudinem usque lo-
cum, qui dicitur Seminarium, cum uni-
versis aquemolis, quae ibi sunt, & in
antea fieri possunt, cum ripis undique
circumpositis, & piscariis. In quibus
aquemolis & piscariis nullo modo qui-
libet audeat molam facere aut piscare
sine iussione & voluntate predicti Abba-
tis, ejusque Successorum. Offerimus
quoque & confirmamus in integrum Ca-
stellum de Sublacum cum glandatico &
erbatice, atque coarctis & placito,
omnique dato seu reddito, quem ipsi
habitantes, eorumque anteriores soliti
sunt persolvere Laceranensi Palatio,
quemadmodum a summis Pontificibus per
Apostolicas preceptionis paginas concessum
& largitum est eidem sancto Loco. Et
omnia loca, omnesque res, quae in omni
territorio in eodem Loco concessa sunt, &
quanta attinent circa & infra Sublacum
juri pretaxati Sancti Benedicti Mona-
sterii, Sanctaeque Scolasticae, sive per di-
visione

visionem, sive communiter, sive quovunque acquisitionis modo, hoc est sive per scripturam, sive sine scriptura, cum montibus, collibus, silvis, campis, pratis, rivis, pascuis, edificiis, locisque omnibus cultis & incultis: Item Casale, quod vocatur Campum Deiano, & Cantoranum, Semuvarium, atque Augusta, cum terminis & limitibus eorum in integrum, Cervariam quoque ex toto. Omnes etiam res, quas in Reatino territorio tenere, & possidere debet, hoc est in Valle, que dicitur Torre, Ecclesiam Sanctae Anatolie, quam detinet per concessionem Reatini Episcopi adscripam. Insuper quaecunque eidem ipsi sacro Monasterio Hugo & Lotharius Reges concesserunt, scilicet Cortem Sale & Carsoli in integrum cum omnibus ibi ubique adiacentibus pertinentiis. Similiter eundem, que in Ciculis, & in Reatino, & Savinenfi, & in omni Maritimo territorio, per quodcumque nomen acquisita sint, plenissime roboramus.

In primis Sancti Angeli Monasterium cum suis in integrum pertinentiis. Res quoque Johannis Presbyteri, & Vicendam unam seuiviam cum Ursula piscatore, & aliis Servis cum filiis & filiabus eorum, atque rebus & possessionibus eorum, sicut per Chartam delegavit & tradidit Burgo magnificus vir in supradicto Monasterio. Terram etiam ad centum modia intra Saturnum, quod & Gundum, datam a jam dicto Burgone. Pari modo Cellam in Marf, que nuncupatur Sancti Euticii, atque aliam Cellam in honore Sancti Benedicti, & Sancti Felicis, quam noviter construxit Palumbus Presbyter & Monachus ejusdem Monasterii, cum omnibus ad easdem Ecclesias vel Cortem suam in integrum pertinentibus in universo Maritimo territorio. Monasterium praeterea nunc vocabulo Sancti

A Michaelis Archangeli, quod Barreja dicitur, situm in salsibus Beneventanis supra flumen Sangrum, licet a Saracenis destructum ex integro, tamen sicut Elie Abbati per predicatorum Regum precepta confirmatum dignoscitur. Item in territorio Tiburtino Massam, que appellatur Jubezana in integrum, sicut per Pontificalia Precepta eidem sancto Loco tradita concessaque est, cum omnibus appendicibus suis, cultis & incultis, & cum finibus limitibusque suis. Similiter eorum, quod eidem Monasterio attinet definitum per Cartularum series in loco, qui vocatur Nica, sive est usque ad columnam, que stat sub fronte Nicii juxta viam: deinde in montem, qui vocatur Valturella, & usque Sanctum Petrum in Aspreto, necnon juxta fluvicellum. Item Montem, qui vocatur Buharavo, seu & Casale, qui vocatur Riattis, in quo est Ecclesia Sancti Eleutherii, cum determinatis finibus suis in integrum: & Longarias cum terris, que dicuntur Pentome, cultis & incultis, quomodo extenditur usque in fines Meralave. Item medietatem Casalis, in quo est Ecclesia Sancti Pamphili, que dicitur Johannis Presbyteri. Et alibi medietatem Casalis, qui nominatur Romani minoris: & alteram ejus medietatem, quam tenuit quondam Galileo, & ipse concambiavit sive commutavit cum quibusdam Tiburtinis. Item Casalem qui dicitur Romani majoris in integrum, & Formas terrarum tres & Casale, qui appellatur Appolloni, in integrum, & Casale Sancti Vincentii cum universis sibi ex integro pertinentibus. Et Casale qui vocatur Sancti Quirici ex toto & per totum, sicut Pontificalibus Preceptis, aliisque monimibus declaratum habetur. Itemque medietatem Casalis, qui vocatur Papi, & Monetula in integrum, sicut prefatus Galileo pro sua anima dele-

lapatis ac dereliquit in eodem sacro Monasterio. Similiter clausuram unam, in qua est Ecclesia Sancti Sebastiani, & quas aliquo modo habere videtur in toto Tiburtino territorio. Intra Civitatem autem Tiburim Cellam, vocabulo Sanctae Barbare, cum omnibus ad se pertinentibus intus & foris, & aquimolum ex integro extra Portam, datum firmiter per predictum Caloleo, & alia duo aquimola in loco, qui vocatur Trullo, sicut omnimodo saepe nominato venerabili Monasterio per suas moniminas compertunt. Post hec Casalia, que ipsit vocabulis sive aliis nominibus incognitis nuncupantur; idest Corcorulam, Musonianum, Panzis, Dirutula, Ananole, Cisteruule, & Cellulam, que vocatur Aqua Alta, ubi est Ecclesia Sancti Laurentii, cum aquimolis seu omnibus adiacentibus ipsi in integrum pertinentibus. Item Casalem qui dicitur Arbitetum, & totum Casalem Dunavelli, & medietatem Castelli, & omnes res comparationis Leonis Prebiteri. Et omnia que infra totum Campanie territorium ipsum venerabile Monasterium qualitercumque habet. Idest Casalem Porcianum in integrum cum servis & ancillis ibidem degentibus & pertinentibus. Casale dictum Ojanum majus, & Casale Ojanum minus, utroque in integrum, cum omnibus, que ipsi sacro Monasterio pertinent quolibet contractu & in quolibet loco; sive in Ferentinello minore, Asile, Ponzia, vel quod est melius, Lupateis, Lurojate, & in Olevano per ascriptos limites & fines. Atque Casale vel fundum, quod dicitur Leporali, ex integro & Casale qui vocatur Campum de Fossi, in integrum; Casale Campilionis in integrum; & medietatem Casalis Catejani, & Montem in quo est Cella Sancti Angeli; & Montem, qui vocatur Civitella, in inte-

grum. Et Casale, qui vocatur Congesta; & terram ad modiorum duodecim in fundo Casepacis; & Casale Cefinule in integrum; & portionem Constantie bone femine in Sancta Savina & Saulto Vito. Casale, qui vocatur Casale; & Casale Casarucellis, & Arzezanum, Folinianum, & Caprini, cum omnibus ex integro pertinentiis, per limites proprie, & usualiter possitis. Et Cellam Sancti Benedicti, que vocatur Angeli, cum omnibus causis suis, prout in territorio Rutuniano. Post hec Cellam in Survisco, in qua est Ecclesia Sancte Marie cum omnibus pertinentiis suis in integrum. Et intra Civitatem Romam Monasterium Sancti Heralmi cum universis pertinentiis suis intus & foris; & Cortem ex integro, que fuit Flori Episcopi, in qua est Ecclesia Sancti Theodori, datam ex concessione ejus. Item modicam terram extra viam juxta Formam, & Casam Johannis Crispi cum orto suo, cum anteditis rebus prope Portam Majorem, cum terris & pratis foris prope eam fundatis. Precipientes itaque precipimus ac jubemus, ut nullus Pontificum, Episcoporum, vel Abbatum praesumat vendere sive alienare de suprascriptis omnibus rebus ejusdem venerabilis Monasterii nisi tantummodo Abbas ibidem specialiter consentiens. Et hoc non nisi pro rationabili necessitate ejusdem Monasterii secundum Canonicam permissionem. Quod si aliter quolibet ingenio facere presumpserit, omni modo iniuste maneat. Insuper nulla magna vel parva persona totius Regni nostri audeat Abbatem illum, qui modo est, vel successores suos in aliquo molestare aut disjungere vel inquietare, aut ad placitum provocare absque iusta & probatissima causa, neque illorum homines ad turpe servitium aut tributum cogere. Si quis autem contra hanc nostram preceptionem ire presumpserit; fiat

sciat se aut magnum exitum passurum, aut centum Libras auri colli compositurum, medietatem in predicto Monasterio, & medietatem Camere nostrae.

A Quod ut verius credatur, & firmiter ab omnibus observetur, manu propria roborantes, annulo nostro iussimus sigillari.

Signum **T&T** Domni Ottonis Caesaris Augusti.

Ambrosius Cancellarius ad vicem Umberti Episcopi & Archicancellarii recognovi & subscripsi.

Data III. Idus Januariarum, Anno Dominice Incarnationis DCCCCLXVII. Imperii vero Domni Ottonis gloriosissimi Caesaris V. Indictione X.

Ailam Rome in Dei nomine feliciter, Amen.

Neque abicienda mihi Bulla Nicolai Romani Pontificis, quae ex ejusdem Sublacenſis Monasterii pergamena descripta fuit, quamquam Notae Chronologicae in ea deliderentur, & mihi non satis probetur dictio illa sanctissimi Patris nostri Benedicthi. Cuinam vero Papae Nicolao, scilicet Primo-ne, an Secundo tribuenda sit Bulla, non satis liquet. Ad Primum quod attinet, mentio haec habetur de Privilegiis, quae ab Agarenis olim cum omni suppellectile Monasterii igne concremata fuere. Ante aliquot annos, hoc est Anno DCCGXLVI.

B Romam & centum loca Saraceni afflixere. Praeter haec Nicolai I. temporibus floruit Leo Abbas Sublacenſis; ac proinde Mabillonius, cui notae fuisse videntur ejusmodi tabulae, quum in Annalib. Benedicthi. ad Annum DCCCLV. de illo scribat: qui ea Privilegia renovari a Nicolao Primo impetravit. Verum tum formulae, tum tanta bonorum copia, potius indicant, haec ad Nicolaum II. esse referenda. Utcumque sit, & quaecumque sit monumentum hoc, illud accipe.

Nicolai fortasse Primi Papae Bulla pro Monasterio Sublacenſi, circiter Annum 864.

Nicolaus Episcopus, servus servorum Dei, Leonis venerabili Abbati..... Quia petitis a nobis, qualiter moniminas vel Privilegia, quae ab Agarenis olim cum omni suppellectile Monasterii igne concremata atque exusta dignoscitur, quantum ad vestram memoriam Domino inspirante pertinere vide-

D mini, quomodo a beato Gregorio summo Pontifice, vel ab aliorum summorum Pontificum, vel etiam ab aliis Christianis pro eorum peccatis redimendis concessa sunt, reconfirmare & stabilire nostra clementia dignaremur; quia nobis valde competit vestre petitioni annuere, quae piis desideriis concedenda

Tom. XIII.

A a

, denda

„denda congruunt; igitur concedi-
 „mus sive confirmamus in venera-
 „bili *Monasterio sanctissimi patris no-*
 „*stri Benedicti & Sancte Scolasticae,*
 „*quod ponitur in Sublacum* in pri-
 „mis Locum ipsum, qui vocatur
 „Puzeja, ubi ipsum Monasterium
 „constructum est, una cum Specu,
 „ubi ipse beatissimus Benedictus he-
 „remiticam duxit vitam cum omni-
 „bus infra se & extra se, cum Cri-
 „ptis, & omnia edificia humana,
 „que ibi nunc sunt, vel in antea
 „construere possunt. Verum etiam
 „& Lacum Minorem cum piscariis
 „& aquimolis suis, sicuti extendi-
 „tur aqua per Alanceto, deducente
 „ipsa aqua in locum, qui vocatur
 „Mandrs, & pervenit usque in Ar-
 „co, qui vocatur de Ferrata, cum
 „piscariis & aquimolis, omnia in
 „unum coherentem. Concedimus et-
 „iam in perpetuum & ipsi Mona-
 „sterio confirmamus, ut nullus un-
 „quam hominum, magna parvsque
 „persona audeat in ipsa aqua, que
 „vocatur Timida, vel in aqua, que
 „vocatur Augusta, vel in aqua,
 „que dicitur Bullica, neque in Flu-
 „micello, neque in aqua de Toza-
 „nello, neque in aqua de Cona,
 „neque in ulla aqua de toto terri-
 „torio Sublaciano, per nullius ar-
 „gumentum aliquis hominum pre-
 „sumat piscari, aut aquemolum de-
 „dicare absque consensu Abbat, is,
 „qui ibi presse videtur. Si quis
 „hoc temere presumserit, & aut
 „piscari, aut aquemolum edificare
 „in totis supradictis aquis, precipi-
 „mus esse compositurum auri costli
 „Libras XX. Item confirmamus in
 „eodem Monasterio Castellum inte-
 „grum detinendum, quod vocatur
 „Sublacum, cum omnibus suis per-
 „tinentiis vel adjacentiis, cum om-

„ni placito & datione sua, una
 „cum glandatico & erbatico suo,
 „arque eundem publica functione.
 „Confirmamus in eodem venerabi-
 „li Monasterio Montem in inte-
 „grum..... ad Castellum scien-
 „dum, qui vocatur Augusta, & Mon-
 „tem, qui vocatur Cervaria, cum
 „omnibus eorum pertinentiis. Por-
 „ro & Castellum, quod vocatur
 „Arsule, simulque & Castellum,
 „quod vocatur Rubianum, simul-
 „que & Castellum, quod vocatur
 „Maranum: unumquodque Castel-
 „lum cum Ecclesiis suis, Cellis,
 „domibus infra se & de foris, vine-
 „is & terris, campis, pratis, pas-
 „cuia, silvis, saltibus, arboribus
 „pomiferis, fructiferis diversi gener-
 „is, puteis, fontibus, rivis, aquis,
 „fluminibus, cum aquemolis, cum
 „castanietis, & paludibus, cum
 „montibus & collibus, plagis &
 „appendicibus, cultum vel incul-
 „tum, vacuum & plenum, cum
 „omnibus ad supradictum Monaste-
 „rium, seu Castella generaliter, &
 „in integrum pertinentibus, consti-
 „tutus territorio Tiburtino & Subla-
 „ciano, mox ut per termina desi-
 „gnantur atque demonstrantur: in-
 „cipiente a Petra Imperatoris, unde
 „ipsum flumen redundat, deinde
 „veniente in Monte, qui vocatur
 „Romani, & recto tramite in Cam-
 „polongo, pergente in Fissa de
 „Petra que vocatur de Pereta, eum
 „Ecclesia Sancti Petri; inde venien-
 „te in Scaffite, quod stat in Cam-
 „posacro; deinde pervenit in Arce
 „Sancti Georgii, & veniente de
 „Flaonrino, & per ipsum Montem
 „descendente in aqua, que Ferrata
 „vocatur, & per ipsam aquam de-
 „venit, donec suum eursum expli-
 „cit in fluvium Tiberis..... tra-
 „ns, sive ante

„Imeant ipso fluvio, ascendente in
 „Monte, qui vocatur Cropho, inde
 „per cacumen montium, per con-
 „cam vallium, per cavernas petra-
 „rum devenit in montibus, qui vo-
 „cantur Gemini: & sic descendente
 „in fines Telle, & exinde descen-
 „dente in rivo, qui nominatur Tra-
 „ve, & pro eodem rivo descenden-
 „te in alio rivo de Cona, ubi Cru-
 „ce vocatur; ab ipsa Cona ascen-
 „dente per rivo de Baniolum, &
 „recte veniente in locum, qui vo-
 „catur Oraru; inde iteratim ascen-
 „dente in montem, qui de Aqua-
 „viva dicitur, & recte in Pontem
 „Terraneum. & per ipsum flumen
 „remeante in Petra Imperatoris, &
 „deinde in monte Romano.

„Verum etiam concedo & con-
 „firmo solam Civitatem, que Car-
 „seoli nuncupatur, cum Ecclesiis,
 „domibus infra se & inde foris di-
 „versis vocabulis, villis, vineis,
 „fundis, & casalibus, rivis, cum
 „aquemolis, & cum omnibus suis
 „pertinentiis, sicut in vestris anti-
 „quioribus Privilegiis constat, ita
 „nos in omnibus in superscripto
 „Monasterio confirmamus, posita in-
 „fra Reatino & Ciculano & Ti-
 „burtino territorio. Denique con-
 „cedimus in eodem Monasterio Ca-
 „stellum integrum, qui Trollana
 „vocatur, una cum Colle de Fer-
 „rari & Sassa, sive quibus aliis vo-
 „cabulis nuncupantur. Et Monaste-
 „rellum cum villis, fundis..... &
 „casalibus, vineis, & terris, camp-
 „pis, pratis & pascuis, & cum
 „omnibus suis pertinentiis, sicuti
 „extenditur usque in Piscano. Et
 „Casale in integrum, qui vocatur
 „Ursano, & Sambuci, cum Eccle-
 „sia Sancti Thome in desertis pos-
 „ta, & Monte in integrum, qui

A „vocatur Gurdiano, cum fundis &
 „Casalibus suis, atque medietate
 „de loco, qui dicitur Illice, & lo-
 „cum, qui vocatur Gassaniola, cum
 „vineis & terris, cum fundis &
 „casalibus extra & intra. Sive et-
 „iam & Valle Majore, in qua est
 „Ecclesia Sancti Eleutherii, cum
 „vineis & terris, vel sua omnia per-
 „tinentia. Et in ipso confinio Mon-
 „tis, qui vocatur Buberanum cum
 „omnibus suis pertinentiis. Concedi-
 „mus etiam & confirmamus, sicuti
 „a beata Silvia concessum est,
 „Castellum integrum, quod dicitur
 „Ampolloni, cum Ecclesiis & do-
 „mibus infra se per omnia & ex-
 „tra se, vineis, terris, fundis &
 „casalibus, vel omnibus ad idem
 „Castellum pertinentibus. Et locum
 „qui vocatur Pentoma, cum suis
 „omnibus in integrum pertinentiis.
 „Verum etiam & medietatem de
 „Castello, quod vocatur de Sancto
 „Pamphilo, cum medietate de suis
 „omnibus pertinentiis. Verumtamen
 „& Castellum de Collemalo in in-
 „tegrum. Et locum, qui vocatur
 „Romani in integrum. Et medietatem
 „de Villa, que appellatur
 „Papi; per unumquemque locum
 „cum fundis & casalibus, vineis &
 „terris, campis, pratis, pascuis &
 „silvis, saltibus, fontibus, rivis
 „cum aquemolis..... omnibus sin-
 „gulis locis & vocabulis, generali-
 „ter & in integrum pertinentibus,
 „omnibus jam dictis locis territo-
 „rio Tiburtino positus. Concedimus
 „etiam & confirmamus in supra di-
 „cto Monasterio Cellam Sancte Bar-
 „bare, que est in Civitate Tibur-
 „tina, cum domibus & Cellis intra
 „se in integrum, cum aquemolis
 „suis positus intra eandem Civita-
 „tem; & alium aquimolum in Ca-
 „A 2 2 „strove-

„strovete, & alium foris Portam
 „majorem, & de foris cum omni-
 „bus ad eam pertinentibus. Simili
 „modo portionem in Prato majore,
 „sicut dedit quondam *Calvus Epi-*
 „*scopus*, & Maria Ancilla Dei: &
 „fundum, qui vocatur Macronia-
 „nus, cum casis & vineis, & cum
 „omnibus ad eum pertinentibus:
 „itemque vinee clausuram supra se
 „in integrum, que ponitur in san-
 „dum..... hortum magnum cum
 „Ecclesia Sancte Helene, & cum
 „omnibus ad eum pertinentibus:
 „itemque portionem de vinea, que
 „fuit de Leone Presbitero, que po-
 „nitur in fundum Casapetra, cum
 „aquimolo posito in Trullo: verum
 „etiam vinea clausurata super se in
 „integrum posita in Casa Gallo-
 „rum, territorio Ferentinello in in-
 „tegrum. Omnia hec, ut superius
 „legitur, in proprium usum & sa-
 „larium atque utilitatem ipsius ve-
 „nerabilis Monasterii concedimus &
 „confirmamus ad tenendum, & mis-
 „sa preceptione per hujus precepti
 „Privilegii seriem suprascripta ro-
 „boramus immobilia loca, cum
 „omnibus eorum pertinentiis, ut
 „superius legitur, ita sane & inte-
 „gre, ut nullus umquam nostrorum
 „Successorum Pontificum, vel alia
 „quolibet magna parvaque persona
 „ipsa prenominata loca a potestate
 „& ditione prefati Monasterii au-
 „ferre vel alienare presumat, sed
 „potius in proprio usu omni tempo-
 „re usque in finem Seculi decrevi-
 „mus permanere, ut cum magna
 „securitate & quiete valeatis frue-
 „re & possidere ac detinere. Pro
 „quo sub divini iudicii obtestatio-
 „ne promulgantes decrevimus, ut
 „nullus umquam, potestatis ac di-

A „gnitatis qualicumque sit, vel qua-
 „licumque persona cujuscumque se-
 „xus, eadem Loca jam superius ab
 „eodem pio Loco auferre aut alie-
 „nare quolibet, vel minimam par-
 „tem presumat per quodlibet inge-
 „nium aut argumentum. Si quis
 „(quod non optamus) temerare aus-
 „sus fuerit, sciat se Domini nostri
 „& Apostolorum Principis Petri ana-
 „thematis vinculis innodatum, &
 „cum diabolo, & ejus atrocissimis
 „pompis, & cum Juda traditore
 „Domini Dei & Salvatoris nostri
 „Jesu Christi, in eterno igne con-
 „cremandum, & in voragine Tar-
 „taroque chaos demersurum. Qui
 „verò pio intuitu custos & obediens
 „atque observator hujus nostre sa-
 „lutaris preceptionis extiterit, gra-
 „tiam & celestem retributionem &
 „eterna gaudia a iusto Judice Do-
 „mino nostro consequi mereatur,
 „& vite eterne participes effici me-
 „reatur
 „..... (*Reliqua desiderantur.*)

D Atqui percontetur, aliquis: quod-
 nam jus fuit Abbatibus majorum
 Monasteriorum in Abbates & Mona-
 chos minorum sibi subjectorum? Res-
 ponsum suppeditabunt monumenta
 Mutinensis Monasterii Sancti Petri,
 Ordinis Sancti Benedicti. a quo o-
 lim pendebat *Candianense Monasterium*
 in Dioecesi Patavina situm. Inter
 E Episcopum Patavinum, & Abbatem
 Sancti Petri controversia servebat,
 ejusdem Candianensis Monasterii caus-
 sa, atque hæc coram non uno Judi-
 ce agitata est, atque diremta. En
 sententias & acta, ex Archivo præ-
 laudati Mutinensis Coenobii descri-
 pta.

Sententia Ferrariensis & Adrienſis Episcoporum a summo Pontifice delegatorum, qua Monasterium Candianense decernitur subiectum Monasterio Sancti Petri Mutinensis, Anno 1171.

IN nomine Sancte & individue
Trinitatis. Anno Christi Nati-
vitatſ Milleſimo Centeſimo Se-
ptuageſimo Primo, Indictione IV.
Menſe Januario, die Beati Vin-
centii, Civitate Ferrarie, in Ec-
cleſia Sancti Stephani de Ora Ca-
nalis, temporibus Domini Pape
Alexandri, & Federici Imperatoris:
in preſentia teſtium, quorum no-
mina ſubter leguntur, ſententia
talis lata eſt.
In nomine Patris & Filii &
Spiritus Sancti. Amen. Nos Ama-
tus quidem Dei gratia Ferrarien-
ſis, & Gabriel eadem gratia Ad-
rienſis, Episcopſ, ſuper controver-
ſia, que vertitur inter Episcopum
Paduanum, & Abbatem Sancti Petri
Mutinenſis, ſuper Monasterio de
Candiana, a Domino Papa Judices
delegati, rationibus hinc inde au-
ditis & diligenter inſpectis: Ab-
batis confirmationem ejus & Ec-
cleſiarum conſecrationem, Mona-
chorum promotionem, curam Po-
puli in Synodis, interditiſ, &
excommunicationibus Parochiano-
rum, obedire Domino Epifcono
competere pronuntiamus. Electionem
verò Abbatum de perſona
honeſta & religioſa, & illius ma-
turitatis, per quam Eccleſia ſe-
cundum Deum poſſit reformari, ſi
de aliqua Eccleſia ſit aſſumenda,
cum conſilio Abbatis Sancti Pe-
tri, ſine pravitate, conventui Ec-
cleſie Candianenſis cumvinire pro-
nuntiamus. Correctionem verò Mo-
nachorum Eccleſie Sancti Michæ-
lis ſuo Abbati aſſignamus. Quod

ſi facere neglexerit, Abbas Sancti
Petri corrigat. Si verò Abbas San-
cti Michælis, quod abiit, publice
& criminaliter peccaverit, ſi per
Abbatem Sancti Petri non fuerit
correctus, ab Epifcopo Padue cor-
rigatur. Quando Abbas Sancti
Petri Candianam venerit, ut Do-
minus recipiatur, ſi Frater, ut
Frater. Annuum cenſum de more
perſolvat. Infra annum electionis
inveſtituram ab Abbate Sancti Pe-
tri recipiat, quia Eccleſiam Sancti
Michælis in Candiana in alodio
Sancti Petri ſitam eſſe cognovi-
mus.
Prefate Sententie fuerunt teſtes
preſentes Wido Archipreſbiter Fer-
rarienſis Eccleſie, Preſbiter Johan-
nes Diſcaltius, Preſbiterinus Pre-
poſitus, Palotius Canonicus, &
Regulus Canonicus, Michæſ Archi-
preſbiter Conventus, Alexius
Archipreſbiter de Cornacervina,
Preſbiter Falco, Preſbiter Opizo,
Preſbiter Albertus, Ildebrandus,
& Bonus Johannes Judices & Aſ-
ſeſſores, Albertus de Alderio Ju-
dex, Martellus Mutinenſis Judex,
Wottus Judex, Falco Cauſidicus,
Deodatus Cauſidicus, & alorum
quamplurium. Item Archipreſbiter
Sancti Fidentii de Millarino, &
Bochus Judex, Procuratores Epi-
ſcopi Paduani.
Ego Dominicus, Chriſti miſeri-
cordia Sancte Adrienſis Eccleſie
Notarius rogatus a prefatis Epi-
ſconis ſcribere, ſcripture viaculis
adnexui.

Decre-

**Decretum Petri Ticinensis & Tedaldi Placentini Episcoporum Judicum
a Summo Pontifice electorum, per quod decernitur, Monasterium
Sancti Michaelis Candianensis subiectum esse Monasterio
Sancti Petri Mutinensis, Anno 1173.**

A Nno Domine Incarnationis
Millesimo Centesimo Septus-
gesimo Tertio, die Sabati, IV.
Kalendas Maii, Indictione VI.
in Civitate Papia. Inter Dominum
Girardum Paduanum Episcopum, &
Dominum Geminianum Abbatem, &
Fratres Sancti Petri Mutine, super
Monasterio Sancti Michaelis de Can-
diana, coram Domino Amato Fer-
rariensi, & Gabriele Adriensi Epi-
scopis, quibus a Domino Papa Ale-
xandro hec causa fuerat delegata,
controversia diuicius agitata fuit.
Asserebat siquidem Dominus Pa-
duanus, quod predictum Monaste-
rium Sancti Michaelis ad se in-
tegrum pertinere, excepto eo
quod predictus Abbas Sancti Pe-
tri ab eodem Candianensi Mona-
sterio de quadraginta iugeribus ter-
re censum quadraginta Solidorum
Lucensium deberet recipere; & si
ipse vel Nuncius ejus ad eundem
locum casu aliquo pervenerit,
Nuncius debeat recipi, & ipse
Abbas ut Dominus. Abbas autem
idem Monasterium Candianense tam
in spiritualibus quam in tempora-
libus ad se pertinere omnimodis
asserebat. Super hoc igitur predi-
cti Episcopi, receptis hinc inde
testibus, & visis allegationibus,
Sententiam promulgaverunt. Cum
que ab ea predictum Paduanum
ad Dominum Papam fuisse appel-
latum: idem Summus Pontifex
predictam causam Domino Petro Pa-
piensi, & Domino Tedaldo Placenti-

A no Episcopis, & Domino Bernardo
Electo Sancti Sepulchri de Placentia,
sublato appellationis remedio, au-
diendam commisit, & sine debito
terminandam. Ii autem Judices
juxta mandatum Domni Pape in
unum convenientes, visis diligen-
ter utriusque partis testibus & al-
legationibus: predictus Dominus
Placentinus in concordia & volun-
tate Domni Petri & Domni Ele-
cti, hujusmodi Sententiam pronun-
ciavit. Monasterium siquidem
Sancti Michaelis de Candiana ad
jus Monasterii Sancti Petri Muti-
nensis pertinere judicavit. Abba-
tis vero confirmationem & bene-
dictionem, Ecclesiarum consecra-
tionem, Monachorum promotio-
nem, & curam Populi ad Dom-
num Paduanum censuit pertinere,
& ut vocatus ad Sinodum eat:
servet quoque Interdicta & Ecom-
municationes Parochianorum. De-
cedente autem Abbate Sancti Mi-
chaelis, de se ipse idoneam per-
sonam secundum Deum & Regu-
lam beati Benedicti in Abbatem
eligant. Quod si de ipsis congruum
invenire nequiverint, de Monaste-
rio Sancti Petri Mutinensis, vel
de alio, cum consilio Abbatis ele-
ctionem faciant. Correctionem ve-
ro Monachorum Ecclesie Sancti
Michaelis proprius Abbas exer-
ceat. Quod si facere neglexerit,
Abbas Sancti Petri corrigat. Si
vero Abbas Sancti Michaelis, quod
absit, clarescentibus culpis pecca-
verit,

„verit, per Abbatem Sancti Petri
 „corrigatur. Quod si ipse facere
 „neglexerit, Dominus Paduanus ejus
 „correctionem habeat. Cum autem
 „Abbas Sancti Petri Candianam ve-
 „nerit, ut Dominus recipiatur, &
 „que corrigenda sunt, corrigat, re-
 „motâ omni exactione. Si verò
 „Frater Monasterii Sancti Petri
 „Mutinensis illuc advenierit, ut Fra-
 „ter suscipiatur. Annuum verò quo-
 „que censum quadraginta Solido-
 „rum Lucensium predicta Candia-
 „nensis Ecclesia Ecclesie Sancti Pe-
 „tri persolvat.
 „Signa ✕ ✕ manuum memorato-
 „rum Domni Placentini & Domni

A „Electi, qui hac Cartulam sacri
 „preceperunt.
 „Interfuerunt Bernardus de Ro-
 „cha, Albertus de Ser Guizolo,
 „Balsardus de Gratia de Vilolano,
 „qui sunt de Papia; Boso Balbus,
 „Fulco Strictus, Atto de Inzislino,
 „Guilielmus Siccamelica, qui sunt
 „de Placentia; Albertus Tertius,
 „Ezelinus Judex, qui sunt de Pa-
 „dua, testes.
 „Ego Jacobus Goffonus sacri Pa-
 „laci Notarius interfui, & predi-
 „ctorum Domni Placentini & Dom-
 „ni Electi jussu hanc Cartulam
 „scripsi.

Concordia inita inter Abbatem Sancti Petri Mutinensis & Abbatem
 Sancti Michaelis Candianensis coram Gratiano Cardinale Sanctae
 Romanae Ecclesiae: in qua statuitur Monasterium Candia-
 nense subiectum esse Mutinensi, Anno 1187.

IN nomine Domini nostri Jesu Chri-
 sti. Anno ab Incarnatione Nativi-
 tatis Millefimo Centesimo Octagesimo
 Septimo, Indictione V. die V. intrante
 Mense Novembris. In praesentia bono-
 rum hominum, quorum nomina leguntur
 inferius. Inter Dominum Michaelem
 Sancti Petri Mutinensis, & Dom-
 num Johannem Sancti Michaelis Can-
 dianensis Abbates, orta questione su-
 per quibusdam capitulis, Dominus
 Gratianus Dei gratiâ Sanctorum Co-
 sine & Damiani Diaconus Cardinalis
 se ad componendum inter eos amabili-
 ter voluntate parvum interposuit. Pre-
 dictus enim Abbas Sancti Petri Abbatem
 Sancti Michaelis Investituram a se
 debere, & Fidelitatem jurare asseve-
 rabat, immitens duobus Instrumentis
 de pacto quondam inter predicta Mona-
 steria inito, & praestito postmodum ju-
 ramento confectis, Abbate Candianense

C dicente, se ad hoc non teneri, cum in
 sententia, quae inter Gerardum Epi-
 scopum Paduanum & Abbatem Sancti
 Petri Mutinensis per delegatos Judices,
 Thedaldum videlicet Placentinum &
 Petrum bone memorie Papiensem Epi-
 scopos, & Bernardum tunc Electum
 Sancti Sepulcri de Placentia super
 Monasterio Candianense lata est, non
 continetur. Tandem verò mediante pre-
 fato Cardinale in hanc transactionem
 per Dei gratiam voluntate parvum
 conveniunt. Quod Abbas Candianensis,
 qui nunc est, & Successores ejus, ab
 Abbate Mutine qui nunc est, & Suc-
 cessoribus ejus, Investituram recipiant,
 & exinde obedientiam faciant, ita quid-
 em quod per obedientiam Abbas aut
 E Monachi seu Monasterium Candianense
 ab Abbate Mutinensi gravari non de-
 beant supra id, quod per sententiam
 competitis, aut fieri consuevis. Cetera
 vero

vero, quae in memoratis Instrumentis continentur, vires non habeant, nisi quantum ex eis in sententia transsumum est. Abbas igitur Candianensis a memorato Abbate Mutinensi Investituram accipiat, & obedienciam faciat. Decedente vero memorato Abbate Candianense, electus in Abbatem de cetero ad Investituram recipiendam, & obedienciam faciendam predicto Abbati Mutinensi & Successoribus ejus Mutinam ire debet. Promiserunt quoque supradicti Abbates unus alteri per se & Fratres suos, omnia, quae superius dicta sunt, firma & illibata servare, & hac subnixta stipulatione firmare.

A. Adum Ferrarie in Ecclesia Sancti Stephani, in Choro ejusdem Ecclesiae. Testes ibi ad presens Magister Wido Arctinus Canonicus, Magister Liutberius, Magister Laubertus, Johannes de Vichola Capellanus ejusdem Cardinalis, Albertus Judex Adegarii, Magister Nigler Archiepiscopus Plebis Sancti Johannis, Ortus Canonici ejusdem Plebis, Zabonetus Judex de Padua, Mathaeus de Pegulotto, Calvus de Caulsetre, Homodeus, & alii multi.

B. Ego Petrus Notarius sacri Palatii interfui, & jussu prenominati Cardinalis & parcius scripti.

Summi Pontificis (fortasse Coelestini III.) Bulla, qua confirmantur jura Monasterii Mutinensis Sancti Petri in Monasterium Candianense, Anno, ut videtur, 1195.

..... Episcopus, servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati & Conventui Sancti Petri Mutine salutem & Apostolicam benedictionem. Jussis petitionum desiderii dignum est nos facilem prebere assensum, & vota, quae a rationis tramite non discordant, effectum prosequente..... Eapropter dilecti..... filii, vestris jussis postulacionibus gratum impercipientes assensum, compositionem initam inter bone memorie Michaelem Predecessorem tuum, filii Abbatis, & dilectum filium Johannem Abbatem Sancti Michaelis de Candiano, super investitura de manu Abbatis Sancti Petri Mutinensis recipienda, & obediencia sibi & successoribus suis ab ipso Abbate Candianensi & Successoribus ejus humiliter facienda, sicut mediante dilecto filio nostro Gratiano Sanctorum Cosme & Damiani Diacono Cardinale sine pravitare provide facta est, & ab utraque parte sponte recepta, & hactenus observata,

C. & in Instrumento publico plenius continetur, auctoritate Apostolica confirmamus, & presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contra ire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum.

D. Datam Laterani IV. Idus Decembris; Pontificatus nostri Anno Quinto.

E. A legitima quoque potestate interduum minora Monasteria Majoribus subiciebantur, ut in iis staretur aut restitueretur Monastica Regularis disciplina. Duobus exemplis res petebit. Sancti Apollonii Ecclesiam in Arce Canossina Regiensis Diocesis, a progenitoribus Comitissae Methildis constructam, ipsa Methildis una cum Beatrice matre in Monasterium converter.

convertit. De ea videndus Donizo in Vita ejusdem Mathildis. Ipsa autem curante, ut veri mihi videtur simile, Bernardus sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalis, Mathildi perquam

familiaris, auctor fuit, ut Canossino Monasterio alterum Lunensis Dioecesis subderetur, uti fidem facit Charta, quam ex Tabulario Canoniorum Regensium decripti.

Bernardus S. R. E. Cardinalis, & Papae Vicarius Ecclesiam & Monasterium Sancti Michaelis de Monte in Lunensi Dioecesi situm commendat Abbati Monasterii Canusini, consentientibus ejusdem Ecclesiae patronis, Anno 1103.

IN nomine Sancte & individue Trinitatis. Bernardus Dei gratia sanctae Romanae Ecclesiae humilis Cardinalis Presbiter, atque Domni Paschalis Papae Vicarius licet indignus, omnibus Dei fidelibus per Lunensem Episcopatum constitutis salutem perpetuam, & benedictionem in Domino. Dum olim in Longobardie partibus vices Apostolicas haberemus, & multa de utilitatibus Ecclesiasticis ageremus, venerunt ad nos filii Bosonis, & nepotes Rodulphi de Casula, suppliciter nostram clementiam postulantes, ut quamdam Cenobiclem Ecclesiam in predio Episcopio sitam, Sancti videlicet Michaelis de Monte a parentibus eorum ad usum Monasterii in predio suo fundatam, jam verò totius religionis Ordine penitus destitutam, ad statum Ordinis Monachorum, sicut voluntas affuit defunctorum, pro loci ejusdem possibilitate revocaremus, & alicui religioso Cenobio commendaremus. Quorum justis petitionibus annuentes, Fratrem nostrum venerabilem Johannem Canusinum Abbatem ad nos advocavimus, ipsamque Ecclesiam, patronis presentibus, obnoxiaeque flagitantibus, ac unanimiter consentientibus, Guizzolo videlicet, Bosone, Girardo, Guicardo filiis Bosonis, itemque Girardo, Guidone, Ugione Rodulphi nepotibus, predio venerabili fratri nostro Abbati, suisque Successori-

Tom. XIII.

Bus in perpetuum, ad regendum, ordinandumque, jure proprietario possidendum commisimus. Quapropter iustum fieri hoc recordationis scriptum ad memoriam posterorum, nostra subscriptione munitum, vice Apostolica, quam indigni gerimus, confirmatum. Rogamus igitur & precipimus, ut nulla spiritualis aut secularis persona presatam Cenobiclem Ecclesiam ab obedientia & jure Canusini Cenobii ulterius debeat qualibet occasione subtrahere, neque oblatas sibi, aut a se emptas terre possessiones, nec illas tres Capellas Sancti Blasii de Viavo, Sanctique Prosperi de Monzone, atque Sanctae Juliae de Nuceto, quas per plurimos jam possidet annos, aut illa predia vel Basilicas, quas in antea acquisiverit, scias se pro patrata nequitia Canonice sententiae subiacere, & penam Dei ultionis incurrere. Quae ut verius credantur & firmitus habeantur, manus nostrae subscriptione firmavimus.

Ego Bernardus humilis Cardinalis Presbiter sanctae Romanae Ecclesiae hoc scriptum confirmando subscripsi.

Testes vero interfuerunt idem supernominati patroni illius Ecclesiae & reliqui plures.

Actum Anno Dominice Incarnationis MCV. Indictione XIII. Septimo Kalendas Novembris apud Guarfallam,

B b

per

per manum Frugerii Archiepiscopi & Capellani.

Ego Guido Notarius sacri Palatii interfui & hanc concessionem scripsi.

Ita Cavenfi Monasterio, quod ibi Regularis disciplinae vigor olim flo-

reret, subjuncta fuere complura Monasteria ab ipsis Romanis Pontificibus, atque Principibus. Cujus rei testis mihi sit Bulla ex ejusdem Coenobii Archivo deprompta.

Gregorii VII. Papae Bulla, qua Monasterio Cavenfi Sanctae Trinitatis donat & confirmat quaedam Monasteria, circiter Annum 1076.

Gregorius Episcopus, servus servorum Dei. Omnibus Christi fidei Clericis ac Laicis salutem & Apostolicam benedictionem. Notum esse volumus omnibus Clericis ac Laicis, Denique pia Catholicisque fidei volentibus, nos in Apostolicae defensionis, tutelam Cavenfi Monasterium suscepisse, quod apud Salernum in Sanctae ac individuae Trinitatis honore constructum esse dinoscitur; cui Monasterio nos quaedam in Cilento Monte posita Monasteria, videlicet Monasterium Sanctae Mariae de Gulla, Monasterium Sancti Nicolai, Sancti Archangeli, Sancti Magni, Sancti Fabiani, Sancti Georgii, Sancti Matthei ad duo flumina, & Ecclesiam Sancti Angeli de Monte Corase, Sancti Blasii de Butrano, Sancti Joannis de Tursino, Sancti Salvatoris de Nuce, Sancti Zachariae de Lauris, cum Cellis eorum, jure perpetuo possidenda atque regenda, & secundum Deum ordinanda venerabili Petro Abbati ejusdem Monasterii, charissimo filio nostro Gisulfo Principe concedente, olim donavimus, & nunc eidem Abbati, ejusque Successoribus ad regendum, corrigendum & procurandum ipsa committimus & auctoritate Apostolica confirmamus. Interdicimus igitur in nomine Domini nostri Jesu Christi, & ex auctoritate beati Petri Apostolorum Principis, cujus vice sancte Roma-

B ne Ecclesiae praesidemus, & omnino prohibemus, ut nullus Archiepiscopus aut Episcopus, nullus Rex, Ducum, Principum, Comitum, nullus Clericorum, Laicorum, aut quolibet omnino magna vel parva persona, praefato Sanctae Trinitatis Cenobio in praedictis Monasteriis vel Ecclesiis, tantisque ad ea pertinentibus, quocumque modo seu qualibet occasione aliquid minuire, vel dolos vel molestias aut aliquam violentiam inferre, aut Dei servos inquietare puniende temeritate presumat, quatenus Romane soli Ecclesiae idem Monasterium cum praefatis Ecclesiis pleno jure videatur esse subiectum. Tanto enim Religiosi Monachi, ibidem Deo servientes, sinceriori mente Divinum opus exequi devotissime poterant, quanto nos eorum quieti nostrae, immo beati Petri Apostolorum Principis auctoritate, per omnia providere studemus. Si quis vero adversus praedictum Monasterium: jussu se putat habere querelam, & apud Coenobii Abbatem vel Monachos litem suam decidere ac diffinire noverit, volumus atque edicto perpetuo statuimus, ut ante nos, vel Legatos nostros querimonia deferatur, quatenus equitate iudicii, sine personarum acceptione, sua unicuique iustitia, Deo auctore, servetur. Si quis autem contra hanc nostri decreti auctoritatem ire tentaverit, sciat se beati Petri Apostoli gratiam amittiturum, & Apo-

& Apostolice indignationis ultione feriendum. Obedientes verb, & hujus pagine precepta servantes, dignam a Deo

A retributionem accipiant, & Apostolicam benedictionem consequantur.

Sigillum plumbeum.

Et hæc quidem laudanda. Sed quod non æque laudes, Caesares interdum alterum alteri Monasterium subdebant, Monachis invitis; atque in eam rem suspicari liceat, potentiores Monachos conatus suos addidisse. Neque enim semper ab eorum coetibus ambitio aberat; immo quo latius dominari poterant, eo plaris Congregationem suam faciendam arbitrabantur. Sed præcipue insignium Cocnobiorum conditores & conditrices hac ratione conabantur potentiam ac nomen augere loci sacri a se ædificati. Suum exordium (ut sæpe alijs memini) Angilbergæ Augustæ Ludovici II. conjugi debet in signe Monasterium Placentinum Sancti Sixti, primo sacrarum Virginum, tum Monachorum domicilium. Nihil intentatum reliquit Imperatrix illa, etiam post obitum Augusti viri sui, ut quot posset modis sui Parthenonis decus & opes amplificaret. Itaque Anno DCCCLXXXIX. Arnulphum Italiae Regem pertraxit ad subjiendum eidem Placentino Asceterio in Comitatu Prissanenfi Monasterium Novum; Papice verb Monasterium Sancti Marini, atque Monasterium San-

B li Thomæ, necnon Monasterium Reginae, in quibus Sanctimonialibus Domino famulantes sommorantur; in Placentino etiam Comitatu Abbatiam, Caput Treptium nuncupatam. Habes editum Diploma a Campio Tom. primo Hist. Ecclesiæ Placentinae. Quod autem Monasterium Novum appellatur in Comitatu Prissanenfi, nihil aliud fuit, nisi celeberrimum Brixianum Sanctæ Juliae, a Sanctimonialibus adhuc inhabitatum. Ac proinde mirari quisquam possit audax Angilbergæ Augustæ consilium curantis, ut novo suo Coenobio alterum tanti nominis subderetur. Sed ausa id ea fuerat sub Ludovico II. Imperatore marito suo, ut infra intelliges ex ejusdem Imperatoris Diplomate evulgando in Dissertatione LXXIII. de Monasteriis in beneficium datis. In subsequentibus tamen Privilegiis Sixtino Monasterio concessis nihil occurrit, unde constet, Brixianum ac Ticinensia illa Monasteria ad jus Placentini post sublatam e vivis Angilbergam pertinuisse. Cura nempe singulis fuit, ut ejusmodi jugum excuterent. Nonnulla ex hisce Privilegiis evulgavit Campius: ego verb plura

plura in hoc ipso Opere. Sed & nunc alia duo accipere Lestensem non pigebit, quorum alterum ex Archivo ejusdem Monasterii Sancti

A Sixti deductum est; alterius apographum vetustum vidi in Tabulario Communis Cremonensis.

Berengarius II. & Adelbertus Italiae Reges Monasterio Monialium Sancti Sixti Placentini confirmant omnia illius jura ac Privilegia, Anno 950. seu potius 951.

IN nomine Domini Dei eterni. Berengarius & Adelbertus divina providente clementia Reges. Si sacris ac venerabilibus locis temporalia atque transitoria concedimus, * magnam apud Dominum remunerari in futuro nequaquam diffidimus. Quocirca noverit omnium fidelium sancte Dei Ecclesie, nostrorumque, presentium scilicet ac futurorum induritia, Gisleprandum sancte Terdonensis Ecclesie Episcopum, necnon Widonem sancte Mutinensis Sedis Praefulem, humiliter nostram exorasse celsitudinem, quatenus amore superue remunerationis per nostri Precepti paginam quoddam Monasterium infra Civitatem Placentinam, a beate videlicet memorie Angelberga Imperatrice constructum, & in honore Sancti Xysti dedicatum, Berte gloriosissime Abbatisse, Amice nostre cum omnibus suis persistentis confirmare ac corroborare dignaremur; simul quoque roborantes, & in perpetuum concedentes eidem Monasterio quasdam Cortes, Wardistalla scilicet, Campum Miliatico, Curtis Noza, Peguariam, Sexto, Luciarum, Littora Paludana, Villole, cum adjacentiis eorum, & omnia quoumque memorata Imperatrix institutione sui iudicati ubicumque eidem Cremonio destinavit ad habendum. Quorum petitionibus tota devotione fauentes id fieri annuimus, hoc nostrum preceptum scribi iubentes, per quod prelibate Berte Abbatisse eundem Monasterium con-

B firmamus ac corroboramus, quatenus in sua sit potestate & dominio, quousque vixerit, & ibidem dominatrix & ordinatrix atque rectrix iuvigilet ac permaneat donec ejus fuerit vita; per quod etiam jam prescripto venerabili loco concedimus & confirmamus omnes res & possessiones mobiles ac immobiles, tam per Cartulas quam extra Cartulas, vel cujuscumque inscriptionis titule ad partem ipsius Monasterii legitimis adquisitas & adquirendas, seu quicquid per Regum vel Imperatorum Auscessorum nostrorum precepta ad eundem sacrum locum collatum, atque Cellulam quandam, que antiquitus Monasterium dicebatur non procul a Placentina Urbe sitam loco, qui Caput Trebbie vocatur, in qua Ecclesia Apostolorum Principis dicata confilis, cum omnibus iusubi pertinentibus, quemadmodum Carolmannus serenissimus Rex antiquitus eandem Cellulam cum universis suis appenditiis & pertinentiis eidem Monasterio proprietario jure largitus est, prenominato venerabili loco per hoc nostrae Regalis auctoritatis preceptum ex integro perdouamus, largimur, confirmamus, modisque omnibus corroboramus: familias quoque utriusque sexus & conditionis cum Curtis & Capellis, earumque appenditiis, cum omnibus Castellis, castis, vineis, campis, pascuis, pratis, sylvis, saleis, sationibus, paludibus, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, fluminibus, piscationibus, ripis,

C

D

E

ripis, rupinis, montibus, collibus, val-
libus, ac planiciebus, coltis & incoltis,
divisis & indivisis, mercationibus, ve-
tigalibus, distributionibus, servis & an-
cillis, aldus & allianis, & cum om-
nibus ad eundem Monasterium juxta
& legaliter respicientibus in integrum
confirmamus, ita videlicet, ut preliba-
ta Abbatisa Berta, quousque vixeris,
has nostrâ auctoritate roborata, de pre-
scriptis rebus eidem Monasterio perti-
nentibus tam per preceptorum paginam,
ut diximus, quamque aliarum Instru-

A menta cartarum, & adquisitis & ad-
quirendis potestative omnium faciat,
magnarum, parvarumque personarum
molestatione remota. Si quis verbò hanc
nostram auctoritatem violare temptave-
rit, centum quinquaginta Libras anri
optimi componere cogatur, medietatem
Kamere nostræ & medietatem sepe fa-
cte Berre Abbatisse. Quod ut verius
B credatur, diligentiusque ab omnibus ob-
servetur, manibus propriis roborantes
de anulo nostro jussimus insigniri.

Signa Dominorum

R^SNE

N^PETTES

Berengarii & Adelberti serenissimorum Regnum.

Locus Sigilli ☿ cerei deperditi.

Ubertus Cancellarius ad vicem Bruningi Episcopi & Archicancellarii recognovit & subscripsit.

Data XVI. Kalendas Februarii, Anno Dominice Incarnationis DCCGCL. Re-
gni verbò Domni Berengarii atque Adelberti serenissimorum Regnum I. Indi-
cione Nona.

Actum Papie Ticinnum, feliciter. Amen.

Otto I. Italiae Rex Bertae Abbatisae confirmat Monasterium
Placentinum Sancti Sixti, eidemque Coenobie omnia
jura ac Privilegia corroboret, Anno 932.

IN nomine Domini Dei eterni. Otto
divina favente clementia Rex. Si
petitionibus fidelium nostrorum libenter
annuimus, fideiiores eos nobis esse mi-
nime dubitamus. Quocirca omnium uni-
versalis Ecclesie fidelium, nostrorum vi-
delicet presentium ac futurorum noveris
industria, qualiter Hadeleyda dilecta
Conjux nostra, & Conradus Dux
fidelissimus noster nostram suppliciter o-
raveritis magistratam, quatinus ob a-

C morem superne remunerationis, per no-
stri Precepti paginam, quoddam Mona-
sterium infra Civitatem Placentinam,
a beate memorie Angelberga videlicet
Imperatrice constructum, & in honorem
Sancti Sixti dedicatum, Berre nobilissi-
me Abbatisse nobis devotissime, cum
omnibus suis pertinentiis confirmare di-
guemur, final quoque roborantes, &
D in perpetuum concedentes eidem Mona-
sterio quasdam Curses, Wardastallam
sci-

scilicet, Campum Militacio, Curtem Nova, Sexto, Lutiariam, Littora Paladana, Villote, Pigionariam, cum adjacentiis eorum, & omnia quaecumque memorata Imperatrix per institutionis suae paginam ubique idem Cenobium diffinivit habendum. Quorum petitionibus tota devotione faventes id fieri annuimus, hoc nostrum Preceptum scribi iubentes, per quod presbiter Berse Abbatissae idem Monasterium confirmamus, quatinus in suis sit potestate & dominio, consueque vixerit, & ibidem dominatrix & ordinatrix atque redrix invigilet, donec ei fuerit vita, Per quod etiam iam prescripto venerabili Loco concedimus & confirmamus omnes res & possessiones mobiles & immobiles, tam per Cartulas quam extra Cartulas, vel cuicumque inscriptionis titulo ad partem ipsius Monasterii legibus adquisitas & querendas, seu quidquid per Regum vel Imperatorum antecessorum nostrorum Precepta ad eundem sacrum Locum collatum est: atque Cellulam quandam

A non procul a Placentina Urbe sitam, qui Caput Trebie vocatur, in qua Ecclesia Apostolorum Principis honore dicata consistit, cum omnibus iuribus pertinentibus, quemadmodum Carlomanus serenissimus Rex antiquitus eandem Cellulam cum universis suis appenditiis eidem Monasterio proprietario iure largitus est, preuominato venerabili Loco per hoc nostre Regalis auctoritatis Preceptum ex integro perdonamus, largimur, & confirmamus, & modis omnibus corroboramus: famulos quoque utriusque sexus, & conditionis, cum Curatibus & Capellis, earumque appenditiis, cum omnibus Castellis, campis, castis, vineis &c. (*) Si quis huius nostri Precepti paginam infringere voluerit, sciat se compasurum auri optimi Libras centum, medietatem Camere nostre & medietatem prefate Abbatissae. Et ut hoc verius credatur, & attentius observetur, manu nostra propria signavimus, & anuli nostri subter iussimus adfirmari.

Signum Domni

Ottonis serenissimi Regis.

Wulfridus Cancellarius ad visum Brunonis Archiepiscopi recognovit.

Data VIII. Idus Februarii, Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi DCCCCLII. Indictione Decima, Anno vero Domini Ottonis in Italia Primo, in Francia XVI.

Actum Papie, feliciter in Dei nomine. Amen.

Edita heic Diplomata duo conferenda sunt cum iis, quae Frodoardus, Continuator Reginonis, Sigonius, Baronius, Pagiuss, alique tradunt de Anno emortuali Lotharii Regis Italiae, & de exordio Regni Berengarii Secundi, Adelberti, ac Ottonis

D Magni. Dissimulare tamen nolum, in Diplomate Berengarii II. vitium fortasse latere. Neque enim Anno DCCCCL. Januario Mense decurrere potuit Indictio Nova, nisi statueretur, secundum morem Florentinorum ac Venetorum novum Annum DCCCCL Martio

(*) uti supra in Diplomate Berengarii & Adalberti.

Martio tantum Mense subsequenti inchoatum. Sed mihi veri videtur similis pro Anno DCCCCL. scriptum ibi fuisse, aut scribendum esse Anno DCCCCL. quippe subsequens Ottonis Magni Diploma & ipsum Ticini datum, cum Anno DCCCCLII. Februario Mense conjungit Indictionem Decimam. Infra quoque in Dissertatione LXX. de Cler. Immunitat. Diploma evulgabo, Actum Papiae X. Kalendas Octobris, Anno Dominicae Incarnationis DCCCCLI. Regni Berengarii & Adelberti Regum Primo, Indictione X. inchoatâ videlicet primâ die ipsius Septembris. Ad haec in Tabulario Archiepiscopi Lucensis Chartam vidi scriptam Anno Primo Berengarii & Adelberti Regum, Indictione Nonâ, XV. Kalendas Septembris, scilicet Anno Christi DCCCCL. ubi Conradus Episcopus Lucensis quaedam permutat spectantia ad Ecclesiam Sanctae Mariae, Plebem Baptistalem in Pistic Majori, quae est sub potestate Episcopatus Sancti Martini, idest Lucensis. Item alteram ibi nactus sum, exaratam Anno XIX. Lotharii Regis, Quarto Nonas Martii Indictione VIII. hoc est, Anno DCCCCL. quo revera contigerit obitus Lotharii Regis, & coronatio Berengarii atque Adelberti. In Chronico Brevi Regum Italiae, quod evulgatum a me fuit Tomo II. Anecdotor. Latinor. & Tomo IV. Rer. Italicar. haec leguntur: *In Vicesimo quarto die, qui fuit die Dominico XV. die Decembris, in Basilica Sancti Michaelis, quae dicitur Major, fuerunt electi, & coronati Berengarius & Adelbertus filius eius in Regibus.* Notae istae Annum DCCCCL. designant, quo dies XV. Decembris, Domini dies fuit. Quare videntur emendandi Annalista Saxo & alii, anticipantes Lotharii Regis mortem, &

A Berengarii II. ejusque filii Adelberti Regnum. At institutum iter repetamus. Adalais quoque ejusdem Ottonis Magni summe pia conjux, quum nobile Monasterium Sancti Salvatoris extra Ticinensem Urbem excitasset, eidem subjiciendum curavit Monasterium Sancti Anastasi una cum Curte Olona, & insuper Monasterium Sanctae Dei Genitricis Mariae in loco Pomposo dicto, constructum. Id ex compluribus Diplomatis a Margarino editis Tomo II. Bullarii Casinensis ediscimus. En ut antiquissimum & insignis Pomposianum Coenobium, quod tanto tempore sui juris fuerat sub Romanorum Pontificum, aut Augustorum Patrocinio, famulari coactum est Ticinensi Sancti Salvatoris, quod tamen onere non diu pressum fuit. Neque secus egere *Farsenses* Monachi, ut jem animadverti Part. II. Tomi II. Rer. Italicar. pag. 669. Curarunt enim, ut Henrici Tertius & Quartus inter Augustos sibi subicerent celeberrimum *Vulturarnense* Coenobium, praeter alia, quorum mentio est in Chronico Farsensi.

D Sed & alterum subjectionis genus in Italica quaedam Monasteria inventum est Saeculo X. & XI. Quum enim Anno DCCCXVIII. fundatum in Burgundia fuisset Cluniacense Monasterium, & sensim per Christianum Orbem percrebresceret fama loci tum ob sanctitatem Abbatum, tum ob exactam Regulae Benedictinae observantiam illic restitutam, immo & multis piis consuetudinibus adauctam, coeperunt in Gallia primum, tum in Germania, Italia, ac Hispania complura Monasteria celebratissimo illi sese subijcere (variis autem pactis & conditionibus) ejusque reformationem, consuetudines, ac mores accipere. Ita Cluniacensi celeberrimo Monasterio

rio latissimus factus est dominationis campus, atque illius ope restaurata est plurimis in locis Monastica Disciplina. Verum ubi opes Monasterii illius mirum in modum auctae sunt, atque occultum ambitionis ac Superbiae virus, a quo vel meliores sibi interdum cavere nesciunt, in animos Cluniacensium irrepsit: elabi quoque sensim coeperunt ex eorum manibus, qui antea se ipsa subdiderant. Monasteria enim, ad quorum reformationem advocabantur, ut jugum imponeret, quotquot poterant artibus, studebant; & Pontius eorum Abbas (teste Petro Diacono Lib. 4. Chronici Calinenfis) eo progressus est, ut se *Abbatem Abbatum* jactitaret. Sed me fortasse longius, quam par sit, abripuit argumentum vastissimum, quod sane quamquam a doctissimo Mabillonio mirifice illustratum fuerit in Annalibus Benedictinis, attamen, quod est ad Italiam, nondum tamen satia pro dignitate pertractatum videtur, quum viro doctissimo latuerit ingens copia

A Monasteriorum, simulque Monumentorum ad Historiam Monasticam Italiae spectantium. Dolendum propterea est, praeclaudatum Eminentissimum sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalem Quirinum, cui consilium Historiae hujusmodi contexendae susceptum fuerat, variis occurrentibus causis, manum e tabula sustulisse. Duobus exemplis rem absolvam. Nulla Mabillonio facta est mentio, praeter tot alia loca, Abbatiae five Monasterii *Sancti Laurentii in Campo*, quod in Fanestri Dioecesi situm ad ripas fluvii Tiberis non longe a rudibus antiquissimi Oppidi Suaviae, nunc Eminentissimo sanctae Romanae Ecclesiae Cardinali Alexandro Albano commendatum est. Attamen quantum fuerit sacri Loci splendor Anno MCLIII. & quot alia Monasteria eidem supposita fuerint, e subsequen-
C tibus Literis, quamquam non satis accurate olim descriptis, discas, quas ad me misit doctissimus vir Joseph Tiraboschi Senogallienfis.

Anastasio IV. Papae Bulla, per quam jura ac Privilegia confirmat Monasterio Sancti Laurentii in Campo, ejusque Abbati Alberto, Anno 1153.

A Anastasius Episcopus, servus servorum Dei. Dilecto filio Alberto Abbati Monasterii Sancti Laurentii in Campo, quod in Fanestri Parochia situm est, ejusque successoribus regulariter subsistendis in perpetuum voluntatis affectu debet prosequenter amplecti, quatenus & devotionis sinceritas laudabiliter innotescit, & utilitas postulat, vires indubitanter assumant. Quapropter, dilecte in Domino fili Alberte Abbas, petitiones tuas clementer admittimus, e-

D tiam predecessorum nostrorum Joannis; Alexandri, Paschalis, & Innocentii Romanorum Pontificum vestigiis insistentes, Beati Laurentii Monasterium, quod in Campo dicitur, cui adiutore Domino S. R. E. permanere decernitur, statuentes, ut quaecunque bona, quascunque possessiones in presentiarum iuste, & canonice possidere dignoscitur, universa, Regali aut Principali largitione, aut oblatione Fidelium, seu aliis iustis modis eidem Cenobio, auxiliante

liante Domino offerri contigerit, firma tibi, tuisque successoribus & illibata permaneant. In quibus hec propriis duximus exprimendo vocabulis, Monasterium Sancti Angeli de Monte cum Ecclesiis & omnibus ad eum pertinentibus: Monasterium Sancti Paterniani de Mampullo cum suis pertinentiis: Monasterium Sancti Michaelis filiorum Alfedii: Ecclesiam Sancti Johannis de Montecalvo: Ecclesiam Mauriane in Lucoli, cum Curte de Paleano: Sancte Cecilie cum Curte de Ferbula: Sancti Stephani cum Curte de Fenilio: Monasterium Sancti Hyppoliti cum Cellis suis, videlicet Sancto Savino cum Curte sua de Pratalia, Sancto Mauritio, Sancto Michaele, & Sancto Damiano: Cellam Sancti Stephani: Ecclesiam Sancti Gerontii: Curte de Valelonga cum pertinentiis suis: Monasterium Sancti Adriani cum ipso Castro de Gajo, & cum Insula Arvosticho usque ad flumen Mecauri: Cellam Sancti Martini in Britboli, Sancti Joannis Majoris in Fano constituti, Sancti Gregorii, Sanctorum Philippi & Jacobi de Cavallaria: Curte, que vocatur Canns Domestica: Curte, que nominatur Grugo fusco: Ecclesiam Sancte Marie in Cruside, Sancti Paterniani: Curtem Numero: Curtem Urciano: Massa Bartbi cum pertinentiis suis: Curtem de Sancto Petro in Vettelago: Curtem Roverate cum Ecclesia Sancti Joannis: Antidnam majorem atque minorem: Curtem Sancti Petri de Bologaria: Castrum de Cerquacupa cum pertinentiis suis: Ecclesia Sancti Severi, Sancti Donati cum Curte de Ortaria: Curtem Montis Calvi cum pertinentiis suis: Monasterium Sancti Laurentii

A si cum in Urbitalia cum pertinentiis suis, Curtis & Castris. Decernitur ergo, ut nulli omnino hominum liceat eandem Ecclesiam temere perturbare, aut etiam possessiones auferre, vel ablatas retinere vel in jusse datas suis usus venditare, minuire, vel temerariis vexationibus fatigare. Que omnia integra conserventur eorum, pro quorum sustentatione & gubernatione concessa sunt, & suis omnimodis profutura. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica, Secularisve persona hanc nostre Constitutionis paginam sciens contra eam venire tentaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat.

C Ego Anastasius Catholice Ecclesie Episcopus subscripsi.

Ego Gregorius Presbiter Cardinalis titulo Sancti Calisti subscripsi.

Ego Anirbertus Presbiter Cardinalis titulo Sancte Anastasie subscripsi.

Ego Julius Presbiter Cardinalis titulo Sancti Marcelli subscripsi.

D Ego Ubalduus Presbiter Cardinalis titulo Sancte Crucis in Hierusalem subscripsi.

Datum Laterani per manum Rolandi Sancte Romane Ecclesie Presbiteri Cardinalis & Cancellarii, Quinto Kalendas Decembris, Indictione II, Incarnationis Dominice Anno MCLIII. Pontificatus vero Domini Anastasii Quarti Pape Anno Primo.

E Hujus autem sacri loci antiquitatem ut habes perspectam, Diploma Ottonis III. Augusti adjicio, quod pariter supralaudato Tirabosco acceptum refero.

Praeceptum Ottonis III. Imperatoris, confirmantis bona ac privilegia
 Monasterio Sancti Laurentii in Campo, ac illius Abbati
 Petro, Anno 1001.

IN nomine Sancte & individue Tri-
 nitatis. Otho Dei gratia Roma-
 norum Imperator Augustus. Impera-
 torie felicitatis est, Ecclesiis amissa ju-
 ra restituere, & de his, quae ad pre-
 sens possident, securitatis ac libertatis
 eis in futurum munus concedere, ut
 dum remotis iniquum litibus in summa
 pace quiescant, pro Imperii statu, to-
 tiusque gentis salute sponso suo Deo vi-
 vo & vero supplicare liberius possint.
 Quapropter noverit omnium Sancte Ec-
 clesie Fidelium universitas, qualiter per
 interventum Domini spiritualis Patris
 nostri Silvestri Secundi Pape, tibi Pe-
 tro venerabili Abbati Monasterii San-
 cti Laurentii in Campo, de eadem
 Abbatia cum omni integritate sua per
 hanc nostrae preceptionis paginam con-
 firmationem concedimus, & per te, sui-
 sique successoribus Abbatibus in perpetuum
 confirmamus, ea scilicet portione,
 ut omnia quae more salario
 ad utilitatem Monasterii & Heremi
 sustentationem in presenti haberi vi-
 deris, de hinc quiete & secure possi-
 das, idest omnia, quae in circuitu e-
 jusdem Monasterii sita esse videntur in-
 ter fluvium Saxanum & Rivumfrigi-
 dum, usque ad Terram Sancti Apollin-
 arii in Classe, & Anundenam cum om-
 nibus ad se pertinentibus: Cella San-
 cti Petri in Bulgaria cum Castella sua,
 & Corte, deque illius tota
 Cella Sanctorum Philippi, & Jacobi
 cum Castella suo, quod dicitur Cavallar-
 ia: Cella Sancti Adriani cum Ca-
 stello de Cajo a strata publica usque ad
 fluvium Metarum: Cella Sancti Mar-
 tiani in Bretoli cum omnibus ad se per-

A tinentibus: Cella Sancti Johannis ma-
 joria in Fano constituta. Haec omnia
 cum omnibus ad se pertinentibus nostra
 Imperiali auctoritate licet tibi intra-
 mittere, & ad usum Monasterii, &
 tuorum Fratrum deinceps perpetuo pos-
 sidere. Et non sit tibi fas, neque ullis
 tuis successoribus Abbatibus de omnibus
 supradictis quicquam aliquam partem,
 aut emphiteutam, seu quacumque scrip-
 tione transcribere vel ordinare, nisi
 more colonico ad fruges annuatim per-
 solvendas. Cetera vero, quae male sunt
 transscripta, & secundum Justinianam
 Legem non sunt ordinata, vel adventi-
 tiis emphiteuticis scriptiombus a Mo-
 nasterio eodem sunt alienata, sancimus,
 ut potestati tuae investias, & praedi-
 cta preceptione intromittas, idest Corte Ve-
 tilago cum omnibus ad se pertinentibus:
C Cellam Sancti Geruntii in Guanzo
 cum omnibus ad se pertinentibus: Cel-
 lam Sancti Savini in Pratalia cum
 Corte, & omni pertinentia sua: Cor-
 temque five loca, quae vocantur Mei-
 vo cum omnibus ad se pertinentibus, &
 locum qui vocatur Arcoceta cum Ecclesia
 in eodem loco constituta, & cum om-
 nibus ad se pertinentibus: Cellam San-
 cti Donati, & Cellam Sancti Severi
 cum Curibus & omnibus appartenentiis
 suis. Hec omnia, & cetera quaecumque
 ad jus ejusdem Monasterii pertinere vi-
 dentur, irritis omnibus scriptiombus
 eorum, eidem venerabili loco restituimus
 per hanc nostram inviolabilem Con-
 stitutionem. Decernimus etiam ut nul-
 lus Imperator, Rex, Dux, Marchio,
 Princeps, Comes, Viccomes de his om-
 nibus possessionibus, quas superius dixi-
 mus,

mus, alicui mortalium aliquid donare, vel in beneficium attribuere presumat, neque alicui Archiepiscopatus aut Episcopatus id Monasterium subiciat, sed semper sub solo jure, & dominio sancte Romane Ecclesie perpetuum consistat. Insuper pro remedio anime mee, meorumque parentum, tibi, tuisque successoribus Abbatibus in perpetuum de nostra Imperiali munificentia concedimus, ut de omnibus Castellis, Massis, Corti-

bus, Villis, atque cunctis possessionibus ad idem tuum Monasterium pertinentibus, nullum Fodrum alicui magne parveque persone debinc persolvatur, sed tibi, tuisque successoribus, & solum colligere, & distributionem in omnibus supradictis possessionibus tenere liceat. Quod ut verius credatur, & ab omnibus observetur, manu nostra propria firmavimus, & Sigilli nostri impressione insigniri iussimus.

Signum Domni

Ottonis serenissimi Augusti.

Locus ✕ Sigilli deperditi.

Heribertus Cancellarius vice Petri Cumani recognovit.

Datum Nonis Martii Anno Incarnationis Dominice Millesimo Primo, Inditione Decimaquarta, Anno vero Tertii Orthonis Regnantis XVII. Imperii

Alfum Persue.

Animadverte Monogramma Ottonis III. simile alteri Ottonis I. Quid hac de re dicendum, in praesentia non vacat inquirere. Porro quantae dignitatis nuper memoratum Monasterium fuerit, inde praecipue intelligis, quod alia suberant ei Monasteria, videlicet Monasterium Sancti Angeli de Monte, Monasterium Sancti Paterniani, Monasterium Sancti Michaelis, Monasterium Sancti Hyppoliti, Monasterium Sancti Adriani, Monasterium Sancti Laurentii. Neque exilia, neque levis momenti fuisse opineris haec alia Monasteria subiecta Fanestri. Erant & iis Cellae, Curtes, & Castella; ita ut denique jam manu tangere possis, desuisse quidem vetustis Saeculis religiosos Ordines Fratrum Mendicantium, quorum domus tam frequentes nunc cernimus in Urbibus & Castellis, immo & in

Vicis; sed propterea desideratos minime fuisse Monachos, qui Monasteriis ac Cellis quosplurimis Civitates ipsas & agros impleant. Demum ut, quod superius innui, altero confirmem exemplo, Mabillonio nimirum non psuca per Italiam latuisse Monasteria, queras quidem in ejus Annalibus Benedictinis originem & monumenta Monasterii de Ferentillo, at nulla reperies. Dignum tamen est antiquissimum & insigne Coenobium, ejus sit apud posteros aliqua mentio. Situm erst in agro, & Dioecesi Spoletana in Apenninis montibus, ejusque etiam meminere Leander Albertus & Ughellius. Teste Bernardino Comite Campelli in Histor. Spoletan. Lib. 12. Monasterii hujus fundator fuit Faroaldus Spoletici Dux circiter Annum Christi DCCXXII. Ita verò illius opes ac potentia cre-

Ce 2

versunt

verunt, ut Abbas multis Villis atque Castellis olim dominaretur: quod ex Charta ediscas, quam mihi sup-

A peditavit Regillum MStum Cencii Camerarii.

Sacramentum fidelitatis praestitum Gregorio IX. Papae ab Abbate
& hominibus Monasterii Sancti Petri de Ferentillo
Spolethanae Dioecesis, Anno 1231.

IN Dei nomine. Nos Abbas & Conventus Monasterii Sancti Petri de Ferentillo, & Homines Abbatis jamus ad sancta Dei Evangelia Domino Papae sub hac forma, in manu Domini Stephani Capellani sui.

Ego talis iuro, talis sacrosanctis Evangelii, stare, & obedire omnibus mandatis Domini Gregorii Papae IX. & suis Nuntiis: & quod ero fidelis ei in perpetuum, & Successoribus suis canonice intransitibus. Non ero in falso vel in consilio, quod vitam perdant, aut membrum, vel capiantur mala captione. Consilium, quod mihi credent, nulli pauidam ad eorum damnum. Terram Abbatis de Ferentillo adiutor ero eis & Romanae Ecclesiae ad retinendam & defendendam contra omnem personam. Item studium dabo, quod omnes alii de Terra Abbatis de Ferentillo iurent & servent idem iuramentum. Sic me Deus adjuvet & haec sancta Dei Evangelia.

Donnus Ottavianus Prior iuratus.

Donnus Cassorius Monachus iuratus.

Donnus Aegidius iuratus.

Donnus Saracenus iuratus.

Donnus Raynaldus iuratus.

De Villa Macenani, Valerius Janni iuratus. Bonajura Raini iur. Mancinus Berardi iur. Janrus Follis iur. Valteronus Jauri iur. Henricus Follis iur. Matthaeus Accuribonus iur. Odorinus Valteri iur. Macaraminus Janni iur. Gentilis Odoloni iur. Johannes Binnivus iur. Raynaldus Rainerii iur. Rai-

B nuccius Alii iur. Johannes Rainuccii iur. Rainaldus Presano iur. Johannes Adae iur. Rainaldus Berarducci iur. Burlante iur. Rainaldus Petri iur. Beradus Petri iur. Johannes Petri iur. Scaniorinus Berardi iur. Todicius Janni iur. Minisbure iur. Johannes Salii iur. Porcalia iur. Pitescus iur. Masaronus Janni iur. Rainerius Janni iur. Valterius Binniti iur. Raballus Petri iur. Romanellus iur. Valteronus ejus filius iur. Malloccus iur. Scanius Berardi iur. Bartholomaeus Odoloni iur. Brandicia Valteri iur. Johannes ejus nepos iur. Benenasa Moranti iur. Scrive iur. Munallus Janni iur. Tizonus iur. Johannes Azari iur. Blasius Azari iur. Berardus Valteri iur. Presbiter Cras iur. Oddo Valteri iur. Johannes Valteri iur. Berardus de Militi iur. Gintilonus Rainerii iur.

Villa de Gineffa, Aegidius Bernardi iur. Munallus Adae iur. Guimerius Adae iur. Janni Planus iur. Rainallus Thomae iur. Tomassonus Benenascas iur.

Item Villa Terriae, Johannes Surritinus iur. Matthaeus Adae iur. Abmandus iur. Benenasa Adae iur. Lorencius Stati iur. Matthaeus Gramonis iur. Andreonius Benediclae iur. Petrus Bentecege iur. Turianus iur. Matthaeus Janni Adae iur. Jannicinus Valteri iur. Adam Murus iur. Binnicus Machari iur. Berardus Machari iur. Valterus Machari iur. Binnicus Salvurinus iur. Berardus Salvurinus iur. Petrus Salvurinus iur. Bonavinus Rubei iur. Scanius Rubei iur. Valterius Binniti iur. Berardus

dui Binnelli jur. Albertus Johannis jur. Valterus Benencasae jur. Leo Martinus jur. Johannes Benedicte jnr. Leonardus Binnelli jur. Johannes Binnelli jur. Apollenaris jur. Berardus Doni jur. Villanocce jur. Petrus Berardi jnr. Bonajnn Ba Berardi jur.

Villa Porciliis, Johannes Ranni Stacii jnr. Gregorius jur. Gervafionus jur. Johannes Nicolla jur. Petrianni Nicolai jur. Rainaldus Nicolai jur. Berardonus Gergi jnr. &c.

Villa Sanctae Catharinae, Adm Ofreducii jur. Balerus Ofreducii jur. Bonavita Berardi jur. Rainallus Berardi jnr. Petrus Berardi jnr. Oddo Jannis Donadei jur. &c.

Montis Sancti Viti, Donnus Benvus jur. Bonenfemia Petri jnr. Oddo Rainerii jur. Carbus Berardi jur. Rainerius Petri jur. Ado Rainaldi jnr. Paganellus Janni jur. &c.

Villa Sancti Viti, Appiladerus Rainerii jur. Andreas Mancini jnr. Thomas Offredi jur. Salvatus jur. Matthaeus Presbiteri jur. Radolfus Berardi jnr. Leo Donni Petri jur. &c.

Villa de Gabie, Thomas Thaddaei jur. Donnus Siniballus jur. Rainerius ejus filius jur. Aegidius Donni Siniballi jur. Jannis Gentilis jnr. Octavianns Aisfedi jur. &c.

Villa de Ferentillo, Bartholomaeus Odori jur. Matthaeus Penforis jur. Omannncius Matthaei jnr. Thaddeus Odori jur. Averatus jur. Var-

dianus Lorini jur. Benenfemia Vardiani jur. &c.

Villa de Brisepto, Bernardus Janni jur. Aegidius Donnae Kierae jnr. Stephanus Bernardi jnr. Leonardus Clavelli jur. Clavellus Clavelli jur. Gintilis Jacobi jnr. Angelus Parenzae jur. &c.

Villa Casalis Religiosi, Sinibaldus Forzae jnr. Oddo Todini jur. Massarius ejus filius jur. Berardus Matthaei jur. Matthaeus Donnarbonae jnr. Maximus Berardi jnr. Thomas Berardi jur. &c.

Villa Castillonis, Donnus Moricus jur. Valterus Paganelli jnr. Matthaeus Gentilis jur. Matthaeus Cotadini jur. Carolus Matthaei jur. Valterus Matthaei jur. Petrus Manzoni jnr. Todinus Clari jnr. &c.

Villa Collis Olivae, Simeon Adae jnr. Johannes Vaccari jur. Quintavalle jur. Berardus Petri jur. Rainerius Petri jur. Manettonus jur. Scenius jur. Adam Berardi jnr. Simeon Vardavillas jur. Adam Franzae jnr. Sinibaldus Raineri jnr. Philippus Simeonis jur. Johannes Adae juratus.

Adum est hoc in Anno Domini Millesimo Ducentesimo Trigesimo Primo, tempore Domini Gregorii Papae IX. & Domini Frederici Imperatoris, Indictione Quarta, Mense Octobri.

Ego Matthaeus, auctoritate sanctae Romanae Ecclesiae Notarius, in iis omnibus supra intersui, & in publicam formam redegi Anno & Mense praedicto.

D E
MONASTERIIS
MONIALIUM.
DISSERTATIO
SEXAGESIMASEXTA.

DISSERTATIO

SEXAGESIMASEXTA.

El ab ipſis Religionis Chriſtianae incunabulis Virginitas Nuptiis praelata eſt, atque jam tum inventae ſunt piæ Virgines, quæ carnis illecebras contemnentes, ac Deo ſeſe voventes, perpetuae Virginitatis inſtitutum eligeant, Apoſtoli videlicet conſilium ſanctiſſimum amplexae. Quæ firmiori mente ſe Deo dicabant, Velum quoque & conſecrationem accipiebant. Sed eo præcipue tempore invaluit ſacrarum Virginum Inſtitutio atque frequentia, quum redditâ per Conſtantinum Magnum Auguſtum pace ac libertate Eccleſiæ, pietatis palam exercendae facta eſt omnibus copia. Seculo igitur Chriſtianae Aerae Quarto non ſolum numerabantur complures aut Devotæ aut Sacratæ Virgines, quæ in paternis ſive in propriis aedibus conſiſtebant, ſed etiam quæ in Aſceteriis convivebant; nam eo ipſo Seculo inclinante, earumdem Monaſteria antea in Oriente inſtituta, in Occidente quoque eſſe coeperunt. Typis edita eſt a Bollando ad diem XII. Januarii, Regula iis præſcripta Seculo Sexto a Sancto Gaſſario Epicoſpo Arelatenſi. Sacris hiſce puellis inter ſeniores aliqua præerat, iſque

Tom. XIII.

A ſua erat peculiaris forma & color veſtis, quæ eas a Sæcularibus feminis diſtingueret. Antequam ſacro velo donarentur, Caſtitatis votum emittebant. Novitatus & probatio præcedebat, interdum per triennium. Neque Viduae a ſacris hiſce Aſceteriis, & a profeſſione caſtitatis erant excluſae. Id ſolum Liutprando Langobardorum Regi viſum eſt addere, ne Mulieri, niſi tranſacto anno poſt mortem Mariti, liberum foret, *Monachicum habitum induere*. Dolor enim, ut ille ait, dum recens eſt in qualemcumque partem voluerit, animam ejus inclinare poteſt. Dolore autem refrigerato, facile delideria carnis ita redeunt, ut nec Monacha eſſe inveniatur, nec Laica eſſe poſſit. Sed eam poſtea Legem Carolus Magnus, Langobardorum Regno ſubacto, abrogavit, fatigatus nempe multarum Viduarum precibus & querimoniis, uti ex Legibus Langobardicis liquet. Idem etiam Liutprandus Rex ſtatuit, ut quaecumque femina velamen Religionis in ſe receperit, quamquam a Sacerdote, (hoc eſt Epicoſpo) conſecrata non ſit, ad Sæcularem vitam vel habitum tranſire nullatenus præſumat. Si qua verò ex iis nuptias inierit, perdat omnem ſubſtantiam ſuam; perſona verò aut in Monaſterium mittatur, aut aliter de illa Rex provideat. Hujusmodi ediſto præcipue

D d ſcriun-

feriuntur Sanctimonialia illae, quae adhuc in privatis aedibus, atque extra Monasterii claustra degebant, quae caussatae, quod ab Episcopo sacratæ non fuissent, interdum conculcato Castitatis voto, ad Nuptias convolabant. *Sacerdotem pro Episcopo sum interpretatus, quo etiam nomine olim Episcopi designabantur, & ad quos ex Canonum disciplina spectabat jus velandi Virgines sacras. Attamen si quisquam malit, Presbyteros quoque eâ voce significari, praefracte non adversabor; nam ex Canone 41. Concilii Parisiensis Sexti, habiti Anno Christi DCCCXXIX. constat, quosdam Presbyteros, memoræ suæ immemores, in tantam audaciam prorupisse, ut sacrarum Virginum Consecraturæ existerent: quod Canonicae auctoritati minime concordat. Ex eodem etiam Concilio discimus, non consuevisse Episcopos velare Viduas, sed tantum Virgines: Presbyterorum verò fuisse, Viduis velum sacrum con-*

A ferre, non tamen inconsulto Episcopo. Seniores olim inter Moniales *Nonnae, Nonnae, Nonnae* nuncupabantur vocabulo antiquissimo, quod nos Lombardi, alique Italiae Populi retinemus, Avum & Aviam *Nonno & Nonna* nuncupantes. Nomen a sera antiquitate ad nos venisse puto, non autem a Graeco, uti Menagius est opinatus. Sed progressu temporis ad quasvis Moniales *Nonnae* appellatio translata est. *Abbatissae* etiam vocabulum invaluit, atque illud Saeculo Christi Sexto positum. Est mihi inscriptio, Capuae Anno MDC-LXXXIX. effusa, atque ad me missa a Cl. V. Johanne Bernardino Taffurio Neritonenſi, singulari amico meo. Posita fuit *Iustinae Abbatissae*, quae etiam Aſceterii illius *Fundatrix* appellatur, Anno Christi DLXIX. Decurrebat tunc Annus III. *Post Consulatum Iustini II. Augusti. Tertia autem Indictio exortum sumserat Mense Septembri. En ejus verba:*

HIC REQVIESCIT IN SOMNO PACIS

IUSTINA ABBATISSA FVNDATRIX

SANCTI LOCI HVJVS QVÆ VIXIT

PLVS MINVS ANNOS LXXXV. DEPOSITA

SVB DIE KALENDARVM NOVEMBRIVM

IMP. D. N. N. JUSTINO P. P. AVG.

ANN. III. P. G. EJVSDM INDICTIONE TERTIA.

Plerumque verò in sacrarum puellarum Monasteriis ea sanctitas morum vigeat, atque inde tam bonus odor pietatis ac virtutum prodibat, ut vel ipsi Reges & Augusti in huiusmodi Coenobiis construendis certarent, atque ipsae eorum filiae Monasticam vitam ibidem profiterentur. Ticius Bertharidus Langobardorum

D Rex Monasterium, quod Novum appellatur, in honorem Sanctae Agathae construxit, in quo multas Virgines aggregavit &c. ut habet Paulus Diaconus de Gest. Langobard. Lib. V. Cap. 34. Ibiq; Cuniberga Cuniberti Regis filia Abbatissam posita egit. Ita Cunibertus ipse in eadem Civitate ex citavit nobile Monasterium Sanctae Ma-

Martae Theodotis, seu *Theodotae*, quod adhuc vetustum splendorem servat. Et passim quidem *Avicillae Dei* appellabantur olim Deo sacrae Virgines, quasi essent *le Subiave di Dio*. In Concilio Romano Anni DCCXXI. haec leguntur: *quis Monacham, quam Dei Avicillam appellamus, in conjugium duxerit, anathema sit*. Ita Romoaldus Beneventanorum Dux Basilicam in honorem beati Petri Apostoli construxit, quo in loco multarum Avicillarum Dei Coenobium instituit: sunt ejusdem Pauli verba Lib. 6. Cap. primo. Celeberrimum quoque olim fuit, & magnâ nominis celebritate nostris etiam temporibus fulget Brixianum Monasterium sub titulo Domini Salvatoris, & exinde Sanctae Juliae, a Desiderio Langobardorum Rege, & Ansa ejus conjugis constructum. Ibi Deo se dicavit *Anselberga* eorum filia, primaque Abbatissa ceteris Sanctimonialibus praefuit. Ibi & aliae filiae Regum, postea Monasticam vestem induerunt, & locum nobilitarunt. Nonnulla Diplomata Desiderii ac Adelpisi Regum ad idem Monasterium spectantia edidit Margarivus, vir aliqui non satis accuratus in Bullar. Calinenf. Tom. 2. Haec olim nonnullis suspicionem falsi ingesserant, quorum argumenta nunc refellere non vacat. Potius, quando & mihi nobilissimi ejus Coenobii Chartas habere prae manibus licuit ex humanitate

A illarum Sanctimonialium, hanc aliquid proferam, quod nondum editum vidi, ut certissima alioquin ex Regiâ munificentia Monasterii illius origo luculentius confirmetur. Quod antequam facio, adnotare juvat, in nuper memorato Bullario Constitutionem XV. a Desiderio Rege emissam pro Monasterio eodem praeferre has notas Chronologicas: *Adum Brixia die X. Mensis Julii, Anno felicissimi Regni XII, per Indictione VIII. Membranam & ego inspexi, atque haec ibi legebam: Alo Brixia die Mense Julii, Anno felicissimi Regni XV, per Indictione VIII. hoc est Anno Christi DCC-LXXI. Itidem apud Margarivum Constitutio XVII. Desiderii & Adelpisi Regum data dicitur Anno felicissimi Regni nostri Quartadecimo, & Duodecimo: ego verò legi Sextadecimo & Duodecimo. Alia Margarini sphalmata in ejusdem Archivi Chartis referendis suo loco emendata dabo. Accipiant ergo Lectores, quid habeat Charta ibidem a me visa atque descripta. Quam etsi mire mutilam ac deformatam, ideo edere constitui, quod ante reliquis in Bullario Calinenf. editas, a Desiderio Rege emissas videatur, grataque futura sit eruditis Brixianis, ac praecipue Cl. Viro Paulo Galeardo Canonico, Brixiano, cujus eruditioni illa Civitas multum debet.*

Desiderius Langobardorum Rex, & Ansa Regina ejus uxor, Monasterio Sancti Michaëlis & Sancti Petri in Civitate Brixiana multa donat, Anno 758.

..... Rex, & gloriosa atque preclara Ansa Michaëlis, atque Apostolorum Principis Petri, quod intra Civitatem nostram

E Brixianam, & Deo dicata Anselperga Abbatissa Monacharum ibidem Domino servienti. Prophete electi, & Regis David vatici mentum
D d 2 est

est Dominus timentium eum. Et quia
 confilium omne Dominus nostrum fir-
 mamentum nostrum dignatus est hu-
 jus seculi possessione gloria nomini ejus
 ipsius sanctis locis dona tribuendo deco-
 ra ipsius Propheete testimoniam
 dicentis: Domine dilexi decorem do-
 mus tue, & locum habitationis.....
 ut a peccatorum nexibus mereamur ab-
 solvi, & eterne vite gaudium con-
 quamur, per nosre preceptum
 offerimus in jure ipsius Monasterii ex
 propria facultate nostra. Primum om-
 nium Monasterii cum Ecclesiis,
 & reliquis edificiis a nobis ibidem con-
 structum atque area vel omnia coheren-
 tia ibidem pertinentia, qualiter jam
 dudum a predecessore nostro Domino Ai-
 nolfo Rege nobis concessa fuit, aut
 qua ibidem post aut quo-
 libet ingenio advenit, sicut postea, &
 clausa, atque ibidem a nobis
 largito tionem. Itaque supra-
 dicta largimus Curtem nostram
 in loco, cui vocabulum est Cerr
 in integrum ad ipsam Curtem perti-
 nentibus, qualiter nobis ab eodem.....
 concessa fuit, quod postea ibidem per
 comparationem, donationem, aut quo-
 cumque decimis totius terre,
 quam earum operarum alicubi laborave-
 runt, ad illarum commu supe-
 rius nominata, cum edificiis cum bovi-
 bus & utriusque sexus simul
 cum familiis, servis liberos, li-
 beris, cum omni & in omnibus mobi-
 libus & immobilibus rebus in integrum,
 sicut nosre pertinuit possessati in jura
 jam facti Monasterii concedimus, &
 per presentem nostrum confirmationis
 preceptum ab hac die Com-
 mitibus, Gastaldis, & gentibus no-
 stris in aliquo audeat molesta-
 re Et ut hoc doale No-
 tar Mensis Januarii nostri

A in Dei nomine Secundo ne
 XII.....

Ni mei me sefellere oculi, quae
 literae in calce membranæ super sunt,
 indicare mihi visae sunt *Januarii*
Mensem, & Annum II. Desiderii Re-
 gis & *Inditione XII.* quae *Inditio*
Annum proderet *DCCLIX.* Verum
 quum *Desiderius* Regnum inierit An-
 no *DCCLVI.* veri videtur similis
 ibi legi *Inditionem XI.* atque adeo
 ad Annum *DCCLVIII.* mutilam hanc
 Chartam esse referendam. Sed quid-
 nam, quæso, priora verba signifi-
 cant, nempe *Michaëlis, atque Aposto-
 lorum Principis Petri?* Nemo non dic-
 cat, supplendum heic esse *Monaste-
 rium*; ei autem *Coenobio* eadem
 C *Ansfirberga Abbatisa* praeerat, quae,
 ut nuper aiebam, *Desiderii* ipsius fi-
 lia fuit, atque *Abbatisa Monasterii*
Domini Salvatoris, quod postea *San-
 ctæ Juliae* appellatum est. Nunquid
 ergo unum idemque *Monasterium*
 sub variis hisce titulis erectum fuit?
 An antea *Saufterum Michaëlis & Petri*
 nomine dedicatum, postea jubente
 D Rege, *Domini Salvatoris* nomen as-
 sumpsit? An potius agitur heic de al-
 tero *Monasterio*, quod *Desiderius*
 construxerit, & celebriori *Monaste-
 rio Salvatoris* supposuerit? Ego in
 re obscura sententiam suspendere,
 eamque peritioribus *Brixianæ Urbis*
 reservare satius duxi, atque interim
 proferre alias tabulas ad confirman-
 dam originem puellaris illius *Monas-
 terii*, cui paria in Italia, quod est
 ad antiquitatem, nobilitatem ac fa-
 mam pauca ostendas. Hasce legi in
 eodem Archivo, nempe exemplum
 ex authentico coram *Judicibus Bri-
 xianis Anno MGCXCLX.* compre-
 batum.

Ansel-

Anselperta Abbatisa Monasterii Sancti Salvatoris & Sanctae Juliae
Brixienfis, commutationem multorum bonorum facit cum Natalia
Conjuge Alechis, & Pelagia Abbatisa Monasterii Lau-
denfis Sancti Johannis, Anno 701.

Regnante Domino Desiderio Viro
excellentissimo Rege, Anno pie-
tatis ejus in Dei nomine Quinto, &
gloriosissimo filio ejus Domino Adelchis
Rege Anno Torsio, decima die Mensis
Septembris, Indictione Quintadecima.
Communitio bone fidei noscitur esse con-
tractum, & vicem emptionis obtineat
firmitatem, eodemque nexu obligat con-
tractantes. Placuit itaque & bona vo-
luntate convenit inter Anselperga sa-
crata Deo Abbatisa Monasterii Do-
mini Salvatoris, qui fundatum est in
Civitate Brixia, quam Dominus Desi-
derius excellentissimus Rex & Ansam
precellentissimam Reginam genitores e-
jus ad fundamentis edificaverunt, nec-
non & inter Natalis clarissima Conju-
ge Alechis V. M. Gastaldo Regis, ipso
jugale suo consentiente, & Pelagia di-
cata Deo Abbatisa Monasterii San-
cti Johannis, que sita est intra Civi-
tatem Laudensi, quam Genitor eorum
quondam Gbifulf concessit, ut in Dei
nomine debeat dare, fisci & a pre-
senti dedit habens ipsa Anselperga pre-
dictarum Natalis & Pelagie in causa
commutationis; idest in primis Curte
cum Casas intra Civitatem cum ortorum
sex cum omni edificia insimul valentes
solidos quingentos, seu & alia Casa in-
tra ipsa Civitate Laudensi cum Curci-
cula vel orto, atque usum putei exti-
matum est Solidos numero centum. Item
Curtes duas, una in Adellis, & alia
in Gambate habentes insimul ipsas Cur-
tes, terras videlicet, pratas & silvas,
juges numero triginta & novem; exti-
mata sunt Solidos quatuorcentos quin-

A quaginta. Item Casa in Vico Maconi
habente terra videlicet & pradas, vel
omnia ad eam pertinentem insimul nu-
mero undecim. Et est Solidos numero
centum quinquaginta seu & vitis in-
tra clausura prope Celera Inge una va-
lente Solidos treiginta. Item Casa in
Villa habente juges numero
viginti & octo semis; extimatum est
B insimul Solidos trecentos. Necnon &
Casella cum terra in loco Auriate, ju-
ges numero decem, cum vidis & sil-
vas &c. Item prato prope Civitate,
qui est riba Ponte de Celera cum puteo
vel Curte seu sala, insimul juges duas,
& pertica una, & tavolas octo, exti-
matum solidos octuaginta &c. Ita omnia
super suprascriptas locas pertinent de
C Territorio Laudensi; seu & domum
coltilem in alio Paterno de suprascriptis
Territorio Laudensi &c. Item & de
Curte in Valle Telina dedit predia
Anselperga ipsarum Natalis & Pelagie
extimatum Solidos quingentos quinquaginta,
idest & aldionis quattuor cum
omnibus res eorum, extimatum est So-
lidos trecentos quatriginde, idest nomen
D eorum Deusdedit, Lopo, Gutebrit, ar-
quo & Bono insimul Aldionis &c. Ex-
timatum est hec omnia suprascriptas res
per Gaupert Sculdascio, Ganfo, Dagipert,
Warnesrit &c. Adoin Notarum,
& Arioald filio quondam Ger-
vassi aurifici, toto insimul res ipsas,
que extimaverunt Solidos quattuor mil-
lia. Et ad invicem recepit habens ip-
E sa Anselperga Abbatisa in causa com-
mutationis ad suprascriptas Natalis &
Pelagia germanas, idest Curte super
Flu-

Flavio Olio in finibus Brixiana, locus, qui dicitur Albiano, cum medietate de omnibus rebus ab ipsam Curtem pertinentem tam de massariis vel de peculiare, idest cum omnem edificia, curte, orto, arca, campis &c. simulque & Recona in ipso loco a predicta Curte pertinere videtur. Unde aliam talem medietatem ante hos annos jam dicta Auselperga ex comparatione habere videris de Epolito Episcopo Civitati Laudensi; & quod ipse quondam Genitor noster instituerat per manus Pontifici nostri Civitati Laudensi fieri venditatus est pro ejus anima pauperibus distribuas, tantomodo de ista medietate anteposito centum viginti iuges terra & silva, quam ego Natalia ante hos annos in commutatione dedit Rodoin, Bezigno, & Boni, & Augesrit germanis. Nam aliud omnia & in omnibus in integrum de quanta nobis de quondam genitore advenit in ipso superscriptus locus. Ergo hiis commutatis rebus superius comprehensis una cum omni edificia, vel adjacentia & accessu suo, sibi jure optimo vindicabunt, & faciant omni tempore ipsas vel successores earum de res superius comprehensas, de res, que inter se commutaverunt quicquid voluerint, excepto de familia, que per istas locas res commodaverunt in sua omni familia ad ipsas res pertinentes unus alterius in suas reservaverunt potestate. De quibus & pena inter se posuerunt, ut si qua pars &c. Unde duas Cartulas uno tenore conscriptas inter se fieri voluerunt, atque ad invicem tradederunt.

Quidem & ego Gumpert Notarius Regis rogatus ad partibus perscripsi Ticino, die & Indictione superscripta Quintadecima feliciter.

Signum manus qui hanc Cartulam fieri rogavit.

A Pelagia Abbatisa huic Cartule conveniat a me fuisse relegi, subscripsi, & testibus obtuli roborande.

Ego Alebis V. M. huic cartule commendationis fuisse ad Natalia Conjugem mea ex ipsius Natalie sibi ei concessi.

Signum manus Lazaro Gastaldio Domne Regina, filio quondam Piccioni de Cremona, testis &c.

B Ego Gumpertus I. M. rogatus ad Natalia & Pelagia germanas testis subscripsi, qui me presente confirmaverunt, & eorum relatum est in hac Cartula convenientie &c.

Gumpert Notarius Regis scriptor hujus Cartule, quam post tradita complevit & dedit.

C Hinc habes, addendum esse Catalogo Episcoporum Laudensium Hypolytum in Charta ista memoratum. At quoniam de celeberrimo Cornobio Brixiano sermo fuit, religioni mihi ducerem, nisi & alterum adtexerem, non minori olim amplitudine ac splendore exstructum Piacentiae, sub titulo Dominicae Resurrectionis & Beatorum Apostolorum, nunc autem Sancti Sixti, quod Casinate Monachi mulieribus olim inde pulsus, incolunt. Ejus fundatrix fuit Agilberga Ludovici II. Imperatoris Conjugis, ut apud Campium in Hister. Eccles. Placentin. monumenta antiqua tellantur: quod & aliis monumentis in hoc ipso Opere a me editis, ac praecipue in Dissertat. XI. de Allodiis confirmatum vidisti. Post multos annos a morte viri Augusta mulier in supra memorato Brixiano Monasterio Sanctae Juliae, aut potius in ipso Placentino Cornobio a se aedificato sibi vivendi fecit; non tamen Anno DCCCXV. ut Arnoldus Wion censuit, sed longe citius: excedit enim fidem tandiu prorogata illius vita.

vira. Fallitur autem Bouchetus in Lib. de ver. origine Familiae Regum Francorum, quum illam *Ticini* Monasticum institutum inisse arbitratur. Certum est, Angilbergam in *Brixiano* Coenobio Seculo renunciaſſe. An verò illius pater naturalis fuerit *Ludovicus Germaniae Rex*, quem Lu-

Adovicus Pius Augustus genuit, investigatum a me fuit in eadem Dissertatione XI. Alterum testem conſtructi ab ea nobilissimi *Asceterii Placentini* habeo Chartam nondum evulgatam, quae in Archivio ejusdem Monasterii adſervatur.

Carlomanni Italiae Regis Diploma, quo Angilbergae Imperatrici Viduae ad utilitatem Monasterii Monialium, Placentiae ab ipsa fundati, concedit Cellam cum Ecclesia in loco nuncupato Caput Trebiae, Anno 877.

IN nomine Sancte & individue Trinitatis. *Karlomanus* divina favente clementia Rex. Omnibus sancte Dei Ecclesie, nostrisque fidelibus, presentibus videlicet ac futuris, cognitum fieri volumus, Angilbergam dive memorie *Hludowici* piissimi Imperatoris fratris nostri & consobrini nostri Conjugem Augustam, dilectam Sororem nostram, quoddam noviter Coenobium Aneillarum Dei ad laudem & gloriam Dominice Resurrectionis infra muros Urbis Placentinae in solo proprio pia devotione fundasse. Ad cuius operis supplementum nos quoque ob honorem Dei, & ejusdem Fratris & Consobrini nostri amorem & nostrae mercedis augmentum, Cellulam quandam haud procul ab eadem Urbe Placentina sitam loco, qui Caput Trebia vocatur, in qua & Ecclesia Apostolorum Principis honori dicata consistit, & ut fertur, Monasteriis quondam habitationibus adtributa, cum omni integritate sua ad famularum Christi usus praefato Monasterio clementi liberalitate conferimus, donamus atque largimur, & per hanc nostrae auctoritatis paginam in jus & potestatem

B. praenominati loci solemniter transfundimus, confirmamus, roboramus, stabilimus cum universis intrinsicis & extrinsecis, appendiciis, cassi, & rebus mobilibus & immobilibus, ac promissis sexus famulii ad ipsam Cellulam respicientibus, ut habeant illam famule Christi inibi militantes, & hoc nunc & deinceps, & possideant jure quieto ac pacifico absque ullius in posterum repetitione vel subtractione, altissimum Dominum iugiter exorantes tam pro nostrae animae salute, quam & pro dive memorie genitoris, fratris, ac consobrini nostri piissimorum Principum eterna requie. Si quis autem, quod non credimus, ex heredibus vel successoribus nostris hanc nostram in divino famulatu donationem atque munificentiam infringere aut violare temptaverit, centum libras anni probatissimi componere compellatur, medietatem Palatio nostro, & medietatem supra taxato venerabili loco, & quod repetit, irritum sit. Ut autem hoc nostrae auctoritatis atque largitatis preceptum pleniori robore cumuletur, manus propriae adnotatione insignitum anulo nostro sigillari precepimus.

Sigillum

Signum

Domni Karolomanni serenissimi Regis.

Adest Sigillum cereum.

Baldo Cancellarius ad vicem Theosmari Archiepiscopi summique Capellani recognovi
& subscripsi.

Data XIII. Kalendas Novembris, Anno, Christo propicio, Primo Regni Domni
Karolomanni serenissimi Regis in Italia.

Actum in Curte Sancti Ambrosii, que vocatur Cassianum juxta Astuam fluvium,
Indictione XI. in nomine feliciter Dei,

Eodem quoque tempore piam Regum liberalitatem imitati sunt Duces, Episcopi, & reliqui Italiae Magnates. Inmo & postremi ordinis Cives ad Santhimonialium Coenobia aedificanda convolabant, ea potissimum de causâ, ut si quas filias haberent virginitatem Deo sacrare aut jam cupientes, aut aliquando cupi-

turas, illic recluderent: quas etiam constituere sacri loci Abbatissas consueverunt. Egregie ritum hunc confirmabit atque illustrabit antiquissima Charta, quam olim depromsi ex Archivo Lucensis Archiepiscopii, ubi per vetustum illius apographum adser-

Fundatio Monasterii Santhimonialium Sanctae Mariae in Civitate Lucensi, quam Ursus Clericus facit, constitutâ ibi
Abbatissâ Ursâ filia suâ. Anno 722.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi. Regnante Domino nostro Liutprand viro excellentissimo Rege, Anno felicissimi Regni ejus in Dei nomen Undecimo per Indictione Quinta. Dum presentis vite & transiens istius temporis &c. Hinc itaque ego Ursus ex tota mente devotionis pertrahens, que prememorata sunt, pro mercedem & venedium anime mee & comparationem vite eterne, edificavi Ecclesia proprio in territorio meo in honore Sancte Dei genitricis Mariae, in qua Ursula filia mea Abbatissa esse constituo, una cum germana sua Anstada religiosa ac Monastica vitam gerent, in qua Ecclesia mea pro facinora hodie

B in presentia Civium do, dono, erado, donataque esse volo. In primis fundum meum ubi praedicta Ecclesia fundata est, cum Curte & puteo suo, orto, ardisu, accessu, & suo: hoc est terra modio semis: Campo in Fustnulo, qui nobis in cambio advenit, medietate de vobis, & medietate de avibus in integra. Et Casa Rusini in massa Fagani, qui mihi advenit ex dono Domni Aripert Rege. Candido vaccario cum armento suo..... mercato suo in loco Tmiolo: Sala in loco Ferraniano cum duas Casas tributarias, una qui regitur per Candido, altera per Majorano, cum familia eorum, vinea, oliveto, filia pecunia-

re, prout in ipso loco supra memorato. Et Casa Avoald Cas-
sas duas in Novale de morginapat mu-
lieri mee; una, qui regitur per Fri-
dicbis, & alia per Corbolo. Geloara,
ancilla gauda pro livera, Wil-
pergula pro livera, Candula pro ancil-
la, Tintula pro ancilla. Ut hec omnia
jam dicta Dei Ecclesia jure possident,
& quod adhuc ibidem largitus fuero,
firmum permaneat, & Christianis tem-
poribus sanctarum Ancillarum Monaste-
rio nuncupentur. Et post decessu Urse
filie mee, Anstada germana ejus, Mo-
nasterii cura ipsa suscipiat. Et post
amharum decessum eam, que sibi Co-
gregatio eligere voluerit, ipsa in Ab-
batisse ordo succedat. Et ego qui supra
Ursus Clericus ab juxta Dei
voluntate in mea solo esse potestate gu-
bernandi; nam filius meus, vel heredis
meus nullum ibidem habere part
dominandi, nisi orare & benefacere.
Nec nullus Sacerdos ibidem habitare
presumat, nisi quem ipsas Ancillas Dei
invitare voluerint, Missarum sollempnia
celebrando. Si quis contra hanc decre-
tum meum ire quandoque presumpserit,
judicium incurret Dei, & de ipsa San-
cta Dei Genitrice, anathematus sub-
jaceat. Quam vero Cartulam decretio-
nis mee venerabili Presbitero
scribendum rogavi, & subter pro con-
firmationem propriis manibus meis si-
gnum sancte Crucis feci, testibusque ob-
tuli eam roborandam sub stipulatione &
spensione, quod interpositum.

Actum Luca: Diem & Regnum &
Indictionis suprascripta feliciter.

Signum manus Ursuni Autori & Do-
natori, seo & Conservatori, qui hanc
cartulam fieri rogavit.

Ego Talesperianus eximius Episco-
pus uic cartule donationis rogatus at
filio meo Ursono testi subscripsi.

A Raduald indignus Presbiter rogatus
ad Orsum testis subscripsi.

B Rachiprudus Presbiter ipsum auten-
ticum vidi & legi, unde hoc exemplar
relevatum est, in qua manu mea sub-
scripsi &c.

Uti in precedenti Dissertatione
vidimus, alteri Chartae, in qua vi-
rorum Monasterium in Lucensi Dioce-
cesi constituebatur, subscripsit Tale-
sperianus eximius Episcopus. Huic e-
tiam ille subscribit, eodemque titulo
utitur, pro quo legendum suspi-
cabar exiguum: neutrius enim monu-
menti archetypa Charta superest, sed
tantum pervetustum exemplum. Epi-
scopi certe, atque Abbates saepissime
reperiuntur, humilis & exigui appel-
lationem suis nominibus apposuisse.

C Quare utrobique subscripserit Talespe-
rianus, id causae fuit, quod sine
Episcopi consensu nulla Monasteria
instituere de novo licebat. Nam &
illis ipsis temporibus sua Episcopis ju-
ra in viciorum, sed praecipue muhe-
rum Coenobia, intacta restabant;
atque ad eos potissimum pertinebat
in Sanctimonialium mores inquirere,
earumque regimini sedulo vacare,
simulque regularem observantiam in
illarum Alcesteris aut vigentem pro-
movere, aut deperditam restaurare
ac restituere. Sunt autem & aliae
novorum Coenobiorum institutiones,
quibus nequaquam interfuit Dioce-
sanus Episcopus; ad perficiendum ta-
men opus, credendum est praecessisse
aut successisse illius benedictionem
atque consensum. Ita Radefridus qui-
dam Civis Pistoriensis, inconsulto,
ut videtur, Episcopo, fundationem
iniit Monasterii Sancti Petri, quod
adhuc Sanctimonialis alit, & reli-
qua sacrarum Virginum loca Pisto-
riensis Urbis nobilitate praecellit,

E

c

sub

sub titulo *Sancti Petri Majoris*. Pendebat olim, ut conicere fas est, praeclarum hoc Virginum Coenobium a Benedictinis Monachis, in antiquissimo Sancti Bartholomaei Monasterio degentibus, quod nunc a Canonicis Regularibus Lateranensibus incolitur. Ego Chartam foundationis

A in Archivo eorundem Canonico-
rum legi, descripti, atque heic edendam
censui. Erat autem exemplum ante
annos circiter quingentos scriptum,
& membrana ex una parte fuccisa,
quae causam lacunis infra aspicien-
dis dedit.

Fundatio Monasterii Monialium, & Xenodochii Sancti Petri Pistorien-
sis, per Ratefridum filium Guilichisii facta, Anno 748.

IN nomine Domini. Die octavo Men-
se Septembris, Regnante Domino
Rachis vir excellentissimus Regem An-
no Quarto, per Indictione Secunda fel-
iciter. Ratefredi filius quondam Guil-
ichisii sperare in me divina potentia,
dum complexus rejacere in infirmitate
..... sine fine, ubi fures non ef-
fodiunt, nec furantur, ut illa voce au-
dire merear, quia Dominus noster Jesus
Christus ac Redemptor omnium in se
ireredientibus promittere dignatus est:
Venite, benedixisti Patris; percipite
Regnum, quod vobis paratum est ab
origine Mundi. Et iterum ammonuit,
dicens filius Masculus. Pre-
vidimus in proprio meo edificare Ec-
clesiam Monasterio beatissimorum San-
cti Petri & Pauli atque Anastasii,
& inivi me vel anima mea commenda-
re atque offerre medietatem de omnem
parvitatem pecuniam vel adquisitum
meum, quod nunc presenti die avere
& tuero, cum Case avitatio-
nis mee, quam & Case maffarie, seu
Casalia, vinea, terra, pratis, pascuis,
silvis, salellis, sationibus, cultum atque
incultum, mobilem vel immobilem, se-
que movetibus, omnia & in omnibus,
ad ipsum sanctum & venerabilem locum
offerri & condonare providi
seu & Astruelda, qui veste Monasti-
ca induta esse videtur. In eum vero

B tenere, ut si jam dista filia mea volue-
re cum Genitrice mea Muntia, atque
Conjuge mea Perterada, seu Germana
mea Raperta in ipso Monasterio des-
ervire volvere in Senodochio
egenos vel pauperes recipiendum & ele-
mosina tribuendum & gubernandum per
ebdomata una pauperes vel peregrinas
animas, & una cum Dominico Abba-
te Rectore, quem inivi ordinare previ-
di. Omnia, ut dixi, in sua habeat po-
testate regendum elemosinam
tribuendam, de quod inivi Dominus con-
donare dignatus fuerit; & pro anima
mea gravata ponderibus peccatis meis
die nocturne omnipotentem Deum, &
etiam Dei Genitrice Maria, vel Bea-
tissimi Sancti Petri & Pauli seu Ana-
stasii inci nimis peccator de
vinculis penarum eripere dignetur, &
inter Sanctis & electis suis aliqua par-
te vel societas tribuere jubeat, quia
scriptum est per eloquium & ministr-
ationem Domini nostri Jesu Christi: Pe-
tite & dabitur vobis: querite & in-
venietis per ideo ego miser
& nimium peccator creditur in ejus
magna misericordia, quia pius Dominus
& Redemptor omnium Celi & Terre
de parvitatibus mea terrenis tribuendum
ad ipsa sancta virtute nominis beatissi-
mi Sancti Petri & Pauli seu Anastasii
celesse gau Conjuge mea Per-
terada

terada carnali vitio fuerit consecuta, & in ipso Senodochio vel Monasterio noluerit deservire, nulla de rebus meis avere debeat, nisi vacua & inane exinde foris exire debeant, ambulando ubi voluerit, & forsitan filia rio deservire, si de compersione mea, vadat, ubi voluerit, amplius de rebus meis, vel in ipso Monasterio nulla posses avere, vel imperatione facere. Nam si inivi permanferit, omnia cum supra-dillo Restore vel Genitrice, atque Conjuge, vel s Dominus vitam concesserit in hunc exitum Mundi vitandum, omnia mea sit potestate regendum, remeliorandum, usufructu capiendum, nam non ad secularibus pro nullo ingenio subtrahendum nisi pro Anima mea demittendum si mihi beredes esse debeant secundum Lex Gentis nostre, & ipse Senodochio in sua aveat potestatem, vel quod per ipso mihi fuerit ordinatum. Et si ad secularibus voluerit permanere, portionem suam suscipiat, & in ipso Monasterio nulla imperatione ordinatione iusta Deo fuerit ordinatum. Et quia me optandum ire, si sine filius masculo transiero, & antea de hac luce migratus fuero, quam ipsum sanctum & venerabile locum consecratum sit, volo atque decerno, ut ipso Oratorio vel Senodochio jam dictum ge, seu Sorore & filia mea de omnia medietate rebus meis, que inivi condonare vijus sum, diebus vite sue aveat potestatem; & post vito coram, quod per ipso inivi fuerit ordinatum & servi vel ancillas meas parte mea liveri demittendi ratum sic in ipso liveritas permaneat, sicut Princeps Domnus noster bona memorie Liuprandi Rex per edictum confirmavit, & iterum confirmare previdi, ut sub nullius matricis Ecclesia subjacentem ipsum sanctum Oratorium vel Senodochio parvitate

A mu Dominico Abbas, per me inivi positus, & ipsa Genitrice, atque Conjuge seu Germana atque Filia mea, in suam aveat potestatem diebus vite sue, aut Fratri vel Sorori, qui per ipso inivi positi fuerint, vel postmodum unus quilibet secundum Deum electis spiri peres, & pro scelera mea Dominum deprecandum; nam pro nullo titulo malum hominem alienandum, aut per corruptionem inivi alio superponendum, nisi quem ille voluerit, qui inivi fuerit ordinatus & nullus de beredibus proberedibus meis quandoque aliqua possesse tuis temporibus stavitum permaneat. Et qui contra hanc Cartulam vel ipso Monasterio, aut sanctum Senodochio ire quandoque presumpserit, aut ea intrumpere voluerit, in primis in ira Dei & omnis Virtutis Celorum, & Archangelorum & Angelorum Scarioth, qui tradidit Dominum nostrum Jesum Christum, & in Tartaro sit conscriptum. Ecce ut mea fuerunt desideria adimplevi, & Avondus Notarius scribere rogaui.

D Allum Pistoria, Regnum & Indistione superscripta feliciter.

Signum manus fredus Medicus rogatus a Ratperto manu propria teste subscripsi.

Ego Lazarus rogatus a Ratperto testis subscripsi.

Ego Rackiperto rogatus a Ratperto testis subscripsi.

E Signum manus Maurelli, qui filio quondam Statari, rog

Signum manus Anselmi, qui filio quondam Barufula, testis.

Signum manus Tatonii, qui filio quondam Fu'oni, testis.

Ego Avondus, qui supra Scriptor hujus cartule post a testibus roborata & tradita ipsius Abbas presente Andrea filio
E c 2 Domni

..... Domni Karoli, Anno Regni ejus Quarto per Indictione Prima completi & dedi.

Ego Gauzperio Notario, sicut in autentica inveni scriptum, fideliter exemplavi.

Ego Gualbertus Notarius & Judex sacri Palatii Scriptor, autenticum istud vidi & legi, sic inibi continebatur, quomodo in hoc exemplar scriptum est, preter plus minusve, & manu mea propria scripsi.

Sed quando nobilis Monasterii Sancti Petri Pistoriensis injecta est mentio, Lectoribus non ingratum fore puto, si celebrem & perquam peregrinum ritum oblivioni & ego eripiam, qui olim ibi obtinuit; sed proximis tandem temporibus exolevit. Ubi novus Pistorii Episcopus Civitatem primum ingrediebatur, universo Clero ac Populo stipatus, solenni pompâ deducebatur ad Templum Sanctimonialium Sancti Petri Majoris. Spectabatur ibi paratus dapifilis Lectus, quem sedis loco petebat Antistes. Tum Abbatissa, quae, effracto claustris muro in sacram Aedem cum universis Monialibus prodierat, ad sinistram Episcopi & ipsa super Lectum assidebat. Exinde a Praefule ejusdem Abbatissae digito anulus pretiosus inferebatur, desponsantis ad instar, & pastoralis etiam baculus dexterae illius paulisper dimittebatur. Atque his peractis, procedebat ad Cathedrale Templum Episcopus, Abbatissa regrediente cum suis virginibus ad consueta penetralia Coenobii. Testes hujusmodi antiquati ritus jam supra dedi in Dissertatione LXIII. de Advocat. Adde tamen in praesentia juvat, adservari in Archivo Pistoriensis Episcopatus, Librum manu exaratum cum hoc titulo: „ Liber Collationum Be-

A „ neficiorum Ser Donati de Politis
 „ Cancellarii Episcopalis ab Anno
 „ MOXLIV. ad MOLXXV. „ Ibi
 „ verò pag 327. caeremoniae novo Episcopo adhibendae, his verbis describuntur: „ Giunto all' Antipor-
 „ della Città il Vescovo, accompa-
 „ gnato da tutto il Clero Regolare
 „ e Secolare, e da tutti i Magistra-
 „ ti, scavalca, e sopra un tapeto a'
 „ inginocchiata, e adora la Croce,
 „ quale gli porge il Proposto della
 „ Cattedrale. E fatto questo il Vescovo domanda, se v'è la Famiglia de' Cellesi. E subito tutti i
 „ Cellesi, quali saranno ivi preparati, si fanno avanti, e posti ginocchioni, si levano in piedi; e
 „ quello, a cui è da loro ordinato,
 „ dice alcune parole, e gli baciano
 „ la mano. Dipoi rimonta sulla mula, e in mezzo a' Cellesi entra
 „ sotto il baldacchino, e li giovani
 „ de' Cellesi vanno alla stassa, e seguita la Processione dentro alla
 „ Città con li Priori, Magistrati,
 „ inverso San Pier Maggiore. Arrivato alle scalette della Chiesa, si
 „ cava i guanti di seta; e la mula
 „ co i guanti pigliano i giovani de'
 „ Cellesi deputati. Il Vescovo accompagnato da' Cellesi entra in San
 „ Pietro Maggiore, ove si pone a
 „ sedere nella sedia per lui preparata; e la Badessa, e le Monache
 „ vengono a baciargli la mano. Fatto questo, il Vescovo si ritira appresso il Letto quivi preparato, e
 „ postosi a sedere, viene la Badessa,
 „ quale fatta la debita riverenza, ancor lei siede da mano sinistra,
 „ e dal Vescovo riceve l'anello in dito, e di poi il Pastorale in mano con quelle parole, che porrà
 „ a sua Signoria Reverendissima &c. Interea riserint, & non injuria, ipsi etiam

etiam severi Lectores ad hujus consuetudinis aspectum, eamque idcirco tandem sublatam intelligent, quod vulgi districtis nimis facile pateret. Mihi tamen in eo ritu nihil improbandum fuisse creditur, verique videtur similis, ipsum eà solum de causâ in desuetudinem abiisse, quod novi Episcopi tam solemnem ingressum non amplius usurpent. Nam ad anulum quod attinet in digitum Abbatissae immissum, jam notum est, Virginibus etiam sacris conferri, & Benedictinis praecipue, solere ad significandum, eas nubere Christo. Atque is ritus multis olim in locis frequentabatur, immo adhuc alicubi perdurat, Episcopo tunc dicente: *anulo suo subarravit me*. Tota proinde ritus hujus deformitas in *Lectio* praeparato sita erat, super quem sedisse dicuntur Episcopus & Abbatissa. Verum a recentioribus, qui nunquam spectaculo interfuere, hoc non satis rite traditum, assertumque fuit. Non *Lectum*, sed *un Palco*, idest *tabulatum* in Templo praeparatum fuisse tradunt alii Scriptores in eadem Dissertatione LXIII. a me laudati. *Stratum paratum* in Templo fortasse legebatur in antiquis Monasteriis aut Episcopi Ritualibus: quum vocem nonnulli interpretati sunt pro *Lectio*, quum *Tabulatum* quoque significare potuerit. Atque in eam sententiam vehementius rapior, quod animadvertim in eadem Dissertatione LXIII. parem ritum Florentiae olim observatum in pari solennitate atque in Templo ac Monasterio ejusdem Ordinis ac nominis. Vide praecipue, quae scripsit Petrus Ricordatus Casinensis Monachus in Histor. Monast. editâ Romae Anno MDLXXV. L. enim memorat, non *Lectum*, sed *un Palco* benignissimè parato. Idem quoque

A Florentinorum ritus fuisse descriptus legitur in Caeremoniali, manu exarato, cui titulus *il Buletione*, in Archivio Archiepiscopatus Florentini, & in eorumdem Florentinorum Praefulum Chronologia, a Cerraechino editâ Anno MDCCXVI. Florentiae. Unde verbè originem traxerit hujusmodi solennitas, quidve revera significarit, inquirere mihi non vacat, & praesertim quod antiquista jam fuerit. Ego rem innuisse contentus ad alia progredior.

Vidisti Sanctimonialia non ita Claustro olim addictas, ut iis inde pedem efferre interdum non licuerit. Heic igitur animadvertendum est, eum in finem Monasteria quidem Sanctimonialium instituta vel antiquitas fuisse, ut Virgines Deo dicatae, ibique collectae obliviscerentur Populum suum, & Domum patris sui, atque a Saeculo remotae uni caelesti Sponso suo in sancta solitudine perpetuè invirescerent. Verùm e Claustro quandoque egredi nequaquam iis nefas erat, ubi justae causae intercederent, quippe clausurae observatio nonnumquam severis legibus ac poenis constituta erat, utri nostris temporibus, ac potissimum post Pii Quinti Pontificis Maximi salutarem hac de re constitutionem observatur. Quod tamen ita dictum volo, ut simul affirmem, neque olim desideratas leges, quibus praescriberetur religiosa clausurae custodia sacris Deo Virginibus. Gregorius Magnus Lib. IV. Epistol. 9. ad Januariam Episcopum non tulit, Sanctimonialia Monasteria in Sardinia *siti per Villas praediaque discurrere*, hanc obtendentes causam, quod probato quopiam Clerico cserent, qui earum negotia procuraret. Itaque Episcopo mandat, ut quispiam ipsis deputetur, *quatenus ulterius eis pro quibus-*

quibuslibet causis privatis vel publicis extra venerabilia loca contra Regulam vagari non liceat. Viden', ut Sanctimonialibus Regula interdicere vagandi licentiam? Ita in Concilio Veronensi Anni DCCGLV. statuitur, ne Monachos extra Monasterium exire debeant. Carolus verò Magnus in Capitulari Anni DCCGL. haec habet: Monasteria puellarum firmiter observata sint, & nequaquam vagare sinantur. Quod infra repetit hia verbis: Ut Abbatissae una cum Sanctimonialibus suis unanimiter ac diligenter infra Claustra se custodiant, & nullatenus foris Claustra ire praesumant. Denique, ut alia omittam, Concilium Aquigranense Anni DCCGXVI. de Monasteriis puellarum loquens Lib. 2. Cap. XI. fatagendum esse ait, ne Sanctimoniales foras vagandi habeant facultatem. Quod etiam animadvertendum est, Sanctimonialibus tunc erat Ecclesia interior, in qua, & non exteriori, sacrum pro illis celebrabatur, Presbytero earum Claustra ingrediente. Propterea in Synodo Cabilonensi Anni DCCCKIII. Cap. 60. constitutum fuit: Non debere Presbyteros amplius in Monasterio puellari immorari, nisi donec Missarum solennia celebrent, aut aliquid ibi de Dei servitio, & suo ministerio expleant. Id ab aliis Conciliis cautum reperio. Attamen, uti supra innui, si quando legitimae aderant causae, ut Sanctimoniales, & praesertim Abbatissae, extra Claustrum versarentur, id facere criminis nequaquam vertebatur, Idque potissimum Quarto & Quinto Ecclesiae Seculo licuit. Sanctus Hieronymus in Epistola ad Demetriadem, & in altera ad Eustochium, disertis verbis id prodit. Sed & Gregorius Turonensis publicas supplicationes a Gregorio Magno Papa insti-

A tutas in Urbe referens Lib. X. Histor. Francor. haec habet. Omnes Abbatissae cum Congregationibus suis egrediuntur ab Ecclesia Sanctorum Martyrum Marcellini & Petri cum Presbytero Regionis primae. Concilium ipsum Veronense supra memoratum haec addit: Sed Dominus Rex quando aliquam de ipsis Abbatissis ad se venire iusseris, semel in anno, per consensum Episcopi, in cuius Parochia est, ut tunc ad eum aliqua veniat ex sua iussione, & necessitas fuerit &c. Idem quoque statuit Concilium Turonense III. Anno DCCCKIII. Canone 30. Idem & alia Concilia decrevere. Carolus etiam Magnus in laudato Capitulari adjungit: Sed Abbatissae, quum aliquas de Sanctimonialibus dirigere (supple: foris Claustra voverint) hoc nequaquam absque licentia & consilio Episcopi sui faciant. Idem quoque in Concilio Turonensi Tertio, Canon. 30. Anni DCCCKLVII. sub Rabano statutum de Abbatissa legas: Et si quando foras pergat, comites habeat quasdam de Sanctimonialibus, quarum mores & actiones observet.

Ergo non prorsus tunc interdictum virginibus clausurâ obstricta exerce pedem ex Monasterio; atque eâ de ratione Sancta Scholastica soror Sancti Benedicti, quam novimus in Coenobio Virginum Monasticam vitam ab infantia servasse, semel per annum ad invisendum fratrem non longe a Casinensi Coenobio se conferebat. Et in Constitutionibus Galteri Archiepiscopi Senonensis circiter Annum Christi DCCCCXV. statutum fuit: Ut Moniales nullatenus exire permittantur, vel extra pernoctare, nisi ex magna causa. Et si Abbatissa ex causâ iustâ alicui permittat, eidem iungat, quod sine mora revertatur. Anno quoque MCXL. Donizone teste Lib.

Lib. 2. Cap. 18. de Vita Mathildis, obviam Henrico V. Regi, ad Romanam coronationem accedenti, praeter alios missae sunt

----- Monachae quoque centum,
Lampadibus multis cum claro lumine
Jumtis.

Idque ex antiquo more; nam ut Anastasius habet in Vita Leonis III. quum solemni Pompa invehendus esset idem Pontifex in Urbem, ei occurrerunt Proceres Clericorum, Optimates, & Senatus, cunctoque Militia, & universus Populus Romanus, cum Sanctimonialibus, & Draconibus &c. Immo etiam coram Judicibus adsistebant Sanctimoniales, si quando litibus pulsabantur. Animadvertite, quid habeat pergama mihi inspecta in Chartario Capituli Canonorum Cremonensium, scripta Anno Imperii Fecio Ottoni Imperatoris Quinto, Mense Januarii, Inditione XIV. idest Anno ML. Haec inde excerpti: Dum in Dei nomine Civitate Cremona in Caminata Majore domui Episcopo ipsius Civitatis, per data licentia Domni Odelrici Episcopi ipsius Episcopo, in iudicio resedisset Adelelmus, qui & Azo, Missus Domni Ottonis Imperatoris &c. Ibi-que eorum veniens praesentia praedictus Dominus Odelricus Episcopus, & Gezo ejus & ipsius Episcopi Avocatus; necnon & ex alia parte Reza filia quondam Lanizoni, Veste velamen sanctae Religionis induta; seu Adam infantulo (hoc adnota, opus quoque fuit, ut in civili controversia, ejusque decisione, infantulus iudicio interesset) & Albizo tutor eorum, qui per jussione ipsius Adelelmi Missus eorum resiste-
bat.

A Et ceperunt dicere ipse Dominus Odelricus Episcopus &c. Quod tamen Reza ista veste velamen sanctae Religionis induta in iudicio steterit, nil fortasse mirandum. Nam paene ab ipsis Ecclesiae incunabulis nunquam aliquot sacrae Virgines, quas *Moniales* nunc appellamus, desideratae sunt, extra claustrum, suisque in aedibus B Deo famulantes, quales nunc cernimus Sorores de Poenitentia Ordinis Praedicatorum, seu Sorores Terti Ordinis Fratrum Minorum, Ursulinas &c. Ejusmodi Virginum sacrarum in paterna domo degentium vestigia saepe occurrunt apud veteres Scriptores. Ego tamen alterum illustrius moris hujus exemplum haec editum volo. C Ageltruda Adelchisi Principis Beneventani filia, Radelchisi itidem Principis soror, uti ex infra evulganda Charta, aliisque monumentis colligi potest, Guidoni Spoletino Duci nupserat. Is cadente Saeculo Nono Imperium Romanorum arripuit, cujus dignitatis consors Ageltruda divitias non paucas cumulavit. Viro e vivis sublato, viriliter illa Lamberti Augusti filii sui coronam tutata est contra conatus Arnulphi Germanorum Regis. Demum post Lamberti mortem reliquum vitae suae Deo sacravit, Religionisque vestem induens, Camerini sedem suam fixisse, domique suae vixisse videtur. Itaque ibi donstionem fecit Monasterio Sancti Euticii, ut Major Abbas inter Monachos reciperet Johannem Presbyterum. Chartam ad me misit Philippus Camerinus, doctissimus Presbyter Congregationis Oratorii Camerinenfis, sive Camertis. E

Agel-

Ageltrudis olim Imperatricis donatio facta Monasterio Sancti
Eutitii, Anno 907.

IN nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi Anni Nongentesimi Septimi, die XI. Mense Decembre per Indictione Decima. Adum in Camerino, in ipso Monasterio de Natavene. Manifesta est me Ageltruda olim Imperatrice, filia quondam Principis de Benevento, relicta, veste Religionis induta, quae fuit relicta quondam bone memorie Domni Guidoni Imperatori, quae modo in domo permanet, & per qualiter edita Lex Longobardorum continet pagina, ut Religiosa femina, quae in domo permansisse, licentia & potestate sua velte de res suas pro anima sua dare & judicare tertia parte, & pro qua Domni Guidus & Lambertus Imperatoribus, qui fuerunt Virum adque Filium meum, per eorum precepta mihi confirmaverunt, & consensum prebuerunt, ut de omnibus rebus meis licentia & potestate, habuisse pro anima mea dare & judicare vel disponere omnibus, quomodo & qualiter voluissim. Propterea volo, iudico, adque pro anima mea, & de predicto Viri adque Filio meo, idest in Monasterio Sancti Eutitii Confessoris, quod firmum est in loco, quod dicitur Campoli, hoc est Curtem meam in territorio Hefnata, locum qui dicitur Rubiliano, cum Oratorio beati Petri Apostoli, & cum Casis arvis & terris & vineis, & omnia ad ipsa cum dicta Curte pertinentes vel subiacentes res, secundum qualiter mihi da Irilgarda per Cartula evenit. Ipsa suprascripta Curte do, trado, & iudico, adque pro anima mea dispono in ipso atzdicto Monaste-

Ario, ubi modo Dominus Major abbas esse dignoscitur cum aliis Fratribus, regulariter viventes. Hoc autem tenere, ut ibi Petrus Presbiter in ipsa Ecclesia beati Petri habitum & obedientiam habeat, sicut voluerit sicut ceteri Fratres Monachi in ejusdem Monasterium diebus vite suae; & ibidem orationes pro anima mea sen de predicto Viri adque Filio meo: & ibi faciat obedientiam ipse presatus Presbiter, sicut aliis Fratres ejusdem Monasterii, & alia obedientia faciunt, & si voluerit, sic suprascripta res in potestate de ipso..... Monasterio vel ad ipsos Monachos, quomodo ego pro anima mea decrevi, ibi firmum & stabile permaneat; & ego pro anima mea dedit vel judicavit, quod neque a me, neque ab heredibus meis, neque ab ullo homine nunquam contradicatur, sed semper in perpetuum ibi firmum & stabile permaneat, quomodo ego pro anima mea dedit vel judicavit, sicut in edita Lex Longobardorum continet pagina, seu & quomodo per precepta dictorum Imperatorum habeo confirmata sicut supra leguntur.

D Quam vero Cartula Testamenti rogatus ad suprascripta Domna Ageltruda scripsi ego Gregorius Notarius sub Die, Mense, & Indictione suprascripta feliciter.

Signum manus suprascripta Domna olim Imperatrix, quae hanc Chartula Testamenti fieri rogavit.

✠ Ego Aifredo rogatus a Domna Ageltruda olim Imperatrix subscripsi.

✠ Ego Aufredo rogatus a Domna Ageltruda Imperatrix subscripsi.

✠ Ego Tressen rogatus a Domna Ageltruda Imperatrix subscripsi.

✠ Ego

* Ego qui supra Gregorius Notarius Scriptor hujus Cartula Testamenti & post tradita testibus tradidit & dedit.

Sed & ipsi Virginibus Deo sacratiss, atque in Claustro degentibus, lieuit olim inde pedem aliquando efferre: quod factum ostendunt exempla jam producta. Placentiam quoque profectus est Sanctus Symeon Eremita sub initium Saeculi XI. cuius Vitam edidit Mabillonius Seculo Sexto Benedictino Part. I. pag. 157. Quum is, antequam mediae noctis terminus incumberet, prae foribus flaret Monasterii sacrarum tunc Virginum, nunc Monachorum, Sancti Sixti, atque odas dulcisonas decantaret, hinc laudibus una ex Ancillis Dei, Maria nomine, sacrista ejusdem Ecclesiae, vehementer exterrita ad Basilicae januas cucurrit, & quas vestibulis & seris obfirmaverat, quis apertas invenit, mirata obstupuit. Viden', ut liceret iis temporibus Sanctimonialibus in Basilicam exteriorem progredi, cujus etiam portas claudere ac referare ad ipsas pertinebat? Immo ne hi quidem erant earum fines. Aribertus, seu Heribertus Archiepiscopus Mediolanensis in postremis tabulis suis Anno MXXXIV. exaratis, Monasteriis sacrarum Virginum Majori videlicet, & Widelindae, & Auroni, & Dathci &c. annuam elemosynam decernit. Tum imperat, ut duae Monachae per unumquodque Monasterium Puellarum, quae superius leguntur, veniant omnes infans in eodem die Veneris de praedicta hebdomada Quadragesimae in praedicto Presbyterio Sanctae Mediolanensis Ecclesiae ad percipiendam praedictam benedictionem omni

anno. Immo Anno etiam MCC-LXXXVII. aliquibus in Urbibus nandum vigeat rigida illarum clausura. Quod ex Synodo Mediolanensi edictas, habita Anno eodem ab Ottone Archiepiscopo, quam edidi Tomo VIII. Rer. Italicarum. Ibi Cap. V. statutum est, *Ut Abbatissae, vel Moniales ad exequias mortuorum non vadant.* Quid plura? Vide luculentum hujus rei testem, hoc est monumentum a me prolatum in Antiquitatib. Essen. Part. I. Cap. XIV. pag. 110. Habente videlicet Placitum publicum Ticini Ottone Comite Palatii una cum Orberto & Anselmo Marchionibus Anno MXIV. eorum veniens praesentia Eufrosia Abbatissa Monasterio Domini Salvatoris praesentavit ibi praecipuum animum &c. Hujusmodi exempla non pauca ex editis Libris adferre possem, & quasdam etiam Abbatissas memorare, quae Conciliis interfuerunt; sed praestat, Chartis nondum editis rem illustrare. Primam accipe, ad Annum DCCCLXVII. spectantem, quam olim ad me misit Hubertus Benvoglientus Patricius Senensis. Ex ea liquet, a Winigiso Comite Senensi Monasterium Sanctimonialium in honorem Domini Salvatoris conditum fuisse Anno praememorato DCCCLXVII. ea conditione, ut semper viginti Moniales ibi alerentur. Quod si conditio haec minime impleteretur, tunc licentiam & potestatem habeant heredes, hac proheredibus nostris, praefata Abbatissa (hoc est, Abbatissam praefatam) de ipso Monasterio foras jactare, & alia Abbatissa ibidem mittere &c. Integram pergamenam nunc Lector accipiat.

Fundatio Monasterii Sanctimonialium facta in agro Senensi a Winigiso Comite Senensis Urbis, sub titulo Domini Salvatoris, Anno 807.

„ Privilegium, quod fecit Guinifscus Comes.

„ IN nomine Domini & Salvato-
 „ ris nostri Jesu Christi. Anti-
 „ qui Principes, & Sancti Patres
 „ statuta sanxerunt, quod nobis mo-
 „ do per futura tempora conservare
 „ obsequi oportet. Ut quicumque in
 „ sua propria hereditate loco sancto
 „ in onhore Sanctorum construere
 „ vel edificare deliberat, oportet,
 „ ut idem ei in ipso sancto loco,
 „ quam edificaverit, aliquid de re-
 „ bus suis conferre vel donare de-
 „ beat, unde apud pium Dominum
 „ mercede comula accipiat; hoc per
 „ scripturarum series debet obligare,
 „ ut aliquibus in posterum non va-
 „ leat infringere, sed perhenniter
 „ maneat inconvulso. Igitur ego in
 „ Dei nomine Winigis Comes Senense
 „ filio quondam Reginarum, & Conjux
 „ mea Richildam, & divina superna
 „ inspiratione, sana mente, salubri-
 „ que consilio, unanimiter pertra-
 „ stantes, sicut dicit in Evangelio:
 „ *Vende omnia, que habes, & da*
 „ *pauperibus, & habebis thesaurum in*
 „ *Celo.* Idcirco pro amore Dei om-
 „ nipotentis, & remissione peccato-
 „ rum nostrorum, ut pio Domino
 „ largiente veniam consequi mereamur,
 „ donamus atque tradimus ad
 „ Basilica nostra, quem construxit
 „ ibi, quem nos in honore Domini
 „ & Salvatoris unanimiter nostro o-
 „ pere dedicavimus, donatumque
 „ imperpetuo esse volumus, hoc est
 „ ipsa area, ubi ipsa Ecclesia a
 „ fundamento est edificata in loco
 „ nuncupante Campi, ubi dicitur

A „ Fonte bona super fluvio Cogia,
 „ pago Senense, cum ipsa terra &
 „ silva, uno tenente ipsa silva nun-
 „ cupante Acceptoraria & silva, &
 „ terra de Piscina sancta & Villa,
 „ que nuncupante Septiminula, ibi-
 „ dem prope ipsam Ecclesiam, cum
 „ casis, terris, vineis, silvis, servis,
 „ profervis, aldiis, proaldiis, libe-
 „ ris, proliberis, omnis & in om-
 „ nibus ad ipsa Villa pertinentes:
 „ & Casas in ipso superscripto Cam-
 „ pi, cum servos & ancillas, cum
 „ greges procorum, greges pecorum,
 „ greges caprarum, greges jumento-
 „ rum, greges armentorum. Et de-
 „ dimus res nostras in Casprina,
 „ que nobis da quondam Odone &
 „ Albifinda Saligos per cartula even-
 „ nerunt, cum casis & edificitiis,
 „ cum gregis ovium, & greges por-
 „ corum, & greges armentorum,
 „ cum servos & ancillas, & cum
 „ ipsos pastores, qui ipsa animalia
 „ custodiunt. Idem nomina eorum;
 „ in primis ibidem ad ipsius Mona-
 „ sterio in Villa, que dicitur Cam-
 „ pi. Johannes Celersio cum Ro-
 „ delinda uxore sua, & cum Adel-
 „ berto filio suo: Waleprando be-
 „ sulcus frater eidem Johanni, cum
 „ uxore sua nomine Magna, & Ufa
 „ filia sua: Lupari besulcus cum
 „ Waleperga uxor sua, & Speran-
 „ deo, & Rsintruda, & Bonula fi-
 „ lie eorum: Johannes besulcus, cum
 „ Scamperga uxore sua: Albini be-
 „ sulcus cum Obifada uxore sua: &
 „ Donatulo besulcus cum Ranperga
 „ uxore

„ uxor sua, & abit in Septimania:
 „ Bertefusu cum uxorē sua Ildi-
 „ perga, & Bertifinda filia ejus: Jume-
 „ ntario uno, nomine Ildeprando,
 „ cum Anspurga uxore sua: Savino
 „ pecorario, & Viciineperga uxore
 „ sua, & Ursula filia superscripto
 „ ejus. Felix pecorario cum Sini-
 „ truda uxore sua, & Johannes,
 „ Lupulo, Ursianulo, Fileperga, An-
 „ sula, Ursula filiis eorum, & Jo-
 „ hannes Silla junior ejus. Et de
 „ superscripta Casprina Pastores, Ser-
 „ vos & Ancillas, nomina eorum:
 „ idest, Magiolo pecorario, cum
 „ Teupla uxor sua, & filios mascu-
 „ los tres, idest Johannes, Petrus,
 „ Teupala, & filie femine due Gum-
 „ perga & Magiperga, nurum eidem
 „ Magioli, Raintruda cum Andrea
 „ filio suo, & juniores ipsius Ma-
 „ gioli duo Lupolo & Teupolu:
 „ Vaccario uno nomine Deodato
 „ cum Lupula uxore sua, & Mar-
 „ tino filio suo: Porcario uno no-
 „ mine Amulo, cum Paitruda uxo-
 „ re sua, cum Amalperga & Rain-
 „ truda filie ipsius, Ganripaldo ei-
 „ dem Amuli. Et donamus ibidem
 „ alios Servos nostros manuales mi-
 „ nisteriales, Rudulo Coco cum
 „ Teuderada uxore sua: Ildepran-
 „ dello piscinario, cum Dativa uxor
 „ sua: Gottsfredo lavandarius cum
 „ Fromberga uxore sua: Anastasius
 „ & Atriano filiis eorum: Tappeta-
 „ rios tres, id sunt, Ursulu, cum
 „ Sighitruda uxore sua, Flodard, &
 „ Anspertu. Donamus atque conce-
 „ dimus & tradedimus in ipso pre-
 „ fecto Monasterio Domini Salvatori
 „ Curte nostra ad Sanctum Paulo
 „ cum ipsa Ecclesia, que est posita
 „ prope Piscina Insi, super fluvio
 „ Bumba. Simulque donamus ibi ipsis
 „ Casis, Curtis & rebus nostris, quas

A

B

C

D

E

„ habemus in Casalibus Sextano, que
 „ nobis per Cartula advinet da Teu-
 „ datico filio quondam Arponi, leo-
 „ casis & rebus ipsis ibi in Sexta-
 „ no, qui Petro Burgundio ad suas
 „ tenet manus. Simulque & dona-
 „ mus ibi alia Ecclesia nostra, quod
 „ est dedicata in honore Sanctorum
 „ Cosme & Damiani, que sita est
 „ ibidem in Campi. Seo & donamus
 „ ibi alia Ecclesia Sancti Petri cum
 „ ipsa Curte nostra Dominicale sita
 „ Calatina.

„ Donamusque & tradedimus ibi-
 „ dem Curte & Ecclesia nostra, que
 „ hedicata est in honore Sancti Fab-
 „ biani super fluvio Arbia. Simul-
 „ que donamus ibidem Oratorio no-
 „ stro, qui est constructus in honore
 „ Sancti Aniani sito Platea Senense.
 „ Seo donamus atque tradedimus ibi-
 „ dem Curte nostra illa in Gamuri-
 „ sa prope Fluvio Umbrone. Et do-
 „ namus ad ipso Monasterio Servo
 „ nostro illo in Clatino nomine Il-
 „ deprando cum Oda uxore sua, &
 „ Johanne filio ejus. Ideo omnes
 „ istas superscriptas & denominatas
 „ Ecclesias cum Curtis donnicatis,
 „ cum casis, curtificiis, casticiis,
 „ mansis, mancipiis, massariis, ter-
 „ ris, vineis, pratis, pascuis, sil-
 „ vis, salestis, ripis, rivis, aquis,
 „ vel decursibus aquarum, farinariis,
 „ quadris, campis, perviis tam don-
 „ nicatis, quam & massariis, al-
 „ diariciis, colonicas, servi, pro-
 „ servis, aldios, pro-aldios, liberis,
 „ pro-liberis, simul & diversis gregi-
 „ bus cum pastoribus, movilibus ad-
 „ que immovilibus. Nisi anteponi-
 „ mus & reservamus de predictis re-
 „ bus Ecclesia Sancti Pauli ipsas
 „ casas & rebus in Campiano, &
 „ ipso cambio, que fecimus cum Il-
 „ derico filio quondam Ildoni, quod
 „ F f 2 „ iplo

„superposita faciat, nisi per singulos annos in dedicatione eidem Monasterii ad eredi- bus hac proheredi- bus nostris ibidem ad ipso Monasterio donet denarios duodecim in pensione. Et si ipsa Abbatisa predicta pensione non dederit, & dare neglexerit in primo & secundo, vel usque in septimo anno, tunc dent postea ipsa pensione in simul, quod reliquus est. Et si & tunc ipsa pensione dare neglexerint, componat ipsa Abbatisa ad heredi- bus hac proheredi- bus nostris aurum Libras tres; & postea abeat ipso Monasterio, ut supra legitur, omnia adimplendum. Si quis verò, quod futurum esse non credimus, si nosmetipsis, aut ullus de heredi- bus hac proheredi- bus nostris, seu quislibet ulla opposita vel extranea persona, qui contra prefato fulgenti Monasterio, quem nos propter nomen Domini & reverentia Domini Salvatori nostro opere edificavimus, inrumpere, aut infringere temptaverit, quod Deus non permittat, absit: in primis ira Dei omnipotentis incurrat offensam, & ad liminibus Sanctorum simul, & ad ipso sancto loco excommunicatus appareat. Et insuper una cum distringente socio Fisci aurum Libras quinquaginta, argentum ponderas centum, partibus prefati Monasterii multa componat, & quod repetit, evindicare non valeat; set has donatio, & traditio omnique tempore firmam, & inviolatamque permaneat cum stipulatione subnixam. Et quod ne permittat Deus fieri, si casus eveniret, quod de meo cispite aut de Richild conjugis mea, inventa non fuerit, que in ipso supraascripto Monasterio Abbatisa esse possit, vel si fuerit, & Abbatisa esse no-

„luerit: tunc ipsa Monachas de predicto Monasterio habeat potestatem & licentiam una cum notitia de heredi- bus hac proheredi- bus nostris inter se Abbatisam eligere & ordinare in ipso prefato almo loco, ut omnia statuta capitula faciat & adimpleat, ut supra legitur. Et si ipse credi- bus hac proheredi- bus nostris vel quislibet personas, quod Abbatisa in ipso Monasterio vel in res ejus Monasterii aliquas superflua fecerint: tunc in supraascripta multa & pena subiaceat, qualiter supra legitur. „Facta donatio & traditio hanc in Septimo Decimo Anno Imperii Domno nostro Ludovici Imperatori filio Lotharii quod Augusto, Mense Februarii, Indictione Quintadecima feliciter. Unde & rememorati sumus, ut predicta Abbatisa in ipso Monasterio habeat omni tempore Monachas viginti: & quando de ipsa Monachas aliqua mortua fuerint, habeat spatium usque ad annum integrum, ipsum numerum complendi, ut sint similiter Monachas viginti. Et si infra ipso anno ipsum numerum recomplere neglexerint, tunc componat ipsa Abbatisa ad heredi- bus hac proheredi- bus nostris, aurum Libras tres. Et si postea ipsa Abbatisa supraascripto numerum complere neglexerint, ut ipsa Monachas viginti non fuerint: tunc licentiam & potestatem habeant heredi- bus hac proheredi- bus nostris prefata Abbatisa de ipso Monasterio foras jallare, & alia Abbatisa ibidem mittere, eligere, & ordinare; ut omnia supra-scripta capitula faciat & adimpleat, qualiter superius decrevimus, nisi tantum de ipsa Congregatione sit ipsam Abbatisam, que postea ibidem ordinaverit.

„Ego

+54
 „ Ego Winigis Comes superscri-
 ptus.
 „ Ego Adelom subscripsi.
 „ Signum manus & ejusdem Ri-
 childe, ut supra legitur, scribere
 rogavi.
 „ Ego Leonardus subscripsi.
 „ Ego Dionigia scribere rogatus
 „ ad Winigiso Comes subscripsi.
 „ Ego Leodoinus Levita subscripsi.
 „ Ego Crisconius subscripsi.
 „ Ego Rainulfus subscripsi.
 „ Ego Bernardus subscripsi.
 „ Ego Willefredus subscripsi.

A „ Ego Pelerino Notarius ex ro-
 gato superscriptorum Jugalibus hanc
 „ dote, qualiter supra legitur, scri-
 „ psi, & post tradita complevi &
 „ dedi.

B Alterum monumentum longe nu-
 per allato posterius addo, quod ex
 Archivo Sanctimonialium Ferraria-
 num Sancti Silvestri depromit, mi-
 hiq; liberaliter suppeditavit, facpe
 mihi laudatus in hoc Opere Joseph
 Antenor Scalabrinius, impiger anti-
 quitatum mediæ ævi cultor.

Testes producti a Gualdrata Abbatisa Monasterii Sancti Silvestri Fer-
 rariensis, ad confirmanda jura sua in Ecclesiam ruralem
 Sanctæ Margaritæ, Anno 1214.

D *le II. intrante Oñbri MCCXIV.*
 testes Rubei Notarii, Syndici
 Monasterii Sancti Silvestri Ferrariæ
 pro ipso Monasterio, contra Syndicum
 Popularem.

Domna Gualdrata Abbatisa Mo-
 nasterii Sancti Silvestri, jurata dicit,
 quod bene sunt XXX. anni, secundum
 quod de tempore credit, & plus, quod
 ipsa testis apud Popularem cum Do-
 na Julitta Abbatisa ejusdem Mona-
 sterii, ubi dicta Domna Abbatisa co-
 cecit vicinis de Popularem, ubi Ec-
 lesia Sanctæ Margaritæ est ædificata,
 locum pro dicta Ecclesia ædificanda, &
 locum, ubi est Canonica, & Vincam
 similiter dictæ Ecclesiæ ædificandæ
 concessit. Et dixit dicta Domna Abba-
 tissa, quod volebat, quod dicta Ecclesia
 Sanctæ Margaritæ ædificanda in dicto
 loco, quæ ei dabat pro ipsa ædifi-
 canda, ita deberet esse sub Monasterio
 Sancti Silvestri, & esse de illo Mona-
 sterio, & eodem omnia servicia facere
 dicto Monasterio, & in omnibus ei su-
 besse, sicut Ecclesia Sancti Guimedis &

C *Damiani de Foco Mortuo.* Et vicini,
 qui ibi erant, dixerunt, quod bene
 eis placebat. Et dicit, quod ibi erant
 multi de vicinis Popularem, inter quos
 dicit, quod erat Dominicus de Malga-
 rinis, Ricardinus &..... quidam de
 Capellis, & Galicius Stephanus, se-
 cundum quod credit; & dicit, quod
 erat Bonus Martinus de Anselenda,
 sed de aliis non recordatur. Et dicit,
 quod de Monachabus Monasterii cum
 Domna Abbatisa erant Domna Ymel-
 da, quæ mortua est, Domna Adelsa,
 Domna Viviana, sed de nomine alia-
 rum non recordatur. Sed credit, quod
 plures erant. Et dicit, quod post il-
 lud factum & Ecclesia facta & ædifi-
 cata in die festivitatis Sanctæ Malga-
 ritæ, vidit dictam Domnam Abbatis-
 sam ire cum se teste, quæ erat Mo-
 nacha dicti Locii, & cum aliis Domi-
 nobus. Et dicit, quod inter ipsam
 Domnam Abbatisam & eas Monachas,
 fuerunt septem. Et duxit secum tres
 Sacerdotes, videlicet Sacerdotem mo-
 rantem ad dictum Monasterium, Pre-
 sbyter.

byterum Johannem, & Presbyterum Girardum morantem ad Sanctum Thobiam, & Presbyterum Philippum de Sancto Laurenzio, & quosdam alios Laicos; qui inter Monachos, Presbyteros, & Laicos fuerunt illi, qui ierunt cum dicta Domna Abbatisa ad dictam Ecclesiam XVIII. aut XX. personarum. Et dicit, quod fuerunt bene recepti in dicto loco, & omnia praestita ad faciendum, & visualia praestita fuerunt a Sacerdote tunc, quem audiuit fore Presbyterum Lanfrancum, & a vicinis. Interrogata de tempore, quod fuit hoc, dicit, quod magnus tempus est, & dicit, quod dictam Domnam Abbatisam, donec vixit, semper vidit ire & ducere quoscunque voluit, & pro suo arbitrio, & sine alicujus contradictione. Et dicit, quod nunquam ibat dicta Domna cum paucioribus quatuor Monachibus, sine alia familia. Post ejus mortem ipsa testis fuit Abbatisae dicti loci, quae dicit fore XX. annis, nunquam misit minus octo personis inter Monachos, & alias personas; sed ab illo numero insuper plures misit, & nunquam vidit quidem fieri. Et dicit, quod consuetudinem istam & servitiam ista facere debet & facit Ecclesia Sancti Gosmedis & Damiani Monachibus Sancti Silvestri, quia in festivitate ipsius recipit quascunque personas & quoscunque Domna Abbatisa mittit, & praestat necessaria cum comensabilibus & laicis & aliis necessariis. Et dicit, quod medietatem oblationum in Pascha & Nativitate Domini, & duas partes oblationum in die festi, & medietatem candelarum praestat dicto Monasterio, & in festivitate Sancti Silvestri, Presbyter, qui moratur in Ecclesia Sancti Gosmedis & Damiani, venire debet & de terra totam unam. Et tractato festo Sancti Gosmedis & Damiani, desert similiter

aliam terram; & mittere Sacerdotem, & extrahere ad suum sensum, & mittere suum Nuntium ad Ecclesiam istam, & facere eum accipere de illo loco quidquid vult, pariter vinum, vaccas de curia, & alia omnia pro voluntate & arbitrio Abbatisae in dicto Monasterio. Interrogata, quomodo scit, quod talia facere debet; respondit, quod bene sunt XL. anni, a quo est pro Monacha in dicto loco. Et aequum foret Abbatisae, vidit fieri, & suo tempore fecit sine alicujus contradictione. Et dicit, quod eadem vidit fieri, & ipsa fecit suo tempore, excepto a parvo tempore, quo quaestio non facienda sibi mota est. Et ipsa testis misit in dicto loco Sacerdotem Presbyterum Johannem, qualem servum in omnibus, fuit voluit. Et dicit, quod hoc fecit sine consensu vicinorum. Et dicit, quod quanto non erat Sacerdos, vicini venire consueverunt ad se testem, & petere Sacerdotem dicentes, quod suum erat peccatum, quod non mittebant Sacerdotem, qui ibi celebraret divina. Et dicit, quod vicini non eligunt, sed ipsa Abbatisa. Et dicit, quod nunquam in suo tempore de oblationibus pertinentibus in suam partem reliquit aliquid ipsi Sacerdoti ibi moranti. Et sic ipsa testis suo tempore de una pur..... dictas donavit cuidam sine alicujus contradictione. Et dicit, quod vicini illius terrae, & boni homines illam construxerunt. Et dicit, quod dictas Ecclesiae dedit Altare, viarium, pulvum, coalias, & antiponarum unum de die & alium de nocte, & unum Psalterium, & unum Matutinale.

Domna Viviana Monacha jurata dicit idem per omnia, quod Domna Gualdrata, excepto quod non est Abbatisa. Sed dictis omnibus interfuit. Et addit, quod quando Ecclesia construebatur, de oblationibus dimittebat pro illo sa-

do; sed ab illo tempore nunquam reliquit. Et dicit, quod accessio fuit facta in Monasterium Sancti Silvestri. Et dicit, quod nulla conditio fuit apposta, nisi ut supra dictum est.

Domna Tarfilla jurata dicit idem per omnia, quod Domna Viviana: excepto quod non recordatur de nominibus vicinorum, qui interfuerunt, quando concessio fuit facta.

Agitella Conversa Monasterii Sancti Silvestri jurata dicit idem per omnia, quod Domna Tarfilla, excepto quod non est Monacha, sed Conversa est. Et dicit, quod illo tempore erat Camararia Domnae Julittae Abbatisae, & non Conversa. Et dicit, quod non recordatur de tempore. Sed dicit, quod sunt XXX. anni, & parum plus, aut parum minus, & excepto quod nescit, quam partem solvere debet in Nativitate Domini & in Pascha. Sed vidit venire Sacerdotem & dare sed quid daret, nescit. Et dicit, quod multoties iit ad dictam festam cum Abbatisa Julitta; & vidit dicta fieri, & vidit ipsam ire, & ipsam Abbatissam presentem mittere, quas ea volebat, & quantascumque & venire Sacerdotes, & turtas deferre pro dicta festa; & ipsam Abbatissam mittere Sacerdotes pro suo arbitrio; & dicit, quod vidit ipsam Abbatissam, quando dabat oblationes, ad impetrationem ipsorum Sacerdotum eis dimittere. Et vidit Abbatissam Julittam vendere terram de Ecclesia Sancti Gomedis & Damiani, & calicem argenteum, qui ibi erat, accipere, & alias res pro arbitrio suo: excepto, quod non recordatur de nominibus illorum, quos duxit Abbatissa ad dictam Ecclesiam Sanctae Margaritae. Sed ipsa testis fuit, & non recordatur de numero.

Domna Miliana Monacha jurata dicit, quod in tempore Abbatissae Julit-

A tae ipsa testis erat secularis. Et iit cum dicta Abbatissa ad Ecclesiam Sanctae Margaritae de Populario, & vidit ipsam Abbatissam habere ibi multas secum ad dictum festum, & fore receptas honorifice in comedere & bibere ad suum arbitrium & voluntatem Abbatissae. Et dicit, quod postquam fuit in dicto Monasterio, quod dicit fore XIII. annos, vidit ipsam Abbatissam mittere ad dictam Ecclesiam se testem, & alias de Monachibus, & siue illi alias personas, & non minus de octo personis ad festum Sanctae Margaritae ad Popularium, & honorifice fore ibi receptas a Sacerdote, & vicinis dicti loci in comedere & bibere, & in jacere & stare. Et postquam ibi erat, invitabat, quos volebat, ad comedere & bibere. Et in ipso die post festum, vel alio die, vidit Sacerdotem dictae Ecclesiae venire, & deferre tortam ad Monasterium vel mittere; & hoc id in festo Sancti Silvestri vidit facere, & in festivitate Sanctae Margaritae de oblationibus dabit duas partes dicto Monasterio in Nativitate Domini & in Pascha..... am partem si firmiter de illa non recordatur. Et vidit ipsam Abbatissam, quae modo est, mittere Sacerdotem in dicta Ecclesia pro suo arbitrio, & extrahere pro suo arbitrio. Et haec omnia vidit fieri a dicto tempore infra in dicta Ecclesia. Et audit semper dici, quod eadem omnia facere debebat dicta Ecclesia Sanctae Margaritae Monasterio Sancti Silvestri, secundum quod faciebat Ecclesia Sancti Gomedis & Damiani. Et haec omnia vidit similiter fieri per dictam Abbatissam in dicta Ecclesia Sancti Gomedis & Damiani, & Sacerdotem facere dicto Monasterio.

Die X. exeunte Octobri MCCXIV. Indictione III. testes Syndici Monasterii Sancti Silvestri contra Syndicum Popularii.

Pre-

Presbyter Ugo de Ecclesia Foci Mortui juratus dicit, quod a quatuor annis infra transiit ipse de praecepto Dominae Abbatis de Sancto Silvestro, cum quibusdam Monachabus dicti Monasterii, & aliis personis, ita quod cum illis & aliis, quas misit ad festum Sanctae Margaritae, fuerunt octo personae & plus. Et dicit, quod Presbyter illius Ecclesiae, & vicini bene receperunt se testes, & distas personas; & in duabus comestionibus fuerunt bene recepti a dicto Sacerdote & vicinis, & ad Canoniam. Et dicit, quod ipse testis ex sua parte, quos voluit, & distas Monachos, quas voluit, vidit invitare ibi ad comedendum. Et tunc ibi fuit dictum, & in duabus ex dictis vicibus collegit oblationes pro Domina Abbatisa, & dividit cum Sacerdote eas, & medietatem candelarum habuit, & duas partes denariorum pro Domina Abbatisa. Et Sacerdos reliquit. Et sic de aliis vicibus vidit fieri. Et vidit illum Sacerdotem venire ad festum Sancti Silvestri, & deferre turtam unam. Et dictam Dominam Abbatisam audit protestantem, dicentemque, quod potestatem habebat mittendi ad dictum festum quantascumque personas vellet ad festum Sanctae Margaritae, & Sacerdos tenebatur illos recipere, & servire in duabus comestionibus, & debebat habere medietatem candelarum, & duas partes denariorum & turtas in ipso festo. Et in festo Sancti Silvestri deferre, & alia omnia facere, & in omnibus obedire, secundum quod Ecclesia de Foco Mortuo, in qua moratur. Quae omnia ipse fecit & facit a tempore illo infra, quod fuit hoc, quod dicit fore quinque annos. Et dat medietatem denariorum de Nativitate & de Pascha. Et in isto anno audit Sacerdotem, qui moratur ad Sanctam

Tom. XIII.

A Margaritam dicentem, quod dederat. Aliud dicit, se non recordari.

Blancolinus juratus dicit, quod bene..... per octo anno cum Capellano Ecclesiae Sancti Silvestri, & duabus de Monachabus, & cum distis in tanta quantitate, quod erant octo personae, ire ad Ecclesiam de Populatio in Vigilia Sanctae Margaritae; & bene recipiebantur a Sacerdote distas Ecclesiae; & ad panem & vinum, & omnia necessaria, & in die festi ad prandium. Et videbat Monachos invitare, quos volebant, & tenere secum ad prandium sine alicujus contradictione. Et dicit, quod est unus annus, quod non ivit. Et dicit, quod vidit Presbyterum Martinum deferre unam turtam ad dictum Monasterium in die festi. Et quando ibat, dicebat Jacobinus Capellanus, quod male faciebant, quod auferebant turtam a Sacerdote distas Ecclesiae in die festi. Et dicit quod interfuit, quando dicta Abbatisa Sancti Silvestri invenisset Presbyterum, qui modo est de Ecclesia Sanctae Margaritae, & dixit illi, quod deferret turtam unam in festivitate Sancti Silvestri, & festivitate Sanctae Margaritae; & ipse promisit dare; & promisit medietatem dare denariorum de Nativitate & de Pascha, & de festivitate Sanctae Margaritae duas partes denariorum, & medietatem de candelis, & sic vidit fieri in dictis temporibus, quibus ivit, & ipse testis divisit cum Presbytero Martino.

E Sigizius juratus dicit se scire, quod Abbatisa Sancti Silvestri consuevit mittere ad dictum locum Sanctae Margaritae, quas vult de suis Monachabus; Interrogatus, quomodo scit, respondit, quia ipse testis multoties interfuit, ubi Domina Abbatisa misit quantascumque voluit. Et jam sunt decem Anni, quod haec vidit fieri. Et quando vidit duas

G g

de

de Monachibus ire, & mittere, & quando quatuor; & semper vidit mittere inter Monachos & alias personas ab octo personis insuper, & mittere Sacerdotem suum & Capellanum, & bene recipi ibi a dicta Ecclesia. Interrogatus, quomodo sis, respondit, quia ipse testis interfuit & facere vidit. Et dicit, quod vidit Dominam Abbatissam donare vinum de dicta Ecclesia pro suo arbitrio, nullo contradicente. Et vidit distas Dominas invitare ad solum quoscumque vellet. Et dicit, quod quando Canonica Sanctae Margaritae fuit combusta, multoties Jacobinus Caparelli venit, & alii de vicinis ad se testes dicentes, quod damnum erat Monachorum Sancti Silvestri; & quod ipse faceret caput; & petiit ab illis, qui dice-

A bantur fecisse. De fallo turtas dicit idem, quod Blancolinus. Et dicit, quod semper audivit, quod eandem jurisdictionem in omnibus & per omnia debet habere in Ecclesia Sanctae Margaritae, sicut in Ecclesia de Foco Mortuo.

B Et ego Nicholettus sacri Palatii Notarius distos supradictos testes recepi & scripsi sub Domino Zaneco Valentini, delegato a Domino Rolando Episcopo Ferrariae, ut ab eis audivi, sub Millesimo Ducentesimo Quarto Decimo, Indictione Secunda.

Tertium exemplum Ticinensis Urbis nobis suppeditabit, desumptum ex Monasterio Salvatoris, nunc Sancti Felicii, ubi autographum vidi.

Placitum Ticini habitum coram Adalgerio Cancellario, aliisque Episcopis & Proceribus, Missis Henrici Regis, in quo Helena Abbatissa Monasterii Sancti Felicii protectionem Regiam obtinet pro rebus ejusdem Monasterii, Anno 1043.

„ **D** Um in Dei nomine, in Mo-
 „ nasterio Sancti Petri, quod
 „ dicitur Cellum aurum, in Sala
 „ murata ipsius Monasterio, que est
 „ da Aquilone, iuxta muro ipsius
 „ Monasterio, per data licentia,
 „ Dominus Baldwinus Abba ipsius Mo-
 „ nasterii, in iudicio residebat Dom-
 „ nus Adalgerius Cancellarius, & Mis-
 „ sus Domni Henrici Regis iusticiam
 „ faciendam hac deliberandam, resi-
 „ dentibus cum eo Domnus Aribertus
 „ Archiepiscopus Mediolanensis, & Dom-
 „ nus Raynaldus Episcopus Papiensis,
 „ & Dominus Ruperandus Episcopus No-
 „ varienfis, & Dominus Ligerius E-
 „ piscopus Comensis, & Adelbertus Co-
 „ mes, & item Adelbertus Judex &
 „ Missus Domni Regis, & Antonio
 „ filio ipsius Adelberti, similique

D „ Missus, & Lanfrancus Advocato
 „ Domni Regis, & item Lanfran-
 „ cus, qui & Otto, Richardus Vi-
 „ ccomes, Ingezo, Walandus, Pe-
 „ trus, Johannes, item Johannes. qui
 „ & item Lanfrancus, Adam, Sige-
 „ fredus, item Sigefredus, Teuzo,
 „ qui & Otto, Giselbertus, Stepha-
 „ nus, qui & Ribaldus, Teudaldus,
 „ Arianus, & Lanfrancus Judices
 „ sacri Palatii, & reliqui plures.
 „ E „ Ibiq; orum veniens presencia Dun-
 „ na Elena Abbatissa Monasterio San-
 „ cti Felicii, & Domini Salvatoris,
 „ qui dicitur Regine, una cum &c.
 „ & ibi loci mixit predictus Dom-
 „ nus Adalgerius Cancellarius & Mis-
 „ sus Domni Regis bannum Domni
 „ Regis super eandem Donna Elena
 „ Abbatissa, & super omnes res ip-
 „ sus

„fius Monasterii, ut nullus quislibet
 „omo eandem Donna Elena Abba-
 „tissa, ejusque successore, vel
 „partem ipsius Monasterii disvestire
 „vel molestare audeat de predictis
 „omnibus rebus juris superscripto
 „Monasterii, centum Libras auri.
 „Qui vero fecerit, predictas centum
 „Libras auri se compositorum agnoscat,
 „medietatem Camere Domini
 „Regis & medietatem predictae Dom-
 „ne Elene Abbatisse, ejusque suc-
 „cessore, vel partem ipsius Mone-
 „sterii. Et hanc notitia qualiter
 „acta est causa pro securitatem,
 „quidem & Ego Bonizo Notario
 „sacri Palatii ex iussione superscrip-
 „pto Donno Adalgerio Cancellario
 „& Misso Domini Regis, & Judi-
 „cum amunitione scripti, Hanno ab
 „Incarnacione Domini nostri Jesu
 „Christi Milleximo Quadragesimo
 „Tercio, Regni vero superscripto
 „Domni Heinrichi Regis Deo propi-
 „cio hic in Italia Anno V. Tercio-
 „decimo Calendas Madias, Indi-
 „ctione XI.
 „Adalgerus Cancellarius interfui
 „& subscripsi feliciter. Amen.
 „ADALBERTUS COMES IN-
 „TERFVI.
 „Adelbertus Judex & Missus Dom-
 „ni Regis interfui.
 „Antonius Missus Domini Regis
 „interfuit.

A „Walandus Judex sacri Palatii
 „interfui.
 „Petrus Judex sacri Palatii in-
 „terfui.
 „Sigisfredus Judex sacri Palatii
 „interfui. CTHOPHAOC.
 „Richardus Vicecomes & Judex
 „sacri Palatii interfui.
 „Ego Johannes Judex sacri Pa-
 „latii interfui.
 „Ego Teuzo Dei adminiculo Ju-
 „dex sacri Palatii interfui.
 „Lanfrancus Judex sacri Palatii
 „interfui.
 „Habemus illustre nomen *Regine A-*
 „seeterio huic Ticinensi tributum.
 „Scriptores Ticinenses id factum pu-
 „tant, sive quod sancta *Adeleis* Otto-
 „nis Magni Augusti conjux illud res-
 „tauravit, aut ditavit, sive quod *Fel-*
 „icitas eorum filia, ibi Monasterio ve-
 „ste assumta, insigni virtutum profes-
 „sione floruerit. Sed falluntur. Lon-
 „ge antiquius est nobile istud Mona-
 „sterium, ejusque mentionem habes in
 „Diplomate Arnulphi Italiae Regis
 „Anno Christi DCCCLXXXIX. apud
 „Campium Tom. I. Hiftor. Placent.
 „Ecclef. ubi appellatur *Monasterium Re-*
 „ginne. Neque ullum vestigium Ade-
 „laidis Augustae, aut ejuspiam ejus
 „filiae, occurrit in Diplomate Otto-
 „nis III. Augusti, quod archetypum
 „vidi apud eandem Sanctimoniales Ti-
 „cini, dignumque est, quod e tene-
 „bris educatur in lucem.

Confirmatio trium Castrorum facta ab Ottone III. Imperatore
 Parthenoni Sancti Felicis Ticinensis, Anno 1001.

IN nomine Sanctae, & individuae
 Trinitatis. Otto Tercius servus
 Apostolorum. Omnium Fidelium nostro-
 rum tam presentium quam & futuro-
 rum noverit universitas, quod nos ob

E Dei omnipotentis amorem, & animas
 nostrae remedium, aut ut a peccatorum
 nexibus absoluti veniam mereamur aet-
 ternam, Monasterio, in quo habetur
 pretiosum Lignum Sanctae Crucis,
 G g 2 quod

quod tempore gloriosi atque victoriosi Imperatoris Secundi Ottonis a bonae memoriae Benedicto Episcopo aeternae Urbis, Hierosolymis investum est, dedimus & confirmamus Cortes five Castella, quae Berengerus & Adalbertus Reges tenuerunt: Maringum scilicet & Corvetula, & Gamundum, cum omnibus pertinentiis, & adiacentiis earum. Quae omnia in omnibus ad utilitatem, ad villum scilicet & usum Monachorum Deo militantium in loco ubi ipse Crucis Domini patrocinia haberi videntur, in quo Abbatissa Domna Geppa, vel sibi successurae

A. preesse disjunctur. Si quis igitur hoc preceptum violare aut corrumpere sine legali iudicio temptaverit, componat centum Libras auri colli, medietatem Camerae nostrae, & medietatem predialium Abbatissae Domnae Geppae, sui que successuris; ipseque violator, & huius precepti contemptor anathematis perenni sit confectus, & cum omni maledictione, quae in novo aut in veteri Testamento habetur, perenniter interemptus. Et ut traditio firmiter permaneat, hanc paginam manu propria roborantes insigniri precepimus.

Signum Domni Ottonis

Cesaris invicti.

Heribertus Cancellarius vice Willigis Archiepiscopi recognovit.

Data X. Kalendas Decembris, Anno Dominicae Incarnationis Millesimo Primo, Indictione XV. Anno Tercii Ottonis, Regni XVII. Imperii VI. feliciter.

Actum Ravennae.

Locus Sigilli ✠ plumbci pendens olim & nunc perditus.

Haec vides memoratum Benedictum VII. Papam sub nomine Episcopi aeternae Urbis. Sed quod potissimum animadvertas velim, Otto III. se inscribit *Servum Apostolorum*. Mirum est (idque repetere nunc mihi liceat, quod antea monui in Dissertatione XLVII.) quo impetu declamarit Illustrissimus Fontaninius Archiepiscopus Ancyranus, in Defensione Secunda iurium Apostolicae Sedis in Comaculum pag. 327. ut falsi argueret ejusdem Ottonis III. Diploma, Anno eodem datum, (immo ipso die, atque in ipsa Urbe Ravenna) editum a Margarino in Bullario Capi-

C. nensi Tom. 2. Constitution. 70. Prae ceteris infestatus est ille titulum, quem sibi tribuit Augustus ille. Ego authenticum alterum Diploma cum eodem titulo ipsis Sanctimonialibus, eodemque tempore concessum, publici juris feci in nuper memorata Dissertatione XLVII. Rursus ergo habent Lectores in proxime divulgato Diplomate, unde agnoscant, quàm illegitimis interdum armis Critici nonnulli in antiquitatis monumenta insurgant. Authographum est Diploma Ticinense, ibique Otto III. diserte inscribitur *Servus Apostolorum*, ita ut certum jam & exploratum agno-

gnoscas, quod Praeful Ancyranus sua tantum fretus confidentia negare atque irridere antea est ausus.

In praecedenti Charta *Guinisi Comitum* a me producta vidimus, *Abbatissam tantum de ipsa Congregatione* fuisse eligendam, hoc est ex ejusdem Monasterii Sanctimonialibus. Atque id familiare erat in ipsis etiam Monachorum Coenobiis, dum idonea ibidem existeret persona. Neque enim nefas fuit aliunde optimam aut idoneam quandoque adsciscere, si postularet necessitas aut utilitas loci. Eligebantur autem Abbatissae a Monialibus pluralitate votorum, ut nunc etiam fit, nisi jus eligendi penes Monasterii fundatorem ac patronum fuisset antea reservatum. Eaque electio in publicas tabulas referebatur tum ad confirmationem actus, tum ad lites ac dubitationes in posterum tollendas. Idem quoque praestitum fuisse novimus in electione Abbatum. Egregia mihi visa est in hanc rem Charta, quam olim legebam in Archivo Lucensis Archiepiscopii; quum inde elucescat, quales ritus in ejusmodi electionibus ferventur. Hanc igitur libenter profero. Animadvertas autem velim ea verba: *Regulam, & Ferulam de manibus nostris in manum tuam dedimus*. Jam notum est, Abbatibus *Ferulam*, sive baculum pastoralem, ante complura Secula in usu fuisse. Hinc discis (idque perquam rare occurrit) eandem *Ferulam* Abbatissis quoque fuisse traditam, & quidem ante annos octin-

A gentos. Ita in Charta Anni MXXVIII. apud Ughellium in Episcopis Taurinensibus Tom. IV. Ital. Sacr. quae Sanctimonialibus eligenda erat Abbatissa Monasterii Caramaniae, *ascipiat Baculum super Altare ejusdem Monasterii, & fiat Abbatissa*. Interfuerunt etiam, ut vidisti in Charta nuper edita, Abbatissae electioni tum ex Clero, tum ex Populo non pauci, ut sub eorum oculis legitime factum scrutinium appareret. Propterea illi tantummodo testes fuere. Legimus tamen, ad electionem quorundam Abbatum accessisse olim ejusdem Cleri & Populi consensum. Haec etiam Chartae subscribentes invenimus *Cardinales* quosdam Lucensis Ecclesiae: qua de re vide supra, si lubet; Dissertationem LXL. de *Cardinalibus*. Denique diligenter observa, *Atruilidam* eligi Abbatissam, eidem verò Chartae subscribere *Adalsindam Abbatissam*. Num ergo, uti olim duo Abbates interdum uni praefuere Coenobio, sic duae Abbatissae haec uni Asceterio datae? An potius viventi adhuc Adalsindae seniori Abbatissae concessa est, ut ita loquar, Goadjuatrix, quae ipsi demum morienti in regimine succederet? Postremum potius amplector, quamquam nihil horum ex Charta exculpi possit, quae mihi authentica sive archetypa visa est. Intuere infra non absumilem Chartam. Liberum haec erit Lectori sentire, quod propius ad veritatem accedat.

Charta electionis Atruilidae Abbatissae in Lucensi Monasterio
Sancti Michaelis, Anno 915,

IN Christi omnipotentis nomine. Manifesta causa est, qualiter quondam

Aliprandus in proprio territorio suo hic infra Civitate ipsa Lucensi coarxavit
Eccle-

E ciam in onore Dei, & beati Sancti Michaelis Arcangeli, ubi de rebus suis nominative contulit, & constituit ibidem de suis esse Abbatissa, Rectrix, & Gubernatrix, vivenda juxta Regula ordine: & constituit pro ipsa dotalis paginam, ut si in ipso Monasterio beati Sancti Michaelis Arcangeli post suum obitum eidem aliquis parentibus suis nominative, quos in ipsa dotalis pagina continebat, sic, ibi congregatio Ancillarum Dei fuisset, ut qualem inter se Abbatissam inibi constituisserunt duas partes ex ipsa congregatio Ancillarum Dei, talem ibi Abbatissa, Rectrix & Gubernatrix esset; etiam vero tertia pars ex ipsa congregatio eorum consentiens esse debuisset, & ceteras, sicut in ipsa dotalis pagina continebat. Modo autem juxta testum ipsius dotalis pagina, nos omnes Congregatio Ancillarum Dei ex ipso Monasterio pari consensu & bona voluntas ordinum adque elegimus nobis, & precesse Abbatissa Atruilla, Religionis velamen induta filia Benedicti Scabini, ut ibi diebus vite tue Abbatissa esse debeas, Rectrix, & Gubernatrix, abendi, imperandi, regendi, gubernandi, adque fruendi juxta ipsam dotem. Itaque Regulam & Ferulam de manibus nostris in manum tuam, quae supra Atruilla dedimus atque tradimus, ut omni tempore diebus vite tue in eadem stabilitate, qualiter te elegimus, persistas. Et ita te nobis Abbatissa elegimus, & confirmavimus presentia Sacerdotum Marini Archiepiscopi, Sumripaldi, Stefani Sicardi, Natali, Ghislaprandi, & Chimundi, Andrea, Imberti, Dameli, Teuperti, Domini, Gundalfini, Chimundi, Bordi, Treffimani, alio Dominico, Willeradi, alio Andrea, Lei Presbiteri, Daiprandi Archidiaconi, Andrea, Teupaldo,

A Rachisufi, Filippo, Ghisolfi Diaconi: De Laicos, idest Adalpertus, & superscripto Benedilo, & Cosperio, & Petrus Scabini, Tendilasio, Tendimundo &c.

Hoc factum est Anno Domini nostri Berengarii, divina ordinante clementia Rex, Vigesimo Septimo, III. Idus Januarii, Indictione III.

B ✠ Signum de manus Adalinda Abbatissae, quia omnia superscripta per consensum Monache ipsius Monasterio e-legi & consensi.

Signum ✠ de manus Amaldrude Monache, quae consensi & elegit.

Signum ✠ de manus Angalperghe Monacha, quae consensi & elegit.

C Signum ✠ de manus Inghile Monacha, quae consensi & elegit.

Ego Martinus Archiepiscopus ibi fui:

Ego Ramberto Presbiter ibi fui.

Ego Stephanus Presbiter & Cardinalis ibi fui.

Ego Richardus Presbiter Cardinalis, & Primicerius ibi fui.

Ego Sumripaldus Presbiter & Cardinalis ibi fui.

D Ego Richimundo Presbitero &c.

Ego Daiprandus Archidiaconus ibi fuit.

Ego Andreas Diaconus & Cardinalis ibi fuit &c.

Ceterum ad constituendas Abbatissas Episcopi consensu & confirmatio secundum Canones exigebatur, nisi Privilegia obstarent. Vide Chartam apud Ughellum Tom. 3. Ital. Sacra in Episcop. Florentin. Saeculo Nono scriptam, in qua Berta neptis Huelpaldi Comitris Palatii, per sonum de ipsa campava, & thuribulum, creatur Abbatissa Monasterii Sancti Andreae, sita intra Civitatem Florentiam, & de ipso Monasterio investitur cum consensu Domini Andreae Episcopi. Dixi, nisi privilegia obstarent: Neque enim desuere

E

desuere praeiis temporibus Virginitatis
sacrarum Collegia, quae aut in ipsa
origine ac fundatione sua, aut pro-
gressu temporis, ab Episcoporum au-
thoritate avulsa fuere, subiecta dun-
taxat aut Abbati alicujus Coenobii,
aut Metropolitae, aut Apostolicae
Sedi. Quare a disciplinae Ecclesia-
sticae legibus abhorreere videatur,
quod in institutione Monasterii puel-
laris de Caramania Dioecesis Tauri-
nenfis Anno MXXVIII. facta a Ma-
ginsredo Marchione, & ab ejus Co-
nuge Bertâ Comitissâ legimus Tom.
4 Ital. Sacrae. Quippe statuunt fun-
datores, ut nullo modo permaneat ip-
sum Monasterium in regimine illius E-
piscopi, in cujus Episcopio est situm,
nec alterius personae, nisi in Dei om-
nipotentis, quem ejusdem facimus here-
dem, & sequente eo sit ordinatum. Ad
haec praecipunt, ut nova Abbatissa
a quocumque voluerit Episcopo, se con-
secrandi, & eandem ordinandi Mona-
chum, facultatem habeat. Saltem di-
xissent, sacrum locum sub jure aut
ordinatione Apostolicae Sedis deinceps
futurum. Verum tanta licentia at-
que libertas eo denique recidit, ut
multiplicatis in Asceterio illo vitiis
& scandalis, Anno MCCCCXLIV.
expulsae inde fuerint sacrae mulieres,
& in locum illum Monachi invec-
ti. Uti in praecedenti Dissertatione mo-
nui, ad Sancti Benedicti Regulam
sensim fere omnes Occidentis Mona-
chi sese receperunt, eamque ample-
xi, veluti suam effecerunt. Paria
Sanctimonialia quoque praestitere,
atque ad ipsam institutum suum ac-
commodarunt. retentis iis, quae cum
muliebris sexu conditione conforma-
ri poterant. Itaque par vitae institu-
tum, & valida protectionis desi-
derium, paullatim in causa fuit, cur
Moniales non paucae ad se accerser-

rent Monachos, ex quarum sacris
concionibus proficerent, ac in via
pietatis erudirentur. Eorum praete-
rea defensionem aut ipsae se commenda-
runt, aut a fundatoribus sunt commen-
datae. Quare antiquis etiam Secu-
lis sacrarum Virginitatis Coenobia e-
rant, quae ab alicujus Monasterii
Abbate pendeabant, & non solis Cle-
ricis, sed etiam Monachis ministris
utebantur: quae consuetudo adhuc in
nonnullis Urbibus perdurat. Plerum-
que tamen hi ipsi Monachi Abbatif-
sae suberant, ejusque nutibus pare-
bant. Chronicon Vulturnenfis Mo-
nasterii exempla suppeditat. Leo
verò Offiensis Lib. I. Cap. 9. Chro-
nic. Casinens. inter alia memorat
celebre Monasterium Sanctae So-
phiae Beneventi conditum ab Ari-
chiso Principe Beneventano Anno
Christi DGCLXXIV. quod sub jure
Beati Benedicti in Monte Casino tradi-
dit in perpetuum permanfurum. Por-
ro ignotum mihi est, an apud Ita-
los inspectata unquam fuerint Mona-
stria duplicia, hoc est, conjuncta
Monachorum & Monialium domici-
lia, seorsum tamen habitante utro-
que sexu, & in alterius septa ingre-
di vetito: quam consuetudinem jam-
dudum, & longe antequam nascere-
tur Sanctus Benedictus, Orientis Mo-
nachi invexerant. Verum tam viri,
quam feminae illorum temporum, e-
dem constabant carnis compagine, at-
que humorum temperie ac nostri tem-
poris: quare in Synodo Nicaena Secun-
dâ hujusmodi Coenobia deinceps aedi-
ficare interdictum fuit. Longe verò
antea Sanctus Gregorius Magnus Papa
Lib. XI. Epistol. 25. Januarium Episco-
pum Calaritanum laudarat, quod in
domo Epiphanii Monachorum Monaste-
rium construi vetuisset, ne pro eo quod
domus ipsa Ancillarum Dei Monasterio
cohaere-

cohererebat, deceptio exinde contingeret animarum. Idem quoque interdixerat Justinianus L. sanctissimarum C. de Episcop. & Cleric. ut aliis exemplis parcam. Sed hoc minime obstitit, quin extra Italiam Saeculis etiam posterioribus conjuncta cernerentur Monasteria virorum atque mulierum, Claustris tamen semper separatis. Id mihi tantummodo certum, plurima sacrarum Virginum Coenobia fuisse, quae vel antiquis Saeculis a Monachis regebantur. Bene huic loco sedebit Charta Veronensis, ejus vetustissimum antigraphum servant in Archivo suo Monachi Olivetani Veronenses in pariter antiquissimo Coenobio Sanctae Mariae ad Organum. Ut ex ea constat, Autonda & Natalia Anno DCCXLIV. novum Monialium Monasterium extruunt; quo facto addunt: Defensionem verb vel admonitionem sancti Monasterii volumus habere a Monasterio Sanctae Mariae foris Porta Organi. Quod si Abbas contra Regulam, aut contra Canones aliquam Sanctimonialibus dominationem aut sortiam imponere quaesierit: tunc eligat sibi Abbatissa cum Sororibus defensionem vel admonitionem Sancti Zenonis & nutritoris nostri (heic innuitur, ut suspicor, insigne prae ceteris Benedictinorum Caenobium Veronae, cujus adhuc amplissima Basilica, & illustre Archivum mihi vi-

sum, perdurat) vel Praefulis qui pro tempore fuerit. Quibus ex verbis intelligis, Asceterium hoc primo commendari Monachis Sanctae Mariae ad Organum. Istis suo munere abutentibus Sanctus Zeno, vel Praeful, qui pro tempore fuerit, substituitur. Quibus verbis obscurum esse dixi, num Monasterium Sancti Zenonis, ejusque Abbas, an Episcopus Veronensis heic designetur. Quippe Praefulis etiam appellatione donatos interdum reperio Abbates, & nominatim in Privilegio Ludovici Pii Anno Christi DCCCXVI. apud Ughellium Tom. V. Ital. Sacr. pag. 608. memoratum eernas Praefulem Monasterii Sancti Zenonis, ita ut heic agi videatur de uno Monasterio ac Abbate Sancti Zenonis. Contra quum in aliis monumentis Veronenlibus apud eundem Ughellium occurrat domus Sancti Zenonis, ubi Hildericus Episcopus Cathedrali Episcopalem regere videtur, & in Ottonis I. Diplomate Episcopium Sancti Zenonis commemoretur, ut alia praeteream: veri videtur similis, Sancti Zenonis, & Praefulis nomine heic intelligendum esse Episcopium ipsum, & Episcopum Veronensis Civitatis. Has nebulas depellendas Eruditia Veronenlibus relinquens, ego Chartam ipsam tandem depromo.

Autonda & Natalia sorores Monasterium Monialium in Civitate Veronensi fundant, atque illud sub regimine Abbatis Sanctae Mariae ad Organum constituunt, Anno 744.

„ **I**N nomine Domini nostri Jesu
„ Christi. Regnante excellentis-
„ simo viro adque piissimo Domino
„ Rachebis Rege, Anno Regni ejus
„ Primo per Indictione XII. felici-

E „ ter. Oratorio semper Virginis &
„ Dei Genetricis Marie, quae intra
„ domum Cella nostra Veronense si-
„ to in Civitate construere visi su-
„ mus simul eum Nazario Connato
„ & Jo-

„ & Jogali nostro *Autonda & Na-*
 „ *talia germanas* pro utilis Christi
 „ Ancillas, prefens presentibus dixi:
 „ Dominus ac Redemptor noster Je-
 „ sus Christus & admonentibus nos
 „ ad gremium Sanctae Marie Eccle-
 „ sie redire ortatus est, & dulci
 „ verbum, qua primus admiserat pa-
 „ rens, ubertim fluentia faciare com-
 „ monisset dicens: Venite, faciami-
 „ ni: & qui non habetis precium,
 „ venite; bibite in letitia, sub ta-
 „ li verò tenore aut condicione;
 „ *convertimini ad me, & convertar*
 „ *ad vobis; & si conveneris, quesie-*
 „ *ritis me, ero vobis in patrem, &*
 „ *vos eritis mihi in filios & filios,*
 „ *dicit Dominus. Et persemetipsa*
 „ *clamat veritas, & redencio nostra*
 „ *Iesus bonus: Petite, & accipietis.*
 „ *Querite, & invenietis. Pulsate, &*
 „ *aperietur vobis. Et quia ob nostra*
 „ *neglegentia usque undecima hora*
 „ *clausa est janua vel scro venientibus,*
 „ *petimus remissa de noxis.*
 „ Hanc igitur rationem compunctas
 „ nos, que supra, Autonda, &
 „ Natalia germanas, cum consensu
 „ etiam Nazario Connsto, & jogali
 „ nostro non de nostra merita, sed
 „ de Jesu Christi misericordia fiden-
 „ tes, qui & proflitico exoratus elo-
 „ quio dicens, nolo morte peccatoris,
 „ *sed convertatur & vivat: Previdi-*
 „ *mus in auctoritatem domine no-*
 „ *stre sanctissime Virginis Marie in*
 „ *tra domo Cella nostra Monasterium*
 „ *construere, in * co & regulariter se-*
 „ *cundum Domini fueris voluntas con-*
 „ *vivere disponimus. Item omnem*
 „ *nostram substantiam quicquid habere*
 „ *videmur, ibidem offerimus: idest*
 „ *in primis Casa, ubi ipse O-*
 „ *ratorius est fundatus, & alias Ca-*
 „ *sas, Curte, Orto intrinsecus, for-*
 „ *is terris, vinctis, colonicas, pra-*

Tam. XIII.

A „ dis, pascuis, nubalibus, montibus,
 „ servis, ancillis, peculia omnia,
 „ seque moventibus, cultu & in-
 „ cultum, ere, ferro, utensilia, quie-
 „ quid nunc possidere videmur, aut
 „ in antea acquirere & laborare po-
 „ tuerimus. Eo scilicet ordine ut si
 „ nobis Dominus alias Sorores dede-
 „ rit, & Congregatio Monacharum
 „ istis facta fuerit post obitum no-
 „ strum exinde ipsas sibi elegant
 „ Matrem spiritalem, que eas secun-
 „ dum Domino, & Sanctam Regu-
 „ lam foveat adque gubernat, &
 „ eundem nostram substat am regu-
 „ lariter disponendi in ipsius Abba-
 „ tisse vel Sororum per omnia per-
 „ maneat potestatem. Et si Congre-
 „ gatio hic facta non fuerit, post
 „ obitum nostrorum omnis pecunia
 „ nostra sit in potestatem Ecclesie San-
 „ ctæ Marie sita foris Portam Orga-
 „ ni, & Abba qui pro tempore fuerit,
 „ ipse disponat de officio vel Luminaria
 „ sancti Oratorii, & de pecunia nostra,
 „ quid a Fratribus, vel quid ad Pau-
 „ peribus, seu Famulis, qui cum ip-
 „ sam pecuniam laboraverint, debeat
 „ pertinere. Defensionem vero vel ad-
 „ monitionem sancti Monasterii volu-
 „ mus abere ad Monasterium Sanctæ Ma-
 „ rie foris Porta jam superius me-
 „ moratum, seu Andrea venerabilis
 „ Presbitero, & Abbati; ea condi-
 „ tione, ut si aliquid discordia in-
 „ ter Sorores fuerit exorta, quam
 „ non possumus per nos evellere,
 „ tunc Abba per semetipsum, aut
 „ Deo timentem personam ipsum ma-
 „ li debeat monendum & corrigend-
 „ dum amputare, nam nulla nobis
 „ aut Sororibus contra Regulam vio-
 „ lentia imponere audeat, neque per
 „ se, neque per successores ejus, sed
 „ Abbatissa, que pro tempore fue-
 „ rit, semetipsam & Monachas suas
 H h „ di-

disponat. Et quod absit post dis-
cessu Andree Abbati, qui in
tempore fuerit Abba, aliqua con-
tra Regula vel sanctis Canonibus
dominationem aut sortiam impone-
re querierit, qua ipsas non pos-
sit, tunc elegat sibi Abbatissa cum
Sororibus defensionem vel admoni-
tionem Sancti Zenonis nutritoris nostrae,
seu Presulis qui in tempore fue-
rit: sub eo namque ordine, sicut superius
est scriptum, ut nulla eis vio-
lentia aut dominatio contra Regu-
lam imponatur. Nam nos predi-
xi Andrei Abbati, dum ipse ad-
vixerit & defensionem & admoni-
tionem sive inter Sorores, seu de
alias casus, si nobis emergerint,
elegimus, ut ipse nobis pater at-
que defensor existat. De filia ve-
ro & Nepte nostra Nazirinda sta-
tuimus, ut sit Monacha, & cum
alias Sororibus sic adinarte fuerint
regulariter vivant; quod si in hoc
sacrum non fuerint, & ipsa post
nostrum remanserit obitum, Abba,
qui pro tempore fuerit, aut successores
sui provideat secundum Deum,
qualiter ipsa in Dei servitio per-
maneant. Et ex pecunia nostra in
quantum illis sufficiat victus ad
que vestitus procurrat, quatinus
sine necessitate vivant. De Servos
vel Ancillas nostras ita decernimus.
Omnes liberi & liberi sint: & a-
beant per caput mundo tremissis
singulas; in ea vero rationem, ut
dum nos advixerimus, nobis des-
serviant: post nostrum verò disces-
sum, si Sororis, quae nobis successerint,
aut sortē Abba, si ipse de-
fuerint, aliqua eis violentia inferre
voluerint, quae ipsi portare non
possint, dent mundo per caput
tremisse unum in ipsum sanctum
Locum, & vadant soluti ab omni

A „ jus patronati, ubi voluerint. Hec
omnia superius comprehensa jam
ut premisiſus, inconſulta ſtatui-
mus permanere. Quam vero ordi-
nationis noſtre paginam Bonifo-
Archidiaconus ſanctæ Veronenſis
Eccleſiæ ſcribere rogavimus, & per
noſmetipſos, ſeu teſtibus roboravi-
mus.

B „ Acto in Civitate Verona, die
 „ XV. Mensis Maii, Regnum, &
 „ Indicio suprascripta feliciter.

„ Signa eorum, qui in otentico
 „ manus posuerunt: in primis Au-
 „ teonda, & Natalia, que ipfa car-
 „ tola fecerunt,

23 *Sigipert Episcopus*.

n Gislebert Dux.

C Curerat Presbyter .

33 Auderat filius conda Wibiloni.

13 Sigelais filius Sigerat.

Azo filius conda Raziloni.

„ Radoin filius conda Totoni scri-
pfit .

Jam vidimus commendatum hoc
Sanctimonialium Coenobium Monachis
Sacrae Mariae ad Organum, sive ejus Abbati, ad defensionem vel
admissionem. Importabat defen-
sionem contra quoslibet usur-
patores. Quidam verò jus funeror-
iaris & auctoritatis acquirere De-
fensor in loca suae tutelae tradita.
Admonitionis autem vocabulo signifi-
catum videtur, quidquid praedicti
praefare possent Monachi infirmo fe-
xui, tum salutaribus pietatis docu-
mentis, tum oeconomicis consiliis.
Jus autem plenae dominationis per i-
sta non tribuebatur Abbati, nisi quo-
ties reuera Monialium Monasteria
Monachorum subiciebantur Coeno-
bio, atque ab ejus ditione pende-
rent, quale, ut supra significavi, fuit
Beneventanum Sanctae Sophiae. Ex

Chronico ejusdem Parthenonis edito per Ughellum Tom. 8. Ital. Sacr. constat, eidem praefuisse Abbatissam, sed simul fuisse Monachum Praepositum eidem *Monasterio Sanctae Sophiae*. Ita Casinatibus subiectum erat *Monasterium Monialium Sanctae Mariae in Plumbariola*, & *Sanctae Mariae de Gingla*, ut alia praeteream. Hoc autem a fundatoribus praecipue factum, ut essent qui exemplo, & auctoritate in officio continerent infirmos mulierum animos, eosque ad virtutem erudirent. Quid plura? Christiani Principes solliciti & ipsi, ne, quod facile est, in religiosos coetus, irreperant vitia, & abusus, & ne Regulae observantia sensim excideret ac deperiret: *Missos Dominicos*, hoc est Regios, identidem delegabant, qui in eorum vitam ac disciplinam inquirerent. Carolus Magnus in Capitulari anni DCCCVI. constituit, *Ut Missi Dominicici per singulas Civitates & Monasteria virorum & puellarum praevideant, quomodo aut qualiter in domibus Ecclesiarum, & ornamentis Ecclesiarum emendatae vel restauratae esse videntur; & diligenter inquirant de conversatione singularum, vel quomodo emendatum habeant, quod iussimus de eorum lectione & cantu, ceterisque disciplinis, & Ecclesiasticae Regulae per-*

tinentibus. Iisdem fere diebus Pippinus quoque Italiae Rex paria statuit, *Monachis* praecipue ad haec investiganda selectis, ut ex ejus Lege XXI. constat, quae inter Langobardicas habetur. *Stetit nobis* (inquit), *ut Missos nostros, unum Monachum & unum Capellanum, direxissimus infra Regnum nostrum, pro videndo & inquirendo per Monasteria Virorum, & Puellarum, quae sub sancta Regula vivere debent, quomodo est eorum habitatio, vel qualis est vita aut conversatio eorum, & quantum unumquodque Monasterium de rebus habere videtur, unde vivere possit*. Sed praeter haec Lotharius Augustus Ludovici Pii filius stabiles in quibusdam Italiae locis constituit sanctimonialium Correctores, eosque *Insuperiores* appellavit, quorum studium fuit invigilare, ut ab eisdem sacris Puellis Regula rite servaretur. Hanc in rem, quippe parum vulgatam, lubenter adfero Diploma ejusdem Imperatoris, quod olim descripti ex saepe laudato Archivio nobilis Monasterii Ticinensis, nunc de Posterla nuncupati, relictum tamen mihi dubitatione non levi, nam archetypum foret, uti ejus facies praeferebat, an exemplum ad archetypi imitationem conscriptum.

Lotharii I. Imperatoris Privilegium concessum Monasterio
Sanctimonialium Ticinensium Dodosi, Anno 883.

IN nomine Domini Nostri Jesu Christi Dei aeterni. Hlotarius Augustus invictissimus Domini Imperatoris Hiudowici filius. Cum petitionibus servorum & ancillarum Dei iussis & rationalibus divini cultus amore favemus, superius muneris donum nobis a Domino impetrari credimus. Idcirco notum fit

omnium Sanctae Dei Ecclesiae praesentium & futurorum sollicitiae, qualiter Aelia venerabilis Abbatissa ex Monasterio Dodosi, quod est situm intra muros Civitatis Papiac, nostram petitis clementiam admixta, ut eundem Monasterium una cum omnia sibi pertinentia, sub nostra cunctis tuitione ac defensione

H h 2

fine

fione ob amorem Dei & reverentiam sancti loci illius preciperemus. Cujus petitionem libenter adquevimus, & ita ut petiti concessimus, atque per hoc nostrum Imperiale preceptum confirmavimus. Quapropter precipimus, ut nullus &c. Sed liceat memoratae Abbatissae, Successoribusque suis res praedicti Monasterii sub immunitatis defensionis nostrae quiete & ordine possidere, & quicquid exinde Fiscus noster sperare

A poterat, totum nos pro aeterna remuneratione praefato Monasterio concedimus, ut in alimenta Ancillarum Dei ibidem sub Regula Sancti Benedicti Deo famulantium &c. Meramnum quoque venerabilem Abbatem in eodem loco constituimus Inspectorem, quatenus diebus vitae suae studio in omnibus Regula ibi exequatur Sancti Benedicti &c.

Signum

Hlotharii gloriosissimi Augusti.

Locus ✕ Sigilli cerei deperditi.

Luithasus ad vicem Ermenfredi recognovi.

Data XV. Kalendas Majas, Anno Christi propitio, XXI. Imperii Domni Hlotharii serenissimi Imperatoris, Regnique Hlotharii gloriosissimi Augusti in Italia XI. Indictione XI.

Asum Papi Civitate, Palatio publico.

Accipe nunc detestandam consuetudinem temporibus barbaricis in Italia vigentem. Si qua mulier Religiosa veste induta votum pudicitiae Deo factum aut adulterio aut fornicatione fregisse deprehendebatur, inter peniles Ancillas Regis, fortassis etiam & privatorum, ad nendum ac telas & pannos elaborandum traheretur; hoc est illi eadem poena imminabat, qua Liberae mulieres cum Servo sefe impudice miscuentes plebentur. Gynaecium locus ille appellabatur. Earum corruptoribus poena tantum pecuniaria secundum Langobardicas Leges infligebatur, quum contra in Galliis e Clodarii Secundi Regis edicto huic facinori capitalis sententia indicta fuerit. Quis

pravum hunc usum tradendi Gynaecio Sanctimonialibus adulteras inveherit, incompertum mihi est. De ipsis Regibus Langobardis dubitari potest. Liutprandi Legem primam Lib. V. habemus de Sanctimonialibus agentem, ubi haec sunt verba: De persona vero ejusdem seniore, quae tale malum commiserit, judicet Rex, qui pro tempore fuerit, qualiter illi placuerit, aut in Monasterium mittendo, aut qualiter secundum Deum melius providerit. Et sane Hadrianus I. Papa in Epistol. 94. Corticis Carolini eodem Saeculo conquestus est, quod in Langobardico Regno familiares jam evassissent illicitae Sanctimonialium nuptiae. Quare ut huic morbo mederetur, Lotharius I. Augustus & ipse

ipse Legem promulgavit, quae est Sexta inter Langobardicas, ubi curam castigandi ejusmodi mulieres dimittit Episcopo. De Sanctimoniali femina, inquit, statumus, ut si adulterium fecerit, & inventum fuerit, res, quas habet, in Fisco nostro socientur. Persona vero ejus sit in potestate Episcopi, in cujus Parochia est, ut in Monasterio mittatur. Scilicet tunc minime decrant, & Virgines & Viduae Deo sacrae, velamen aut vestem Sanctae Dei Genitricis gestantes (ita enim Monastica earum vestis appellabatur) quae extra Monasterium, hoc est, in aedibus propriis degebant. Sed ne sic quidem sublata est abominanda consuetudo deducendi in Gynaecium hujusmodi foedifragas mulieres. Abominanda, inquam: loca enim illa, etsi unis destinata feminis, virorum tamen ac praecipue custodum infidisi paullatim ita patuere, ut parum inter Gynaecia ac Lupanaria interesset. Immo Lupanaria reperimus Gynaecii nomine donata. Turpem sane locum, in quem truderentur seminae Castitatis voto etiam post crimen obstrictae. Poenae deformitatem agnovit Lotharius Imperator supra laudatus, quare alteram Legem, quae est 88. promulgavit his verbis: Statuimus, ut si femina vestem bene mutata (hoc est, quae Secularem vestem in Monasticam mutavit) moecha deprehensa fuerit, non tradatur Genicis, sicut Usque Mudo, ne forte quae prius cum uno, postmodum cum pluribus locum habeat moechandi: sed ejus potestati (id est facultates) Fisco relinquitur: & Episcopi ipsa subiacent iudicio. Propterea Ludovicus II. Augustus Lotharii ipsius filius ut habet Diploma editum in Chronico Casauriensi Part. II. Tom. II. Rer. Italicar. Monasterio

A Casauriensi donat res, quae fuerunt Gundi uxoris Justini, quae post velamen Religionis in adulterio copulata, in placitum ante Judices Sacri Palatii nostri legaliter devota est. Ita in donatione Arichisi Principis Beneventani facta Monasterio Sanctae Sophiae, Tom. 8. Ital. sacr. legimus, substantiam Alipergae Domini Ancillae, quae, derelicto Religionis habitu, Taurro filio Ranisani, illicito se tradidit Matrimonio; unde secundum Editum (id est secundum Legem Langobardorum) & ejus tenorem, omnis substantia ad nostram devenit potestatem.

Temporibus autem iis hercle ingens copia erat sacrarum Virginum, atque Viduarum, Deo fideliter famulantium, ac probos mores sanctissime confestantium. Nihilo tamen secius, ut sunt mores hominum in pejora prona, nullumque institutum indicare possumus quamvis sanctissimum, a quo vitium omne, & semper, absit: barbaricis Saeculis facilius, quam nunc, in sacratas Deo mulieres, atque in ipsas earum Congregationes, morum corruptela penetravit. Potissimum vero in illas, quae velo Religionis suscepto in aedibus propriis habitare pergebant. Cujus rei non privatum testem, sed publicum habemus Capitulare a nuper memorato Arichiso Principe Beneventano sub finem Saeculi Octavi promulgatum, atque editum Tomo II. Rer. Italicarum pag. 337. Describit ille mulierculas, quae desinitis viris, habitum Sanctimonialis in secreto domi suscipiunt, ne vim nuptialem perpetuantur. Tum vero delictis effluunt, comestationibus student, potibus vineis ingurgitantur, lavacra frequentant &c. Addit infra: Si quando in plateas processurae sunt, facies poliant, manus candidant, incendunt libidinem, ut

ut viventibus incendia misceant. Saepe etiam formosos videre, atque videri impudens appetunt. Et ut breviter dicam, ad omnem lasciviam & voluptatemque animi frena relaxant &c. adeo ut non solum unius, sed, quod dictu nefas est, plurimorum prostitutionibus clausulo subternuntur; & nisi uterus intumuerit, non facile comprobatur. Quapropter statuit Princeps, ut si qua innupta aut vidua velamen sanctae Religionis susceperit, neque intra anni circulum in Monasterium trusa fuerit, & supri crimen incurritur,

A componat Guidrigid suum in Palatium, atque a Principe in Monasterium tradatur. Notissimum quoque est, temporibus iis Abbatissas non secus atque Abbates, usquedum in vivis agerent, neque indignas illustri eo munere sese efficerent, Monasterio sibi commissio praefuisse. Quod e subsequenti Charta ediscas, cujus antiquum apographum in Archivo Lucensis Archiepiscopii vidi. Ea autem rationem eligendi & constituendi Abbatissam tibi rursus indicabit.

Electio Grimae in Abbatissam Monasterii Lucensis Salvatoris, nunc Sanctae Justinae, loco Theuderadae Abbatissae senescentis: ejusque confirmatio per Conradum Lucensem Episcopum, Anno 960.

IN Christi nomine. Notitia ordinationis, qualiter Dominus Chonradus gratia Dei hujus sanctae Lucanae Ecclesiae humilis Episcopus cum Sacerdotibus & Diaconibus seu Clericis multis venisset ad Ecclesiam Monasterii Domini & Salvatoris, qui dicitur Brisianum, situm infra hanc Urbem Lucam, & invenerunt eum destruitum. Congregaverunt ibidem simul congregationes Monachorum ipsius Monasterii Domini & Salvatoris parti cum ipsa Teuderada, quae erat ibi Abbatissa de ipso Monasterio. Et interrogavit eas Presul, pro quod ipsum Monasterium esset destruitum. Cui ipsa Abbatissa Teuderada dixit: Dum potui, gubernavi hoc Monasterium. Veni in tempore senectutis & caliginis oculorum, & nimium infirmitatis: ideo non possum eum gubernare nec regere. Tantum rogo mercedem vestram, ut in locum meum mittetis Abbatissam, quae eum regere & gubernare valeat, quia ego hunc locum nullo modo tenere valeo. Volo etiam una cum omnibus istis Mo-

nachabus istius Monasterii, ut istam Sororem nostram Nepotem meam, nomine Grima, quae ab infantia in hoc Monasterio nutrita fuit, in hoc venerabili loco Abbatissa & Gubernatrix dignemini ordinare ac benedicere. Eo tenore ego, quae supra Teuderada, trado tibi, cui supra, Domino Chonrado Episcopo hoc sanctum Monasterium ad ordinandum. Cum ipsa Teuderada taliter diceret, tunc ipse Dominus Chonradus Episcopus interrogavit & inquisivit ipsas Monachas praedicti Monasterii Domini & Salvatoris, quae ibi aderant, se ipsam Grimam velissent Abbatissam in ipso Monasterio eligere & habere. Tunc omnes una voce misericordiam clamare coeperunt. Si jubet Paternitas vestra, volumus ac petimus, ut nobis hanc nostram electam Dei Ancillam, nomine Grima in hoc sancto regimine absolute ordinare ac benedicere dignemini, eo quod iuste & rationabiliter hunc venerabilem locum secundum Deum regere bene scit, simul &

gubernare potest : & nos Abbatissam eam elegimus . Statim predictus Dominus Choonradus Episcopus adiecit petitioni voluntatis earum , & per Regulam , & Ferulam , quas in suis manibus detinebat , per voluntatem & consensum predisse Abbatisse Teudeade , cessit , tradidit , & ordinavit predictam Grimam in supradicto Monasterio Domini & Salvatoris , & eam inde investivit , & Abbatissam ordinavit & benedixit : & deinceps in antea , dum vita ipsius Grime Abbatisse fuerit , in eius potestate constituit predictum Monasterium cum omnibus casis & rebus &c. habendum , tenendum , regendum , gubernandum , laborare sciendum , & usumfructum , dum & in ipsa Domini Ecclesia Monasterii per ipsius Grime Abbatisse dispositionem , officium Dei , & luminaria , seu incensum , atque Missae fierent . Unde statuit predictus Presul atque constituit , ut neque a se ipso Pontifice , neque a successoribus suis nec notitia ordinationis aliquo tempore distrungi possit nec frangi , sed cunctis temporibus , dum vita ipsius Grime fuerit , hac ordinationis pagina in sua permaneat firmitate & robore . Quam Leo Notarius Domnorum Regum pro securitate & futura ostensione eidem Grime Abbatisse scripsit .

Actum Luca tempore Domnorum Berengarii & Adelberti filii eius gratia Dei Regum , Anno Regni eorum Deo propitio Decimo , Tertio Idus Januarii , Indictione III.

Ego Choonradus gratia Dei humilis Episcopus in hac ordinatione a me facta subscripsi .

Ego Johannes Archidiaconus ibi fui .

Ego Martinus Archiepiscopus ibi fui .

Ego Petrus Presbiter & Primicerius ibi fui .

Ego Daiprandus Presbiter & Cardinalis ibi fui .

A Ego Stephanus Presbiter & Cardinalis ibi fui &c.

Ego Diaconus Johannes & Cardinalis & Cantor ibi fui .

Ego Ildeprandus Diaconus ibi fui &c.

Ego Maria Monacha consensu & legi .

Ego Dominica Monacha consensu & legi &c.

B Signum manus Albisunde Monache consensu & legi &c.

Leo Iudex Domnorum Regum ibi fui &c.

Vidimus inventum fuisse ab Episcopo destructum Monasterium illud Lucense , hoc est , ut puto , pessime gubernatum , ejusque redditus & bonos mores pessum ire deprehensos . Et sane non pauca olim fuere Virginum Alceteria , quae sive ob dissipatos rapolve fundos , sive ob morum corruptelam , esse earum habitacula desierunt ; ac propterea prorsus abolita , aut Monachis meliorem disciplinam pollicentibus tradita . Id quamquam alibi innuerim , heic tamen altero exemplo confirmatum volo , quod acceptum refero beneficio in me animo

D Clarissimi olim Viri Huberti Benvo-glienti , e Senensibus membranis monumentum hoc mutati . Ecclesiam Sancti Salvatoris in agro Senensi aedificatam ejusdem Seculares Patroni Anno MIII. Monachis incolendam ac regendam committere , qui & indicant , antea ibidem fuisse Monasterium Puellarum , a majoribus suis constructam . Cur vero inde pulsae fuerint Sanctimoniales , reticetur . Sed vix alia fuisse causa videtur , quam ab eis male adimpleta conditio eadem , quae in ipsa Charta Monachis successoribus praescribitur , videlicet : Sed volumus , ut ipsi Monachi regulariter vivant ; & si ipsi Monachi regulariter vivere noluerint , tunc bibeamus

E licen-

licentiam nos suprascripti, & nostri
heredes, illos foras ejicere, & alteros
introducere meliores, qui ipsum Ord-

A nem melius custodiant. Sed prodeat
Charta ipsa.

Monasterii Senensis Sancti Salvatoris conlatio facta Monachis ab ejus
loci Patronis, Sanctimonialibus inde amotis anno 1003.

IN nomine Sancte & individue Tri-
nitatis. Manifesti sumus nos Ro-
dulfus & Bernardus germani Saligi,
filii bone memorie item Berardi, qui
fui Saligo ex gente Francorum, & Je-
ta Conjuge ejusdem Rodulphi, filia
bone memorie Feralfi, & Gisla Con-
jux ejusdem Berardi, filia bone me-
morie Rodulphi, qui presentem diximus
Pita & mors in manu Dei est. Sed
melius est homini metum mortis vive-
re, quam in spe vivendi & morte su-
bitanea provenire. Etiam recordantes
nos, quia larga est misericordia Domi-
ni, propterea quicquid in sanctis & ve-
nerabilibus Locis ex suis aliquid contu-
lerit rebus, juxta Auctoris vocem, in
hoc Seculo centuplum accipiet & insuper
quod melius est, vitam possidebit eter-
nam. Ideo qui suprascripti Germani,
Jugalibus, manifesti sumus, quia volu-
mus reconciliare, & ordinare in Or-
dine Monachorum Ecclesia nostra, cui
vocabulo est Sancti Salvatoris, &
Sancti Alexandri, quod ibidem fuit
Monasterio Puellarum, qui Paren-
tibus nostris edificaverunt eum,
quod est nostro in vocabulo & loco
Campi, ubi dicitur Fontebona, super
Fluvio Cojo, infra Comitatu Senen-
se. Idcirco pro amore Dei omnipoten-
tis & remissionem peccatorum meorum,
& remissionem Berardi & Ermingarde
genitoris & geuitricis nostra, ut pio
Domino largiente veniam consequi me-
reamur, donemus adque eradimus a su-
prascripto Monasterio ipsa terra, ubi
ipso Monasterio est edificatum, cum in-

B segro donicato & integra Silva, que
dicitur Cetoraja, & alia Silva, sicut
ab omni circuito est, quia de sua par-
te decurrit eis fossato, qui dicitur La-
vanderia. & de alio latere fossato Mar-
murajo, & de subito fluvio Co'a, tam
de ista parte Coja, quam de illa, que
ad suprascripta est pertinentes, & de-
super finitis sere & termine, & infra
ipso circuito est Ecclesia Sancti Marti-
ni cum donicato, & cum suis perti-
nentis, & cum casis & rebus massa-
riciis, qui ibi sunt, prout in supradic-
to Campo Manja cum Casa super se-
bubentes, qui regitur per Salamone.
C Alia mansa abja, qui regitur per Al-
berto Presbitero. Tertia, qui regitur
per Petrus. Quarta Ca'a & Sorte,
qui regitur per Dominico. Quinta, qui
regitur per Jobanni. Sexta per Bezo.
D Septima per Boninu. Octava abja,
qui detinet Teuzo Presbitero. Nona,
qui detinet Urso in Slopitulo. Deci-
ma, qui detinet Dominico. Undecima
Sepphano Presbitero. Duodecima predi-
cto Presbitero. Tertiadecima, qui de-
tinet Lamberto. Quartadecima, qui
detinet Azo Presbitero. Quintadeci-
ma, qui detinet Dominico Barello.
Sextadecima in Gellino Putido abja.
E Septimadecima in Colle Genculi, qui
detinet Petrus. Octavadecima in Cel-
lina, qui detinet Urso. Nonadecima in
Monte Tulli, qui detinet Martino.
Vicesima in Sextano, qui detinet Do-
minico. Vicesima prima in Piskivale,
qui detinet Ado. Vicesima secunda in
Ferrale abja. Vicesima tertia super Pe-
ritale

ritulo *abſa*, ſeo in loco & vocabulo Caſprino. Eccleſia Sancti Angeli ſum donato & cum molendino & ſuis pertinentiis, & aqueductum prediſſi Molendini, quocumque loco in futurum neceſſe fuerit, concedimus. Nam alia omnia ſupraſcripta Eccleſia, & Domicata, & Molendino cum caſis & rebus maſſiviſſis quatuor: una, qui regitur per Bonizo; alia qui regitur per Guido; tertia qui regitur per Dominico Turdello; quarta, qui regitur per Prando Maſſario, una cum integra Devimatione noſtra donicata de omnibus rebus Curtis noſtris; ſeo & Servis quatuor, ad prediſſo Monasterio donamus & tradimus, ac prediſſis Eccleſiis cum donicatis, & ſum rebus maſſariſſis, & ſum ſilvis & rebus, ſicut jam diſſi & nominati & circumdati & aſſerminati, cum omnibus eorum pertinentiis, & noſtri arvis qua cultis, cum Curtis, Ortis, terris, vineis, ſilvis, pratiſ & paſcuſ, ſum olivetis & taſſanietis, cum fontibus & puteis & piſcariis atque molendinis, cum prediſſis Servis: nomina eorum, Petrus, & Ugo ſum omnia & in omnibus ſicut ſuperius legitur; totum adque integram donamus atque concedimus, & ſecundam Lege noſtra Saliga ſouſfirmamus per ſiſtuncum nodatum, & cultellum pleacum, vuantone, ſeo ramis arboribus, adque vvaſoni, & adigilaginem tradimus ad ipſum ſanctum loco de jure noſtro in jure donationis ipſius preſati Monasterii Domini Salvatoris, qui nos in Monachorum Ordinem reconciliamus, in ea videlicet rationem, ut dum nos preſati germani Rodulſi, Bernardi, & Illa, Giſla jugalibus in oc Seculo advivere meruerimus, in noſtra ſit poteſtate & regimine gubernandi, ſtruedi, & meliorandi, nam non vendendi nec donandi nec alienandi, niſi de a-

Tom. XIII.

A verſa parte noſtra ſit poteſtas defendendi. Et poſt noſtrum deceſſum devenia ipſo Monasterio in poteſtate & regimine de eredibus, & anc proeredibus noſtris. Sed volumus adque contendimus, ut ipſi Monachi, qui ad ipſo Monasterio ſunt ordinati, regulariter vivant. Et ſi ipſi Monachi regulariter vivere noluerint, tunc habeamus licentiam nos ſupraſcriptorum & noſtris heredibus ac proheredibus, illis ſoris ejicere, & alteris introducere meliores, qui ipſum ordinem melius cuſtodiant. Ipſo Monachos in alias poteſtat non ſo miſtere debeat, nec commendare, niſi in nos germanis & noſtris filiis, heredibus, & anc proheredibus, ſi nos vel noſtri heredibus licentiam non dederimus. Sed qualiter de nos germanis & jugalibus, vel noſtris filiis heredibus, & anc proheredibus, vel omnia, ſicut ſuperius legitur, conſervare noluerit de ipſo Monasterio & de ſuis pertinentiis, inanis & vacuus permanet, & reveaneat in poteſtatem ad illum Conſervatore ipſum Monasterio & ipſi Monachi, qui conſervaverit omnia, ſicut ſuperius legitur. Nam D & ipſam electionem & ordinationem ſine licentia & conſenſu noſtro, & de heredibus & anc proheredibus noſtris ſtabiliter eſſe non debes. In eo ordine, ut non habeas licentiam vel poteſtatem nos nec noſtris heredibus & anc proheredibus de ipſis rebus de prediſſo Monasterio nec vendere nec donare nec alienare, nec per nullo ingenio, nec per E ſcriptionem in averſa parte de ipſo Monasterio abſtraere, niſi de averſa parte jure ipſius Monasterii defendere, & manburdire. Et ipſe Abbas de ipſo Monasterio nec debeat Monasterii habere poteſtatem per nullo argumentum ingenii in averſa parte dare nec alienare ad donnitatem ipſius Monasterii; ſes omniſque tempo-

i i

per

per nos vel pro nostris parentibus orationes, nulla alia laborationem, nec alium censum, nec superposita faciat, nisi per singulos annos in dedicationem ejusdem Monasterii ad nos superscriptorum germanis jugalibus, vel ad nostris heredibus ac proheredibus ibidem ad ipsum Monasterio done in pensionem de nartot duodecim. Et si ipse Abbas, aut suis posteris successoris predictam pensionem non dederit, & dare neglexerit in primo & secundo, vel usque in septimo anno: tunc dent postea ipsam pensionem infirmul. Quod dictum est, si tunc ipsam pensionem dare neglexerit, compona ipse Abbas nos germanis & Jugalibus, & nostris heredibus ac proheredibus aurum Libras tres, & postea ab ea ipsum Monasterio, ut superius legitur, omnia adimpleta. Et si quis vero, quod futuro esse non credimus, & si nos superscriptorum germanis & jugalibus, aut aliis heredibus ac proheredibus, seu quolibet alia apostita, vel extranea persona, qui contra prefato fulgenti Monasterio, qui nos propter nomen Domini & reverentiam Domini Salvatoris reconciliavimus, infringere aut infringere tentaverit, aut in ordine Monachorum non conservaverit, quod Deus non permittat absque tunc primis omnium ira Dei, & ipsius sancti Loci exitatus occurrat, & a luminibus Sanctorum excommunicatus appareat, & illa sententia recipiat, quem Juda Scariot, qui Dominum tradidit, & cum Datan & Abiron, qui terra vivo decrevit, & sit consortio cum Antichristo, excommunicatus sit ad trecento & octo Patri Sancti, qui Canones constituunt, non in ea in dextera, sed in sinistra parte cum peccatore & impii puniatur. Et insuper componere promittimus nos superscripti germanis & jugalibus cum filiis, heredibus, & ac proheredibus a pars predicto Monasterio, si omnia, que superius

legitur, & decrevi facere, non permiserimus habere & detinere & ordinare, sicut superius legitur, multa quod penam de auro optimo Libras centum, argenti ponderas duocenti. Ecce qualem fuit nostro desiderio & ac voluntas Deo opitulante adimplere festinavimus. Et ex traditio omni tempore firma & inviolata permanea cum omni firmitatem, & stipulatione subnixat, & pargamena cum agramentario de terra levavimus; tibi Johanni Notario Domini Imperatoris ad scribendum tradidimus & scribere rogavimus, in quod subitis confirmans, testibus obtulit ruboranda.

Alium Comitatu Senense factu nec scriptum dotis in Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi Millefimo Tertio, Mense Januarii, Indictione XV, feliciter.

Signum manum superscriptorum germanis & jugalibus, qui nec scriptum dotis, sicut superius legitur, scribere rogaverunt.

Signum manum Petroni Saligo filio bone memorie Berardi, qui Benizo vocatus est, testes.

Signum manum Ardimanni filio Cialdi, rogatus testes.

Signum Uberti filio Marioru, Lege vivente Longobardorum, testes.

Signum manum Wilelmi Saligo filio Rodulfi, rogatus testes.

Signum manum Petroni filio bone memorie rogatus testes.

Signum Ugi Saligo filio de superscripto Rodulfo, rogatus testes.

Signum manum Petroni filio bone memorie Rolandi, qui Roizo vocatus fuit, rogatus testes.

Ego Arduinus Notarius, rogatus testes.

Johanni Notarius Domini Imperatoris, qui ex roito ejusdem superscriptorum germanis & jugalibus scripti unum scri-

scriptum dotis, & post tradita complevi & dedi.

Quamobrem Saeculis barbaricis etfi in plurimis Virginum Coenobiis pietas & compositi mores efflorent, in aliis tamen non defuere calamitates illae, quibus humanum genus obnoxium est, ita ut cum iis comparatis temporibus nostris, non in Italia solum, sed & in reliquis Catholicorum Regnis habeamus unde gloriemur, ac Deo gratias agamus. Nolo huc adferre, quae de Monachabus antiquis veteres Scriptores memoriae prodiderunt. Praestat alio oculos convertere, & susceptum cursum tenere. Neque omittendum est, ad postrema Secula referendam minime esse institutionem Sanctimonialium earum, quae *Canonicae* olim appellatae sunt, nunc verò *Canonicissae* Italice dicuntur, ac frequentes habentur in Belgio, & in Urbibus quibusdam Germaniae orthodoxis. Jonas Episcopus Aeduenfis Anno Christi DCCCLVIII. uti adnotavit Clariss. Mabillonius in Annalib. Benedictinis, memorat *Monasterium sacrarum Monialium sub Canonico habitu degentium, quas praedecessor meus sanctae recordationis Mortholinus Episcopus in Regularem & Monasticum transferre studuit ordinem*. Discrebant ergo *Canonicissae* illae a *Monachabus*. Tomo etiam Septimo Concilior. Labbei, decreta quaedam Eugenii II. Papae referuntur Anno circiter DCCCXXV. eformata, nisi tamen potius ad Eugenium III. (ut verisimilius videtur) eadem sint referenda, in quibus commemorantur *Sanctimoniales, & Mulieres, quae Canonicae nominantur, & irregulariter vivunt, juxta beatorum Benedicti & Augustini Regulam, vitam suam in melius corrigant & emendent*,

A *superfluitatemque vestium, & inbonestatem deserant*. Itaque Regula diversa erat Monialibus, & mulieribus Canonicis. Sed de his vide, quae congestit doctissimus Thomassinus Part. I. Lib. 3. Cap. 43. de Beneficiis. Unum tantummodo addam, scilicet ejusmodi *Canonicissae* Regulam praescriptam fuisse in Concilio Aquisgranensi Anno DCCCXVII. Illarum vero institutionem (quum ceterae sacrae Virgines antiquis Seculis post Coenobiticam Disciplinam Sancti Benedicti in Occidente propagatae, ejusdem Sancti viri Regulam profiterentur) minime probavit Concilium Romanum Anno MLVIII. sub Nicolao II. Papa celebratum. Attamen ejusmodi Canonicarum Monasteria ne nunc quidem in Italia desiderantur, quae Regulam sub Sancti Augustini nomine evulgatam amplexae, atque ab aliis ejusdem instituti puellis veste tantum ferme distinctae, Sedis Apostolicae auctoritate & consensu comprobantur.

Olim verò uti Monachorum, ita sacratarum Virginum Coenobia ab Episcopis pendebant. Sed neque desiderata sunt Regalia, quae sub potestate ac defensione Palatii posita erant. Fuerunt & alia, quae majori alicui Monasterio itidem Virginum subiecta libertatem pristinam amiserunt. In Civitate Fori Julii (nunc *Civitate*) effloruit olim, & adhuc floret *Monasterium Puellarum Sanctae Mariae in Valle*. Ignotum mihi est, num ante Annum DCCCXXX. Afceterium illud a Patriarchae Aquilejensis regimine avulsam fuerit, an potius juri ejusdem Patriarchae in spiritualia, additum quoque jus fuerit in temporalia. Clarissimus Mabillonius edidit in Appendice ad Tom. II. Annalium Benedictinor. Diploms, in quo traditum fuit hujusmodi Mona-

Merium juri & potestati Aquilejensis Ecclesiae & Rectorum ejus. Datum fuit Diploma illud Anno Christi DCCCXXX. a Ludovico & Lothario Augustis Maxentio Aquilejensi Patriarchae. Quare inde colligas, commendandam esse apud Ughellium Tom. V. Ital. Sacr. Chronologiam Patriarcharum Aquilejensium. Ibi An-

reas Maxentio successisse traditur, citius tamen, quam par erat. Forojulienfis illius Asceterii tabulas etiam subungere decrevi, ad ipsum spectantes, quas ex autographo educas ad me misit Illustrissimus olim Adriensis Ecclesiae Episcopus Philippus de Turre.

Donatio quatuor praediorum facta Monasterio Forojulienfi sacrarum Virginum Sanctae Mariae in Valle a Goteboldo Patriarcha Aquilejensi, circiter Annum 1035.

Notum sit omnibus praesentibus & futuris, qualiter ego Goteboldus Dei gratia Patriarcha quatuor Massaricias in Cornia positas, scilicet in Villa quae vocatur Amperz, Sanctae & venerabili Ecclesiae de Sancta Maria de Valle, quae est in Civitate Forijulii posita, ad servitium illarum Monacharum, quae ibi servant, cum omni jure in perpetuum tradidimus. Et tenore, ut illarum quatuor Massariciarum impensio non admisceatur reliquo stipendio Monacharum, sed semotim & singulariter in quatuor festivitatibus Sanctae Mariae inter illas dividatur. Manu nostra subscripsimus, & sigilli nostri impressione confirmari iussimus.

✱ ECO GOTEBOLDVS Patriarcha subscripsi.

B ✱ Ora pro famula, Sancta Maria, tuo. ✱

Patriarcham istum Godeboldum Ughellius nuper memoratus perperam appellat Godeboldum. Olim ergo quum pleraque Virginum Coenobia virtutum odore frangerent, certabant piis cum in condendis novis Monachorum habitaculis, & aedificandis etiam novis Sanctimonialium Coenobiis, tum illa locupletandis. Ac praecipue sacri Antistites ejusmodi studio ardebant, inter quos mihi nunc laudandi sunt Regienses; eorum quippe Chartas nonnullas suppeditavit mihi Tabularium Asceterii Regiensis Sancti Thomae. En quid egerit Teuzo ejusdem Urbis Episcopus.

Fundatio Monasterii Sanctimonialium Sanctorum Viti & Modesti prope Scantianum, facta a Teuzone Episcopo Regiensis, Anno 1013.

Inomine Sanctae & individuae Trinitatis. Teuzo sanctae Regiensis Ecclesiae Praeful. Cum in omnibus causis & terrenis negotiis remotioribus humano generi id maxime occurrit ad profectum & bonum exemplum, quod mediator Dei & hominum Christus Je-

Dsus, sicut bonus pastor animam suam pro suis ovibus posuit: diemissimum constat, nos quoque quomvis indignos, quos tamen Ecclesiae suae praefecit pastores, ut omnium studiorum nostrorum curas erga Clerum & Populum nobis commissum sollicitè agamus, ac paterno affectu eum regere

regere

regere & conseruare debeamus: sic quoque ad procurandas animas pastorales excubias imponamus, ut corporum etiam necessitates pro aliquibus indigentibus in-biantes, beneficiis, quibus possumus, suppleamus. Habet enim ratum & firmum Deo seruientium mentes tanto li-berius in laudes Dei continuas promo-ueri, quantum a duobus curis victus & vestitus eas contigerit alienius semove-ri. Et quoniam res Ecclesiae sicut a Sanctis Patribus traditur, fidelium sunt vota & peccatorum praeterita, oblata enim sunt ab Ecclesiae Sanctae fidelibus, ut inle Christi pauperes nutrentur, Ecclesiae honorarentur, captivi etiam pro temporum opportunitatibus redimerentur: proinde nos Teuzo, Christo largiente Regienſium Episcopus in Bisilicam San-ctorum Martiri Viui & Modesti, quae sita est prope Scantianum, Mo-nasterium Puellarum esse constituimus pro temporis quantitate & rebus, nunc incipientes, & in futurum amplificare volentes. Super illas res, quae praedi-ctae Ecclesiae pertinent ex rebus Eccle-siae nostrae Sanctae Mariae & Sancti Prosperi, viginti Mansos inuolabili vo-to, Deo volente, nos daturos promittimus: de quibus nos quatuor designare praedictae Ecclesiae damus, videlicet totam terram, ubicumque rejaeet per loca, quae pertinere dicuntur ad eam-dem Ecclesiam, & totam terram de Geraldo, & precariam illam, quam tenent Dominicus & Angelus fratres de parte nostra, & medios illos septem de terra, quam de nostra parte tenet Pre-biter Houiprandus, ad alendas Sanctas Moniales, quas nunc inibi ordinavi-mus, sub ea, quae nobiscum hoc devo-uer opus Liuzi Abbatissa, ac eas, quae pro futuris temporibus Deo conce-dente ibidem ordinabuntur: & per hanc nostri Decreti paginam oblatos Mansos, in praesentiarum & in futurum pro-

A missos, & impoſterum ſemper dandos confirmamus, quatenus remota indigen-tiae murmuracione, & noſtra, noſtro-rumque Succeſſorum moleſtia & contra-dictione Sanctae Moniales inibi regula-riter Deo ſeruientes Sanctae converſa-cionis exemplo clareſcant, & ſic in ſancta Religione creſcentes, de bono ad melius ſemper procedendo, liberius vi-uant; & quia benefacti ſicut nimium quiſquam nequit habere, itaque quae nemini valuit impertire; orare & poſtulare, vos Succeſſores meos de futuro non deſiſtam, ut in Deo, & propter Deum hoc decretum a nobis novè deli-beratione corroboratum conſervare, re-formare, & augmentare nullatenus ne-glegatis quotannis in ſecula, ut nobiſſum ſiſis participes ſanctae retributio-nis, quorum fuerit nra exercitacio ſan-cta laboris. Si quis verò, quod ſutu-rum minima credimus, hanc noſtri de-creti Conſtitutionem perfringere aut im-mutare quaerſerit, anathematis vinculo innodatus & vivens mortuus pereat in aeternum. Quod ut firmiter credatur & certius habeatur, diligentiusque ab omnibus obſervetur manu propria conſir-mantes noſtrae Eccleſiae Populo cognoſcendum, & Clero obtinimus roboran-dum.

Ego Teuzo gratia Dei Praeſul ſan-ctae Regienſis Eccleſiae in hoc decreto a me facto ſubſcripſi.

Ingo Dei gratia Archidiaconus ſubſcripſi.

E Ego Adalbertus, qui & Michoël, Archipreſbiter ſubſcripſi.

Ego Rodgarius Preſbiter & Prae-poſitus ſubſcripſi.

Ego Ildebertus Diaconus & Praepoſitus ſubſcripſi.

Ego Petrus Preſbiter ſubſcripſi.

Ego Adam Preſbiter ſubſcripſi.

Ego Albertus Diaconus ſubſcripſi.

Ego Arduinus Diaconus ſubſcripſi.

Ego Adel-

Ego Adelbertus Diaconus subscripsi.
 Ego Gisebertus Subdiaconus subscripsi.
 Ego Wibertus Subdiaconus subscripsi.
 Ego Sigifredus Subdiaconus subscripsi.
 Ego Walbertus Subdiaconus subscripsi.
 Petrus Subdiaconus, & hujus decre-
 ti Scriptor, a Domino Teuzone Regien-
 sis Ecclesiae Episcopo rogatus, subscripsi.
 Actum VIII. Idus Junii, Anno Do-
 minicae Incarnationis MXV. Regni ve-
 rò Divi Henrici Undecimo, Imperii
 verò ejus Secundo, per Indictionem Duo-
 decimam.

Novis muneribus erga eandem sa-
 cras puellas munificum se rursus ex-
 hibuit idem Tenzo Episcopus, eis tra-
 ditâ Ecclesiâ Sancti Thomae, unde
 nunc nomen nobili illi Monasterio.
 Animadvertendum tamen est Regien-
 se Monasterium Sancti Thomae anti-
 quitus etiam existisse. Mabillonius
 nuper laudatus in Annalib. Benedic-
 tin. ad Annum DCCCXXXV. Char-
 tam produxit eo Anno exaratam,

A in qua Cumicunda relicta quondam Ber-
 nardi incliti Regis Italiae, Monaste-
 rium Parmense puellarum Sancti A-
 lexandri a se aedificatum magnifice
 ditat. Inter alia eidem subdit Mona-
 steria duo, unum in Civitate Parmen-
 si situm; alium namque Monaste-
 rium foris muros Civitatis Regio non
 longe ab ipsa Civitate, qui est ad ho-
 norem Sancti Thomei Apostoli. Quare
 non aedificatum, sed reaedificatum
 videtur Monasterium illud a Teu-
 zone Episcopo; idque etiam intelliges
 ex Sigefredi Episcopi Charta, quam
 infra sum producturus. Cur verò
 Mabillonius, vir cetera diligentissi-
 mus scripserit, hocce Monasterium
 Sancti Thomae situm fuisse non longe
 ab eadem Civitate Parmensi, nil aliud
 in causâ fuisse puto, nisi quia ma-
 gnificis molibus exstuentis intentos
 minuta quaedam fugere facile pos-
 sunt, quae tantis viris non objicien-
 da, sed condonanda sunt.

Traditio Basilicae Sancti Thomae facta a Teuzone Episcopo Regien-
 si Liuzae Abbatissae Sanctorum Viti & Modesti, Anno 1027.

IN nomine Sanctae & individuae Tri-
 nitatis. Teuzo divino respectu san-
 ctæ Regienfis Ecclesiae humilis Epi-
 scopus. Nos, quibus cura & Ecclesia-
 sticum regimen condonatum esse digno-
 scitur, solliciti ac sedule tractare opor-
 tet, quo nobis subditas Ecclesias taliter
 ordinamus, ut in futuro boni Pastoris
 praemia capere valeamus. Quo circa
 omnibus sanctae Dei Ecclesiae, nostro-
 rumque fidelibus notum fore volumus,
 nostrae Ecclesiae Primates nostram adius-
 se perseverantem, quo Basilicam in ho-
 nore Sancti Thomae Apostoli ce-
 ptam, Liuzae Abbatissae concedimus.
 Quorum petitionibus annuentes, tam

D praefatae Abbatissae, quam ceteris
 omnibus in Sancti Viti Martiris Ce-
 nobio..... ordinandis temporibus Ab-
 batissis, nostrae institutionis pagina
 praetibatam Basilicam cum aliquantula
 Terra circa ipsam sita Basilicam, cui
 septem seclariarum est numerus, finis
 verò ab orientali plaga terra.....
 Sancti Prosperi, a meridie Petri Judi-
 cis, ab occidente Sanctae Mariae, &
 Sancti Michaelis, & Sancti Prosperi,
 a sera Sancti Prosperi, & heredum
 Landolfi concessimus & largiti sumus,
 eo videlicet ordine, ut sui..... post
 hac una sit in perpetuum Ecclesia, &
 alteri respondeat alter..... Quod ut
 verius

verius credatur, & ab omnibus diligentius observetur, manu propria subter conscripimus. Si quis verò hanc nostrae institutionis paginam quandoque infringere..... quod absit: sciat se anathematis vinculo innodatum, & cum Juda Domini nostri Jesu Christi proditore..... damnatione dampnatum, & cum Datban & Abiron, quos terra vivos absorbit perpetuis..... Quid plura? habeat maledictionem illorum, qui dixerunt Domino Deo: Rede a nobis..... nolumus.

Dia Anno Dominicae Incarnationis MXXVII. Pontificatus verò Damno Teuzone Praefule Anno XLVIII. Indictione XI.

Teuzo Episcopus in hac Constitutione a me facta subscripsi.

Ego Adelbertus Presbiter subscripsi.

Ego Adam Presbiter subscripsi.

Ego Gregorius Presbiter & Custos subscripsi.

A Ego Gualther ut Diaconus subscripsi.

Ego Gotfredus Diaconus subscripsi.

Ego Wibertus Diaconus subscripsi.

Ego Gandulfus Subdiaconus subscripsi.

..... sanctae Regiensis Ecclesiae Clericus subscripsi.

Ego Gisbertus Subdiaconus hujus concessionis scriptor subscripsi.

B Neque minor fuit erga Monasterium idem pietas Sigefredi Regiensis Episcopi, qui sedato tandem turbine saecularium procellarum, & ipse cupiens Monacharum Coenobium noviter a praedecessore suo bonae memoriae Teuzone Episcopo ad omnipotentis Dei & Sancti Thomae Apostoli servitium reaedificatum, olim ab Infidelibus, (hoc est, ut opinor, ab Hungaris sub initium Saeculi Decimi) funditus destructum, datis temporalibus rebus, augere, subsequenter Bullam promulgavit.

C quid agere possemus, unde summo Patroni propensius servire vel placere valeremus. Inter haec divina clementia freti pertractavimus id melius omnibus negotiis fore, si Monacharum Coenobium, noviter a praedecessore nostro bonae memoriae Teuzone Episcopo, ad omnipotentis Dei, & Sancti Thomae Apostoli servitium reaedificatum, olim ab Infidelibus funditus destructum, datis temporalibus rebus augeremus, ceterum nobis vitam inde mereremur, in saeculum ut nos, nostrique Successores, ceterique Dominum amantes, vel eiden loco faventes sedula precum sublatione apud Deum sublevareremur. Sed quia balneus turbine saecularium

Confirmatio bonorum & jurium cum additamento Monialibus Sancti Thomae Regiensis facta a Sigifredo Episcopo Regiense, Anno 1038.

I N nomine sanctae & individuae Trinitatis. Sigifredus divinae respectu clementiae Regiensis Ecclesiae Episcopus, ac provisor indiguus. Nos, quibus divina ordinante providentia Ecclesasticae dispositionis cura & regimen condonatum dignoscitur, studio ac solite considerare debemus, quatenus cum Dei adiutorio Ecclesiasticus status de die in diem in augmentum crescendo perficiat, ut meos fidelium hoc propensius in dilatandis Ecclesiasticis rebus devotiores & promptiores cotidie reddantur. His & aliis ammonitionibus afflatus, ac diuturna meditatione in nostri cordis penetratibus perplariis volentes, perspicaci curâ rimari cepimus,

D quid agere possemus, unde summo Patroni propensius servire vel placere valeremus. Inter haec divina clementia freti pertractavimus id melius omnibus negotiis fore, si Monacharum Coenobium, noviter a praedecessore nostro bonae memoriae Teuzone Episcopo, ad omnipotentis Dei, & Sancti Thomae Apostoli servitium reaedificatum, olim ab Infidelibus funditus destructum, datis temporalibus rebus augeremus, ceterum nobis vitam inde mereremur, in saeculum ut nos, nostrique Successores, ceterique Dominum amantes, vel eiden loco faventes sedula precum sublatione apud Deum sublevareremur. Sed quia balneus turbine saecularium

E

cularium procellarum quassati, & ultra modum lacesiti & fatigati, nec incubare, nec ad limam perducere haec quivimus. Nunc vero oppitulante Deo, & ipsarum suffragantibus meritis, depulsi impiorum sevicia, quasi sub porcum tranquillissimâ quiete fruentes, ad calcem procul dubio perducere credimus. Unde salubri consilio nostrorum fidelium, Clericorum videlicet & Laicorum vicili exortatione animati, pro nostrae, nostrorumque Successorum animae remedio, eidem Ecclesiae in honorem praedicti Sancti Thomae Apostoli construllae, & aedificatae, ubi Linza venerabilis Abbatissa una cum Monachabus inhibi secundum beati Benedicti Patris iustituta normaliter servientibus praesse videtur, per decretalem paginam confirmamus fundum, in quo praefata Ecclesia sita est cum aliquanta terra in circuitu; seu terram illam juxta ipsam Ecclesiam ad meridiei plagam positam, quae est mensura sestriorum II. & tabularum VI. ubi claustra ejusdem Abbatissae esse videntur, & famulos jam factae Ecclesiae cum suis possessionibus; atque Capellam Sancti Viti, cum suis omnibus pertinentiis, seu Massariciam una de Girallo; & precariam; acque aliam terram; a Domiuico & Angelo germanis elaborata fuerunt, sicut a praedecessore nostro oblata sunt. Insuper addimus ex nostri parte praefatam terram, ubi claustra esse videntur, & sortem quae recta & laborata est per Joannem Leoperti, atque libellariam, quae fuit stemprandi, atque precariam Ivaldi de Liviciano, seu precariam Petri Judicis, verum etiam precariam de filiis Ugonis; nec non & duas peciolas terrae prope ipsam Ecclesiam, quae olim laboratae fuerunt una per Gisilbertum & Johannem germanos, altera per Garivertum & Petrum; atque ceteras petiolas, quae juxta Regii

A Urbem adesse videntur, quarum numero sunt viginti sex. Seu libellariam Ildeberti Archidiaconi, & terram cum aedificiis infra eandem Civitatem, quam filis Heriberti Judicis, acque Wido atque Fredalsus detinent, atque vineam unam in dragida Bulgari cum sedimine, quae regitur per Berningum, & Marrinum germanos; seu Massariciam unam prope ipsum Monasterium, quae olim recta & laborata fuit per Martinum Mawroni atque Garivertum germanos. Nec non & vineam unam cum aliquanta terra; petias duas in Rivalta prope ipsam Plebem; quae laboratae sunt per Johannem Massarium, qui dicitur Fussario, atque Sorzicellam illam in Rodano, quae recta fuit per Widonem Diaconum, una cum sedimine in Vinzolo; & vineam unam, quae laborata est per Frogerium cum sedimine in Opladello. Haec igitur praetitulata loca in integrum praedicto Monasterio Sancti Thomae Apostoli & praefatae Linzae venerabili Abbatissae, suisque Successoribus, & Sororibus nunc inhibi, & in futuris temporibus Deo servientibus concedimus, largimur, & modis omnibus per hanc praesentem Decretalem paginam confirmamus ad communem utilitatem Monachorum, quatenus Dominus Abbatissa, suaeque Successores, cum suis Sororibus in perpetuum secure & quiete sub nostro, nostrorumque Successorum regimine & potestate atque ordinatione teneant, possideant, & fruantur sine omni nostra, nostrorumque Successorum interdictione, ut pro nobis atque omnibus sibi bona facientibus, devotius Domini interpellare possint. Et ut haec veritas credantur, firmissimeque a vobis, & a nostris Successoribus observentur, manu propria roborantes, Canonices nostrae Ecclesiae inferius iussimus annotare. Si quis igitur hanc Decretalem constitutionem infringere temptaverit, male-

maledictione Dei Patris Omnipotentis, & Sanctae Dei genitricis Mariae, seu beati Thomae Apostoli, ceterorumque Sanctorum omnium incurrat, & cum omnibus maledictis maledictionis sententiam percipiat.

Alium est hoc Anno Dominicae Incarnationis MXXXVIII. Pontificatus vero Domini Sigisfredi junioris Episcopi VII. Tertiodecimo Kalendas Septembris, indictione Sexta. Nec non concedimus & largimur per hanc paginam eidem Monasterio Capellam sitam infra Castrum de Villanova, in honorem Sanctae Mariae & Sancti Prosperei dedicatam, cum omnibus suis pertinentiis, atque Capellam Sancti Domini in Fazano, similiter cum suis pertinentiis.

Sigisfredus Dei nutu Episcopus, huius decreto a me facta subscripsit.

Bernardus Archidiaconus huius decreto subscripsit.

Rolandus Dei misericordia Archiepiscopus subscripsit.

Dominicus Presbiter Magister Scholarum subscripsit.

Gregorius Presbiter & Custos subscripsit.

Adelbertus Presbiter subscripsit.

A Adam Presbiter subscripsit.

Teuzo Presbiter subscripsit.

Gotefredus Diaconus subscripsit.

Sigisfredus Diaconus subscripsit.

Walperdus Subdiaconus subscripsit.

Sigisfredus Subdiaconus subscripsit.

Romanus Subdiaconus subscripsit.

Tetbalmus Subdiaconus subscripsit.

Teuzo Subdiaconus subscripsit.

B Heicardus Subdiaconus huius decreti Scriptor subscripsit.

Ego Aimericus Notarius sacri Palatii hoc exemplum, ut credo, a Domino Sigisfredo Regienfi Episcopo factum, vidi, legi, & scripsi: & sic in eo continebatur, ut in hoc legitur, neque junxi, neque minui, me sciente, sed exemplavi.

C Sigisfredus iste Regienfis Episcopus appellatur junior, ut ab altero Sigisfredo distinguatur, qui Anno DCCGLVI. Cathedram Regensem tenuit. Antecessoribus suis liberalitate minime concessit Conon, hoc est, Conradus Sigisfredi Successor, & Gandolphus, ambo Episcopi, quorum ecce tabulas ex ejusdem Monasterii pergamenis descriptas.

Donatio facta Monialibus Sancti Thomae Regienfis a Conone Episcopo ejusdem Civitatis, Anno 1050.

„ **I**n nomine Sanctae & individuae
 „ Trinitatis. Conon Christi ordi-
 „ nante clementia sanctae Regienfis
 „ Ecclesiae Episcopus, omnibus san-
 „ ctae Dei Ecclesiae fidelibus prae-
 „ sentibus scilicet & futuris, notum
 „ esse volumus, Litvam Monasterii
 „ Sancti Thomae Apostoli venerabilem
 „ Abbatissam una cum suis Mona-
 „ chis nostram supplices petendo
 „ adfuisse paternitatem, quatenus il-
 „ Tom. XIII.

E „ larum necessitatibus subvenientes
 „ aliquantulum subsidii eis imperti-
 „ remur. Quorum precibus faventes,
 „ cum consensu fratrum nostro-
 „ rum nobis adquiescentium, omnem
 „ terram, quam Sigisfredus de Bu-
 „ drione ex parte nostri Episcopii
 „ nunc detinet, praeter illam, quam
 „ Sigisfredus bonae memoriae Episcopus
 „ nostris Ecclesiae Canonici de-
 „ dit, eis cum fisco & censu con-
 „ K k „ cedimus

cedimus & largimur. Ea videlicet
 ratione, ut habeant & teneant ad
 usum & utilitatem praedicti Mo-
 nasterii in perpetuum pro animae
 nostrae mercede absque nostra suc-
 cessorumque nostrorum contradi-
 ctione vel dimiratione, cum fi-
 nibus & terminis suis. Si quis
 autem hanc nostrae institutionis
 seu concessionis paginam in aliquo
 infringere temptaverit, cum om-
 nibus maledictis maledictionis sen-
 tenciam percipiat, & insuper quin-
 quaginta libras argenti optimi se
 compositurum agnoscat, medietatē
 Regiae Camerae, & medietatē
 injuriarum sustinentibus. Quod

A „ ut verius habeatur, & firmius ab
 „ omnibus credatur, & nos manu
 „ nostra firmavimus, & nostro Cle-
 „ ro optulimus roborandum.
 „ Actum est hoc Anno Domini-
 „ cae Incarnationis ML. Pontifica-
 „ tus vero Domini Cononis Episco-
 „ pi Anno Primo, V. Idus Septem-
 „ bris, Indictione III.
 B „ Conon Dei gratia Episcopus sub-
 „ scripsi.
 „ Bernardus Archidiaconus sub-
 „ scripsi.
 „ Heicardus Archipresbiter sub-
 „ scripsi.
 „ O. Praepositus subscripsi.

Donatio facta Monialibus Sancti Thomae Regiensis a Gandulfo Epi-
 scopo ejusdem Civitatis, Anno 1073.

IN nomine Sanctae & individuae
 Trinitatis. Gandulfus divinae
 respectu clementiae Regiensis Epi-
 scopus. Pastoralem curam susci-
 pientem ita in subiectos vigilare
 oportet, ut in reddendis commis-
 sis ei incuriae culpa non obtenda-
 tur. Qua in re nos acusabiles
 cognoscentes, & Sancti Thomae
 Apostoli precibus & totius Congre-
 gationis illi servientium excusari
 cupientes, aliquantam nostri Epi-
 scopatus terram *Saulli Thomae Mo-
 nasterio & Congregationi* ibi ser-
 vientium disposuimus dare, qua-
 tenus delictorum nostrorum pon-
 dere eorum intercessionibus suble-
 vemur, unde noscat posteritas, ac
 viventium universitat, quod nos
 dicto Monasterio & Congregationi
 duos Manfos, manus investitura
 nostrae concedimus, utrumque ses-
 jugerum, unum in Campolungo,
 alterum in Sancto Martino que

C „ reguntur & laborantur in Campo-
 „ lungo per..... alter in Sancto
 „ Martino per..... cum redditibus,
 „ & porcis & operibus, & omnibus
 „ suis dacionibus, & piscationibus.
 „ Et molendinum unum in Rodano,
 „ quod tenetur a Johanne, qui dici-
 „ tur Aurum, cum via & aquaedu-
 „ ctu, & omnibus accessionibus suis;
 D „ & undecim tabulas terrae cum es-
 „ sa & terra vacua juxta idem Mo-
 „ nasterium, cujus fines sunt a Ma-
 „ ne & Septentrione ejusdem Mona-
 „ sterii, a Meridie Strada, ab Oc-
 „ cidente famuli Sancti Prosperi &
 „ ejusdem Monasterii: ea videlicet
 „ ratione, ut jam dicta Congregacio
 „ aeternaliter teneat & fruatur, &
 E „ quidquid inde regulariter ei facere
 „ conceditur, faciat, remotâ nostrâ,
 „ nostrorumque Successorum mole-
 „ stia. Si quis autem hujus nostrae
 „ concessionis statum al quatenus vio-
 „ lare tentaverit, inde maledictio-
 „ nem

„nem accipiat, & Herodi & Pilato
„focietur. Et insuper statuiamus, ut
„centum Libras denariorum distae
„Congregationi persolvat. Hoc ut
„verius credatur, & firmitus habeatur,
„manu propria firmavimus, &
„nostris fratribus dedimus roborandum.

„Actum est Anno Dominicae Incarnacionis MLXXV. Undecimo
„Kalendas Aprilis, Indictione Decima Tercia.

„Ego *Gandulfus Episcopus* subscripsi.
„Ad honorem Sancti Thomae Apostoli, Manfredus Diaconus subscripsi.

Aequo animo Lectores quaeso accipiant huiusmodi Chartas, quippe quae ad seriem & Chronologiam Episcoporum Regiensium non parum lucis sunt allaturae. Heic certe, si usquam, maiorem in Ughellio diligentiam desiderassem. Errat ille non unum errorem, quum eorum Praefulum gesta pertexit; neque ab hisce vitiis immunis abit ipse Fulvius Azarius, qui Ughellio praeivit in Histor. Ecclesiastica Regiensis, quam manu exaratam servat Bibliotheca Erensis. Apud Ughellium *Conon* corrupte appellatur *Conelardus*, & ab

A *Azzario Condelardus*. Is deturatus a Sede dicitur Anno MXLIII. Illum nos nuper vidimus pacifice sedentem Anno ML. qui etiam *Annus Primus* dicitur Pontificatus illius. *Gandulfus* Regiensis Episcopus iniisse Episcopatum dicitur Anno MLXXXII. Ejus tabulas nuper protulimus datas Anno MLXXV. Alias quoque legi datas Anno MLXVI. Sunt alia non pauca apud eundem Ughellium in Regiensibus Episcopis emendationem poscentia, vel post ejus additamenta & correctiones in Appendice Tomo Quinto. Neque omisum volo, me in Archivo Canonicorum Cathedralis Regiensis Chartam vidisse scriptam: *Berengarius gratia Dei Imperator Augustus, Anni Imperii ejus Quinto, X. Kalendas Decembris, Indictione IX.* idest Anno Christi DCCCCXX. Ibi Severus filius quondam Adelberti de Montiglio res juris sui vendit *vobis Fredulfo Sanctae Regiensis Ecclesiae Episcopo, ad iura & potestate Sancti Prosperi &c.* Attamen Ughellius *Fredulfum* Episcopum Regiensensem factum sanctum Anno Christi DCCCCXCVIII. nobis exhibet. Chorum impleat Charta Alberti, cujus piam liberalitatem sentire eandem Sanctimonialis.

Alberti Regiensis Episcopi Charta, per quam terras donat Monasterio Regensi Sancti Thomae, Anno 1147.

IN nomine Sanctae & individuae Trinitatis. Albertus Dei largiente gratia sanctae Regiensis Ecclesiae Episcopus ac provisor indignus. Erum piosae vitae discrimina considerare oportet, dum sumus in via, quatenus amissis temporalibus comodis vita commite non privemur aeternis. Sepissime enim dum is utimur, ab improvisa

E morte rapimur, & tamen haecenus vagantes, sevo cupimus querere, quod obstantibus culpis non mereamur accipere. Ac per hoc accepta Ecclesiastici regimini cura, decet Episcopalem diuigeniam sic erga subditas Ecclesias & Clericos vigilantem animo gerere, ut de bono in melius iuvante Deo proficiant, & Clerici divinis officiis per melius intenti

K k 2

Euse-

Ecclesiae nostrae, nobisque fideles et existant. Unde congruum, sibi,que conveniens nobis apparuit, ut interven- tu Donnae Angelicae Karissimae sororis nostrae, Dei gratia Monasterii Sancti Thomae de Regio Abbatissae, ejusdem Monasterii Sororum necessitati subvenientes, aliquantulum, quod habere videbamus, ad augmentum nostrae, nostrorumque Successorum animae illi impertiremus: quatenus secundum Apostolum nostra inopia illarum habundantia, Christi largiente gratia suppleretur. Quapropter divinitus animati, petiam unam de terra laborativam, que obvenit nobis per cartulam refutationis ab Oliverio & Saraceno fratribus, filiis Burgundianis, ad communem utilitatem Monacharum sororum nostrarum presencium & futurarum Monasterii Sancti Thomae simulanti, per hanc nostrae institutionis vel concessionis paginam jure perpetuo concedimus & largimur. Hec autem terra jacet infra clausuras Regii prope Ecclesiam Sancti Gervasii, que est per mensuram justam ad pertinam legitimam de pedibus duodecim unensuratae tabulae..... cujus fines sunt ex omni latere juris ejusdem Monasterii. Tamen a mane possidet Petrus de Xina cum fratre: a meridie praedicti fratres Oliverius & Saracenus: a sero Cimiterium praenominatae Ecclesiae Sancti Gervasii: de subto terra ejusdem Monasterii, si ibi que sunt aliae coherentes, in integrum. Ea ratione, ac praedictae Sorores ad communem eorum mensam semper ammodo praefatam terram retineant, sine omni nostra seu etiam Successorum nostrorum contradictione vel diminutione. Nec liceat unquam alicui Sororum eam vendere vel donare aut inferare, aut aliquo modo commutare, seu a proposito officio alienare. Sed sicut superius dictum est, ad mensam Sororum servetur & teneatur.

A *Quod si quis divinum post seipsum dei- cians timorem, hanc nostrae institutionis & concessionis paginam frangere tempra- verit, maledictionem Dei Patris omni- potentis & Filii & Spiritus Sancti habeat, & cum Juda traditore damna- tus aeternis ignibus manet cruciandus. Quod ut verius credatur, firmitusque a nobis, nostrisque Successoribus observetur, & nos propria manu firmavimus, & testibus roborandum attulimus.*

Actum Regii in majori Ecclesia San- ctae Mariae, Anno Dominicae Incarna- tionis Millesimo Centesimo Quadagesi- mo Septimo, de Mense Augusti, Indi- cione X. feliciter.

Rogati testes interfuerunt, Gerardus Judex de Panciano, Raynaldus de Ale- manno, Beracius de Taculis, Petrus de Donella.

C *Ego Aymericus Notarius sacri Pala- tii rogatus interfui, & ex iussione ejusdem Episcopi scripti, compleri ac dedi.*

D *Quantis vero opibus ac fortunis olim abundarent Sanctimonialium quo- que Collegia, ex veterum monumen- tis intelligimus, ejusque rei complu- ra in hoc etiam Opere exempla ego attuli. Quippe fuere Monasteria, quae ingentem sacrarum Virginum copiam aiebant, quod non sine multo redi- tum praesidio praestari poterat. Fi- dem tamen apud me excedit, quod Sugerius Abbas in Epistola ad Eugenium III. Papam scripta, atque a Sirmondo edita narrat, nempe Mo- nasterium Virginum Fontis Ebraldi, Anno MC. in Pictaviensi Diocesi coeptum, post paucos anno fere usque ad Quatuor aut Quinque Millia Sanctimonialium jam excrevisse. Non Monasterium, sed Urbem heic habe- res: adjungenda quippe huic numero foret famulorum, ancillarum, immo & Monachorum, quibus non longe domi-*

domicilium erat, non mediocri coetus. Verum hoc alii viderint. Neque verò tantum fundos immani copiâ possidebant feminae Deo sacrae, sed & Curtes & Castella, eorumque interdum iurisdictione fruebantur. Nam quae Curtes in antiquis Chartis appellantur, integrae Villae erant, quibus saepe suum Castellum inerat. Quod etsi non semel monui, liceat tamen mihi luculentius heic ostendere, quom ad intelligenda veterum monumenta notiois hujus multus sit usus. In Vercellensi agro Bugellae Ospidum, Civitatis etiam nomine a Ducibus Sabaudienfibus ornatum, a multis Seculis illustre est. Biella nunc appellatur; antiquum verò ac germanum ejus nomen Bugella est,

A non Bugella, uti amicus meus doctissimus in Dissertatione Chorograph. praeposita Tomo X. Rer. Italicar. est opinatus. Occurrit & in monumentis veterum Pagus Bugellenfis, quo nomine ingens terrarum tractus designabatur. Verum Bugella ipsa vocabulo Curtis donata reperitur in antiquis Chartis. Curtis etiam magna quandoque appellata fuit. Praesto mihi in hanc rem est Diploma, ex Archivo Monachorum Calinenfium Placentinorum Sancti Sixti, quod etsi laevis multis scateat, neque satis appareat, integra-ne Curtis an Mansus tantum in eo tradatur, attamen disertis verbis exhibet nobis Bugellam Curtis duntaxat appellatione distinctam.

Curtis Bugellae, sive Mansi in ea siti, in Comitatu Vercellensi concessio facta Bosoni Comiti a Ludovico & Lothario Imperatoribus, Anno 826.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hludowicus & Hlotarius divina ordinante providentia Imperatores Augusti..... notum fieri volumus omnium fidelium nostrorum tam praesentium quam & futurorum industriae..... proprietatis nostrae, quae sunt in Langobardia, in Pago videlicet..... quod pertinet ad Comitatum Vercellensem, idest in Villa, quae dicitur Bugella, Mansum Dominatum cum Casa dominicata, & aliis edificiis, & cum mancipiis desuper semanantibus, vel quantumcumque ad praedictam Curtem Bugellam praesenti tempore pertinere dignoscitur, cum omnibus edificiis, mancipiis utriusque sexus, terris, vineis, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, mobilibus & immobilibus, exitibus & regressibus, vel quantum-

cumque, sicut superius dictum est, ad praedictam Curtem pertinere videtur, tam Curtes quam loca vel alpes & silvas, vel omnia quicquid, sicut jam supradictum est, ad praedictam Curtem Bugellam aspiciat, & nostri juris atque possessionis jure proprietario est, totum & ad integrum, exquisitum & inquisitum, praedicto fideli nostro Bosoni ad proprium per hunc nostrae auctoritatis confirmationem concessimus. Ob hoc scilicet, quia ille nobis tradidit de suis propriis rebus per cartulam traditionis in Villa, quae dicitur Becchi, Mansos octo cum Cappella juxta Fiscum nostrum. Numens, cum omnibus aedificiis, mancipiis, terris, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, exitibus, & regressibus, quantumcumque in praedicta Villa est, vel quae ad eam in quibuscumque locis aspi-

cis. Et ideo res superius praescriptas, quas ei praesentialiter per hanc nostrae auctoritatis praecceptionem jure proprietatis ad habendum concedimus, decernimus, atque jubemus, ut quicquid ab hinc in futurum jure proprietatis facere vel judicare volueris, libero in om-

nibus potiaris arbitrio facienda quicquid elegeris. Et ut haec auctoritas confirmationis nostrae firmiter habeatur, & per saecula tempora melius conservetur, manibus propriis subter confirmavimus, & anuli nostri impressione sigillari iussimus.

Signum

Hludowici gloriosissimi Imperatoris.

Signum

Hlotharii gloriosissimi Augusti.

Locus Sigilli ✕ cerei deperditi.

..... Clericus ad vicem Fridugiti recognovi.

Data VI. Kalendas Julii, Anno Christo propitio XIII, Imperii Domni Hludowici, & Hlotharii IIII. serenissimi Augusti, Indictione IIII.

Astum Engilinbeim Palatio Regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

Verum ubi in autographo Notae Chronologicae revera conjugant Annum Regni Ludovici Quartumdecimum, decurrente Junio Mense cum Indictione Quarta, de autographi ipsius fide dubitatio iusta suboriri posset. Certum quippe est. Anno Christi DCCCXXVI. qui ab Indictione IV. indicatur, Junio Mense in cursu fuisse Annum XIII. Ludovici Pii, deductum a morte Caroli Magni ejus patris, & Annum IV. Lotharii ejus filii. Et

haec quidem Epochae frequentiores quam reliquae, sunt: Idque confirmatum videas e monumento evulgato jamdudum inter Marmora Felsinea a Carolo Malvasia. Nempe Bononiae superest frustum columnae striatae cum Inscriptione iis ferme temporibus insculpta, dignum sane, quod uti rarum barbaricae antiquitatis vestigium heic denuo oculis omnium subjiciatur. Haec ita leguntur:

✕ IN NOMINE DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI
TEMPORE (*) DOMNI NOSTRI HLVDOVVICUS
ET HLOTHERIUS EJUS FILIO ANNO
IMPERII EORUM CHRISTO JUVANTE
QUARTO DECIMO ET SEXTO DIE OCTAVO
MENSE NOVEMBRI PER INDICITIONE SEXTA
PETRUS PRESBITER FIERI ROGAVIT.

Anno

(*) vel potius Domnum nostrorum.

Anno Christi DCCCXXVII. Novembri Mense decurriffe *Annum XII.* Ludovici Pii, heic habemus. Ergo decurrere non potuit idem *Annus XII.* die XXVI. Julii, Anni DCCCXXVI. ut habet Placentinum Diploma. Quare aut Iphalma refundendum est in exemplum ad me transmissum, aut aliquo vitio Placentina membrana laborat, nisi haec omnia purgentur ab aliqua parum usitata Epochæ Ludovici Pii. Quod autem in lapide Bononiæ scriptio nulla Romani Pontificis mentio fiat, sed Imperatorum duntaxat, id accidisse potuit, quod Eugenius II. Papa, aut etiam Valentinus paucorum dierum Pontifice e vivis sublato, Romana Sedes Novembri Mense Anni DCCCXXVII. vacaret. Si verò tunc vivebat Pontifex Romanus, quid dominationis Bononiensis in Urbe tunc foret Augustis, hinc etiam elucere posset. Haec obiter. Dixi, Curtes plerasque post Sae-

A culum Octavum suo Castello fuisse ornatas. Quod quamquam multis exemplis confirmare possum, multaque jam dederim in hoc ipso Opere, paucis tamen majori in lumine confirmatum nunc volo. Otto Magnus Imperator in Diplomate Anni DCCCC-LXIX. apud Ughellium Tom. II. Ital. Sacr. in Episcop. Parmens. Ingoni nobili viro confirmat *Curtem Vitinocæ cum Castro super se habente: Curtem de Gravatina cum Castro Cassullo & Trebaldo: Curtem de Beneuto cum Castro Vicobona: Curtem Deveretum cum Castro super se habente: Curtem de Staderiano cum Castro &c.* Accedat & vetus alterum monumentum hactenus luce carens, hoc est Diploma, quod ex pergamenis Capituli Canoniorum Parmensium descriptum nostris offert oculis Oppidum Sancti Secundi *Curtis* nomine donatum, cum Castello ibidem constructo.

Concessio Curtis Palacioni, quæ dicitur Sancti Secundi, facta Canonis Ecclesiæ Parmensis ab Ottone III. Imperatore, Anno 999.

IN nomine Sanctæ & individuae Trinitatis. Otto superna favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Si lucis divine Sanctitati manscipatis proprietates augendo roboraverimus, in tempore præsenti & in futuro nobis remunerari procul dubio credimus. Quocirca omnium fidelium nostrorum tam præsentium quàm & futurorum noverit industria, qualiter nos intervenitu Sigefredi sanctæ Parmensis Ecclesiæ venerabilis Episcopi, maxime verbò ab Dei omnipotentis onorem, suæ sacrosanctæ Sedi in honore gloriosissimæ Virginis, Deique Genitricis Mariæ constructæ ad iure & proprietatem Canonice ibidem Deo modo intervenientium,

D & in futuro succedentium concedimus, & per hanc nostram præceptam paginam confirmamus Curtem de Palacioni, quæ dicitur Sancti Secundi, cum omni sua integritate, sicut hactenus Atto Comes obtinuit, cum servis & ancillis, aedificiis, Castello, & Villis, agris, pratis, campis, piscuis & silvis, aquis, aquarumque decursibus, piscationibus, molendinis, ceterisque omnibus pertinentiis tam questis quàm inquirendis. Inde præcipimus, ne nullus Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, nullaque Imperii nostri magna parvaque persona, prædictæ Ecclesiæ Canonicos de jam habita proprietate dissuadere aut molestare, sive censeri jure præ-

praeumat. Si quis igitur hoc nostrum Imperiale praeceptum violare tempeverit, sciat se compositurum auri obtinui Libras centum, medietatem Camerae nostrae, ac medietatem praedictis Ca-

A noviciis. Quod ut verius credatur, diligentiusque observetur, hanc paginam manu propria corroborantes sigillari praecipimus.

Signum Domni Ottonis

Caesaris invicti.

Heribertus Cancellarius vice Petri Cumani Episcopi recognovit.

Data Kalendis Januarii, Anno Dominicae Incarnationis DCCCXCVIII. Indictione XIII. Anno tertii Ottonis Regni XVI. Imperii IIII.

Adum Veronae feliciter. Amen.

Sigillum plumbeum pendens, in cuius antica Caput Imperatoris laureatum visitur, & in epigrapha legitur OTTO.....AVGVST..... In postica verò caput velut Mulieris cum scuto & lancea, &..... OVATIO IMPER. ROMANO.....

Neque plura addo, in re videlicet jam nulli dubitationi obnoxia. Occurrunt etiam in veterum Italicorum monumentis *Corticellae*, hoc est minores Curtes: quo nomine non praedium tantummodo, sive un Podere, ut nunc dicimus, significatum reor, sed aliquam praediorum unionem, quae multas aleret rusticorum familias, & portio alicujus Curtis majoris foret. In Mutinensi agro sub Opido Spinalamberti (nunc *Spilamberto*) recensetur adhuc Villa quaedam

B *Corticella* vulgariter appellata, cui suus est Parochus, suusque Populus a finitimis Villis distinctus. Super sunt & aliae Villae in Parmensi, Bononiensi, aliisque Comitatus, quae idem *Corticellae* nomen retinent. Atque haec lucem praebunt Diplomati Lotharii II. Regis Italiae, quod ex Archivo praeclauditi Capituli Canoniorum Parmensium descriptum exhibeo, de cuius Indictione infra erit mentio.

Donatio Curticellarum aliquot, in agro Parmensi sitarum, facta cuidam Luidono a Lothario Rege Italiae, Anno 947.

I N nomina Domini Dei aeterni. Lotharius divina providente clementia Rex. Omnium sanctae Dei Ecclesiae, nostrorumque praesentium scilicet.....

D Dominus Deodatus venerabilis Praeful, nosterque per omnia dilectus fidelis, nostram supplex Regalem adiit celsitudinem, qua..... Curticellam suam

suam in loco & fundo Burano. jure Comitatus Parmensis, cum aliquantulis aliis Curticellis, unam videlicet in Provinciano, & aliam in Viniale, & tertiam in Montiglo Majore; verum etiam de terra laborata peciam unam in loco Miliario ipsius Comitatus jure, quae est per mensuram jugis una de perticis jugiales quatuor continuum fidelitatem omnimodis considerantes, nostrae pietatis aures ipsius accommodavimus precibus, & per hujus nostri praecepti paginam, prout iuste & legaliter possumus praefato Liudono fideli nostro eandem praetaxatam Curticellam cum jam dictis Corticellis, unaque cum praedicto Campo, atque cum omnibus pertinentiis sive adjacentiis ipsius Curticellae finibus, termi-

A nationibus & accessibus suis, omnia in integrum concedimus, donamus atque largimur, ut habeat, teneat, firmiterque possideat, habeatque potestatem donandi, vendendi, commutandi, alienandi, & quicquid ejus decreverit animus faciendi ipse, siveque heredes, omnia mea, meorumque Successorum, sive omnium hominum contradictione funditus remota. Si quis verò, quod futurum esse non credo, hujus nostrae donationis Praeceptum infringere tentaverit, cognoscat se compositurum auri Libras centum, medietatem Camerae nostrae, & medietatem praefato Liudoni, ejusque heredibus. Quod ut verius credatur, diligentiusque ab omnibus observetur, manu propria roborantes, auli nostri C. impressione subter insigniri iussimus.

Signum Domini

Lotharii piissimi Regis.

Locus ✱ Sigilli deperditi.

Olderitus Kantellarius ad vicem Bruningi Episcopi & Archicantellarii retroversi & subscripsi.

Data quartodecimo Kalendarum Februariarum, Anno Dominicae Incarnationis DCCCCXLVII. Anno verò Lotharii Regis XVII. Indictione VI.

Actum Papiae feliciter.

Redeo ad *Curtes* sive *Cortes*, quae inter Allodia, ut alibi dixi, olim numerabantur, atque ex iis innumerabiles a sacris locis possidebantur ex donatione Regum, ac largitione reliquorum Fidelium. Et quoniam

D Lotharii Regis facta est mentio, praeterire nolo donum trium ex hisce Cortibus ab eo factum nuper memoratis Canonicis Parmensibus, producendo ejusdem Praeceptum, ex eorum Tabulario descriptum.

Lotharius Italiae Rex Episcopo & Canonicis Parmensibus donat tres *Curtes*, scilicet Nironi, Guilzaracae, & Runcariae, Anno 948.

IN nomine Domini Dei aeterni. Lotharius divina misericordia Rex. Tom. XIII.

E Cum nihil boni operis apud omnipotentem Dominum mereat, decet nostram rega-

regalem clementiam omni tempore agere ea, quae digna sunt tanto remuneratore. Quod si ex nostris propriis facultatibus, & transitoriis rebus Subsidiū uniuersitatis Dei Ecclesiis & suis seruis necessaria impendimus, sempiterna, ac sine fine mansura premia ab eo veraciter suscipere non dubitauimus. Idcirco noverit omnium fidelium sanctae Dei Ecclesiae futurorum solertia, qualitor Adeodatus sanctae Parmensis Ecclesiae venerabilis Episcopus, dilectus fidelis noster, nostram per Attonem Vercellensis Ecclesiae Episcopum, nostrumque fidem, deprecatus est clementiam, ut pauperulae Parmensi suae Ecclesiae pro amore Dei, animaeque nostrae, parentumque nostrorum mercede subvenire dignaremur. Cujus petitionibus pietatis nostrae anres misericorditer accommodantes, & ejus erga nostrum obsequium curiosissimam fidelitatem adtendentes, concedimus atque donamus praedictae suae Ecclesiae & Canonici & seruis Dei, ibidem cotidie ministrantibus, Cortes nostras tres, id est Nironi, quae in Parmensi Comitatu sita est juxta Alpes, ubi decurrit fluvius Intia, & Guiltacara in finibus Mutinensibus, est sub strata Regia non longe a fluvio Scultenna, & illa de Monti, quae dicitur Runcaria supra jam dictum fluvium Intiam, quam etiam Domina & Mater nostra Alda ex proprio comparavit pretio, & postea moriens, testamentum fecit de ea, & nos precata est, ut pro ejus anima

A praedictis seruis Dei pro ea in perpetuum orantibus concederemus, quod Deo annuente devotissime adimplevi, & cum istas alias jam dictas duas praedictae Adeodato Episcopo Ecclesiaeque suae, ac Domini seruis, ibique pro animarum nostrorum parentum orantibus concessimus & donamus cum omnibus adjacentiis & pertinentiis suis, seruis & ancillis, ahlonibus & aldianis jure perpetuo, & de nostro jure in praedictae Ecclesiae, vel supranominatorum servorum Dei jus & dominiū transfundimus, ut habeant, teneant, possideant, ac fruantur perenniter tam ipse Adeodatus Episcopus fidelis noster, quamque & Successores ejus ad partem supranominatae Ecclesiae, servorumque Dei ibidem ministrantium jure perpetuo in aeternum, omni nostra, nostrorumque heredum ac proheredum & posterorum repetitione remota atque extincta. Si quis verò, quod minime credimus, nostris vel futuris temporibus contra hoc nostrae confirmationis praeceptum contrarie, tollere, aut casuari temptaverit, sciat se compositurum auri optimi Libras centum, medietatem Camerae nostrae & medietatem supradicto Adeodato & successoribus ejus ad partem jam dictae Ecclesiae, ejusque ministrantium quibus violentia illata fuerit. Et ut hoc firmitus habeatur, diligentiusque ab omnibus observetur, manu propria firmavimus, & anuli nostri impressione jussimus inscribi.

Signum Domni Lotharii

TLV
ERS

piissimi Regis.

Odelricus Cancellarius ad vicem Bruningi Episcopi & Archicancellarii recognovi.
Data Ota:io decimo Kalendas Julii, Anno Dominicae Incarnationis DCCCCXLVIII. Regni autem Domni Lotharii piissimi Regis XVIII. Indictione VII.
Adam Parmae felicititer.

Aleo-

Adeodatum Parmensem Episcopum vix agnovit Ughellius. En illustre ipsius monumentum, in quo etiam commemoratum videas *Actonem Vercellensem Episcopum*, virum inter Scriptores Ecclesiasticos celebrem. *Curtis Guizacora* nihil aliud est, quàm *Castro Sancti Caesaris*, adhuc in finibus *Mutinenfibus*, idest in Comitatu Mutinensi, situm. In apographo Diplomatis hujus ad me misso legitur *Indictio VII.* conjuncta cum die *XII. Junii* Anni *DCCCXCVIII.* Ita in altero nuper edito *Indictio VI.* procedit cum die *XIX. Januarii* Anni *DCCCCXLVII.* quum tamen *Indictio V.* procederet Anno *DCCCXCVII.* & *Indictio VI.* Anno *DCCCXCVIII.* Quandoquidem nulla mihi ratio succurrit sustinendi hujusmodi *Indictiones*, *Librarii* potius culpae tribuo earum vitia, illasque emendandas puto, nisi ex diversa exordiendi Anni

A ratione subsidium petamus. Hujusmodi autem *Cortibus*, earumque *Castellis* abundarunt olim, ut dixi sacrarum quoque *Virginum Monasteria*. Quot ex iis essent *Coenobio Sanctimonialium Placentinarum Sancti Sixti*, & *Brixiano Sanctae Juliae*, & *Ticinenfi Sancti Felicis*, aliiisque ejusmodi sacris *Asceteriis*, monumenta in hoc ipso Opere a me divulgata sat produnt. Nunc unum tantummodo exemplum proferam, quo palam fiet, *Curtem Sermetam*, nunc *Sermido*, *Oppidum* agri *Mantuani*, inter alia spectasse ad nuper laudatum *Coenobium Sanctae Juliae*. *Chartam* vidi in *Tabulario Monachorum Benedictionum Regiensium Sancti Petri*, exaratam eo ipso Anno, quo *Bonifacius Marchio*, celebris *Comitis* *Mathildis* pater, violentà morte periit.

Charta concordiae inter *Bonifacium Marchionem*, sive *Ducem Tusciae*, & *Ottam Abbatissam Sancti Salvatoris*, sive *Sanctae Juliae Brixianae* pro *Curte Miliarina* & *Sermeta*, Anno 1052.

A Nno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi Millesimo Quingagesimo Secundo. *Enricus* gratia Dei Imperator Augustus, Anno Imperii ejus Sessio, IV. Kalendis Aprilis, *Indictione Quinta* Tibi *Domna Ottane Abbatisa* de *Monasterio Domini Salvatoris*, & *Sanctae Juliae*, quae dicitur *Novo*, & est fundatum infra *Civitatem Brixia*. Ego in Dei nomine *Bonifacio Marchio*, qui professus sum ex natione mea *Legem vivere Langobardorum*, praesens praesentibus dixi: Promitto & spondeo me ego, qui supra Dominus *Bonifacio*, una cum meis filiis, filiabus, vel heredibus, ut amodo nullamquam in tempore non abeamus

D licentiam nec potestatem per nullumvix ingenium, nullamque occasione, quod fieri potest, agere nec causare adversus te, quae supra, *Domna Ottre Abbatisa*, tuisque Successatrices, seu pars praedicto *Monasterio*: nominative de *Curte*, quae dicitur *Miliarina*, & *Sermetha*, cum casis cunctis, aris, campis, vineis, pratis, pascuis, silvis, flateis, ripis, rupinis, ac palatibus, molendinis, & piscationibus &c. in integrum. Dicendumque mihi, qui supra Dominus *Bonifacio Marchio* aliquis perteneat, nec pertinere debeat, set omni tempore ego, & meis filiis, filiabus, vel heredibus exinde tacitis sint, & permanere debead. Quot si amodo ali-

quando tempore ego, qui supra Dominus Bonifacio Marchio aut meos heredes tibi, cui supra, Domna Otta Abbatisa, tuisque Successatrices, seu pars predicto Monasterio, aut cui pars predicto Monasterio dederis, de predicta Curte, que superius, agere vel causare, aut removere presumerimus, & tacitis exinde omni tempore non permanserimus, vel si aparkeris &c. tunc componere promitto me ego, qui supra, Dominus Bonifacio Marchio una cum meos heredes tibi, cui supra Domna Otta Abbatisa, tuisque Successatrices, seu a pars predicto Monasterio dubla querimonia, unde agerint, aut causerint, & insuper pena argenti denarii bonis Papiensis Libra centum. Quidem & ad anc infirmamdam promissionis Cartulam accepi ego, qui supra, Dominus Bonifacio Marchio ad te jam dicta Domna Otta Abbatisa exinde Launebil Capelo uno, ut et mea promissione omni tem-

A pare firma & stabilis permaneat, atque persistat.

Actum in Civitate Mantue in Palatio eidem Marchionis Bonifacii feliciter.

Signum manibus + + + + Tedaldi, & Ugoni de Tucingo, seu Landulfi, atque Giselberti regatis testes.

Ego Ardingus Iudex & Notarius sacri Palatii scripsi, postredita complevi & dedit.

B Hanc eandem refutationem confirmavit Domna Matildis Comitissa, sua Curia plenè in loco Carpe, presente Opizone Advocato.

C Ecclesias quoque complures sibi subiectas, easque interdum Parochiales, Monasteria Virginum possidebant. Et quot a suo jure pendentes recenseret olim Monasterium Majus Mediolanense, ubi adhuc sacratae Deo puellae habitant, e subsequeuti Bulla intelligis, quam ex collectionis MSctis Clariss. Puricelli excerpti.

Eugenius Papa III. Abbatissae Monasterii Majoris Mediolanensis ejusque Coenobio, omnia illius jura & bona confirmat, Anno 1148.

Eugenius Episcopus servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus Margaritae Abbatissae Sancti Mauricii Monasterii Majoris, ejusque Sororibus tam praesentibus quam futuris, regularem vitam professis in perpetuam memoriam. Pia postulatio voluntatis effectui debet prosequente compleri, ut devotionis sinceritas laudabiliter enitescat, & utilitas postulata vires indubitanter assumat. Ea propter, dilectae in Domino filiae, vestris iustis postulationibus clementer annuimus, ut praesatum Monasterium, in quo divino mancipatae estis obsequio, sub beati Petri, & nostra protectione suscipimus, & praesentis scripti privilegio communitur, statuente, ut quascunque pos-

D sessiones, quaecunque bona idem Monasterium in praesentiarum iuste & canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, seu alii iustis modis, Deo propitio, poterit adipisci, firma vobis & his, quae post vos successerint, & illibata permaneant. In quibus haec propriis duximus exprimenda vocabulis: Ecclesiam Sanctae Mariae ad Circulum; Ecclesiam Sancti Petri in Vineis; Ecclesiam Sancti Quirici; Ecclesiam Sanctae Valeriae cum pertinentiis suis: Curtem de Arozio cum Ecclesia Sancti Nazarii, & Ecclesia Sancti Petri: Curtem de Circulate: Curtem de Parletia: Costrum de Robiate, cum pertinentiis suis.

fnis: Possessiones, quas idem Monasterium habet in Varedo, in Magnitago, in Septimo, in Baradaglo, in Legnino, in Arconate, in Pissirago, & in Fazione: Braidam de Monte Valpe: Braidam, quae dicitur Ticinello, & alia, quae idem Monasterium possidet in Gardesano, in Valle de Bubleidira, & in Ulmeto, & in Valle Sarriana, cum suis bonis, & aliis omnibus supradictorum pertinentiis. Decernimus

A ergo, ut nulli omnino hominum liceat praefatum Monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuire, seu quibuslibet vexationibus fatigare: sed omnia integra conserventur eorum, pro quarum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Sedis Apostolicae auctoritate, & Mediolanensis Archiepiscopi canonica jurisdictione. Si qua igitur in futurum &c.

Ego Eugenius Catholicae Ecclesiae Episcopus subscripsi.

BE

✱ Ego Hubaldus Presbyter Cardinalis tituli Sanctae Praxedis subscripsi.

Ego Hubaldus Presbyter Cardinalis tituli Sancti Johannis & Pauli subscripsi.

Ego Aribercus Presbyter Cardinalis tituli Sanctae Anastasiae subscripsi.

Ego Jordanus Presbyter Cardinalis tituli Sanctae Susannae subscripsi.

Ego Octavianus Diaconus Cardinalis Sancti Nicolai in Carcere Tulliano subscripsi.

Ego Johannes Papirio Diaconus Cardinalis Sancti Adriani subscripsi.

Ego Gregorius Diaconus Cardinalis Sancti Angeli subscripsi.

Ego Guido Diaconus Cardinalis Sanctae Mariae in Porticu subscripsi.

Ego Jacintus Diaconus Cardinalis Sanctae Mariae in Cosmedin subscripsi.

Datum Brixiae per manum Guidonis Diaconi Cardinalis & Cancellarii, IV. Kalendas Augusti, Indictione XI. Incarnationis Dominicae Anno Millesimo Centesimo Quadragesimo Octavo, Pontificatus vero Domini Eugenii Papae Tertii Anno Tertio.

Et

Et quoniam facta haec mentio est
Ecclesiae Sanctae Mariae ad Circulum,
 quae inter Parochiales Mediolani ad-
 huc numeratur, praeterire nolo con-
 troversiam, quae inter Abbatissam
 ejusdem Monasterii Majoris, & Vici-
 nos ipsius Ecclesiae, spirata, eo ipso
 Mense Julio Anni MCXLVIII. quo

A data est Eugenii Papae Bulla, di-
 remta est per Galdinum Cancellarium
 Oberti Mediolanensis Archiepiscopi,
 eum nempe, qui Sedem postea Me-
 diolanensem tenuit, & Sanctorum
 catalogo adscriptus fuit. Ex eisdem
 Collectaneis MSis Puricellianis Char-
 tam hanc depromsi.

Sententia Oberti Mediolanensis Archiepiscopi in controversia de ele-
 ctione Parochi Ecclesiae Sanctae Mariae ad Circulum, agitata
 inter Abbatissam Monasterii Majoris & Parochianos
 ipsius Ecclesiae, Anno 1148.

O Bertus Dei gratia sanctae Medio-
 lanensis Ecclesiae Archiepiscopus
 dilectae in Christo filiae Margari-
 tae Monasterii Majoris Abbatissae,
 eiusque Sororibus salutem. Scriptum est:
 Si verè utique iustitiam loquimini,
 recte iudicate, filii hominum. Et
 Alibi: Beati, qui custodiunt iudi-
 cium, & faciunt iustitiam in omni
 tempore. Illis itaque auctoritatibus
 communiti, discordiae inter Abbatissam
 Majoris Monasterii, Vicinosque Ec-
 clesiae beatae Mariae, quae dicitur
 ad Circulum, diutius agitatae, debi-
 tum studium imponere finem. Contro-
 versia autem haec erat: Praenominati
 siquidem Vicini, quod de iure sibi com-
 peteret Sacerdotem vel Clericum, qui
 illi Ecclesiae beatae Mariae deserviret,
 petere, vel eligere, & ipsam elec-
 tionem solummodo Domino Archiepiscopo,
 & nullatenus Abbatissae representare,
 ut ab eo confirmaretur, asserere nite-
 bantur. Adversa autem pars eorum re-
 fellens intentionem, praenominatam bea-
 tae Mariae Ecclesiam ad sui & domi-
 nium jam dictae Abbatissae, eiusque
 Sororum spectare, ita quod inibi Sacer-
 dotes vel Clericos inconsultis Vicinis
 habere, & sine eorum contradictione po-
 nere possit & debeat, pluribus indolis

B rationibus allegabat. Nos itaque hanc
 litteram dirimere, & cuique jus suum
 servare volentes, utrique parti termi-
 num praefiximus; ad quem praedicti
 Vicini ante nos venientes, & adversam
 partem nullatenus rationabiliter impro-
 bantes, a tramite veritatis deviantes,
 in suis descenderunt petitionibus. Quibus
 propterea uti ad plenum, si quoniam in
 hac causa iustitiam haberent, dignosce-
 remus, eisdem alias quasi ex abundan-
 tia dedimus inducias. Ipsi verò tam-
 quam Dei iustitiam dissidentes, nostrum
 sub evasugendo iudicium, per contuma-
 ciam se absentaverunt. Abbatissa autem
 tamquam innocens, & ut absolveretur,
 ad iudicium properans ad nos venit,
 parata nostrae obedire sententiae. Com-
 municato itaque cum Fratribus nostris
 consilio, cum scriptum sit, quod absen-
 tes per contumaciam, ut nihil de
 sua lucrentur contumacia, tamquam
 praesentes iudicentur; Galdino Cance-
 llario nostro, uti hanc promulgaret
 sententiam, injunximus. Qui nostro pa-
 tris mandato, inquit. Si Abbatissa
 Majoris Monasterii per Advocatum suum
 juramento praestito affirmaverit, quod
 Ecclesia beatae Mariae, quae dicitur
 ad Circulum, sua sit, ita quod in ipsa
 Ecclesia Sacerdotes vel Clericos, qui in
 E. l. e.

Ecclesia illa divina celebrent officia sine consilio praefatorum Vicinorum vel consensu, ponere, collocare possit & debeat, amodo Ecclesia illa in domino & potestate illius Abbatissae & aliarum, quae pro tempore fuerint in Monasterio illo, perpetuo jure permanent, eandemque sicuti Ecclesiam suam de cetero disponat & ordinet. Idque super dictae Abbatissae Adlocutus, Obizo nomine, sicut in sententia fuerat promulgatum, juramento firmavit. Insuper etiam Guilielmus Cacanarca, & Avbrassus Greppus, Scutellus Butassus, de superscripta Ecclesia in nostra manu per se & per alios Vicinos, suum fecerunt, & nos eam vice saepe nominatae Abbatissae suscepimus.

Actum est hoc, Anno Dominicae Incarnationis Millesimo Centesimo Quadagesimo Octavo, Mense Julii, Indictione Undecima.

Ego Obertus Archiepiscopus subscripsi.

Ego Tedaldus Archiepiscopus subscripsi.

Ego Anselmus indignus Diaconus intersui & subscripsi.

Ego Wilelmus Diaconus subscripsi.

Ego Jordanus Diaconus subscripsi.

Locus Sigilli ✠ Archiepiscopalis.

Praecipue verò post Annum a Christo nato Millesimum consuevere Sanctimonialia non minori solitudine, quam Monachi, comparare sibi patrocinium, summe semper venerandum, Apostolicae Sedis: quod Pontifices numquam denegabant, intacto tamen jure aut Episcoporum, aut Abbatum, quibus Asceteria illa suberant. Proinde ingens copia ejusmodi Bullarum in sacrarum puellarum Archivis antiquis occurrit: aliis enim nunc moribus vivimus. Quod autem in ejusmodi Bullis sive Privilegiis animadvertas velim, hac saepe formulâ Pontifices utuntur: Praeterea liceat vobis Viros & Mulieres liberas & absolutas, quae sui compotes se Monasterio vestro reddere voluerint, ad Conversionem recipere, & in Monasterio vestro sine contradictione qualibet retinere. Exemplum accipe a nobili Monasterio Lucensi Sanctae Justinae, ubi autographum a me visum adfertur.

Bulla: Alexandri III. Papae pro Asceterio Sanctimonialium Lucensium Sanctae Justinae, ejusque Abbatissa Caecilia, Anno 1175.

Alexander Episcopus, servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus Ceciliæ Abbatissae Sanctae Justinae Lucane, atque Sororibus tam praesentibus quam futuris, Monasticam vitam professis in perpetuum. Prudentibus Virginitus, quae sub habitu Religionis accensis lampadibus per opera sanctitatis jugiter se preparant: ire obviâ sponso, Sedet Apostolica debet praesidium imperituri. Ea propter, dilecte in Domino filie, vestris justis postulati-

bus clementer annuimus, & praefatum Monasterium, in quo divino estis obsequio stantipatae, sub beati Petri & nostrae protectione suscipimus, & praesentis scripti Privilegio confirmamus. In primis siquidem statuentes, ut Ordo Monasticus, qui secundum Deum, & beati Benedicti Regulam in eodem Monasterio institutus esse dinoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Praeterea quascunque possessiones &c. in quibus haec proprias da-

MINUS

ximus exprimenda vocabulis. Possessiones verò & bona, quae idem Monasterium infra Civitatem Lucanam vel extra habet, videlicet libellaria & censualia in loco Flexo & in ejus finibus, in Vico Solari & in ejus finibus, & in Marlia & ejus finibus, in Lammari, in Tassinano, in Capannore, in Paganico, in Antracole, & eorum finibus, in Vico Moriano, in Arepentina, in Plebe de Torre, & in ejus finibus, in Plebe Monasterii Sigeradi, in Plebe Sancti Stephani & in ejus finibus, in Plebe Sancti Macharii & in ejus finibus, in loco Caprili & in ejus finibus, in loco Avane & in ejus finibus, quas Avaneses ab ipsa Ecclesia detinuerunt & detinent, in Plebe de Computo & in ejus finibus, in Calcinaria, in Valivo, in Gallicano, in Alverni, in Ponte Colphi, in Filicoja, in Saxorosso, in Castro Falso. Praeterea liceat vobis, Viros & Mulieres

A liberar & absolutas, quae sui compotes se Monasterio vestro reddere voluerint, ad Conversionem recipere, & in Monasterio vestro sine contradictione qualibet retinere. Statuimus etiam, ut nulla persona vos vel Monasterium vestrum sine manifesta & rationabili causa, Interdixi audeat sententiam promulgare. Obveniente verò te nunc
B ejusdem loci Abbatissae, vel tuarum quarumlibet succedentium, nulla ibi qualibet subreptionis astutia vel violentia praeponeatur, nisi quam Sacerotes communi consensu, vel Sororum pars sanioris consilii secundum Dei timorem & beati Benedicti Regulam providerint eligendam. Cum autem commune Interdictum Terre fuerit, liceat vobis clausis januis, non pulsatis campanis, exclusis interdixis & excommunicatis, suppressâ voce divina Officia celebrare. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum &c.

Ego Alexander Catholice
Ecclesie Episcopus subscripsi.

R
N
E
S
L

Ego Hubaldus Hostiensis Episcopus subscripsi.

Ego Bernardus Portuensis & Sancti Rufini Episcopus
subscripsi.

Ego Johannes Presbiter Cardinalis Sanctorum Pauli
& Pammachii subscripsi.

Ego &c.

Datum Anagnini per manum Gratiani sancte Romane Ecclesie Subdiaconi & Notarii, XVIII. Kalendas Februarii, Indictione VIII. Incarnationis Dominice Anno MCLXXV. Pontificatus verò Domini Alexandri Papae Tertii Anno XVII. Sepae

Saepe verò Lector in hoc ipso Opere animadverterit Romanorum Pontificum Ballas, quibus Monachorum Coenobia suo patrocinio fovebant. Ibi etiam haec formula occurrit: *Liceat quoque vobis Clericos vel Laicos, liberos & absolutos, e Saeculo fugientes, ad Conversionem recipere, & eos absque contradictione aliqua retinere.*

A Et ne Lectori opus sit alibi explicari, quod nunc commemoro, exemplum moris hujus proferam ex Archivo Monasterii Benedictinorum Sancti Bartholomaei, siti in agro Astensis ad Tanarum fluvium duobus ab Urbe passuum millibus, de quo nulla mentio in Annalibus Benedictinis Mabillonii.

Innocentii IV. Papae Bulla pro Monasterio Sancti Bartholomaei de Azano Astensis Diocesis, Anno 127.

InnoCentius Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Abbati Sancti Bartholomei, de Azano, ejusque Fratribus tam presentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum. Religiosam vitam eligentibus, Apostolicum convenit adesse presidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eos a proposito revocet, aut robur (quod abest) sacre Religionis infringat. Ea propter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, & Monasterium Sancti Bartholomei de Azano Astensis Diocesis, in quo divino estis obsequio mancipati, sub beati Petri & nostrae protectione suscipimus, & praesentis scripti privilegio communimus. In primis siquidem statuentes, ut Ordo Monasticus, qui secundum Deum & beati Benedicti Regulam in eodem Monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Praeterea quascunque possessiones, quocunque bona idem Monasterium impresentiarum iuste ac canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, prestante Domino, poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus & illibata permaneant. In quibus haec

Tom. XIII.

B propriis duximus exprimenda vocabulis, locum ipsum, in quo praefatum Monasterium situm est, cum omnibus pertinentiis suis: Ecclesiam Sancti Stephani de Bosto, Sancti Petri de Vico, Sancti Georgii de Casano, Sancti Geseii de Montecuto, & Sancti Michaelis de Sancto Stephano Ecclesias, cum Parochiis, decimis, & pertinentiis earundem; Sancti Angeli, & Sancti Petri de Maxo, Sancti Martini de Cortemario, & Sancti Severii de Varixio Ecclesias, cum Parochiis, decimis, & pertinentiis earundem; Sancti Nazarii de Viano, Sancti Meliani de Roseta, Sancti Michaelis de Azano, & Sancti Petri de Monte Ecclesias, cum Parochiis, decimis, & pertinentiis earundem. Villam de Quatuordecim, de Nona, de Montegrosso, Montealto, Scrizolengo & de Castagnolejz, cum pratis, terris, vineis, nemoribus, usagiis, & piscus in bosco & in plano, in aquis & melandinis, in viis & semitis, & omnibus aliis libertatibus, & immunitatibus suis. Sane novallum vestrorum, quae propriis manibus aut sumptibus colitis, de quibus aliquis hactenus non percipit, sive de vestrorum animalium nutrimentis, nullus a vobis decimas exigere,

M m

agere, vel extorquere presumat. Licet quoque vobis, Clericos vel Laycos, liberos & absolutos, e seculo fugientes ad Conversionem, recipere, & eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli Fratrum vestrorum post factam in Monasterio vestro professionem fassit sine Abbatis sui licentiâ, nisi arctioris Religionis optentu, de eodem loco dixerit. Discedentem verò absque communium literarum vestrarum cautione nullus audeat retinere.

Cum autem Generale Interdictum Terre fuerit, liceat vobis clausis januis, excommunicatis & interdictis exclusis, non pulsatis campanis, dummodo causam non dederitis Interdicto, suppressâ voce divina officia celebrare. Cuius verò, Oleum sanctum, Consecrationes Altarium, seu Basilicarum, Ordinationes Clericorum, qui ad Ordines fuerint promovendi, a dioecetano suscipietis Episcopo, si quidem Catholicus fuerit, & gratiam & communionem sacrosanctæ Romane Sedis habuerit, & ea vobis voluerit sine pravitate aliqua exhibere. Prohibemus insuper, ut infra fines Parrocchie vestre nullus sine assensu dioecetani Episcopi & vestra, Cupellam seu Oratorium de novo construere audeat: salvis Privilegiis Pontificum Romanorum. Ad hec novas & indebitas exactiones ab Archiepiscopis, Episcopis, Decanis, seu Archidiaconis, aliisque omnibus Ecclesiasticis, Secularibusque personis a vobis omnino fieri prohibemus. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus, & eorum devotioni, & extreme voluptati, qui se illic sepelliri deliberaverint, nisi forè excommunicati vel interdicti sint, aut etiam publice usurarii, nullus obstat: salvis tamen iusticiâ illarum Ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumantur. Decimas præterea, & possessiones, ad

A jus Ecclesiarum vestrarum spectantes, quæ a Laycis detinentur, redimendi & legitime liberandi de manibus eorum, & ad Ecclesias, ad quas pertinent, revocandi, libera sit vobis de vestra auctoritate facultas. Obvenit verò te, nunc quidem loci Abbate, vel tuorum quolibet Successorum, nullus ibidem qualibet surreptionis astutiâ seu violentiâ preponatur, nisi quem Fratres communi consensu, vel Fratrum major pars consilii senioris secundum Deum & beati Benedicti Regulam, providerint eligendum. Paci quoque & tranquillitati vestrae paternâ in posterum sollicitudine providere volentes, auctoritate Apostolica prohibemus, ut infra clausuras locorum, seu Grangiarum vestrarum, nullas rapinam seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temere capere vel interficere, seu violentiam audeat exercere. Præterea omnes libertates & immunitates a predecessoribus nostris Romanis Pontificibus Monasterio vestro concessas, necnon libertates & exemptiones secularium exactionum a Regibus & Principibus, vel aliis fidelibus rationabiliter vobis indultas, auctoritate Apostolica confirmamus, & presentis scripti privilegio communicamus. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat presatum Monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuire, seu quibuscumque vexationibus fatigare: sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profuturâ: salvis Sedis Apostolicæ auctoritate, & dioecetanorum Episcoporum canonica iusticiâ, & in premissis Decimis moderatione Concilii generalis. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica, Secularisque persona ac nostre constitutionis paginam sciens contra eam temere venire temptaverit, secundum

do, tertioque communis, nisi reatum suum congruâ satisfactione correxerit, potestatis, honorisque sui careat dignitate, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo Corpore & Sanguine Dei & Domini Redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extre-

mo examine districte subiaceat ultioni. Contis autem eidem Loco sua iura servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districturn Judicem premia eterne pacis inveniant. Amen: Amen: Amen.

Ego Innocentius Catholice Ecclesie
Episcopus subscripsi.

B
T
N
E
A

Ego Petrus titulo Sancti Marcelli Presbyter Cardinalis
subscripsi.

Ego Frater Johannes titulo Sancti Laurentii in Lucina
Presbyter Cardinalis subscripsi.

Ego Frater Hugo titulo Sancte Sabine Presbyter Car-
dinalis.

Ego Otto Portuensis, & Sancte Rufine Episcopus subscripsi.

Ego Johannes Sancti Nicolai in carcere Tulliano Dia-
conus Cardinalis subscripsi.

Ego Wilhelmus Sancti Eustachii Diaconus Cardinalis sub-
scripsi.

Datum Lugduni, per manum Magistri Marini sancte Romane Ecclesie Vicecancellarii, Sexto Kalendas Augusti, Indictione V. Incarnationis Dominice Anno MCCXLVII. Pontificatus vero Domini Innocentii Pape IV. Anno Quinto.

Antiquis temporibus Conversionis nomen significabat, Monasticæ se tradere vitæ, & ejurato Seculo, sa- croque habitu assumpto, ibi Deo mi-

litare. Quod Monachis liceret Laicos vel Clericos viros, non Servos & Saeculo fugientes ad Conversionem recipere; quàm aequitati & Religioni confo-

num sit, nemo non intelligit. At
quei licebat Sanctimonialibus quoque
non *Mulieres* tantum, sed & *Viros*,
qui se Monasterio vestio reddere volue-
rint, ad Conversionem recipere, in Mo-
nasterio retinere? Horret hoc animus.

At noveris, olim sacrarum etiam
Virginum Collegia quibusdam Laicis
viris usa fuisse ad famulitium suum,
& ad Monasterii negotia. Pariter &
isti Monasticum habitum deserebant,
& *Conversi* appellabantur, eratque
eorum domicilium extra Monasterii
claustra, ita ut interservirent Sanctimo-
nialibus eidem cautela, qua nunc tot
Seculares famuli extra Monasterium
habitanter ad subsidium Monialium
adhibentur. Haec ejus formulae in-
terpretatio. Quare progrediamur. De-
nique Ritus in sacrandis mulieribus
non olim minus quam nunc, solem-
nes fuisse. Et triplex quidem earum
genus agnovere veteres. Primum fuit
Virginum Monasterio alicui addic-
tum; alterum Virginum domi suae
castitatem Deo obligatam custodien-
tium; tertium Viduarum; quibus
quartum addere potes, nempe *Dia-*
conissae, seu *Diaconissae*, quarum nomen
praesertim apud Graecos celebre fuit,
& adhuc specimen Mediolani perdu-
rare videtur in *Vegionissae* Metropoli-
tano Templo famulantibus. Atto Ver-
cellensis Episcopus Saeculo Christi
I Vono in Epistol. 8. apud Dacherium
h'us, ait, *Diaconas* putavimus, quae
aetate senilis devotae, religioſam vitam
cum castitate servant, oblationes Sa-
cerdotibus offerendas fideliter prae-
parant, ad Ecclesiarum limina excubant,
pavimenta detergunt. Certe Viduas
Deo sacras a Diaconissis distinctas
non semel reperi. Diaconissae vero
eligerantur non ex Viduis tantum,
sed & ex Virginibus. Ad unam ex
hisce Diaconissis pertinet Inscriptio

A Ticinensi in Urbe descripta a Cl. V.
& doctissimo amico meo D. Gaspare
Beretto Monacho Benedictino.

✠ ✠ ✠

HIC IN PACE REQUIESCIT B. M.
THEODORA DIACONISSA QVÆ
VIXIT IN SECVLO ANNOS PL. M.
B XLVIII. D. XI. KAL. AVG. V. P. C.
PAVLINI JVN. V. C. IND. II. ✠

✠ ✠

C Annus Quintus Post Consulatum Pau-
lini Junioris indicat Annum Christi
DXXXIX. quem etiam designatum
videas ab *Indictione II.* decurrente eo-
dem Anno. Vetusissimus autem Ri-
tualis Liber adservatur in Casana-
tensi Bibliotheca. illi videlicet, quae
ad Coenobium Romanum PP. Prae-
dicatorum Sanctae Mariae ad Miner-
vam translata, copia Librorum ty-
pis editorum reliquis non tantum Ur-
bis sed & Italiae praestat. Ibi Ritus
recententur observandi in Benedictione
ejusmodi mulierum, item in Or-
dinatione Abbatissae. Hos omnes in
Eruditorum commodum apponere sta-
tui, iis adjungendos quos jam Cla-
rissimus P. Martene publici juris fecit.

E „ Consecratio Sacrae Virginis, quae
„ in Epiphania, vel in festis Pa-
„ schalibus, aut in Apostolorum
„ Natalitiis celebratur,

Virginem Episcopo Parentes cum o-
blatione offerant & ille invo-
lutam manum ejus in pallio Altaris re-
cipiat, dicendo cum adjstantibus: Ipsi
sum desponsata.

En

Ex Canone Chriaginenſi, Cap. XI. Sanſimonialis Virgo quum ad Conſecrationem ſui Episcopi offerretur, talibus verbis applicetur, quolibet ſemper uſata eſt, profeſſioni & ſanſimonias aptis.

Itorū ſiquidem competenti procedat Episcopus ſicut mox eſt ſolemnibus diebus ad Miſſam, cum proceſſoribus ſuis, & imponatur.... ad inter..... & agatur officium Miſſae ordine ſuo uſque ad Evangelium. Tunc veniat illa, quae conſecranda eſt, ante Altare coram Eccleſia, palamque in conventu cum adſipulatore ſuo, cujus licentiā Religionis habitum eſt ſuſceptura. Et dato ei aſſenſu, offerantur veſtigmenta Religionis, & velamina ante Altare Episcopo ad benedicendum in conſpectu omnium; & benedicat eam publice in hunc modum:

Benedictio velaminum vel veſtigmentorum: Deus aeternorum bonorum &c. ut in Pontificali. Domine Deus &c. ut in Pontificali. Exaudi Domine preces noſtras, & hanc Veſtem quam ſamula tua N. pro conſervandae caſtutatis ſigno ſe ad operiendam expoſcit, ubertim &c. ut ſuprad. hae ſamulae tuae N. haec ſit veſtigia ſalubris proteſtio &c. deſenſio, ut ſi continens eſt, ſexageſimi fructus dona accipiat, & ſi virgo, centeſimi muneris opulentiā, in utraque parte perſeverante continentia dicitur, per &c. ut in Pontificali.

Item ſingularis benedictio ſacri Velaminis: Caput omnium fidelium Deus &c. ut in Pontificali.

Hoc ſaclo ipſa Virgo, Veſte laicali de capite reverenter abjeſta, recipiat ab Episcopo ſacrae Religionis indumenta, excepta Velo: & ingreſſa ſecretarium, veſtigetur poſtea ſub aſpectu Episcopi & Eccleſiae ſuppliciter proſternat ſe ante Altare, dicens huc verſum tribus vicibus Salcipe me Domine &c. Et imponat Sebula leſionem.

Piauiſſe verò leſione, poſtquam ſurrexerit, inclinato capite ante altare, benedicat eam Episcopus his verbis: Dominus vobiſcum. Reſpondeatur: Et cum ſpiritu tuo. Oremus: Reſpice, Domine, propitiuſ ſuper hanc ſamulam tuam N. ut virginutatis ſuae propoſitum, quod te inſpirante ſuſcepit, te gubernante cuſtodiat per &c. Deinde dicat excelsā vocē: Per omnia ſaecula ſaeculorum. Reſpondeatur Amen. Sequitur Conſecratio in modum Praeſtiti: Deus caſtorum corporum benignuſ habitator, & incorruptarum amator animarum &c. ut in Pontificali uſque ad illa verba caſtitate permaneat.

Benedictio expliciſ: & ad interrogationem Episcopi de obſervatione ſacri Velaminis illa coram, profeſſa Episcopi miſtat Velamen ſuper caput ipſius Virginis, dicens: Accipe Velamen ſacrorum, Puella, quod perſeras ſine macula ante Tribunal Domini noſtri Jeſu Chriſti, cui ſteſtitur omne genu caeleſtium, terreſtrium, & infernorum, in ſaecula ſaeculorum. Reſpondeatur, Amen. Tunc ipſa velata incipit antiphonam: Induit me Dominus ciade, antiphonam ceteris Sanſimonialibus, quae circumſtant, preſequentibus. Et ſi plures fuerint velatae, per ſingulas incipiat eadem antiphona, ut ſupra. Oratio poſt aſſumentum Velum. ſamulam tuam, Domine, tuae cuſtodia munit pietatis, ut continentiae ſanctae propoſitum, quod te inſpirante ſuſcepit, te protegente illaeſum cuſtodiat, per &c. Sequitur antiphona: Ipſi..... Da, quaefumus, omnipotēna Deus, ut haec ſamula tua, quae pro ſpe retributionis aeternae tibi Domino deſiderat conſecrari, plenā fide animoque in ſancto propoſito permaneat. Tu eam, omnipotens Pater, ſanctificare & benedicere,

re,

re, & in perpetuum conservare digneris. Tribue ei humilitatem, castitatem, obedientiam, caritatem, & omnium bonorum operum quantitatem. Da ei, Domine, pro operibus gloriam, pro pudore reverentiam, pro pudicitia sanctitatem, ut ad meritum possit gloriae pervenire. *Tunc cantata antiphona: Posuit signum in faciem meam, dicit Episcopus bene..... Matthaei Apostoli super eam.* Deus plasmator &c. Omnem etiam genium calorem &c. ut in Pontificali.

Ad Annulum. Accipe Annulum Fidei, signaculum Spiritus Sancti, ut Sponsa Dei voceris, si ei fideliter servieris.

Ad Torquem: Accipe signum Christi in capite, ut uxor ejus efficiaris, & si in eo permanferis, in perpetuum coroneris. *Iuterius dicatur antiphona: Annulo suo subarrhavit &c.*

Sequitur Benedictio: Benedicat te Conditor caeli & terrae Deus Pater omnipotens, qui te eligere dignatur ad Sanctae Matris Domini nostri Jesu Christi consortium, ut integram & immaculatam Virginitatem, quam professus es coram Domino & Angelis ejus conserves, propositum teneas, castitatem diligas, patientiam serves, & coronam Virginitatis accipere merearis, per &c. Deinde publica voce haunum Episcopalem imponat, ne quis eam a divino servitio sub vexillo castitatis impediatur, & ut bona sua cum pace & quiete possideat. Tunc imponatur Evangelium, ut illa velato capite ad manus Episcopi offerat, & Missa ordine suo..... communicet. Postquam communicet & reserret de ipsa communione, unde usque in diem altarium communicet. Et si est, qui ei testimonium perhibuit, nunciat eam Episcopus in manus suas, dicens: Vide, quomodo istam Deo sacratam reprae-

A sentes immaculatam ante tribunal Domini nostri Jesu Christi.

Item Missa in..... Virginis: Tibi dixit cor meum &c. *Psalmus:* Dominus illuminatio &c. Da, quaesumus, Domine, ancillae tuae, quam virginitatis honore dignatus es decorare, inchoati operis consummatum effectum, & ut perfectam tibi offerat plenitudinem, initia sua perducere mereatur ad finem, per &c. *Psalmus:* Miserere mei &c. *Versiculus:* Misit de caelo &c. *Alius Versiculus:* Lauda, anima mea, Dominum &c. Oblatis hostiis, Domine, quaesumus, praesenti famulae perseverantiam perpetuae virginitatis accomoda, ut apertis januis summi Regis thalamum cum laetitia mereatur introire, per &c. *Offertorium:* Sperent in te omnes &c. Hanc igitur oblationem famulae tuae, quam tibi offert ob diem natalis sui, in quo eam tibi socias sacro Velamine protegere dignatus es, quaesumus, Domine, propitiatus intende, ut tibi Domino ac sponso suo venienti cum lampade inextinguibili placitura occurrere mereatur. Domine Deus aeternae, qui utrumque sexum de interitu perpetuae mortis, per Jesum Christum filium tuum, de Maria Virgine natum, misericorditer redemisti, hanc famulam tuam, devota mente tibi servientem, omni benedictione speciali benedicere dignare. *Respondetur:* Amen. Ut integram fidem habeat, & in praeceptis Legis tuae semper perseveret, terrena & transitoria despiciat, aeterna & invisibilia intentam meditatione diligat. *Respondetur:* Amen. Ut in numero sacrarum Virginum permanens, caelesti sponso cum lampadibus bonorum operum fidei aliter occurrere, ipso te praestante, mereatur. *Respondetur:* Amen. Respice, Domine, famulae tuae,

tuas, tibi debitam servitutis &c. Notas sibi fecit virtutes, ut jam humanae fragilitatis incerta, nullis adversitatibus opprimatur. quae de tua protectione confidit, per &c.

„ Ordinatio Abbatissae, Canonicae
„ Regulam profitentis.

IN ordinatione Abbatissae Episcopus. *debet Missam canere, & eam benedicere hoc modo. Post antiphonam ad Introitum, & datâ Oratione, & reliquo officio Missae usque ad Evangelium, prosternat se Elesta ante Altare cum duabus, vel tribus de Sororibus suis; sumique ibi Letaniae. Quibus finitis, benedicat eam Episcopus inclinato capite, dicens: Dominus vobiscum. Respondeatur: Et cum spiritu tuo. Sequitur Oratio. Oremus. Exaudi, Domine, preces nostras, & super hanc simulam tuam spiritum tuas benedictionis emitte, ut caelesti munere ditata, & tuae gratiâ maiestatis possit acquirere, & bene vivendi aliis exemplum praebere, per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum &c. Omnipotentiam tuam, Deus, humiliter imploramus, ut super hanc famulam tuam, quam ad sacrum ordinem assumere dignatus es, benedictionis tuae donum dignanter infundas, eique gratiam consecrationis attribuas, ut quod te donante percipit, te protegente in laesum custodiat, per &c. Tunc dicat in altum: Per omnia secula seculorum. Respondeatur: Amen. Dominus vobiscum. Respondeatur: Et cum spiritu tuo. Et prosequatur istam Orationem in modum Praefatii: Domine Sancte Pater, omnipotens aeternae Deus, adesto precibus, adesto votis, adesto famulationibus, adesto consecrationibus; qui omnia per ver-*

bum virtutis tuae mirabiliter dispensas, & dispensanda ministras; qui diversis floribus tuam semper exornas Ecclesiam, dum eam & Virorum exempla, & illustrium Feminarum irradias institutis; qui etiam de infirmiori sexu hanc famulam tuam servitutis tuae applicare dignatus es famulatui: effunde, quaesumus, Domine, super hanc famulam tuam, quam in officium divinum fideliter dedicamus, gratiam Spiritus Sancti, ut tibi omnium temporum servitus dignanter complacat; eamque dextrâ potentiae tuae benedicere & sanctificare, sive consecrare digneris in opus ministerii tui condignum, quatenus actum ministrationis sibi creditae fideliter exsequatur, & ejusdem Sancti Spiritus septiformis gratiae virtute corroboretur. Requiescat ergo super eam, precamur, Domine, spiritus sapientiae & pietatis: ac repleas eam spiritu timoris tui. Concede ei quoque gravitatem actuum, censuramque vivendi, ut in Legge tua die ac nocte meditetur, mandata tua custodiat, dictis tuis obediat, sacris lectionibus insistant, terrena, & transitoria despiciat, atque omni tempore bonis operibus inserviat, omnem libidinem pravae voluntatis superet; amorem honestae castitatis teneat, ut tibi sponso venienti cum lampadibus suis inextinguibilibus praesit occurrere, & praecedentium Virginum choro jungi; & nec cum stultis excludatur, sed regalem januam cum sapientibus Virginibus licenter introeat. Abundet in ea totius forma virtutis, auctoritas modesta, pudor constans, innocentiae puritas, & specialis observantia disciplinae. In moribus ejus praecepta tua fulgeant, ut suae castitatis exemplo cunctis sibi subditis imitationem praebeat pur-

ra, & bonum conscientiae testimonium ostendens, in Christo Ihesu firma & stabilis preleveret, atque ita perceptum ministerium te auxiliante peragat, qualiter ad aeternam remunerationem te donante pervenire mereatur, per eundem &c.

Tunc det ei Regulam, dicens: Accipe Regulam sanctae conversationis, simulque gratiam divinae benedictionis, & ut per hanc cum grege tibi credito in districti Iudicii die Domino incontaminata representari valeas, ipse te adjuvare dignetur, qui cum Deo Patre & Spiritu Sancto &c. Sequitur Oratio: Domine Deus omnipotens &c. quae hodie materna in cathedra super universas subditas tibi Abbatissa constituitur, ut in canonica norma tueatur &c. ut in Pontificali. Famulam tuam, quaelumus, Domine, tua semper gratia benedicat, & inculpabilem ad vitam perducatur aeternam, per &c. Quod si ordinatio in Domo sua facta fuerit, imponatur Te Deum laudamus; Populo acclamante: Kyrie eleison. Postea dicatur haec Oratio pro adeptae dignitate: Omnium, Domine, fons honorum &c. ut in Pontificali. Item si alibi consecrata fuerit, regressae ad Monasterium omnis chorus Virginum honorifice praecedat ei obviam cum Crucibus, Aquâ benedictâ, Incensâ, & Evangelio, & in ipso Ecclesiae introitu imponat Te Deum laudamus, turba acclamante Kyrie eleison, & Presbytero prosequente Orationem, ut supra: Omnium, Domine, fons &c.

„ Consecratio Virginum, quae a Saeculo conversae in domibus suis
„ susceptum castitatis Habitum
„ privatim observare voluerint.

Benedictio Velaminum. Require recte in Consecratione Virginis. An-

A cilla Dei Virgo quum ad Consecrationem sui Episcopi offeratur, in talibus vestibus applicetur, quibus semper usus est, professione & sanctimoniae aptis. Procedente igitur Episcopo ad officium Missae more sollempni, imponatur antiphona ad Introitum, & cetera usque ad Evangelium. Ante Evangelium verò proessa de Religiosi habitus observatione perceptâ, proseratur ante Altare toto corpore, obsecrans intenta Consecrationum Largitorem. Et imponat Schola lectionem qua finitâ, eademque Ancilla Dei erectâ, & humiliter ante Altare nudo capite inclinât, Episcopus dicat hanc praefationem in ejus Consecratione: Oremus, fratres carissimi, misericordiam Dei, ut illud donum tribuat huic puellae, quae Deo votum vovit, vestem candidam perferre cum integritate coronae in resurrectionem vitae aeternae, quae futura est nobis. Sequitur benedictio: Famulam tuam, Domine, tuae custodia munit pietatis, ut Virginitatis sanctae propositum, quod te inspirante suscepit, te protegente in laevis custodiat, per &c. Alia. Te invocamus, Domine sancte, Pater omnipotens, aeternae Dea, super hanc famulam tuam, quae tibi vovit servire purâ mente, mundeque corpore, ut eam sociare digneris inter illa centum quadraginta quatuor milia infantum, qui Virgines permanserunt; & se cum mulieribus non coinquinaverunt; in quorum ore dolus inventus non est. Et ita hanc famulam tuam facias permanere immaculatam usque in finem, per immaculatam Ihesum Christum Dominum nostrum, cum quo vivis, & regnas &c. Benedictione expleta mittas Episcopus Velamen super caput ipsius Virginis, dicens: Accipe Velum sacrum, Puella, quod perferas sine macula

macula ante Tribunal Domini nostri Ihesu Christi, cui flectitur omne genu caelestium, terrestrium, & infernorum in secula seculorum. *Respondetur:* Amen. *Sequitur Oratio:* Preces famulae tuae N. quaesumus, Domine, benignus exaudi, ut iumentam castitatis gratiam te auxiliante custodiat, per &c. *Ad consecrationem:* Deus, qui habitaculum tuum in corde pudico fundasti, respice super hanc famulam tuam N. & quae castigationibus assiduis postulat, tuâ consolatione percipiat, per &c. *Sequitur benedictio:* Benedicat te Deus Pater & Filius & Spiritus Sanctus in omni benedictione spiritusli, ut maneat sine macula sub vestimento Sanctae Matris Domini nostri Ihesu Christi, qui vivit &c. *Ad Missam:* Preces famulae tuae, quaesumus, Domine &c. *Secundae:* Votis, quaesumus, Domine, famulae tuae N. adesto muneribus, ut te custode servata, hereditatem benedictionis aeternae percipiat, per &c. *Infra.....* Hanc igitur oblationem famulae tuae N., quam tibi offerimus ob diem Natalis tui, quo eam sacro Velamine protegere dignatus es, quaesumus, Deus, placatus accipias, pro qua maiestati tuae supplices fundimus preces, ut in numerum sanctarum Virginum eam transire praecipias, quatenus tibi sponso suo venienti, cum lampade inextinguibili possit occurrere, atque intra Regna caelestia gratias tibi referat, choris sanctarum Virginum sociata, diesque &c. *Ad consecrationem:* Deus, qui habitaculum tuum &c. *ut supra.* Praefata Ancilla Dei inter alias velatas ad manus Episcopi offeras, & ad Missam communicet, & post peracta mysteria, Episcopalis banni signaculo cum omnibus suis insignita reperiatur ad iua.

Tom. XIII.

„ Ad Diaconam faciendam.

Episopus quum Diaconam benedicit; orarium in collo ejus ponit. Quando autem ad Ecclesiam procedit, portas illas super collum suum, sic verò ut summities orarii ex utraque parte sub tunica sit. Item Missa ad Diaconam consecrandam: Deus, in nomine tuo salvum &c. Psalmus: Quoniam alieni &c. Oratio: Deus, castitatis amator, & continentiae conservator, supplicationem nostram benignus exaudi, & hanc famulam tuam propitius intueri, ut quae pro timore tuo continentiae pudicitiam vovet, tuo auxilio conservet, & sexagesimum fructum continentiae, & vitam aeternam te largiente percipiat per &c. *Lectio Regum in Dominica post Pentecosten.* Fratres, nescitis quoniam &c. *Versiculus:* Amavit eam Deus, & ornavit &c. *Deinde prostrata illa ante Altare, impenatur Letania: Quâ finita dicat Episcopus super illam hanc Orationem:* Exaudi, Domine, preces nostras, & super hanc famulam tuam Spiritum tuae benedictionis emitte, ut caelesti munere ditata & tuae gratiam possit maiestatis acquirere, & bene vivendi aliis exemplum praevere, per &c. *Sequitur consecratio in modum Praefationis:* Deus, qui Annam filiam Phanaelia vix per annos septem sortitam jugale conjugium, ita in annis octoginta quatuor in sancta & intemerata Viduitate servasti, ut noctibus ac diebus orationes jejuniisque miscerem, usque ad prophetiae gratiam sub Circumcisione Christi tui..... remunerator addaceres; quique deinde per Apostolicam institutionem sanctarum hujus ordinationis..... seminarum sexum ipsius adolefcentulas & juniores in-

N n

Itui

Arui cum sancti Chrifti uisitatione iussisti: fufcipere dignare, omnipotens piiffime rerum omnium Deus, huius famulae tuae arduum & laboriofum, nec fatis difcrepans a perfecta uirginitate propolitum, quia tu creaturarum omnium conditor probe nofti mundiales illecebras non poffe vitari. Sed quum ad te uenitur per fe numquam animas femel uiuificatas, uel terribiles paffiones, uel deliciarum blandimenta follicitant, nam fenfibus, quibus ipfe dignaris infundere, nihil eft desiderabilius, quam regnum tuum, nihil terribilius, quam iudicium tuum. Da ergo, Domine, ad petitionem noftram huic famulae tuae inter conjugatas tricefimum, cum uiduis fexagefimum fructum. Sit in ea cum mifericordia difcretio, cum humilitate largitas, cum libertate honeftas, cum humanitate fobrietas. Opus tuum die ac nofte meditetur, ut in die uocationis fuae tuis se mereatur, qualem illam per spiritum prophetiae effe uoluifti. Praefta huc per Dñm &c. *Tunc ponat Epifcopus orarium in collo ejus, dicens hanc antiphonam:* Stellà iuconditatis induat te Dominus &c. *Imponat Vefamen capiti fua palam omnibus de Altari acceptam, cum antiphona:* Ipsi fum de fponfata &c. *Oratio:* Preces famulae tuae, quaefumus, Domine, benignus exaudi, ut affumtam caftitatis gratiam, te auxiliante, cuftodiat, per &c. *Ad Annulum dandum:* Accipe Annulum Fidei, fignaculum Spiritus Sancti, ut fponfa Chrifti uoceris, fi ei fideliter ferveris. *Ad torquem:* Accipe fignum Chrifti in capite, ut uxor ejus efficiaris; & fi in eo permanferis, in perpetuum coroneris: *profequentibus his, qui circumftant:* Annulo fuo &c. *Oratio:* Famulam tuam, quaefumus, Domine, pia deuotione

A juuante perduc ad ueniam, quatinus mereatur a cunctis mundari fordibus delictorum, & reconciliatam tibi per Chriftum, fereno uultu respicias, & omnia ejus peccata dimittas: feueritatem quoque iudicii tui hab ea clementer fufpendas, & miferationis tuae clementiam fuper eam benignus infundas, per &c. *Tunc imponatur Euangelium fecundum Matthaeum:* In illo tempore, refpondit Johannes & dixit. Non potefi homo accipere &c. usque me autem minui. *Post Euangelium in ordine Velatarum in manus Epifcopi offerat. Chorus imponat Officium. Offertorium Miffae:* Munera, quaefumus, Domine, famulae & facrae tuae, quae tibi obfcrationem fui corporis offert, fimul ad ejus animae medelam perficiant, per &c. Hanc igitur oblationem feruitutis noftrae, fed & cunctae familiae tuae, quaefumus, Domine, quam tibi offero pro incolumitate famulae tuae, ob deuotionem mentis fuae, pius ac propitius clementi uultu fufcipias, tibi uero supplicantes libens proteges, dignanter exaudi, diesque &c. *Benedictio:* Benedic, Domine, hanc famulam tuam, pretiofo Filii tui Sanguine comparatam. *Respondetur:* Amen. Benedictionis tuae gratiam, quam desiderat, confequatur, & fine ulla offenfione maiestati tuae dignum exhibeat famulatum. *Respondetur:* Amen. Curfum vitae fuae impleat fine ullis maculis delictorum, & fuperet in bonis actibus inimicum. *Respondetur:* Amen. Quod ipse per &c. *Chorus dicat:* Seruite Domino in timore &c. *Oratio:* Bororum Deus operum inftitutor, famulae tuae cor purifica, ut nihil in ea, quod punire, fed quod coronare poffis, inuenias, per &c. *Diſtina uero illa inter myfteria communis. Et poſt Miſſam Epifcopus*

scopus ei pastoralis banno pacem confirmet, ut sua cum securitate & quiete possideat.

„ Consecratio Viduae, quae fuerit
„ Castitatem professā.

Viduae post lectum Evangelium debent velari, quia decet eas per Evangelium praedicare. Vidua autem, quia soluta est a lege Viri, seipsam, si vult, Deo dare debet, & a Presbytero velari, vel etiam consecratum ab Episcopo Velamen de Altari accipere, & ipsa sibi, non Episcopus debet imponere. Presbyteris verò licet Viduas velare: solum Episcopis Virgines; & hoc ante Evangelium.

Benedictio vestimentorum Viduae, quae fuerit castitatem professā: Dominus vobiscum. Respondetur: Et cum spiritu tuo. Oremus. Visibilibus & invisibilibus creator, Deus, adesto propitiua, ut haec indumenta sanctitatis effigiem ostendentia, desuper gratia tua irrigante, benedicere & sanctificare digneris, per &c. Alia: Aperi, quaecumque, Domine, oculos maiestatis tuae, ad benedicendum has viduitatis vestes, ne quae in ordinatis vestibus viri sui visibus placuit, in indumenta benedictionis tuae fervare mereatur, per &c. Tunc induatur ipsis vestimentis, & agatur Letania, & ante Altare prostrata, post Letaniam, quum se erexerit, sequatur haec Praefatio: Incorruptum aeternitatis Dominum, inviolabilis naturae Dominum, fratres carissimi, suppliciter deprecemur, poscentes pro sorore nostra N. quae corpore ac mente perfectae continentiae & pudicitiae se servitutam Domino devovit, ut petenti famulae suae, ipse, qui est Iudex Viduarum, perfectam tribuat continentiam.

Benedictio propria Viduae: Con-

solare Domine hanc famulam tuam, viduitatis laboribus constrictam, sicut consolari dignatus es Sareptanam Viduam per Heliam Prophetam. Concede ei pudicitiae fructum, ut antiquarum non meminerit voluptatum. Nesciat incentiva vitiorum desideria, ut soli tibi subdat colla, quo possit pro laboribus tantis sexagesimo gradu percipere munus delectabile sanctitatis, per &c. Alia: Da, quaecumque, omnipotens Deus, ut haec famula tua N. quae pro spe retributionis aeternae se tibi Domino desiderat consecrari plenè fide animoque, in sancto proposito permaneat. Tu eam, omnipotens Pater, sanctificare & benedicere, & in perpetuum conservare digneris. Tribue ei humilitatem, castitatem, obedientiam, caritatem, & omnium bonorum operum quantitatem. Da ei, Domine, pro operibus gloriam, pro pudore reverentiam, pro pudicitia sanctitatem, ut ad meritum possit gloriae pervenire, per &c. Tunc imponat ipsa Velamen capiti suo. Oratio post assumptum indumentum & Velamen: Famulam tuam, Domine, tuae custodia muniat pietatis, ut continentiae sacrum propositum, quod te inspirante suscepit, te protegente inlaesum custodiat, per &c. Alia: Domine Iesu Christe, omnium Deus, qui inter cetera virtutum documenta ad salutem nostram vigorem castitatis & pudicitiae reparasti, te supplices exoramus, ut hanc famulam tuam, sororem nostram, Viduam N. ad gratiam pietatis tuae ex toto corde conversam, ab omnibus temptationibus inimicorum tuam defensamque custodias, & haec capitis Velamina ad interioris hominis tutamen perseverare facias, & in tua voluntate tota mentis

N n 2

fince-

sinceritate perseverare concedas, qui cum Patre &c. *Alia*: Confirma hoc, Deus, quod operatus es in Vidua, ut fideles valeat custodire promissiones, quas promiserat tibi, ut castitatem corporis & animae exhibere tibi valeat, & dignè occurrat, ut sexagesimum fructum eum electis sociis ejus participare mereatur, per &c. *Alia*. Domine Deus virtutum caelestium, aeternae dominator, tibi supplices effundimus preces, ut hanc famulam tuam N. conservare digneris, quam de pristina conversatione ad novitatem vitae expoliatis veterem hominem, & induens novum, converti fecisti, ut sicut Anna Prophetissa multis temporibus vestibus viduitatis induta in Templo gloriae tuae jejuniis & orationibus fideliter deservivit, sic & haec famula tua tibi soli Deo in Ecclesia tua devotè mente deserviat, per &c. Postea Episcopus auctoritate pastoralis denuntiet ei pacem, & omnibus, quae illa possidet. Et illa ad Missam inter Velatas offerat, & communice. Oratio ad Missam in natali Viduae. Deus castitatis &c. *Require* ut supra in consecratione Diaconissae. Tu famulis tuis, quaesumus, Domine, bonos mores placatus institue. Tu in eis, quod tibi placitum sit, clementer infunde, ut digni sint, & tua valeant beneficia promereri, per &c. Famulos tuos, quaesumus, Domine, tua semper gratia benedicat, & inculpabiles ad vitam perducatur aeternam, per &c. *Alia*: Da famulis tuis, quaesumus, Domine, in tua fide & sinceritate constantiam, ut in caritate divina firmati, nullis temptationibus ab ejus integritate evellantur, per &c. *Alia*: Famulos tuos, Deus, benignus intende, & eis dignanter pietatis tuae impende custodiam, per &c. Respice, quaesumus, Domine, famu-

los tuos, & in tua misericordia confidentes, caelesti protegas benignus auxilio, per &c. *Alia*: Famulis tuis, quaesumus Deus, sperata concede, & ah omnibus suis culpis excusa, per &c. *Alia*: Adesto, Domine, supplicationibus nostris, & famulos tuos assidua protectione conserva, ut qui tibi jugiter famulantur, continua remuneratione ditentur, per &c.

„ Ordinatio Abbatissae Monasticam
„ Regulam profitentis. Caput ex
„ Canone Theodori Anglorum Ar-
„chiepiscopi.

*IN Ordinatione Abbatissae Episcopus debet Missam canere, & eam benedicere hoc modo. Post antiphonam ad Introitum, & data oratione, & reliquum officium Missae usque ad Evangelium prosternat se Electa ante Altare retro Episcopum cum duobus vel tribus de Sororibus suis, fiantque ibi Letaniae. Sequitur Pater noster. Versiculus: Salvam fac ancillam tuam, Deus. Respondetur: Deus meus &c. Require supra. Precibus finitis, benedicat eam Episcopus, inclinato capite dicens: Dominus vobiscum. Respondetur: Et cum spiritu tuo. Sequitur Oratio: Concede, quaesumus, omnipotens Deus affectui nostro &c. *Alia*: Cunctorum bonorum institutor Deus &c. *Require* in consecratione Abbatissae. *Alia*: Exaudi, quaesumus, Domine, preces humilitatis nostrae, & super hanc famulam tuam N. gratiam tuae benedictionis infunde, quatenus per nostrae manus impositionem inter fideles dispensatrices inveniantur, & eum subditis sibi gregibus placere tibi mereatur, per &c. *Ile* exaltat vocem, dicens: Per omnia &c. Tunc imponat ei manus super caput, dicens: hanc Praefationem: Aequum & salutare. nos tibi*

tibi tempus, & ubique gratias agere, Domine sancte, Pater omnipotens, aeternae Deus. Respice, quaesumus, super hanc famulam tuam, quam in tui nominis vice custodem Monacharum ordinamus. Immitte ei, Domine, spiritum sapientiae & intellectus, spiritum consilii & fortitudinis, spiritum scientiae & pietatis, & reple eam spiritu timoris tui, quatenus tua gratia praeventa nihil contrarium praecipiat, faciat, doceat, constituat, vel jubeat, sed magis discipularum tam exemplis bonorum operum, quam verbo instruat, & quae discipulus docuerit esse contraria in operibus tuis judicet non agenda. Sit in omnibus suis provida & considerata. Sit sobria & casta. Sit vita probabilis, sit sapiens, & humilis, sit benigna, & caritativa. Sit in pauperum peregrinorum susceptione assidua, sit in hospitalitate hilaris, sit pia, & misericors, & semper misericordiam exaltet judicio, ut ipsa ante acquisitum Judicem veniam consequatur. Fac eam, Domine, te solum totis viribus suis diligere, jejunium amare, corpus castigare, delicias non appetere, tribulantibus subvenire, neminem odisse, zelum injustum, & invidiam non habere, suspicionem omnino devitare, in tuo nomine pro inimicis exorare. Fac eam semper cognoscere, quia redditura est rationem villicationis suae, & quantas sub cura sua animas habuerit, ipsas sine dubio ante sedem majestatis tuae sit latura. Quapropter tibi, piissime Pastor, supplicamus, ut ad humilitatis nostrae orationes cor ejus gratia tua illustres, quo possit quaeque singula ita discernere atque temperare, ut sortes habeant, quod cupiant, & infirmas quod non refugiant. Da illi Domine, spiritum

A compunctionis, ut ecclesia semper diligat, & inextinguibilem gehennae ignem ante mentis oculos proponat, quatenus supernorum dulcedinem gaudiorum, & infernalium amaritudine tormentorum, semetipsam inreprehensibilem custodiat, ut cum creditis sibi ovis in tremendo examine gaudeat, & eam omnibus Sanctis tuis immarcescibilem caelestis Regni coronam accipiat, per Christum &c.

B *Tunc imponat manum super caput dicens hanc Orationem in modum Praefationis:* Omnipotens sempiternae Deus, affluentem spiritum &c. *Require in ordinatione Abbatissae.* Tunc det ei Regulam, dicens: Accipe Regulam, a sanctis Patribus nobis traditam, ad regendum, custodiendumque gregem tibi a Domino creditum, quantum Deus ipse te confortaverit, ac fragilitas humana permiserit. *Sequitur:* Domine Deus omnipotens, qui sororem Moysi Mariam &c. Concede, quaesumus, omnipotens Deus, famulae tuae Abbatissae, ut ostendendo & exercendo quae recta sunt, exemplo bonorum operum, animos suarum instituat subditarum, & aeternae remunerationis mercedem, a te piissimo pastore percipiat, per &c. *Alia:* Omnium Deus fons bonorum &c. *Quod si Ordinatio Abbatissae infra Monasterium suum facta fuerit, imponatur Te Deum laudamus, Populo acclamante Kyrie eleison. Postea dicatur haec Oratio pro adepta dignitate:* Deus, cui omnis potestas &c. *Item, si alibi consecrata fuerit Abbatissa, regredi ad Monasterium omnis Chorus Monacharum honorifice obviam procedant cum Crucibus, Aqua benedicta, Incenso, & Evangelio. Et in isto introitu Ecclesiae imponat Te Deum laudamus, turbam acclamante Kyrie eleison, & Presbytero prosequente orationem, ut*
 supra:

supra : Deus, cui omnis potestas & dignitas &c.

Quod si apud antiquos occurrunt *Monasteria Puellarum*, continuo intelligimus, illic agi de Virginibus Deo sacratis. Nomen quoque *Ancillae Dei*, *Devotae*, *Benedictae*, & *Sacratae*, San-
 timonialem significare consuevit, sed ita ut completi videatur tam Virgines, quam Viduas, quae se Deo dicarant. In Concilio Romano Anni DCCXXI. habetur : *Si quis Monacham, quam Dei Ancillam appellamus, in conjugium duxerit, anathema sit.* Vide Du-Cangium in glossar. Latinit. alia vocis hujus exempla coacervantem. Clarissimus quoque Martene Tom. V. pag. 83. Thesaur. Ane-
 dotorum, antiquum Calendarium ex-
 xeruit in quo indicatur Evangelium recitandum *pro velatione Ancillarum Dei.* Et *Ancillae Dei velatae* memorantur in Capitulari Pippini Regis Fran-
 ciae. In Sacramentario quoque Ecclesiae Romanae, olim edito a piissi-
 mo & doctissimo P. Thomasio, posita Sanctae Romanae Ecclesiae Car-
 dinali, habetur *Oratio super Ancillas Dei*, quibus *conversis vestimenta mu-
 tantur.* En ipsius Orationis prima
 verba : *Te invocamus, Domine f. nile*
Pater omnipotens aeternae Deus, super
has Famulas tuas &c. Famulae nomen
in mentem mihi revocat nonnullas
Hispanicas Inscriptiones, quae olim
uti ineditas collegi, atque hie te-
nebris ereptas volo, quacituras, an
appellatio Famulae Dei certo indi-
cet, Sacrimoniale nomine Ancil-
lae Dei.

A *Cordubae, prope Sancti Bartholomaei de
 las Búbas, ad Portam Nojam :*

* * *

PVRPVRIA FA

MVLA DEI VIX.

ANNOS XXXX.

B MENSES VIIII. RECES

SIT IN PACE *Θ*. XII.

KL. MAJAS ERA

..... LXIII.

*Valentiae del Ventofo in Dioecesi Patris
 Augustae, nunc Batis, extat
 hic alter lapis :*

C GRANNIOLA FAMVLA
 DEI QVAE VIXIT CVM
 MARITO ANNOS XX. ET
 REQVIEVIT IN PACE

AERA DLIIL.

D Posita fuit Inscriptio haec, uti &
 subsequens Anno vulgaris Epochae
 DXV. Tertium marmor accipe, ibi-
 dem situm :

JVLIANA FAMVLA DEI

QVAE VIXIT ANNOS

E XX. ET CVM MARITO

ANNO VNO ET REQVI

EVIT IN PACE ERA

DLIIL.

Alias duae similes Inscriptiones Hi-
 spali repertas refert Clarissimus Bol-
 detus Lib. 2. Cap. 20. pag. 639. de
 Coemeter. Martyrum. Quid verò si-
 gnificet

gnificet in his monumentis *Famula Dei*, si quis scilicet, respondebo, videri quidem posse significare idem atque *Ancilla Dei*. Verum mihi videtur similis, nihil aliud eo titulo indicari, nisi feminam Christianae legi addictam. Video enim donatos eadem appellatione Seculares viros, ut constabit e subsequentibus marmoribus, in eadem Hispaniâ sitis.

A

Alcoleae prope Hispalim;

CVLFINVS FA
MVLVS DEI VI
XIT ANNOS
PLVS MINVS
LXX. RECESSIT IN
PACE III. KAL. A
GVSTAS ERA DC
K. I.

B

Idest Anno Christi Quingentesimo
Sexagesimo Secundo.

In Vico Moron.

LEONCIVS FAMVLVS DEI
QVI ANNOS PLVRES VEL MINVS LXXXII.
MORTVVS EST ERA CCCCCXIII.

Nec est Anno Christi Quingentesimo Septuagesimo Quinto.

Talaverae in Beatæ Virginis del Prado in urbe:

LITORIVS FAMVLVS DEI VIXIT ANNOS PLVS
MINVS LXXV. REQVIEVIT IN PAGE DIE
VIII. KAL. IVLIAS AERA DXXXXVIII.

Idest Anno Christi Quingentesimo Decimo. Quam constantem intueamur hanc appellationem & in viris, qui Christiani tantum fuisse videntur, & occurrat in Epitaphio Juliani Episcopi Eborensis apud Reinenium Classe XX. num. 450 & in aliis ab ipso, atque a Grutero editis: nulla iusta causa subest, cur feminas *Famulas Dei* Sanctimonialibus accenseamus, nisi & hosce Viros Monasticam

vitam professos arbitremur. Sed omnem dubitationem tollere potest Inscriptio a Grutero eodem producta pag. 1060. num. 1. in qua *Marcellianus Maritus* titulum scribit *Severillae Famulae Christi*, quae cum viro suo vixit novem continuis annis. Addo nunc e Schedis meis alteram Inscriptionem, Christianae mulieri in Hispania positam, quae titulo ejusmodi caret.

In

ALEXANDRA CLARISSI
MA FEMINA VIXIT
ANNOS PLUS MINVS
XXV. RECESSIT
IN PACE
ERA DXXXIIL
PROBVS FILIVS
VIXIT ANNOS
DVOS MENSES.....:

Speſtat Inſcriptio haec ad Annum
Chriſti Quadringentelimum Nonage-
ſimum Quintum. Neque ſane deſide-
rabantur in Hiſpania temporibus iis
Coenobia ſacrarum Virginum, uti
ex Hiſtoria Hiſpanica conſtat, ſimul-

A que conſtabit e ſubſequenti marmore;
quod in eadem Gaditana Civitate o-
lim viſebatur, in domo Drani, literis
inconditis ibi ſculptis, & verſibus
barbariſm referentibus:

VIVS NAMQUE TVMVLO PROCVMBIT SERVANDÆ
POST FVNERE CORPVS ¶
PARVA DICATA DEO PERMANSIT CORPO
RE VIRGO ¶
ASTANS GENOBIO CVM VIRGINI
BVS SACRIS NOBILE CETV ¶
TERDENIS FVIT ANNIS VEGETANS
IN CORPORE MVNDO ¶
HIC SVRSVM RAPTA CELESTI MIG
RAT IN AVLA ¶
OBIIT JVNIAS DECIMO QVARTOVE
CALENDAS ¶
HIC EST QVERVLIS ERA DE TEMPORE
MORTIS DCLXXXXVII ✕

Ideſt Anno Chriſti Sexcentelimo Quinquageſimo Nono.

DE

DE MODIS,
QUIBUS OLIM ECCLESIAE.
EPISCOPI, CANONICI,
MONASTERIA,
ATQUE ALIAE HUIUSMODI UNIVERSITATES SACRAE;
TERRENIS OPIBUS ET COMMODIS
AUCTAE SUNT.
DISSERTATIO
SEXAGESIMASEPTIMA,

DISSERTATIO

SEXAGESIMASEPTIMA.

Unt qui nostris temporibus Ecclesiasticae in Italia Reipublicae statum, & Ecclesiarum, sacrorumque Ministrorum opes ac reditus curiosis oculis meriuntur, & deprehensam non levem Ecclesiasticorum opulentiam in regionibus nonnullis, continuò mirantur, ne dicam invident ac damnant, sibi facile persuadentes, longe diversam olim Ecclesiarum fortunam, ac tenues earum proventus fuisse. Verùm secus rem processisse ipsis rudibus ac barbaris Saeculis, monumenta omnia clamant. Fuerunt enim Secula, quibus sine comparatione longe plures divitiae in sacra Tempia, Monasteria, & sacra Collegia effusae sunt. Neque tantum fundos uberes, latissimos, ac paene innumeros uterque Clerus possedit, sed & amplissimas ditiones, Ospida, ac Urbes. Nemo autem melius novit, quousque olim se extenderet tanta in Ecclesiasticis opum affluentia, quàm qui vetera Ecclesiarum Chartaria perlustrare oculis, ac terere manibus potuere. Quamquam quid dico? neque Archiva consulere opus est, quando in tot Italiae Civitatibus, eorumque agris, incredibili adhuc occurrit praediorum copia,

A quae emphyteutico tantum nomine possidentur, directumque dominium agnoscunt alicujus aut Episcopi, aut Capituli Canonorum, aut Monasterii, aut ab aliis pendent locis Deo sacratis. Ego alterà Dissertatione persequar potentiam olim Episcoporum, Abbatum, aliorumque Ecclesiae Ministrorum, ac subinde ostendam, quae a tanta rerum copia antiquitus exciderit Clerus. Nunc mihi edicendum, qua ratione tot olim commoda parta sint hominibus Deo dicatis.

B Illud constat, vel ab ipsis Ecclesiae Christianae incunabulis in usu fuisse oblationes ac eleemosynas Fidelium, ut iis sacri Ministri alerentur, & reliquum in vulgus pauperum erogaretur: quae largitio tum jure naturali, tum praecepto Christi, atque Apostoli voce non semel firmata est; *dignus est enim operarius mercede sua; neque os bovi trituranti obstruendum.* Facili autem sub Constantino Magno pace Ecclesiae, acris tunc exaruit pius Christianorum fervor ad excitanda Deo Tempia, augendumque Cleri numerum, quo divinus cultus multiplicius propagaretur, & Christiani Populi devotio augmentum in dies acciperet. Proinde ipsis Aedibus sacris, Clericisque ministris, sua dos & reditus constituebantur; ac libentissime ad eorum alimenta, & Tempia, ac My-

O o a

sterio-

steriotum ornatum, Fideles censerebant Decimas, Primitias, Oblationes; immo aut viventes, aut in postremis tabulis praedia, domus, aliasque fortunas in sacrorum locorum jus & dominationem transferebant. Primum ergo, ut ita dicam, Deo dicatae gentis aerarium in jure Naturae constitutum est, quum nemo negare possit, quin sacris operariis (de necessariis loquor) ministranda sint congrua alimenta; ac proinde non tantum a Conciliis & Patribus olim praescriptum fuit, Decimas Ecclesiis esse exsolvendas, sed etiam ipsa Naturae vox harum consolationem indicit, quoribus aliunde Episcopis, Parochis, aliisque necessariis Clericis sustentandis consultum non est.

Aerarium verbò secundum situm erat in spontaneis Fidelium Oblationibus, qui aut nova Tempia condebant atque dotabant, aut jam fundatis nova dona, novosque redditus adjungebant, in sacrorum locorum ornamentum, simulque Ministrorum commodum atque augmentum: Et multa quidem erant, quae ad hujusmodi liberalitatem pios incitabant, videlicet Religionis conservandae, aut amplificandae laudabile studium; Misericordia erga pauperes, in quorum etiam utilitatem cedebant quaecumque Ecclesiis conferebantur; denique legitima probeque concepta spes, fore ut sacrae Legis Ministri tum in salutari Sacrificio, tum in quotidianis precibus, praecipue piis largitionibus Deum benevolum atque propitium efficerent. Propterea familiare antiquo etiam tempore Christianis fuit, venià facti per legem Constantini M. Anno 321. promulgatam, hereditates integras, aut pia legata, aut diversa alia munera conjicere in sinum Ecclesiae, & novas aedes sa-

A cras construere,isque fundos, ac redditus conferre, ex quibus honestam victum Clerici perciperent, ipsaque divina Mytheria haberent, unde ritu perenni decentique peragerentur. Eadem etiam causae prae oculis Fidelium versabantur, ut nova in dies Monasteria cum Virorum, tum Virginum constituerent, ac ditarent; immo ad horum constructionem, aut incrementum enixius quandoque suadendum accedebant & aliae rationes. Nimirum gratissimum Deo futurum credeatur, neque immerito, aut sibi, aut aliis terrena subsidientibus, atque ad sola caelestia adspirantibus, sacrum remotumque a Secularium rerum tumultu locum parare; atque alere gentem ex severiore vita, ex doctrina etiam, aut saltem ex plurimis Virtutum exemplis non sibi tantum, sed & universae Christianorum reipublicae utilem atque gloriosam. En ergo stimulos praecipuos, quibus olim incitabantur Fideles, atque ipsi potissimum Reges, Principes, & Episcopi, ut crebris muneribus Ecclesiarum patrimonium amplificarent. Supervacaneum foret ad rem per se lucidam aliquod exemplorum lumen adhibere.

Tertio, non levis opum accessio facta est aerario Episcoporum, Monachorum, atque Monialium, denique Canonicorum, ex ipsius divitiis. qui ejurato Seculo Ecclesiasticum institutum amplectebantur. Erant enim non pauci, qui non se tantum, sed sua quoque Uxo dicebant, quoties sacrae vitae jugum suscipiebant. Ad haec erant alii Ecclesiae adscripti, qui suarum rerum usu sibi contento, denique ex asse, aut semisse, aut tremisse Ecclesiam suam heredem instituebant. Immo vel sine testamento decedentibus Clericis Ecclesia succe-

fuccedebat, cui dederant nomen, nisi legitimi adessent heredes. J-m Anno 434. Imperatores Theodosius junior, & Valentinianus III. legem hanc dederunt, quae in Cod. Theodof. Tit. 3. Lib. V. habetur: *Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Diaconissa, aut Subdiaconus, vel Clericus, aut Monachus, aut mulier, quae solitariae vitae dedita est* (hoc est Sanctimonialis) *nullo condito testamento decesserit, nec ei parentes utrinque sexus, vel liberi &c. exstiterint, bona, quae ad eum pertinnerint, sacrosanctae Ecclesiae, vel Monasterio, cui fuerat destinatus, omnifariam facientur.* Quare nil mirum, si ad Episcopatum, ad Clerum, & ad Monasticam vestem induendam sollicitarentur, ac prope interdum impellerentur a Populo, a Clericis, a Monachis, viri ac feminae praedivites, quippe ex hisce rivulis sperabatur nova irrigatio Ecclesiastici aerarii. Atque heic dignus est qui memoretur celebris animorum motus exortus inter Sanctum Augustinum, & Pinianum, Albinam, & Melaniam, splendidissimos ac opulentissimos Cives Romanos, de quibus egi in Dissertat. IV. VI. & VII. Tomo I. Aneedor. Latin. Ad Augustinum invensum Hippone sese hi contulerant circiter Annum Christi 411. quum ecce pro more eorum temporum plebs tumultuans Pinianum ad Presbyteratum suscipiendum paene adigit: a qua violentia vix ille sese extricavit, studio praesertim Augustini, hujusmodi furiosum consilium improbantis. Ubi in libero ac tuto loco positus est nobilis ille coetus, vim factam aegro animo ferens, multa expostulavit cum Augustino de Hipponensi plebe, quasi cupiditate pecuniae, non dilectione justitiae servos Dei velles retinere, pro-

A dideritque cupiditatem suam, *Je non Clericatus, sed pecuniae causa, hominem dicitem, atque hujusmodi pecuniae contemptorem & largitorem, apud se tenere voluerit.* Proinde Augustinus scripta ad Alypium Tagastensem Episcopum Epistolâ 125. alâs 224., & ad Albinam Epistolâ 126. aliâs 225. nihil non egit, ut Populi facinus excusaret, seque & illum de sinistra fama purgaret. Verum placidius alii subinde divites ad Ecclesiastica munera, & ad claustra allesti, patrimonii suis Ecclesiasticum penes pinguius effecere; idque potissimum Oblati Monasteriis praefari consueverunt, ut ex Chronico Leonis Marficani, aliisque antiquorum monumentis constat. Tempore autem Caroli M. statutum tantummodo fuit, ut constet ex ejus Lege 137. inter Langobardicas: *Ut uniusque Presbyter res, quae post diem consecrationis adquisierit proprias, Ecclesiae relinquat.* Sed & in ipso ingressu in Monasterium, aut in Clerum, familiare passim fuit, utâ cum persona, bona quoque sua sacris offerre locis. Et vix ullus puer Monasterio tradebatur, quin parentes oblationem Monachis gratiorem esserent donatione fundi alicujus. Ex hac officina non parum emolumenti reserebant Monasteria. Proderit hujus moris testem intueri Chartam, quam mihi procuravit Joseph Mosca Sacerdos Neapolitanus, meliorum Literarum sedulus cultor. foecitantes ad vetustissimum Coenobium Neapolitanum Sanctorum Severini & Sofii, in quo adservatur. Annum scriptae Chartae designare non audeo; quippe notae Chronologiae in multis deficiunt. Floruit quidem Johannes ejusdem Monasterii Abbas Anno Ch. 910. sub quo facta est Translatio Corporis Sancti Severini,

rini, edita a Bollandi Tom. I. Aët. Sanct. pag. 1098. Constantinus quoque Leonis Sapientis filius imperare apud Graecos coepit Anno 912. Verum nulla mihi ratio succurrit conciliandi ejus annos cum annis Filii ejus heic memorati, & cum Indictione III. Satis duxi proponere Annum Ch. 765. tunc enim decurrebat Indictio III. & Annus XXV. Con-

stantini Copionymi Augusti, sub quo vixisse potuit Johannes Abbas senior, cujus nomen in Charta ista occurrit. Atqui, si verum est quod Pagius statuit, tunc Annus XV. Imperii Leonis illius filii agebatur, quum in Charta Annum IX. ejusdem deprehendamus. Utrumque fit, si non rectam Chronologiam, certe morem, de quo agimus, Lector hinc ediscat.

Oblatio Johannis pueri facta Johanni Abbati Monasterii Neapolitani SS. Severini & Sossii ab Euphemia matre, & Vitaliano ac Sergio fratribus, una cum portione bonorum ad eam spectantium. Anno fortasse 765.

IN nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi. Inp. Domino nostro Constantino Magna Imperatore anno vicefimo ejus filio anno nono die XXVI. mensis Februarii Indictione Tertia Neapoli. Certum est & Vitalianum, seu Stephanum, hoc est Mater & Filios reliqua, & filios quidam Dni Marini Sergium trib. de Abbatissa, nos vero Stephanum germanis pro vice nostra, & pro vice Aligerii parvuli germani nostri, a presenti die proutissimas voluntate offerre, & offerimus vobis Dno Johanni Prebytero Monast. SS. Severini, & Sossii, ubi eorum venerabilia quiescunt Corpora supradictis sancto & vestro Monasterio pro portione quidem Joannis filii, & germani nostri, idest integras duas petias de Terras portione meae & Euphemia b. F. ex quibus una que vocatur Clusuria de Alfinianum, & alia que ad sorbum ibidem in Alfinianum consistit; insimul cum arboribus, & introitus earum, & omnibus pertinentibus pertinebat mihi pro Parentorum meorum, & me in sorte tetigit a Stephano, & heredum Joanni donando germanis meis

premissis divisiones, quam apud me habere videor; unde nihil nobis exinde remansit, aut reheravimus coherente fieri a duobus lateribus de supradicta Terra, que vocatur ad sorbum, Terra Monasterii Beatae Mariae puellarum Dei, & de uno capite Terra Johannis Ferrarii, & ex alio capite coheret Terra supradicta. Terra portione meae de ipsa Clusuria habet finis ab uno latere Terram supradictam Stephani germani mei, & de alio latere coheret Terra portione heredum Joanni, qui supra germani mei, seu meae, taliter donatus omni tempore in quarta parte ad equale mensura ita ut a presenti die, & deinceps jam nominatas integras duas petias de Terra portione meae supradictas Euphemiae ex quibus una, que vocatur Clusuria de Alfinianum, & alia que & ad sorbum ibidem in Alfiniano constituta insimul cum arboribus, & introitus suorum, & omnibus eis pertinentibus, unde nihil nobis exinde remansit, aut reheravimus. quatenus, & per coherentias vobis eas insinuavimus sicut superius legitur, a nobis vobis pro portione supradicta Joanni filii, & germani nostri

fuit

sunt offeras & traditas in vestra potestatisque vestris fuit potestate qualiter exinde facere volueritis, & neque a nobis supradicta Euphemia h. F. & Vitaliano, seu Stephano, hoc est Mater, & Filios, nos vero supradicti Vitaliano, & Stephano pro vice nostra, & pro vice supradicti Aligerni germani nostri, neque a nostris haeredibus, vel alia persona summissa, nullo tempore exinde habeatis quancunque requisitione, aut molestia tam vos, quam supra Dominus Joannes vester Abbas Presbyter pro posteris vestris. Nempe est ipsa portio mea de ipsa Clusuria cum ipsa portione supradicti Stephani, & haeredum Joanni seu meae supradicti sancto vestrum Monasterium Monachorum vestrorum per nullum modum in perpetuum. Insuper & a omni homine omnique persona, & a supradicti Aligerni filio, germano nostro, & ab ejus haeredibus omni tempore nos, & haeredes nostris, vobis posterisque vestris, exinde in omnibus antestare, & defendere promissimus in perpetuum. Interea promistimus vobis, ut amodo, & semper omni anno & mense nos, & haeredes nostris vobis posterisque vestris, & in supradicto vestro Monasterio dare, & persolvere debeamus pro portione de responsacium supradicti Joanni filii, & germani nostri, idest criticum modius quatuor tractum a nobis omni anno, usque intus supradicti sancto vestro Monasterio mensuratum ad modum justum..... nullatenus nos, aut haeredes nostri vobis posterisque vestris mistemus excusationem, propterea quod vos supradictum Joannem filium, & germanum nostrum recipere promissimus in supradicti sancto, & venerabili vestro Monasterio, & cum Monachum facere; & vos, & posteris vestris cum nutrire, & vestire, & salutare promissimus omnibus diebus vitae suae, sicut ceteris

A Monachis vestris, & sicut decet Regula Sancti Benedicti, & ipse vobis posterisque vestris omnibus diebus vitae suae in obedientiam, & servitium esse debeat, & sicut ipsi ceteri Monachi vestri, & sicut ipsa Regula Sancti Benedicti docet, & nullo modo de ipso sancto vestro Monasterio exire se presumat omnibus diebus vitae suae; & si exinde exire presumeretis a tunc licentiam habeatis, vos, & posteris vestris eum requirere, & adprehendere, & in supradicti sancto vestro Monasterio reanire, vocare omnibus diebus vitae suae, & secundum meritum culpa suae in vestra sit potestate enim corripienti, & disciplinandi, quia sit inter nobis taliter. Quod si aliter probeneris de his omnibus supradictis per quovis modum, aut summissam personam, a tunc componimus nos, & haeredes nostri, vobis posterisque vestris auri libra una bisque; & haec Cartula offerationes, ut superius legitur, sit firma scripta per manum Anastasi..... Discipulo Dno Joanni Curialis, & Scriptorii per supradicta Indictione tertia. Hoc signum & manus supradictae Euphemiae, & Vitaliani, seu Stephani, hoc est Mater, & Filios, qui omnia supradicta consenserunt.

Ego Gregorius filius Dni Petri, rogatus a supradicta Mater, & Filios Testis subscripsi.

Ego Joannes filius Dni Geri..... Ego Capulus filius Dni Joannis. Ego Joannes Curialis, & Scriptorii, post subscriptionem Testium, & supradicti Anastasi..... Discipuli mei, manu mea propria percomplere per supradicta 31 Indictione. Pro Petrus Primarius (forte Scriptorii, aut Tabularius) Curiae hujus Civis Neapolitanus hoc exemplari Charta offerationis, quam ejus Authentica nobis dedit Dns Rucius venerabilis Abbas supradicti Monasterii.

sterii pro ista exemplaria facientium in
supradicto suo Monasterio sicut superius
legitur ex ipsa Authentica relevavi,
& cum nimia cautela ad singulas rele-
bas pro ampliori ejus firmitatem ma-
nus proprias subscripsi. In die prima
Mensis Martii, Indictione XI. Ego
Sergius Tabularius Curiae hujus Civis
Neapolitanus hoc exemplari Chartula
offertionis, quam ejus Authentica nobis
dedit Dnus Roccius venerabilis Abbas
supradicti Monasterii pro ista exempla-
ria faciendum in supradicto Monasterio
sicut superius legitur ex ipsa Authentica
relevavi, & cum omni cautela ad
singulas relevas pro ampliore ejus fir-
mitatem manus proprias subscripsi in
die prima mensis Martii, Indictione XI.

Complura alia animadvertas in
Charta hae, quibus eruditio Mona-
stica illustretur. Ego unum innuo,
scilicet disputatum inter Eruditos
fuisse, num Neapolitanum Monasterium
Sancti Severini sub Regula Sancti
Basilii regeretur, an Sancti Benedic-
ti. Primis temporibus Basiliana
Regula ibi observata videtur. At
saltem precedente tempore Benedicti-
nam ibi invaluisse, haec ipsa Char-
ta sat prodit, ubi videas bis com-
memoratam Regulam Sancti Benedicti.
Alia exempla patrimonii in Mona-
sterium translata ab amplectentibus
sacrum institutum jam dedi in Dis-
sert. LKV. de Monaster. & in LXII.
de Canonice. Chartam vidi in Tabula-
rio Archiepiscopi Lucensis, scriptam
Anno IV. Domini nostri Ratisbis viro
excellens fuisse Re. s. Indict. III. hoc est
Anno 749. vel 750. diem enim mi-
nime adnotavi, in qua Teupertus V.
D. Ecclesiae Sanctae Mariae de Sexto,
ejusque R. clori Bonualdo, una
cum consensu penitorum suorum, se ac
sua bona offert ad serviendum ibi
Deo, dum vita comes fuerit, castita-

tem servando &c. Alteram Chartam
vidi exaratam Anno VIII. Regni D.
N. Liutprandi Regis in Mense Mar-
tio, Indict. VII. idest Anno Ch. 724.
sed cum aliis Chartis Epocham Liut-
prandi signantibus notae istae minime
consentiant. Itaque diligentius
membranam illam perferutari opus
esset. In ea verò Ausfridus V. V. Cle-
ricus se famulaturum pollicetur Be-
ato Sancto Laurentio, & sancto Valenti-
no de Vaccae cunctis diebus vitae
suae. Sacro autem loco omnia sua
bona, Servos, & Ancillas offert, usu-
fructu tamen, dum vixerit, sibi
servato. Sunt & aliae Chartae ejus-
dem ritus testes; atque inter alias
unam mihi obtulit Tabularium Mo-
nasterii Veronenfis Sancti Zenonis,
scriptam Regnante D. N. Karolo Re-
ge in Italia Anno Quadagesimo per
Indictione Quarta. Annum designare
nescio; nam aut aliquod est vitium
in hisce notis, aut eas non satis ac-
curate ego descripsi. Indictio Quar-
ta Annum Ch. 818. exhibet; Annus
verò XL. Caroli M. Annum 813.
aut 814. Utcumque sit, haec etiam
habet, quod adnotavi in Dissert. X.
de minor. Just. Ministr. videlicet Ca-
rolum M. uno titulo Regis denatum
aliquando a Notariis fuisse, vel post-
quam Imperiali nomine ac dignitate
fulgebat. Sequitur in membrana il-
la: Domino sancto & venerabile om-
nium locorum Theonesio Christi Mar-
tyre, cujus Ecclesia constituta est super
Civitate, ubi cognominatur Monaste-
rio Novos Ego Petrus filius b. m.
Olvolo de loco Fanazio primo omnium
trado & offero me ipsum in hunc san-
ctum & venerabilem Templum Domini
de eruiendum &c. Tum suas fortunas
eidem sacro loco offert. Locus, ubi
olim fuit Monasterium hoc Sancti
Theonisi, eruditi Veronenses nobis
ali-

aliquando edicent, an censendus sit in Civitate ipsa Verona. Haec autem verba revocant mihi in mentem *Monasterium Novum situm in pago Tarvisiano*, a Lothario I. Augusto Monasterio ipsi Veronensi Sancti Zenonis collatum, ut est apud Ughellium in *Diplomate Ludovici II. Augusti Tom. V. Ital. Sac. in Episcop. Veron. Vide Dissert. XXX. de Mercatib.* Ejusdem Monasterii mentio in aliis Chartis Coenobii Zenoniani mihi occurrit. Altera namque has notas praefert: *Imperante Domino nostro Karolo hic in Italia Anno Quinto, Mense Augusto, Indit. Secunda, idest Anno 884. hic enim puto Carolum Crassum Augustum designari. Placuit atque convenit inter Johannem Diaconum adque Monacho, seu Praeposito Ecclesiae vel Monasterio Sancti Theonisti, ubi vocatur Monasterio Novo; & ex alia parte Scambulo de Lobio vico, quem nominatur Cismario filio quondam Johannis &c. Altera exarata fuit Regnante adque Imperante Domino nostro Huldovico Imperatore in Italia Anno Vigesimo nono, die octavo de Mense Martio per Indictione Quarta. Ne hic quidem Annum certum designare audeo; nullum enim ex Ludovici Augusti habeo, qui annos XXX. imperarit. Mihine describenti, an Chartae vitium tribuendum sit, ignoro. In ea Rodulphus filius b. m. Anpertus &c. Vico Veglatius testamento sua relinquit in Monasterio, ubi nominatur Monasterio Novo ad Ecclesiam Sancti Petri & Theonisti. Ad ritum redeo offerendum sese una cum suis bonis Ecclesiae alicui, aut Monasterio, atque ajo, ipsum diu perdurasse. Quippe ejus quoque usum reperio in Charta apud Monachos Benedictinos Coenobii Mutinensis Sancti Petri, Mutinae scripta Anno M. Tom. XIII.*

A CCX. die Jovis VII. intrante Octobre, Domino Ottone Rom. Imperatore regnante. Anselmus quondam Blinallonis de la Rocca Corneta dedit & obtulit se & sua bona omnia & nominatim petiam unam terrae postam &c. in manu Domini Johannis divina gratia Abbas Sancti Petri Mutinae recipienti nomine Ecclesiae Sancti Petri Mutinensis, ponendo investituram L. librarum Imperialium super Altare. Qui Anselmus renuntiavit omni proprio, & promisit ipsi Domino Abbati continentiam, & veram obedientiam. Et ipse Dominus Abbas recepit eum in Fratrem & Conversum, mittendo ipsum sub panno Altaris, & ostendendo eum ipsum, & ejus Fratres tamquam Conversum. Alium Mutinae in Ecclesia Sancti Petri juxta Altare solemniter praesentibus &c. Immo & Anno 1273. Morenus de Adigerio paria praestitit, atque inter cetera juravit castitatem, & fidelitatem, & continuam residentiam, & offeruit se cum libro in manu sub Altare Sancti Michaelis de Monasterio de Pavulle; nempe & illud s.berat Monasterio Mutinensi Sancti Petri. Quod etiam animadverti, si quis Presbyter olim sua bona Ecclesiae alicui offerebat, is in Rectorem ipsum ab Episcopo statim eligebatur. Charta est in Archivo Lucensis Archiepiscopii, data Anno XXIII. Caroli Regis, & XVII. Pippini Regis, Mense Mayo, Indit. V. idest Anno 797. quo Johannes Episcopus Lucensis, quandoquidem Aldipertus sua bona obtulerat Ecclesiae Domini & Salvatoris ab ipso Domino Johanne aedificatae prope Ecclesiam Sancti Martini, ipsum Rectorem statuit ejusdem Ecclesiae. Veri videtur simile, non defuisse temporibus iis censores, qui Monachos, quasi aucupes aut hereditatum, aut patrimoniorum arcefferent, quan-

do Novitios locupletes ad suum ovile adducebant. Quare Casinenſes Monachi, ut a ſe calumniam hanc amolirentur, in more habuerunt. Novitium hortari, ut potius in pauperes, quorum ingens copia nunquam deſuit, aut in conſanguineos, quam in Monasterium diſciſſimum ſua bona eſſunderent. Juvat huc adſerre verba

A Ritus ipſius, quae ex Caſinenſis Coenobii antiquiſſimo Codice excerpta necum communicavit D. Camillus Aſſarofius Monachus & Cellerarius Benediſtinus, qui nunc totus eſt in contexenda Hiſtoria Monasterii ſui Regienſis Sanctorum Petri & Proſperi.

Ritus Caſinenſium Monachorum in admittendis ad
Profſionem Novitiis.

„ **P**oſtquam Novitiuſ compleverit
„ Annum, & viſus fuerit pa-
„ tiens, & obediens, & probatus,
„ tunc venire debet in Capitulum,
„ & debet illi dicere Abba: ſi po-
„ tes obſervare, dic; ſi reſponderit,
„ domino juvante, poſſum, & volo,
„ tunc debet illi dicere Abba: Ec-
„ ce Frater, ſi viſ Deo omnipotenti
„ ſervire, vade, vende omnia tua,
„ & da pauperibus, & vni ſequere
„ Chriſtum. Sed ſi ille dixerit, quia
„ in hoc Monasterio volo tribuere;
„ tunc dicat illi Abba; Frater Deo
„ adjuvante, nobis non eſt neceſſa-
„ ria tua res, eo quod noſtra indi-
„ gentia habet unde ſuppleatur, ſunt
„ enim alii pauperiores nobis, aut
„ etiam Monasteria, vel certe pa-
„ rentes tui ſorte plus ſunt paupe-
„ res quam nos: & ideo melius eſt
„ ut pro mercede illis tribuas, qui
„ plus indigent quam nobis. Si au-
„ tem ille dixerit quia volo pro
„ mercede animae meae magis in
„ hoc Monasterio tribuere, quam al-
„ teri dare, tunc donare debet rem
„ ſuam aut pauperibus, aut in Mo-
„ nasterium. Cam hoc fecerit, tunc
„ debet venire in Oratorio, & ibi
„ exui ſuis veſtibus, & veſtiri rebus
„ Monasterii &c.

B Verum non adeo delicate & caute
reliqua Coenobia, & Canonicoꝝ
Collegia pro eſſiſſe videntur. Neque
Clariff. P. Martene in illuſtrandis
Monachorum Ritibus alterum huic
ſimilem protulit. Vercor etiam, ut
iſta Caſinenſium cautela ſatis fuerit
ad obſtruenda ora cenſorum; quam-
quam non negem, quin laudanda
ſaltem fuerint ejuſmodi hortamenta:
C Nam ex Concilio Cabilonenſi II.
Anni 813. ediciſimus, irrepiſſe avari-
tiae artes in pias ejuſmodi praedas.
Conſtituit (ita ibi Cap. VII.) Sacer
iſte conventus, ut Epifcopi ſive Abba-
tes, qui non in fruſtrum animarum,
ſed in avaritiam & turpe lucrum in-
biantes, quolibet homines illeſos cir-
cumveniendo rotonderunt, & res eorum
D tali perſuaſione non ſolum acceperunt,
ſed potius ſubripuerunt, poenitentiae Ca-
nonicae, ſive Regulari, ut puta turpis
lucri ſeſſatores ſubjaceant &c. Quod
plus eſt, additur: Res namque, quae
ab illeſtis & negligentibus datae, ab
avaris & cupidis non ſolum acceptae,
ſed raptae noſcuntur, hereditibus red-
dantur, qui dementia parentum, & a-
varitia inceptorum, exheredati eſſe no-
ſcuntur. Non haec poſtrema laus in-
cltyti Auguſti, Caroli videlicet Ma-
gni, hiſce abuſibus conſuluiſſe ac
tan-

tantam Episcopis Imperii sui constantiam inspirasse. Denique vide, quae hanc in rem attulit Clariss. Mabillonius in Veterib. Anal. Ibi inter cetera habentur Siberti Prioris Sancti Pantaleonis, & Rodulphi Abbat. Sancti Trudonis Epistolae, quibus hujusmodi morem tuentur. Praecipue legendum Carmen, cujus hi primi versus:

Quando vult aliquis, ut fiat Coenobialis,

Ex omni, quod habet, partes aequas faciat tres.

Unam pauperibus det, & una domi teneatur;

A *Tertia debetur Sanctis, ad quos gra-
diatur.*

*Hoc ego iussitū magis offero, quā
Simoniam &c.*

Quarto Ecclesiae, & sacra Coenobia, quae ror uberiori fruebantur, praeter haec sibi alia multa Emptionis titulo, non secus atque secularis viri, sibi conquirebant: cujus rei innumera exempla passim occurrunt in vetustis Archivorum monumentis, & in Chronicis Monasticis. Unum tantummodo propter vetustatem suam exere mihi placet ex Archivo Canonico Regularium Pistoriensium, ubi antiquum apographum adservatur.

Charta venditionis bonorum factae Hildeperto, qui & Ildo, Abbati Monasterii Pistoriensis Sancti Bartholomaei a Guillerardo Episcopo Pistoriense, Anno 812.

† **E**xemplar. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Karolus Serenissimus Augustus a Deo electus, & coronatus magnus, & pacificus Imperator Romanorum gubernans Imperium, qui & misericordia Dei omnipotentis Rex Francorum, & Longobardorum in Italia, postquam Papia Civitate ingressus est Anno trigesimo nono, die vigesima mensis Novembris, Inditione VI. feliciter..... Manifesti suavit nos Guillerard Sanctae Pistoriensis Ecclesiae, Zachaeus Presbyter filius quondam Alchisi, & Tassimanno filio b. m. Inveni, eo quod ante hos annos Ifferard Presbyter, qui ad solitaria pertransivi vita filiu quondam Gaiprandi in nos per suum Iudicatum tradedit institui, & iudicavi quid, aut quomodo nos ex eius substantia deveamus venundare pretio tollendi pro anima eius distribuendum omnia, ita quod aut qualis nobis

C ipse Ifferard tradedit per Cartula Iudicati sui conscripta per manus Ansprand Subdiaconi, & Notarii in nos confirmari, idcirco nos jam dicit Guillerard Episcopus, Zachaeus Presbyter, & Tassimanno, secundum ejus Decretum de sua substantia vendidimus, atque tradidimus tibi Hildeperto, qui Ildo clamat venerabili Abbati Monasterii Sancti Bartholomaei tres Casae, & portionis massariciae in locus qui dicitur Basano, qui regitur una ex ipse per Marungula. Alia per Durinnandulo. Tertia per Bonellu, & sunt Casae, & rebus ipse in finibus Senense, ut diximus, tam praedictae Casae & portiones cum omnibus pertinentiis, & adjacentiis de rebus ipsius Ifferardi Presbyteri ad ipse Casae in quibuscunque loco iusto ordine pertinentibus tam in montibus, quam in vallibus, ac padulibus, fontis, rivis, aquis, aquarumque ductibus cum finibus &..... terminibus

minibus & atfectionibus suis, cultis rebus & incultis, cum omnibus inferioribus, & superioribus suis ad rebus ipsius..... pertinentibus, mobilibus, & immobilibus seu qui se moventibus qualiter superius locuimus, omnia in integrum tibi qui supra Illo Abbas a parte Sancti Monasterium venditionis titulo tradidimus. Pretio vero pro omnia suprascripta venditio ad se suscepimus argento solidis viginti per novinos denarios pretium finitum & deliveratum in tali ordine, ut si de dicta suprascripta venditio nostra quicumque homo veniant adversus te Illo Abbas vel adversus tuis successoribus, vel contra pars praedicti Monasterii vestri Sancti Bartholomaei tum qualiter notificatione, aut conditione..... ventilatione causas agendi, & vos vel posteribus hereditas, aut successoribus nostris vobis ab ipsis suprascriptis contraditores, suprascripta venditio nostra non poterimus defendere, tunc nihil alia partiamur exinde molestia, nec calomiam, nisi tantum partis vestrae reddere devenimus alio tanto pretio quantum ut superius legitur ad te Illo Abbas suscepimus. Nam si quicumque alius homo sine nostra scissione, vel traditione quocumque tempore adversus vos de suprascripta venditio nostra litigaverint, aut causaverint, tunc tu jam nominatus Illo Abbas vel tuis successoribus qualiter per melius poteritis vobis per vos ipsos suprascriptae Casae & rebus debeat defendere omnino exinde causas agendi repositum reddendi sine ponendi potestatives esse debeat, nam nos suprascripti venditoribus, neque nostris posteris haeredibus, aut successoribus exinde auctori, nec defensori, neque restauratori, aut pretium redditore quærere non debeat, quia & nos vobis, nec a parte ipsius sacri Monasterii Sancti Bartholomaei de tali bo-

A nane, qui fortasse vobis suprascripta venditio nostra sine aliqua traditione aut scissione nostra etiam dixerit auctori nec defensori, nec restauratori, nec pretium redditore non permittimus quam in is omnibus motis, ut superius textum menurici designat, tibi suprascriptae Casae, & rebus vendidimus, & sub tali titulo ad te pretio ipso suscepimus, quod pro animae remedium ipsius Ifferadi iuxta ejus dispositum dispensavimus, & in hoc transiit ut superius circumscriptum est, hanc chartulam Gauspert Notarius scribere rogamus. Actum Pistoria Regnum, & Indictione suprascripta feliciter.

C ✱ Ego Guilleradus Episcopus in hunc scriptum a nos facto manu mea si. ✱ Ego Zacchaes Presbyter in hunc scripto ad nos factum manu mea si. ✱ Ego Tassimanno in hanc chartula a nos facta manus mea si. ✱ Ego Petrus rogatus a Guilerad Episcopus & Zacchaes Presbyter & Tassimanno manus mea si. ✱ Ego Anstrandus rogatus a Guillerada Episcopus, & Zacchaes Presbyter, & Tassimanno testis subscripsi. Signum ✱ manus Fusoni scilicet quondam Bantoni teste. Signum ✱ manus Pranduloni germano ejus teste, & signum f manus Recbiprand filio quondam de Orelli teste. Ego qui supra Gauspert scriptor post traditionem compleri & dedi.

Ego Gualbertus Notarius & Index sacri Palatii scriptor authenticum illud vidi, & legi, ut in hoc exemplar scriptum est, & quod inibi scriptum inveni fideliter exemplavi.

Episcopus iste ab Ughellio appellatur Vailtretradas. Corrige ut supra.
Ac

Ac propterea in Imperatorum & Regum Diplomatis confirmata videas Ecclesiis quaecumque eis obvenerant, aut in posterum obvenire possint *ex emptione, traditione, comparatione, commutatione &c.* Quod quidem et si confirmatione minime indigeat, attamen Lectorem non pigebit intueri discretis verbis exorsum in Berengarii I. Diplomate Ticinensi, quod mihi ad instar archetypi scriptum videbatur, sed fortassis archetypum dicendum non est. Hujus etiam mentionem fecit egregius Comes Donatus Silva Mediolanensis, in Dissert. ad Synodum Ticinensem. Tomo II. pag. 416. * 111. Rer. Italic. Ibi verò, ut ego quoque inspexi, nisi me sefellerunt oculi, legebatur *Anno DCCCXCVIII.* copularum cum *Inditione II.* Verum *Indictio II.* non cohaeret cum Aprili Mense Anni 898. ac proinde scribendum videbatur *Anno DCCCXCVIII.* & praecipue quod V. Kal. Aprilis Anno 898. minime decurrere potuit *Anno XII.* Regni Berengariani. Ad haec alterum quoque Diploma ejusdem Berengarii inspectum mihi est in eodem Archivo, hoc est penes

- A Sanctae Mariae Theodotae Sanctimonialis Ticini, datum Anno DCCCXCVIII. V. Id. Martii Anno Regni XIII. Inditione III. quod archetypum mihi tunc apparebat, memoratumque pariter videas a supra laudato Comite Silva. Occurrunt & haec ipsissimae, quae in superiori Diplomate, difficultates: quapropter utrumque monumentum subjicere Lectorem oculis statui, ut rem intimius perpendant. Equidem si verum fateri licet, legitima praestare nolim haec Privilegia, quum constet mihi ex tot aliis minime dubiis Berengarii I. Diplomatis, quae in hoc Opere dedi, ipsum communem Aera, & vulgari Indictionum ordine usum fuisse; suntque ex iis nonnullae in ipsa Ticinensi Urbe data, atque eisdem Sanctae Mariae Theodotae Sanctimonialibus concessa. Ubi ergo pari certitudine liquebit, Berengarium diversam interdum Chronotaxim adhibuisse, tunc omnem dubitationem exuam. Sed vide quae ego ipse attuli in Dissert. XXXIV. de Diplomate.
- D En interim utrumque Diploma.

Berengarii I. Italiae Regis Diploma, quo omnia jura & bona ad Monasterium Monialium Ticinensium S. Mariae Theodotae confirmat Anno 898.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi Dei aeterni. Berengarius divina favente clementia Rex. Si circa fervor & ancillas Dei munificentiam nostrae benignitatis largimur, credimus hoc ad animae nostrae salutem efficaciter pertinere. Igitur omnium fidelium Sanctae Dei Ecclesiae, nostrorumque presentium scilicet & futurorum cognoscat industria, qualiter que-

E dam Dei ancilla Rixinda nomine, Monasterii Sanctae Dei Genitricis semperque Virginis Mariae Abbatissa, quod est situm infra Urbem Ticinensem, & nominatur Theodote, pro diversis Monasterii sui utilitatibus ob amorem supremi Numinis praeceptum confirmationis fieri dignaremur. Cujus precibus, quia iusta petuntur, libentissime adquiescentes, hoc immu-

munitionis nostrae praeceptum conscribi iussimus, per quod omnino percipientes iubemus, ut eadem Abbatissa degens sub Regula Sancti Benedicti idem Monasterium cum adjacentiis iuste & legaliter pertinentibus, mobilibus atque immobilibus rebus, adquisitis & adquirendis usque in finem vitae suae teneat atque possideat. Insuper etiam confirmamus omnes res, quas cumque idem Monasterium longo tempore dignoscitur possedisse a Gregorio ipsius Monasterii Fundatore. Idem inter ceteras res, campos, rivumque, quem ipse quondam Monasterii Fundator comparavit ab Ottone & Laurentio, cum Ecclesia Sanctae Mariae, quae dicitur Corbellari, ac etiam alia Ecclesia in honore Sancti Vincentii in loco, qui dicitur Venerosassi, cunctisque aliis rebus in omnibus locis atque vocabulis eidem Sancto Cenobio a tanto fundationis institutore concessis de iure parentum, seu donatione, traditione Regum, aliorumque hominum comparatione quorumcumque, & quarumcumque legalium conscriptione cartarum, aut postea praetaxatum venerabile Monasterium a donis Regum, atque Imperatorum Predecessorum nostrorum, aliorumque diversorum hominum ex emptione, donatione, fidelium quoque oblatione, traditione, comparatione, commutatione, libellorum cartarumque conscriptione adquisivit, ac deinceps iuste & legaliter adquirere potuerit, tranquillo jure per hoc nostrae auctoritatis preceptum possideat; & ut liceat eidem per hoc nostrae auctoritatis preceptum eidem Cenobio, secundum Regulam Sancti Benedicti de pro-

pria Congregatione Abbatissam eligere, sintque omnes res ejusdem Monasterii, tum homines liberi & servi, quamque omnes alias res sub Regali defensione munitae atque defensae. Et si necessitas fuerit de rebus & Familiis ipsius, per inquisitionem circumquaque manentium bonorum hominum, sicuti de nostris Regalibus rebus rei veritas approbetur. Hoc quoque statuimus, ut nullus Reipublicae Minister, neque aliquis ex Judicaria potestate homines ejusdem Monasterii liberos, aut servos deinceps inquietare praesumat, nec loca ad causas audiendas, vel feda exigenda, aut tributa, vel mansiones, aut paratas faciendas, nec seditiosos tollendos, aut homines ejusdem Ecclesiae ingenuos vel servos super terram ipsius commanentes distringendos, nec ullas rehibitiones, aut illicitas occasiones requirendas, ingredi audeat. Et quicquid exinde Fiscus noster, vel Pars publica sperare potuit in eodem Monasterio, secundum concessionem & confirmationem Lotharii, & Ludovici Imperatorum Predecessorum & Consanguineorum nostrorum, solemnem ac perpetuam stabilitate firmamus. Damusque ei licentiam, secundum eorum statuta de Silva Carbonaria materiam ad reparationem ipsius Monasterii suscipere, ac ligna ad usum ignis habere juxta temporis opportunitatem. Et quandocumque necessitas imminet, naves ejus per Ticinensem Portum, tam per Portum Baricum, quamque per quemlibet alterum discurrere possint absque alicujus impedimento, vel telonei exactione. Et omnes rerum commutationes, quas praedicta Rixinda Abbatissa fecit

fecit, mancant inconvulsae. Haec
autem omnia superius allegata, si-
cuti a Predecessoribus nostris Re-
gibus, seu Imperatoribus concessa
& confirmata sunt, inconvulse con-
cedimus & firmamus eidem vene-
rabili loco persuendum temporibus
perpetuis jure firmissimo pos-
sidentia, ut sub tuitionis nostrae
mundurdo secure & sinceriter per-
severent. Insuper confirmamus in
prefato Monasterio pro mercede
animae nostrae Vadum unum in
Pado ad piscandum, ubi nomina-
tur ad Putheolam, habentem ter-
minum superiorem, in quo curre-
re solet, deinde percurrit ad eum
locum, ubi Agonia influit Padum,
constituentem praedicto venerabili
Monasterio Insulas juxta praedictam
jurisdictionem ex utraque parte
Padi, quicquid antiquo tempore
idem Monasterium seu moderno
obtinuit, vel Padus invalit, aut
in futurum irruerit, de propriis
ipsis Monasterii rebus sine Nebia-
sco usque in fluvium Ugoniae,
deinde ipse finis descendit in Pa-
dum & ad termino, qui vocatur
Grindolado, percurrit in Melum in-
situm, deinde ad Portum Caputla-

A
Si, quantum idem Monasterium
preterito tempore obtinuit suo ju-
re, & nunc legaliter obtinere vide-
tur, seu quod Cunipertus Rex inibi
per suum contrulit preceptum. Pre-
cipientes igitur jubemus, ut nemo
ex fidelibus Sanctae Dei Ecclesiae,
simul nostris, neque presentibus,
neque absentibus, parti praedicti
B Monasterii de his omnibus, que
supra a nobis concessa, & confir-
mata sunt, quolibet tempore ul-
lam presumat inferre molestiam,
vel contrarietatem, sed sub omni
integritate, sicut a nobis concessa
& confirmata sunt, perenniter ibi-
dem ad utilitatem Monasterii ipsius
sine aliqua diminutione permaneant.
C Si quis autem, contra hujus no-
stri precepti securitatem, aliquam
violentiam aut invasionem inferre
tentaverit, sciat se compositurum
auri optimi libras triginta, me-
diatatem Palatio nostro, & reli-
quam medietatem parti ejusdem
Monasterii. Et ut haec nostra au-
D thoritas plenior in Dei nomine
obteneat vigorem, manu propria
subter firmavimus, & annuli nostri
impressione insigniri jussimus.

Signum Domni

B S
L N E

Berengarii gloriosissimi Regis.

Petrus Cancellarius ad vicem Petri Episcopi & Archicancellarii recognovi:

Dat. V. Cal. Aprilis Anno incarnationis Domini DCCCXCVIII. Anno
verò Regni Domni Berengarii gloriosissimi Regis XII. Indictione II.

Actum Papiae Palatio Regio in Dei nomine feliciter. Amen.

Con-

Confirmatio Privilegiorum facta a Berengario I. Italiae Rege Monasterio
Monialium Ticinensium S. Mariae Theodotae Anno 899.

IN nomine Domini nostri Jesu
Christi Dei aeterni. Berenga-
rius divina favente clementia Rex.
Si circa servos & ancillas Dei in
venerabilibus locis famulantes tui-
tionis nostrae munificentiam, no-
stros praedecessores imitantes, cle-
menter impendimus, & apud Deum
veniam promereri, & Regni nostri
statum divina ope fulciri non am-
bigimus. Omnium igitur Sanctae
Dei Ecclesiae, nostrorumque pre-
sentium scilicet, ac futurorum no-
verit industria, qualiter Andreas
venerabilis Archiepiscopus Sanctae
Mediolanensis Ecclesiae noster si-
delissimus obrutibus nostrae maje-
statis optulit preceptum nostra pie-
tate collatum in Richisindam Ab-
batissam Monasterii, quod dicitur
Theodotae, situm infra Urbem Ti-
cinensem, suppliciter postulans, ut
eodem tenore in Rixindam ejusdem
neptem, quae nunc est in eodem
Coenobio Abbatissa, similiter no-

A „strum emitteremus preceptum. Cu-
jus precibus nostrae Celitudinis
animum inclinantes hoc immuni-
tatis nostrae praeceptum conscribi
jussimus, per quod omnino preci-
pientes jubemus, ut eadem Abba-
tissa degens sub Regula Sancti Be-
nedicti id Monasterium &c. possi-
deat. Insuper etiam confirmamus
omnes res, quascumque idem Mo-
nasterium longo tempore d'ignosci-
tur possedisse a Gregorio ipsius Mo-
nasterii fundatore, idest inter ce-
teras res Campus Zavani, quem
ipse quondam tanti Monasterii fun-
dator comparavit a Tatone & Lau-
rentio cum Ecclesia in honore San-
ctae Mariae, quae dicitur Corbel-
lariaca, & alia Ecclesia in honore
Sancti Vincentii in loco, qui di-
citur Ventrosassi, cunctisque aliis
rebus in omnibus locis atque vo-
cabulis eidem Sancto Coenobio a
tanto fundationis institutore con-
cessis &c.

„ Signum Domni

B S
LN

Berengarii gloriosissimi Regis.

L. Sig. cer. deperditi.

„ Beatus Notarius ad vicem Petri Episcopi & Archichancellarii recognovi, &
„ Data V. Idus Martii Anno Incarnationis Domini DCCCXCVIII. Anno
„ verò Regni Domni Berengarii gloriosissimi Regis XIII. per Iudic. III.

„ Actum Papiae Palatio in Dei nomine feliciter. Amen.

Commutationum vero quamvis ob-
via sint in Archivis Documenta, u-
num ramen Lectori, ut ominor, non
ingratum futurum, exercere placuit,
quod acceptum refero diligentiae do-

D Atissimi Viri Bartholomaei Cam-
agnolae Archiepiscopi in Urbe Ve-
ronensi, qui illud ex Archivo Capi-
tuli Canonico Veronensium hausit.

Monasterio.

Monasterium Veronense S. Mariae ad Organum permutat Servum suum pro terra & vinea cum Odelberto. Anno 944.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi. Regnantibus Dominis nostris Hugo Rege hic in Italia Anno Nonagesimo, & Illudario Rege filio ejus Anno Quindecimo, sub die de Men'e Junii, Indictione Secunda feliciter. Sicut in Dei nomine placuit, atque convenit inter Petrus venerab. Abbas Monasterii Sancte Mariae sito foris Portam Organi, necnon & inter Odelberto filius quondam Rotelcarpo, ut in Dei nomine ambe partes inter se titulum commutationis facere deberint, quod ita fecerunt. Et quod in ordo legis contineri dignoscitur, ut unaquaque Ecclesia, sint a longo tempore consuetudo fuit, ita ut servari debeant & sit in hunc Monasterium semper consuetudo fuit, ut de Servo, & Ancillis ipsius Monasterii dedisset, & rebus ad pars jam dicti Monasterii recepit. Pro eo dedit & tradidit in primis jam ante dicti Petrus Abbas de partem suprascripto Monasterio in commutationem suprascripto Odelberto praesenti die & hora ad suam potestatem ad habendum, idest per una una Servo ipsius Monasterii nomine Leto pro Servo nomine ad habendam. Ad iuricem recepit antedictus Petrus Abbas ad partem suprascripto Monasterio in commutationem de suprascripto Odelberto praesenti die & hora ad eadem suprascripto Monasterio proprietatem ad habendum, idest terra cum vineas super se habet in loco uno juris eidem suprascripto Odelberto, que posita est in finibus Veronensibus in Transfonte periticas viginti & una, pedes sex, lato de uno capite periticas duas, pedes sex, de & senisse uno, ad peritica legitima de pedes duodecim ad

Tom. XIII.

A extensis brachiis mensurata & quae de uno latius via, de alio latius Johannes habet. De uno capite Sumiverga habet, de alio capite ingressu commune per currentem, & infra designato loco, vel ejus confines, seu & predictas coherentias cum omnia super se habet, seu & suprascripto Servo, quem jam predictis commutatoribus, que sibi ante partes unus alterius ad iuricem traderant, & exinde sibi nullam reservaverunt una cum ingresso comuni. Hac autem ista commutatio visa atque estimata est ex utraque partium per Teudiberto & Goricberto Presbyteris, & Audiberto Diaconus missis de partem suprascripti Monasterii; & cum eis fuerunt huius idoneis homines, eorum fides amittitur, idest Pedelberto de Ponte filius quondam Zeudiberto, & Gisevertus de Castro Veronensi filius quondam Aniverto, & Modelberto filius quondam Sumiverto de foris Portam Organi. Et ipsi toti infirmis estimaverunt iusta legem, quod pars suprascripto Monasterio ab illo die plus meliorem & ampliorem rem recepit, quam ipsi Servo valuisse. Promittentes autem propterea ipsi commutatores, ut si ipsi, vel eorum successores atque heredes, si contra ea, que commutaverunt atque tradiderunt, ire temptaverint, aut eam frangere quesserint, & ab omni homine non deservaverint, & probatum fuerint, tunc tantum & in quantum suprascripta commutatio cum omnia super se habuisse, suprascripto Servo eo tempore sub estimatione melioratum valuerint, de quantum exinde unus alterius eidem defendere non poterint, aut contendere, vel minuire quesserint,

Q 9

ut

ut in duplum restituant parti parti fidem servant, cui super quam culpa respexerint ab ipso, qui in sua fide vel & scripto permanferint, vel ad eorum successores atque heredes, aut cui ipsis dederint. Et hac pagina commutationis omnique tempore firma & stabili inconvulsa, & irrevocabili permaneat cum stipulatione subnixæ.

Acto ad suprascripto Monasterio feliciter.

Ego Petrus Abbas in hac commutat. a me facta manu mea subscripsi.

Ego Zeudibertus Presb. & Monachus in hac commutat. missus interfui, & mm. ss.

Ego Garibertus Presb. Monachus atque Prepositus in hac commutat. missus interfui, & mm. ss.

Ego Audibertus Diac. in hac commutat. missus interfui, & ss.

Ego Grasfo Presb. in hac commutat. consensu, & mm. ss.

Ego Fradibertus Presb. in hac commutat. consensu, & mm. ss.

Ego Zeudibertus Diac. in hac commutat. consensu, & mm. ss.

Ego Fredibertus Diac. in hac commutat. consensu, & mm. ss.

Ego Bonivertus Diac. in hac commutat. consensu, & mm. ss.

Signum ✠ manibus suprascriptis Padelbertus, & Gisevertus, & Madelbertus, qui in hac estimatione interfuerunt, & estimaverunt, & manus suas posuerunt.

Signum ✠ manibus Zeno filius quondam Audiberto, & Trasiverto filius quondam Suniverto, & Adelberto qui Rindello vocatur, viventes lege Romana testes.

Signum ✠ manibus Lendiberto, & Luwempero germanis filiisque Næoni testis.

Signum ✠ manibus Bonegiso filius quondam Petro Nisabro, & Johannis filii quondam Fradiberto testes.

Ego Liutefredus Clericus Notarius, qui hanc paginam scripsi, & posgradita complevi.

Quinto non mediocri bonorum copia in jus ac potestatem Ecclesiarum, sive Coenobiorum, concessit ex pia illorum industria, qui fortunas suas publicorum tributorum oneri subtrahere cupiebant. Quam enim Episcopia, Collegia Canoniorum, Monasteria, atque aliae sacrae Aedes, aut Ecclesiastici coetus, multis privilegiis ac immunitatibus ex beneficentia Imperatorum & Regum fruuntur: Seculares homines in propriam utilitatem intenti, ut hujusmodi privilegiorum participes efficerentur, sua donabant Ecclesiis, eâ conditione tacite adiectâ, ut eadem rursus ab Ecclesiis reciperent in Emphyteusim, exiguum tantummodo polliciti pensionem, qua sacri loci dominium, ut ajunt, directum quotannis agnoscerent ac testarentur. Eâ ratione, mutato duntaxat titulo seu nomine, fundos suos sagacissimi donatores retinebant sibi suisque posteris fruendos, immunesque insuper a publicis oneribus efficiebant. Ecclesiae verò, deficientibus iis, eorumve liberis atque nepotibus, ejusmodi res, tanquam postliminio ad se reversas, tandem recolligebant, atque integre jure suo possidebant. Non pauca hujusce consuetudinis exempla suppetunt in antiquis Archivorum membranis, in Chronicis Monasticis, Librisque etiam editis. Verum Pippinus Italicae Rex, sive ut ego edidi, Lotharius I. Augustus, fraudem hanc attentius quam sui praedecessores perpendens, eamque in non leve incommodum publicae rei vergere deprehendens, latâ Lege, quae inter Lotharii Langobardicae XXII. habetur, eidem tremum

num iniecit, mandans ut in posterum huiusmodi res Ecclesiis donatae, ac rursus titulo Emphyteusis receptae, publicis functionibus obnoxiae essent. Placuit nobis (ita ille) ut liberi homines, qui non propter paupertatem, sed ob vitandam Reipublicae utilitatem, fraudulenter ac ingeniose res suas Ecclesiis delegant, easque denno sub Censu utendas recipiant, ut quousque ipsas res possident, hostem & reliquas functiones publicas faciant. Quod si iussa facere neglexerint, licentiam eos distringendi Comitibus permitimus per ipsas res, nostra non resistente cunctitate (hoc est, non obstantibus immunitatibus ac Privilegiis per nos concessis cuicumque Ecclesiae) ut status & utilitas Regni huiusmodi adiuvantibus non infirmetur. Attamen vel post hanc Legem Pippini, sive Lotharii, aut ut melius dicam utriusque, perrexerunt multi eo pacto sua largiri Ecclesiasticis Collegiis aut locis. Nam quavis publica omnia onera minime hac arte evaderent, nihilo tamen secius a Fiscis unguibus, atque a potentiorum violentiâ, sub umbrâ ac patrocinio Ecclesiae, bona illa emphyteutica facilius tuebantur. Eiusmodi Emphyteuticon innumera, paene dixi, exempla adservantur adhuc in locupletissimo Tabulario Canonico-rum Mutinensium, unde duo tantummodo excerpti. Scripta est una ex iis Chartis Anno *Enricus gratia Dei Rex Anno Regni ejus Deo propicio in Italia Tercio, Sexto Kal. December Indict. Quinta. Et ideo in Dei nomine ego Warinus gratiâ Dei Episcopus Sancte Mutinensis Ecclesie per in synocharia adque precario nomine concedo tibi Adelburga filia quondam Petri &c. pecies quatuor de terra infra Castro qui dicitur Nova &c. Quas ipsas pecies de terra tu que supra Adelburga per car-*

tulam offerfusionis pro tuam saluacionem emisisti in me qui supra Warinus Episcopus ad pars ipsius Ecclesie Sancti Geminiani &c. Notae Chronologicae Annum MVI. exhibent. Accipe & alteram Chartam in eodem Tabulario Mutiaensi existentem, & scriptam Anno Christi 841. aut 842. hisce Notis: Lutharius divina ordinante providentia Imperator Augustus hic in Italia, Anni pietatis Regni ejus Deo protegente Vigesimo tertio, die Nonodecimo de Mense Septembrio Indict. Quinta. Leodobius Gassaldus, & Crylleberga jugalibus petimus a vobis Domino Jona gratia Dei Episcopus Sancte Ecclesie Rotineusis &c. concedere nobis dignetur &c. omnes res illas, quas ego qui supra Leodobius per cartula donationis pro remedio anime mee in Ecclesia Sancti Geminiani emis, omnia in integrum &c. Habemus heic Epocham Lotharii I. Augusti, quae familiaris Mutinae fuit, uti indicant gemine aliae Chartae in eodem Archivo a me visae, quarum prima scripta his Notis: Ludovicus, & Lutharius divina providentia Imperatores Augusti, Anni Imperii eorum in Christi nomine Decimo, & Quarto, die Vigesimo primo Mense Junii Indictione Prima. Idem Anno 813. Altera has Notas praefert: Ludovicus, & Lutharius divina providentia Imperatores Augusti, Anni Imperii eorum in Christi nomine Septimo decimo, & Undecimo, die Vigesimo secundo de Mense Octubrio, Indictione Nona. Idem Anno 830. Hinc habes Lotharii Epocham, ex quo Rex Italiae Anno 820. constitutus fuit, continuatam fuisse vel postquam Imperatoria dignitate auctus Coronam Romanam suscepit. Et eum quidem jam Anno 817. confortem Imperii Ludovicus Augustus pater effecerat. Idem quoque mos in Francorum Regno

gno familiaris passim fuit. Porro quaecumque *Precariae* aut *Præstoriae* referuntur inter Marculfi Formulas, & in Appendice Baluzii, & in Formulis Lindebrogii, aliquid exhibent sacris locis donatum, quod postea Emphyteusis titulo recipitur, aut loco illius aliquid aliud Libellario iure possidendum, donatori traditur. Et ne Mutinae tantum consilium, atque ut aliunde exempla petam, en tibi Chartam Senensem, quam mihi descripsit in horum temporum eruditione, dum vixit, veratissimus, &

A decessimus vir Hubertus Benveglia-
tus Patricius Senensis, ex memorata
existente apud nobiles viros Bichios
Comites Scorgiani Senenses. Olbertus
Presbyter & Petrus Diaconus Cano-
nicis Senensibus per chartulam *offertio-*
nis duas domos dono dederant; exin-
de verò eadem petunt & recipiunt
titulo Emphyteusis. Eo etiam gratior
B Charta haec obveniat, quod ibi oc-
currant *Cardinales Ecclesiae Senensis* &
de quo titulo ac munere Disquisitionem
LXI. supra dedi.

Canonici Senenses Olberto Presbytero, & Petro Diacono in
emphyteusium duas domos concedunt Anno 1000.

V nomine Domini Dei & Salvato-
ris nostri Jesu Christi. Regnante
Domno nostro Otto Tertio gratia Dei
Imperator Augustus Anno Imperii ejus
Deo propitio in Italia Quarto, Septi-
mo Idus Aprilis, Indictione Tertiade-
cima. Igitur in Dei nomine nos Johan-
nes Clericus, & Cardine, & Prepo-
situs Sancte Marie Domus Episcopo Se-
nense, & Andreas Archidiaconus, &
Sigizo Clericus Petrus Cle-
ricus & Primicerius, Sigizo Presbi-
ter & Cardine, Petrus Clericus &
Cardine, Martinus Diaconus & Car-
dine, Bonizo Diaconus & Cardine,
Johanni Diaconus & Vicedominus, Jo-
hanni Clericus & Cardine, Johanni
Diaconus, Wido Clericus, Azzo Cle-
ricus, Sigizo Presbiter, qui sumus de
Canonica Sancte Marie qui nos abemus
ad custodiendum & a regendum de pars
Illebrando Venerabilis Sancte Senen-
sis Ecclesie Episcopo, modo vero per
uno libello, & pro vestra vera qui sa-
pra convenientia a personis nomine da-
re providimus vobis Olberti Presbitero
filio bone memorie Alberti, & Petro

C Diacono filio bone memorie Petroni, per
consensum Fratrum Canoniorum nostrorum:
Idest Cysis & redus ille due qui
sunt in Caxalis & vocabulo Rigorulo de
Bicolle Augustali. Una Casa, que regi-
tur per Tupeto, & per Urso; alia Casa,
que regitur per Marco. Ab omni circui-
tu sunt designate & terminate; de una
parte se tangunt Ecclesiam Sancte Marie;
de alia pars que fuit Tenzi;
de tertia pars a terra que
fuit de quarta pars de Cur-
te & via publica pervenientes usque in
fossato. Alia terra, quas est in supra-
scripto loco, qui vocatur Colle a Castelli,
de una pars se tangunt terra mea qui
supra Olberti Presbitero de latini, & de
E supus, & de super se tangente a terra
Sancte Marie supra scripta
terra, que per supra scripte locas sunt
designates & determinates, cum la sunt
de vinea, de pomis arboribus, cum om-
nia intra & de super se abentes . . .
in Olberti Presbitero per carulam of-
ferentis misisti in predilla Canonica
Sancte Marie, sunt supra legi-
tur, in vos qui supra tu Olberti Pre-
sbi-

ibitero, & Petro Diacono, Barbat & Nepos, diebus vestris in integrum dedi, & confirmari abeundum, tenendum, Liborari faciendum & vestros recte & non proietur, & per omnia que supra legitur datis & persolvatis in pensione per vos aut per vestrum de vos diebus vite vestre, vel per vos misso, nos qui supra superscriptorum denominati Canonici, aut a vestris posteris, Sacerdotis Rectoris de predilla Canonica, vel a Proposito, aut a Ministeriale de predilla Canonica Sancte Marie per singulos annos de infra Mense Decembre denariis viginti & quatuor bonis speciebus, volumus, atque constitimus nos supradicti Canonici denominati decesso Gilberto Presbitero, & Petro Diacono, ipsa superscripta terra & case deveneri in potestatem Alberti, & Petri, & Wilhelmi germanis filii bo. me. Althengi, qui sunt Nepotes Gilberti Presbitero, & in filiis hereditibus eorum; & qualis de illi sine filios legitimos mortuus fuerit de ille qui supravixerit in portione defuncti succedat de superscripta terra cum filiis & ereditibus suis ad ipso superscripto salvo dandum & non amplius. Et per nullum vel pro qualibet superflua vobis nulla super imponamus. Novitias, & seu fructus, & laborationes in vestra sit potestatem faciendum quod volueritis. Et si nos qui superscripti denominati Canonici, aut a nostris posteris successores Rectori de predilla Canonica vobis Oiberti & Petro Diacono diebus vite vestre, & per vos decesso Alberti, & Petri, & Wilhelmi, & a filiis ereditibus eorum amplius violento ordine superimposuerimus, aut si eam vobis superscripta terra & case recolleste aut minime quaesierimus per quodvis ingenio nisi quod supra legitur tunc componamus nos vo-

his pena numerum de argento solidos centum providere promittimus nos qui supra Oiberto Presbitero, & Petro Diacono diebus vite vestre vobis superscripti denominati predilli Canonici & a vestris posteris successores predillos de predilla Canonica. Quod si omnia, qualiter vos superscriptos decrevisse facere, adimplere resistimus, & non adimpleverimus, si sicut superscripta cartula non permanerimus, sicut supra legitur, tunc componamus nos vobis pena numerum de argento solidos centum, quia inter nobis taliter convenit. Quam vero duobus libellis convenientia nostra, qualiter supra legitur, Wido Notario Domini Imperatoris scribere rogavimus. Adam Sena.

C. Johanni Clericus Cardine & Proposito us.

Andreas Archidiaconus & Cardine st.
Ego Sigefredas Clericus & Prior
Suo st.

Wido Clericus st.

Petro Clericus & Primicerius st.

Ego Johanni Clericus & Cardine st.

Johanni Diaconus & Vicedominus st.

Ego Johanni Diaconus st.

Ego Martinus Presbiter & Cardine st.

Bonizo Diaconus & Cardine st.

Ego Maizo Presbiter consensu & st.

Sigizo Clericus consensu & st.

Suzo Presbiter st. Ego Petro Clericus consensu.

Ego Oibertus Presbiter a me fa.

Ego Petro Diaconus a me fa.

E. Ego Donatus rogatus. Ego Rollando rog.

Ego Wido Notarius Domini Imperatoris postredita compleri & dedi.

Atque ex hac potissimum causa factum est, ut potentiores Ecclesie pluribus in dies augerentur agris & juriis. Nam quo major erat potentia

rentia, majoraque Privilegia alicujus Ecclesiae, eo facilius homines sub ejus umbra, & protectione sua bona collocabant. Ac propterea ingentem fundorum, & opum copiam congregasse Episcopi, ac praecipue Archiepiscopi, seu eorum Ecclesiae, simulque Abbates ac Monasteria prae ceteris eminentia, quum istis majores essent vires ad suos clientes, subiectos, & emphyteutas tuendos, eorumque bona protegenda. Rursus ob hanc praesertim causam accidebat, ut in tot diversis, atque etiam remotis Comitatibus ac locis Ecclesiae & Monasteria Cortes, Ecclesias, aliaque bona possiderent. Qui enim eadem bona Ecclesiis offerebant, ita ut iis in posterum frui pergerent, remotiora non raro loca sacra conquirebant, quibus sua subicerent, duplex emolumentum inde sperantes. Scilicet, se minime vexandos a tam longinquis dominis, & nihilominus fru-

A Sum certum se ex eorum patrocinio percepturos, dum levem censum quotannis persolverent. Auctor est Petrus Diaconus Lib. IV. Cap. 25. Chronici Casinensis, Anno 1105. *Mathildam Comitissam concessisse Cenobio Casinensi tertiam partem de Curte Sancti Benedicti, quae dicitur in Pastorini.*
B Erat ista Curtis in Lombardia, & fortassis in Regiensi, aut Parmensi agro. Neque eam concessit, aut donavit Mathildis Comitissa Monasterio Casinensi, sed quidem dimisit; quippe quae ad Casinates venerat ex parte Girardi de Curviatico, nunc Gorriago in territorio Regiensi. En quam longinquis in partibus homines quaerere, cui sua donarent, iidem tamen, dum viverent fruituri. Accipe ego Chartas a Petro Diacono hac de re memoratas, atque e Tabulario ipsius Monasterii Casinensis depromptas.

Judicium Mathildae Comitissae de rebus Sancti Benedicti de M. Casino in Longobardia in loco Pastorini Anno 1105.

A Nuo ab Incarn. Domini MCV. X. Kal. Julii, Ind. XIII. Cum consideret Domina Mathilda in loco Sancti Caesaris in judicio residentis ibique Domino Judex ceteris compluribus aliisque fidelibus adpraesentibus, scilicet Araldus de Melleagnano, & Ugone Armato, & Alberto de Manfredo, & Ubaldo de Scavato, & Plaginerius filio Bulgarelli, & Teoberto de Nonantula, Causidicus quoque Odaltus, & Cuno de Bondeno, & Sigezzo filio Lamberti de Bononia, & aliis quampluribus: Petiit Georgius Sacerdos, & Monachus missus Casinensis Ecclesiae Sancti Benedicti tertiam portionem de quadam Curte, quae vocatur in Pastorini, ex parte Abba-

D tiae Sancti Benedicti propter Deum, & animae mercedis Dominae Mathildae. Supra scripta Domina Mathilda cum taliter audisset, pro remedio animae suae concessit & permisit habere tertiam portionem de Curte Sancti Benedicti, quae dicitur in Pastorini, sicuti ei venerunt ex parte Girardi de Curviatico, in istis locis, sicut supra legitur, ubi inventae fuerint; & jam dictum Monasterium de Monte Casino faciat in usum, & super eum Monasterium quicquid voluerit sine alicujus datione, & sine omni contradictione supradicta Domina Mathilda, & ejus heredes post ejus decessum. Et insuper addidit penam, ut si quis Princeps, aut Comes, aut Vice-

comes,

comes, seu alia qualibet persona molestaverit suprascriptum Monasterium, ut sciat se compositurum nominatae poenae libras LX. auri optimi, medietatem parti publicae, & medietatem praedictae Ecclesiae.

✠ *Matilda Dei gratia si quid est.*
Ego Bonus Judex sacri Palatii interfui, & firmavi. Ego Odaldus Causidicus interfui. Ego Dominicus sacri Palatii scripsi, & subscribendo complervi.

Alterum Judicium de eadem re Anno 1105.

A Nno ab Incarnat. Domini MCIV. mensis Junii, Indiæ, XIII. Dum in Dei nomine in loco Sancti Caroli juxta Basilicam resideret Comitissa ad causas audiendas ac deliberandas, residentibus cum ea Agerius, & Bono de Nonantula, & Ubaldo Judicibus, & Odaldo Causidico de Florentia, ibique cum ea Saxo de Bibianello, & Ugone Armato, & Albertus Lupo, & Miles da Goriano, & Azzo de Macreto, Giorgius, & Guido Adgieri, & aliis pluribus: petiit ibique in eorum praesentia Georgius Sacerdos & Monachus missus Casicensi Ecclesiae Sancti Benedicti, Ecclesia Sancti Benedicti de loco, qui dicitur Pastorini, ut permisisset, & consensisset, eam habere cum omnibus rebus juri supradictae Ecclesiae, quod nunc habet, & acquirere potest. Suprascripta Domina Matilda cum taliter audisset, concessit & permisit habere suprascripta Ecclesia ad praedictum Monasterium cum illis rebus, quod nunc habet, vel acquirere debet. Et insuper addidit poenam, quod si quis Comes, aut Capitaneus, aut alia qualibet persona, aliquam injuriam, vel contra versutiam, vel molestiam adversus suprascriptam Ecclesiam sine legali judicio, ut sciat se compositurum nominatae poenae libras LX. denariorum Lucensium, medietatem parti publicae, & medietatem praedictae Ecclesiae.

Actum est hoc in loco Sancti Caroli in praesentia plurium bonorum hominum scilicet.

✠ *Matilda Dei gratia si quid est.*
Ego Aggerius Regiae Aulae Judex interfui, & subscripsi. Ego Nomininus hoc signo. Judex Bonus haec ego firmo. Ego Adaldus Causidicus. Ego Ubaldo Judex. Ego Dominicus Sacri Palatii Notarius scripsi, & subscribendo complervi.

C Sexto, aliam viam inierunt Ecclesiarum Rectores, ut aliorum bona suis adjungerent; idque potissimum in usu fuisse video Saeculo Christi Undecimo. Petebat aliquis a sacris Viris in Emphyteusum, annuo censu promisso, agros, domus, Cortes etiam & Castella ad Ecclesiam spectantia. Quo id faciliori negotio impetraret, tantundem, pluvie minuisse suorum bonorum Ecclesiae illi offerebat atque donabat; sed eo pacto, ut ista etiam una cum portione supradicta precario seu libellario nomine reciperet, illisque omnibus uteretur ac frueretur ipse, dum vita comes foret, aut etiam ejus filii atque nepotes. Atque huc respicere debent, qui interdum mirantur, cur sub onere tam levis Censui tot Seculares praedia etiam ampla possideant, ad jus Ecclesiarum spectantia. Plurimum haec ipsa illorum Majores sponte Ecclesiis donarant, atque ab eis rursus Emphyteusis titulo receperant. Hac quoque methodo par est credere, adactum fuisse Ecclesiastico-

licorum Censum. Vnde novae fun-
ctis Emphyteutis, tum sua, tum a-
liena facer ille locus, aut coetus re-
colligebat. Sed hanc methodum pe-
riculis multis ebnoxiam fuisse osten-
dam infra in Dissertat. LXXII. ubi
varias recensito causas, ob quas Ec-
clesiae a tot opibus deciderunt. Ad-
dendum quoque est, Ecclesiastico or-
dini ne licuisse quidem titulo Em-
phyteutis aliquid Secularibus peren-
tibus concedere, nisi ab iis libe-
rali erga se Ecclesiae donarentur a-
gri proprii, dimidium saltem pretii
valentes earum rerum, quas ab Ec-
clesiis accipiebant. Ita tamen dona
haec plerumque fiebant, ut etiam
agro donato frui liceret donatori,
quandiu viveret. In Synodo Meldensi
Anni 845. constitutum fuit Cap. XXII.
ut *Precariae a nomine de rebus Eccle-
siasticis fieri praesumantur, nisi quantum
de qualitate convenienti datur ex pro-
prio, duplum accipiat ex rebus Ec-
clesiae, in suo tantum qui dederit no-
mine, si res proprias, & Ecclesiasticas
usufructuario tenere voluerit. Quod si
rei donatae usumfructum minime sibi
reservabat Saecularis, sed ejus statim
possessionem ac plura in Ecclesiam
transferebat, tunc ex rebus Ecclesiasti-
cis triplum usufructuario usu in suo tan-
tum quis nomine sumebat.* Canonem
hunc laudat etiam Gratianus 21. q.
2. c. *Pretariae*. Sunt & alia Conci-
lia idem statuenda, quorum tamen
legem mirum est, quot olim obliti
fuerint, aut imperterriti conculcarint.
Ceterum in Cathedralis Mutinensis
Archivo quamplurimae vetustissimae
pergameneae non levi copiam eju-

A. smodi Emphyteuseon suppeditant. Ac
praeter alias unam jam dedi supra ia
Dissert. I. de *extor. gentib.* ubi Boni-
facius Marchio, & Dux Tusciae An-
no 1034. ab Ingone Episcopo Muti-
nense quas Curtes in Emphyteusum
accipit. Alteram Chartam hujus rei
testem nobis nunc exhibet Archivum
Eltense. Obtulerat *Hugo Comes filius*
B. *quondam Ingonis Marchionis*, una cum
Mathilda uxore sua Episcopo Ferrar-
ienfi, quaecumque sibi obvenerant de
hereditate quondam Alnerici tam in
Comitatu Ferrariensi, quam in Gar-
lense. Itaque eodem die Rolando
Ferrariensis Episcopus non ea solum,
quae ii donarant, sed alios Ecclesiae
suae agros & decimas iis in Emphy-
teusum concedit. Vide in Dissert. XV.
C. de *Manumission*, alteram Chartam,
quae ad hunc ipsum *Ingonem Comi-*
tem pertinere mihi visa est. Adde &
alteram Chartam, quae in Additam.
ad Chronicon Casauriense a me e-
vulgata fuit Part. II. Tomi II. *Rer.*
Ital. quam supra expendi in Dissert.
D. VI. de *Marchion*. Scripta autem
dicitur Eltensis Charta Anno 1052.
Februario mense, *Henrico Tertio re-*
gnante Anno Quinto. Pagius in Crit.
Baron. Henrico inter Augustos Ter-
tio, inter Germanicos Reges Quarto,
Epocham unicam Regni tribuit, de-
ductam a morte Henrici II. Augusti
ejus patris, quae III. Non. Octobri.
Anno 1056. contigit. Hic habes
Epocham Regni, ut puto, Italici se-
rius inchoatam, fortasse quod Itali
Proceres non statim censuere, pue-
rum sibi eligendum in Regem.

Investitura, seu Charta Emphyteusis quarundam Plebium & agrorum concessa Hugoni Comiti filio quondam Hugonis Marchionis, & Matildae ejus Conjugi, a Rolando Episcopo Ferrariense Anno 1061.

IN nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Anno Dominice Incarnationis Millefimo sexagesimo secundo, Pontificatus Damni Alexandri Papae Anno primo, Regnante Henrico Tercio quondam Henrici Imperatoris filio Anno quinto, die quarta decimo mensis Februarii, Indictione quintadecima, in Palatio juxta Ecclesiam Sancti Georgii Episcopi Ferrariae. Notificamus ad memoriam futurae recordationis qualiter Dominus Rolandus egregius Episcopus Sanctae Ferrariensis Ecclesiae concessit, & largitus est titulo atque investitura beneficii Domino UGONI COMITI filio quondam UGONIS MARCHIONIS, nec non inclitae uxori ejus MATILDE totam, & integram plebem Sancti Georgii, quae dicitur Intramara, & integram medietatem plebe Sanctae Mariae de Gabiana, & Villa quae vocatur Rotunduli, & decimationem, & totam decimationem habitantium omnium in Villa Corrigiae, tam ex una parte gurgi, quam ex alio. Et insuper donamus quantum nobis perinet per testamenti paginam Archiepiscopi positum Via Uratica, vel in aliis locis, quae omnia sunt vestra & laborata per manus heredum Milonis, atque heredum Almerici cum illorum consortibus. Et iterum concedimus vobis praedictis similiter pro beneficio, quantum vos ambo scilicet vir, & uxor concessistis hodie michi, meaeque Ecclesiae imperpetuum quae vobis obvenit quocumque modo vel titulo de hereditate quondam Almerici tam in Comitatu Ferrariae, quam in Gavellense. Eo videlicet patto atque

Tom. XIII.

A tenore, ut si quis ex vobis duobus praedictis prius obierit, sine aliqua diminutione deveniant atque permanent in potestate & lucro ejus qui supra vixerit. Et qui supravixerit si cum legitimis haeredibus mortuus fuerit, deveniant haec omnia ad haereditas eodem jure beneficii. Quod, ut abfit, si contigerit vobis ambos sine haeredibus mori, haec omnia integraliter revertantur sine aliqua occasione vel mora ad praedictam nostram Ecclesiam, cujus est jus & proprietas. Et si ego Rolandus praedictus Episcopus haec omnia cum meis Successoribus non observaverimus, vel vobis eam tollere, aut diminuere vel vestris haeredibus, ego cum aut mei Successores per vim voluerimus; tunc promitto, atque obligo me, meosque Successores dare, vel componere vobis praedictis vestrisque haeredibus auri optimi libras sex, & post solutam poenam hoc beneficium permaneat in suo robore firmitate. Quod pactum per manus meas Gregorii Diaconi, atque Sanctae Ferrariensis Ecclesiae Notarii conscriptum veraciter usque ad finem deductum sub die, mense, & Indictionibus praescriptis omnibus rogatus compleri & dedi.

✠ Bonus Iudex Romani Juris Rolandus Episcopum ro. antem videns ss.

R

Ego Signoritus Sacri Palatii Iudex interfui & subscripsi.

E Signum manus

Guidonis de Frederico & Gerli qui
R r Ver-

Vartelo, & Pagani Alberici filius, & Uberti Domni praescripti Episcopi, & Agistulsi, Gijulsi, atque Ezolo Guezonis, Arimundi, Johannis Tabellii, Adam de Amizo, Ungarelli, & Vettoli ad omnia praedicta, cum relictum est teste sicut supra legitur.

Noticia testium, idest	vlx	testis
Guidonis	vlx	testis
Teti Johannis	vlx	testis
Pagani	vlx	testis
Uberti Adam	vlx	testis
Agistulsi Ungarelli	vlx	testis
Gijulsi	vlx	testis

A	Ezoli Et. o	vlx	testis
	Guezonis	vlx	testis
	Arimundi	vlx	testis

Simile exemplum Emphyteusis praebuit haec altera Charta, in qua olim Nobilis Familia Mutinensis, nunc autem extincta, de Bajoaria, memoratur. Ibi animadvertas velim, Albertum de Bajoaria, quod Vassallus esset Bonifacii Marchionis Tusciae petiisse ab eo veniam, ut hanc Emphyteusim sibi conquirens a Monasterio Nonantulano, quorundam agrorum donationem eidem Coenobio faceret.

Libellus Adelaxiae uxoris Alberti de Bajoaria nobilis Mutinensis, per quem petit ac impetrat in emphyteusim multa bona a Rodolfo Abbate Monasterii Nonantulani, Anno 1043.

IN nomine Sanctae & individuae Trinitatis. Amen. Anni ab Incarnatione D. N. J. C. Millesimo quadragésimo tertio, decimo Kal. Junius, Ind. XI. Ego Adelaxia filia quondam Mantu de loco Legorzana, & coniux Alberti de loco Bajoaria, per consensu ipsius Alberti jugale meo, ac eidem Alberti consensu, & licentiam dedi Domino Bonifacii Marchio seniori nostro, atque vos Dominus Rodulfus Abba de Monasterio Abbacie Sancti Silvestri, sito Nonantule, ut tu mihi & ac filii, hac nepotibus, qui de me, & de supra scripto Alberto jugale meo communi nostro amplius nati fuerint masculinis filiis consuevithecario nomine uique ac expletum tercia generatione diebus vite nostrae con edere dignaretis: hoc est casis & massariis, seu omnibus rebus territorii illius juris supra scripto Monasterio Abbacie Sancti Silvestri, quibus sunt positis in locas effundas Ustilla, & ubi dicitur Bragantino, seu ubi vocatur Caridulo &c. Et ego quidem A-

C delaxia praesentialiter pro ipsi rebus omnibus, quas vos petivi, dono, & offero, & per Cartulam offeronis a parte predicto Monasterio, abendum confirmo, hoc sunt casis, & molendino, seu rebus territoris, qui sunt mansos &c. in locas effundas, ubi dicitur Patiaun, & ubi vocatur Runco Benauli, seu ubi nominatur Faida &c. Quidem & ego ipse Rodulfus Abba obaudi, & petitionem suam intellexi &c.

Ejusmodi Emphyteuscon alterum quoque exemplum vide in Additam. ad Chronicon Casaur. Par. II. Tomi II. Rer. Ital. pag. 952. ubi Arto Comes Anno 957. ab Helderico Abbate de Curte quadam investitur. Hic Chartis nunc adjectam volo unam ex Tabulario Benedictinorum Monasterii Regiensis Sancti Petri depromptam, in qua Comes Abbas, & Ducibus ejus Conjugis jura ac bona praememorati Monasterii in Castro Gualterii titulo Emphyteusis adquirent, ea conditione-

ditione ut eorum quoque bona post vitam suam in ditionem Monachorum veniant. Nomina ista *Comitis Abbatis, & Duchissae*, cogitationes multas mihi ingessere, quum pere-

A grina sint, si propria putem, & magis etiam peregrina, si aliquem eorum titulum sine proprio nomine designent. Judicium suum, inspectâ ipsâ Chartâ, Lector pronuntiet.

Comitis Abbatis, & Duchissae ejus Conjugis concordia cum Attinulpho Abbate Monasterii S. Prosperi, nunc S. Petri, Regiensis de rebus Castri Gualterii Anno 1155.

IN nomine Dei eterni. Anno ab Incarnat. D. N. | C. MCLV, de mense Junii, Ind. III. Breve recordationis ad memoriam reticendam: Qualiter Dominus Guido Abbas Monasterii Sancti Prosperi de Regio, & Comes Abbas atque Duchissa Coniux sua inter sese concordati sunt de pacto & conventu, quod ipsi olim fecerant cum Domino Attinulfo Abbate Monasterii Sancti Prosperi. Placuit Comiti Abbati, & Uxori ejus petere Dominum Attinulsum, ut eis concedere dignaretur diebus vite eorum quicquid Monasterium Sancti Prosperi possidet, vel possidere videtur in Castro Gualterii prope Campigine ex parte Comitis Bosonis, & Uberti Comitis, & Comitisse Berthe intus Castro, & foris, preter Ecclesiam ejusdem Castri cum omnibus ad eandem Ecclesiam pertinentibus, & mansus, quos Beatrix Matildis Comitissa dedit jam dicto Monasterio, & domum Prandii cum omnibus ad nostram partem Monasterii pertinentibus. Et ipse Comes debet sibi acquirere, & vendicare partem Patris sui, & partem Ugonis Avunculi sui, & quicquid filii Ugonis Gislardi videntur tenere in predicto Castro & Curte tam in eis, quam foris, eo videlicet ordine, ne per eos meliorentur, & non peiorescentur. Et pro superscriptas res, quas Monasterium nobis, quâ supra jugalibus concessit, damus, & concedimus superscri-

B pro Monasterio Sancti Prosperi ad jus & proprietatem quicquid nos q. s. jugales habemus, & detinemus, aut per nos detente sunt per quocumque modo intus Castro Gualterei, quam a foris in predicta Curte omnia & ex omnibus a nobis pertinere videntur in, in, ita ut nos q. s. jugalibus debeamus tenere & usufruare rem meam & vestram diebus vite nostre, & non habeamus potestatem de superscripta re, scilicet de vestra, vel de nostra dare, vel aliquo modo transferre, nisi usufruare diebus vite nostre, sicut supra legitur: post autem decessorum nostrorum, qui supra jugalium prenominate res vestra & nostra deveniant in superscripto Monasterio, cujus est proprietatis, sine omni molestatione, quia sic nobis bona decrevit voluntas pro anime nostre mercede.

D Actum in Castro Campigine in casa supradictorum Jugalium feliciter.

Signum manibus superscriptorum Jugalium, qui hoc breve fieri & scribere rogaverunt, in qua etiam subter confirmans testibus cum stipulatione subnixâ.

E Testes interfuerunt Gerardus de Nizola, Ardicio Caritatis, Blantus Abbat, Roba Coradinus Regenti, Vitalis de Luzaria, Gerardus Tribugolus, Rodulfus de Fagita rogati sunt.

Ego Ingo Notarius Palatinus rogatus interfui & scripsi.

Septimo, jam diximus, sub Constantino Magno Ecclesias coepisse capere hereditates integras, & legata testatorum piorum. Nunc addo, sub Regibus Langobardis, quos nonnulli tantopere contemnunt aut execrantur, amplificatum fuisse jus testantibus, ut liberales in sacra loca forent. Praeter Legem VI. Lib. I. Liutprandi Regis: *Si quis Langobardus, ut habet &c. ubi cuiusque facultas pro anima sua iudicandi de rebus suis tribuitur, altera ejus Lex: Hoc profeximus, Lib. IV. Cap. I. jubet, ut ne alicui, nisi aetatem annorum XVIII. superarit, liceat alienare res suas, sed simul addit, ut si cuiusque ante ipsos decem & octo annos eveniret aegritudo, & se viderit ad mortis periculum tendere, habeat licentiam de rebus suis pro anima sua in sanctis Locis causa pietatis, vel in Xenodochio, iudicare quod voluerit; & quod iudicaverit, stabile debeat permanere.* Hinc factum est, ut deinde in Langobardico Regno, vel ipsi pueri atque impuberes testari, suae facris Locis largiri sinerentur. Proinde

A credendi sunt Clerici & Monachi non segnes ex huiusmodi Legislatoris benignitate, atque ex puerorum tenera aetate profecisse non raro. Bina consuetudinis huius exempla ex vetustis tabulis petita Lector accipiat. Primum spectat ad Annum 794. quo Adaldus Lucensis infantulus, gravi aegritudine laborans, multa donat majori Ecclesiae Lucensi, ea occasione memorans constitutionem sanctae memoriae Liutprandi Regis. Alterum pertinet ad Annum Christi Milleimum, quo Guaisferius Comes, infantulus infra aetatem aegrotans, Ecclesiae Sanctae Mariae Salernitanae terras donat, mentione quoque per ipsum facta legis Liutprandinae. C Dixi Annum Milleimum, sed titubans dixi; fuit enim non unus Guaimarius Salernitanus Princeps, sub quo scripta fuit Charta. En utramque membram, quarum primam ex vetusto antigrapho olim descriptis, existente in Archivo Archiepiscopii Lucensis; alteram verb suppediavit mihi Tabularium Cavenis Monasterii.

Adaldus infantulus Lucensis ex aegritudine decumbens, domus nonnullas & agros majori Ecclesiae Lucensi Sancti Martini donat, Anno 794.

I N Dei nomine. Regnante Domino nostro Carulo, gratia Dei, Rege Francorum & Langobardorum, adque Patricius Romanorum, quo cepit Langobardiam, & filio ejus Domino nostro Pippino Rege Anno Regni eorum Vigesimo primo, & Quartodecimo, Duodecimo die post Calendis Novembris, Inditione Tertia. Manifestum est mihi Adaldo infantulo filio b. m. Waltperti, quia dum forte aegritudo praecupatus videre, & me ad mortis periculo ten-

D dere videre considerantes me Dei omnipotentis misericordia pro redemptione anime mee, secundum constitutionem sanctae memoriae Liutprand Rege, offero Deo & tibi Ecclesiae beatissimi Sancti Martini infra hanc Lucanam * orbem fundato ubi domus Episcoporum esse videtur, idest Casa avitamentis mee quem habere videor in loco Arme Casa ipsa cum fundamento, Curte, orto, vel aliis edificiis, una cum terris, vineis, olivis, silvis, virgareis, pratis, pascuis, cultum,

cultum, vel incultum, movilia vel immovilia, seu qui semoventibus vel hominibus omnia, & in omnibus quantum in eo loco abere videor in integro, similiter & Casa mea Massaricia quem abere visus sum in loco Viniale, qui regitur per Miprandulo, seu & alia Casa mea in ipso loco Viniale, qui restu fuit per Ursulo, simulque & una Casa mea Massaricia in ipso loco Arme, que regitur per Roppulo Uppaldo, simul & Casa & res mea illa in loco Burgo, seu & Casa & res mea illa in loco qui dicitur Veteri, omni ipse superscripte Case cum fundamentis, Curtis seu Ortaliis vel aliis edificiis, una cum terris, vineis &c. quantum ad ipse superscripte Case & pertinentes, vel in jam disse Casas abere videor tam Sundriatibus Casis & rebus, quam & massariciis, vel in quacunque alie locus qualibet res per quolibet genio mihi est pertinentes, vel hominibus in integro, ut dixi pro remedium ani-

A me offero Deo, & tibi superscripte Ecclesie beatissimi Sancti Martini, ut hoc die in tua predica Dei Ecclesie beati Sancti Martini..... de tuis rectoribus sit potestate in presenito, ut omni in tempore hoc mea offerentis Cartula in tali ordine firma, & stabiliter maneat, & pro confirmationem Gbispert scribere rogavi. Alium Luca.

B Signum manus Adaldi, qui hanc Cartulam fieri rogavit.

Ego Gumpertus Presbiter rogatus a Adaldo infantolo me teste subscripsi.

Ego Alprandus Presbiter rogatus Adaldo infantolo me teste subscripsi.

Ego Pasialis Presbiter rogatus Adaldo infantolo me teste subscripsi.

C Ego Gbispertus rogatus Adaldo infantolo me teste subscripsi.

Ego Erminari Presbiter rogatus a Adaldo infantolo me teste subscripsi.

Ego Gbispert post tradita compleri, & dedi.

Gualferii Comitis in puerili aetate constituti donatio facta Ecclesiae S. Mariae Salernitanae, Anno 1000.

IN nomine Domini. Duodecimo Anno Principatus Domini nostri Gualmerii, mense Augustus, XIII. Indictione. Ideoque ego infantulus infra etate nomine Gualferio Comes, filius quondam Landarii Comitis, claresacio abere terra intus hanc Salernitanam Cibitatem inter muro & muricino a super, & propinquo Ecclesia Sanctae Mariae pertinentem ipsius Domni Principis, & Joanni Comiti germano ejus. Et ipsa terra mihi est pertinentes a pars supradicti Genitoris mei, & ipsius Genitori meo pertinentes fuit a pars Genitori sui; & ipsius Genitoris mei in forcionem obvenit a germanis suis; & ipse Genitor meus terram ipsam ad

D Casa faciendum datam habuit ad Foretanis hominibus, sicut continet Breve, quod ad ipsi Foretani habui, quae est terra ipsa conjuncta ad muro betere de ista Cibitate, & de subter parte ad biam. Et congruum est mihi pro mea anima inclura ipsa terra, in qua ipsi Foretani Casam fecerunt, offerro in praefatam Ecclesiam Sanctae Mariae, in qua Dandellus Presbyter & Abbas praest. Et dum ego superscripto Gualferio a magna aegritudine deprehensus sum; & in Lex nostra Longobardorum continet, ut si conjugum ante decem & octo annos ebenerit aegritudo, & se biderit ad mortis periculum tendere, licentiam haberet de rebus

rebus suis pro anima sua in Sanctis locis causa pietatis, vel in Sinedochio iudicare quod voluerit, & quod iudicaverit pro anima sua, stabilem permaneret. Et ideo ego Guaisferius per hanc Chartulam obtulimus, Deo, & ipsa Ecclesia Sanctae Mariae inclita ipsa terra, in qua ipsi Foretani Casa salam habent; cum omnia intra se abentibus, & suis pertinentiis, & cum bice de bia sua, & cum sationem meam de ipsa signamina de ipsa Casa in eadem Ecclesia offerui ad securiter amodo, & semper pars ipsius Ecclesiae. ejusque Rectores illuc abentium, possidendum, dominandum, omnia exinde faciendum quod valuerit. De qua obligo me quo supra Guaisferio, & meis heredibus amodo & semper antestandum & defensandum ad partes ipsius Ecclesiae, & ad Rectores ejus inclita supradicta mea offerunt de omnes homines omnique partibus. Si taliter illud ad pars ipsius Ecclesiae non defensaverimus, aut si ego, vel meis heredibus, quomodocumque vel qualicumque ratione quaesierimus illud, vel exinde de potestate ipsius Ecclesiae, vel de Rectores ejus tollere aut contrare, aut si quod causationes inde proposuerimus, componere obligo me, & meis heredibus in ipsa Ecclesia, & ad Rectores ejus tricenis auri solidos Const. & sicut superius legitur, illud in ipsa Ecclesia defensemus. Et quando pars ipsius Ecclesiae, vel Rectores ejus voluerit de supradicta nostra offerunt esse autores, potestatem habent bice nostra in omnibus inde causare, & si nem facere, qualiter voluerit, cum quale monimen & rationem inde habere poterit. Tantum de supradicta nostra offerunt exceptuam quarta Albarae Genitricis meae, quod per suum Margincapus legibus ibidem habere debet. Illa alius de ipsa terra & Casa in ipsa Ecclesia offerui; & supradicta of-

A fertione feci ante presentiam Petri Judici, & subscripsi idoneis hominibus, & taliter scribere rogabimus si Petrus Notarius. Alum Salerno.

✠ Ego qui supra Petrus Judex.

Tertium consuetudinis hujus exemplum acceptum refero Lucensis Archiepiscopi supra memorati Archivio, ubi Hubertus, & quidem infantulus, ex genere Saracenorum, Liutprandi lege usus, piis locis res suas elargitur. Haec tantum inde excerpti. Hericus Imperator Augustus, Anno Imperii ejus in Italia Quinto, quatuordecimo Kal. Octobris, Indit. Secundi, (hoc est Anno 1018.) Manifestus sum ego Huberto infantulo, que Melio vocor, filia b. m. Hugli ex genere Saracenorum, que Bellabertio vocabatur, quia dum Dominus in egritudine dignatus fuisset ego me vidisset ad mortale occansu trahere, si ipsa legem, quod Dominus Linprandus Rex in Edicto firmavit: Si quicumque infansula ante decem & octo annos adveniret aegritudo, & si videret ad mortis periculo tendere, abeat licentia de rebus suis pro anima sua iudicandi in sanctis locis causa pietatis, vel in Sinedochio iudicare quod voluerit, & quod iudicaverit pro anima sua, stabilem permanere. Proterea ego qui supra Uberto infantulo, que Melio vocor, providi pro anima mea ex rebus meis causas pietatis in sanctis locis iudicare per hanc iudicati Cartula pro anima mea &c. Ita in Diplomate Ludovici II. Augusti apud Ughellium Tom. IV. Ital. Sac. confirmantur Bobiensi Coenobio res, quas Petrus infantulus in extremis positus tradidit. Neque tantum fundos a piis hujusmodi Pueris consequuti sunt Monachi, sed & Castella ipsa, ut patet ex Diplomate, quod archetypum vid-

di

di in Tabulario Abbatiae Veronenſis Sancti Zenonis, ubi Caſtrum, quod dicitur Capavum, a puero Uberto pro remedio animae ſuae, ſuorumque parentum Monafterio Sancti Zenonis judica-

A tum atque traditum cum omni archiepo & diſtrictione commemorantur. Ea integrum praeceptum ipſum nondum luci redditum.

Henrici Regis Quarti, Imperatoris Tertii, Diploma, quo nonnulla Caſtella confirmat Monafterio Veronenſi S. Zenonis Anno 1090.

IN nomine Sanctae & individuae Trinitatis. Heinricus divina ſa-
vente Clementia Romanorum Imperator
Auguſtus. Imperialem ſublimitatem con-
cedet &c. Hac ergo juſta & aequa
conſideratione propter Domini timorem,
& animae noſtrae, vel parentum no-
ſtrorum remedium Monafterio beati Ze-
nonis per hanc preſentem noſtrae munifi-
centiae auſtoritatem perpetuo confir-
mamus, modique omnibus corroboramus.
Id eſt in Judiciaria Gardene Caſ-
tellum, quod nominatur Paſſorinago,
quod Monafterio Sancti Zenonis bonae
memoriae Arduinus Comes, & filius
ejus Eriprandus pro remedio animarum
ſuarum per Cartam offerſionis contule-
runt cum omnibus pertinentiis ſuis &c.
Necnon & Caſtellum quod vocatur In-

B ſula Nonenſe, quod ad ipſum Monafterium per offerſionem, donationem, atque
comparationem devenit, cum omni red-
ditu, & diſtrictu, & ſod'u &c. Placuit
etiam noſtrae Serenitati ob aeternam
remunerationem ſtatuendo..... ut
Caſtrum, quod dicitur Capavum,
quod a puero Uberto pro remedio
animae ſuae, ſuorumque parentum,
C Monafterio Sancti Zenonis judicatum,
atque traditum eſſe cognolcitur, cum
omnibus rebus jam dicti Caſtri perti-
nentibus, ſeu ſamulis, ſacſiciis, cum
omni debito diſtrictione: Quod denique
confirmamus etiam dicto Monafterio San-
cti Zenonis ad ſuorum prebenda Mona-
chorum elemoſinam proprietatis cum
omnibus ſuis pertinentiis, diſtrictis &c.
D Si quis igitur Dux, Marchio &c.

Signum Domni Henrici Tertii In-
victiſſimi Imperatoris Auguſti

* R *

Locus * Sigilli
Cerei deperditi.

Ego Ogerius Dei gratia Hiporienſis Epiſcopus & Cancellarius vice Herimanni Can-
cellarii recognovi.

..... Dominice Incarnationis Miſleſimo Nonageſimo. VI. Indictione, Regnante
Henrico Imperatore III. Regni ejus XXXIIII. Imperii autem VIII. Hoc
actum eſt IIII. Id. Aprilis Veronae. In Dei nomine feliciter. Amen.

Atta-

Attamen, quamquam ex illa universali Lege cuiusque liceret de propriis suis rebus *iudicare pro anima*, nihilominus interdum erant, qui eandem facultatem sibi concedendam, aut confirmandam curabant ab Imperatoribus. Rem certam faciet Praeceptum Ottonis III. Augusti ex Archivio Sublacensis Monasterii deprom-

A tum. Si quis verò contendat, ejusmodi facultatem a Petro Monacho petitam fuisse, quod ageretur de terra beneficiaria, sive Feudalibus, aut Emphyteoticis, a Fisco pendentibus, quas sine venia Regis donare nefas erat, non repugnabo. Tu interim ipsam Diploma accepe.

Otto III. Imperator Petro Monacho Sublacensi facultatem concedit construendae Ecclesiae super Cisternam in Cicerara Anno 999.

IN nomine Sanctae & individuae Trinitatis. Otto superna jubente clementia Romanorum Imperator Augustus. Notum sis omnibus fidelibus nostris praesentibus atque futuris, quod nos concessimus cuidam Monacho Petro Presbitero pro animae nostrae remedio, ut licentiam sis & potestatem habeat Ecclesiam construendi & faciendi super Cisternam, quae est posita in Cicerara, & omnia infra & desuper eandem Cisternam cum omnibus terris, vineis, hortis iuste & legaliter acquisitis comparatis, seu de paterno aut materno jure sibi dimissis, hoc nostro Imperiali praeecepto confirmamus eo tenore, ut

B omnes proprietates ejus, & Fratrum suorum, qui portiones suas sibi dederunt, liberam habeant licentiam dandi, vendendi, pro anima judicandi, in Ecclesia mistendi, & quicquid sibi libuerit, exinde faciendi. Si quis autem hoc facere prohibuerit, & Ecclesiam construere super eandem Cisternam contraxerit, seu in aliqua re hoc praeeptum violaverit, sciat se compositurum auri optimi libras XX. medietatem Kameræ nostrae, & medietatem praefato Petro Monacho. Quod ut verius credatur hanc paginam manu propria corroborantes, bullari praecipimus.

Signum Domni Ottonis

^S Imperatoris Augusti.

Eribertus Cancellarius vice Petri Camerari Episcopi recognovi.

Data III. Id. Augusti. Anno Dominicae Incarnationis DCCCXCXVIII. Indict. XII. Anno Tercii Ottonis regnantis XVI. Imperii IV. Aſſa Sublaci in Sancto Benedicto.

Octavo, eorum temporum mos fuit, quum bella imminabant (saepè verò imminabant, atque agitabantur) ad exercitum ceteros quoscunque ar-

D mis aptos; immo hujusmodi copias Franci Reges, Italiae quoque dominati, interdum in Gallias atque Germaniam pertrahere, ut eas hostibus Imperii

Imperii opponerent. Tunc ergo incerti militiæ eventus, & opis Divinæ supra solitum implorandæ necessitas in tanto discrimine, ipsaque etiam, ut par est credere, pia Ecclesiasticæ gentis hortamenta, tunc nullo negotio hominem inducebant, ut rebus suis consuleret, easque, dum liberi decissent, Deo offerret. Tabulas testes profero. Anno Christi 755. inter Aistulphum Langobardorum Regem foedifragum, & eorum, quæ anno præcedenti pactus fuerat, immemorem, atque Pippinum Francorum Regem, pro Romano Pontifice Stephano II. stantem, denuo belli incendia exarserunt. Tunc Langobardus quidquid militum contrahere potuit, ad Alpium fauces deduxit, Francis irrudentibus iter præclusurus.

A Itaque sub idem tempus Guiprandus Civis Lucensis, V. D. (fortasse *Vir discretus*, quod vocabulum adhuc in Tabellionum Lucensium foro versatur) Ecclesiæ Sancti Frigidiani dono dedit agrum unâ cum domo, causam etiam donationis præferens, nempe quia in exercitu versus Franciam compulsus erat ambulare. Memorantur etiam in Lege Caroli M. inter Langobardicæ traditiones in *bolle saltæ ad Casum Dei*. Nunc habeto Chartam ex Archivo Lucensi depromptam, quæ tamen vitio laborare mihi deprehensa est; neque enim Anno Christi 755. decurrere potuit *Annus Octavus Aistulphi Regis*. Vide Dissert. LXX. de Cleri immunitatibus.

Guiprandus Civis Lucensis, antequam militari expeditioni in Francos se jungat, prædium offert Ecclesiæ Lucensi Sancti Frigidiani, Anno 755.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi Regnante Domino nostro Aistolf Rege Anno Regni ejus Octavo, Mensis Augusti, Inditione Octava feliciter. Guiprand V. D. tibi Ecclesiæ Beati Sancti Frigidiani loco Graciano p. p. sal. d. Manifestus sum ego nominatus Guiprand V. D. quia in exercitu ad Francia tentus sum ambulandum; proinde consideratus sum Dei temore ac mercede anime me, qualiter aliquantis rebus meis pro anima mea Dominus offerat, qualiter mihi Dominus pro parva tribus magna, pro terrena celestia, pro temporalis sempiterna. Quidquid hic relinquimus, alienum est, & quod in Sanctorum locis condonamus, ea nobis in perpetuum lucere credimus, sicut Dominus ait, centuplum reddat vobis in vita eterna. Et ideo ego qui supra Gui-

Torn. XIII.

D prand, V. D. offero Deo & tibi Ecclesiæ Beati Sancti Frigidiani, & Presbitero, qui inibi ordinatus est, aut in antea fuerit, casa ubi Filerat Masario resedet hic in Graciano una cum terra &c. ut de ipso parbo munusculo luminaria Sanctorum Dei faciat, & pro meo facinora Dominus deprecetur, & Messarum solemnitate celebrior, qualiter in futuro eterna inveniat requiem: Et hoc volo ut quoad vivere meruerit, ut ipsa casa cum omni ad se pertinente in mea sit possessionem; post vero meo decesso, sicut superius legitur, ipsa casa Ecclesiæ Beati Sancti Frigidiani possideat. Et quis post meo obitu ipso parbo munusculo da ipso Sancto loco subtrahi voluerit de hereditibus meis, qui mihi in devisione da germanis meis obvenit in Dei insura iudicium, & cum

S s

Juda

Juda debeas torcione, & super componat solidos ducentum, & pagina in sua maneat firmitatem, quam dotis meis pagina Sichipert amico meo scribere rogavi sub stipulatione & sponcione solemniter interposita. Actum in Grigiano Regnum & Indictione superscripta.

Signum manus Guiprand V. D. aulici.

Signum manus Rotcaida V. D. germano eius testis.

Signum manus Gauspert V. D. finiliter germano eius testis &c.

Ego Sichipert post roborata & ante presentia testium super..... rio ponente vidi, deplivi, & dedi.

Nono, praecedens Charta alteram nobis veterum Seculorum consuetudinem in memoriam revocat; nempe Christianos homines, non solum in postremis tabulis, sed per donationem etiam inter vivos, quamplurima dedisse piae liberalitatis exempla in loca Deo dicata, quamquam plerumque donatarum rerum ulum fructum sibi reservarent, dum in vivis essent. Plerique nunc sacris locis sua donantes, in testamentis id praestant, quae liberum iis est immutare ac delere, dum vivant. Cetero methodus aliena capiendi tunc erat Ecclesiis; facile enim dona a viventibus impetrabant contractu stabili, ac nunquam amplius scindendo, etiam si non nisi post donatorum mortem patrimonio Ecclesiastico eadem adcreverent. Immo quum nonnullos interdum donationis factae poeniteret, iique in aliorum jus donata transferrent, ad Cleri petitionem intercessit Carolus Magnus, ne id amplius facere liceret. Vide Legem LXXVIII. inter Langobardicas ejusdem Augusti: Si quis Langobardus,

statum humanae &c. ubi haec ille: Postquam nam de rebus suis traditionem fecerit, aliam de ipsis rebus faciendi nullam habeat potestatem. Ita tamen, si usumfructum valuerit habere precariam, res traditas usque in tempus definitum possidendi sit concessa facultas. Innumerabilia sunt in Archivis hujusmodi piarum donationum inter vivos monumenta, pluraque etiam exhibebit hic Liber: quare exemplis parco.

Decimo, invaluit in Italiae partibus nonnullis, fortassis etiam in cunctis, opinio, quam nemo non intellegat plurimum augmenti contulisse Ecclesiasticorum opibus. Nempe depraedicata est veluti singularis via demerendi Numinis in terra, ejusque tandem beatissimi Regni impetrandi, pia munificencia in loca Deo dicata. Proinde tam saepe occurrit in vetustis Chartis vulgaris illa Notariorum formula: Quisquis in sanctis ac venerabilibus locis ex suis aliquid contulerit rebus, juxta Aulicis vocem in hoc Saeculo centuplum accipias, insuper & quod melius est vitam possidebit aeternam. Usitissima fuit formula haec apud Lombardos, praecipue Saeculo X. & subsequentibus. Eam tamen vide longe antea adhibitam in Charta Anni 872. spectante ad Monasterium Casauriense, quam protuli Par. II. Tom. II. Rer. Italic. pag. 934. Vide & Chartam Pauli Regienlis Episcopi scriptam Anno Christi 881. apud Ughellium, ubi eadem formula occurrit. Sed omnium vetustissima mihi videtur formula, expressa in Charta Anni 769. edita a Claris. Marchione Massio pag. 375. Veronae illustr. ubi legitur: Quidquid homo in loco venerabilis contulerit, centuplum accipias, & insuper vitam aeternam possidebis. Quid Aulicis

Aloris nomine (Auctoris etiam interdum scribebant) significare voluerint Notarii, siue homines eorum temporum, definire non ausim. Christi Redemptoris vocem in postremis verbis audis; verum priora ad divinum praeceptorem minime spectant, qui eleemosynam quidem in Pauperes mire commendavit, summisque praeceptis eidem propositis inculcavit; nusquam verò disertâ oratione auctor fuit, ut eandem in sacra Tempora, nedum in sola Tempa, effunderemus. Itaque suspicari quisquam posset, pium aliquem Scriptorem, sed ignotum, sub *Aloris*, aut *Antoris* appellatione venisse, cui haec verba olim exciderint, quasi dicerent, Notarii: secundo id prorsus d'un Auctore. Petrus Cellensis Lib. IV. Epist. X. *Alorem pro Auctore & ipse usurpat.* Verum in Diplomate Lupi Ducis Spoletani Anno Christi 751. edito pag. 339. Part. II. Tomi II. Rer.

A *Italicorum* occurrit: quia *Auctor* noster pro nostra salute *unum sanguinem effudit*; ac propterea intelligimus, sub *Auctoris* quoque voce designatum fuisse olim Redemptorem nostrum. Haec autem opinione tunc imbuti Fideles, quid mirum, si certatim novis donis Tempa ac Coenobia cumularent? Atque eo saepius recidebant tot laudes Eleemosynae, ut *sanctis ac venerabilibus locis* populus liberalem se praeberet. In hanc etiam rem vidi efficacissimam formulam adhibitam in donationis Charta, quam ex Archivo Sanctimonialium Ferrariensium Sancti Silvestri descriptam ad me misit Joseph Antenor Scalabrinius mihi non semel in hoc Opere laudatus. Nempe ibi dicitur: *Inter ceteras donationes maxime illa datio principatum tenet, quae pro salute atque remedio animarum efficitur.* Chartam ipsam exerendam puto.

Donatio facta Bertae Abbatissae Monasterii Ferrariensis Sancti Silvestri a quodam Verardo, Anno 1114.

IN nomine Sanctae Trinitatis. Anno Domini Millesimo Centesimo Quartodecimo, Imperante Henrico Quarto, anno tertio, die V. mensis Januarii, Indictione VII. in Foco mortuo, Inter ceteras donationes maxime illa datio principatum tenet, quae pro salute atque remedio animarum efficitur, & per quam vita aeterna speratur. Unde profiteor me ego Verardus, qui sum habitator in Villa de Foco Mortuo, zelo Dei constans, pro salute & remedio animae meae meorumque parentum, tibi presenti Guidoni Presbitero, qui manere videris ad serviendum Ecclesiae Cosime & Damiani, & per te in venerabili Monasterio Sancti Silvestri, in quo Deo

D gubernante praesse videtur Domna Bertae nobilissima Abbatissa, suisque successricibus in perpetuum: hoc est ordines tres vinearum cum terra sua, & quas tuncumque mihi pertinet in capite predicti ordines in integrum, qui sunt positi in eodem Foco Mortuo prope Ecclesiam Sanctorum Casae & Damiani, ab uno latere Guinternus & Orlandus germani cum suis confratribus, ab alio latere jura predicti Monasterii, ab uno capite Guilielmus, ab alio capite Via publica, & usque ad medium Canale. Ut modo a presente die liceat tibi in vice antedictae Abbatissae, suisque successricibus, antedictam rem habere, tenere, possidere jure domini predicti Monasterii.

nasterii in perpetuum. Unde investito-
rem tibi do Marlessellum, qui te in
vice Ecclesie investiat jure proprietatis
nomine. Quineciam spondeo ego antea-
fusus Verardus donator & pro meis fi-
liis & heredibus, hanc donationis pa-
ginam, ut superius legitur, firmam te-
nere & conservare & defendere & au-
glorizare, sub pena rei duple restitu-
re, & soluta penâ hujus donationis pa-
gina in sua firmitate maneat. Quam
scribere rogavi Dominicus, Dei nutu,
Notarius sub die mensis, & Indictione
suprascripta.

* Signum manus predicti Verardi
donatoris ad omnia suprascripta.

Signa & nomina testium haec sunt,
Marlio de Poco Mortuo,
Martinus Roncone.

Johannes.

Petrus Bezo: testes rogati ad omnia
suprascripta.

Ego Dominicus divinâ favente clem-
entia Notarius rogatus a suprascripto
Verardo donatore, ut superius, complevi
& absolvi.

Et sane injuste non agam cum
majoribus nostris, si dixerò, tum per-
suasionibus, tum terroribus, atque

A consiliis, egisse ejus temporis Mona-
chos, ut a piis hominibus quaecum-
que possent emungerent, afferendo
non solum, omnium operum Deo
gratissimum esse Seculo renuntiare,
& Monasticam induere vestem. Quod
si id minime assequebantur, saltem
persuadebant, nullum esse melius inter
elemosynarum virtutes, quam si de pro-
priis substantiis in Monasterium conce-
deretur. Mihi fidem fortasse non ad-
hibeas, verum adhibebis Chartae,
quam evulgare constitui. Eam ex
B Archivo Monasterii Tremitenfis de-
scriptam ad me misit Alexander Pom-
peius Bertius Cl. Rrg. Congreg. Matris
Dei, doctissimus amicus meus. Hic
tamen, Chronologicas notas vix ali-
quo laborare opinor, si legitimis cal-
culis usus est Camillus Peregrinus
in Stemmate Principum Capuae Par.
I. Tom. II. Rer. Italicarum. Pro
C Quadragesimo scriberem Trigesimo. A-
dam verò Abbas heic memoratus il-
le idem est, qui, Oltiensis teste Lib.
III. Cap. 27. Chron. Casin. multorum
facinarum reus convictus, jubente san-
ctissimo & celeberrimo viro Deside-
rio Casinensi Abbate, ab eo Mona-
stio amotus fuit.

Donatio Tremitenfis Monasterio, ejusque Abbati Adam facta a
Malfreda, sive Malfria Marchione, Tassalgardi
Comitis filio, Anno 1035.

IN nomine Domini. Amen. Anno
Quadragesimo sexto Principatus Do-
mini Pandolfi gloriosi Principis, & No-
mo Anno Principatus Domini Landolfi
filii ejus mense Novembris, Octava In-
dictione. Ideoque ego Malfreda Mar-
chione filius quondam bonae memo-
riae Tassalgardi Comitis clarescit,
cum quadam die tacitus residerem, co-
gitare cepi intra me metipsum qualiter

E in peccatis conceptus sum, & natus, &
qualiter ab infantia mea die nocturne
per horis atque momentis innumerabilia
peccata commisi, & qualiter in tre-
mendo judicio de omnibus factis meis,
& cogitationum mearum Domino ratio-
nem redditurus sum, & qualiter a
juxta judice unusquisque accipiet secun-
dum opera sua, & cogitare cepi quali-
ter impii, & peccatores, qui hic pec-
cata

sata sua redimere negligunt, & in perpetua pœna cum Diabolo damnabuntur, & iuncti, & Dei electi cum Domino exultabuntur. Et subito respexit in me divina pietas, & compunctum est cor meum cum tremore, & extuante cordis, & cepi anxie querere consilium Sacerdotibus, & Religiosis Viris, quomodo peccata mea redimere possem, & iram æterni Iudicii evadere. Accepto consilio ab eis, excepto si renunciare Seculum possem, nullum esse melius inter elemosinarum virtutes, quam si de meis propriis substantiis in Monasterium concederem. Hoc consilium ab eis libenter, & ardentissimo animo ego accepi, & cepi querere & cogitare in memetipso quæ de meis rebus offerre in Monasterium possem, & subito Domino concedente inveni locum, qui bene aptatum est, ubi dedicata est Ecclesia Beati Petri Apostoli in loco, qui Pullianum vocatur. Nunc autem & congruum est mihi bona mea voluntate, & pro firma stabilitate interesse fecimus Guidonem Iudicem, & alios bonos homines, per hanc enim Cartulam juxta legem trado, & offero ipsam supradictam Ecclesiam in Monasterium Beatæ Dei Genitricis, & Virginis Mariæ, quod dictum est in Insula, quæ Tremisi vocatur, pro redemptione animæ meæ, meorumque parentum, ut æternam vitam percipere mereamur. In eadem lege sicuti Dominus Liutprandus Rex in edictis Langobardorum instituit: Si quis Longobardus habet easum humane fragilitatis, potestatem habeat dum vivit, & recte potest loqui, pro anima sua judicandi & dispensandi, quantum qualiter voluerit; & quod judicaverit, stabile debere permanere. Similiter & in alio suo Capitulo sic officit: Si quis in Ecclesia, aut in loca Sanctorum, aut in Sinodochia pro anima sua aliquid de-

A derit, stabile permaneat. Hæc omnia sicut superius legitur cum puro animo, & sincero corde trado, & offero pro redemptione animæ meæ ego supradictus Malfria Marchione, ut nobis Dominus Jesus Christus veniam de peccatis nostris tribuere dignetur, & ad suam sanctam dexteram cum electis suis perducere dignetur. Et ego supradictus Malfreda trado, & offero jam prædictam Ecclesiam in Ecclesia Beatæ Mariæ cum omnibus infra se habentibus, & cum legitimis transitibus, & exitibus suis, & cum hyemis & pasquis, aquis, pratis, & cum omni suo paratu ubicumque fuerit, & cum sua pertinentia intus Castello, vel de foris totum trado, & offero in supradictum Monasterium Beatæ Mariæ, ubi nunc presenti tempore Dominus Adam Venerabilis Abbas regimen tenere videtur, & Ecclesiam meam cum omnibus pertinentiis suis, & hæc sunt fines illius terræ. In primis de capite in pertinentiis de rena de causa in capite Vallonselli, & per ipsum Vallonem descendit in aquam vivam, de ipsa aqua viva vadit ad ulmum, qui est in latere Vinealis supradictæ Ecclesiæ Sancti Petri, & venit in pede Vinealis in Via publica, & vadit in Vinealivani, & pergit in Vallonem de lo Romito, & per ipsum Vallonem descendit in Via publica Sancti Leuiti, & intrat per vallem Cole Maritelli a parte Sancti Petri, & ascendit usque in Via publica, quæ vadit ad Serram, & descendit per ipsam viam in priori fine in predicto Vallonsello de Vena de Causa, & offero unam Ecclesiam vocabulo Sancti Johannis Baptistæ de meo Castello Venamajoris, cum uno Libro Comite, & duo Antiphonaria unum diei, & alterum de nocte, & cum omni ornata de rebus mobilibus pertinentibus præfate Ecclesiæ Sancti Johannis Baptistæ, quæ

est juxta Castellum meum de Vena majoris exterioris. Simulque offero in praedictam Ecclesiam, & tibi Adam Abati tres partes de una Ecclesia vocabulo Sanctae Mariae, quae constituta est in eodem Castello meo, cum tribus partibus de omnibus rebus, quae pertinent ad praedictam Ecclesiam. Si quis autem de ista mea offeritione qualicumque de meis heredibus ausus fueris aliquam causationem, vel minuire, aut molestare, siue invadere presumpseris, per hoc in ira summae, & individuae Trinitatis incurrat, & descensit super eum Paterna maledictio, & habeat partem cum Iuda traditore Domini, qui ab Apostolico Agmine segregatus est, & cum impiis & sacrilegis aggregatus est. Et pars illius sit in Stagnum ignis ardentis, & sulphuris. Et insuper promitto ego supradictis Malsria Marchione, & obligo me & meos heredes in praedicto Monasterio Beatae Mariae eiusque Reliquiis, quod omnia siue supra scriptum est si sic non adimpleverimus, aut si non observaverimus, aut si quis hac nostra scripta offeritione, atque traditione aliquid tollere, vel minuire nos quiserimus, ut componamus ego Malsria Marchione meosque haeredes in praephato Monasterio eiusque Reliquiis cui ex nostris culpa clarum erit poena auri centum librae. Et Cartula hista offeritionis, atque traditionis omnino quoque tempore firma, & stabilis permaneat, & nos ab omnibus hominibus antestemus, & defendimus. Et hanc Cartulam offeritionis rogata a supradicto Malsria Marchione scripsi ego Agelbertus Notarius. Acta in Civitate Campomarini feliciter &c.

✠ Ego quis Guido Judex.

✠ Ego Lordemannus.

✠ Ego

✠ Adenolfus.

A Potissimum verò erga illa Tempora, ubi sepulcrum fideles sibi conquirebant, liberales esse consueverunt. Abundant ejus moris exempla: ego unum tantummodo innuam. Insignem Curtem de Lemonta Ambrosiano Coenobio Mediolanensi conlatam saepe Lector invenerit in Monumentis Basilicae Ambrosianae a Puricellio divulgatis. Eadem verò Benedictionis Monachis, sacrum illum locum tunc incolentibus, dono data fuit a Lothario I. Augusto Anno Ch. 850. ad petitionem Hirmingardis dilectae coniugis, ex dilectione fratris sui, puerilis elegantia delati, Hugonis nomine, ad emolumentum mercedis in loco, quo ipse corpore humatus extitit, Coemeterio scilicet Sancti Ambrosii. Ut hoc obiter adnotem, Sammarthani in Genealogica Historia Regum Francorum mortem Hirmingardae Auspice Anno 851. contigisse tradunt. Sed vide Additamenta ad Chronicon Casauriense a me edita Par. II. Tomi II. Rer. Italic. pag. 926. ubi Charta legitur, Anno Ch. 856. scripta, in qua Liuthardus Diaconus, & Cunradus germani, quosdam Curtes vendunt Domanas Hermengardae Reginar adhuc viventi. Vide etiam pag. 808. Diploma Ludovici II. Augusti ejus filii Anno Ch. 874. confirmantis Monasterio Casauriensi ipsas easdem Curtes, quas bonae memoriae Hirmingardae genitrix nostra per Chartulam a quibusdam fratribus Liutardo Diacono, & Conrado germanis conquieserat; ut intelligas, Hirmengardam Reginam eandem fuisse cum Augusta conjugem Lotharii I.

Undecimo, praeter ea, quae Imperatores, Reges, aliique veterum Saeculorum potentes in pia loca conferre solebant, alia quoque Saecularibus vizis, amoris, liberalitatis, aut rema-

remuneratōis gratia largiebantur, addita etiam potestate iudicandi pro anima, hoc est ea, si vellent in Ecclesiarum, Monasteriorum, ac Hospitalium jus transferendi, quamquam Beneficio, sive Feudo obnoxia. Ea ratione fiebat, ut multa Regum do-

na, etsi non recto tramite, sicut per alienam manum, Ecclesiastico patrimonio adderentur. Exemplum accipe, quod mihi suppeditavit nobile Canonorum Regiensium Archivum in Diplomate autographo insequenti.

Donatio quarundam terrarum facta à Berengario I. Italiae Rege
Roberto Vasso Adelgisi Comitis Anno 890.

IN nomiae Domini nostri Jesu Christi Dei aeterni Berengarius Rex. Si Fidelium nostrorum petitionibus aures clementiae nostrae inclinamus, fideles ac promtiores eos in nostro esse credimus servitio. Quapropter omnium fidelium Sanctae Dei Ecclesiae, nostrorumque presentium scilicet ac futurorum comperiat industria, qualiter interven-
tu ac petitione Adelaidi Venerabilis Episcopi, nec non & Adelgisi Illustris Comitis & dilecti fidelis nostri, pro amore Dei omnipotentis, animaeque nostrae, omniumque parentum nostrorum mercede, & ejus servitium assiduam, concedimus Roberto Vasso ejusdem Adelgisi Comitis sortis sex cum omnibus pertinentiis earum, & silvis in Vico, qui dicitur Rovereto, infra fines Pusterne, vel Fosa Rabeda, quae pertinent de Corte nostra Mercomadego, adiacetque in Comitatu Regiensis, omnia, quae de superscripta Corte nostra pertinent in ipsa Villa in integrum transfundimus jure

B proprietario, ac perdonamus, Casis videlicet, terris, hortis, pratis, pascuis, vineis, campis, cultis & incultis, arboribus pomiferis, & impomiferis, silvis, montibus, vallibus, planitiis, ripis, rupinis, aquis, aquarumque decursibus, seu & molendinis, servis quoque & familiis utriusque sexus; ut habeat, teneat, atque possidet, faciatque exinde quicquid ejus decreverit animus vel voluntas, potestatemque habeat donandi, vendendi, commutandi, seu pro anima iudicandi, vel quicquid voluerit faciendi, remota totius potestatis inquietudine. Si quis autem contra hoc nostrum praeceptum quandoque insurgere temptaverit, sciat se compositurum viginti libras auri optimi, medietatem Palatio nostro e medietatem sepe nominato Roberto, suisque heredibus. Ut autem ab omnibus verius credatur, diligentiusque observetur, manu propria subter confirmavimus, & anuli nostri impressione insigniri iussimus.

Signum Domini Regis

BS
NE

Berengario Gloriosissimi.

Re c e

*Re . . . aldus Notarius iussione Regis
ad vicem Adelardi Episcopi &
Archicamerarii, recognovi.*

*Data XIII. Kal. Novemb. Anno Incarnationis Domini DCCC. & XC. Anno vero
Regni Domni Berengarii Gloriosissimi Regis III. Indic. VIII. Actum Verona ad
Ecclesiam Sanctae Anastasiae in Dei nomine feliciter. Amen.*

Quae heic Berengarius clargitur Roberto Vasso Adelgisi, Comititis, ut puto, Regiensis, ea par est credere in Ecclesiam Regiensem fuisse transfusa, quando apud eosdem Canonicos Privilegium adservatur. Tu interea Sigillum Berengarii Regis intueri, quod incolume adhuc membranae adfixum legitur. Quantum quidem mihi visum est, Berengarii facies juvenem

A Principem, ne dicam adolescentem; exhibebat, ita ut opinari cogamur, eum viridi aetate Anno 888. Regnum iniisse. Alia exempla facultatis concessae iudicandi pro anima suppeditantur nobis a duobus aliis Diplomatis ejusdem Berengarii Imperatoris. En primum. quod ex Archivo Coenobii Veronensis Sancti Zenonis descripsi, ubi ejus archetypum exstat.

**Donatio Mansi unius facta a Berengario I. Rege Boniperto Presbytero
& Oratori suo Anno 896.**

IN nomine Sanctae, & individuae Trinitatis. Berengarius divina favente clementia Rex. Si simul Dei divinis obsequiis jugiter vacantes elementer joculari studuerimus ob hoc nos posse aeterna adipisci praemia liquido confidimus. Quapropter omnium fidelium Sanctae Dei Ecclesiae, nostrorumque presentium scilicet ac futurorum noverit industria, qualiter Alkerius noster fidelissimus Comes adiit Serenitatis nostrae clementiam suppliciter petens

B pro quadam Reverendo Presbytero Ecclesiae Sancti Proculi, & fidelissimo Oratore nostro, nomine Boniperto, ut ei per paginam nostri precepti in proprietatem concederemus mansum unum juris nostri Regni pertinentem de Comitatu Veronensi situm in Villa, quae nominatur Runco, habentem vinearum, & terra arabilis plus minus jugera triginta, adjectis ibidem octo iugeribus, quae excoluntur per Gilemperum liberum hominem. Cujus petitioni libenter assensum

sum prebentes, & percipientes continuas preces ejusdem Presbiteri pro nobis nostrisque parentibus, ac pro Regni nostri corroboratione Domino oblatas, ob amorem Dei & remedium animae nostrae nostrorumque parentum, supra praedicta loca per largitionis nostrae praecipuum concedimus eidem Boniperto Reverendo Presbitero, & fidelissimo nostro Oratori in proprietatem, quae excolumatur per predictum Gislempertum liberum

A hominem, cum omnibus adjacentibus & pertinentiis suis, quae dici vel nominari possunt, in integrum ad habendum, tenendum, vendendum, donandum, commutandum, vel pro anima iudicandum, seu quicquid ejus voluerit animus, vel voluntas jure proprietario faciendum, remota totius potestatis inquietudine & minoratione. Contra quod nostrae firmitatis statutum si quis nefario ausu etc.

Signum Domini

B S
NE

Berengarii gloriosissimi Regis.

Locus ✠ Sigilli Cerei extantis & Caput Regis fere pueri praeserentis cum solita epigraphe.

Vitalis Cancellarius jussu Regis recognovi, & subscripsi.

Data pridie Kal. Decembris Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi DCCCXCVI. Regni vero Domini Berengarii Serenissimi Regis VIII. per Indictionem XV. Aeternum Corte Aquis. In Dei nomine feliciter. Amen.

In altero Diplomate Berengarius idem, jam Imperator, Curtem Musestre Hinoni cuidam eum eadem libertate judicandi pro anima elargitur. Antiquum Chartae exemplum adserva-

C tur in Tabulario nobilis viri Antonii Rambaldi Comitis de Collalto, intimi Consilarii Augustissimi olim Caesaris CAROLI VI.

Berengarius I. Imperator Hinoni, qui & Azo, fideli suo Curtem Musestre elargitur Anno 921.

IN nomine Domini Dei eterni. Berengarius divina favente clementia Imperator Augustus. Noverit omnium fidelium Sanctae Dei Ecclesiae, nostrorumque, presentium scilicet & futurorum industria, Grimaldum gloriosum Marchionem, & Ubertum inclitum Comitem Hamelque fideles nostros suppliciter nostrae pietatis exorasse clementiam, quatenus quandam Cortem juris

D Regni nostri, quae dicitur Musestre, adjacentem videlicet in Comitatu Tervisiamense, cum Silva de Valda, seu cum Villa nuncupante Barbarana, & cum universis ad eandem Cortem pertinentibus, vel aspicientibus, nec non & piscationem in Fluvio, qui dicitur Sille, per hanc nostri Praecepti paginam jure proprietario Hinoni, qui & Azoni, dilecto & fideli nostro concedere di-

Tom. XIII.

T t

gna-

gauremur. Quorum petitionibus aures
nostre pietatis inflescentes jam distam
Cortem, que dicitur Musestre, adja-
centem in Comitatu Tarvisanense, cum
Silva de Valda, seu cum Villa nuncu-
pante Barbarana, & cum universis ad
pretaxatam Cortem pertinentibus & a-
spicientibus, cum terris aratoris, seu
vigris, vineis, campis, pratis, pascu-
lis, silvis, venationibus, saleis, satio-
nibus, possessionibus, redditibus, sterpa-
ticiis, palludibus, aquis, aquarumque
decursibus, molendinis, piscationibus,
servis & ancillis, aldionibus, & al-
dionis, montibus, planiciebus, arbori-
bus pomiferis, & imomiferis, seu cum
omnibus, que dici vel nominari possunt
ad prefatam Cortem pertinentibus, nec
non & piscationem in Fluvio Syleris,
sicut alienis ad nostram Imperialem per-
tinet partem, jam dicta Inoni, qui &
Azoni Clerico, & fideli nostro per hanc

A nostre donationis, seu concessionis pagi-
nam jure proprietario concedimus, &
perdonamus, & de nostro jure & domi-
nio in ejus jus & dominium omnino
largimur & delegamus ad habendum,
tenendum, vendendum, donandum, com-
mutandum, pro anima judicandum, fa-
ciendum extende quicquid ejus decreveris
animus, nostra plenissima largitate, om-
nium hominum contradictione remota.
B Si quis igitur hoc nostre donationis, seu
concessionis Preceptum aliqua in parte
infringere aut contradicere quæserit,
sciat se compositurum auri optimi man-
cosos mille, medietatem Camere nostre,
& medietatem jam dicto Inoni, qui &
Azoni Clerico, suisque heredibus, vel
cui ipse dederit, aut habere concesserit.
C Quod ut verius credatur, diligentiusque
ab omnibus observetur, manu propria
roborantes de anulo nostro subitis insi-
gniri jussimus.

Signum Domni Berengarii

**B^S
NE**

Serenissimi Imperatoris.

Johannes Episcopus & Archicancellarius Imperiali jussione recognovi.

Datum V. Kal. Augusti Anno Domini Incarnationis DCCCCXXI. Domni vero Be-
rengarii Serenissimi Regis XXVII. Imperii autem sui VII. Indictione X. A-
dum Verone in Christi nomine feliciter. Amen.

Indicium autem veniae datæ a di-
rectis dominis sive Senioribus, ut
Vassalli rem quampiam transferre pos-
sent in pia loca, esse illud solet,
quod nempe donatores profitentur,
se eam donationem facere pro merce-
de non tantum animæ suæ, suorum-
que cognatorum, sed etiam Senioris
sui. Hunc ritum innui Par. I. Cap.
XII. pag. 96. Antiquit. Estens. Char-
tā videlicet productā Rodulphi Nor-

D manni, qui pro mercede & remedio
animæ Ugonis Marchionis Monasterio
Vangadiciensi Anno 1040. multa do-
no dedit. Videant alii, ad eundem
Hugonem Marchionem, unum vide-
licet ex majoribus Marchionum Esten-
sium, an potius, uti ego opinor, ad
alterum Hugonem Marchionem Ripu-
ariæ fortasse nationis, de quo supra
facta fuit mentio. Spectet altera Char-
ta, in qua similis donatio habetur
facta

facta pro remedio luminariae animae de
quondam Domini Ugoni Marchio Mo-
nasterio Sancti Bartholomaei in Musi-
liano. Eam debeo diligentiae Iosephi
Antenoris Scalabrinii Ferrariensis,

A Rectoris Ecclesiae Sanctae Mariae de
Bucca, & Sacrarum Literarum in
Lyceo Ferrariensi Interpretis, qui
ex authentico Bononiensi ipsam de-
scripsit.

Donatio facta a filiis Bonandi Antonio Abbati Monasterii Sancti
Bartholomaei in Musiliano Anno 1061.

I N nomine Sancte & individue Tri-
nitatis, Anni ab Incarnatione Do-
mini nostri Iesu Christi Millesimo Sex-
gesimo primo, Regnante Dominus En-
ricus Imperatoris Anno Quinto, die se-
pimo & decimo mensis Februarius, In-
dictione Quarta decima. Omnibus mani-
festum est, adque congrua ratio disposi-
tus, libenter anuere, quae a venerabili
Loca utilitatibus meliorandi causa
prossit. scripturae vinculum
oportet confirmari. Hactenus est igitur
Christo auxiliante, quod nos in Dei
nomine Lambertus, & Bonus Vicinus,
fratres Ugoni, & Raginerio, Teuco, ger-
manis, filii quondam Bonando de Caor-
neria, bono animo & bona voluntate
placet, adque convenit
diis germanis, ut per hoc membrum
donacionis, manifestationis, concessionis,
seu transfectionis, adque perpetuitatis
transfectionis nostra propria hanc spon-
tanea voluntatem, una pro avere om-
nipotentis Deo, & remedio luminariae
anime de quondam Domini HUGONI
MARCHIO, & de quondam Lamberto
Presbiter, & de quondam superscripto
Bonando, & Wille jugalibus, geuitor,
adque genitrice nostra, damus, & do-
namus in Monasterio Sancti Bartholomei
Apostoli, quod vocatur in Musiliano,
& mo. Donus Anto Presbi-
ter & Monachus, & gratia Dei Ab-
bas ipsius Monasterii, suisque succes-
sibus & Fratribus Monachi, ad a-

B bendum, tenendum, & possidendum in
perpetuum ad usum Monachorum; idem
nostra portione de Ecclesia Sancti Salva-
toris quae est constructa in loco, qui di-
citur Bettoletto, cum suis pertinentiis,
cum decimis, & primitiis, cum terris,
& vintis, & campis, & castagnis,
& cum omnibus arboribus, arboribus,
cultum, incultum, divisum, & indivi-
sum, & quantacumque a nobis perti-
nentes omnibus osertum, largitum,
vel oblatum fuerit, similiter de Se-
pulturis. Et nos volumus in ipsa Ec-
clesia, die totaque faciatis Psalmis, &
Iunis, & Missae, & Matutinis, & O-
re Canonice. Finis, ubi ipsa Ecclesia,
& superscripta terra vineata, & ara-
toria, & egra, & silva, & castagnis
esse videtur, ab uno latere Rivo coren-
tem, qui dicitur da Docola, ab alio
latere fluvio Septa, tercio latere Via
publica, quarto vero latere possit bac-
redes quondam Domini ALBERTI CO-
MES, infra istis designatis lateribus, sicut
latera designat. Et cum omnibus su-
per se, & infra se abentem, omnia
que nobis pertinet integritate in in-
tegrum, vel si quis aliis adfines sunt,
omnia qualiter superius legitur
die damus nos superscriptis germanis
donamus dicto Monasterio, & tibi su-
perscripto Donno Anto Abbas, suisque
successoribus, vestrisque Fratres Mona-
chi, ad abendum, tenendum & possi-
dendum, ordinandum, & disponendum,
& sciendum quicquid vobis placuerit

in perpetuum ad iura propria ad usum Monachorum; ut neque da nos, neque da nostris hereditibus, aut per fuisse vel rogative persone vestre, neque per ullum visigenium, nullam exinde abeat molestacionem, aut causacionem. Sed promittimus nos suprascriptis Lambertus, & Bonusvicinus, seu Ugo, & Rainerio, Teuzo, germanis, vestrisque hereditibus de predilla nostra portione de jam dicta Ecclesia & de suprascripta terra vineata, & aratoria, & egra, & castagneto, qualiter supra legitur, suprascripto Monasterio, & tibi Donno Anto Abbati, tuisque successoribus, vestrisque Fratres Monachi, omni tempore ab omni omine defendere, & autorizzare promittimus. Et si minime defendere poterimus, aut contra hoc membrana donacionis, manifestacionis, concessionis, adque perpetualis transhallionis, a nobis facta, aliquando per quocunque iguentio, quod umana sensu capere potest, agere, aut causare, vel querere, aut molestare, vel aliquid removere presumerimus, aut agentibus conferimus, & non permanferimus in ea omnia, qualiter supra legitur, tum daturi promittimus nos suprascripti Lambertus, & Bonusvicinus, seu Ugo, & Rainerio, Teuzo, vel hereditibus nostris componere & dare in suprascripto, & tibi Donno Anto Abbati, tuisque successoribus, vestrisque Fratres Monachi, pene nomine Et post penam solutam presens hoc membrana donacionis, manifestacionis, sicut supra legitur, omni tempore in suo robore, & firmitate permaneat.

Haecum in Castro quod vocatur Plavara, Indictione suprascripta Quartadesima.

A Signum ✠ ✠ ✠ manibus suprascripti Lambertus, & Bonusvicinus, seu Ugo, & Rainerio Teuzo, germanis donatoris, qui hoc membrana donacionis, sicut supra legitur, fieri rogavit.

Signum ✠ ✠ ✠ manibus Arardo, qui vocatur Alegredo filius quondam Zenavius, seu Johannis filius quondam Petrus da Casalia, atque Johannis, qui vocatur da la Valle, & Salvestro, qui vocatur Fuscilo filius quondam Sicbizo de Bonezo, rogatis testibus.

B Scripta hoc membrana donacionis per manus Sicbizo Tabellio filius quondam Azo, rogatus a suprascriptis Donatoris, sicut supra legitur, post roborata a testibus tradita vidi, complevi, & dedit.

C Quod si morem facultatis datae transferendi in Ecclesias bona etiam Feudalia, aut Emphyteotica, luculentius expressum cupis, animam adverte ad Chartam subsequentem, ejus antiquum apographum exsistit in Archivo Sereniss. Domini mei Ducis Mutinae. Celebre est Monasterium de Columba, situm inter Placentiam & Parmam, ejusque mentio occurrit in Historia Ecclesiastica. A Sancto Bernardo Clarevallesi Abbate fundatum fuit opibus Oberti Marchionis Pelavicini ejusque consortum, qui sacro loco ingentem agrorum copiam contulere, simulque omnibus per illos in Curte de Basilica Duce terram teneantibus (idest Vassallis, Emphyteutis &c.) liberam potestatem dandi praefato Monasterio dederunt. Haec in illa Charta, quae facultatem indicant datam judicandi pro anima, quoties Monasterio de Columba quisquam ex iis terras donare vellet Marchionibus obnoxias.

Notitia bonorum spectantium ad Monasterium S. Mariae de Columba prope Florentiam, scripta circiter Annum (*) 1154.

Confinia, quae Obertus Pelavicinus Marchio una cum uxore, & filius, & Conradus Cavalcabovem Marchio cum uxore sua de terris sui juris pro remedio animarum suarum Venerabili Monasterio Sanctae Mariae de Columba consilio suorum Baronum, & aliorum bonorum virorum concesserunt, & suis propriis manibus posuerunt, & potere fecerunt, atque in cartis, quas praefato Monasterio fecerunt, scripti sui munimine roborarunt, Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi MCXXXV. sunt haec. Sicut Rivas de Pontiore transiit usque in viam, quae vadit ad Seulum & sicut ipsa confinia posita sunt desuper Salicetum, usque ad viam, quae vadit ad Castellonem, & sicut eadem via vadit desuper eandem de Luxerelo usque in Rivum veterem, & sicut ipse Rivas vetus vadit usque ad Bodracum, & sicut ipsum Bodracum vadit usque ad Canale de Burgundione, & sicut ipsum canale vadit usque ad Clusam ejusdem Burgundionis, & sicut Rivas de Fraxeneto vadit ab ipsa clusa usque ad praedictum locum de Pontiore. Totum, quod praedicti Marchiones intra praedicta confinia possidebant ad proprium, praedictis Monasterio de Columba pro remedio animarum suarum eo modo, & honore, quo habebant, obtulerunt; & omnibus per illos in Curte de Basilica Duce terram tenentibus liberam potestatem dandi praefato Monasterio dederunt. Haec praedicta consensu Dominus Innocentius Papa II. confirmavit. Haec eandem Dominus Lucius Papa II. scripti sui munimine roboravit. Hoc idem Dominus Eugenius Papa III. privilegio confirmavit. Lotbarius III. Romano

Arum Imperator Augustus hoc idem confirmavit.

Intra supra scripta confinia S. Mariae de Columba Dominus Malcorredus Vicedominus de Placentia pro Domino nobis donavit unum Mansum. Dominus Fulco Advocatus pro Domino nobis donavit unum Mansum. Petrus Isabelli pro Domino nobis donavit medium Mansum. Obertus de Casteldarda & Resasini frater ejus pro Domino nobis donaverunt medium Mansum. Ardengus Vicedominus pro Domino nobis donavit unum Mansum. Tedaldus Fulconis, & Corvus frater ejus pro Domino nobis donaverunt totum, quod ibi habebant. Berno de Florenzola pro Domino nobis donavit iugerum unum. Obertus Coppa nobis donavit totum, quod ibi habebat. Domini de Casale Albino pro Domino nobis donaverunt unam partem unius Mansi. Obertus de la Porta pro Domino nobis donavit duas bivulcas. Atto Calvus pro Domino nobis donavit medium Mansum. Mala corrigia in praesentia matris parentis, & mulcarum bonorum investivit Ecclesiam S. Mariae de Columba alterius medietatis praedicti Mansi Antonis Calvi. Dominus Tado de Castella Arquato pro Domino nobis donavit unum Mansum, quod emit ab Alberto Sartore, & tertiam partem alterius Mansi similiter pro Domino nobis donavit. Obertus filius Bellemis de Carretto pro Domino nobis donavit totum, quod ibi habebat. Giustentio, & Calvus & Bernardus, & Joannes fratres filii de Saltri Ardicionis pro Domino nobis donaverunt

(*) Anno Dom. MCLIV. heic adnotato Indictio II. Anno autem MCXLIII. Indictio VII. decurrebat, ut in calce Notitiae huius legitur.

nauerunt unum Mansum, & Braidam, in qua Monasterium debet construi.

Infra superscripta consilia S. Mariae de Columba in Curte de Soragna Dominus Albertonus de Brimbio pro Domino nobis donavit unam Sortem. Lanfrancus de Bellina pro Domino ibi nobis donavit alteram Sortem. Dominus Bonizzo de Landico & Ardengus Viceominus, & Torfellus pro Domino nobis donaverunt totum quod ibi habebant. Oddo de Costamezzana, & Gubertus frater ejus pro Domino nobis donaverunt totum quod ibi habebant. Johannes pel de Lacco pro Domino nobis donavit totum quod ibi habebat, de quo Aicardus de Soragna coram bonis hominibus faciem, & refutationem nobis fecit. Jacobus de la Porta, & uxor ejus pro Domino nobis donaverunt totum quod ibi habebant.

Infra eadem superscripta consilia S. Mariae de Columba filius Burgundionis filii Oberti Pelavicini Marchionis in Curte de Basilica Duce vendidit nobis totum, quod ibi habebat. Dominus Troipolus vendidit nobis totum, quod ibi habebat. Malus nepos, & Albertus frater ejus vendiderunt nobis totum quod ibi habebant. Albertus filius Martini Porcelli, & Richelda uxor ejus venderunt nobis totum quod ibi habebant. Ecclesia de Florenzola dedit nobis totum per commutationem quod ibi habe-

bat. Ecclesia de Castellione per emptionem, & commutationem dedit nobis totum quod ibi habebat. Amizo Umbaldus de Florenzola per commutationem dedit nobis totum, quod ibi habebat. Minaloris, & Rainerius frater ejus vendiderunt nobis totum, quod ibi habebant. Guinizo Magnano vendidit nobis totum, quod ibi habebat. Gbirardus de la Torre, & frater ejus per commutationem nobis dederunt medium Mansum. Trolaus de Burgo per cambium dedit nobis quod Spileman tenebat per eum in loco Sancti Micisilis. Trolaus de Burgo, & Malagonella de Florenzola per cambium nobis dederunt totum quod ibi tenebant per Dominum Masaldum de Caro. Mantelmus de Florenzola vendidit nobis totum quod ibi habebat. Rajualdus Sardinus, & Molacria nobis dederunt per cambium totum quod ibi habebant.

Infra eadem superscripta consilia S. Mariae de Columba in Curte de Soragna. Filius Burgundionis filii Oberti Pelavicini Marchionis vendidit nobis totum quod ibi habebat. Dux de Florenzola vendidit nobis totum quod ibi habebat. Johannes Calvinus vendidit nobis totum quod ibi habebat. Ecclesia de Castellione per emptionem & commutationem dedit nobis totum, quod ibi habebat. Filius Dalmiani vendidit nobis totum, quod ibi habebat.

De omnibus praedictis donis, & emptionibus, atque commutationibus Ecclesia S. Mariae de Columba bonas Cartas bene attestatas habet.

Coram bonis hominibus & fratribus de Columba, quorum nomina subter leguntur. Albertus Angeranus ab Abbate Columbae nomine, & testimonio veritatis de consensibus Columbae interrogatus, respondit dicens. Sicut vadit rivus vetus de Longonella, qui est in

capite fossati, quod fecistis per pratum Minaburvis, quod emisistis ab eo ubi Obertus Pelavicinus Marchio posuit unam cruce[m] consinium Columbae usque ad Bodracum, & sicut ipsum Bodracum vadit usque ad Canale Burgundionis ab illa parte versus Castellionem sic sunt confi-

confinia S. Mariae de Columba, & alium alium rivum veterem nunquam ibi vidi neque intellexi, quoniam cum Corvo, & Tedaldo fratre ejus Florentiae in domo eorum ipsi confinia Columbae ordinavi, & in cartis Marchionum, scilicet Obersti Pelavicini, & Conradi Cavalcabovis de bonis eorum, quae fecerunt in Ecclesiam S. Mariae de Columba pro remedio animarum suarum scribi, & ordinari dixi, & feci, sicut in praedictis cartis ipsa confinia sunt scripta, & ordinata. Versus Sanctum Andream sicut Canale Burgundionis vadit a Bodrato usque ad Clusam Burgundionis de Fraxeneto ab illa parte sic sunt confinia S. Mariae de Columba usque in rivum de Pontiore, & sicut rivus de Pontiore transire usque in viam, quae vadit ad Seolum, ab illa parte sic sunt confinia Columbae. De super Carretum sic sunt confinia Columbae, sicut Oberstus Pelavicinus Marchio cruce confinium posuit, & haec sunt confinia S. Mariae de Columba, quae nos intelleximus, & scribi diximus, sicut in praedictis cartis Marchionum sunt scripta & ordinata. Ibi Corvus hoc: idem coram eisdem homi-

nibus nomine veritatis interrogatus respondit, confirmavit.

Ibi fuit Malus parens, & Ardenzue, & Simon, & Rogerius de Sarturiano, & Abbas Columbae, & Johannes Subprior, & Albertus Cantor, Guillelmus Sacrista, & Oddo, & Guido, & Petrus, & Johannes, & Vitalis fratres, & Monaci Columbae. Annum est hoc infra domum Columbae II. Nonas Martii Anno Incarnationis Domini MCXLIIII. Indictione VII.

Quare quum se nobis offerunt homines pii, qui bona etiam vinculo emphyteusis aut feudi obligata in Ecclesias, sive manus mortuas transferunt, opinari decet, impetratam antea fuisse facultatem a Dominis directis; nullius enim roboris ejusmodi donatio fuisset. Ex Archivo insignis Monasterii Classensis, ubi Ravennates Monachi Gamaldulenses Deo servant, missa ad me fuit Charta, quam perpendas velim, ibi enim id genus bona donantur, nullâ tamen facta mentione veniae a directis Dominis impetratae.

Charta Tebaldi, filii Pagani, qua Johanni Priori Ecclesiae S. Crucis
cremâ Fontis Avellani concedit Ecclesiam S. Apollinaris
in Nartianula Anno 1084.

IN nomine Domini temporibus Domni Gregorii Summi Pontificis, Anno ab Incarnatione Domini nostri Iesu Christi Millesimo Octogesimo Quarto, Regnante Henrico filio quondam Henrici Imperatoris, Indictione Sexta, Eugubio. Ego in Dei nomine Tebaldus filius quondam Pagani de Nartianula refutationem, & transactionem, & definitionem facio Ecclesiae Sanctae Crucis Here mi Pontis Avellani, & tibi Johanni

Priori, tuisque Successoribus imperpetuum, de ipsa Ecclesia Sancti Apollinaris postea in Nartianula, & praedia sibi pertinentia, & muribus, & Altaribus, & paramentis, & de omnibus patrocinii Sanctorum, quae ibi sunt, quae sunt de jure Sancti Apollinaris in Classe de Ravenna; tam de ipsa parte, quam ego tenebam ex parte Genitoris mei jure investitatorio, aut meo jure & omni alia portione, quam ego tenebam

bam jure Episcopii Sancti Mariani, aut qualicumque modo ego tenebam, aut qualicumque homo meo jure. Et medietas unius modiolii de mea proprietate de Silva Majore. Omnia superscripta res & Ecclesia confirmo ad habendum, firmiterque possidendum jam dictam Ecclesiam Sanctae Crucis, sicut superius diximus, pro redemptione animae meae, & Genitoris mei, & Genitricis, & Fratrum meorum, & pretio quod recepi equum unum, & denarios quantos simul convenimus pro hac supradicta causa. Obligo me meosque heredes nullam molestiam inde facere nec nullam actionem movere, sed semper sacere. Et si omnia non obserbavero, & non adimplevero cuncta quae superius promissi, obligo me meosque heredes dare & componere poenae nomine de argento libras decem jam dictae Ecclesiae, & suis Rectoribus imperpetuum, & post poena soluta haec pagina finitionis & transactionis firma, & subillis permaneat omni tempore.

Signo manu ego Tebaldus, qui hanc paginam finitionis, & securitatis scribere rogavi.

Ego Ubertus filius Uberti Judicis testis sum.

Ego Peccinellus testis sum,

Ego Addamulus testis sum.

Ego Johannes scripsi & complevi.

Duodecima causa, quae multas opes intulit in Ecclesiasticum aerarium, & quam in Dissert. LXXI. de

A. Episcop. potentia etiam innuam, ea est: Nempe Episcopos atque Abbates antiquis Saeculis sese politicis immiscuisse negotiis, & Aulam Regum frequentasse, ut non secus atque Seculares eorum gratiam, fructusque inde consequentes, lucrarentur. Quam verò controversiae exsurgabant de Regno, aut electione Regum, aut bella flagrant, quicumque ex Ecclesiae Principibus aut Abbatibus intensiorem in iis concertationibus operam dabat ad comparandum alicui Regnum, aut juvandam alicujus causam, ei etiam in bellicis tumultibus adhaerendo, is praeter ceteris effusiores in se liberalitatem Principis sentire sere semper consuevit.

C. Anno 1091. Henricus Rex IV. & Imperator III. ad dedicationem compulsit Mantuanam Urbem, ibique, pulso Hubaldo Praefule legitimo, Ethonem (quo nomine Conradus significatur) intrusit. Nihil non fecit Schismaticus iste Episcopus, ut Henrico se utilem praebere turbidissimis iis temporibus. Quare suum censuit Henricus liberalem se quoque praebere erga illius Ecclesiam, eidem concessis tribus Castellis, quibus, ut arbitror, spoliata deinde fuit, statim ac Mantuam Mathildis Comitissa recepit. Tenebris ereptum accipe Diploma Henrici, nobis servatum in suis Collectaneis MSis a Peregrino Prisciano Ferrariense,

**Donatio Castri Novi, Campitelli, & Scoreiaroli facta Cononi
Episcopo Mantuano, ejusque Ecclesiae, ab Henrico
Rege IV. Imperatore III. Anno 1093.**

I*N nomine Sanctae & individuae Trinitatis. Henricus Imperator semper Augustus, Quoniam opportunum nobis,*

E*t utile valde statui ac decori Regni & Imperii nostri evidenter esse cognoscimus, sanis nostrorum fidelium consiliis,*

lis, in his maxime, quae ad curam & honorem nostri regiminis pertinent, diligenter condescendere, si quid forte occurrit, quod honorem nostrum non minuat, & Sanctam sublimet Ecclesiam, eorum nullatenus debemus salutaria consilia contempnere. Dicit namque Sapientia: Omnia fac cum consilio. & potest non poenitebis. Est quoque juxta Psalmistam Regis honor judicium & justitiam diligere, & in veritate posse dicere cum Psalmista: Domine, dileximus decorem domus tuae. Ut igitur per honorem & amplificationem donorum Dei, cujus servitio vacare debemus incessanter cum dilectione, si saluari cupimus & aeternam consequi gloriam, nostrorum sane fidelium consilia piis auribus exaudientes, & ad dignam & humilem, & laudabilem petitionem Channonis Mantuani Episcopi clementer respicientes, Castrum novum, & Campitellum, atque Storcium cum omnibus eorum pertinentiis intus & foris, salva nostra Regali justitia, per hanc nostram praeceptalem paginam habenda perhenniter atque possidenda sine molestia jure proprietario Mantuanae Ecclesiae concessimus. Si quis igitur Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, aut alia quaelibet persona, cujuscumque conditionis fuerit, hanc nostram praeceptalem

A paginam violare praesumpserit, mille libras auri puri composciturus banco nostro subiacebit medietatem nostrae Camerae, & medietatem praedictae Ecclesiae. Ut autem inviolabiliter ab omnibus observetur, imagine nostri sigilli insigniri diligenter jussimus.

Signum Domni Henrici Imperatoris Augusti.

B Datum Anno Dominicae Incarnatae. MXCIII. Regnante Domino Henrico Romanorum Imperatore Augusto XXXIX. Imperante vero IX. Indictione vero V. Aeternam Mantuae feliciter.

Porro quam multa ab Ottone III. Augusto Vercellensi Ecclesiae acquisierit Leo Episcopus, alia monumenta in hoc ipso Opere edita, atque ab Ughello partim indicata, lat produnt. Is obsequio sedulus in ipsum Augustum, nullam occasionem excidere patiebatur, qua novis ab eo cumlaretur donis. En novum liberalitatis Imperatoriae erga illum pignus, donatio scilicet insignium duarum Cortium; nam sub Clavassiae nomine venisse puto Oppidum, quod nunc Chivassa appellatur. Hujus donationis tabulas, nondum editas, adjicere haec juvat.

Ottonis III. Augusti Praeceptum, per quod Leoni Episcopo Vercellensi, ejusque Ecclesiae, duas Cortes Clavassiam & Bedolium elargitur, Anno 1001.

I N nomine Sanctae & individuae Trinitatis. Otto Tertius, secundum voluntatem Jesu Christi Romanorum Imperator Augustus, sanctarumque Ecclesiarum fidelissimus dilatator. Notum sit fidelibus nostris, qualiter interventu & petitione Ugonis Marchionis nostri dilectissimi fidelis, dedimus Sancto Euse-

E lio, cui Dominus Leo Episcopus praefectus videtur, duas Cortes juris nostri Clavassiam & Bedolium in integrum cum omnibus terris, massariis, silvis, pratis, pascuis, vineis, piscationibus, vocationibus, ripis, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, omnibusque terris cultis & incultis, cum omnibus Ser-

V v

sis,

vis, Ancillis, Aldianis & Altiabns, & cum omnibus rebus mobilibus & immobilibus ad eisdem Cortes in integrum pertinentibus; & cum omnibus, quae dici possunt, ad eisdem Cortes inspicientibus: ut tam Leo Episcopus, quam omnes sui Successores habeant, teneant, ordinent, & quodcumque velint, faciant, salva tamen Dei reverentia, & honore Sanctae Ecclesiae; quia omnino de nostro jure, & de nostra proprietate in jus proprium, & proprietatem Sancti Eusebii Vercellensis Episcopi contulimus, ut omnem potestatem habeat tam Leo Vercellensis Episcopus, quam omnes sui Successores, ita de illis praedictis duobus Corribus Cluvnia & Bedatio, & omnibus mobilibus & immobilibus illas respicientibus facere, sicut de aliis terris, quas Sancta Vercellensis Ecclesia pacifice & quiete tenet, & tenuit. Interdicimus autem, ne nullus Dux, nullus Marchio, nullus Comes, nullus Vicecomes, nulloque Imperii nostri magna aut parva persona, nullam contrarietatem, aut minorationem facere de quacumque re audeat, aut undequaque per aliqua placita aliquo ingenio fatigare. Si quis autem Diabolico fustis anulus, hujus nostri Praecepti violator extiterit, mille Libras auri obrixi componat, medietatem nostrae Came-

A rae, & Sancto Eusebio alteram: hocque Praeceptum omni tempore in sua permaneat firmitate. Quod ut verius credatur, & in aeternum conserveur, manu nostra roboravimus, & nostro Sigillo jussimus insigniri.

Signum Domni Tertii Ottonis Serenissimi Imperatoris Augusti.

B Heribertus Cancellarius ad vicem Petri Camuni Episcopi recognovit.

Datum XV. Calendas Februarii, Anno Dominicae Incarnationis Millesimo Primo, Regni verb Domni Tertii Ottonis XVI. Imperii verò V. Indictione XIV.

Actum Romae in Palatio feliciter. Amen.

C Verum haec omnino levis, si cum aliis Regum atque Augustorum largitionibus erga Ecclesias conferantur. Haec autem quisquis est inter Lectores morosus, ac rigidae censurae adfectus, sinat ut exeram Chartam informem, cujus antiquissimum apographum intueri, ac describere mihi licuit ex reliquiis Tabularii Augusti Monasterii Nonantulani, in Mutinensi agro siti. Minutissimis ac rotundis characteribus exarata erat membrana illa, quorum forma aliubi prae vetustate exciderat.

Charta donationis bonorum immanis, factae Nonantulano Monasterio; ejusque Abbati Anselmo, a Carolo M. Francorum & Langobardorum Rege, atque (*) Morteperto Duce. Circiter Annum 774.

Exemplum donationis factae per Carolum Regem Francorum & Nortepertum Ducem.

Venerabile Cenobio Sanctorum Apostolorum sito in Castro Nonantule territorii Mutinensis, ubi Dominus Anselmus nobis Karolus Rege Francorum & Saxiae & Lan-

E gobardorum, una cum Nortepertus Dux, damus, simulque offerimus omnia nostra Cortes, & Donica in Comitatu Folsolano, in Comitatu Pistoriense, atque in Comitatu Lucardo, & in Comitatu

(*) Legendum Nortepertum, ut infra.

mitata Lucense, & in Comitatu Rigenfes, atque in Comitatu Senenfi. In primis omnia de ego Dompne Carolus duo gualdos mea Donica in Comitatu Foffolano *super fluvio*..... jacentes cum Ecclefiis fuis, idelt Sancla Maria in Advena, & Sancla Maria in Manum, quod eft per fingulos gualdos forieftos meas maftricias C. una cum felcas ad ipfius pertinentes. Sen & Monafterium in Civitate Foffolana Sanctos Michaël atque Monafterium Sancti Miniati in ipfius Civitate, cum Cellis fuis in ipfius Civitate vel foris ad ipfas pertinentes. Seu & Curte Viffelle, & Curte Bibiano, Plebe Sancti Gavini, & fundo Iuftiniano, Mocolidula, & Colle Fenario, & Curte Tignano, Plebe Sancte Marie Villale, & Plebe Sancte Hierufalim, feu Plebe Sancti Romuli, & in loco Bernardi, feu in Grave, & Sancti Illarii, & Curte Pretorio, & Sancti Michaelis, & Curte Sobelinario, & Monte Miniano, Turiniano, & Gorzano, Geneficio, & Spalati, Plebe Sancti Pancratii, & Curte Bergevigiano, & Scudella, Fugnana, & Sancti Petri in Maurisiani, & Curte Axfinia, Curte noftra Spandola, Curte noftra Meledo, cum Ecclefiis in Mufello, in Caprilia, niano, & Turri in Pineta, feu in Sexa, atque Curte noftra de Nevole, & Curte de Fumaria atque Calcinaria, & Valvigne, Arzana..... Curte Monachorum, & Simbriano, Curte Elfa, Curte Pefa, Campi, Inrome, Quinto, Melego, Aproniano, Sufcana, ano, Pepponi, Grappena Sancti Benedifti, Sancti Georgii in Plebe Sancti Petri in Perimone: Seu in Piñorienfe, Curte..... Pinfingo, Plebe Sancti Petri de Groppina, & Plebe Sancti Laurentii de Petriolo loco, qui vocatur Bocina. Sen in Comitatu Aretino, Plebe Sancti Stephani, fua in

A Claffe, & loco Piffinale iuxta fluvio Claffe. In Comitatu Lucardo Curte noftra Sancti Petri in Mercato, feu Curte noftra Monte Calvo, & Curte Campana, & Curte Petroniano, Plebe Sancti Leonardi, Curte a Furno, & Caftro Ciliano, atque Monte Bonisi, & Sancti Petri cum Curte Quintolo, & iuxta fluvio Gofintia Curte Dominici, & Sancti Donati, Curte Decimo, Plebe Sancte Cecilie, Curte Penite, Plebe Sancte Marie, Curte Meleto, Curte Monatile, Vadolongo, Qnarte, Plebe Sancti Petri, Rabuciona cum Capella Sancti Petri, Curtem Sepi cum Ecclefiis Sancla Maria, Curte Caracle cum Ecclefiis Sancti Martini, Curte Cafentino, Corticella noftra una, qui vocatur Satri, Curte Pinfinguo cum Cella Sancti Apollis prope fluvio Selice. In Comitatu Lucense Sancla Maria cum Curte Pulinaibo, feu & alias omnes Cortes noftras in prediftis Comitatibus, Territorio Tufcia in donico noftrorum, quod eft..... duo millia quingentorum. Et fi amplius de noftro dominico invene in pagina ifta permaneat una cum omnia fapidalia & tenfaria, feu & decima qui ad ipfas Cortes pertinent, ut fit in villo pauperorum atque Monachorum pro veneratione religia, & ne fubeant ipfi Monachi, vel Monasterio nifi ad Ecclefiam Romanam. Omnia ipfas Cortes cum adjacentia & pertinentia fua, feu cum appenditiis fuis quanto ad noftras Cortes deperitines infra ipfius Comitatus, tantis una cum felcas ad ipas deperitentes una cum olivetis & vinetis, arbutis, arboribus pomiferis, fructiferis & infructiferis diverfisq; generibus, jura fluviorum, qui decurrit per de ipfos Comitatos, alpidus & follibus, omnia a fibi pertinentia & adjacentia in integrum. Et fi qui de hominibus qui precepta noftra nonlexerit, vel..... daverit, fci

V v z fbi

sibi pena compositionis bona ejus publicetur, & in exilio mitteremus. Hanc vero paginam Artuino Notario a scribere tolli & roboranda cum testibus tradita complevi & absolvi.

Ego Mericho Clericus rogatus.

Ego Raimprez rogatus.

Ego Aldoinus rogatus.

Ego Joseph a rogatus.

Melchione Medicus a rogatus.

Signa † † † † de consensibus War-nifret, Artuinus, Mechois, Josephus, Stravins, Aripres, Johannes, Paulinus, Busingus, Mauro, Leo, Gumpero, Stamperto, Scabils, Da Villa, Vanielei.

Quisquis Chartam hanc legerit, animoque intento consideraverit, aut continuo eam ad apocrypha amandet, aut anceps dubiusque in ejus contemplatione confidat oportet. Et ego haesi, atque adhuc haereo. Fidem paene excedit tanta bonorum, Villarum, atque Ecclesiarum effusio, uno tenore ac die facta in unum Abbatem, unumque Monasterium. Deinde nulla est Chartae huic germani Diplomatis facies; & quisque novit, quibus verbis, & formulis Reges, atque Imperatores donationes ac Privilegia sua concipere consueverunt. Mirari etiam subeat, cur sese cum Rege Nortepertus Dux immisceat in ejusmodi donatione facienda. Haec profecto, atque alia, factor, meae quoque menti obversabantur, quum Chartam descripsi, ejus authenticam originem praestare certe nolo, sed quae mea sit de illa opinio tantum exponere. Supposititium foetum affirmare non auiam; si enim antiqui Monachi animum ad confingendam adeo magnificam donationem; longe minus negotium fuisset Diploma communi-

A sci, quum & sibi ad manum essent; & ubique facile haberentur Diplomata a Regibus emissa, quae imitari potuissent. Deinde subsequenter temporibus nulla supererant, uti videtur, vestigia tantarum opum Nonantulano Coenobio in Tuscia collatarum: ac proinde quem quaeso in usum impetratae huic indulgentiae Monachi? Ad haec quis Comitatum illum Lucardum, de quo mihi sermo fuit in Dissert. XXI. de Italiae statu, posterioribus Saeculis excogitasset, quando ne unum quidem verbum de illo antiqua Historia habet? Quamobrem iustus opinandi locus relinquitur, nil figmenti in ea Charta haberi, ipsamque fuisse privatam veluti scripturam a Carolo Rege, ac Norteperto Duce factam. Sed cur tanta tamque (pene dixi) enormia insuetaque donatio facta Nonantulano Coenobio? Veniam a Lectoris peto, si fortasse facilius quam par sit in quamdam suspicionem inclino, camque etiam referre nunc audeo. Suspicio, inquam, tantam Caroli munificentiam in Anselmum Nonantulanum Abbatem inde ortam fuisse, quod Anselmus ipse auxiliares manus porrexerit Carolo ad arripiendam Coronam Langobardici Regni, fructumque ceperit operae bene navatae magnificam illam tot bonorum donationem. At, inquit, Anselmus genere Langobardus fuit: quis credat, hominem a gentis suae amore defecisse, ut in Francos translatum vellet Regnum Langobardorum? Equidem id minime certum statuam; attamen non desunt, quae mihi rem ea ratione processisse suadere videntur. Uti constat ex Opusculo de fundat. Monast. Nonantuli. Par. II. Tomi I. Rer. Ital. pag. 189. Anselmi soror Gisfeltruda nupta fuit Aisulpho Langobardorum Regi. Is autem Ansel-

B

C

D

E

Anselmus, ut fertur, Ducis titulo Foro Julii praeerat, quum abjurato Seculo Monasticae vitae sese addixit, ac Nonantulanum, aliaque Coenobia construxit, Aistulphi liberalitate adeo insigni corroboratus, ut Anonymus Salernitanus in Paralipom. Chronici sui Part. II. Tom. I. Rer. Ital. pag. 177. dignum duxerit hanc etiam inter laudes illius Regis recensere, scribens: *Idemque etiam fecit Monasterium in finibus Aemiliae, ubi dicitur Mutina, in loco qui nuncupatur Nonantula: nam pro ejus cognato Abbate Arsenio (Anselmo restituendum est) ibi virorum Coenobium fundatum est; nec non sibi ad sacra Monachorum Coenobia aedificanda per certas Provincias (quae scilicet Nonantulano deinde supposita fuere) multa est dona largitus. Sublato e vivis Aistulpho, Desiderius Langobardorum Rex est renuntiatus, sed repugnante Ratchis, germano Aistulphi, eo videlicet, qui Regnum ante Aistulphum tenuerat, & Monachus in Casinensi Coenobio degebat. Quid Ratchis egerit, quantoque conatu bonus Monachus novo Regi obstitit, accipe ab Anastasio in Vita Stephani II. Papae, & ab eodem Anonymo Salernitano, qui haec Anastasium exscripsit: *Hujus (Desiderii) personam despectui habens Ratchis dudum Rex, & postmodum Monachus, germanus praefati Aistulphi, sed & alii plures Langobardorum Optimates cum eo, eundem Desiderium spernentes, plurimam Transalpinæ, vel ceterorum Langobardorum exercituum multitudinem aggregantes, ad dimicandum contra eum profecti sunt. Intercessit tot motibus ad Desiderii preces Stephanus II. & pacem inter dissidentes composuit. At Desiderius exulceratum deinde animum gerens, pro more conditionis humanæ adversus eos,**

A quos contra se conjuratos senterat, in Anselmum quoque defecit, quippe illum, ut iusta conjectura suadet, Ratchisio fororii sui fratri conjunctum, sibi que adversantem, deprehendit. In Catal. Abbat. Nonantul. Tom. V. Ital. Sac. in Episcop. Tarvis. Anselmus dicitur rexisse Abbatem Nonantulanum annis quinquaginta; & ex his septem passus est exilium a Desiderio apud Casinum, sicut multorum seniorum relatione didicimus, pro eo quod nescio quid deliquerit in Desiderio; & Vigilantius Presbyter in praedicto tempore feliciter Nonantulanum gubernavit Coenobium. Quod haec dicitur de Vigilantio Presbytero nescio an certo fundamento nitatur. In Dissert. LXIV. de vario statu Dioecesis. Catalogum prodidi quorundam vetustiorum Diplomatum eidem Coenobio concessorum, inter quae unum Privilegium in papyro Adelbii Regis in Silvestro Abbate, confirmans omnia Privilegia superius annotata &c. Ergo non tantummodo in exilium actus est Anselmus, sed ejus loco substitutus fuit alter Abbas, nempe Silvester, ad regimen Nonantulani Monasterii. Simul autem hinc discimus, nisi post debellatum Desiderium Anselmo Abbati restitutum fuisse Coenobium suum; nilque obflare, quin suspicemur Anselmum ipsam quantis potuit viribus, apertis aut oculis, curasse, ut venientem Carolum Langobardi prout amplecterentur, dejectoque Desiderio sibi infesto, Francorum Principem in suum Regem lubenter acciperent. Neque Anselmi singularem pietatem huc accessas velim. Summa quoque pietas fuit Hadriano I. Summo Pontifici; at nemo in illum injurius sit, si reputet, & ipsum minime indiligentem fuisse, ut in Langobardorum ditione Regi invito Rex amicissimus succederet.

succederet: ex qua victoria in ipsum quoque Pontificem, ejusque Successores, emolumenta non modica redundarent. Quis verò fuerit *Nortepertus Dux* in Charta nuper evulgata memoratus, ignotum est mihi. Attamen *Nortepertus Dux* mentio est in Charta Bononiensi commentitia, quam edidi in Differtatione LXIV. de vario statu *Dioecesis*, isque floruisse dicitur, regnante *Ratchisio Langobardorum Rege*, atque inter Duces ejus gentis refertur. Vetustus illius Chartae artifex vetustiora forsitan monumenta prae oculis habuit, e quibus promovere potuit *Nortepertus* illius notitiam. Magni ergo nominis vir *Anselmus Abbas*, & singularis apud gentem suam exsistimationis, multum contulisse non immerito credendus est, ut *Carolo M.* tam prospere procederet bellum, per quod avitis Regnis *Italicum nobilissimum* adjecit. Neque plura pro hujusmodi conjectura adferam. Ad Romanos tamen Pontifices quod attinet, bene quidem eis cessit sub *Pippino Francorum Rege*, ejusque filio *Carolo Magno*; tunc enim non *Exarchatus* tantum, sed & *Romae*, ejusque *Ducatus* dominari coeperunt. Plura etiam tunc eis promissa videntur, quam effectus ostenderit. At procedente tempore, quamquam ab ipsis Imperialis

A Coronatio penderet, per quam titulus & jus Imperatoribus tribuebatur, & quam nonnulli multis donis emebant: parum tamen emolumenti inde in Ecclesiam Romanam manavit. S. illicet nihil novae ditionis ei additum fuit, immo antiqua etiam imminuta atque subtrahenda videntur. At ineunte Saeculo XIII. sub *Innocentio III.* grandis animi Pontifice, ac uberius etiam sub *Nicolao III.* Romana res feliciter promoveri coepta est, ita ut partim liberalitate Regum & Imperatorum, partim armorum subsidio, in illum Romana eadem Ecclesia statum progressa fuerit, quem nunc cernimus, eique perpetuum & pacatum semper optamus. Justum Librum conficeret, quicumque recensendam sibi proponeret in hoc negotio modò secundam, modò adversam, Romanorum Pontificum in rebus temporalibus fortunam. Ego unum exemplum adferam, e *Cencii Camerarii Regesto* excerptum, Diploma videlicet *Friderici II.* tunc Romanorum Regis, & postea Imperatoris, qui dum de Imperio contendere cum *Ottone IV.* Augusto, ut sibi enixius gratiam conciliaret prae laudati *Innocentii III.* & Romanae Ecclesiae, erga *Richardum* Pontificis fratrem liberalem se praebeuit, uti ex hisce tabulis constabit.

Litterae *Friderici II.* Romanorum Regis *Sorano Comiti*, quibus omnia jura, quae in Civitate *Sorana*, & quibusdam aliis Castris Comitatus ipsius habebat, Ecclesiae Romanae tribuit & concedit, Anno 1213.

Federicus Dei gratia Romanorum Rex, & semper Augustus, & Rex Siciliae, dilecto filio suo *Ricardo Comiti Sorano*, gratiam suam & omne bonum. Licet ad retribuendum digna pro

Emeritis beatissimo Patri ac Domino nostro *Innocentio Summo Pontifici*, germano tuo, nos insufficientes & impares reputemus, ne tamen judicare debeamus ingrati, si nihil egerimus, quod gratiae

tiae suae debeat esse gratum, nos facientes ad praefens, quod possumus, in posterum dante Domino majora facturum esse jus, quod habemus in Civitate Surana cum Rocca Sorrellae, Arpino, Arce, Fontana, Pefilosodulo, Brocco, & Rocca de Vivo, quae dulcum tibi concessimus, & heredibus tuis, cum Insula, Castelluccio, & Terras Johannis Pagani, quae etiam tibi concessimus in Baronias, sacrosanctae Romanae Ecclesiae, a qua praedictas Terras faciemur & recognoscimus nos habere, in perpetuum concedimus, & donamus. Ita tamen quod tu & heredes tui Terras ipsas, cum omnibus pertinentiis & juribus suis a Romana dumtaxat Ecclesia de cetero teneatis, fidelitatis sibi praestito juramento, servientes eidem de ipsis, pro ut nobis servire tenebamini. Ne verò super hoc aliqua possis in posterum dubitatio suboriri, praesentem Chartam aurea Bulla nostra communis tibi, & heredibus tuis in testimonium duximus concedendam.

Hujus rei testes sunt, Theodoricus Treverensis Archiepiscopus, Berardus Panormitanus Archiepiscopus, Conradus Metensis Episcopus, Imperialis Aulae Cancellarius, Comes Adolphus de Sarmenbrat, Henricus Comes de Gemino Ponte, & alii plures.

Alum est hoc Anno Incarnationis Domini Millesimo Ducentesimo Quinto Decimo, Indictione IV. Regnante Domino Frederico II. divina favente gratia Romanorum Rege, & semper Augusto, & glorioso Rege Siciliae, Anno Romanorum Regni ipsius Tertio.

Datum apud Spiream, Anno & Indictione supradictis, Quinto Idus Octobris.

Decima tertia causa ditati Ecclesiastici aerarii, quidam mihi creditur ex piis antiquorum temporum

A moribus. Nimirum Patres & Concilia concordī voce Christianos passim hortabantur, ut viventes, aut in postremis saltem tabulis elemosynas ad animae suae redemptionem, hoc est pro eluendis peccatis, relinquerent: quae de re multus mihi sermo fuit in Lib. Italica Linguā scripto de Caritate erga proximum. Christum sibi cum filiis aut agnatis coheredem facere hoc pacto pia gens dicebatur. Proinde vix ullus erat, qui sine elemosynarum largitione suos dies clauderet. Immo probro quodammodo erat sine testamento decedere, hac ipsa potissimum de causā, quod Christianus intestatus e vivis abiens, nullamque elemosynam decernens, nullam aut exiguam aeternae suae salutis curam habuisse videretur. Ut ergo ejusmodi ignominiae eriperentur quicumque intestati diem postremum clauderent, inventus sensim sibi fuit mos, ut Episcopus, defuncti hominis loco, testamentum conderet, hoc est, id statueret in elemosynas erogandum, quod relicturus fuisse crederetur Christianus vitā sanctus, si testamentum suum vivens conscripisset. Id primo factum est piis, ut puto, heredibus consentientibus; fortassis etiam rogantibus: procedente autem tempore in consuetudinem ac veluti legem abiit. Ejusque praestant exempla, praesertim in Anglica Historia, & adhuc mos durat in aliquibus, immo pluribus Regni Neapolitani locis, uti testantur Episcopus Montis-Marani in Prax. Episcop. Neapol. & Molfes. ad Consuetud. Neapol. Par. IV. Quaest. LXIV. Ad haec primo sacris Pastoribus data est ejusmodi facultas, ut hereditatis portio in pauperes ac egenos dispergeretur; sed sensum Ecclesiae quoque in pauperum censum

cenſum venerunt, atque inteſtatae gentis mens credita eſt proclivior in eas futura fuiſſe: qua ex re pinguius illarum patrimonium evaſit. Immo Episcopos ipſi in rem ſuam ejuſmodi conſuetudinem interdum convertebant; ac tributum evaſit, quod antea pii moris fuit. Id ſignificare videtur Charta Aimerici Caſſenſis Episcopos Anno 1174. ſcripta apud Ughellium Tom. II. Ital. Sac. Largior, inquit, *de, trade Canonico portionem* (ergo par Canones hoc Episcopis indultum) *Teſtamentorum, & aliarum ultimarum voluntatum, de jure ſpectantem mihi, meiſque ſucceſſoribus per totum Plebatum Sancti Mauri &c.* Rurſus infra meminit *Canonice portionis, id eſt Quartae Teſtamentorum, & aliarum ultimarum voluntatum*. Attamen haec obſcura fa-teor, *Quarta* illa forteſſe fuit de mobilibus tantum; reperitur enim *Tertiagium & Nonagium*, hoc eſt ius Episcopo & Clero datum exigendi *tertiam* aut *nonam* partem de bonis mobilibus teſtatorum. Conſule Du-Cangium in Gloſs. Lat. Utrumque tamen iſta explices, ſatis habes ad dignoſcendum alium ſontem, unde opes in Clerum antiquis temporibus deſſuebant.

Neque tantum eleemoſynae cauſa teſtatoribus ſuadebatur liberalitas in Eccleſias, ſed etiam juſtitiae intuitu, ut ſi quid in humanis commerciis inique ſibi tribuiſſent, ſpecie illa reſtitutionis emandarent, quoties vide-

A licet certae perſonae non eſſent, quibus facienda reſtitutio foret. Obiit I. Marchio Eſſenſis in poſtremis ſuis tabulis Anno 1193. conſeſſis, atque a me evulgatis Par. I. Cap. 37. pag. 364. Antiquitat. Eſſen. reliquit *libras CC. pro Multoſeto*. Hoc nomine (*Malatolta* quoque dicebant) veteres praecipue ſignificabant tributa indebita a ſubditis exacta, aut alio quovis modo iniuſte ablata. Ita Anno 1138. Marſilius Carrarienſis Patavii dominus, *videns ſe in articulo mortis, pro ſuis male ablatiſ reſtituendis Florenos centum millia conſignavit, quos depoſuerat Venetiis*. Haec in Chronico Cortuſii Lib. VII. Cap. X. Interdum etiam (idque alibi in hoc ipſo Opere animadverti) in neceſſitatibus Eccleſiae Romanae Theſauri Eccleſiarum impendebantur; Pontifices verò pacis tempore beneficium hoc eiſdem Eccleſiis rependebant, conferendo eis fundos, immo & quandoque Caſtella, unde augebantur redditus & potentia Abbatum atque Episcoporum. Id ſaſtum Canonſanae Eccleſiae vide poſt Vitam Marbildis a Donizone conſcriptam Tom. V. Rer. Italic. Sed & ipſa Mathildis Comitſſa, quod theſauro Nonantulani Coenobii uſa fuiſſet bellorum tempore, en quo pacto ſe munificam praebuerit erga ejuſdem ſacri loci Monachos. Exemplum antiquum Chartae hujus in Tabulario Nonantulano vidi.

Mathildis Comitſſae Charta, per quam varia Caſtra ac bona conſert Monafterio Nonantulano ad theſauri ejuſdem Eccleſiae a ſe expenſi reſtaurationem, Anno 1103.

In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti. Anno ab Incarnatione ejus Mil-

leſimo Centeſimo Secundo, quinto decimo Kal. Aprilis Indictione Undecima. In Dei

Dei nomine ego Matildis Comitissa Dei gratia si quid sum, iussione & data licentia Domini Bernardi Dei nutu Sancte Romane Ecclesie Cardinalis, atque in Lombardie partibus Vicarii Domini Paschalis divina favente clementia ejusdem summe Sedis Antistitis, in meorum peccatorum remissionem, & ad thesauri sancte Nonantulane Ecclesie restorationem, in qua Corpus Beatissimi Silvestri Christi Confefforis requiescere noscitur, quem prefate summe Sedis iussione, ejusdem tuitione, quae tunc temporis ab adversariis intolerabili infestatione vexabatur, expendi: Tibi Domino Johanni Preposito, & Adgerio ejusdem prefati Cerebii Avocato, a parte scilicet prefate Ecclesie in perpetuum ad habendum concedo: idest nominative Castrum & Curtem Cellule cum edificiis & Ecclesiis una in honorem Beati Johannis Baptiste, alia Sancti Cassiani, tertia Sancti Michaelis Arcangelis, ibidem consecratis, & Curtem Raigofole cum Ecclesia dedicata in honore Beatissime Virginis Marie, & omni jure ad predictum Castrum & Curtes pertinente. Castrum etiam Tedaldi cum Ecclesia in honore prefati Sancti Johannis Baptiste edificata, & omnibus ejus pertinentiis, omnesque res territorias, quas in toto Comitatu Ferrarie videor possidere: omnes scilicet res supradictas, quas prelibate Sancte Romane Ecclesie jure proprietario tradidi, & nunc ab ea videor possidere. Eo vero ordine ut pars predictae Ecclesie Sancti Silvestri omnes predictas res ut dixi, in perpetuum teneat, ac prout ei melius visum fuerit, utiliter disponat sine omni mea que supra Matildis meorumque heredum ac proberedum contraditione. Ita tamen ut pro omnibus suprascriptis rebus a parte jam fate Nonantulane Ecclesie nunc bisancius annualiter in Lateranensi

Tom. XIII.

Palatio personis nomine perducatur, illi videlicet prime Sedis Pontifici, qui per Catholicos Cardinales inibi pro tempore fuerit ordinatus. Quidem & ego que supra Matildis una cum meis heredibus &c.

Actum in Castro Pantiano feliciter.

✠ Ego Bernardus dictus Cardinalis Presbiter Sancte Romane Ecclesie, & Domini Pape Paschalis Secundi Pape in Langobardie finibus Legatus atque Vicarius, dissonante iustitia ex utraque parte, hoc scriptum fieri jussi, & manu mea subscripsi.

✠ Ego frater Johannes peccator Monachus dictus Prior hanc cartulam accipi, & ideo subscribo, ut si oportuerit, saltem mearum litterarum valeat comparatio.

MA	TIL
DA	DEI
GRA	SI
QID	EST SS.

✠ Ego Ardericus Judex interfui, audiui, subscripsi.

✠ Ego Bonus Judex interfui & si.

✠✠ Ego Albericus m. m. si, Ugo Armatus, Albericus de Nonantula de hac scripta pagina rogati fuerunt testes.

✠ Ego Wido Notarius sacri Palatii scripsi, posttraditam compleri & dedi.

Scripsi Anno 1103. quum Anno illi respondeat Inditio XI. Nisi error Librarii heic subist, Annus 1102. Florentinorum more continuatus fuit usque ad diem XXV. Martii Anni vulgaris 1103. ac propterea cum Inditio XI. conjungitur in Charta Annus MCII. Quod Matildis fecit, fecisse credendi sunt & alii Principes pie-

X x

pietatis non oblit, nam et si fere nunquam in donationibus Ecclesiae alicui factis, remunerationis ac restitutionis titulum commemorant: quum tamen Ecclesiarum thesauris vel sponte oblati, vel vi sublati, non raro uterentur ad bellorum necessitates, opinari licet, rependisse postea beneficium, aut emendasse maleficcium, collato quopiam insigni dono eisdem Ecclesiis. Titulum au-

tem istum disertis verbis expressit Fredericus II. Siciliae Rex postea Imperator, quum se liberalem erga Paetensem Ecclesiam exhibuit. Debeo illius Diploma amicissimo viro P. Sebastiano de Paulis ex Congreg. Matris Dei, Theologo Augusti olim nostri, cuius eruditionem editi Libri, & Eloquentiam praeclariora Italiae pulpita testantur.

Friderici Siciliae Regis Diploma pro Episcopatu Paetensi, cui concedit dimidium Terrae Nafi, Anno. 1200.

Federicus divina favente clementia Rex Siciliae, Ducatus Apuliae & Principatus Capuae.

Gratum Creatori munus offerimus cum sacrosanctis ejus Ecclesiis Regiae manus extendimus largitates, & illis praecipue, quae nobis in necessitatibus articulo de bonis ejus, devote libenter satis & liberaliter subvenerunt, ad quarum etiam distributionem condignam iusta nos ratio provocat, & honesta. Inde est itaque, quod cum Paetensis Ecclesia medietatem Terrae Nafi, quiete teneret, concessam sibi a felicibus Regibus praedecessoribus nostris, Nos divinae charitatis intuitu, & pro nostra nostrorumque Parentum iustitiae recordationis salute, pro eo etiam quod venerabilis Paetensis Episcopus fidelis noster in nostrae necessitatibus articulo decem & septem millia tarenorum exhibuit Gualterio dilecto consiliario & Cancellario fidei nostro, pro servitiis nostris, & thesaurum, & alia bona Ecclesiae suae devote, satis liberaliter, & libenter exposuit, & pro nostris dedit servitiis exequendis; nec non pro magnis dispendiis, & multis iacturis, quas ipsa Ecclesia pro nostra fidelitate substat, & honore: de innata beni-

gnitatis nostrae Clementia, eidem Paetensi Ecclesiae & ipsi Episcopo ac successoribus ejus perpetuo concedimus, & donamus medietatem aliam Terrae Nafi, quam videlicet Abbas de Guarros tenuit, & ex iudicio Domini Imperatoris divinae memoriae Patris nostri rationabiliter & iuste amisit, pro eo quod ejus proditor est, postmodum autem ipsum Simeon Pisanellus Pisanus tenuit & possedit, & quia similiter proditor noster inventus est, fuit ea iusto iudicio desitutus: ipsam siquidem medietatem Terrae Nafi concessimus, & donavimus integre, & sine aliqua diminutione cum omnibus iustis tenementis, & pertinentiis suis; tam in demanio, quam in servitio, quod in demanio in demanium, & quod in servitio in servitium, salvo servitio quod Curie nostrae inde debetur. Ad hujus autem concessionis ac donationis nostrae memoriam, & inviolabile firmamentum praefens privilegium scribi, & Majestatis nostrae sigillo jussimus communiri: Anno, Mense, & Indictione subscriptis. Datum in Urbe felici Pan: manus Gualterii Regni Siciliae Cancellarii, Anno Domini: Incarnationis M. Ducentesimo, Mense Novembris, Tertiae Indictionis, Regni

qui verò Dominus noster Federici Dei gratia Regis Siciliae, Ducatus Apuliae, & Principatus Capuae Anno XI. feliciter. Amen.

Ad haec in nonnullas Ecclesias translatum a Principibus fuit jus col-

ligendi hereditates hominum sine iuris hereditas, ac sine testamento decedentium. Atque huiusmodi Privilegio potissimum donata est Salernitana Ecclesia a Principibus Salerni. Testem profero Chartam eandem ex Tabulario Monasterii Cavenfis.

Gisulfi I. Principis Salernitani Diploma, per quod Petro III. Episcopo Salernitano, ejusque Ecclesiae, jura varia largitur, Anno 946.

„ **I**n nomine Domini Dei Salvato-
 „ ris nostri Jesu Christi, nos Gi-
 „ solfus Dei providentia Longobar-
 „ dorum gentis Princeps per roga-
 „ tum & postulationem Domni Petri
 „ Venerabili Episcopi & Oratori no-
 „ stro, & pro amore omnipotenti
 „ Deo, & salvatione gentis nostrae
 „ patrie, concessimus in Sanctam
 „ Sedem Salernitanam Ecclesiae, ubi
 „ nunc ipse supradictus Dominus Pe-
 „ trus preesse videtur, omnia & in
 „ omnibus rebus, & substantia Pre-
 „ sviterorum, atque Diaconorum,
 „ Subdiaconorum, & omnium Cleri-
 „ corum, forensium vel Civium Ec-
 „ clesiae, ordinis, gradus fungentium,
 „ etiam illorum Clericorum secula-
 „ rem habitum induuntur, sub toto
 „ nostro Principatu commorantium,
 „ qui sine heredibus defuncti sunt,
 „ vel qui inantea fuerint defuncti
 „ absque herede, cum omnes illorum
 „ femine, quod in partes adulterii
 „ habuerunt vel habuerint. Sive con-
 „ cessimus in eadem Sancta Sede om-
 „ nes servos ex ipsos Episcopio per-
 „ tinentes cum uxoris suis, live-
 „ re feminae, quod usque modo tulerunt,
 „ vel abuerunt, aut in antea
 „ tulerint. Simulque concessimus in
 „ eadem Sancta Sede omnes rebus ex
 „ Mortuorum, quae infra rebus ipsius
 „ Episcopii est, vel quae ejus muni-

„ mina declarant, seu si pars eidem
 „ Episcopii qualemcumque hominum
 „ vivo se recollexerint, qui non fiant
 „ Censilem, & nullam angariam aut
 „ dationem in partibus Reipublice
 „ faciant, aut persolvant. Simulque
 „ concessimus in eadem Sanctam Se-
 „ dem omnem portaticum, quod a
 „ pars ipsius Episcopii, vel ab om-
 „ nibus Clericis, seu omnibus homi-
 „ nibus ipsius Episcopii dari debent
 „ vel debuerint per quancumque Por-
 „ ta introierint in Civitate nostra Sa-
 „ lernitana. sive in omnibus locis
 „ vel Castellis nostri Principatus sub-
 „ jecto, seu cetera omnia & in
 „ omnibus quae a singulis Principibus
 „ antecessores nostros in ipsam San-
 „ ctam Sedem concessi fuerint. To-
 „ tum integrum omnia quae supra le-
 „ gitur in prefatam Sanctam Sedem
 „ concessimus, in ea videlicet ratio-
 „ ne, ut amodo & deinceps per hoc
 „ nostrum roborem preceptum om-
 „ nia, quae superius legitur, prefatam
 „ sanctam Sedem & ejus Presul &
 „ successores habere & possidere va-
 „ leatis, & inviolabiliter & securi
 „ exinde permanent. Et concessi-
 „ mus iterum in prefatam sanctam
 „ Sedem, ut quanti Censiles sunt
 „ vel fuerint de ipso Episcopo, ut
 „ nullam angariam aliquando aut
 „ dationem in partibus Reipublice

„ faciant aut persolvant per quale-
 „ cumque ratione, & per hoc no-
 „ strum roborem preceptum omni
 „ tempore securi & illesi exinde per-
 „ maneant omni tempore, & a nul-
 „ lo ex nostris Judicibus, idest Co-
 „ mitibus, Castellais, vel a quibu-
 „ seumque agentibus de omni, quan-
 „ tum superius legitur, habeat ali-
 „ quando prefatam sanctam Sedem
 „ requisitione aut molestatione. Sed
 „ omnia qualiter prelegitur, firmiter
 „ habeant & possideant. Quod verò
 „ preceptum concessionis ex iussione
 „ superscripte potestatis scripsi ego
 „ Johannes Notarius.
 „ Actum in sacro Salernitano Pa-
 „ latio de Anno quattredesimo nostri

A „ Principatus, Mense Junius, Indi-
 „ ctione IV.

Idem significari videtur in altera
 Charta spectante ad Guillelmum II.
 Siciliae Regem, & ex eodem Cavenfi
 Chartophylacio deprompta. Quod ta-
 men in ea mihi insuetum videtur,
 est ejusdem Regis inscriptio, quom
 dicatur *Siciliae, & Hierusalem Rex*.
 B Dissentit ejusmodi titulus ab usitata
 formula Principis illius. Fridericus
 II. ille fuit, qui Siciliae Regno ti-
 tulum quoque Regni Hierosolymita-
 ni adjunxit. Fortassis Italiae scriptum
 in membrana fuit. Attamen ad om-
 nium examen proferre Chartam pla-
 cuit.

Romualdi II. Salernitani Archiepiscopi petitio ante Landulphum
 Judicem, ut Diploma Gisulfi I. pro sua Ecclesia explicet,
 Anno 1171.

IN nomine Dei eterni & Salvatoris
 nostri Jesu Christi amen. Anno ab
 Incarnatione ejus Millefimo Centesimo
 Septuagesimo Primo, & quinto Anno
 Regni Domini nostri Guillelmi Siciliae &
 Jerusalem gloriosissimi Regis, mense Mar-
 tio, Quarta Indictione. Ante me Lan-
 dulphum Judicem venit Johannes filius
 quondam Vivi Presbiter & Cardinalis
 hujus Salernitani Archiepiscopii, in quo
 Dominus Romualdus Dei gratia vena-
 rabilis secundus Archiepiscopus praesent.
 Et ex mandato supradicti Domini Ar-
 chiepiscopi, & pro parte supradicti Ar-
 chiepiscopii ostendit unum preceptum ce-
 rea bulla sigillo quondam Domini Gi-
 sulfi Principis impressa, roboratum,
 quod continebat: In nomine Domini
 Dei Salvatoris nostri Jesu Christi con-
 cessimus nos Gisulfus Dux gloriosissi-
 mus Longobardorum gentis Princeps,
 pro amore Domini Jesu Christi, quam

C ctiam per remedium salutis anime
 nostre per rogam Domni Petri vena-
 rabilis Pontifex in Episcopio Salerni-
 tano, in quo ipse Dominus Petrus
 praesent, omnes res quantum nostri Pa-
 latii pertinentes est, aut nostro tem-
 pore fuerit, siue de mortuorum, seu
 undequeque de rebus qui dicitur
 Transu, & usque acque de Cornia
 usque fluvium Tuscani, desuper us-
 que feras de montibus. Simulque
 etiam concedimus in eodem Episco-
 pio quantum quantoque nostri Pala-
 tii pertinentes est aut fuerit, videli-
 cet ipsum Tuscanum: nominative in
 capu in terra, & in Dossa, & in
 Scabbella, in Vaccassano, & Licinia-
 no. Ideo ac omnia & in omnibus
 E quantum infra ipse finis est, & ex-
 tra ipse finis, quomodocumque pre-
 dicti Palatii pertinentes est aut fue-
 rit in ipsis nominantibus locis, &
 intra

intra ipse finis transactibus, & a fundibus, cum aquis, & omnia infra se abentibus in ea dictam Sanctam Ecclesiam concedimus, in ea ratione ut amodo & deinceps per hoc nostrum roboratum preceptum ea que prelergit pars ipsius Episcopi & ejus Rectores omni tempore ipso habendum, dominandum, possidendum, & omnia exinde faciendum quod voluerit; & a nullo ex nostris Judicibus, Comitibus, Castaleis, vel a quibusque agentibus habeatis exinde aliquando aliqua molestia vel contradictate, sed perpetuis temporibus se vero nomine ipsa sancta Ecclesia eos habeat & possideat. Quod verò preceptum concessionis ex jussione superscripte potestate scripsi ego Riccardus Notarius. Actum Silerni in sacro Palatio, de Anno XXV. supradicti magni Principis, mense Martius, Indictione I. (idest Anno 958.) Cum autem ipsum preceptum ostensum fuit, ipse Presbiter pro parte supradicti Archiepiscopi & ex mandato predicti Domini Archiepiscopi me deprecatus quanto citius ipsum preceptum declarari jubere. Cujus ego precibus annuens, ipsum preceptum actum per ordinem in hac cartam pro parte ejusdem Archiepiscopi et Johannem Notarium declarare jussi.

Ego qui supra Lantulfus Judex.

Decima quarta causa amplificati Ecclesiastici patrimonii dicenda est Sancto-um veneratio. Ubi enim Corpora illorum quiescebant, quas eximia Pietas Castitum albo dignos effecerat, ac eorum præcipue, quos major fama Virtutum ac Miraculorum commendabat, illuc certatim Fidelium coetus confluebant & non solum donariis quotidie altaria tumulosque illorum. ornabant, sed &

A seudos certatim in sacri illius loci honorem elargiebantur. Millennia hujus moris exempla suppeditat nobis Historia Ecclesiastica, ex quibus ne unum quidem adferre opus est, quando temporibus quoque nostris eadem pia consuetudo perdurat, eo tamen decremento, ut in hujusmodi liberalitate Secula nostra cum antiquis conferri vix possint. Tunc enim leviori negotio sibi persuadebant homines, recuperatae valetudinis donum, & negotia quaeque bene gesta, aut mala evitata ex uno Sanctorum patrocinio ac ope implorati procedere: quare frequentioribus Votis eorum praesidium posebatur, & in illorum Sepulcris ditandis operosior tunc erat Christianorum pietas. Neque deerant (ut par est credere) Ecclesiasticae gentis hortamenta in hanc rem. Sed ii potissimum industrium suam prodidere, qui auctores populo fuerunt, ut si quando filii peterentur intercessione Sanctorum a Deo, aut in aegritudinem inciderent, parentes eorum ad Sanctorum Sepulcra tantum conferrent, quantum ponderis Corpora ipsorum ad lateram appensa haberent. Impetrato ergo filio, aut recepta illius sanitate, tantumdem ponderis Ecclesiae pro eo offerebatur, paupere vulgo praebente triticum, panes, caseos, aut quid simile cum aliquot nummis, divitibus autem tantumdem argenti aut auri. In Chronico Vulturensi. Part. II. Tomi I. Rer. Italicarum pag. 430. legitur Diploma Guidonis Augusti datum Anno 891. ubi Imperator ille fateatur, se pro nato sibi Lamberto filio, postea Augusto tantum auri contulisse Monasterio Sancti Vincentii *Ps.* super, inquit, offerimus in praefato Monasterio auri puri libras, quantum idem karissimus noster pensat filius. Attamen

tamen sunt, quae mihi suspicionem crearent conficti Diplomatis, uti in Notis jam prodidi.

Postrema denique causa, cur Monachi potissimum amplissimam olim fortunarum segetem collegerint, non est reticenda: nempe illorum Pietas, Doctrina, aliaeque animi & ingenii laudatissimae virtutes. Plerumque enim (quod fateri aequum puto) antiquis Saeculis viri Monasticae vitae addicti reliquis Ecclesiae militibus Sanctimonii morum praestabant. Erant tunc Abbates non pauci, quos non immerito posteri in censum Sanctorum retulere. Quo se luculentius prodebat Virtutum splendor in iis, eo etiam lubentius in illorum sinum Christiana plebs opes effundebat, quae non melius ac sapientius collocatae credebantur, quam quum traditae e-

rant viris, tanto favore Pietatem ceterasque Virtutes excolantibus. Atque id praecipue animadvertendum est, alienationem videlicet bonorum Ecclesiae interdiciam fuisse Episcopis; licuisse tamen eis olim partem aliquam eorum in Monasteria Monachorum & sacrarum Virginum transferre. Nullaque fortasse Civitas est, quae Episcopum aliquem ex suis non memoret aut conditorem alicujus Monasterii, aut erga illud liberalem. Mutinae Anno 996. Johannes Episcopus nobile Monasterium Sancti Petri aedificavit, ejusque Successores in eo ditando certarunt, ut monumenta in hoc Opere producta fidem faciunt, quibus adjuncta volo & subsequencia ex Archivo ejusdem Coenobii desumpta, ubi autographa adservantur.

Guarinus Episcopus Mutinensis Monasterio S. Petri confirmat oblata; ac ipse nova addit, Anno 1005.

„ **I**N nomine Sanctae & Individuae
 „ Trinitatis. Postquam omnium
 „ Conditor me Warinum omnium
 „ Sacerdotum humillimum &c. ut in
 „ praecedenti Johannis, Anno 996. quam
 „ si Monasterium situm iuxta Muti-
 „ nam in honore Sancti Petri Apo-
 „ stolorum Principis aliquo meo sub-
 „ limarem commodo. Ideoque om-
 „ nibus orthodoxae Fidei cultoribus
 „ notum sit, qualiter venerabilis Jo-
 „ hannes predicti Monasterii Abbas,
 „ nostram humiliter adiecit clemen-
 „ tiam, quod omnia, quae ei ac
 „ supradicto Monasterio a meis Prae-
 „ decessoribus conlata sunt, similiter
 „ consentire, & concedere dignare-
 „ mur, quatinus idem opus. Deo
 „ auxiliante, sub nostro regimine
 „ fructificare. Quapropter ea, quae

„ petit libentissime concessimus. Un-
 „ de tamen Imperatores, quam Re-
 „ ges &c. (ut in Charta supra edi-
 „ ta in Dissert. XVIII.) quae est la-
 „ borata per Ademarium &c. Dona-
 „ mus etiam jam dicto Coenobio
 „ campum unum continentem jugera
 „ octo ultra Fossam Milenariam a
 „ Solis ortu, & de subito ipso Mo-
 „ nasterio habente, a meridie & se-
 „ ra Sancto Geminiano habente.
 „ Concedimus namque Massariam
 „ unam &c. Concedimus etiam ter-
 „ ram juxta Castrum Vetus, quam
 „ tenet Restanus Gualdus per pre-
 „ cariam, inter vineatam, & arabi-
 „ lem, & prativam, jugera quattuor,
 „ cum Decimis ipsius terrae. Con-
 „ ferimus etiam praenominato Coe-
 „ nobio dominicatum nostrum de Tur-
 „ ri cum

ri cum omni integritate, idest terra arabili, vineata, cum frascario super se habente. Statuimus etiam ut ipsi nostri homines de Turri, tam hi qui nunc sunt, quam posterius perpetim ibidem morantes ad unus & iussionem praedicti Fratrum Monasterii jam dictas vineas & terram excolere & laborare debeant, & pro tempore ipsas vineas vindemiare. Damus etiam praedicto Coenobio Molendinum unum supra ipsam Civitatem Mutinam in loco qui vocatur Gajolinus cum X. iugeribus de terra, quinque supra ipsum Molendinum, & quinque inferius cum accessione, & aquario suo. In Massa etiam donamus Massaricias duas; unam quae recta & laborata fuit per Dominicum Malapelle; alteram, quae laborata est per Johannem Leonagni. Haec omnia supradicta in usum & in sumptum supradicti Monasterii Fratrum consentio, & confirmo. Denique nostra conscriptione hoc inibi tutum confirmantes, quatinus nostri Successores etiam nostri pectoris, devotionemque dependentes, quae semel Sancto devovimus & mancipamus Coenobio, inviolata atque inlesa permanere concedant. Si quis igitur &c. *ut in praecedenti.* Actum est autem

Anno Dominicae Incarnationis Milleimo V. Indic. III.

WARINVS XPI MISERICORDIA
MUTINENSIS ECCLESIAE EPI-
SCOPVS IN HOC DECRETO A
ME FACTO SS.

Ego Sigefredus Archidiaconus
m. m. ss.
Ego Oddo Archipresbiter m. m. ss.
Ego Ursevertus Diaconus & Pre-
positus m. m. ss.
Ego Dominus Presbiter & Pri-
micarius m. m. ss.
Ego Motinensis Presbiter & Cu-
stos m. m. ss.
Ego Cigardus Presbiter m. m. ss.
Gisulfus Iudex Sacri Palatii &
Advocatus Sanctae Mutinensis Ec-
clesiae m. m. ss.
Johannes Sanctae Mutinensis Ec-
clesiae hoc Decre-
tum iussu Domini Warini Episcopi
scripsit.

*Signum Bullae pendentes
deperditae.*

In eodem quoque Mutinensis Mo-
nasterii Tabulario Bulla existit Gui-
berti Episcopi, cujus haec tantum
verba excerpti.

Confirmatio iurium & privilegiorum Monasterii S. Petri Mutinensis
facta a Guiberto Episcopo Mutinensi, Anno 1038.

In nomine Domini nostri Jesu
Christi. Postquam omnium Com-
ditor me Wibertum omnium Cle-
ricorum, Sacerdotum, Pontificum-
que humillimum atque indigrum
&c. *ut in praecedenti Ingonis Anno*
1035; qualiter Ardericus, praedicti

Monasterii Abbas &c. Actum est
autem Anno Incarnationis Domini
nostri Jesu Christi Milleimo Tri-
cesimo Octavo, XIII. Kal. Mar.
Indictione VI. Prefulator Domini
Wiberti Episcopi Primo hic in
Mutina.

Wido

„ Wido Dei gratia Sanctae Mutinenſis Eccleſiae Episcopos in hoc
 „ Decreto a me ſiſto ſpontanea volun-
 „ tate confirmavi, atque omnibus
 „ Fratribus confirmandum tradidi,
 „ & precepi.
 „ Guido ejuſdem Eccleſiae Archi-
 „ diaconus conlaudans m. m. pp. ss.
 „ Ego Alfredus Diaconus m. m. ss.
 „ Guido ejuſdem Eccleſiae Diaconus m. m. pp. ss.
 „ Aimo Diaconus m. m. ss.
 „ Walkerius Diaconus m. m. pp. ss.
 „ Walbertus Subdiaconus m. m. ss.
 „ Amizo Subdiaconus m. m. pp. ss.
 „ Joannes Subdiaconus m. m. pp. ss.

A

„ Ego Adelbertus Presbiter ss.
 „ Ego Mauricius Presbiter m. m.
 „ pp. ss.
 „ Ego Martinus Presbiter m. m.
 „ pp. ss.
 „ Ego Johannes praedictae Sanctae
 „ Eccleſiae Mutinenſis ejuſdem nifi-
 „ lominus Archipresbiter hujus pagi-
 „ nae devotiſſimus Scriptor toto ni-
 „ ſu totaque voluntate manibus pro-
 „ priis ſubſcripſi ac confirmavi feli-
 „ citer.

B

*Sigillum Bullae pendens
 deperditae.*

Benedictus Episcopus Mutinenſis quaedam donat Monasterio
 Mutinenſi S. Petri, Anno 1090.

„ **I**N nomine Domini noſtri Jeſu
 „ Chriſti. Anno ab Incarnatione
 „ ejuſdem Milieſimo Nooageſimo Se-
 „ xto, Indiſt. V. Quarto decimo Ka-
 „ lendas Junii. Ego Dominus Benedictus
 „ Servus Servorum Dei minimus, licet
 „ indignus Sanctae Mutinenſis Eccle-
 „ ſiae, Dei diſpoſitione diſtus Episco-
 „ pus, omnibus tam preſentibus,
 „ quam futuris notum eſſe volumus,
 „ quod per hanc paginam fieri pre-
 „ cepimus. Quoniam exigentibus pec-
 „ catis noſtris aſſidue labimur, &
 „ crebris ruois atterimur, & quia
 „ in hac fragili & caduca vita diu
 „ eſſe non poſſumus, & quoniam
 „ omnes Prelatos, maxime Episco-
 „ pos, erga ſubjectos curam oportet
 „ ſemper impendere, precipue erga
 „ eos, qui Sanctorum Patrum pre-
 „ ceptis obedire volunt, & imitari
 „ Prophetas vaticinium, diceotis:
 „ Ecce quam bonum & jocundum ha-
 „ bitare fratres in unum; Conſide-
 „ rantes, qualiter melius crimina &

C

„ peccata delere valeremus, tandem
 „ divina inſpirante clemencia, quod
 „ ſepe audivimus Scripturam, dicen-
 „ tem: *Oratio continua & aſſidua me-
 „ tum valet ad delenda crimina*. Pla-
 „ cuit itaque, atque dignum viſum
 „ fuit humanitati noſtrae, ut pro
 „ remediis animae noſtrae, & abſo-
 „ lutione peccatorum noſtrorum, at-
 „ que Predeceſſorum noſtrorum, ſive
 „ Succeſſorum Fratrum Episcoporum;
 „ Concedimus, & largimur, atque
 „ damus, & tradimus Monasterio
 „ Sancti Petri Apoſtolorum Princi-
 „ pis, ſito juxta Mutinam in mani-
 „ bus Domni Pontii, Dei gratia ve-
 „ nerabilis Abbatis, & ejus Succeſſo-
 „ ribus in perpetuum Eccleſiam San-
 „ ctae Mariae poſitam & dedicatam
 „ in Curte Ambilioni, cum omni
 „ jure, & honore, & uſu, & cum
 „ omni integritate ei Eccleſiae in
 „ in. pertinente, quam Beatiſſimus
 „ Pater Geminianus propriis manibus
 „ confecravit, cum omnibus terri-
 „ toriis,

E

toris, & possessionibus earum sibi pertinentibus, videlicet peciam unam de terra, in qua ipsa Ecclesia fundata est, aratoria, vineata, prativa insimul tenente. Sunt ei fines a mane Flumen, a meridie Sancti Geminiani, a sera via, de subto via, & terra Sancti Geminiani. Et peciam unam de terra aratoria cum aquario ad edificandum molendinum. Sunt ei fines a mane mansum unum, quem nominatur de Calzario, a meridie Marchesella, a sera & de subto Flumen. Et Campum unum, qui nominatur de Teuzo de Panzano jacens juxta stradam. Sunt ei fines a mane terra Sancti Silvestri, & Sancti Geminiani, a meridie strada Claudia, a sero ortum molendini dominicati, de subto Flumen. Et quandam aliam peciam de terra aratoria, quae jacet juxta viam Bisentuli, & est circumdata finibus, a mane, & meridie, & de subto ejusdem terrae Sancti Geminiani, a sera via. Et duo jugera de terra aratoria juxta Lacum, qui vocatur Marneticus. Et mansum unum, qui nominatur de Calzario, qui jacet in prefata Curte Ambiliani. Habet fines a tribus lateribus Sancti Geminiani, a mane via Bisentuli, sibi que sunt aliae coherentes, in in. cum omnibus suis Decimis & Primiciis, quas superscriptus Sanctus Geminianus eidem Ecclesiae concessit. Et talis nostra est voluntas, ut exinde in perpetuum predictus Dominus Abbas, & ejus Successores, & eorum Fratres habeant superscriptas omnes nostras res, ut supra legitur, cum omni jure ac integritate, & dominio, & usibus, ad usum & sumtum & utilitatem

Tom. XIII.

A „ Domni Abbatis, & ejus Successorum & Fratrum, qui nunc sunt, aut qui in sempiternum servierint. Si quis Episcopus, vel alius Clericus, sive Laicus irrumpere, aut frangere hoc nostrum preceptum voluerit, & hanc nostram concessionem, & donationem, observare noluerit, sciat se esse anathematem, & compositurum nomine penae libras triginta denariorum Lucensium ipsi Monasterio, vel ei servientibus, & post penam solutam ea, quae superius leguntur, rata & firma teneantur.

B „ Predictus Dominus Episcopus haec jussit fieri in presentia Alberti Archidiaconis Mutinensis Ecclesiae, & Guidonis Prepositi, Rolandi Archipresbiteri, & Aimonis Magistri Scholarum, & Mauricii Presbiteri, & aliorum Canoncorum, & in testimonio Alberti Causidici, & Gotifredi Causidici, & Uberti Advocati, & Rolandi, & Azonis de Chonrado, & Teltmi, & Grasulsi de Civitate Nova, & aliorum quamplurium.

C „ Actum est hoc in Palatio dominicato feliciter.

D „ Ego Benedictus, Dei gratia Matinensis Episcopus m. m. ss.

„ Ego Albertus Archidiaconus m. m. ss.

„ Ego Guido Prepositus m. m. ss.

E „ Ego Aimo Magister Scholarum m. m. ss.

„ Ego Mauricius Presbiter m. m. ss.

„ Ego Martinus Presbiter m. m. ss.

„ Ego Johannes Subdiaconus m. m. ss.

„ Ego Teodericus Diaconus m. m. ss.

„ Ego Bernardus Diaconus m. m. ss.

„ Ego Benzo Clericus m. m. ss.

Y Y „ Ego

„ Ego Albertus Sacri Palatii Notarius scripsi & complevi.

Porro piissimi ipsi Abbates & Monachi alienum minime a Sanctitatis norma censebant, quanto possent Rudio excitare piorum liberalitatem erga sua Coenobia; immo id maxime gratum Deo arbitrabantur, ex eo quod aut nova Monasteria condebantur, aut Deo famulantium numerus augebatur, atque officia Caritatis in egenos & hospites compleri poterant abundantius. Immo in antiqua Monastica Historia multas retulere laudes, qui in accumulandis praediis, atque in amplificanda re sui Monasterii, ante alios excellere. Anselmus ipse antea memoratus, quem uti Sanctum colit Nonantulana Dioecesis, non solum idem Nonantulanum Mutinensis agri Coenobium construxit, sed & aliorum complurium Fundator sub regimine suo Monachos regulares MCXLIV. numeravit, exceptis parvulis & pulsantibus, idest Novitiis, ut in ejus Vita habetur. Quanta autem bona ille sui nominis celebritate, suaeque industriae congesserit, inde elucere potest, quod eo etiam Fundatore vivente Nonantulanum Monasterium inter praecipua Italiae effulserit, tum copia ac possessione Fundorum atque Villarum, tum numero Coenobiorum ab eo pendendum. Neque segnius se habuere illius Successores, ita ut Saeculo X. inter omnia Italica Monasteria Nonantulanum ac Farfense primas tenebant. Audi Johannem Chronographum Farfensis Coenobii ad Annum Christi DCCCCXXVII. Par. II. Tomi II. Rer. Italicae pag. 417. haec de Farfensi scribentem: *Monasterium hoc*

a Sanctis Patribus honestissime ac religiosissime disponebatur, atque in dies augebatur & accumulabatur in spiritualibus, corporalibusque beneficiis, non mediocriter, sed perfecte, ita ut in toto Regno Italico non inveniretur simile huius Monasterio, nisi quod vocatur Nonantulae. Atque utinam tempus ac homines Tabulario insignis Monasterii Nonantulani pepercissent, neque immanem copiam Chartarum aut alio advenissent, aut absumissent; antiquam enim Sacri loci opulentiam ea ratione certius intelligeremus, non sine proventus Ecclesiasticae Historiae, ipsiusque profanae Eruditionis. Et Anno quidem 1279. adhuc in Archivo ejusdem Monasterii vetustissima, ac prima ei collata Privilegia in papyris, & membranis adservabantur, uti in Dissertatione LXIV. de vario statu Dioecesis demonstravi. Quod plus est, vel ipso Anno 1632. superstes ibi erat ingens Chartarum copia: cujus rei testem habeo Catalogum MStum, jubente Antonio Barberino S. R. E. Cardinali ac ejusdem Abbatis perpetuo Commendatario, exaratum. Ego quando cetera aut addita sunt, aut periere, in Eruditorum gratiam quaedam excerpti ex eodem Catalogo, quae aliqua ex parte splendidiora mihi visa sunt, privatorum hominum Chartis omissis, atque haec edita volo. Monumentorum hujus generis suos etiam usus est, isque non mediocriter, ut eruditi norunt. Praesertim verò Abbatum continuatam seriem exhibeo, quam etsi Ughellius Tom. V. Ital. Sac. in Tarvisinis Episcopio divulgavit, uberiores tamen haec addo, & emendatorem a me Lector accipiet.

EXCERPTA

E CATALOGO MISTO

TABULARII MONASTERII

NONANTULANI.

Isulfo Duci Forojuliensi in Ducatu Successor fuit Anselmus, Giselfrudæ Flavii Aistulsi Långbardorum Regis uxoris frater, qui Religiosis amore flagrans, relicto Petro filio Successore, Ducatu se abdicavit, & Clericus factus, primo Monasterium cum Xenodochio apud Fananum in montibus Mutinensibus extruxit, tum biennio post alterum Monasterium in agro Mutinensi trans Scultennam in loco, cui Nonantula nomen, condidit, ibique vitam Monasticam professus est. Anno quarto Regni Aistulsi, die III. Martii, Indiæ, VII. Aliprandus habitator Cremonæ, una cum Waldrata nobilissima conjuge donat Monasterio Apostolorum omnium sito Nonantula, cui Anselmus Abbas præest, omnes res, terras, vineas &c. infra Curtem Cremonæ, & foris per totum Comitatum, una cum Cella Sancti Silvestri sita foris ipsius Civitatis Cremonæ. Sergius Archiepiscopus Ravennas Ecclesiam Nonantulanam consecravit; eamque a jurisdictione Archiepiscoporum Ravennatum, & Episcopi Mutinensis exemit. Jam Anno III. Aistulsi Regis Ecclesia Sancti Sil-

A vestri donata fuerat Monasterio omnium Apostolorum sito Nonantulae, atque in eam Anselmus Abbas impostarat Corpus Sancti Silvestri Papæ Primi a Stephano summo Pontifice impetratum; quare titulus Sancti Silvestri Monasterio additus fuit, eo subinde incremento, ut amplitudine privilegiorum, jurium, & bonorum, ac multitudine *E* Monachorum, clarissimum inter cetera Italiae Cornubium illud evaserit. Aistulus Rex, & Giselfruda jugales Anno Regni ejus III. eidem Monasterio sub die XVIII. Septembris, præsentibus Sergio Ravennate Archiepiscopo, Romano Episcopo Bononiense, Geminiano Episcopo Mutinæ, & Geminiano Episcopo Regii, multas Ecclesias & bona donarunt, inter quæ *C* Castrum Crepatorii, cum tota illius Corte. Ab Anselmo Abbate Hospitium etiam in Via Amilia constructum fuit longe a Monasterio ad excipiendos eos, qui ad se iter stellere non possent, atque illud sub Sancti Ambrosii nomine consecratum prope Scultennam fluvium diu stetit. A Desiderio Rege, qui *D* Aistul'o successit, in exilium pulsus Anselmus Abbas Montem Casinum adit, Violantio Presbytero interim Nonantula-

tulanum Monasterium per aliquot annos gubernante. Ab exilio revocatus confirmationem ab Hadriano Papa I. impetravit donationum sibi factarum per Anselmum Regem. Tum eidem Johannes, & Urso filii Urli Ducis, ad luminaria, & ad usum servientium Monasterio Nonantulano donarunt multa in Castris Coriolo, & in Curte Parisoli, Curte Cambi Vitalis, & Roncho in Fanano, Tusiliano, Castilliano, in pago Montebellio usque in Brajolam, ut constat ex Tabulis Stephani Notarii scriptis die VI. Martii Anno II. Regni Caroli Magni. Idem Carolus Rex confirmavit Anselmo Abbati, quae Lamobardus homo Adam donarat Monasterio in territorio Vicentino, & Veronensi. Insuper & ipse donavit eidem fundum Caldarium, & Cesarotium de Casameto in territorio Bononiense, Camuranam, Solariam, & Grumulum, cum suis Ecclesiis; quae tenebantur a Regibus & c. Eiusdem Caroli Regis exstet Sententia in contradictorio iudicio contra Vitalem Episcopum Bononiensem pro Ecclesia de Lizzano ad favorem Abbatis Anselmi, data IV. Kal. Junias Anno XXXIII. Regni Francorum, & XXVIII. in Italia. Sed & idem Carolus Imperator Monasterio Nonantulano multas Cortes, Monasteria, Plebes, Ecclesias, Oratoria, bona, & jura in Faesulana, Arretina, Florentina, & tota Tusciae ditione confirmavit, aut concessit, & privilegium Anselmi Regis ratam habuit. Quidam etiam Dux, Gherardus nomine, pro remedio animae suae Ecclesiam Sanctae Mariae, Sanctae Crucis, & SS. Synesi & Theopompi in suo proprio aedificavit, & Coenobio Nonantulano subdidit, Monachis in eam introductis. Albergunda etiam memorati Ducis uxor post obitum viri multa eidem Ecclesiae

A bona tribuit, & vita sancta una cum viro ibi tumultuosa est. Ecclesia ista sita est prope Tarcivium, ubi Corpora Sanctorum proelatorum recondita fuerunt. Inter Anselmum Abbatem, & Canonicos Ecclesiae Mutinensis, sequuta est quaedam commutatio de Castro Finoli. Johannes verò Dux Perliceti, & Pontis Ducis, Carolo Magno imperante, Ursonem filium in Monasterio Nonantulano sub Anselmi cura collocarat, cui Abbati dono dederat multa bona in Monte Velio, in Oliveto, Cento. Augusto, aliisque Territoriis. Urso post aliquot annos ratam habuit donationem patris, addendo omnia sua bona in Cento, Aquario, Fainano, & aliis locis. Extat donatio originalis, in qua rogat omnes homines Deum timentes tam Principes, quam Judices, ut omnia conferrent perpetuo Monasterio praedicto. Et qui contra fecerint, cum Apostolis Christi, & Confessore Silvestro in conspectu Dei iudicium habeant. Sub Carolo Imperatore Litesfredus Cremonae Comes dono dedit multa Abbatiae Nonantulanae. Anselmus vero Anno 803. V. Nonas Martii obdormivit in Domino. Corpus tumulo datum in ejus Ecclesia, & ipso obitus die illius Festum agunt Monachi Ordinis Sancti Benedicti, & Abbatia Nonantulana per totam suam Dioecesim, uti de Confessore inter Sanctos relato. Regnantibus Dominis Carolo & Pippino Anno Caroli XXVII. & Pippini XVIII. a Rothario Duce filio quondam Sabiniani Ducis multorum bonorum donatio facta est Ecclesiae Beati Martini Conventus sitae in Curte Cautiana, ubi dulcissimus Dominus servus noster Anselmus Abbas Monachus praefecti videretur, inter quae bona enumerantur Silva Garafa, Silva Gatta, Silva Major, & Silva Lucella in finibus Arrollae, Scultenna vecchia, Casale Cento, & alia loca.

loca. Tabulas confecit Hildebrandus Notarius. Alia similitis donatio facta fuit per Mochium Ducem, filium quondam Sabiniani, fratremque, ut videtur, praedicti Roderici, de portione sua in eisdem bonis, ac locis supra descriptis.

PETRUS ABBAS II.

Vita functo B. Anselmo, Petrus ejusdem Ordinis & Coenobii Monachus electus est a Monachis Abbas Anno Christi 804. Hic totam Abbatiam, & illius redditus conscribi jussit, & ex eis quatuor partes pro elemosinis pauperum, pro suscipiendis hospitibus, ornamentis Ecclesiarum, & necessitatibus Monachorum constituit. Ille Abbas Anno Christi 813. una cum Amalharo Fortunato S. R. E. Cardinale. & Trevirorum Archiepiscopo a Carolo M. Romanorum Imperatore Legatus ad Michaëlem Orientis Imperatorem, Nicephori generum & successorem, in Graciam mittitur pro foedere inter ipsos faciundo. Verum quum Legati iidem Constantinopolim pervenissent, non Michaëlem (excesserat enim e vivis) sed Leonem Armenum Imperatorem invenerunt, a quo sunt auditi & dimissi. Carolo eodem Anno vita functo, Ludovicum ejus filium, & in Imperio successorem Aquilegani residentem Legati convenerunt. Permutaverat Petrus Abbas cum Rodulfo Priore Monasterii Sancti Salvatoris situm intra muros Urbis Brixiae Villas nuncupatas Castellionem, Sitvinianum, & Monticellum, recipiens ab illo Villam nuncupatam Redludo, quae dicitur Corticella in Pago Perficeti. Huic autem commutationi confirmationem addidit Ludovicus Imperator Diplomate manu propria subscripto Kal. Augusti Anno Imperii Primo. Eidem Abbati praedictus Imperator in alia

A Charta mandat, ut suo Monasterio subjeclor in Galba, & in Lizano indebita non graves. Exstat & aliud Diploma ejusdem Augusti, in * qua narratur concordiam initam inter Petrum Abbatem, & Gilonem Episcopum Mutinensem super quibusdam Ecclesiis Bapismalibus, eandem confirmat sub gravibus poenis Anno Imperii sui VI.

B Exstat etiam Privilegium ipsius Ludovici confirmantis paternas concessionnes, in quo irritae decernuntur omnes alienationes factae de rebus Monasterii, & statuitur, ut in Plebe Lizani Bononiensis Diocesis Abbas Nonantulanus habent electionem, & praesentationem Archiepiscoporum.

C Idem Augustus concessit Privilegium Monasterio Vallis Fabriae in territorio Assinate, ut nemo ejus possessionibus & juribus molestiam inferat, datum Aquilegani VI. Idus Decembris Anno Imperii VII.

D Odo Mantuae Comes locum tenens Ludovici Imperatoris in contradictorio judicio sententiam protulit contra Mantuanos pro Abbacia Nonantulana, & contra homines Flexi, qui sunt in Regiensis Comitatu, & alios, ubi decernitur, piscantes & aucupantes a finibus Mantuae usque ad Bondenum debere tradere dimidium praedae Abbati Nonantulano, id praecipientibus Privilegiis Aistulsi, Desiderii, Caroli, & ipsius Ludovici. Quae sententia lata fuit consensu Judicum Sacri Palatii, & subscripta manu Rataldi Episcopi Missi Domini Imperatoris, Andreae Episcopi Vicentini, Andreae Judicis, Liutprandi Comitis Civitatis Veronae, Odonis Comitis Mantuae, Bonifacii Notarii, & testium.

E Liutprandus Veronae Comes copitur restituere Abbati & Monasterio Nonantulano quartam partem Silvae Hostiliae, quae est prope Padum, & Tarsa.

Tartarum, & alia bona in Veronensi agro, Anno Ludovici Imperatoris VII. pridie Kal. Aprilis, Indictione X., & hoc per sententiam Rataldi Episcopi Missi Domini Imperatoris Ludovici ad singulorum hominum deliberandas intentiones, cujus decreti originale adhuc in Archivo Nonantulano conservatur documentum. Quo Anno IV. Kal. Junii Petrus Abbas Anno suae ordinationis XVII. obdormivit in Domino.

ANSFRIDUS ABBAS III.

Petro successit Ansfridus, sive Ansfridus Monachus, pietate & bonis meritis vir praestans. Hic fecit Cassam Evangelii auream, quam pretiosissimis lapidibus ornavit. Fecit & Calicem cum Patena argentea, gemmis & auro mirifice ornatum.

Sub eodem Ansfrido Stephanus, & Oldepertus Episcopi vices gerentes Ludovici, & Lotharii Imperatorum, in Placito sententiam tulerunt pro Abbatate Nonantulano contra homines Flexi Regenses, & alios accusatos de violentis juribus piscationis, & venacionis.

Idem Ansfridus Abbas, & Halitgarius Cameracensis Episcopus Anno Christi 828. Legati Constantinopolim a Ludovico Pio, & Lothario Imperatoribus missi honorifice a Michaelle Imperatore Leonis successore suscepti sunt.

Sed & iidem Augusti ad remedium animarum suarum Monasterio Nonantulano largiti sunt jugera centum terrae cum censu, & Silva nuncupata Witzacara in Diocesi Mutinensi apud Saedum Caesarium. Tabulae scriptae Anno XII. Kalendis Decembris. Iisdemque imperantibus in ea fuit concordia inter Episcopum Mutinensem, & Abbatem Nonantulanum, super Basilica Sanctae Mariae in Torquillana, & omnibus re-

Abus ad eam pertinentibus. Obiit Ansfridus Abbas Anno ordinationis suae XVII. Christi 838.

RUTPERTUS ABBAS IV.

In Ansfridi locum successit Anno 838. Rutpertus Monachus, qui Anno sequenti e vivis excessit. Ludovico & Lothario Imperantibus Adelbertus Presbyter & Fratres petiit in Emphyteusim loca Monasterio donata in loco Castri Arquensis Anno XXIV. VL Kal. Augusti.

ROTICILDUS ABBAS V.

Roticildus Ansfrido successit a Monachis electus Abbas anno 839. Roticildus etiam dicitur. Hujus temporis Lotharius Rex & Imperator dono dedit Monasterio Nonantulano Insulam quamdam Vicianam nomine inter Padum & Bondenum in territorio Aemiliensi ad partem Mutinensem cum nonnullis Casalibus pro piscariis, & sibus ejusdem Coenobii. Exstat originalis donatio in Archivo Nonantulano scripta Anno Imperii XVIII. Kal. Februarii, Indictione V. signo ejusdem Imperatoris munita.

Exstat & confirmatio ejusdem Imperatoris Lotharii de institutis Ecclesiasticis, & de Viceadvocato in Diplomate Gothicis literis conscripta; necnon & Privilegium ejusdem pro hominibus de Lizzano, & Gabba, quo praecipitur, ne Abbas eisdem subditos suos indebite gravet. Anno 842. Roticildus XII. Kal. Januarii inter vivos esset defuit.

EGISELPRANDUS ABBAS VI.

Egiselprandus a Monachis electus in locum Roticildi successit. Annos novem Monasterium rexit. Circa haec

11750.

tempora Lotharius Imperator Monasterio eidem multa donavit in Armitienſi territorio ad partem Mutinenſem infra ſuos conſueſ expreſſos de rebus ſuis dominicatis, & coluatiſ, ad ſuam Regalem domum pertinentiſ, ut quod debetur ad ſuam domum, id in eodem venerabili Monasterio Nonautulano tribuatur: quae donatio manu propria praedicti Imperatoris eſt ſubſcripta Menſe Auguſti, Iudithione V. Obiit iſte Abbas IX. Kal. Iuni Anno reparatae ſalutis 851.

LITFREDUS ABBAS VII.

Egilſprande datus eſt eodem Anno 851. ſucceſſor Litfredus, ſub cuius regimine, Anno Ludovici piſſimi Imperatoris Auguſti, Monasterio Beatiſſimorum Apoſolorum, & Chriſti Conſeſſoris Silveſtri ſito Nonantula in territorio Mutinenſi, Warais Vaſſus praedicti Imperatoris donat multa bona in Verouenſi in loco unocupato Cortino. Iſte Abbas diem ſuum clauſit Anno ordinationis ſuae IV. Chriſti 855. XVI. Kal. Decembris.

LEO ABBAS VIII.

Leo Litfredi ſucceſſor primo ſuae ordinationis Anno vita ſunctus eſt.

PETRUS II. ABBAS IX.

Leoni ſucceſſit Petrus, ſive Erpertus Anno Chriſti 859. Lotharius Imperator Anno Imperii ſu XVIII. cum ad Carnobium Nonautulanum orationis cauſa acceſſiſſet, orationes Monachorum proſuturas ad Regi ſui ſtabilitatem, & ſui perpetuam felicitatem iudicando, eidem conceſſit ad conferendam inter ipſos concordiam, ut ex eadem Congregatione talis eligatur perpetuis futuris temporibus Abbas, qui

A ſecundum Regulam Sancti Benedicti Congregationem prudenter regere valeat.

Iſte Abbas Adalberto Marchioni, & pro cuidam Lamberto locat ad Annos XXX. Capellam S. Silveſtri in loco, qui dicitur Monasteriolum, Papienſis Dioceſis, eademque locatio exſtat ſubſcripta manu Abbatis, qui Anno Domini 865. ordinationis ſuae Nono, VIII. Kal. Novembris vivere deſiit.

WARNEFRIDUS ABBAS X.

Petrus ſequens eſt Warnefridus, ſive Warnefridus eodem Anno 865. Vixit Annos IV. Obiit X. Kal. Novembris Anno 869. Sub hoc Abbate exſtat Hadriani Papae II. Privilegium ſuper inveſtitura Monasterii Nonautulani, & Anno XIX. Imperii Ludovici donatio Silvae unocupatae Witacara in Dioceſi Mutinenſi apud S. Caſerium.

RAGUMBALDUS ABBAS XI.

Poſt Warnefridum a Nonautulani Monasterii Monachis electus eſt Abbas Ragumbaldus, qui & ab aliis dicitur Ragimbaldus. Hic Anno ſequentis ad meliorem vitam vocatus eſt VIII. Idus Octobris.

BENEDICTUS ABBAS XII.

Benedicti Abbatis nomen in Privilegio Johannis Papae IX. eidem conceſſo invenitur una cum confirmatione Privilegiorum Hadriani, Johannis, & Praedeceſſorum. Nuſquam amplius de eo memoria. Quod vero Theodorico praedeceſſeris, ex Marini Summi Pontificis Diplomate conſtat, Theodorico eidem conceſſo, & ab Henrico S. R. E. ſecriniario juſſu Innocentii Papae III. exemplato, & ſub ipſius Bulla conſcripto.

THEO-

THEODORIGUS ABBAS XIII.

IN locum Benedicti Abbatis vita sancti electus est Theodoricus, qui Ecclesiam S. Michaelis extra Castrum Nonantulanum aedificavit. Haec postea multis auxilio bonis Archiepiscopicali titulo fuit insignita. Sub Theodorico Adhelardus Veronensis Episcopus, timorem Dei parvipendens, contra sacras Romanorum Pontificum institutiones, quibus de propria semper Congregatione, & de numero & gremio Monachorum, electio Abbatis faciendus decernitur, Monasterium Nonantulanum callide occupavit, & in suis usum redditibus redditus in extremam egestatem Monachos compulsi. Qui sicuti Abbas commutavit quaedam bona Coenobii Nonantulani cum Abbate Monasterii Novi de Briscia. Johannes VIII. Summus Pontifex, qui Privilegia Antecessorum concessa Nonantulanae Abbacie confirmavit, temerariam Adhelardi praesumptionem increpatam, quum nil proficeret, XV. Kal. Maji, Indictione X. Carolum Calvum Imperatorem, & IV. Kal. Maji Johannem Ravennatem, Anspertum Mediolanensem, & Wilpertum Aquilejensem Archiepiscopos munivit, se Adhelardum Episcopum Veronensem communionem privasse, quod Nonantulanum Coenobium invasisset, saeculariumque manibus perdere non formidaret contra Sanctorum Patrum regulas, & Apostolicae Sedis, Sacraeque Synodi sententiam.

Sub Raghinaldo, sive ejus Praedecessore, Hadrianus II. Summus Pontifex concessit Privilegium Abbacie Nonantulanae, quod cum aliis Johannis, & Marini Pontificum de mandato Innocentii Papae III. Henricus S. R. E. Scribarius exemplavit, & sub ipso Innocentio Bulla conscripsit Anno 1213. Anno XVI. Pontificatus.

A Carlomannus Rex ad preces Theodorici Abbatis Nonantulani confirmans Abbatiae praedictae per suum praecipuum Privilegia Regum, & Imperatorum, & praesertim Aevi, & Aravi ipsius, Caroli scilicet, & Ludovici, seu & Lotharii Praevi, nec non Ludovici Consobrini piissimi Augusti, & quidquid praedicti Imperatores, Reges, & Reginae, atque Deum timentes praedicto Coenobio donarunt. Datum est Diploma Pridie Idus Novembris Anno I. Regni Carlomanni Serenissimi Regis in Italia, Indictione XI.

Stephanus VI. Pontifex Maximus eidem Monasterio, & Theodorico Abbati confirmavit immunitates, & jura quaecumque.

C Berengarius quoque Rex idem praestitit per suum Diploma.

Martinus quidam Legatus Romanae vivens habitator Vercellis, facultate a Widone Imperatore impetrata disponendi de bonis suis, eadem Monasterio Nonantulano elargitus est.

Theodericus vero Abbas cum Aynove Advocato suo coram Officialibus Regis in publico Placito obtinuit sibi relaxari per sententiam Judicum bona sui Monasterii, cujus fines in eadem sententia describuntur a Gandulso Mauritii filio occupata, qui Gandulfus ipso facto possessione se abdicavit, iterumque per Abbatem investitus est.

Martinus II. Papa Praedecessorum suorum Hadriani & Johannis Romanorum Pontificum praecipua Monasterio Nonantulano confirmavit, interdicens omnibus Episcopis, & praesertim Mutinensi Episcopo, in cujus Parochia praedictum Coenobium noster constitutum, ne jurisdictionem aliquam ibi exercent, nisi ab illius Abbate requisiti, & ne ullo modo Baptismales Ecclesias sibi vendicent.

Exstat

Exstat etiam fragmentum Privilegii Stephani Papae V. Theodorico Abbati concessi, uti & Hadriani III. Papae Bulla super duodenario numero Canonistorum in Ecclesia Sancti Michaelis Nonantulae in Plebem erecta.

Ermengaudus de Rusellino die 15. Octobris Anno 886. bona, quae possidebat in eodem territorio, donavit Theodorico Abbati, ut ex tabulis Erbertini Notarii. Eisdemque multa largitus est Simplicianus quidam posita in territorio Mediolanensi in eo loco appellato Petisio prope viam dictam Cocomanus, eaque posita jure precario recipit ab ipso Abbate Theodorico. Obiit diem suum ipse Abbas Kalendis Martii Anno 887., & in Ecclesia supradicta a se aedificata in marmoreo sepulcro tumulatus est. Cessavit Abbatia Annis IV.

LANDEFREDUS ABBAS XIV.

Landefredus successit Theodorico Annos IV. post illius obitum, Christi 891. Rexit Annos XIII. Circa haec tempora Berengarius Rex prohibuit Papiensibus, Cremonensibus, Venetis, & Ferrariensibus piscaturam piscium a fluvio Bondeno ad locum Spina nuncupatum, illam reservando Monasterio Nonantulano, sicut ad Sanctum Martinum in Spino, sine Abbatis licentia.

Arnulfus etiam Imperator Abbatiae privilegia concessit. Sed & Lambertus Imperator Anno Christi 898. eidem largitus totam Salicam Solariae, & bona in Coligaria, Muniano, & Albareo pro aedificanda & manutenuenda infirmaria Monasterii.

Exstat adhuc sententia Widonis Comitiss locum tenentis praedicti Lambertus Imperatoris ad favorem Abbatiae Nonantulae contra Episcopum Musinensem, & homines Solariae, sumdata super aliis sententiis de Solaria, Tom. XIII.

A Canetulo, seu Polezo, & aliis locis, in qua enuntiantur Privilegia antiqua eidem Abbatiae concessa, cum subscriptione Manfredi Anno 898. Praeterea exstat concessio facta praedicto Abbati per Lupum filium Flori de Reno de quatuor Massariis in Riario, ubi dicitur Albaretulo. Ille Lanfredus Abbas Kal. Aprilis Anno 899. vivere desit, & in Abbatiali Ecclesia sepultus est.

BENEDICTUS II. ABBAS XV.

Lanfredum excepit Benedictus Abbas a Monachis electus eodem Anno 899. Sub hoc Abbate Ludovicus III. Rex Diplomate suo rata esse omnia jubet, quae Monasterio Nonantulano a Regibus donata fuerant Alstisso, Desiderio, Adelgiso, Carolo Magno, Ludovico majore, Lachario, Ludovico piissimo, Carlouanno, Carolo juniore, Arnulfo, Widone, & Lamberto Imperatoribus. Datum est Diploma Papias Kal. Junii Anno Christi 901. Regni Italiae Primo. Quo eodem Anno habentur ordinationes quaedam pro Ecclesia S. Michaelis Bersfeldae ipsius Leopardi Abbatis manu scriptae.

E Sub ipso Abbate Hungari e Pannonia egressi magnam Italiae partem ferro ac flammis populando, ipsum Nonantulanum Cornobium dire incendio vastarunt. Codices ibi multi concremati; ex Monachis nonnulli occisi, reliqui cum Leopardo Abbate fugam arripuerunt. Sedata jam procella, Leopardus ad restituendam Ecclesiam suam studium omne convertit, ideoque Anno Christi 909. revocatis, qui dissiugerant, Monachis, Monasterium reparavit simulque Ecclesiam, quam consecravit, accepte a Sergio III. Summo Pontifice, ut ad ejus consecrationem advocaret aut Johannem Ticinensem, aut Widonem Placentinum, aut Albungum Parmensem Episcopos.

piscopos. Eiusdem Pontificis Bulla habetur de Decimis solvendis Ecclesiae S. Michaelis de Nonantula.

Anno 910. Berengarius Rex ad preces conjugis suae, & Regni Consortis Berthildae donat fideli suo Anselmo Comiti Veronensi, illiusque Compatri, & Consiliario, ob fidei illius puritatem, Curtem quamdam juris Regni sui, quae dicitur Duas Robores de Comitatu Veronensi, nec non terras & praedium in Roverello, cum Capella, quae in honorem Beati Zenonis ante irruptionem Paganorum in eodem loco construtta erant, cum omnibus ad eandem Curtem pertinentibus. Haec eadem bona Anselmus Comes Monasterio Nonantulano donavit, eamque donationem Berengarius suo Diplomate confirmavit scripto Papiae V. Kal. Novembris Anno Dominicae Incarnat. 911. Regni Berengarii XXIV. Inditione V.

Eodem Anno 911. Bonifacius Marchio Monasterio Nonantulano donavit in Comitatu Veronense Castrum Nogaricae non longe a supradicta Curte ad Duas Robores. Kalendis autem Julii Anno eodem Leopardus Abbas e vivis sublatus est.

PETRUS III. ABBAS XVII.

Lepardo vita functo datus est a Monachis successor Petrus Anno 911. Quo Anno die XIV. Decembris Anselmus Veronae Comes prole carens dono dedit Coenobio Nonantulano bona sua in Comitatu & finibus Veronensibus, Martino Notario tabulas scribente. Inter bona donata erat Curtis nuncupata ad Dns Robores, Curtis Roverella, & Capella Sancti Zenonis in eadem Villa Roverella, cum omnibus ad ipsas Curtes & Capellam pertinentibus usque ad fluvium Menapo percurrentem in Tartaro, sicut idem An-

Aselmus per paginam donationis acceptat a Rege Berengario.

Berengarius ipse Monasterio Nonantulano Pontificum Romanorum, Imperatorum & Regum, aliorumque donationes confirmavit, dando facultatem Monachis, ut mortuo Abbate successorem de gremio Monasterii eligant, quem digniorem ipsi judicaverint.

Bijdem temporibus Johannes Archiepiscopus Ravennas conquestus est per literas Petro Abbati, & Monachis Nonantulanis, quod se a superioritate Ecclesiae Ravennatis subtraxissent, illique praecepit, ut debitum illi Ecclesiae honorem tribuant, & ut Alitrem reveantur, & cognoscant.

CQuum vero Hungari Monasterium non longe a Tarvisio situm, & a Gherardo Duce Anno 780. in proprio praedio aedificatum, una cum Templo, in quo erant Corpora SS. Synesii & Theopompi, delevisent, Petrus Abbas Nonantulanus, cui Monasterium illud erat obnoxium, Anno Salutis 912. misit, qui ea Corpora inde Nonantulum deportarent: quod factum solemnii pompa.

DQuidam Comenses facinorosi se hisce temporibus adscriptitio Monasterio Sancti Silvestri de Nonantula, & promittunt se secuturos primum, & curaturos oliveta prope Civitatem Papiensem. Charta ipsa subscripta fuit manu propria Petri Abbatis. Qui Anno 913. Kalendis Octobris vivere desit.

GREGORIUS ABBAS XVIII.

Gregorius Monachus Petrum subsequens est in regimine Abbatiae, vir summe pius. Permutavit ille quaedam bona cum quodam Presbytero Ecclesiae Veronensi, unde Coenobio Nonantulano obvenere quaedam terrae intra fines Civitatis Veronae non longe ab Oratorio Sancti Quirici. Gregorius Anno

Anno 929. relicta Abbatis administratio, arduorem vitam eligens in locum Solarium se recepit, ibique per tres annos commoratus, & reversus postea Nonantulum sub regimine Ingelberti, qui in ipsius locum successerat, ibi III. Nonas Augusti Anno 933. ad meliorem vitam evocatus est.

INGELBERTUS ABBAS XIX.

Ingelbertus, ex quo Gregorius Abbas Solarium secesserat, a Monachis Nonantulanis electus est Abbas Anno 929. & a Petro Ravennate Archiepiscopo consecratus V. Kal. Aprilis. Ab isto Abbate Sanfon Placentiae Comes accepit in feudum Curtem Asolae in Brixiano Comitatu, sensu promisso in annos singulos mense Novembri.

Sub eodem Abbate per commutationem acquisita sunt bona Monasterio intra Civitatem Landensem prope Ecclesiam SS. Silvestri & Enstorgii. Pro Abbate subscripsit quidam Monachus Nonantulanus ab eodem Missus. Obiit Ingelbertus XIII. Kal. Martii Anno 941.

GERLO ABBAS XX.

Gerlo successor datus est Ingelberto, vir summa prudentia praeditus, qui Abbatiam a multis aerumnis, Deo adjuvante, liberavit, & ab hostibus defendit. Is Anno suae ordinationis VI. Kalendis 947. IX. Kal. Septembris vitam cum morte commutavit.

GOTTIFREDUS ABBAS XXI.

Gottifredus, Hugonis Arelatenfis olim Comititis, postea Italiae Regis filius, Patriis auctoritate Abbas Nonantulanus post Gerlonem Anno 947. adlectus a Monachis, non diu tenuit Abbatiam; nam Patre ex Italia exce-

A deute, & Lothario Rege ejus Fratrem vivis sublato, successorem in Abbatis administratione, sive Praepositum habuit Widonem Episcopum Mutinensem ab inimicis Patris, & Fratris instructum.

WIDO EPISCOPUS MUTINENSIS ABBAS XXII.

Wido Episcopus Mutinensis, relicto Ugone Italiae Rege, quamvis opima Nonantulae Abbatia ab eo donatus, Berengario, qui postea Rex Italiae fuit, adhaesit. Hanc eandem Abbatiam rursus ille obtinuit Pridie Nonas Octobris Anno 962. ab Ottone I. Imperatore Papiae commorante, Adelaide Augustae precibus adutus, quippe ejusdem Ottonis is erat Archicancellarius & Consiliarius. Sed & ante concessionem Ottonis absum fuisse Widonem nomine Abbatis & Abbatis administratione, inde patet, quod Anno VII. Berengarii, & Adelberti Regum ipse Wido Mutinensis Episcopus, & Abbas Nonantulanus locavit Alfredo de Guisvertis, qui dicebatur Giso, Curtem Nogarise, ad Duas Robores, & Fildiano, imposito annuo censu. Scriptae tabulae in Castro Nogarise mense Aprilis.

Exstat etiam Diploma Anno supradicto 962. Imperii Primo, die II. mensis Octobris ab eodem Ottone Augusto datum, quo omnia Privilegia Regum & Imperatorum Abbatis Nonantulanus concessa confirmat. Ante Annam 970. Wido e vivis excessit.

HUBERTUS EPISCOPUS PARMENSIS ABBAS XXIII.

Hubertus, sive Humbertus Episcopus Parmensis Nonantulanus Abbas, sive Praepositus (Abbas enim
Z z z bonor

bonor a Berengario II. Rege ad Praepositos translatus fuerat,) quamdam fecit permutationem, in qua, datis nonnullis terris, accepit domum in Civitate Ticinensi prope Ecclesiam S. Mariae de Capella.

JOHANNES ABBAS XXIV.

Otto II. Imperator in Italiam veniens, ac Conventum Nonantulanum inveniens iniquorum hominum prociatate paene desolatam, quippe diu Abbatibus veris defecitum, quum nullum inter Monachos apum inveniret, Johannem quemdam Graecum Archimandritam, & Consecratorem suum, probis moribus, & scientia ornatum, in Pastorem ejusdem Monasterii promovit. Cui rogatus, & intervenu Theophaniae Conjugis, & Consortis Imperii sui, Anno 982. Privilegia confirmavit, mentionem in suo Diplomate faciens Panani, Lizzani, & Galba, simul cum Silva Majore usque ad finem Crepunanum, & Aquae currentis juxta Castellum Pantani, quae vocatur Zena.

Exstant tabulae Geriberti Notarii de commutatione quarundam bonorum in Civitate Papiensi inter Johannem Abbatem, & Bernardum Monetarium, scriptae Anno 984. VIII. Martii. Quo eodem Anno, tempore Ottonis II. Regis & Imperatoris sub Indictione XII. habetur precaria in Careto, Montecello, & aliis locis agri Papiensis concessa per eundem Abbatem Gisberto filio quondam Leonardi.

Biennio post Thedaldus Attonis Comitiss filius, idemque Comes & Marchio, Missus Domini Imperatoris, sententiam pronuntiavit in favorem Abbatiae Nonantulae super Ecclesia Sanctae Mariae de Salaria contra Bosium Comitem.

A Hunc Johannem Abbatem Romanam auctoritate Crescentii Consulis Pontificem in subjugate contra Gregorium V. declaravit Anno Christi 996. Placentinae quoque Ecclesiae Archiepiscopus, is superbia inflatus sese appellabat. Certe inter eum titulo Archiepiscopi Placentini & Nonantulani Abbatibus donatum ex una parte, & Gundefredum, qui & Azo, Magistrum Monetariae ex alia, sequuta est permutatio quarundam terrarum intra Civitatem Ticinensem prope Basilicam S. Mariae, aliorumque bonorum in agro Ticinensi existentium in loco, ubi dicitur de Ponte, ut ex tabulis Warimberti Notarii scriptis die III. Januarii, Anno 989. constet.

MARTINUS ABBAS XXV.

Martinus Diaconus, & Praepositus Monasterii S. Silvestri de Nonantula Anno 992. commutationem fecit quarundam terrarum in loco Clavenacia cum Dominico, qui Boniza dicebatur, filio quondam Restaldi, ut apparet ex charta Adelberti Notarii.

D Extat & venditio manu supradicti Notarii scripta die VIII. Septembris Anno 993. ad favorem Adietrasbertae filiae quondam Ildebrandi de Comitatu Lucense, medietatis Curtis Montironi prope Rastellinum, & nonnullorum bonorum in locis Besentuli, & Gavilli in qua charta proditur, libram valere denarios CCXL.

LEO ARCHIEPISCOPUS ABBAS XXVI.

Anno Salutis 996. ordinatus fuit Abbas Nonantulanus Leo Archiepiscopus, ut puto, Ravennatis Ecclesiae, cui Otto III. Imperator veteres possessiones confirmavit, & novae addidit.

JOHANNES ABBAS XXVII.

Leonis in Abbatia Nonantulana successit Johannes Anno 998. ordinatus Abbas: Is biennio post Kalendis Novembris vitam cum morte mutavit.

LEO ABBAS XXVIII.

Johanni vita functo successit Leo, qui usque ad Annum 1002. in vivis egit.

RODULFUS ABBAS XXIX.

Monachis Nonantulanis Abbas, quo per multa tempora caruerant, ab Ottone III. Imperatore, tandem fuit redditus, electo Rodulfo Abbate Anno 1002. Quo Anno per eundem Abbatem Gulprando procuratori Communitatis Batoni facta fuit concessio filiarum, aliarumque terrarum insularum in Spinarella, Monte Chiavello, & Monte Castellione pro annua canonie solidorum quinque Lucensium ex tabulis Goffredi Notarii.

Huic Abbati preces obtulit Bonifacius Marchio Thedaldi filius pro aedificanda Ecclesia in loco ubi dicitur Roverella, in Diocesi Mutinensi, & donatae ab ipso Marchione fuerunt servatae juxta summen, quod dicitur Cremonella.

Anno 1009. Regnante Henrico II. facta est commutatio inter Dominum Warinum Episcopum Mutinensem cum consensu Canonorum suorum, praesente Aldegerio Judice sacri Palatii, & Advocato Ecclesiae S. Geminiani de Mutina, & Dominum Rodulfum Abbatem S. Silvestri de Nonantula cum consensu Fratrum suorum, praesente Adelfredo sacri Palatii Judice, & Advocato ipsius Monasterii. Episcopus dat medietatem

A Castri, quod est situm in loco qui dicitur Fualis, cum medietate Capellas in ipso Castro dicatae in honorem S. Laurentii Confessoris, cum claustra, terris &c. Ipse vero Episcopus recipit jugera centum terrae in loco qui dicitur Ruola, jugera XXIII. in loco Coenulo, & alias terras. Actum in Villa Saliceti.

B Anno 1011. Rodulfus Abbas Ecclesiam S. Michaelis extra Castrum Nonantulae a Theodorito Abbate olim fundatam erexit in Plebem cum potestate decimandi, quam constitutione Henricus II. Rex confirmavit suo Diplomate. Qui Henricus Anno 1013. Rodulfo eidem donationem fecit multarum terrarum in agro Mutinense.

C Anno 1016. IX. Kal. Decembris; Indictione XV. Henrico Imperante, Arnulfus filius quondam & Simbaldus filius quondam Alberti de loco Rastellini pro remedio animarum suarum donarunt Domino Rodulfo Abbati & successoribus, aream de terra, ubi Castrum Rastellini est aedificatum, una cum ipso Castro, domibus, & casis suis, & quinque partes de Capella in honorem S. Michaelis dedicata infra ipsum Castrum.

E Anno 1017. & Quarto Henrici Imperatoris VII. Kal. Aprilis, Indictione V. Bonifacius Marchio Thedaldi filius, & Richilda ejus Uxor donarunt Monasterio Nonantulano jus eligendi Canonicos in Ecclesia S. Silvestri ad ipsos spectans in fundo Nogariae Comitatus Veronensis, si tamen ipsi obierint sine filiis filiabus, & nepotibus legitimis.

Anno eodem 1017. praedicta Richilda Bonifacii Marchionis Uxor remisit Petro Presbytero de Ruvere multa bona in Ruvere, Nogaria, & aliis locis, quae postea donavit Conventui Nonantulano.

Anno Henrici Imperatoris Octavo, die V. Martii Rodulfus Abbas concessit titulo

ritulo precariae nonnullis iudicibus Archidiaconissae Ecclesiae Placentinae terras & Cellam in honorem S. Silvestri constructam sub annuo canone solidorum duorum Papiensium de argento.

Anno 1017. Bonifacius Marchio filius b. m. Thedaldi Marchionis, & Richilda ejus Uxor filia Giselferti Comitum Palatini, donant Rodolfo Abbati casae, & res in Antado, Auratica, sen Granariolo, in fundo Trejente, & medietatem Curtis Trejentalae cum casis, arvis, & Capella S. Michaelis Archangel, & alia multa bona, ut videtur est in tabulis Donati Notarii Sacri Palatii.

Anno V. Henrici Regnantis in Italia die II. Martii Dominus Warinus Episcopus Mutinensis confiteretur, se accepisse a Domino Rodolfo Abbate precariam in Ravenna & Navissella juxta fluvium Panarium, ex tabulis Nigeni Notarii.

Anno III. Henrici Regis, Indictione IV. concessa fuit per Dominum Rodulfum Abbatem precaria magna in agro Papiensi Aledramo filio b. m. Alberici. Qui Aledramum in compensationem donavit Monasterio Nonantulano jugera 50 terrae in Ravio Rondewarii ex tabulis conscriptis per Walfredum Notarium.

Anno Henrici Regis & Imperatoris Decimo Monasterium Nonantulanum totum igne concrematum est.

Anno 1025. Conradi Imperatoris Secundo, X. Kalendas Februarii Waldevada filia quondam Marchionis Ottonis emit Curtem Sorbariae.

Anno 1026. Nonantulana Abbacia Heriberto Mediolanensi Archiepiscopo subiecta fuit. Quo eodem Anno Rodulfus Abbas recepit quaedam bona in Civitate Placentiae, ubi dicitur Campana, & Apualonga, & Albonano, dedit autem Presbytero Ingelrammo de

A Ordine Ecclesiae SS. Antonini, & Victoris periam terras cum aedificio ligno & orto positam Placentiae prope Ecclesiam S. Agathae ex tabulis Antonii Notarii.

Anno 1030. XVI. Kal. Januarii exeat quaedam commutatio, in qua Rodulfus Abbas concessit quibusdam terris in agro Papiensi Abbati S. Salvatoris Ticinensis, recepit ab eo Ecclesiam S. Ambrosii prope fluvium Secchiam, ubi dicitur Campo Gajano, ut ex tabulis Petri Notarii apparet.

Anno 1032. Conradi Imperatoris Ottavo Rodulfus Abbas permutavit cum Comitibus Widone, & Riprando quondam Uberti Comitum Filii, & cum Widone, & Ottone praedictorum Nepotibus, qui professi sunt omnes se ex Natione sua Lege vivere Salica, tres partes honorum quamplurium in finibus Brixiae ad jugera 1500. recipiens ab eis multa bona in Comitatu Bononiense, & Mutinense, & in Civitate & Territorio Taurinense, in Carnagnola, in Rivolo, & aliis locis, inter quae bona enumerantur Wilzagara cum Curtibus & fundis suis (nunc Castrum S. Coelarii nuncupatur) cum Capellis ibi aedificatis in honorem S. Coelarii, & S. Geminiani, cum Castro Manzolino, Garzoleto, Taiolo, & aliis.

Eodem Anno commutavit ipse Abbas quartam partem sibi residuam praedictorum bonorum cum Adelberto Comite filio quondam Uberti Comitum, & Sophia illius Coniuge filia Pachleu-randi Comitum, quae proficitur Natione sua se Lege vivere Longobardorum, sed nunc pro viro suo Lege vivere videtur Salica, Recepit autem a superscripto Adelberto Comite, & ejus Uxore, portionem, quae ad illos spectabat in Castro Wilzagara, aliisque locis supra nominatis.

Anno

Anno 1034. VII. Kal. Octobris Conradus Imperator concessit Abbatiæ Nonantulanæ loca in Plebe S. Agathæ, S. Martini, in Castellione, Casale Brancolini, Castellione Cuvatisso, Falsignino, Valmanino, Brazolino, Formisio, Fregnanello, Ronalia, & Persiceto. Exstant etiam literæ ejusdem Conradi Augusti scriptæ sub die XI. Novembris, Anno 1034. super discordia inter Rodulfum Abbatem Nonantulanum, & Albertum filium quondam Amezani habitantorem Mantuæ, subscriptæ ab Alinzo Notario.

RODULFUS II. ABBAS XXX.

Rodulfus Canonici Metropolitane Mediolanensis Ecclesiæ, Rodulphi Avantis defuncti Nejos, eidem in Abbatie regimine non a Monachis, sed ab Heriberto Mediolanensi Archiepiscopo electus, successit Anno 1036.

Anno Conradus Imperatoris XI. die III. Decembris, Indictione XIII. Rodulfus Abbas concedit multa bona sui Monasterii Uberto filio b. m. Ammani, qui proficitur se ex Natione sua Lege vivere Frantorum, & recipit ab eodem medietatem Curis, & Castri Sorbariæ cum Capella S. Laurentii.

Anno 1040. coram Gotebaldo Miffo & Capellano Henrici Imperatoris acceptatum est inter Azonem Praepositum Ecclesiæ S. Michaelis de Florentia adherentem Monasterio Nonantulano, & Wilhelmum Clericum defendentem pro se Ecclesiam S. Miniati ejusdem loci; sententia fuit, etiam ex renuntiatione spontanea prædicti Wilhelmi, eandem Ecclesiam cum area sua spectasse & spectare ad Monasterium Nonantulanum.

Anno 1043. facta fuit concessio per Abbatem Rodulfum Adiacæ nobili feminae Ferrariensis de Hostilia Mantuana, & aliis locis.

A Leo IX. Papa Anno 1049. ad preces Bonifacii Marchionis, ejusque Conjugis Beatrix, confirmavit Abbatiæ Nonantulanæ Privilegium Hadriani Papæ Primi Anselmo Abbati concessum. Subinde Curtem Quarantulae cum Castello Mirando, & Ecclesia S. Mariae, & S. Possilonii idem Bonifacius Marchio a Rodulfo Abbate pretario jure accepit, quam Curtem postea Matildis ejus filia dono dedit Hugoni de Manfredis, salvo jure Abbatiæ. Obiit Rodulfus eodem Anno 1049.

DEODATUS ABBAS XXXI.

Deodatus Abbas successor Rodulphi datus est a Monachis Anno 1050. sub isto Anselmus Veronæ Comes, qui multa bona a Monasterio Nonantulano jure precario tenebat, promittit se nunquam ei moturum quæstionem de dominio, neque allegaturum præscriptionem aliquam Anno 1055.

COTHESCALCUS ABBAS XXXII.

Deodatum ab Anno 1056. ad Annum usque 1058. invenitur Gotherescalcus, modo Abbas, modo Praepositus Monasterii Nonantulani appellatus.

LANDULFUS ABBAS XXXIII.

Gotherescalcus vita functo Landulfus Rodulphi II. Abbatis Nejos, Civis Mediolanensis, circiter Annum 1061. factus est Abbas.

Anno 1065. interposita fuit appellatio per Syndicum ejusdem Landulphi Abbatis Nonantulani, eo quod Vicarius Domni Manfredi Electi Veronensis noluit confirmare electionem factam per Dominum Abbatem de Johanne in Archiepiscopatum Ecclesiæ S. Petri de Notogaria.

Anno

Anno 1067. Landulfus ab Alexandro Papa II. obtinet Privilegium pro exemptione Monasterii sui, cum confirmatione Aliorum Privilegiarum. Data est Bulla Lucæ VII. Idus Iulii, Pontificatus VII. Inditione V.

Anno 1068. XVII. Kal. Januarii idem Abbas accepit libellario jure in perpetuum Monasterium & Ecclesiam S. Bartholomaei de Porta Ravennana Civitatis Bononiae a Petro & Bernardo de Civitate Bononiae, promittens ipse Abbas & Fratres se quotannis soluturos eidem tertiam partem oblationum advenientium in Festis Paschalis, Nativitatis D. N. J. Christi, & S. Bartholomaei ad eandem Ecclesiam.

Eodem Anno ipse Abbas prope flumen, quod dicitur Gambacanis juxta Palatam construxit Ecclesiam in honorem Sanctorum Silvestri, Johannis, Nicolai, Synesi, & Theopompi, pro utilitate Monasterii, & custorum navigationum per flumen, quod dicitur Fessio nova, & illam dotavit.

Anno 1073. VIII. Idus Februarii, Guido, Albertus, & Gottifredus filii quondam Rodulphi de Castro de Curte in remedium animarum suarum donant Landulfo Abbati Castrum Torcillum cum tenimento & sessuro, exceptis casis domicalibus cum areis suis. Eodem quoque die idem Abbas praedictis Guidoni, & Alberto concessit precario jure supradictum Castrum Toricelli.

Anno 1083. V. Kal. Martii Comitissa Matildis concessit Abbatiæ Nonantulanæ Ecclesiam Sancti Silvestri sitam in Castro Nogariae cum omnibus terris &c. confirmamus donationem ejusdem Ecclesiae factam a Richilda Comitissa, seu a Bonifacio, & Beatrice ipsius Matildis Genitoribus,

A

JOHANNES ABBAS XXXIV.

Johannes Landulfi successor in Abbatia Nonantulana reperitur. Anno 1092.

Anno 1095. die 1. Junii Imelda mulier Papiensis, filia quondam Tidonis, Lege vivens Romana donat Abbatiæ Nonantulanæ Ecclesiam S. Quirici & Juditæ prope Portam Palatii, & Ecclesiam SS. Simonis & Judæ, & S. Silvestri Civitatis Papiæ, & terras in vicis Manonis & Thidonis.

Anno 1100. Inditione IX. mense Septembri, Monachi & Monachæ Ecclesiæ S. Benedicti de Cremona omnia sua Monasterio Nonantulano, & se in perpetuum subjiciunt.

Anno 1102. XV. Novembris, Inditione II. Matildis Comitissa de licentia Domni Bernardi S. R. E. Cardinalis in Lombardiae partibus Generalis Vicarii Domni Paschalis Papæ, in suorum peccatorum remissionem, & Sanctæ Nonantulanæ Ecclesiæ restaurationem, in qua Corpus Beatissimi Confessoris Silvestri requiescit, Johanni Abbat, & praedictæ Ecclesiæ in perpetuum donavit Castrum Tedaldi cum Ecclesia S. Johannis Baptiste, eo onere ut Nonantulanum Monasterium unum hinc inde quotannis in Lateranensi Palatio nomine pensionis persolvat.

Actum in Castro Panicci, scribente Widone Notario Sacri Palatii, subscribente ipsa Matilde, & Bernardo Cardinale, Judicibus, & testibus.

Eodem Anno Albertus Comes eidem elargitus est bona in loco Castellum Plebatu S. Laurentii in Collina, quæ postea pervenerunt ad Abbatiam Nonantulanam.

DAMIANUS ABBAS XXXV.

Damianus Monachus Johannem Anno 1104. Excepit. Qui VIII. Idus Martii donavit quaedam bona Fratribus Canonicis Ecclesiae S. Petri in Siculo.

JOHANNES ABBAS XXXVI.

Successe inde Johannes Anno 1113. II. Idus Novembris a Paschale II. Papa consecratus, & a quo & retulit Diploma datum Laterani per unum Johannem S. R. E. Cardinalis Bibliothecarii III. Idus Junii Anno 1114. in quo confirmatur donatio Comitissae Matildis & aliorum.

Eodem Anno 1114. Comitissa Matildis ad preces Domni Bernardi Episcopi Parmensis, dum apud Nondum erat una cum Johanne Abbate Nonantulano, & Ameto Priore Negariae, pro illa pensione, quam debebat persolvere Monasterio Nonantulano pro Castro, & Curte Negariae, eidem concessit Brandam, & Palmatam, & Maorsum & alia ad habendum & possidendum. Chartula scripta est Indictione VII. VIII. Kal. Novembris per manum Ubaldis Capellani cum signo ipsius Matildis.

Anno 1115. XII. Kal. Decemb. Johannes Abbas investivit Monasterium S. Benedicti de Cremona, quod est sub regimine Abbatis Nonantulani, de una petia terrae pertinearum XII. Eodem Anno homines Castri Gipsi restitunt praedicto Abbati Misso Domni Henrici Imperatoris multa bona posita in Curte Raigofae.

Anno 1117. Die VII. Junii Johannes Abbas locavit Johanni Comiti bona in loco Scatulo Cremonae.

A Anno 1121. die I. Martii Indictione IX. habetur Syndicatus jussu Johannis Abbatis & Monachorum factus a Priore Monasterii S. Crucis de Cremona super administratione bonorum ejusdem Monasterii, & Ecclesiae SS. Benedicti & Silvestri de Cremona, necnon Sancti Silvestri de Placentia, & in eisdem Civitatibus, suburbiis, & territoriis.

B Anno 1124. Johannes Abbas concessit licentiam fundandi Castrum S. Mariani in partibus Tusciae in Dioecesi Arretina habitatoribus illius loci. Et sequenti Anno iidem homines S. Mariani, Milites in tabulis nuncupati, se obligant Johanni Abbati de emendo equos infra certum tempus sub poena amittendi bona feudalit.

C Anno 1125. Callistus II. Papa confirmavit Johanni Abbati, & Monasterio Nonantulano omnia privilegia, Castra, Curtes, Ecclesias &c.

Anno 1128. idem Abbas Monialibus S. Benedicti de Crenova non parva bona elargitus est.

D Anno 1132. Mense Augusto praedictus Abbas concessit in emphyteusim ad centum annos Abbati & Monachis S. Proculi de Bononia omne id & totum, quod habuit Johannes per scriptum a Comitissa Matilda in Curte Cellulae, & duas petias terrae, quae fuerunt Alberti Beneventani.

E Eodem Anno exlat oppignoratio facta per Monasterium Nonantulanum Comuni & Populo Ferrariensi de Hostilia, & aliis locis.

HILDEBRANDUS ABBAS XXXVII.

Hildebrandus Abbas Nonantulanus, Johanne ipso adhuc vivente, reperitur, fortasse ob schisma tunc exortum in Ecclesia Romana; nam Anno 1131. chartae habentur ipso rectore conscriptae.

A a z

Anno

Anno 1131. Innocentius II. Papa per Bullam datam Laterani VII. Kal. Decembris praecipit Militibus & bonis hominibus Negarine, ut recognoscant in suam dominam Ecclesiam Nonantulanam. Qui idem Pontifex Anno 1133. Diplomate dato Nonantulae per marchionem AymERICI S. R. E. Diaconi Cardinalis & Cancellarii IV. Idus Octobris, Indictione X. Pontificatus Anno III. amplissimum Privilegium Hildebrando Abbati concessit, in quo vetera omnia confirmantur, & conceduntur insignia pastoralia.

BIERLO ABBAS XXXVIII.

Vixente adhuc Hildebrando, Bierlo Abbatem Nonantulanum gessit, qui Anno 1137. die X. Aprilis confirmavit Aymoni & Adelberto Scavino investituram Silvae, quae est infra Pagum Persiceto territorio Mutinensi.

ANDREAS ABBAS XXXIX.

Successe Anno 1142. Andreas Abbas, qui privilegium concessit Plebi S. Mariae de Bondeno de Decima & aliis rebus.

ALBERTUS ABBAS XL.

Albertus Abbatiam regere coepit Anno 1144. quo Anno Conradus Rex ad preces Geltrudis Reginae Conjugis, Abbatiam Nonantulanam sub sua defensione suscipiens, ea omnia privilegia confirmat. Datum est Diploma Ratisbonae Anno XX. ejusdem Conradi.

Anno 1147. Eugenius III. Summus Pontifex controversiam diremit inter Albertum Abbatem Nonantulanum, & Theobaldum Veronensem Episcopum super Plebe Nogariae, decernens, ut

Episcopus haberet jus Parochiae, Abbas jus eligendi Archipresbyterum, qui de Plebis cura Episcopo responderet, & Episcopus consecrationes & ordinationes faciat gratis.

Eodem Anno 1147. Azo Florentinus Episcopus declarat, Ecclesiam S. Silvestri de Ruffignano spectare ad Abbatiam Nonantulanam.

Anno 1152. die XXV. Januarii donata fuit Monasterio Nonantulae Ecclesia S. Michaelis de Casalecchio.

Conradus Romanorum Rex ad Abbatem Nonantulanum scribit, se mittere duos viros discretos, & magnae auctoritatis, Abbatem videlicet Cornejensem, & A. Cancellarium suum, qui negotia Abbatiae in melius commutarent, & de ipsorum terris recuperandis operam darent. In aliis item literis significat, se in Italiam mittere Henricum Protonotarium suum, virum prudentissimum, qui ex dispositionis suae decreto Abbatiae Nonantulae negotia secundum honorem Regni ordinaret.

Anno 1156. Mense Augusto Albertus Abbas Widoni, & Alberto filius quondam Malissae concessit in feudum omnia, quae Malisba adquisierat a Marchione Conrado, & quod fuit feudum Comitum Alberti.

Eodem Anno Hadrianus Papa IV. Abbatiae Nonantulae amplissimum largitus est Privilegium.

Anno 1164. Fridericus I. Imperator Privilegia renovavit eidem Abbatiae.

Quoniam inter Monasterium Nonantulanum, & Episcopum Mutinensem controversia foret super possessione Lavolenti coram Hildebrando Cardinale, & Legato, idem Episcopus ad ambientium Alexandri III. Summi Pontificis appellarat, Alexander eandem causam commisit Otoni de Bixia Diacono Cardinali S. Nicolai ad Carcerem Tullianum, Apostolice Sedis Legato, & po.

& postea Manfredo S. Georgii ad Velum aureum Diacono ejusdem Sedis Legato, qui sententiam tulit pro Monasterio. Sententia ab Alexandro Pontifice confirmata est.

Anno eodem praedictus Papa O. Veronenſi, & V. Mantuano Episcopis mandat, ut nobilem Turrisfendum Parochianum Veronenſis Episcopi, qui Curtem Nogariae ad Monasterium Nonantulanum speſſantem invadebat (acceperat ille in feudum a Friderico Augusto) & in suae salutis periculum detinebat, sollicite moneant, & Ecclesiastica severitate, appellatione remota, rogent, ut eandem Curtem pacifice Monasterio dimittat. Scriptae sunt literae Veletri VII. Idus Aprilis.

Anno 1168. Hildebrandus S. R. E. Cardinalis Basilicae XII. Apostolorum, & Apostolicae Sedis Legatus sententiam dedit, instante Mense Aprilis, Regnante Friderico Imperatore, Anno Imperii ejusdem XIV. contra Henricum Episcopum Mutinensem ad favorem Alberti Abbatis Nonantulani pro filia Lauletii Solariae.

Anno 1170. VI. Kal. Maji, Indictione III. Alexander Pontifex Viterbii morans Diploma dedit Abbatiae Nonantulae per manum Gratiiani S. R. E. Subdioni confirmans Privilegia & immunitates eadem.

Ad hunc ipsum Annum pertinet sententia Odonis S. Nicolai in Carcere Tulliano Diaconi Cardinalis & Apostolicae Sedis Legati, lata Brixiae die XV. Mensis Martii in controversia vertente inter Albertum Abbatem Nonantulanum, & Offredum Episcopum Cremonensem super Monasterio Sancti Benedicti de Cremona, in qua Abbati restituitur eadem Ecclesia & Monialium Coenobium quippe ereptum ipsi tempore Othaviani Schismatitae, qui Cremonam veniens Abbatissae interdixerat, ne Ab-

bati Nonantulano de cetero obediret, quia idem Abbas obedientiam eidem Othaviano praestare recusabat. Alexander Papa III. per suas literas datas Vercellis VI. Kal. Maji sententiam ipsam confirmavit.

Conradus Legatus Friderici Imperatoris restituente Ecclesiae de Valle-Fabrica praedia, quae filii Munaldi abstulerant. Fridericus vero Imperator eandem sententiam ac restitutionem ratam habuit tam in his, quae restituta sunt in Comitatu Assisi, quam in Comitatu Nucertino, vel in aliis locis, videlicet Curtem S. Donati, Curtem Porcili, Castrum Casagaldi, ipsamque Ecclesiam de Valsabrica Nonantulano Monasterio subjectionem sub sua Imperiali protectione suscepit, Diplomate dato Assisi Anno 1177. XIII. Kal. Januarii, Indictione XI.

BONIFACIUS ABBAS XLI.

Bonifacius, adhuc vivente Abbate Alberto, & ipse Abbas est nuncupatus, fortassis a Paschale Antipapa. Reperiuntur ejus Acta Anno 1172. & sequentibus.

Anno 1180. Indictione XIV. die XIX. Mensis Oobris * Fridericus I. Imperator Ecclesiae S. Silvestri de Nonantula per suum Diploma datum Alteburgii restituit possessionem rerum, quas Turrisfendus Veronenſis in loco Nogariae vel ejus Curia injuste tenebat, eo pacto ut quocumque tempore ipse Fridericus, vel filius ejus Romanorum Rex, vel alius ex suis successoribus Nonantulae Ecclesiae censum vel pensionem, quem Comitissae Matildis, vel Antecessores Henricus Imperator, & Rex Conradus inde solvere consueverunt, & ipse solvere voluerint, praedicta Ecclesia Nonantulana illum censum recipiat, & ipsum Fridericum & Filium, eaque Successores sub jam dicto canone possessionem praest-

praedictam sine contradictione tenere permittat.

Anno 1191. Caelestinus Papa Diplomate dato Romae per manum Egidii S. Nicolai in Carcere Tulliano Diaconi Cardinalis VI. Kal. Julii, Pontificatus Anno I. confirmavit omnia praedecessorum Privilegia Bonifacio Nonantulano Abbati ejusque Ecclesiae. Quo eodem Anno praedictus Pontifex mandavit hominibus Civitatis Cremonae, ne se intromittant in Ecclesiam S. Crucis ejusdem Civitatis, sed illam Abbati Nonantulano dimittant.

Anno 1192. Bonifacius Abbas renovavit Episcopo Ferrariensi concessionem illi alias factam de Hostilia, & aliis locis.

Anno 1194. VI. Kal. Martii idem Abbas Bonifacio Priori S. Silvestri de Nogaria donavit omnes terras, quas Monasterium Nonantulanum habebat ultra Lacum Gardae versus Brixiam in Episcopatibus Veronense, & Brixienfem in Scovolo, & aliis locis, & etiam in Tridentino Episcopatu. Tabulae scriptae sunt Veronae coram Domino Fidantio Presbytero Cardinale titulo S. Marcelli Apostolicae Sedis in Italia Legato, ipso ratam habente donationem,

RAYMUNDUS ABRAS. XLII

Innocentius III. Summus Pontifex, amoto ab administratione Abbacie Nonantulanae Bonifacio ejusdem dilapidatore Raymundi Amici ex Abbate S. Mariae in Serada XII. Kal. Julii, Anno 1202. eidem Monasterio Abbatem dedit. Idem Pontifex Anno 1209. Privilegia confirmavit praedicto Coenobio, Bulla data IV. Nonas Julii, Indictione XI. Viterbi per manum Johannis S. Mariae in Cardinalem S. R. E. Cancellarium.

Anno 1210. Raymundus Abbas amplissimum ab Ottone IV. Imperatore Privilegium obtinuit, quo praecedentia confirmantur.

Subsequuntur ceteri Abbates, nempe Landulfus, sive Rodulfus Anno 1248. Cursaccus Anno 1250. Bonacurilius Anno 1256. quibus etiam temporibus inveniuntur Abbates Nonantulani Guido Albertus & Raymundus. Tum Landulfus Anno 1264. Guido 1286. Frater Nicolaus de Prato Ordinis Praedicatorum, Magister in Theologia, ex Episcopo Spoletino, & Vicario Papae in Urbe, a Benedicto Papa IX. Episcopus, Cardinalis Ostiensis & Veliternensis creatus, Anno 1303. vivente adhuc Guidone Abbate, Monasterii Nonantulani generalem administrationem per Sedem Apostolicam obtinuit. Deinde Fridericus Abbas Anno 1311. Deodatus Anno 1312. Nicolaus filius quondam Domini Asti de Barattis de Parma Anno 1312. Tum Guido Episcopus Mutinensis Anno 1320. Postea Bernardus Anno 1322. & Nicolaus iterum; tum Bernardus iterum Anno 1329. Guilielmus Anno 1334. Fridericus Anno 1347. Deodatus Anno 1351. Ludovicus Anno 1357. Ademarum Anno 1363. Thomas Anno 1369. Nicolaus de Alifio Anno 1387. Baptista Guzzadinus Bononiensis Anno 1398. Delfinus Guzzadinus Anno 1400. Jacobus Episcopus Veronensis Anno 1404. Balthassar Cossa Diaconus Cardinalis S. Eustachii, & Legatus Bononiae Anno eodem. Johannes Galeatus de Pepulis Anno 1406. Guronus Maria Eftenfis Nicolai Marchionis Ferrariensis filius Anno 1450. Julianus de Ruvere S. Petri ad Vincula Cardinalis Anno 1483. Galeottus de Ruvere S. Petri ad Vincula Cardinalis Anno 1502. Julianus Caesarinus S. Angeli Diaconus Cardinalis Anno

1565. Johannes Matthaeus Sertorius Mutinensis Archiepiscopus S. Severinae Anno 1509. Johannes Jacobus Sertorius, sum Antonius Maria Sertorius Anno 1531. Julius Sertorius Archiepiscopus S. Severinae 1551. Carolus Cardinalis Borromaeus Archiepiscopus Mediolanensis Bononiae & Romandiolae Legatus Anno 1561. Johannes Franciscus Bonhomus Cremonensis Anno 1568. Guido Cardinalis Vercellensis Anno 1571. Philippus Guastavillanus S. Mariae in Cosmedin Diaconus Cardinalis S. R. E. Camerarius Anno 1581. Hieronymus Matthaeus Romanus Diaconus Cardinalis S. Hadriani Anno 1589. Alexander Matthaeus Camerae Apostolicae Clericus Anno 1603. Ludovicus Ludovicus S. Mariae Transpontinae Presbiter Cardinalis, S. R. E. Camerarius, & Archiepiscopus Bononiensis Anno 1611. Antonius Barberinus S. R. E. Cardinalis Anno 1631.

Si Nonantulannum excipias, ut supra vidimus, cum *Farsensi* nullum aliud in Italia Monasterium antiquis tem-

A poribus certare potentia, amputudine, aliisque praerogativis poterat. Sed prae Nonantulano *Farsense* felix, quod Archivi sui monumenta vetusta fere omnia in hunc usque diem servavit. Nam et si Diplomata ceterasque membranas depopulata sit aut flamma, aut hominum iniquitas, insignne tamen Chartarium, sive *Regeslum*, quod *Regisrum* alii dicere amant, incolume temporis injurias evasit, uti jam commemoravi in Praefatione ad Chronicon *Farsense* Par. II. Tomi II. Rer. Italicarum; in quo sacri illius loci Chartae usque ad Annum MXCII. descriptae fuerunt. Egregium sane volumen, quod omnibus bonarum Literarum amatoribus optandum est ut integrum aliquando in lucem prodeat; inde enim non solum edificare liceret, quanta rerum copia praestantissimo illi Coenobio olim fuerit, sed etiam multa ad eruditionem Saeculorum rudium praefidia possent derivari. Ego quod possum, seriem priorum Chartarum illic descriptarum, qualem olim accipi publicis juris facio.

C A T A L O G U S

NONNULLARUM CHARTARUM REGESTI MSTI

MONASTERII FARFENSIS.

Praefatio Johannis Grammatici, qui collegit, & disposuit Regestum jubente
Berardo Abbate Anno MXCII. Imper. Henrico IV. Indiſ. XV.
XIII. Kal. Majas. Scriptor Regestii Gregorius e Sabineſi
Comitatu oriundi Nobiliſſimis parentibus ori.

*Erfus exprimentes rerum
ſupradictarum *ſerim &
temporum.*

*Imago Beatae Mariae
Virginis, & Abbatis of-
ferentis librum, & Scriptoris, & Col-
lectoris.*

*Epistola Faroaldi Ducis Spoletani
Joanni Papae, in qua recenset multa
a ſe donata Monasterio Sanctae Mariae
Farſenſi, & dicit Monasterium a ſe
reſtauratum per Thomam Abbatem.
Circ. Annum 703.*

*Joannis Papae Privilegium Thomae
Abbati, in quo originem Monasterii
recenſet, fundatum videlicet a Laurentio
quondam Episcopo de peregrinis
veniente in ſundo, qui dicebatur Aca-
tianus. Datum pridie Kalendas Julii,
imperante Domino noſtro piſſimo P. P.
Auguſto Tiberio Anno VIII. Principatus
ejuſ Anno VI., ſed & Theodoſio atque
Conſtantino. Circ. Annum 703.*

*Venditio Oliveti facta Thomae Ab-
bati. Allum ad Sanctum Petrum in Ger-
manitiano territorii Sabineſis. Quam
vero Cartulam venditionis ego Archiepiſ-
Notarius per juſſionem Sindolphi Ca-*

*ſtaldionis Civitatis ſupraſcriptae ſcripſi.
Circiter Annum 691.*

*Alia venditio olivarum eidem Abba-
ti temporibus Tranſmundi Ducis Lan-
gobardorum, & Sindolphi Caſtaldionis
Civitatis Reatinſae. Circ. Annum 691.*

*Obiit Thomas poſt XXV. annos &
VII. meſes regiminis, & dies quin-
que, IV. Idus Decembris.*

*B Suceſſit Autepertus Toſolanus, qui
praefuit annis VII. meſ. V. & diebus
XVIII.*

*Suceſſit Lucerius Maurigena ortus
Provincia, qui praefuit annis XVI.
meſ. VI. & dies X. & obiit XVI.
Kal. Julii.*

*C Tranſmundus Dux Langobardorum
Lucerio Abbati donat Eccleſiam Sancti
Genulii. Datum meſe Mayo, Indiſtione
VII.*

Anno 724.

*Flavii Liutprandi Regis Lucerio
Abbati Privilegium, quo confirmat do-
nata Monasterio a Ducibus Spoletanis,
& aliis, & concedit, ut deſuncto Ab-
bate, Monachorum Congregatio alterum
eligere poſſit. Allum Spoleti in Palatio
XV. die meſis Junii.*

Circ.

Circ. Ann. 724.

Transmundi Ducis donatio. Datum mense Januario, Indictione VIII. sub Rione Castaldione.

Anno 725.

Testamentum Adualdi, & Audolphi temporibus Luponis Ducis Langobardorum Anno ejus Primo, mense Novembris.

Anno 746.

Fulcoaldus Aquitanus praefuit annis XIX. & mens. VI. & dies XII. Obiit IV. Nonas Decembris.

Donatio Luponis Ducis. Datum Spoleti in Palatio Anno Ducatus nostri in Dei nomine Primo, mense Decembris, Indict. XII.

Anno 746.

Luponis altera donatio. Datum jussione Civitate nostra Reatina Anno in Dei nomine Ducatus nostri Primo, Indict. XII. sub Bertone Castaldione.

Anno 746.

Ejusdem Luponis alia donatio pro mercede Ratchisi Regis. Datum jussione in Gualdo nostro in Pontias, Anno Ducatus nostri in Dei nomine II. mense Octubri, per Indictionem XV. sub Rethone Castaldione, & Casualdo Archiepiscopo, vel Guadualdo Almonario nostro.

Ejusdem alia donatio ex jussione Ratchis Regis. Data jussione in Civitate Ticino, Anno Ducatus nostri in Dei nomine II. mense Julio, per Indictionem XV. sub Guadualdo Almonario nostro.

Anno 747.

Ejusdem Luponis confirmatio Monasterio Sancti Petri in Classiella concessa a Transundo Genitrici Fulcoaldi Abbatis. Datum jussione Spoleti in Palatio Anno Ducatus nostri in Dei nomine III. II. die praefentis Novembris, Indict. I. sub Godesfrid Castaldione.

Anno 747.

Ejusdem alia donatio. Datum jussione in Civitate nostra Reatina Anno in

A Dei nomine Ducatus nostri V. Indict. III. sub Immone Castaldione nostro.

Anno 749.

Ejusdem Luponis jussio, ne molieres ambularent per certas vias secus Monasterium, nisi per viam, quae Sabaria est a Sancto Parvratio recte in Pontem Sancti Viti in Sala, & exinde in Tentam, de Texta in Scappigliano. Datum jussione in carte nostra ad Varrinam Anno Ducatus nostri in Dei nomine V. mense Decembris, per Indictionem III.

Anno 749.

Ejusdem alia donatio. Datum jussione in Palatio nostro Spoletano Anno Ducatus nostri in Dei nomine VI. mense Novembri, Indict. II. sub Immone Castaldione.

Anno 750.

Luponis, & Hermelindae confirmatio bonorum Parthenonis Sancti Georgii Martyris prope murum Civitatis Reatinae, subje.ii Monasterio Parsensi. Datum jussione Spoleti in Palatio Anno Ducatus in Dei Nominis VI. mense Aprili, per Indictionem IV. sub Immone Castaldione nostro.

Anno 751.

Haidolphi Regis confirmatio bonorum. Datum jussione Ravennae in Palatio IV. die mensis Julii Anno felicissimi Regni nostri III. per Indictionem II.

Anno 751.

Donatio Rosfredi temporibus Luponis Ducis Langobardorum, & Gotsfredi Castaldionis Reatini.

Anno 751.

Donatio Bonae relicae Averolphi Castaldionis temporibus Luponis Anno Ducatus ejus II. mense Decembri, Indict. II. Alun Spoleti.

Anno 748.

Donatio Hemundi, & Tendemundi fratrum Anno IV. Luponis sub Tacitorio

torio

perito Gastaldione Reatino mense Julio, Indict. II. Actum in Reate.

Anno 749.

Judicium de supradicta donatione, jubente Lupone &c.

Venditio acceptis in praesenti loco pretii Cavallis VI. pro solidis IX. & auro collo pensante solidos CCCXL. Luponis Anno V. sub Taciperto Gastaldione Reatino. Actum Reate.

Anno 749.

Direptio litis pro Monasterio Sanctae Mariae, & Sancti Archangeli Michaelis, constructo in Terentiano a Claudio Presbytero & Monacho Farsensi per Luponem Langobardorum Ducem mense Decembri, per Indict. II. Spoleti.

Anno 750.

Testamentum Palumbi Diaconi tempore Luponis. Actum in Civitate Reatina.

Anno 750.

Donatio Bonae tempore Luponis. Actum in Sabinis in Casa Beati Martiris Hyacinti mense Maio, per Indict. XV.

Anno 747.

Donatio Luponis, ex iussione Potestatis. Actum in Curte nostra ad Varianum Anno Ducatus nostri in Dei nomine VI. mense Decembris, Indictione IV. sub Immone Gastaldione.

Anno 750.

Communitio Teudemundi Aliocarii temporibus Transmundi Ducis, & Piconis Gastaldionis Reatinus mense Aprilis, per Indictionem XII. Actum in Reate.

Anno 729.

Judicium in Insarii ex iussione Ratchis Regis Anno Domini Ratchis Regis in Dei nomine III. die XVII. mensis Aprilis, Indict. XV.

Anno 747.

Conversio inter Fulcaldum Abbatem, & Grimoaldum, & Anzonem pro

rebus Claudani Presbyteri & Monachi. Regnante Haisulpho Rege Anno Regni ejus III. sub Probato Gastaldione Reatino mense Novembris, Indict. V. Actum in Reate.

Anno 751.

Donatio Rotharii Abbatis, & Hirsae Sanlimonialis Conventus ejus, Anno Haisulphi Regis II. mense Februarii, per Indict. V. Actum Spoleti.

Anno 752.

Venditio facta a Teudone Monacho Monasterii Sancti Salvatoris per concessum & assensum Domni Astualdi Abbatis, & cunctae Congregationis. Regnante Domino Haisulpho Rege Anno Regni ejus II. sub Probato Gastaldione Reatino mense Novembris, per Indictionem VI. Actum in Reate.

Anno 753.

Judicium Teutonis Episcopi, & Laicorum Judicum, inter Furcaldum Abbatem, & Maurum Clericum.

Donatio Missionis Anno IV. Haisulphi Regis sub Probato Gastaldione Reatino mense Aprilis, per Indict. VI. Actum in Reate.

Anno 753.

Donatio altera Anno V. Haisulphi Regis mense Julio, per Indictionem VII.

Anno 754.

Cambium Teutonis Episcopi Anno VIII. Haisulphi Regis mense Novembris, per Indictionem VIII.

Anno 754.

Donatio Guinealpi Sculdais, & Coningis Stephaniae Anno I. Albuini Ducis sub Alefrido Gastaldione Reatino mense Martio, Indict. X.

Anno 757.

Donatio Felicis coloni, Albuini temporibus.

Datio Curtis ad laborandum, Albuini Anno I. XIV. Kal. Novembris, Indict. XI.

Anno

Anno 757.

Quintus Abbas Guandelbertus, qui anno praefuit anno, menses VII., & postulat Fratres, ut alium eligerent quo facta in Firmana Civitate Monasterium S. Hippolyti a Fratribus accepit.

Sextus Halanus praefuit annos VIII. menses III. dies VIII. Obiit V. Nonas Martias.

Conventio quaedam Theodorus pro Oratorio Sancti Angeli, Imperante Constantino, a Deo coronato Imperatore Anno XLVII. & ejus Anno XXVII., sed & Leone ejus Filio Anno XVII. Inditione V. mense Augusto, die XVII. in praesentia Leonis Episcopi Civitatis Castri Urb.

Anno 767.

Venditio Anno I. Ducatus Gisulfi Ducis mense Aprili, per Inditionem XIII. Passa pro remedio solido, sex modia milii pro medio solido, & solidum in auro unum.

Anno 760.

Venditio terrae facta ab Allone & Albricino Monachis Sancti Vincentii cum concessione Hermeperti Abbatis, & confratrum Anno II. Gisulfi. Actum in Marfis mense Januario, Inditione XIV.

Anno 761.

Compositio pro Cavallo furto sublato, Gisulfi Anno II. mense Martio, Indit. XIV.

Anno 761.

Judicium Gisulfi in Civitate Reatina Anno ejus II. mense Aprili, Indit. XIV.

Anno 761.

Aliud Judicium ejusdem cum Misso Domni Regis, & Judicibus suis, Teutone Episcopo &c. mense Februario, per Inditionem XIV.

Anno 761.

Donatio Aliperti cum formula Quisquis in Sanctis &c. Anno II. Gisulfi VIII. Kal. Apr. Indit. XIV.

Tom. XIII.

A

Anno 761.

Donatio Gisulfi Anno ejus II., & V. Regni Desiderii, & II. Adelgis Filii ejus, sub Alifrido Gastaldione, & Lupone Archiepiscopo.

Anno 761.

Communitio Heletrici Adionarii Anno supradicto mense Julio, Indit. XIV.

Anno 761.

B Donatio Theodori Desiderio & Adelgis Anno Regni eorum VI. mense Octobri, Indit. I.

Anno 762.

Desiderius Rex confirmat donationem quandam factam ab Abnetrada cum filiis suis de Monasterio Sancti Hippolyti. Datum iussione Ticino in Palatio XVII. die mensis Decembris Anno felicissimi Regni nostri VI. Indit. I.

C

Anno 762.

Venditio, Regnante Desiderio, & Adelgis Anno VI., & IV. Theodocii Ducis Spoletani, Indit. I.

Anno 763.

Donatio Theodicii Ducis Anno supradictorum Regum VII. & IV. Data iussione Spoleti Anno Ducatus ejus I. mense Julio, Indit. I. sub Alferido Gastaldione.

D

Anno 763.

Donatio Audefis de Reate Anno supradictorum mense Augusto, Indit. I.

Anno 763.

Alia donatio Hisemundi Anno supradictorum, Indit. II.

Anno 764.

Refutatio Anno Regni supradictorum VIII. & V. mense Martio, Indit. II.

Anno 764.

Cambium Anno eodem.

Confirmatio Theodicii Ducis Anno eodem, & Theodicii III. mense Decembris, Indit. III.

Anno 764.

Donatio Larciani coloni Anno supradictorum VII. & II. mense Decembris, Indit. III.

B b b

Anno

Anno 764.
Venditio Siouis Anno supradictorum
VIII. & VI. mense Decembris, Indiſ.
III.

Anno 764.
Venditio Lucanuli Anno eodem, men-
ſe Martio, Indiſ. III.

Anno 765.
Venditio Manni Anno eodem, menſe
Martio, Indiſione III.

Anno 765.
Cambium Ratperti Anno eodem,
menſe Septembris, Indiſ. III.

Anno 764.
Oblatio Siſonis Anno ſupradictorum
IX. & VII. menſe Decembris, Indiſ.
IV.

Anno 765.
Cambium Theodoſii Anno eodem,
menſe Januarii, Indiſ. IV.

Anno 766.
Donatio Scamberti Anno ſupradictorum
IX. & VII. menſe Aprilis, Indiſ.
IV.

Anno 766.
Venditio Miccinelli Anno ſupradictorum
X. & VII. menſe Aprilis, Indiſ.
IV.

Anno 766.
Donatio Teudicii Ducis Anno ſu-
pradictorum X. & VII. Ducatus Teu-
dicii IV. menſe Junii, Indiſ. IV. ſub
Godiſcalco Adienario.

Anno 766.
Venditio Feruli Anno eodem, menſe
Junio, Indiſ. IV.

Anno 766.
Donatio Criſtodoni Anno ſupradictorum
XI. & IX. menſe Auguſti, Indiſ. V.

Anno 767.
Cambium Fulcoaldi Monachi Anno
eodem, menſe Aprilis, Indiſ. VI.

Anno 768.
Donatio Antonis Anno eodem, menſe
Decembris, Indiſ. VI.

Anno 767.
Donatio Taneldis reſiduae Pandonis
Anno ſupradictorum XII. & IX. menſe
Martii, Indiſ. VI.

Anno 768.
Communitio inter Abbatem Parſen-
ſem, & Anſilpergam Abbatiffam Mo-
naſterii Domini Salvatoris fundati
infra muros Civitatis Brizianae Anno
eodem XIX. die menſis Aprilis, Indiſ.
VI.

Anno 768.
Teſtamentum Teuderacii Anno eodem,
menſe Maio, Indiſ. VI. Monaſterio Do-
mini Salvatoris, ſito in Letbenano, do-
nat is Caſale in Villa Maria. Fa-
ſum in Reate.

Anno 768.
Donatio Theodicii Ducis Anno eo-
dem. Datum Spoleti Anno Ducatus ejus
VI. menſe Septembris, Indiſ. VIII.

Anno 769.
Venditio Mauri Anno ſupradictorum
XII. & X. menſe Februarii, Indiſ.
VII.

Anno 769.
Ille Alanus Abbas in extremo die
ſuaſit cuidam Epiſcopo, cui nomen
Guicbertus, facere promiſſionem Regu-
lae, & ipſum adhuc hoſpitem conſtituit
Abbatem, qui per XI. menſes exercuit
tyrannidem. Rogantibus Monachis juſſu
Regis Deſiderii Aleſſridus Gaſtaldus
Reatinus de Monaſterio expulſit eum.

Septimus Probatius praeſuit annis
XI. menſibus IV. diebus XV. Obiit. quar-
to Idus Auguſti.

Confirmatio Guillerami donationis fa-
ctae a Patre ſuo Anno ſupradictorum
XIII. & XI. menſe Februario, Indi-
ſione VIII.

Anno 770.
Teſtamentum Aceriſi filii Stephani
Anno ſupradictorum XIV. & XI. men-
ſe Martio, Indiſ. VIII.

Anno 770.

Confirmatio donatorum facta a Teo-
dicio Duce Anno supradictorum XVI.
& XIV. Teodicii X. mense Julio, In-
dict. X.

Anno 772.

Donatio Ubaldini Anno supradictorum
XVI. & XIII. mense Martio, Indict. X.

Anno 772.

Donatio Ilderici, & Matris ejus
Anno supradictorum XVII. & XIV.
mense Martio, Indict. XI.

Anno 773.

Judicatum pro quibusdam bonis Mo-
nestrii, in quo subscribit inter alios
Gumpertus Episcopus.

Donatio Ilderici Galsaldionis Anno
supradictorum IX. & VII. mense Aprili
Indict. III.

Anno 765.

Donatio Helenae Sanctimonialis Anno
supradictorum XIV. & XI. mense Maji,
Indict. VIII.

Anno 770.

Alia donatio ejusdem Anno supradic-
torum XV. & XII. mense Maji, In-
dict. IX.

Anno 771.

Donatio Lousfredi Anno supradictorum
XVI. & XIV. mense Februarii, In-
dict. X.

Anno 772.

Testamentum Johannis Archiepiscopi
Reatinus Anno supradictorum XVI. &
XIV. mense Septembris, Indict. XII.

Anno 773.

Communitio Teutberti & Probatii An-
no Desiderii XI. mense Augusto, In-
dict. II.

Anno 764.

Adriani Papae Privilegium consti-
tuens Priorem Vellarii Sanctae Eccle-
siae Judicem pro rebus ablati Monaste-
rio. Datum X. Kal. Majas, Imperan-
tibus Domino nostro piissimo Augusto Con-
stantino a Deo coronato Magno Impera-
tore Anno LIII. & Principatus ejus

^ Anno XXXIII. sed & Leone Magno
Imperatore ejus Filio Anno XXI. In-
dict. X.

Anno 772.

Donatio Hildeprandi Ducis tempo-
ribus Beatissimi & Comgelici Demetrii
Hadriani Pontificis, & universalis
Papae.

Anno 774.

B Oblatio Vimi, & Petri filii ejus ha-
bitatorum Castri Viterbii, Regnante
Domno nostro Karolo Viro Excellentissimo
Rege, Anno Regni ejus in Dei no-
mine II. in Italia, mense Julio, per
Indictionem XIII.

Anno 775.

C Donatio Hildeprandi Ducis Spole-
tani, Regnante Domino Karolo Excel-
lentissimo Rege Francorum atque Lan-
gobardorum, Anno Regni ejus in Ita-
lia, Deo epulante II. Anno Ducatus
Hildeprandi III. sub Rimone Galsal-
diore.

Anno 775.

Alia donatio ejusdem eodem Anno.

Judicium Hildeperti Ducis.

D Donatio ejusdem Hildeperti Anno eo-
dem.

Judicium Hildeperti cum Adeodato
Episcopo, Gualter Episcopo de Fir-
mo, Valtberto Episcopo Bilbenfi,
Auderis Episcopo Esculano, & aliis.

Donatio Teuserii Anno Regni Karo-
li IV. Mense Septembri, Indict. I.

Anno 777.

E Donatio Aliperti Anno eodem, mense
Januario, Indict. XV.

Anno 777.

Donatio Haleradi & Ursi Anno eo-
dem, mense Januario, Indict. XV.

Anno 777.

Donatio Pleonis Anno eodem, mense
Martio, Indict. XV.

Anno 777.

Conventio cum Valentione Anno eo-
dem, mense Martio, Indict. XV.

B b b 2

Anno

Anno 777.

Judicatum Ducis Hildebrandi de
Ecclesia Sancti Michaelis de Reate.

Donatio facta ab Hildebrando Duce
Monasterio Beati Archangeli Michaelis,
sito foris ponte secus Civitatem Roati-
nam, anno eodem, Ducatus ejus V.
mense Martio, Indict. I. sub Rimone
Gastaldione.

Anno 778.

Donatio ejusdem eidem Monasterio
Anno V. Karoli, & V. ejusdem Hil-
deberti.

Anno 778.

Oblatio Pimpulae Anno Karoli IV.
mense Junio, Indict. XV.

Anno 777.

Donatio Gemmuli cum fratre suo,
Anno eodem, mense Februario, Indict.
XV.

Anno 777.

Donatio Victoris Anno Karoli V.
mense Octobri Indict. I.

Anno 777.

Donatio Theodemundi Anno Karoli
V. mense Novembri, Indict. I.

Anno 777.

Donatio ejusdem Anno eodem, mense
Martio, Indict. I.

Anno 778.

Donatio ejusdem Anno Karoli III.
mense Decembri, Indict. XV.

Anno 776.

Oblatio sui, & suorum Theodeberti
Clerici Anno Karoli V. mense Aprilis,
Indict. I.

Anno 778.

Donatio Hildeberti Ducis Anno eo-
dem, & Ducatus ejus V. mense Apri-
li, Indict. I.

Anno 778.

Cambium cum Petro Episcopo An-
no eodem, mense Aprilis, Indict. I.
Actum in Reate.

Anno 778.

Donatio Arnaldi Anno eodem, mense
Majo, Indict. I.

A

Donatio Hildeberti Ducis Anno eo-
dem, mense Majo, Indict. I.

Testamentum Johannis Presbyteri Ai-
na eodem, mense Majo, Indict. I.

Donatio Bassilonis Anno eodem, men-
se Julio, Indict. I.

Donatio Ansae Anno eodem, mense
Junio, Indict. I.

Cambium cum Stephano Notario An-
no eodem, mense Junio, Indict. I.

Donatio Gudecalcibi Anno eodem,
mense Junio, Indict. I.

Donatio Hebreumundi Anno eodem,
mense Augusto, Indict. I.

Anno 779.

Donatio Gaderissi Anno Karoli VI.
mense Aprilis, Indict. II.

Donatio Zaronis Anno eodem, men-
se Augusto, Indict. II.

C

Anno 779.

Donatio Ursi Anno eodem, mense
Septembri, Indict. II.

Karoli Francorum Regis, & Lan-
gobardorum, & Patricii Romanorum
Privilegium. Datum II. Kal. Junii
Anno VII. & I. Regni nostri. Actum
Carisfugo Palatio in Dei nomine felici-
titer.

D

Anno 780.

Ejusdem aliud Privilegium, ut Mo-
nasterium gaudeat eisdem Privilegiis,
sicut cetera Monasteria Lirinensium,
Araunensium, & Luxoviensium, ubi
prisca Patrum Basilii, Benedicti, Co-
lumbani, vel ceterorum Patrum Regula
custodiri videtur. Datum sub IX.
Kal. Junii, Anno VIII. & I. Regni
Domni nostri Karoli gloriosissimi Regis.
Actum Karilego Palatio publico in Dei
nomine feliciter.

E

Anno 780.

Guithbertus Episcopus concedit Mo-
nasterium Sancti Angeli, possum inter
duo flumina ad pontem stratum ante
Civitatem Reatinam, & Monasterium
Sancti Angeli in Narnate. Actum Spo-
leti.

I

lens. Regnante Karolo Anno Regni ejus in Italia VII. & Anno VII. Hildeprandi Ducis Spoletii, mense Junio, Indiſ. III.

Anno 775.

Donatio Linspergi Presbyteri temporibus Adriani Pontificis, & universalis Papae, & Hildeprandi Ducis, & Rimonis Gassaldionis Reatini, mense Decembri, Indiſ. XIV.

Anno 775.

Venditio vinearum Caucei Anno Karoli VIII. & II.

Donatio Spentanis Anno eodem, mense Aprili, Indiſ. XII.

Anno 776.

Donatio Teudemundi Anno eodem, mense Aprili, Indiſ. XIV.

Anno 776.

Karoli Francorum, & Langobardorum Regis, & Patricii Romanorum confirmatio Privilegiorum. Datum V. Idus Junias, Anno VIII. & III. Regni nostri. Actum Vincentia Civitate in Dei numine feliciter.

Anno 781.

Ostavius Abbas Ragambaldus praefuit annis III. mensibus VII. diebus XXIII. Obiit V. Non. Martii.

Judicatum Karoli pro Monasterio Sancti Angeli Civitatis Reatae ad Vadum Medianum finibus Florentinis, mense Julio, Indiſ. IV.

Anno 781.

Donatio Hildeprandi Ducis, Regnante Domino nostro Karolo, & Pipino filio ejus Excellentissimis Regibus Francorum, atque Langobardorum, & Patricio Romanorum, Anno Regni eorum in Italia, Deo propitio X. & II. Datum Spoletii mense Aprili, Indiſ. VI. Anno Ducatus ejus X. sub Rimone Gassaldione, & Adeodato Aſionario.

Anno 783.

Cessio Teuderadi Anno Karoli & Pipini XI. & IV. & XII. Hildeprandi Ducis.

Anno 784.

Karoli Regis Francorum, & Langobardorum, & Patricii Romanorum Privilegium pro Sancto Angelo in Reate. Datum XV. Kal. Septembris Anno XIV. & IX. Regni nostri. Actum Haristalis Palatio nostro feliciter.

Anno 786.

Novus Abbas Altpertus praefuit annos V. menses X. & dies XV. Obiit XVIII. Kal. Januarii.

Oblatio Romualdi Anno Karoli, & Pipini XIII. & V., & Ducatus Hildeprandi XIII. mense Septembri, Indiſ. IX.

Anno 786.

Venditio Paulo Falconario Anno eodem, mense Julio, Indiſ. IX.

Anno 786.

Donatio Hilderici, & Tacipergae Genitricis ejus de Monasterio Sancti Jacobi Apostoli, quod Avius ejus a fundamentis aedificaverat. Anno Karoli & Pipini XIV. & VIII. & Hildeprandi XIV. mense Decembris, Indiſ. X. Actum in Reate.

Anno 787.

Donatio Hilderici Clerici Anno eodem, mense Decembri, Indiſ. X.

Anno 787.

Donatio Hildeprandi Ducis Anno eodem.

Oblatio Gayri. Anno Deo propitio Pontificatus Domini nostri Adriani ter Beatissimi, & Apostolici Papae in Sacratissima B. Petri Apostolorum Principis Sede XVI. mense Februario, Indiſ. XI. Actum ad Sanctum Valentinum in Silice.

Anno 788.

Donatio Aridonae Adriani Papae Anno XVI. mense Januario, Indiſ. XII. Actum Viterbi.

Anno 789.

Donatio Teudemundi, & Filii ejus Anno Karoli & Pipini XVII. & IX., & tem-

& temporibus Guinichis Ducis Spoletani Anno I. mensis Octobris, Indiſſ. XIII.

Anno 789.

Karoli Francorum, & Langobardorum Regis, & Patricii Romanorum confirmatio donationum Hildeprandi Ducis. Datum V. Kal. Aprilis Anno XX. & XIV. Regni noſtri. Actum in Gbillinbaim Villa noſtra in Dei nomine feliciter.

Anno 793.

Decimus Abbas Mauraldus praefuit annos XII. meſes II. dies XV. Obiit VIII. Kal. Novembris.

Donatio Leonis Sculdais filii Teudemundi Anno Karoli & Pipini XVIII. & XI. & Anno III. Guinichis Ducis Spoletani, meſe Junio, Indiſſ. XIV.

Anno 791.

Donatio Palumbi Anno ſupradictorum XIX. & Guinichis IV. meſe Februarii, Indiſſione XV.

Anno 792.

Teſtamentum Pauli, & Taſſilae Conjugis ejus eodem Anno, meſe Majo, Indiſſ. XV.

Anno 792.

Donatio Goderiffi, & Aldae Conjugis ejus eodem Anno, meſe Februario, Indiſſione XV.

Anno 792.

Judicatum Guinichis Ducis. Actum Spoleti meſe Januario, Indiſſ. * XII.

Anno 791.

Oblatio Gemuli Anno ſupradictorum XX. & XIII. & Guinichis Ducis V. meſe Junio, Indiſſ. I.

Anno 793.

Oblatio Mauri Clerici, Anno eodem, meſe Junio, Indiſſ. I.

Donatio Probat, & Piconis fratrum. Anno ſupradictorum XXIX. & XXI. XII. die menſis Auguſti, Indiſſ. I. Inſeritur Flavii Liutprandi Regis Diploma favore Piconis latum. Actum Spoleti XII. die menſis Novembris, Anno Regni ejus XXXI. Indiſſ. XI.

A

Anno 793.

Communitio Maurualdi cum Uſualdo Abbate Sancti Salvatoris in Territorio Reatino loco, qui vocatur Letenandus, ſive Bojandas. Anno Karoli, & Pipini XXV. & XIX. meſe Auguſto, Indiſſ. VII.

Anno 799.

Judicatum pro Monasterio. Anno Karoli, & Pipini XXVII. & XXI. meſe Auguſto. Dum in Dei nomine conjunxiſſet Pipinus Magnus Rex Cancello in finibus Spoletanis, & reſediſſem ego Atebroard Comes Palatii in judicio, reſidentibus ibi Adelmo Episcopo, qui nobiſcum aderat &c.

Anno 801.

Karoli Regis Francorum, & Langobardorum, & Patricii Romanorum, confirmatio donationum Hilkerici, & Taciperghae. Datum meſe Auguſto Anno XXIII. & XVIII. Regni noſtri. Actum Remsburg Civitate, Palatio pulico in Dei nomine.

C

Anno 797.

Conceſſio ad uſum ſuſcia Serenſis Mediolanenſis ſerum Monasterii exiſtentium in Territorio Mediolanenſi, & Ticinenſi. Anno ſupradictorum XXV. & XIX. meſe Majo, Indiſſ. VII. Actum Mediolanis.

D

Anno 799.

Cambium cum Urſo Presbytero, ſeu Petro, & Sindoni germanis. Anno ſupradictorum XXVIII. & XX. meſe Octobris, Indiſſione VIII.

E

Anno 800.

Judicatum Atebroard Comitibus Palatii reſidentis in Cancellis finibus Spoletanis. Anno Karoli, & Pipini XXVII. & XXI. meſe Auguſto, Indiſſ. IX.

Anno 801.

Inveſtitio Mauraldi de Cella Sancti Petri in Clifcella per Hilabolt Abbatem & Miſſum Domni Pipini Regis. Sub die XI. menſis Maji, Indiſſ. IX. An-

757 IX. Anno Deo propitio Domni Karoli, & Filii ejus Pipini XXVII. & XX. in diebus illius, quando Dominus Karolus ad Imperium coronatus. Testis Johannes Episcopus. Adum in ipsa Missa Sancti Augustini mense Maio.

Anno 801.

Oblatio Rainaldi Clerici. Anno supradictorum XXIX. & XXI. XX. die Mensis Octobris Reate.

Anno 802.

Donatio Oterami. Anno supradictorum XXIX. & XXI. XII. die Mensis Novembris, Indict. X.

Anno 803.

Donatio Gualferii. Regnante Domino nostro Piissimo, perpetuo, & a Deo coronato Karulo Magno Imperatore, anno Imperii ejus I. seu & Domino nostro Leone Summo Pontifice & universali Papa in sacratissima Beati Petri Apostolorum Principis Sede anno VI. mense Junio, Indict. VIII.

Venditio Anionis, & Atriciassi. Anno suprascripto Mense Augusto.

Anno 798.

Judicatum Mamianis Abbatis, & Hisebard Missi Domni Regis, Spoleti, Anno Karoli, & Pipini Regis XXIV. & XVIII. Mense Maio, Indict. VI.

Anno 796.

Testamentum Allicausi. Anno I. Pontificatus Leonis Mense Octobris, Indict. V. Adum ad Fontem.

Anno 803.

Undecimus Abbas Benedictus praefuit Annos X. Menses V. dies III. Obiit III. Id. Augusti.

Karolus Serenissimus Augustus a Deo coronatus, Magnus & Pacificus Imperator, Romanorum gubernans Imperium, qui & per misericordiam Dei Rex Francorum, & Langobardorum, confirmas Privilegia & res Monasterii, Datum Idibus Junii, Anno III. Christo

A propitio Imperii nostri, & XXX. Regni nostri in Francia, atque XXIX. in Italia, Indict. XI. Adum Aquis Palatio nostro publico in Dei nomine feliciter. Amen.

Anno 803.

Donatio Desiderii. Anno Karoli & Pipini Regum in Italia XXX. & XXIII. die VI. Mensis Martii, Indict. XI.

Anno 804.

Redditio mutui Probato, & Piconi fratribus. Anno ab Incarnatione D. N. J. C. DCCCLIV. & auxiliante Domino Anno IV. Imperii Karoli a Deo coronati Magni & Pacifici Romanum gubernantis Imperium, qui & per misericordiam Dei Rex Francorum, & Langobardorum, anno Regni ipsius in Francia XXXV. & in Italia XXXI. seu & Regnante Pipino Filio ejus anno in Dei nomine XXIV. Mense Februarii, XIX. die per Indictionem XII. Adum in Reate.

Anno 804.

Donatio Liuderis. Anno eodem, Mense Maio, die XXVIII. Indict. XII. Adum Reate.

Anno 805.

Venditio Ingulsi. Anno Imperii Karoli Magni V. Leonis Pontificis X. Mense Augusti per Indictionem XIII. Adum Castro Viterbi.

Anno 805.

Conventio cum Pinziolo. Anno eodem, Mense Septembri, Indictione XIV. Adum Viterbi.

Anno 802.

Venditio Gualfredi, & Agiverii fratrum. Anno II. Imperii Karoli Magni, & VII. Pontificatus Leonis, mense Februarii, Indict. X.

Anno 806.

Donatio Melliti. Anno ab Incarnatione DCCCLVI. Sexto Imperii Karoli Magni, Regni in Francia XXXVII.

in

in Italia XXIII. Pipini verò Filii
ejus XXV. mense Martio, die IV. In-
diſt. XIV. Aſſum in Reate.

Anno 806.

Uſuſfructus conceſſus quarundam re-
rum Mellito. Anno VI. Imperii Karoli
Magni XXXVII. &c. ut ſupra mense
Aprilis, die I. Indiſt. XIV.

Anno 806.

Donatio Ratorudae. Anno ut ſupra,
mense Aprilis, die I. Indiſt. XIV.

Anno 806.

Judicatum Romani glorioſi Ducis
in Caſtro Viterbienſi. Aſſum tempori-
bus Karoli Domni noſtri piſſimi, per-
petui Auguſti, a Deo coronati, Ma-
gniſci Imperatoris Anno Deo propitio
ſuperius ejus VI. atque Domni noſtri
Leonis Summi Pontificis, & univerſa-
lis Papae in Sacraſſima Sede Beati
Petri Apoſtoli Anno XI. in mense Maio,
per Indiſtinctionem XIV.

Anno 807.

Judicatum Ardemanni, & Gaidualdi
Miſſorum Karoli Imperatoris, & Do-
mi Regis Pipini XXII. die menſis Fe-
bruarii, Indiſt. XV. Reate.

Anno 807.

Venditio Homuli. Anno Imperii Ka-
roli Magni VII. Leonis Papae XII.
mense Aprilis, Indiſt. XV. Aſſum od
Caſalem in Curſe Monafterii.

Anno 808.

Investitio Abbatis facta a Rodolfo
XIV. die menſis Januarii, Indiſt. I.
Anno VIII. Imperii Karoli Magni,
Regni Franciae XXXVIII. Italiae
XXXVI. Pipini XXVIII.

Anno 808.

Donatio Rodovici. Anno Imperii Ka-
roli VIII. Regni Franciae XXXVIII.
Italiae XXXVI. Pipini XXVIII. ab
Incarnatione DCCGVIII. mense Janua-
rio, die VIII, Indiſt. I. Aſſum in
Reate,

A

Anno 808.

Donatio Fruſperii. Anno ab Incar-
natione DCCCVIII. Imperii Karoli
VIII. Regni Franciae XXXIX. Ita-
liae XXXVI. Pipini XXVIII. mense
Martio, die XXX. Indiſt. II. Aſſum
in Reate.

Anno 809.

Donatio Moſſoli. Anno ſupradicto,
mense Junio, die XVIII. Indiſt. II.

Anno 808.

Venditio Urſperii. Anno VIII. Im-
perii Karoli Magni, Leonis Papae
XIII. mense Aprilis, Indiſt. I. Aſſum
in Vico Arneſa.

Anno 808.

Communitio cum Teudaldo. Anno ſa-
pradicto, mense Februario, Indiſtione
I. Aſſum Viterbi.

C

Anno 809.

Cambium cum Scaptoſo. Anno ſu-
pradicto Karoli, & Pipini, mense Ju-
lio, die XVIII, Indiſt. II. Aſſum in
Reate.

Anno 809.

Donatio Pauli, & Antarii fratrum.
Anno Imperii Karoli IX. Pontificatus
Leonis XIV. mense Februario, Indiſt.
II. Aſſum Viterbi.

D

Anno 810.

Donatio Spontouſi, Statii, & totius
fratrum. Anno IX. Karoli, Regni Fran-
corum XXXIX. Italiae XXXVI. Pipi-
ni XXVII. mense Martio, die XVII.
Indiſt. III. Aſſum in Monafterio San-
ctae Mariae.

E

Anno 810.

Donatio eorundem. Anno ab Incar-
natione DCCCIX. cetera ut ſupra,
mense Martio, die XVII. Indiſt. III.
Aſſum in Monafterio Sanctae Mariae.

Anno 810.

Cambium Grifonis Sculdaiz. Anno
ſupradicto, mense Aprilis, die XVII.
Indiſtione III. Aſſum in Reate.

Anno

Anno 811.

Judicatum Guinichi Ducis, Isemundi Episcopi, & aliorum inter Istonem Presbyterum & Monachum Farsensem, & Leonem Sindaim, mense Januario, Indiſt. IV. Anno Imperii Karoli Magni X.

Anno 811.

Donatio Teudolphi. Anno ab Incarnatione DCCCXI. Imperii Karoli Magni XI. Regni Francorum XLI. Italiae XXXVII. mense Maio, die XXIV. Indiſt. IV. Aſſum in Reate.

Anno 813.

Judicatum Leonis Summi Pontificis in Sacro Palatio Lateranensi cum Johanne, & Tassaldo Episcopis, Theodoro Nummulario, Georgio Bibliothecario, Gemmo Vestuario, Almuino Quisdelori, Agiprando Cubiculario, Nardo Ratuio, Naningo de Viterbo. Anno Imperii Karoli Magni XIII. Pontificatus Leonis XVIII. mense Maio, Indiſt. VI.

Anno 814.

Donatio Aterifi. Anno DCCCXIV. Imperii Karoli XIV. Regni Francorum XLIV. Italiae XL. die XXVIII. Oſobris, Indiſtione VII.

Anno 814.

Donatio Meleuae ancillae Dei. Anno DCCCXIV. cetera ut supra, mense Julio, die XVIII. Indiſt. VI.

Anno 814.

Donatio ejusdem. Anno eodem, mense Julio, die XVIII. Indiſt. VI.

Donatio Urſi, & Hldeperchae. Anno eodem, mense Julio, die XVIII. Indiſt. VI.

Anno 807.

Notitia Judicati inter Ruphionum Abbatem Monasterii Sancti Salvatoris, ſci Baugiano, & Benedictum Abbatem Farsensem. Aſſum ad Sanctum Angelum foris Pontem, mense Aprili. Indiſt. XV.

Tom XIII.

A Notitia Judicati inter Benedictum Abbatem, & Romualdum, ſaſſi a Guinico Duce, & aliis Judicibus.

Traditio ſaſſa a Lupo.

Anno 814.

Judicatum Adhalarci Abbatis Miſſi Domni Imperatoris Karoli inter Benedictum, & Leonem. Aſſum Spoletum. Anno Domnorum Karoli, & Bernardi Regum XLII. mense Februario, Indiſt. VII.

B Redditio Molendini ſaſſa a Miſſo Guinichi Ducis in Reate.

Locatio emphiteotica Gualperio Viterbiensi.

C Donatio Hilderici Gaſſaldionis, Ludovico Serenissimo Augusto a Deo coronato, Magno, Pacifico Imperatore, Romanum gubernante Imperium, Anno ejusdem in Christi nomine I., ſeu & Regnante Bernardo Rege Langobardorum Anno ejus in Dei nomine II., ſed & temporibus Guinichis Ducis Ducatus Spoletani, Anno ejus in Dei nomine XXV. mense Maio, die XVIII. Indiſt. VII. Aſſum in Reate.

Anno 814.

D Conſeſſio vitalitia Curtii cujuſdam Hilderico Gaſſaldioni, & Conjugi ejus, ſub certa ſolutione annuali, mense Martio, Indiſtione VII. Anno Imperii Ludovici I., Bernardi Regis Langobardorum II.

Anno 814.

Redditio cujuſdam terrae per Miſſum Guinichis Spoletani.

E Donatio Grifonis. Anno I. Ludovici, II. Bernardi. XXV. Guinichis, die VIII. mense Novembris, Indiſt. VIII.

Anno 815.

Donatio Scatolphi, & Formosae Conjugis ejus. Anno II. Ludovici, II. Bernardi, XXVI. Guinichis, mense Januario, die XVII. Indiſt. VIII.

C c c

Anno

Anno 815.

Donatio Ragisfredi Anno II. Ludovici, XX. Leonis Papae, mense Martio, Indict. VIII.

Anno 815.

Ludovici Imperatoris Privilegium confirmatorium Privilegii Karoli Magni. Datum II. Non. Augusti, Anno Christo propitio Imperii Domini Hludowici piissimi Augusti, Indictione VIII. Actum Francofurt in Dei nomine feliciter. Amen.

Anno 815.

Ejusdem alterum Privilegium confirmatorium ut supra. In hoc recensentur inter cetera bona, Monasterium Sancti Evangelistae, situm juxta muros Spoltanae Civitatis, Monasterium Sancti Salvatoris, situm non procul ab eadem Civitate Spoleana, Monasterium Puelarum, quod nuncupatur Sancti Georgii, constructum sub muro Civitatis Reatinæ, Monasterium Sancti Silvestri, vel Sanctae Marinae in territorio Firmano. Datum II. Nonas Augusti. Anno Christo propitio II. Imperii nostri, Indictione VIII. Actum Francofurt Palatio Regio, in Dei nomine feliciter, Amen.

Anno 816.

Duodesimus Abbas Ingoaldus praefuit, Obijt VII. Kal. Aprilis.

Donatio Donuli Transpadini, Anno Ludovici III. Leonis XXI. mense Maio, Indictione IX.

Anno 816.

Donatio Spentonis, Anno Ludovici III. Bernardi IV. die XXIII. mensis Junii, Indictione IX.

Anno 816.

Venditio Ruponis, Anno III. Ludovici, & I. Stephani Papae. Actum Viterbi.

Anno 816.

Donatio Benedicti, & Luponis fratrum. Anno ut supra, mense Augusto,

A Indictione IX. Actum in Monasterio Sanctae Mariae.

Anno 816.

Ludovici Imperatoris Privilegium concedentis Monasterio res Majorani, & duorum filiorum ejus. Datum XI. Kal. Julii Anno Christo propitio III. Imperii Domini Hludowici piissimi Augusti, Indict. IX. Actum Aquilgrani Palatio Regio in Dei nomine feliciter. Amen.

Anno 817.

Stephani Papae confirmatorium Privilegium omnium bonorum, quae recensentur, & praecipue commutata cum Ecclesia Romana sub Adriano Papa, cum conditione, ut Monachi quotidianis diebus pro remissione peccatorum suorum centum Kyrie eleison cantent, & solvant pro praefatis fundis existentibus ex corpore Patrimonii Sabiniensis personis nomine decem auri solidos. Scriptum per manus Christophori Scrinarii in mense Januario, Indict. X. Bene valete. Datum X. Kal. Februarii per manus Theodori Nomenclatoris Sanctae Sedis Apostolicae, Imperante Domino Hludowico Augusto a Deo coronato, Magno pacifico Imperatore Anno III. & Pontificatus ejus Anno III. Indictione X.

Anno 817.

Paschalis Papae Privilegium confirmatorium &c. Scriptum per manus Christophori Scrinarii Sanctae Romanae Ecclesiae, in mense Februario, Indict. X. Bene valete. Datum Kalendaris Februarii per manus Theodori Nomenclatoris Sanctae Sedis Apostolicae. Imperante Domino Hludowico piissimo perpetuo Augusto a Deo coronato, Magno pacifico Imperatore, Anno III. Indict. X.

Reliqua desiderantur.

In accumulandis autem tot opibus ac bonis jam monui, praeter spontaneas

neas fidelium oblationes, infudasse etiam non levi studio atque ioculari Monachos, & reliquos in Clero militantes; eosque majoribus Elegiis cumulatos, qui prae ceteris opulento jam patrimonio majora procurabant augmenta. Et sane hominum genus idem semper fuit, semperque futurum erit. Verum mihi minime in praesentia dissimulandum, antiquis etiam Seculis non defuisse, quibus tantum terrenarum rerum studium in sacris viris nequaquam probabatur. Debuisset coim, ut ipsi sentiebant, Ecclesiasticae, ac praesertim Monasticae vitae institutum ab humana affectibus suorum expurgare sectatores; atque alibi potius quam in Claustreis exquirenda fuisset, non dicam Avaritia, sed anxia illa rei alienae ac divitiarum cupiditas. Et quamquam perfectionem sibi ante oculos pingere, facillimum sit, at difficillimum factis attingere: attamen ne cum primis quidem Evangelii rudimentis componebatur tanta Religiosorum hominum sollicitudo, ut sua Tempia, suumque Coerum, quot possent modis ditarent. Quae enim Chartae supersunt, satis indicant, nunquam finem factum novis in dies oblationibus procurandis, & libentissime suscipiendis. Huc minime derivabo, quae in hanc eandem rem olim congesti in *Tract. de Charitate Christiana*, potissimum Cap. XVIII. Sed ea taotum addam, quae inclytus ille, semperque memorandus Romanorum Imperator, & Francorum Rex Carolus M. in Capitulari Anni DCCCXI. sive Memoriali excogitabat. „ Inquirendum est (ita ille aiebat) si ille „ Saeculum dimissum habeat, qui „ cotidie possessiones suas augere quolibet modo, qualibet arte non cessat, suadendo de Caelestis Regni

A „ Beatitudine, comminando de aeterno supplicio Inferni, & sub nomine Dei, aut cuiuslibet Sancti, tam divitem, quam pauperem, qui simplicioris naturae sunt, & minus docti, atque incauti inveniuntur, si rebus suis exspoliant, & legitimos eorum heredes exhereditant; ac per hoc plerisque ad flagitia, & scelera propter inopiam, ad quam per hoc fuerint devoluti, perpetranda compellunt, ut quasi necessario furta & latrocinia exercent, cui paternarum rerum hereditas, ne ad eum perveniret, ab alio praerepta est. „ Haec ipsa, quaelo, rursus lege, memoria simul recolens, haec loqui Principem summe pium, & Christianissimum, summeque prudentem. Qui & haec alia infra addit: „ Iterum inquirendum, quomodo Saeculum reliquisset, qui cupiditate ductus propter adipiscendas res, quas alium vidit possidentem, homines ad perjuriam & falsa testimonia pretio conducit; & Advocatum, sive Praepositum non iustum ac Deum timentem, sed crudelem ac cupidum, ac perjuriam parvipendentem inquit, & ad inquisitionem rerum non qualiter, sed quanta, adquirat. *Pergit idem Augustus infra dicere:* „ Quid de hia dicendum, qui quasi ad amorem Dei, & Sanctorum, sive Martyrum, sive Confessorum, Osa, & Reliquias Sanctorum Corporum de loco ad locum transferunt, ibique novae Basilicae construunt; & quoscumque potuerint, ut res suas illic tradant, instantissime adhortantur? Ille siquidem vult ut videatur quasi bene facere, seque propter hoc factum bene meritum apud Deum fieri, quibus potest persuadere Episcopis. Palam C e c z „ sit,

„ fit, hoc ideo factum, ut ad aliam
 „ perveniat potestatem. „ Ita ille de
 „ aevo suo. Sed quā vetustus sit hic
 „ morbus e Sancto Hieronymo discēs
 „ in Epistola ad Rusticum. „ Vidi ego,
 „ inquit, quosdam postquam renun-
 „ tiavere Saeculo, vestimentis dum-
 „ taxat, & vocis professione, non
 „ rebus, nihil de pristina conversa-
 „ tione mutasse. *Tum in epitaphio*
Nepotiani : „ Alii nummum addant
 „ nummo, & mariupium suffocan-
 „ tes, matronarum opes veniuntur
 „ obsequiis; sint ditiores Monachi,
 „ quā fuerant Saeculares. „ Ut et-
 „ tiam habetur in Vitis Antistitum
 „ Cenomanensium apud Mabillonium
 „ in Analec. Cap. XII. Alano diviti
 „ viro eriperat unicum filium mors
 „ importuna. Propterea ad illius heredi-
 „ tatem multi servi Dei inhiabant
 „ cum orantes; „ ut ad loca Sancto-
 „ rum, quibus iussitabant, suas res
 „ traderet; & si vellet, ab eis pre-
 „ tium acciperet, & utrumque habe-
 „ ret, & eleemosynam ex eis, &
 „ munera. Haec suadebat ei Abbas
 „ de Monasterio Turonensi, in quo
 „ Sanctus Martinus requiescit; simi-
 „ liter & Abbas, qui dicitur Duo
 „ Gemelensis Monasterii, sive alii
 „ Praepositi, & Abbates, & Servi
 „ Dei multi. *Haec alla circiter An-*
num Ch. 626.

Non ergo excogitandum, in taci-
 turnos semper Monachos sponte ef-
 fluxisse rorem terrenarum heredita-
 tum. Nihil eos remorabatur, quin
 pios homines ad liberalitatem erga
 suos Ecclesias sollicitaret quotidie;
 atque de ejusmodi consuetudine nihil
 remissum fuerat, vivente Carolo Ma-
 gno, ut vidimus. Certe ejusmodi
 fluxarum rerum aviditatem is mini-
 me probabat in lis, qui Seculo &
 divitiis se valedixisse proficebantur.

A Propterea neque in supra memoratis
 verbis conditit inclyti Imperatoris
 providentia. Habemus illius Legem
 CXXII. inter Langobardicas Par. II.
 Tomi I. Rer. Italic. ubi ait: „ De
 „ liberis hominibus, qui ad servi-
 „ tium Dei se tradere volunt, ut
 „ prius hoc non faciant, quam a
 „ nobis licentiam postulent. Hoc au-
 „ tem ideo dicimus, quia audivimus
 „ aliquos ex illis non tam causā
 „ devotionis hoc secisse, quā pro
 „ exercitu, seu pro alia functione
 „ Regali fugienda. Quosdam verō
 „ cupiditatis causā ab his, quī res
 „ illorum concupiscunt. Et hoc ideo
 „ fieri prohibemus. „ In additamen-
 „ tis quoque ad eandem Leges Lango-
 „ bardicas pag. 162. a me editis con-
 „ stitutum hoc videas a Ludovico II.
 „ Augusto; „ Ut nullus Canonica aut
 „ Regulari institutione constitutus (i-
 „ dest nullus Canonicus, nullus Mona-
 „ chus) aliquem consecrari propter
 „ res adipiscendas deinceps persuas-
 „ deat. Et qui hoc facere tentave-
 „ rit, Synodali vel Imperiali sen-
 „ tentia modis omnibus feriatur. „ Et
 „ nullum quidem tempus fuit, quo
 „ humana cupiditas, vel in ipsa Sacra,
 „ piorumque cellas non penetravit; eo-
 „ que ex numero exclusum minime
 „ cenfeo Secularem Clerum, quam-
 „ quam is non parī ac regularis suc-
 „ cessu in ejusmodi venatione procef-
 „ serit. Sed & nullum fuit Seculum,
 „ quo Sancti viri non floruerint, qui
 „ paucis contenti, a rebus alienis sibi
 „ suove Monasterio, conquiritendis, at-
 „ que a domibus ambrosiosis abhorre-
 „ bant. Isidor omnium esse possit Syn-
 „ tus Nilus Monachus natione Grae-
 „ cus, cujus egregia aeta refert magnus
 „ Annalium Ecclesiasticorum parens ad
 „ Annum Ch. 1009 integra autem e-
 „ dita habemus a Clariss. PP. Martene
 „ & Du-

& Durando Tom. VI. Veter. Script. Habitabat ille in humili Monasterio Calabriae, quo quum venisset Otto Tertius Imperator, „ & vidisset Fratrū tuguria circa Oratorium constructa, dixit: Ecce tabernacula „ Israel in deserto. Ecce habitatores „ Regni Caelorum. Illi non ut habitatores, sed ut peregrini manent „ heic. „ Obtulit autem ei Imperator *Monasterium & proventus*, eumque hortatus est, ut curam de suis alumnis haberet, ne ipso Nilo subiato e vivis, angustiatī paupertate ac loci difficultate dissiparentur. At Sanctus vir omnia recusavit, inquit: „ Si omnino sunt Monachi fratres mei, & custodient pro virili Christi mandata: ipse, qui usque adhuc mecum curam gessit de illis, multo majorem geret absque me de iis, qui sperant in ejus misericordia. *Offerebant ei alii pecunias*, praetextentes Monachorum indigentiam, & pauperum distributionem. Is autem in stercorea ea vivebat, *Monachos beatos praedicans*, si labores manuum suarum manducaverint; „ nam nihil habentes, omnia possidentes. Scilicet, ut est in eadem Vita Cap. 77. intelligebat ille, „ rerum abundantiam: multis causam esse intemperantiae, „ & impietatis. „ Hisce adde quid senserint Sancti celebres duo Corbejenses Abbates *Adalardus & Wala*. Illi (ut Auctor est Pascasius Radbertus Lib. I. Cap. 18 de gestis ipsius Walae) ejusmodi cupiditatem in suis Monachis averfabantur, suadentes, „ ne rebus multum ditescere „ gauderent, neque divitias Saeculi „ appetere, ita ut in eis cor apponerent. *Ad haec* suos praemonebat filios, ne rebus affluerent humanis, pro quibus Saeculo defer-

„ virent &c. „ Nihil tamen mirandum, tantum in humanis cordibus potuisse rerum terrenarum concupiscentiam, cui tamen se renuntiare profitebatur, quisquis Monasticae vitae se se addecebat. Luculentiora etiam exempla suppeditavit aetas subsequuta. Certe haec de Monachis Cartusianis Robertus de Monte Continuator Sigeberti scribebat ad Annum 1131. „ Monachi Cartusienfes „ paullatim pullulabant, qui prae ceteris continentes, pesti Avaritiae, qua plurimos sub Religionis habitu laborare videmus, terminos posuerunt, dum certum numerum hominum, animalium, possessionum, quem eis praetergredi nullo modo liceat, statuerunt. „ Benedictinus Abbas fuit Robertus Montensis, adeoque loculentum in eo testem habemus cupiditatis (*pestem Avaritiae* is appellat) qua plurimi sub Religionis habitu tunc laborabant. „ At quid tandem sacrum de tam severo, & paupertatis amico Instituto? Nihil opus est, ut digito innuam vastissimas eorum Basilicas, amplissima Monasteria, latifundia innumera. Haec si vidisset Sanctus Bernardus, qui nascentis Instituti paupertatem ac virtutes tantopere Saeculo XII. laudavit, mutato Nilo carpsisset, arbitror, in iis, quae in Cluniacensibus quoque gravissime improbavit. Et subsequenti quidem Saeculo XIII. Humbertus Burgundus, Quinctus Ordinis Praedicatorum Magister Generalis, animadvertit, quos fructus pareret jam abrogatus a Cartusianis pristinus opum contentus. Sunt ejus verba in Serm. XXIV. ubi de eisdem Cartusienfibus agit: „ Quartum est in terminis possessionum. „ Ut finis poneretur cupiditati, ordinatum est apud istos, quod omnis „ domus

„ domus habeat terminos, ultra quos
 „ non liceat eis aliquid habere. Sed
 „ quia sunt aliqui, qui paullatim
 „ per quasdam dispensationes anti-
 „ quos terminos sunt transgressi, o-
 „ stendendum est eis, quomodo ex
 „ hoc crescentibus terminis Ordo de-
 „ crevit. Animosius etiam, quum
 Sanctus Bruno paupertatem plenissi-
 mam amplexus est, atque opibus bel-
 linae indixit Franciscus Assulinus, mi-
 rae sanctitatis vir; nihil enim possi-
 dere, fundamentum Instituto suo sub-
 struxit: quod ante eum (si primos
 Aegypti Monachos excipias) nemo
 alius excogitavit. Quid contra egerit
 Frater Elias Ordinis illius Minister
 Generalis, ipso etiam sanctissimo In-
 stitutore vivente, Historia Ecclesiasti-
 ca satis prodit. Successerunt & alii
 Religiosi ordines, apud quos pauper-
 tas eadem summa lex facta est; &
 hos tamen quotidie cernimus, neque
 miramur, aliis nominibus eludere
 mentem Institutorum suorum, ac ter-
 rena concupiscere: quasi paupertas
 intollerandum monstrum sit, a quo
 sibi cavere quique pro viribus de-
 beat.

Illud etiam animadvertas velim,
 interdum piorum Fidelium liberali-
 tatem diversis verbis Monachorum
 gulae fomenta praeuisse, quum ea
 largirentur Monasteriis, ut opulenta
refectio constitueretur Monachis certo
 quodam die, quatenus illi quoque ipso
 tempore anni in vigiliis, & Missarum
celebrationibus libentius recordentur no-
 stri, ut est in donatione Anni 853.
 Monasterio Sancti Maximini Treveren-
 sis facta Tom. I. pag. 131. Veter.
 Scriptor. Martene & Durand. Fre-
 quentes autem sunt in antiquis Char-
 tis hujusmodi *Refectorum* exempla,
 quum sibi donatores pii persuaderent,
 Monachos libentius Deum pro se e-

A xoratos, si hilaritatis causam eis
 conferrent. En ut sensim in corporis
 voluptates rigida Monachorum disci-
 plina desesset. Eo autem devenerat
 omnium ferme Monachorum ter-
 rena cupiditas Saeculo Ch. Uedeci-
 mo, ut palam quoscumque sollicita-
 rent ad effundendas opes in sua Mo-
 nasteria. Quod acgre ferentes Paro-
 chi, aliique Seculares Clerici Deo
 militantes, querimoniam derulere ad
 Leonem IX. Pontificem Romanum,
 insignis Sanctitatis, ut omnes no-
 runt, virum: Iraque ille *ad omnes*
per Italiam Episcopos Epistolam de-
 dit, quae ad Labbeum Tom. IX.
 Concil. Octava est. En ejus verba.
 „ Leo Episcopus &c. Relatum est
 „ auribus nostris, esse quosdam pec-
 „ verse agentes, qui subvertere at-
 „ que dividere conantur Ecclesiae u-
 „ nitatem. Videlicet Abbates & Mo-
 „ nachi, qui non studio caritatis,
 „ sed zelo rapacitatis invigilant, &
 „ docent atque seducere non cessant
 „ Saeculares homines, quos illaquea-
 „ re possunt, ut res suas atque pos-
 „ sessiones, sive in vita, sive in mor-
 „ te, in Monasteriis illorum tradant;
 „ & Ecclesiis, quibus subiecti esse
 „ videntur, & a quibus Baptismum,
 „ Poenitentiam, Eucharistiam, nec
 „ non pabulum vitae cum lacte ac-
 „ ceperunt vel accipiunt, nihil de
 „ bonis suis relinquunt: Hanc deni-
 „ que formam discordiae nos ani-
 „ madvertentes, omnibus modis in-
 „ hibere volumus; & ne amplius
 „ fiat, omnino prohibemus; confi-
 „ derantes, non esse bonum, ut il-
 „ li, qui olim fuerunt socii passio-
 „ num, secundum Apostolum, sint
 „ immunes a societate consolatio-
 „ num; & quia dignus est operarius
 „ mercede sua. Ideoque praecipimus
 „ atque jubemus, ut quicumque a-
 „ „ modo

„ modo in Monasterio se converti
 „ voluerit, five in vita, five in mor-
 „ te, omnium rerum & possessio-
 „ num, quas pro salute animae suae
 „ disponi decreverit, medietatem Ec-
 „ clesiae, cui ipse pertinere digno-
 „ scitur, relinquat; & sic demum
 „ in Monasterio, pro ut libitum si-
 „ bi fuerit, eundi convertendique
 „ habeat licentiam. Quicumque au-

A

„ tem hujus Decreti contradictor ex-
 „ titerit ac temerator, anathematis
 „ gladio subjaceat. „ Quae verò tur-
 „ bae & controversiae Seculo Ch. XIII.
 „ & subsequentibus invaluerint inter
 „ Parochos, & Fratres Mendicantes,
 „ ejusmodi de causis, libens prae-
 „ reo. Atque utinam nos meliore Se-
 „ culo nati, Charismata etiam melio-
 „ ra aemulemur.

ELENCHUS

TOMI DECIMITERTII.

DISSERTATIO SEXAGESIMATERTIA.

DE *Advocatis Ecclesiarum, & Vicedominis.* Pag. 7

DISSERTATIO SEXAGESIMAQUARTA.

De vario Statu Dioeceseon Episcopatum. 97.

DISSERTATIO SEXAGESIMAQUINCTA.

De Monasteriorum erectione, & Monachorum institutione. 165.

DISSERTATIO SEXAGESIMASEXTA.

De Monasteriis Monialium. 405.

DISSERTATIO SEXAGESIMASEPTIMA.

De modis, quibus olim Ecclesiae, Episcopi, Canonici, Monasteria, atque aliae hujusmodi Universitates sacrae, terrenis opibus, & commodis ausae sunt. 569.

Excerpta à Catalogo MSs Tabularii Monasterii Nonantulani. 701.

Catalogus nonnullarum Chartarum Reges MSs Monasterii Pavesis. 730.

